

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 799,874

JĀTAKATTHAVAṆṆANĀ

BY

V. FAUSBØLL

THE
JĀTAKA S
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

AND TRANSLATED

BY

T. W. RHYS DAVIDS.

TEXT. VOL. I.

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGEMUP.

1877.

[All Rights Reserved.]

PK

4591

. J3

1875

U.1

DEDICATED
TO THE MEMORY OF
THE GREATEST LINGUIST OF THE NORTH
RASMUS KRISTIAN RASK

THE PEASANT'S SON.

C14441

PRELIMINARY REMARKS.

To constitute the text I have only had three MSS., the Copenhagen Palm leaf MS. (C^k) described in *Codices Orientales Bibliothecæ Regiæ Havniensis*, Pars 1 p. 36, and two quite recent Transcripts on paper, sent to Mr. Childers by two learned natives of Ceylon, the one by the Buddhist priest Subhūti (C^a)¹, the Editor of Moggallāna's *Abhidhānappadīpikā*, the other by L. Cornelle Wijesinha Mudaliyar (C^v).

These three Mss. are all written in Cingalese characters, and represent in fact only one MS. as they agree in very essential readings of which some are evidently wrong, f. i. p. 24 *sucim pi asucim pi* for *sucimhi asucimhi*, p. 47—48 *halāhala* for *kolāhala*, p. 75—76 *pūjayamāno* for *pūjiyamāno*, p. 84 *-sirim* for *-siri*, p. 112 *sati* for *satim*, p. 122 *tumhe* for *tumhehi*, p. 124 *gamissati* for *gamessati*, p. 142. *gatā* for *gataṃ*, p. 156 *vutte* for *vutto*, p. 170 *esa* for *esā*, p. 171 the second hemistich is wanting, p. 175 *nandiṃ* for *nandī*, p. 185 *nahāpeti* for *nahāpehi*, p. 192 *añjana* for *añja*, p. 193 *paviṭṭhe* for *paviṭṭho*, p. 195 *laddhan* for *laddhā*, p. 200 *vaḍḍhiṃ* for *vaḍḍhī*? p. 204 *Sakko* for *Sakke*, p. 206 *Sujātā* for *Sujātaṃ*, p. 224 *ārādheti* for *ārādheti*. The agreement of these as well as all other Cingalese Mss. seems to point to the existence of only one redaction of the *Tepitaka Buddhavacana* in Ceylon, and as this redaction, in the course of time, has been considerably corrupted, it will be of the greatest importance, in editing texts, also to be able to collate Burmese and Siamese MSS. When this, some time ago, struck me, I tried to get a copy of the *Jātaka* from Siam, but failed. That is to say, I sent, through the Governor-General of India, copies of what I had hitherto published of the Buddhist Scripture to the King of Siam, and by another way a letter in which I asked the king in return to present me with a copy of the *Jātaka* Book. I do not doubt that he has received my books, but I am afraid that my letter never reached him, and that this is the reason I neither got an answer, nor the MS. I wanted.

Having no other sources² than Cingalese Mss. I can only give

¹ The first part only, the *Nidāna*, written on palm-leaves.

² In the Phayre Collection in London there is no copy of the *Jātakatthavannanā*, and it is only recently I learn that it is to be found at Paris.

the Cingalese Redaction, and try by parallelism to correct it where it is evidently wrong. However, as Pāli is as yet so little known, its study being still so young, I have, for fear of making mistakes, in many instances preferred to give what I found before me, and only in the foot-notes to state my doubts and point to emendations. Should I in any place have misunderstood the text, it must be my excuse that I have had so much to do in the rough part of the work that I have not had time for a higher criticism. Furthermore everybody that has been engaged in this sort of work will willingly, I am sure, excuse any mistakes on my part, as he will know that one's eyes get so dimmed by the dust of the rough work that one is apt to lose sight of the whole which otherwise would illuminate the single parts and make them appear in the right light. But also those who are not acquainted with the difficulties that beset a first edition, will make allowances for any blunders I may have committed, considering that only just now the classical philologists, after publishing and studying texts for four hundred years, have begun by a higher criticism to eliminate the many corruptions that have crept into the classical authors.

As I have made it a rule not to alter anything in the text before me arbitrarily, I have not meddled with such apparent irregularities as *ekadevatāpi thātum samattho nāhosi* p. 72, *balavā mettī* p. 189, *bhībhacca* p. 61 and 171 etc.; nor have I ventured to correct such forms as *vutte* p. 156 and *pavitthe* p. 193, considering that you find *e* for *o* in the Magadha dialect. I have only corrected the text in places where I was sure, from other passages, that it was wrong. When I have considered two different readings equally good I have generally in each single case chosen the one that was supported by the two MSS., I think this is the only way in which we at last may arrive at the right spelling of Pāli words, at least as far as the orthography is concerned in which they have been handed down to us through the MSS. Sometimes I have let the Sanskrit orthography guide me, but perhaps wrongly.

That my readers may judge of the state of my materials I have in the first eight sheets given a pretty complete specimen of the various readings of the MSS., but have afterwards shortened them much and shall continue to do so throughout the whole book to save space.

I have taken care not to overload the text with European punctuation.

The printing of the book in three different types is an attempt at disengaging the Text from the Commentary by pointing out the constituent parts of the book, but I am not sure I have always succeeded, still it is quite clear that throughout the book there are three different elements, viz. the frame, the tale and the verbal interpretation, all three kept quite separate, but it seems that

even in the middle of the tale itself there may sometimes be found explanations that more properly belong to the verbal interpretation f. i. p. 99,14. How much of the three constituent parts belongs to the fundamental Jātaka Book is not clear, and cannot be told now as the Jātaka itself does not at present time exist separately.

I have continued to transliterate the Oriental into Latin characters and shall continue to do so in all I publish of Pāli, for it is my conviction that the fine Latin Characters must not only henceforward be applied to languages which have no literature and to literatures which have hitherto not been published, but also that they one day will supersede all other characters when European-American Civilisation has, like a lava, laid itself over all other civilisations and made them into Herculaneums and Pompeiis.

This edition of the Jātakatthavannanā will appear in five volumes (ten parts) of about 30 sheets each, to be finished in ten years.

Kopenhagen.

V. Fausbøll.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 1 verse 3, for namassanādīto read namassanādīno.
- 2 line 2 from the bottom, before *C^k add I. Cfr. Dhp. p. 116.
 - 3 l. 19, for upari pāsāda- read uparipāsāda-.
 - 13 l. 1, for māṇi- read maṇi-.
 - 14 l. 16, yasmā . . . samijjhati must belong to the Comment, and ought therefore to have been printed in small type and without number.
 - 25 l. 2, for vicinissami read vicinissāmi.
 - 26 v. 184, for sadevaketi read sadevake ti.
 - 27 l. 10 fr. the b., after dasapāramiṃ add ?.
 - 29 l. 20, for nama read nāma.
 - 31 l. 5 fr. the b., add (Dhp. p. 126).
 - 38 l. 20, for bodhi. So read bodhi, so.
 - 45 l. 40 fr. the b., for esa read esā.
 - 47 l. 14 for sukhāṃ dukkhāṃ read sukhāṃdukkhāṃ.
 - 50 l. 2 fr. the b., add read haritapattāya?
 - 53 l. 10, for muccitvā read muñcitvā.
 - 56 l. 11, for siribhavaṃ read sirivibhavaṃ.
 - 60 l. 7 fr. the b., add (Dhp. p. 118).
 - 62 l. 12 fr. the b., for -sadiso read -sadiṣo.
 - 63 l. 10, for Kanthakāṃ read Kanthakam.
 - 80 l. 7, for yevā read yeva.
 - 92 l. 19, for paṭiññāṃ read paṭiññam.
 - 92 l. 22, for -hirañña- read -hirañña-.
 - 107 l. 14, for ossaṭṭhabhāvo read ossaṭṭhabbhāvo.
 - 120 l. 22, for mālākāre read mālākāre.
 - 124 l. 5 fr. the b., for 'so all three MSS. instead etc. read ‡ so all three MSS. ‡ so all three MSS. instead etc.
 - 131 l. 3, for anavajjam I ought to have adopted the reading of C^o C^v.
 - 131 l. 4, for -saṇṭhitam read -saṇṭhitam.
 - 149 l. 5 fr. the b., for therī read theri.
 - 192 l. 9 fr. the b., for palivethetva read palivethetvā.
 - 215 l. 1 fr. the b., after MSS. add instead of pajjalito sikkhī.

PRELIMINARY REMARKS 2.

In preparing the Second Part of this First Volume for the press I have laboured under great difficulties, the consequence of which has been that the publication has been considerably delayed.

For the Jātakas as far as 42 I have, besides the Copenhagen MS. (C^k or K), had a Transcript by Subhūti (C'), and for the Jātakas as far as 50 one by Vijesinha (C"). Of the Jātakas 42—50 I received a Transcript by Subhūti after having printed them, and consequently could only use it for the Corrections. For the Jātakas 50—104 I have had a portion of Vijesinha's palm leaf MS. which that gentleman with no slight risk took out of his MS. and sent by post, he not having time to copy it. Subhūti, in the same liberal spirit, has incurred the same risk by sending some of the Jātakas following after 50, but these I have not been able to profit by as they have not yet reached me.

When I got as far as Jātaka 104 I was left alone, having only the Copenhagen MS. to work from. In the midst of my distress I learned from Childers that there was a copy of the Jātaka in the National Library at Paris, and I at once, without knowing anything of the size of this MS., endeavoured to obtain the loan of it through the Danish Government, but was refused. This however, did not surprise me, as the MS., M. L. Feer informed me, consists of 15 vols, the text being mixed up with a Burmese translation. To make use of such a MS. would always be a difficult task to any one but those who by long acquaintance had become quite familiar with it.

I again made an application through the Government, this time to the St. Petersburg Academy which I knew some years ago had acquired a MS. of the Jātaka from Ceylon, but Schiefner apprised me, on behalf of the Academy, that it was being used by Prof. Minayeff, and consequently I could not have it. In the mean time Prof. Minayeff kindly offered to compare my proofs with the Petersburg MS. A similar offer I had however already had from M. L. Feer in Paris, and I therefore chose the latter as the most practicable. It will thus be seen that had not this gentleman so obligingly come to my rescue I should most likely have had to give up my undertaking. From Jātaka 104 M. L. Feer has, with the greatest kindness and without being wearied by my inquiries, revised my proofs by comparing the corrupted and perplexing passages in our MS. with the corresponding ones in the Paris MS., and in this way it has been possible for me in most instances to arrive at an intelligible text; however, there will of course remain some obscurities that to all appearance might have been cleared up by means of a larger stock of materials.

It is with the deepest sorrow I conclude these remarks, sorrow over the loss of my dear friend R. C. Childers. All who have known this truly good and noble man, this gifted and industrious scholar, must feel what a great loss his friends and literature have sustained by his premature death.

Kopenhagen July 12, 1877.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 11, 13, 15, The Buddhavaṃsa-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads picchi-.
- 11 l. 5 fr. the b. āgamanamaggam, so also B-V. (Phayre Coll.)
 - 13 l. 15, for cattāri B-V. reads catuhi.
 - 16 l. 8, for assatthassa mūle B-V. reads assattharukkhamūlamhi.
 - 17 l. 6 fr. the b., for yaṃ B-V. reads yā (= yāni?).
 - 19 l. 18, B-V. dasasahassina.
 - 20 l. 2 fr. the b., B-V. kiṃsmimūci.
 - 21 l. 1, B-V. paripūraya.
 - 25 l. 18, for ubhato koṭṭisu read ubhatokoṭṭisu.
 - 27 l. 2, B-V. abhivandisum.
 - 28 l. 21, B-V. kassaci varasahapattiyo.
 - 31 l. 15, for mukhaṃ vivaṭamatte read mukhaṃvivaṭamatte, cfr. p. 279 l. 8 fr. the b.
 - 36 l. 10, B-V. tejasiṃ.
 - 45 v. 259, The Cariyāpiṭaka-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads bhikkhāyupagataṃ.
 - 45 v. 260, C-P. (Phayre Coll.) sulehi vijjhayante pi koṭṭiyante pi satthihi.
 - 46 v. 266, C-P. mātāpita na maṃ dessā atthānaṃ me na desiyo.
 - 47 v. 267, C-P. - - na pi bhāyāmi kassaci mettāphalenupatthaddho - - tadā.
 - 47 v. 268, C-P. - - chavathikaṃ unidhāya - - dassenti nappakaṃ.
 - 47 v. 269, C-P. - - pathavi aviñña sukhaṃdukkhaṃ sāpi dānaphalā - -.
 - 105 l. 17, read medhāvīti.
 - 122 l. 22, so all three MSS. instead of aggim va sandhaman?
 - 126 l. 5, after akāṃsu BP adds Bārāṇasī antarabāhiraṇaṃ kiṃ agghatī taṇḍulanālikā va assapañcasatehi agghatī tāni ekataṇḍulanālikā iti Bodhisatto imaṃ gātham āha:
 Kiṃ agghatī taṇḍulanālikā ca
 Bārāṇasī antarabāhiraṇaṃ
 assapañcasatehi tāni ca
 ekā taṇḍulanālikā ti. Tasmiṃ etc.
- Cfr. L. Feer in Journ. As. 1876. VIII, 520.
- 140 l. 20, read -mahāsālo.
 - 142 l. 20, soḷasanipāte, so all three MSS. instead of dvādasa-.
 - 152 l. 17, after upasamvase, add (Dhp. p. 329).
 - 153 l. 22, read dhiratthu.
 - 155 l. 15, for kaṇḍitaṃ read kaṇḍī, taṃ.
 - 155 l. 17, read taṃ sallaṃ ca, mahantaṃ.
 - 155 l. 18, for gāhavedhitaṃ read gāhavedhī, taṃ.
 - 156 l. 8, for raṭṭhehi read rasehi.
 - 158 l. 8, for vatahaṃ read va taṃ.
 - 169 l. 17, add 18. after ti.

Page 171 l. 8, 9, 10, 11, 23, 24, for ti read 'ti, likewise in similar passages.

- 171 l. 15, etaṃ - - - vadhiṣṣasīti. ought to have been printed in the middle type. After padan ti there seems to be a lacuna, but according to a communication from Mr. L. Feer the MS. at Paris coincides with our MS.
- 172 l. 8, Imasmiṃ - - - nāma seems to belong to the Comment.
- 175 l. 11, for thapayimsu read thapayimsu.
- 180 l. 22, for adūbhāyasapatham read adūbhāya sapatham.
- 191 l. 10, for atitaṃ read atitaṃ.
- 194 l. 12, galesu, so all three MSS. instead of gale?
- 197 l. 4, for pana read pana.
- 197 l. 12, for heṭṭhāmaṇcato read heṭṭhā maṇcato.
- 197 l. 23, for na cirassa read nacirassa here and elsewhere.
- 198 l. 23, for issariyaṃ nissāya 'pāṇavadhaṃ read 'issariyaṃ nissāya pāṇa-.
- 211 l. 1 fr. the b., note, for imaṇ read imaṇ.
- 213 l. 13, for aṇḍako sampadaletvā read aṇḍakosam padāletvā.
- 215 l. 1, C-P. (Phayre Coll.) has mahā pajjalito sikkhi.
- 221 l. 3, nagaravāsikāṃ, so all three MSS. instead of Jetavanavāsikāṃ.
- 227 l. 13, for n' atthi, Taṃ read n' atthi. Taṃ
- 235 l. 15, for 'kilant amhā' read 'kilant' amhā'.
- 240 l. 20, for pavatitvā read pavattitvā.
- 241 l. 3 fr. the b., Navanipāte, so all three MSS. instead of Chanipāte (= Ka-potajātaka in Pañcanipāte).
- 248 l. 11, Rohinījātaka, cfr. L. Feer in Journ. Asiat. 1875. VI p. 282.
- 248 l. 13, for mātu sarīre makkhikā māretvā „vināsaṃ read „mātu - - vināsaṃ.
- 250 l. 1, for rukka- read rukkha-.
- 253 l. 1, for ten' eva vacakāraṇena read ten' eva ca kāraṇena. C^k C^v have teneva vacakāraṇena, C^v teneva kāraṇena.
- 253 l. 2, katvā, so all three MSS., omit katvā?
- 253 l. 6, for aggho read with C^v C^v anaggho.
- 253 l. 7, for ulloki, tato read with C^k C^v ullokite.
- 254 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add so also C^v.
- 254 l. 2 fr. the b., note, after ³ read so C^k C^v;
- 254 l. 1 fr. the b., note, after ⁴ read so C^k C^v;
- 255 l. 1 fr. the b., note, for both read all three.
- 255 l. 1 fr. the b., note, after ² add C^v.
- 256 l. 2, for attanāpi C^v has attano pi.
- 258 l. 2 fr. the b., note, after ² add C^v.
- 258 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add C^v -sinaṃ.
- 258 l. 2 fr. the b., note, after idāni add C^v idāni nakkhattaṃ bhavissatī and idāni nakkhattaṃ bhavissatī added after bhavissatī.
- 258 l. 1 fr. the b., note, after ² add so C^k C^v;
- 259 l. 1 fr. the b., note, after ¹ add so C^v;
- 260 l. 1 fr. the b., note, after devā? add C^v has devā.
- 260 l. 1 fr. the b., note, after ² add C^v.
- 260 l. 1 fr. the b., note, after ² add so C^v C^v;
- 260 l. 1 fr. the b., note, after ⁴ add so C^v C^v;
- 261 l. 1 fr. the b., note, for so both read so all three.
- 261 l. 1 fr. the b., note, after C^v add C^v.
- 262 l. 3 fr. the b., for hanāpetvā read hanāpetha².
- 262 l. 2 fr. the b., note, for nahāpetvā read nahāpetha.
- 262 l. 2 fr. the b., note, cross out note 3.
- 265 l. 4 & 3 fr. the b., for -sumuggaṃ, sumugge read -samuggaṃ, -samugge.
- 266 l. 2, for nahānānūlito read nahātānu-.
- 267 l. 22 and p. 268 l. 13, for karoṭh' eva read karotv-eva?
- 268 l. 23, for macca- read maṭṭa-.
- 268 l. 2 fr. the b., note, after ² add C^k maccasā-.
- 269 l. 21, for surā read suraṃ?

- Page 286 l. 16, for ācariyā read ācariyā.
- 290 l. 1, for jimaṃ ūtagitaṃ read imaṃ jūtagitaṃ.
 - 292 l. 10, omit one puppha?
 - 296 l. 20, for sīlabhedam read sīlabhedam.
 - 300 l. 4, for velāya read velāyo?
 - 300 l. 30, for pati- read paṭi-.
 - 304 l. 30, for āgantvā read agantvā?
 - 305 l. 18, for karomīti paṭijaggāhi read karomīti. Paṭijaggāhi.
 - 306 l. 18, for aññam read aññā?
 - 307 l. 11, for ipaggā read naggā?
 - 317 l. 22, for ambākum read ambākam.
 - 322 l. 2 fr. the b., note, for du gandha read duggandha.
 - 326 l. 1, for pacchā bāham read pacchābāham here and elsewhere.
 - 326 l. 20, cross out the comma after atthi.
 - 330 l. 16, for valākakam read valāhakam.
 - 331 l. 22, for Paṭjunnadevamarājassa read -devarājassa.
 - 332 l. 8 fr. the b., for khandhāvaram khandhe read khandhāvaramkhandhe.
 - 332 l. 1 fr. the b., note, after MSS. add instead.
 - 339 l. 4, cross out ' after catūhi.
 - 339 l. 11, for janapade read jānapade?
 - 339 l. 12, for vapakamme read vapanakammaṇṭe?
 - 345 l. 15, for pañca read ca?
 - 351 l. 6, for atthi read n' atthi?
 - 360 l. 24, for pabbijitānam read pabbajitānam.
 - 360 l. 30, for nagaratonikkhamanto read nagarato nik-.
 - 367 l. 10, for dhammānūvatti read dhammānu-.
 - 370 l. 19, for dānādimutto read dānādhimutto?
 - 387 l. 8, for kattabbākattabbam read kattabbākattabbam.
 - 388 l. 1, for paṭibaddho read paṭibandho?
 - 389 l. 8, for yathā ca read yathā vā.
 - 389 l. 16, fr. the b., for mayham read mayham.
 - 397 l. 18, for pajāpati read pajāpati.
 - 408 l. 23, for lābhagga- read lābhagga-.
 - 421 l. 2 & 1 fr. the b., note, for B read BP.
 - 422 l. 20, for kuṇḍakhaṭṭakam read kuṇḍakakhaṭṭakam.
 - 422 l. 2 fr. the b., note, for B read BP.
 - 424 l. 1 fr. the b., note, for B read BP.
 - 426 l. 1 fr. the b., note, for B read BP.
 - 427 l. 22, for nikkhamto sadiso read nikkhantasadiso.
 - 430 l. 16, for lamghanapaṭaka yoniam read lamghananapaṭakayoniam.
 - 433 l. 4 fr. the b., for kareṭṭi read kareṭṭi?
 - 442 l. 1, for pariyesamāno read -mānā.
 - 442 l. 3, for tāta read tātā?
 - 445 l. 14, for ākāsaṇa read ākāsaṇam?
 - 457 l. 20, for nivesanam read nivesanam.
 - 459 l. 7, for -gaṇḍusam read -gaṇḍūsam.
 - 462 l. 20, for sikkhā read sikkhā.
 - 470 l. 28, for avatthitattā bhaya- read avatthitattābhaya-.
 - 480 l. 1, for jāyati read jāyati.
 - 483 l. 13, for kalaham katvā „kassaci read „kalaham katvā kassaci.
 - 483 l. 2 fr. the b., add (Dhp. p. 147, 12).
 - 486 l. 19, for Bodhisattassa rajjena read Bodhisattam sarajjena?
 - 488 l. 13, for mraṇa- read maraṇa-.
 - 491 l. 25, for sāmi pade read sāmpāde.
 - 498 l. 15, for utthāya read uṭṭhāya.
 - 504 l. 14, for nāsiviso read āsiviso?

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1. Jātikotīsaḥassehi pamāṇarahitaṃ hitaṃ
lokassa lokanāthena kataṃ yena Mahesinā
2. Tassa pāde namassitvā katvā Dhammassa c' añjaliṃ
Saṃghaṃ ca patimānetvā sabbasammānabhājanaṃ
3. Namassanādito¹ assa puññassa Ratanattaye
pavattassānubhāvena bhetvā² sabbe upaddave
4. Taṃ taṃ kāraṇaṃ āgama desitāni jutimatā
Aparaṇakādini purā jātakāni Mahesinā
5. Yāni yesu ciraṃ Satthā lokanittaraṇatthiko³
anante bodhisambhāre paripācesi⁴ nāyako
6. Tāni sabbāni ekajjhaṃ āropentehi saṃghaṃ⁵
Jātakāṃ nāma saṃgītaṃ⁶ dhammasaṃgāhakehi⁷ yaṃ
7. Buddhavaṃsassa etassa icchantena ciraṭṭhitim
yācito abhigantvāna therena Atthadassinā
8. Asaṃsaṭṭhavihārena sadā saddhivihārinā
tath' eva Buddhamittena santacittena viññunā
9. Mahimsāsakavaṃsamhi sambhūtena nayaññunā
Buddhadevena ca tathā bhikkhunā suddhabuddhinā
10. Mahāpurisacariyānaṃ ānubhāvaṃ acintiyaṃ
tassa vijjotayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanaṃ
11. Mahāvihāravāsīnaṃ vācaṇāmaggaṇissitaṃ
bhāsissam⁸, bhāsato taṃ me sādhu gaṇhantu sādhave.

¹ C* namassanādino? ² C* hetvā, C^o hatvā. ³ C* -nittaraṇa-, C^o -nittaraṇa-
corrected to -nittharaṇa-. ⁴ C* paripāceti. ⁵ C^o saṃghaṃ. ⁶ C^o saṃgītaṃ.
⁷ C^o -saṃgāhakehi. ⁸ C^o bhāsissam.

Sā panāyaṃ Jātakassa Atthavaṇṇanā Dūrenidānaṃ Avidūrenidānaṃ Santikenidānaṃ ti imāni tīpi nidānāni dassetvā vaṇṇiyamānā ye naṃ suṇanti tehi samudāgamato paṭṭhāya viññātattā¹ yasmā suṭṭhu viññātā nāma hoti tasmā taṃ tīpi nidānāni dassetvā vaṇṇayissāma. Tattha ādito tāva tesam nidānaṇaṃ paricchedo veditabbo. Dīpaṃkarapādamūlasmiṃ hi katābhinihārassa Mahāsattassa yāva Vessantarattabhāva cavitvā Tusitapure nibbatti tāva pavatto kathāmaggo Dūrenidānaṃ nāma. Tusitabhavanato pana cavitvā yāva bodhimaṇḍe sabbaññutappatti tāva pavatto kathāmaggo Avidūrenidānaṃ nāma. Santikenidānaṃ pana tesu tesu thānesu viharato tasmim tasmim yeva thāne labbhatīti. Tatr' idam Dūrenidānaṃ nāma:

I. Dūrenidāna.

Ito kira kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Amaravatī nāma nagaraṃ ahoṣi. Tattha Sumedho nāma brāhmaṇo paṭivasati ubhato sujāto mātito ca pitito² ca saṃsuddhagahaṇiko yāva sattamā kulaparivattā akkhitto anupakkutṭho jātivādēna abhirūpo dassaniyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato. So aññaṃ kammaṃ akatvā brāhmaṇasippam eva uggaṇhi. Tassa daharakāle yeva mātāpitāro kalam akaṃsu. Ath' assa rāsivaddhako amacco ayapotthakam³ āharitvā suvaṇṇarajatamaṇimuttādibharite gabbhe vivaritvā „ettakam⁴ te kumāra mātusantakam ettakam pitusantakam ettakam ayyakapayyakānaṃ“ ti yāva sattamā kulaparivattā dhanam ācikkhitvā „etaṃ paṭijaggāhīti“ āha. Sumedhapāṇdito cintesi: „imam dhanam saṃharitvā mayham pitupitāmahādayo paralokaṃ gacchantā ekaṃ kahāpaṇam pi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamana-kāraṇaṃ kātum vaṭṭatīti“ rañño ārocetvā nagare bheriṃ⁵ carāpetvā mahājanassa dānaṃ datvā tāpasapabbajjāṃ pabbaji. Imassa pan' atthassa āvibhāvattam imasmim thāne Sumedhakathā kathetabbā. Sā pan' esā kiñc' āpi Buddhavaṃse nīrantaraṃ āgatā yeva gāthābandhanena pana āgatattā na suṭṭhu pākātā, tasmā taṃ antarantara gāthābandhadīpakehi vacanehi saddhim kathessāma. Kappasatasahassādhikānaṃ hi catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake dasahi saddehi avivittam Amaravatīti ca Amaraṇaṃ ti ca laddhanāmaṃ nagaraṃ ahoṣi; yaṃ sandhāya Buddhavaṃse vuttam:

¹ O² C² seem to have viññānatā and C² viññānatthā ² C² pitito. ³ so all three MSS. ⁴ C² ettakan. ⁵ C, bheriṃ.

19. Kappe ca¹ satasahassee ca caturo ca asāṁkhiye
Amaraṁ nāma nagaraṁ dassaneyyaṁ manoramaṁ
dasahi saddehi avivittaṁ annapānasamāyutaṁ ti.

Tattha dasahi saddehi avivittaṁ ti hatthisaddena assasaddena rathasaddena
bherisaddena mutiṅgasaddena vīṇasaddena² gītasaddena sammasaddena saṁkha-
saddena tālasaddena³ „asanātha“⁴ pivatha khādathā⁵ 'ti dasamena saddenā 'ti
imehi dasahi saddehi avivittaṁ⁶ ahoṣi. Tesam pana saddānaṁ ekadesam
eva gahetvā

13. Hatthisaddaṁ assasaddaṁ bherisaṁkharathāni ca
khādatha pivathā 'c-eva annapānena ghoṣitaṁ ti

Buddhavamse vuttagātham vatvā

14. Nagaraṁ sabbaṅgasampannaṁ sabbakammamupāgataṁ
saṭṭaratanasampannaṁ nānājanasamākulaṁ
samiddhaṁ devanagaraṁ va āvāsaṁ puñṇakammaṇaṁ.
15. Nagare Amaravatiyā Sumedho nāma brāhmaṇo
anekakoṭṭisannicayo pahūtaḍḍhanadhañṇavā⁷
16. Ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ⁸ vedāna pāragū⁹
lakkhaṇe itihāse ca sadhamme pāramaṇi gato ti

vuttaṁ hi. Ath' ekadivasaṁ so Sumedhapandito upari pāsāḍavaratale
rahogato hutvā pallaṁkaṁ ābhujitvā nisinna cintesi: „punabbhave
paṇḍita paṭisandhigahanaṁ nāma dukkhaṁ tathā nibbattanibbattaṭṭhāne
sarirabhedanaṁ, ahañ ca jātiddhammo jarāddhammo vyādhiddhammo ma-
raṇadhammo, evaṁbhūtena mayā ajātiṁ ajaraṁ avyādhim adukkham
asukhaṁ sītalaṁ Amatamahānibbānaṁ pariyesitum vaṭṭati, avassam
bhavato muñcitvā nibbānagāminā ekena maggena bhavitabbaṁ“ ti; tena
vuttaṁ:

17. „Rahogato nisīditvā evaṁ¹⁰ cintesi' ahañ tadā:
'dukkho punabbhavo nāma sarīrassa ca bhedaṇaṁ.
18. Jātiddhammo jarāddhammo vyādhiddhammo c' ahañ tadā
ajaraṁ amaraṁ khemaṁ pariyesissāmi Nibbutim.
19. Yaṁ nūn' imaṁ pūṭikāyaṁ nānākuṇapapūritaṁ¹¹
chaddhayitvāna¹² gaccheyyaṁ anapekko anattiko.

¹ C^v omits ca. ² C^k C^v vīṇa-. ³ C^v tāla-. ⁴ C^v asanātha. ⁵ C^v vivittaṁ.
⁶ C^v C^v pahuta-. ⁷ C^k tiṇṇa, C^v tiṇṇa corrected to tiṇṇaṁ. ⁸ C^k C^v pāragu.
⁹ C^v evaṇ. ¹⁰ all three MSS. -kunapa-. ¹¹ C^k chaddhayitvāna, C^v jaddhayitvāna.

20. Atthi hehiti so maggo, na so sakkā na hetuye,¹
pariyesissāmi taṃ maggaṃ bhavato parimuttiyā' ti.

Tato uttarim pi evaṃ cintesi: „yathā hi loke dukkhassa paṭipakkha-
bhūtaṃ sukhaṃ nāma atthi evaṃ bhave sati tappatipakkhena vibha-
venāpi bhavitabbaṃ, yathā ca uṇhe sati tassa vūpasamabhūtaṃ sītaṃ
pi atthi evaṃ rāgādīnaṃ² vūpasamena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ, yathā
ca pāpakassa lāmakassa dhammassa paṭipakkhabhūto kalyāṇo anavajja-
dhammo pi atthi yeva evaṃ eva pāpikāya jātiyā sati sabbajātikhe-
panato ajātisamkhātena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ evā”³ ti; tena vuttaṃ:

21. ‘Yathāpi dukkhe vijjante sukhaṃ nāma pi vijjati
evaṃ bhave vijjamāne vibhavo pi icchitabbako.
22. Yathāpi uṇhe vijjante aparaṃ vijjati sītaṃ
evaṃ tividhaggi vijjante Nibbānaṃ icchitabbakaṃ.
23. Yathāpi pāpe vijjante kalyāṇaṃ pi⁴ vijjati
evaṃ eva jāti vijjante⁵ ajātim pi icchitabbakaṃ⁶ ti.

Aparaṃ pi cintesi: „yathā nāma gūtharāsīmhi nimuggena purisena
dūrato pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ mahātaḷākāṃ disvā ‘katarena
nu kho maggena ettha gantabbaṃ’ ti taṃ taḷākāṃ gavesituṃ yuttaṃ
yaṃ tassa agavesanaṃ na so taḷākassa doso evaṃ kilesamaladhovane
Amatamahānibbānataḷāke vijjante tassa agavesanaṃ na Amatanibbāna-
mahātaḷākassa doso, yathā ca corehi samparivārito puriso palāyanamagge
vijjamāne pi sace⁷ na palāyati na so maggassa doso purisass’ eva doso
evaṃ eva kilesehi parivāretvā gahitaṃ purisassa vijjamāne yeva nibbāna-
gāmimhi sive magge maggassa agavesanaṃ nāma na maggassa doso
puggalass’ eva doso, yathā ca vyādhipīlito puriso vijjamāne vyādhi-
tikicchake vejje sace taṃ vejjaṃ gavesitvā vyādhin’⁸ na tikicchāpeti
na so vejjaṃ doso evaṃ eva yo kilesavyādhipīlito kilesavūpasama-
maggakovidāṃ vijjamānaṃ eva ācariyaṃ na gavesati tass’ eva doso na
kilesavināśakassa ācariyassā”⁹ ti; tena vuttaṃ:

24. ‘Yathā gūthagato puriso taḷākāṃ disvāna pūritaṃ
na gavesati taṃ taḷākāṃ na doso taḷākassa so
25. Evaṃ kilesamaladhove vijjante Amatantale⁶
na gavesati taṃ taḷākāṃ na doso Amatantale.⁷

¹ C^o hetuyo. ² C^o rāgādīnaṃ. ³ C^o kalyāṇaṃ pi corrected to kalyāṇaṃ
api. ⁴ C^o evaṃ jātimhi vijjante. ⁵ C^o vyādhim. ⁶ C^o -tale. ⁷ C^k C^o -tale.

26. Yathā arihi¹ pariruddho vijjante gamane pathe
na palāyati so puriso na doso añjasassa so
27. Evañ kilesapariruddho vijjamāne sive pathe
na gavesati tañ maggañ na doso sivamañjase.
28. Yathāpi vyādhito puriso vijjamāne tikicchake
na tikicchāpeti tañ vyādhim na so doso tikicchake
29. Evañ kilesavyādhīhi dukkhito patipīlito
na gavesati tañ ācariyañ na so doso vināyake² ti.

Aparam pi cintesi: „yathā mañḍanakajātiko puriso kaṇṭhe āsattañ kuṇapaṃ³ chaḍḍetvā sukhāñ gacchati evaṃ mayāpi imaṃ pūṭikāyañ chaḍḍetvā -anapekhena Nibbānanagarañ pavisitabbañ⁴, yathā ca nara-nāriyo ukkārabhūmiyañ uccārapassāvañ katvā na tañ ucchaṅgena vā ādāya dasantena vā veṭhetvā gacchanti jigucchamānā pana anapekhā va chaḍḍetvā gacchanti evaṃ mayāpi imaṃ pūṭikāyañ anapekhena chaḍḍetvā Amatañ⁵ Nibbānanagarañ pavisitum vaṭṭati, yathā ca nāvika nāma jajjarañ nāvañ anapekhā chaḍḍetvā gacchanti evaṃ aham pi imaṃ navahi vaṇamukhehi paggharantañ kāyañ chaḍḍetvā anapekho Nibbānanagarañ pavississāmi, yathā ca puriso nānāratanāni ādāya corehi saddhim maggañ gacchanto attano ratanañāsabhayena te chaḍḍetvā khemañ maggañ gaṇhāti evaṃ ayam pi karajakāyo ratanavilopaka-corasadiṣo, sac⁶ āhañ ettha taṇhañ karissāmi ariyamaggakusaladhammaratanam me nassissati, tasmā mayā imaṃ corasadiṣañ kāyañ chaḍḍetvā Nibbānanagarañ pavisitum vaṭṭatitī⁷“; tena vuttañ:

30. ‘Yathāpi kuṇapaṃ⁸ puriso kaṇṭhe baddhañ jigucchiya
mocayitvāna gaccheyya sukhi serī sayamvasi
31. Tath⁹ ev¹⁰ imaṃ pūṭikāyañ nānakuṇapasañcayāñ¹¹
chaḍḍayitvāna gaccheyyañ anapekho anattiko.
32. Yathā uccāraṭṭhānamhi karisañ nara-nāriyo
chaḍḍayitvāna gacchanti anapekhā anattikā
33. Evaṃ eva¹² imaṃ kāyañ nānakuṇapapūritañ¹³
chaḍḍayitvāna gacchissañ vaccañ katvā yathā kuṭṭim.
34. Yathāpi jajjarañ nāvañ paluggaṃ¹⁴ udakagāhinim¹⁵
sāmi chaḍḍetvā gacchanti anapekhā anattikā

¹ C^o arihi. ² C^o C^o kuṇapaṃ, C^o kuṇapaṃ corrected to kuṇapaṃ. ³ C^o pavisi-
corrected to pavisi-. ⁴ C^o amata ⁵ C^o C^o kuṇapaṃ. ⁶ C^o C^o -kunapa-. ⁷ C^o
evaṃ evāha, C^o evaṃ evāham. ⁸ C^o -kunapa- corrected to -kuṇapa-. ⁹ C^o
paluggaṃ. ¹⁰ C^o -gāhinim.

25. Evam eva imaṃ kāyaṃ navacchiddaṃ dhuvaṣṣavaṃ
chaddayitvāna gacchissaṃ chinnaṃ¹ nāvaṃ va sāmikā.
26. Yathāpi puriso cerehi gacchanto bhaṇḍaṃ ādiya
bhaṇḍacchedabhayaṃ disvā chaddayitvāna gacchati
27. Evam eva ayaṃ kāyo mahācorasamo² viya,
pahāy' imaṃ gamissāmi kusalacchedanābhayā³ ti.

Evam Sumedhapāṇḍito nānāvīdhāhi upamāhi imaṃ nekkhammūpasam-
bitaṃ atthaṃ cintetvā sakanivesane aparimitaṃ bhogakkhandhaṃ heṭṭhā-
vuttanayena kapaṇaddhikādīnaṃ⁴ vissajjetvā mahādānaṃ datvā vatthu-
kāme ca kilesakāme ca pahāya Amaranagarato nikkhamitvā ekako va
Himavante Dhammakāṃ nāma pabbataṃ nissāya assamaṃ katvā paṇṇa-
sālāṃ ca caṃkamaṃ ca māpetvā pañcahi nīvaraṇadosēhi vivajjitam
„evam samāhite citte“ ti ādinā nayena vutthehi atṭṭhahi kāraṇaḡuṇēhi
samupetaṃ abhiññāsamkhātāṃ balaṃ āharitum tasmim assamaṇapade
navadosasamannāgataṃ sātakaṃ pajahitvā dvādasagūṇasamannāgataṃ
vākacīraṃ nivāsetvā isipabbajjaṃ pabbaji, evaṃ pabbajito atṭṭhadosa-
samākiṇṇaṃ taṃ paṇṇasālāṃ pahāya dasagūṇasamannāgataṃ rukkhā-
mūlaṃ upagantvā sabbaṃ dhaññāvikatim pahāya pavattaphalabhojano hu-
tvā nisajjaatṭṭhānacāṃkamavasena⁵ eva padhānaṃ padahanto sattāhabbhan-
tare yeva atṭṭhannaṃ samāpattinaṃ pañcannaṃ ca abhiññānaṃ lābhī
ahosi, evaṃ⁶ taṃ yathāpatthitaṃ abhiññābalaṃ pāpuṇi; tena vuttaṃ:

28. „Evāhaṃ cintayitvāna nekaḡoṭisataṃ dhanam
nāthānāthānaṃ datvāna Himavantaṃ upāgamiṃ.
29. Himavantaṣṣa avidūre Dhammako nāma pabbato
assamo sukato mayhaṃ paṇṇasālā sumāpitā.
30. Caṃkamaṃ tattha māpesim⁵ pañcadosavivajjitam
atṭṭhagūṇasamūpetam,⁶ abhiññābalaṃ āharim.
31. Sātakaṃ pajahim tattha navadosamupāgataṃ,
vākacīraṃ nivāsesim dvādasagūṇamupāgataṃ.
32. Atṭṭhadosasamākiṇṇaṃ pajahim paṇṇasālakaṃ,
upāgamiṃ rukkhāmūlaṃ guṇe dasah' upāgataṃ.
33. Vāpitaṃ ropitaṃ dhaññaṃ pajahim niravasesato,
anekagūṇasampannaṃ pavattaphalam ādiyim.

¹ C^v chinnaṃ corrected to jinnaṃ, C^s jinnaṃ corrected to jippaṃ. ² C^v ma-
hācorabhaṭo. ³ C^s kapaṇaddhikādīnaṃ, C^k kapaṇiddhikādīnaṃ, C^v kapaṇaddhi-
kādīnaṃ. ⁴ C^s evam. ⁵ C^v māpetvā. ⁶ so all three MSS.

44. Tattha-ppadhānaṃ padahiṃ nipajjaṭṭhānacāṃkame,
abbhantaramhi sattāhe abhiññābala pāpunin¹ ti.

Imāya pana pāliya¹ Sumedhapāṇḍitena assamaṇaṇṇasālacāṃkamā sahetthā māpitā viya vuttā, ayaṃ paṇ' ettha attho: Mahāsattaṃ „Himavantaṃ ajjhogahetvā ajja Dhammakapabbataṃ pavissatitī“² disvā Sakkena³ Vissakammadevaputtaṃ āmanetvā „tāta ayaṃ Sumedhapāṇḍito 'pabbajjissāmīti' nikkhanto, etassa vasanaṭṭhānaṃ māpehiti“. So tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā ramaṇiyaṃ assamaṇaṇṇasālaṃ manoramaṃ caṃkamaṃ māpesi. Bhagavā pana tadā attano puññānubhāvena nipphannaṃ taṃ assamaṇaṇṇasālaṃ sandhāya „Sāriputta tasmiṃ Dhammakapabbate

Assamo sukato mayhaṃ paṇṇasālā sumāpitā,
caṃkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivajjitaṃ⁴ ti

āha. Tattha sukato mayhaṃ ti sukato mayā, paṇṇasālā sumāpitā ti paṇṇacchadanāsālāpi me sumāpitā ahoṣi; pañcadosavivajjitaṃ ti pañc⁵ ime caṃkamanadosā nāma⁶: thaddhavisamatā antorukkhatā gahanacchannatā⁷ atisambādhatā ativissalatā ti, thaddhavisamabbhūmibhāgasmiṃ hi caṃkame caṃkamantassa pādā rujaṇti phoṭā utthahanti cittaṃ ekaggataṃ na labhati kammaṭṭhānaṃ vipajjati, mudusamatāle pana phāsuvihāraṃ āgama kammaṭṭhānaṃ sampajjati⁸, tasmā thaddhavisamabbhūmibhāgatā eko doso ti vedītabbo, caṃkamassa anto majjhe vā koṭṭiyaṃ vā rukke sati pamādam āgama caṃkamantassa nālāṃ vā sīsaṃ vā paṭihaññatīti antorukkhatā duttiyo doso, tīṇatādīgahanacchanno⁹ caṃkame caṃkamanto andhakāraṇāyaṃ uragādike paṇe akkamitvā vā māreti tehi vā daṭṭho dukkhaṃ āpajjati gahanacchannatā tatiyo doso, atisambādhe caṃkame āyāmato ratanike vā aḍḍharatanike vā caṃkame¹⁰ caṃkamantassa paricchede pakkhalitvā nākhāpi aṅguliyo pi bhijjanti atisambādhatā catuttho doso, ativissāle caṃkame caṃkamantassa cittaṃ vidhāvati ekaggataṃ na labhati ativissalatā pañcādo doso, puthulato pana diyaḍḍharatanaṃ dvīsu passesu ratanamattaṃ¹¹ anucaṃkamaṇaṃ dīghato saṭṭhihatthaṃ mudutalaṃ¹² samavippakīṇavālukaṃ caṃkamaṇaṃ vaṭṭati, Cetiyaḍḍhimhi dipappasādaka-Mahindattherassa caṃkamaṇaṃ viya tādīsaṃ ahoṣi, tenāha: caṃkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivajjitaṃ ti, aṭṭhaguṇasamūpetan ti aṭṭhaḥi samaṇasukhehi upetaṃ, aṭṭh¹³ imāni samaṇasukhāni nāma: dhanadhañṇapariggahābhāvo anavaḍḍhāpīṇapātapaṇṇasālabhāvo nibbutapīṇaṃ bhuñjanabhāvo¹⁴ raṭṭhaṃ pīletvā dhanasāraṃ vā sīsakahāpaṇḍīni vā gaṇhantesu rājakulesu raṭṭhakīlesābhāvo upakaraṇesu nicchandarāgabbhāvo coravīlope nibbhaya-
bhāvo rājarājamahāmattehi asamaṇasāṭṭhabhāvo catusu disāsu appaṭihatabhāvo, idaṃ

¹ C¹ pāliya, C² pāliya corrected to pāliya. ² C³ Sakko. ³ C⁴ omits nāma.

⁴ C⁵ gahana- corrected to gahana-. ⁵ C⁶ sammaḍḍhāti, C⁷ sammaḍḍhāti corrected to sampajjati. ⁶ C⁸ -gahana-. ⁷ C⁹ omits caṃkame. ⁸ C¹⁰ C¹¹ ratanamatta

⁹ C¹² mudutala. ¹⁰ so all three MSS.

vuttam hoti: yathā tasmīn assame vasantena sakkā honti imāni aṭṭha sukhāni vinditum evaṃ aṭṭhagūṇasamupetaṃ¹ tam assamaṃ māpesin ti; abhiññābalaṃ āharin ti pacchā tasmīn assame vasanto kaṣiṇaparikkammaṃ katvā abhiññānaṃ ca samāpattinaṃ ca uppādanatthāya aniccato dukkhato vipassanaṃ ārabhītvā² thāmappattarū vipassanābalaṃ āharin³, yathā tasmīn vasanto taṃ balaṃ āharitum sakkomi⁴ evaṃ tam assamaṃ tassa abhiññatthāya vipassanābalassa anucchavikaṃ katvā māpesin ti attho; sāṭakaṃ pajahim tattha navadosamupāgatan ti etthāyaṃ ānupubbikathā⁵: tadā kira kuṭṭileṇacamkamādi-paṭimaṇḍitam⁶ pupphūpagaphalūpagarukkhasañchannāṃ ramaṇiyyāṃ madhurasallīṣāyaṃ apagatavālamigabbhīṃsanakasakuṇaṃ pavivekakkhemaṃ assamaṃ māpetvā alaṃkātacaṃkamassa ubhosu antesu ālambanaphalakāṃ samvidhāya nīśīdanatthāya caṃkamavemajjhe samatalaṃ muggavannaṣilaṃ māpetvā anto paṇṇasālāyaṃ jaṭamaṇḍalaṃ vākacīraṃ tidaṇḍakuṇḍikādike tāpasaparikkhāre maṇḍape pāṇiyakuṭapāṇiṇiyasamkhapāṇiṇiyasarāvāni⁷ aggisālāyaṃ aṅgarakapalladārūḍḍinīti⁸ evaṃ yaṃ yaṃ pabbajitānaṃ upakārāya samvattati taṃ sabbaṃ māpetvā paṇṇasālabbhītiyaṃ „ye keci pabbajitukāma ime parikkhāre gaheṭvā pabbajantū“⁹ ti akkharāni chinditvā devalokam eva gate Vissakamme devaputte Sumedhapāṇḍito Himavantaṇḍape girikandarānusāreṇa attano nivāsānuruṇaṃ phāsukaṭṭhānaṃ olo-kento nadānīvattane vissakammanimmitaṃ sakkadattiyaṃ ramaṇiyyāṃ assamaṃ diṣvā caṃkamanakoṭṭim gantvā padavalaṇḍījaṃ¹⁰ apassanto „dhuvaṃ pabbajitā dhura-gāme bhikkhaṃ pariyesitvā kilantarūpā āgantvā paṇṇasālāṃ pavisitvā nisinnā bha-vissantīti“ cintetvā thokaṃ āgametvā „atīviya cīrāyanti“ jāṇissāmīti“ paṇṇasā-lakuṭīdvarāṇi¹¹ vivaritvā anto pavisitvā ito c' ito ca olo-kento mahābhīttiyaṃ akkha-rāni vācetvā „mayhaṃ kappiyaparikkhāre ete, ime gaheṭvā pabbajissāmīti“ attanā nivatthapārutāṃ sāṭakayugaṃ pajahī, tenāha: sāṭakaṃ pajahim tatthā ti, evaṃ pavitṭho ahaṃ Sāriputta tassaṃ paṇṇasālāyaṃ sāṭakaṃ pajahim navadosaṃ mupāgatan ti sāṭakaṃ pajahanto nava dose diṣvā pajahin ti dīpeti, tāpasapabbajjaṃ pabbajitānaṃ hi sāṭakasmiṃ nava dosā upaṭṭhahanti: mahagghabhāvo eko doso, parapaṭibaddhatāya uppajjanabhāvo eko, paribhogena labhūṃ kilissa-nabhāvo eko kilīṭṭho ca dhovitaṭṭho ca rajitaṭṭho ca hoti, paribhogena jīra-ṇabhāvo eko jīṇassa hi tunnaṃ vā aggaladānaṃ¹² vā kātabbaṃ hoti, puna pariyesanāya durabhisambhavabhāvo eko, tāpasapabbajjāya asāruppabhāvo eko, paccatthikānaṃ sādharanabhāvo eko yathā hi naṃ¹³ paccatthikā na gaṇhanti tathā gopetabbaṃ hoti, paribhuṇjantassa vibhūsanatṭhānabhāvo eko, gaheṭvā carantassa khandhabhāramahicchabhāvo eko ti; vākacīraṃ nivāsesin ti tadā ahaṃ Sāriputta ime nava dose diṣvā sāṭakaṃ pajāya vākacīraṃ nivāsesin, muṇ-

¹ C^o C^o samūpetam. ² C^o āharitvā. ³ C^o C^o āhari. ⁴ C^o sakkoti. ⁵ C^o ānupubbakathā, C^o anupubbakathā. ⁶ C^o kuṭṭileṇa-. ⁷ C^o C^o -kūṭa- ⁸ C^o C^o aṅgāra-. ⁹ C^o C^o padavalaṇḍījaṃ. ¹⁰ C^o -sālā-, C^o -sālā- corrected to -sālā-. ¹¹ C^o C^o aggaḷa-. ¹² C^o taṃ.

jatiparāṃ hīrahīraṃ katvā ganthevā¹ kataṃ vākacīraṃ nivāsanaṇṇapāraṇatthāya² ādiyaṃ ti attho, dvādasagūṇamupāgatan ti dvādasahi ānisaṃsehi samannāgataṃ, vākacīrasmiṃ hi dvādasā ānisaṃsā: appagghaṃ suṇḍaraṃ kappiyaṃ ti ayaṃ³ tāva eko ānisaṃso, sahaṭṭhā kātum sakkā ti ayaṃ dutiya, paribhogena sanikaṃ⁴ kilissati dhoviyamāne⁵ pi papañco n' atthiti ayaṃ tatiyo, paribhogena jīṇe pi sibbitabbābhāvo catuttho, puna pariyesantassa sukhena karaṇabbāvo pañcamo, tāpasapabbajjāya sārubbabbāvo chaṭṭho, paccatthikānaṃ nīrūpabbabbāvo⁶ sattamo, paribbuñjantassa vibhūsanatṭhānābhāvo aṭṭhamo, dhāraṇasallahukabbāvo navamo, cīvarapaccaye appicchabbāvo dasamo, vākupattiyā dhammikaanavajjabhāvo ekādasamo, vākacīre natṭhe pi anapekkabbāvo dvādasamo ti; aṭṭhadosaṃsāmaṅkiṇṇaṃ pajahim paṇṇasālakaṃ ti kathaṃ pajahi, so kira varasāṭakayugaṃ omuñcanto cīvaravaṃse laggitaṃ anojapupphadāmasadisāṃ rattaṃ vākacīraṃ gahetvā nivāsetvā tass' upari aparaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ vākacīraṃ paridāhivā punnāgapupphasantharasadisāṃ sakkhuraṃ ajinacammaṃ ekaṃsaṃ katvā jaṭamaṇḍalaṃ paṭimuñcivā cūḷāya saddhim niccalabbhāvakarapaṭṭhaṃ sārasūciṃ⁷ pavasetvā muttājālasadisāya sikkāya pavāvaṇṇaṃ⁸ kuṇḍikaṃ odahitvā tīsu ṭhāneṣu vaṃkaṃ kājaṃ ādāya ekissā kājakotṭiyā kuṇḍikaṃ ekissā amkusa-paccchim tidaṇḍakādini olambetvā khāribhāraṃ aṃse katvā dakkhiṇena batthena kattaraḍaṇḍaṃ gahetvā paṇṇasālato nikkhamitvā satṭhihatthamābhācamkame aparāparaṃ caṃkamanto attano vesaṃ oloketvā „mayhaṃ mano matthakaṃ patto, sobhati vata me pabbajjā, Buddhapaccekaḥbuddhādīhi sabbehi vīrapurisehi vaṇṇitā thomitā ayaṃ pabbajjā nāma, pahīnaṃ me gīhibandhanaṃ, nikkhanto 'smi'⁹ nekkhammaṃ¹⁰, laddhā me uttamaṇṇapabbajjā, karissāmi samaṇadhammaṃ, labhissāmi maggaḥphalasukhaṃ“ ti ussahajāto khārikājaṃ otāretvā caṃkamavemaṇṇe mug-gavaṇṇasīlāpāṭṭe suvaṇṇapaṭimā viya nisīno divasabhāgaṃ vītiṇāmetvā sāyaṇhasamayaṃ paṇṇasālam pavisitvā bīdalamaṇḍakapasse kaṭṭhattharikāya nīpanno sarīraṃ utum gāhāpetvā balavapaccūse pabujjhivā attano āgamaṇaṃ āvajjesi: „ahaṃ gharāvāse ādīnaṃ disvā amītabhogāṃ anantaṃ yasam pahāya araṇṇaṃ pavisitvā nekkhammagavesako hutvā pabbajito, ito dāni paṭṭhāya pamādacāraṃ caritum na vaṭṭati, pavivekaṃ hi pahāya vicaraṇaṃ micchāvitakkamakakkhikā khādanti, idāni mayā vivekaṃ anubrūhetum vaṭṭati, ahaṃ hi gharāvāsaṃ palibodhato disvā nikkhanto, ayaṃ ca manāpā paṇṇasālā, beluvapakkaṇṇaparibhaṇḍakatā bhūmi, rajatavaṇṇā setabhittiyo, kapotapādavaṇṇaṃ paṇṇacchadanāṃ, vīcittattharakavaṇṇabīdalamaṇḍako, nivāsaphāsukaṃ vasaṇatṭhānaṃ, etto atirekatarā viya me gehasampadā paññāyatiti“ paṇṇasālāya dose vicīnanto aṭṭha dose passi, paṇṇasālāparibhogasmiṃ hi aṭṭha ādīnavā: mahāsambhāreṇa dabbasambhāre samodhānetvā karaṇapariyesanabbāvo eko ādīnavo, tinapaṇṇamattikāsu paṭitāsu

¹ Ck gantetvā, C^o gantetvā corrected to ganthevā. ² Ck -pārūpana-. ³ C^o ayaṃ.

⁴ C^o sanikaṃ. ⁵ Ck C^o dhoviyamāne. ⁶ Ck -bhogābhāvo. ⁷ Ck C^o -suciṃ.

⁸ Ck pavāvaṇṇa, C^o pavāvaṇṇaṃ. ⁹ C^o smim. ¹⁰ Ck C^o nekkhamma.

cimma paṇappama chaṭṭabbatāya nibaddhajaḡḡanabbhāvo duttiyo, „senāsanam¹ nāma mahābhikkhava paṇṇāsi, avelāya vuttāpiyamānassa cittaḡḡatā na hotitī“ vuttāpiyamānabbhāvo² tattiyo, sītunhapatighātena kāyassa sukhumālakaraṇabbhāvo ca-
tuttho, „gaham³“ pavuttāpiyamānabbhāvo⁴ tattiyo, „gaham“ ti pariggahakaraṇam chaṭṭho, „gahassa atthibhāvo
nāma aduttīyakavāso“ ti sattamo, ūkamaṇṇakūṇagharagollikādīnam sādharāṇa-
cāya bahusādharāṇabbhāvo atthamo, iti ime atthādīnave diavā Mahāsatto paṇṇa-
sālam⁵ pajahī, tenāha: atthadosasamākinṇam pajahīm paṇṇasālam ti; upā-
gamam rukkhāmūlam guṇe dasa⁶ upāgatan ti „channam patikkhipitvā
dasāni guṇāni upetaṇ rukkhāmūlam upagato smīti“ vadati, tatr⁷ ime dasa guṇā:
appaṇṇamārambhātā eko guṇo, „upagamanamattakam eva hi tattha hotitī“ appa-
jagantā⁸ duttiyo, „tam hi sammattham pi asammattam pi paribhogaphāsukam
hoti yeva“ anuttāpiyamānabbhāvo⁹ tattiyo, „gaham na paticchādeti, tattha hi paṇṇam
karonte lajjatīti“ garahāya apaticchannabbhāvo catuttho, „abbhokāsavāso viya
kāyam na santhambhetitī“ kāyassa asanthambhanabbhāvo pañcama, pariggaha-
karaṇabbhāvo chaṭṭho, gehālayapatikkhepo sattamo, bahusādharāṇagehe viya „paṭi-
jaggesāmi“ nam¹⁰, nikkhamathā¹¹ ti nīharāṇakābhāvo atthamo, vasantassa sappi-
tikabbhāvo navamo, rukkhāmūlasenāsanassa gatagataṭṭhāne sulabbatāya anapekkha-
bbhāvo dasamo ti, „ime dasa guṇe diavā rukkhāmūlam upagato smīti“ vadati;
imāni ettakāni kārāṇāni sallakkhetvā Mahāsatto punadvase bhikkhāya pāvisi,
etā¹² asā sampattagāme manussā mahantena ussāhena bhikkham adāmesu, so
bhattakiccam nitthapetvā assamaṇ āgamma nisiditvā cintesi: „nāham āhāram
labhāmīti“ pabbajito, siniddhāro nām¹³ esa mānamadapurisamade vadḡḡheti, āhā-
ramūlakassa ca dukkhassa anto n¹⁴ atthī, yan nūnāham vāpitaṇ ropitaṇ dhañṇā-
nibbattaṇ āhāram jahitvā pavattaphalabbhojano bhavēyyan¹⁵ ti; so tato patthāya
tathā katvā ghaṭanto vāyamanto sattāhabbhantare yeva attha samāpattiyo pañca
abhiñṇā nibbattesi, tena vuttam:

Vāpitaṇ ropitaṇ dhañṇam pajahīm niravasesato,
anekaguṇasampannam pavattaphalam ādiyīm,
Tattha-ppadhānam padahīm nisajjattānacamkame,
abbhantaramhi sattāhe abhiñṇābala paṇṇin ti.

Evam abhiñṇābalaṇ patvā Sumedhatāpase samāpattisukhena vītina-
mente Dīpaṅkaro¹⁶ nāma Satthā loke udapādi. Tassa paṭisandhi-
jātibodhidhammacakkappavattanesu sakalāpi dasasahassilokadhātu sam-

¹ C^v senāsanam corrected to senāsanam. ² all three MSS. uttāpiyamānabbhāvo. ³ C^v gaham corrected to garaham. ⁴ C^k paṇṇasālam. ⁵ C^k -jagantā, C^v -janatā. ⁶ C^k anuttāpiyamānabbhāvo. ⁷ C^v patijaggesāmi corrected to -ssāmi. ⁸ C^v omits nam. ⁹ C^v dīpaṅkaro.

kampi sampakampi sampavedhi mahāviraṇaṃ viravi, dvattimsa pubbanimittāni pāturahaṃsu. Sumedhatāpaso samāpattisukkena vītinaṃento n' eva taṃ saddaṃ assosi na tāni nimittāni addasa; tena vuttaṃ:

45. „Evaṃ me siddhipattassa vasibhūtaṃ sāsanaṃ
Dīpaṃkaro nāma Jino uppajji lokanāyako.
46. Uppajjante ca jāyante bujjhante dhammadesane
caturo nimitte nāddasaṃ¹ jhānaratisamappito² ti.

Tasmiṃ kale Dīpaṃkaradasabalaṃ catuhi khīṇāsavasatasahashehi parivuto anupubbena cārikaṃ caramāno Rammakaṃ nāma nagaraṃ patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasati. Rammanagaravāsino „Dīpaṃkaro kira samaṇissaro paramābhisambodhiṃ patvā pavattavaradhammacakko anupubbena cārikaṃ caramāno Rammanagaraṃ patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasatīti“ sutvā sappinavanitādīni c' eva bhesajjāni vatthacchādānāni ca gāhāpetvā gandhamālādibhatthā yena Buddho yena Dhammo yena Saṃgho tanninnā tapponā tappabbhārā hutvā Satthāraṃ upasāṃkamitvā vanditvā gandhādīhi pūjetvā ekamantaṃ nisinnā, dhammadesanaṃ sutvā svātānāya nimantetvā utthāyāsanaṃ pakkamiṃsu. Te punadivase mahādānaṃ sajjetvā nagaraṃ alaṃkaritvā Dasabalassa āgamanamaggaṃ alaṃkarontā udakabhinnatthānesu paṃsum³ pakkhipitvā samaṃ bhūmitalaṃ katvā rajatapattavannaṃ vālukaṃ ākiranti, lājāni c' eva pupphāni ca vikiranti, nānāviraḡgehi vatthehi dhajapatāke ussāpenti, kadaliyo c' eva punnaghaṭṭapantiyo ca patitthāpenti. Tasmiṃ kale Sumedhatāpaso attano assamapadā uggantvā tesāṃ manussānaṃ uparibhāgena ākāseṇa gacchanto te haṭṭhatutṭhe manusse disvā „kin nu kho kāraṇaṃ“ ti ākāsaṭo oruyha ekamantaṃ tṭhito manusse pucchi: „hambho kassa tumhe imaṃ maggaṃ alaṃkaroṭhā“⁴ ti; tena vuttaṃ:

47. „Paccantadesavisaye nimantetvā Tathāgataṃ
tassa āgamanamaggaṃ⁵ sodhenti tuṭṭhamānasā.
48. Ahaṇa tena samayena nikkhamitvā sakassamā
dhunanto vākaṭṭhāni gacchāmi ambare tadā.
49. Vedajātaṃ jaṇaṃ disvā tuṭṭhahaṭṭhaṃ pamoditaṃ
orohitvāna gaganā manusse pucchi tāvade:

¹ C* C² nāddasāsiṃ. ² C* C² paṃsu. ³ so all three MSS.

so. 'Tuṭṭhahatṭho pamodito vedajāto mahājano,
kassa sodhiyati¹ maggo añjasam vaṭumāyana²' ti.

Manussā āhaṃsu: „bhante Sumedha na tvaṃ jānāsi: 'Dīpaṃkarada-
sabalo sammāsambodhim patvā pavattavaradhammacakko cārikam ca-
ramāno amhākam nagaram patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasati,
mayan³ tam Bhagavantaṃ nimantayimha, tass' etaṃ Buddhassa Bha-
gavato āgamanamaggaṃ alaṃkaromā“⁴ ti. Sumedhatāpaso cintesi:
„'Buddho' ti kho ghosamattam pi loke dullabham, pag eva Buddhup-
pādo, mayāpi imehi manussehi saddhim Dasabalassa maggaṃ alaṃ-
karitum vaṭṭatiti“⁵. So te manusse āha: „sace bho tumhe etaṃ maggaṃ
Buddhassa alaṃkarotha mayham pi ekaṃ okāsam detha, aham pi tum-
hehi saddhim maggaṃ alaṃkarissāmi“⁶. Te „sādhū“⁷ ti sampaticchi-
tvā „Sumedhatāpaso iddhimā“⁸ ti jānantā udakabhinno kāsam sallak-
khetvā „tvaṃ imaṃ ṭhānam alaṃkarohīti“⁹ adāṃsu. Sumedho buddhā-
rammaṇaṃ pītiṃ¹⁰ gahetvā cintesi: „aham imaṃ okāsam iddhiyā alaṃ-
karitum pahomi, evaṃ alaṃkato pana maṃ na paritosessati, ajja mayā
kāyaveyyāvaccam kātum vaṭṭatiti“¹¹ paṃsum āharitvā tasmim padese
pakkhipi. Tassa tasmim padese analaṃkate yeva Dīpaṃkaro Dasa-
balo mahānubhāvānam chaḷabhiññākhināsavānaṃ catuhi sataśahashehi pa-
rivuto devatāsu dibbamālagandhādhi¹² pūjayantesu¹³ dibbasamgītesu pa-
vattantesu¹⁴ manussehi¹⁵ mānusakagandhehi c' eva mālādhi ca pūja-
yantesu¹⁶ anantāya Buddhaliḥhāya Manosilātale vijambhamāno siho viya
tam alaṃkatapaṭiyattamaggaṃ paṭipajji. Sumedhatāpaso akkhini um-
miletvā alaṃkatamaggena āgacchantassa Dasabalassa dvattimsamahā-
purisalakkhaṇapatimanditaṃ asītiyā anubyañjanehi anubyañjitaṃ¹⁷ byā-
mappabhāya¹⁸ samparivāritaṃ maṇivaṇṇagaganatale nānappakāra¹⁹ vijjū-
latā viya āvelāvelābhūtā c' eva yugaḷayugaḷabhūtā ca chabbannagha-
nabuddharasmiyo²⁰ vissajjentaṃ rūpaggaṇṇapattaṃ attabhāvaṃ oloketvā
„ajja mayā Dasabalassa jīvitapariccāgaṃ kātum vaṭṭatiti“ „mā Bhagavā
kalale akkami, maṇiphalakasetum pana akkamanto viya saddhim catuhi
khināsavasatasahashehi mama piṭṭhim maddamāno gacchatu, tam me
bhavissati digharattaṃ hitāya sukhāyā“²¹ ti kese mocetvā ajinajaṭavā-

¹ C^s sodhiyati. ² C^s mayan. ³ C^s buddhorammaṇaṃ pītiṃ, C^v buddhāram-
manapītiṃ. ⁴ C^s -gandhādisu, C^k gandhādisu. ⁵ C^v pūjayantesu. ⁶ C^v pavat-
tīyamānesu. ⁷ so all three MSS. instead of manussehu? ⁸ C^v pūjyamānesu.
⁹ C^s anuvyañjitaṃ. ¹⁰ C^s vyāma-. ¹¹ C^s -karā, C^v -kāra. ¹² C^k -ghaṇa-.

kacirāni kāḷavaṇṇe¹ kalale pattharitvā mānīphalakasetum viya kalala-
piṭṭhe nipajji; tena vuttam:

51. „Te me puṭṭhā vyākariṃsu: ‘Buddho loke anuttaro
Dīpaṃkaro nāma Jino uppajji lokanāyako,
tassa sodhiyati’ maggo aṇjasam vaṭumāyanam’.
52. ‘Buddho’ ti mama sutvāna pīti uppajji tāvade,
‘Buddho Buddho’ ti kathayanto somanassam pavedayim’.³
53. Tattha tathā vicintesiṃ tuṭṭho samviggamānaso:
‘idha bijāni ropissam, khaṇo ve mā upaccagā,
54. Yadi Buddhassa sodhetha ekokāsam dadātha me,
aham pi sodhayissāmi aṇjasam vaṭumāyanam’.
55. Adāṃsu te mam’ okāsam sodhetum aṇjasam tadā.
‘Buddho Buddho’ ti cintento maggam sodhem’ ahan tadā.
56. Anīṭṭhite mam’ okāse Dīpaṃkaro mahāmuni
cattārisatasahasseehi⁴ chaḷabhiññeehi tādihi⁵
khīṇāsavehi vimalehi paṭipajji aṇjasam⁶ Jino.
57. Paccuggamanā vattanti, vajjanti bheriyo bahū⁷,
āmoditā naramarū sādhuḷakāram pavattayum.
58. Devā manusse passanti manussāpi ca devatā,
ubho pi te pañjalikā anuyanti Tathāgataṃ.
59. Devā dibbehi turiyehi manussā mānusaakehi ca
ubho pi te vajjayantā⁸ anuyanti Tathāgataṃ.
60. Dibbam mandāravaṃ puppham padumaṃ pāricchattakam
disodhīam okiranti ākāsanabhagatā⁹ marū.
61. Campakam salaḷam nipam nāgapunnāgaketakam
disodisam ukkhipanti bhūmitalagatā narā.
62. Kese muñciv’ aham tattha vākaciraṇ ca sammakam
kalale pattharitvāna avakuḷlo nipajji’ aham.
63. ‘Akkamitvāna mam Buddho saha sisseehi gacchatu.
mā¹⁰ kalale akkamittho, hitāya me bhavissatīti’“

so kalalapiṭṭhe nipannako va puna akkhīni ummiletvā Dīpaṃkaradasa-
balassa Buddhasiṃ sampassamāno evam cintesi: „sace aham iccheyyam
sabbakilese jhāpetvā saṃghanavako hutvā Rammanagaraṃ paviseyyam.

¹ C¹ C² kāḷa. ² C¹ C² sodhiyati. ³ C¹ pavedayam. ⁴ so all three MSS.

⁵ C¹ tādihi, C² tādihi. ⁶ C¹ aṇjasam. ⁷ C¹ C² bahū. ⁸ C¹ vajjayantā.

⁹ C¹ ākāsanabhagatā. ¹⁰ C¹ C² add nam.

aññātakavesena pana me kilese jhāpetvā Nibbānapattiya¹ kiccān n'atthi, yaṃ nūnāhaṃ Dīpaṃkaradasabalo viya paramābhisambodhiṃ patvā dhammanāvaṃ āropetvā mahājanān Samsārasāgarā uttāretvā pacchā parinibbāyeyyaṃ, idaṃ mayhaṃ patirūpaṃ² ti. Tato aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhābhāvāya abhinihāraṃ katvā nipajji; tena vuttaṃ:

64. „Puthaviyaṃ³ nipannassa evaṃ me āsi cetaso:
'icchamāno ahaṃ aṭṭha kilese jhāpaye mama.
65. Kim me aññātakavesena dhammasacchikaten⁴ idha,
sabbaññutaṃ⁵ pāpunītvā Buddhō hessaṃ sadevake.
66. Kim me ekena tinnena purisena thāmadassinā,
sabbaññutaṃ⁶ pāpunītvā santāressaṃ sadevake.
67. Iminā me adhikārena purisena thāmadassinā
sabbaññutaṃ pāpuṇāmi tāremi janataṃ bahun.
68. Samsārasotaṃ chinditvā viddhamsitvā tayo bhāve
dhammanāvaṃ samāruyaṃ santāressaṃ sadevake⁷ ti,

yasmā pana Buddhattaṃ patthentassa

69. Manussattaṃ līngasampatti hetu Satthāradassanaṃ
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandata
aṭṭhadhammasamodhānā abhinihāro samijjhati.

Manussattābhāvasmiṃ yeva hi tathā Buddhattaṃ patthentassa patthanā samijjhati nāgassa vā supaṇṇassa vā devatāya vā patthanā no samijjhati, manussattābhāve pi purisalīṅge tthitass' eva patthanā samijjhati itthi vā paṇḍakanagūṃsakaubhato-byañjanakānaṃ⁵ vā no samijjhati, purisassa pi tasmiṃ attābhāve arahattappattiyaṃ hetusampannass' eva patthanā samijjhati no itarassa, hetusampannena pi sace jīvamānakabuddhass' eva santikā patthentassa patthanā samijjhati parinibbute Buddhhe cetiyasantike vā bodhimūle vā patthentassa na samijjhati, Buddhānaṃ santike patthentassāpi pabbajjālīṅge tthitass' eva samijjhati no gihilīṅge tthitassa, pabbajitassāpi pañcābhīṇāssa aṭṭhasamāpattilābhino yeva samijjhati na imāya guṇasampattiyaṃ virāhitassa, guṇasampannenāpi yena attano jīvitān Buddhānaṃ paricattān hoti tassa iminā adhikārena adhikārasampannass' eva samijjhati na itarassa, adhikārasampannassāpi yassa Buddhakāradhammānaṃ aṭṭhāya mahanto chando ca mahanto ussāho ca vāyāmo ca pariyeṭṭhi⁶ tass' eva samijjhati na itarassa, tatth' idaṃ chandamahantatāya opammaṃ: sace hi evaṃ assa „yo sakala-cakkavāḷagabbhaṃ ekodakibhūtaṃ attano bāhubalena pataritvā pārān gantuṃ

¹ C^v nibbānapattiya. ² C^v puthaviyaṃ. ³ C^k sabbaññūtaṃ, C^v sabbaññutam.

⁴ C^v sabbaññutam. ⁵ C^v -vyañjana-. ⁶ C^v pariyeṭṭhi.

samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ velugumbasañchannam vīyūhitvā madditvā padasā gacchanto pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ sattīyo ākoṭetvā nīrantaraṃ sattithalassamākiṇṇaṃ padasā akkamamāno pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ vitaccikaṃgārabharitaṃ pādehi maddamāno pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇātīti¹ yo etesu ekam pi attano dukkaraṃ na maññati „ahaṃ etam pi taritvā vā gantvā vā pāraṃ gahessāmiti“ evaṃ mahantena chaudena ca ussāhena ca vāyāmena ca pariyeṭṭhiyā ca samannāgato hoti tassa patthanā samijjhati na itarassa. Sumedhatāpasō pana ime aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhābhāvāya abhinīhāraṃ katvā nīpajjī. Dīpaṃkaro pi Bhagavā āgantvā Sumedhatāpasassa sīsabhāge ṭhatvā maṇisīhapāñjaraṃ² ugghāṭento viya pañcavaṇṇapasādasampannaṃ akkhini ummiletvā kalalapiṭṭhe nīpannaṃ Sumedhatāpasam diṣvā „ayaṃ tāpasō Buddhattāya³ abhinīhāraṃ katvā nīpanno, ijjhissati nu kho imassa patthanā udāhu no“ ti anāgataṃ saññānaṃ pesetvā upadhārento „ito kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃkheyyāni atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō bhavissatīti“⁴ nātvā ṭhitako va parisamajjhe vyākāsi: „Passatha no tumhe imaṃ ugगतपam⁵ tāpasam kalalapiṭṭhe nīpannaṃ“ ti. „Evaṃ bhante“. „Ayaṃ Buddhattāya⁶ abhinīhāraṃ katvā nīpanno, samijjhissati imassa patthanā, ito kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Gotamo nāma Buddhō bhavissati, tasmim paṇ'assa attabhāve Kapilavattu⁷ nāma nagaraṃ nivāso bhavissati, Māyā nāma devī⁸ mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, aggasāvako Upatisso nāma thero, dutiyasāvako Kolito nāma, Buddhupaṭṭhāko Ānando nāma, aggasāvikā Khemā nāma therī⁹, dutiyasāvikā Uppalavaṇṇā¹⁰ nāma therī¹¹ bhavissati, paripakkaṇāno mahābhiniikkhamanaṃ katvā mahāpadhānaṃ padahitvā nigrodhamūle pāyāsam paṭiggahetvā Nerañjarāya tīre paribhuñjitvā bodhimandaṃ āruya assattharukkhamūle abhisambujjhissatīti“; tena vuttaṃ:

70. “Dīpaṃkaro¹⁰ lokavidū¹¹ āhutaṇaṃ paṭiggaho
ussāsake maṃ ṭhatvāna idaṃ vacanaṃ abravī¹²:
71. ‘Passatha imaṃ tāpasam jaṭilaṃ ugगतāpanaṃ,
aparimeyye ito kappe Buddhō loka bhavissati.

¹ C^o C^o maṇi-. ² C^o buddhattāya. ³ C^o ugगतapan. ⁴ C^o buddhattāya corrected to buddhattāya. ⁵ C^o kapilavattum. ⁶ C^o devī. ⁷ C^o C^o therī. ⁸ all three MSS. uppalavaṇṇa. ⁹ C^o therī. ¹⁰ C^o dīpaṃkaro. ¹¹ C^o C^o lokavidu. ¹² C^o -bruvī.

72. Aho Kapilavhayā rammā nikkhamitvā Tathāgato
padhānam padahitvāna katvā dukkarakāriyam
73. Ajapālarukkkhamūle nisīditvā Tathāgato
tattha pāyāsam aggayha Nerañjaram upehiti.
74. Nerañjarāya tīre pāyāsam ādāya so Jino
paṭiyattavaramaggena bodhimūlamhi ehi.
75. Tato padakkhiṇam katvā bodhimaṇḍam anuttaro
assatthassa mūle bujjhissati mahāyaso.
76. Imassa janikā mātā Māyā nāma bhavissati,
pitā Suddhodano nāma, ayaṃ hessati Gotamo.
77. Anāsavā vitarāgā santacittā samāhitā
Kolito Upatisso ca aggā hessanti sāvakā.
78. Anando nāma upaṭṭhāko upaṭṭhissati taṃ Jinam,
Khemā Uppalavaṇṇā ca aggā hessanti sāvikā
79. Anāsavā vitarāgā santacittā samāhitā.
Bodhi tassa Bhagavato 'Assattho' ti pavuccati¹.

Sumedhatāpaso „mayham kira patthanā samijjhissatī“ somanas-
sappatto ahoṣi. Mahājano Dīpaṃkaradasabalassa vacanam sutvā „Su-
medhatāpaso kira Buddhabijam Buddhakuro“ ti haṭṭhatuttho ahoṣi.
Evaṃ c' aṣṣa ahoṣi: „yathā nāma puriso naḍim taranto ujukena titthena
uttaritum asakkonto hetthātitthena uttarati evaṃ evaṃ² mayam Dī-
paṃkaradasabalassa sāsane maggaphalam alabhamānā anāgate yadā
tvam Buddho bhavissasi³ tadā tava sammukhā maggaphalam sacchikātum
samatthā bhavēyyamā“ 'ti patthanam ṭhapayimsu. Dīpaṃkaradasabalo
pi Bodhisattam pasamsitvā aṭṭhahi pupphamutthihi pūjetvā padakkhiṇam
katvā pakkāmi. Te pi catusatasahassasamkhā khīṇāsavā Bodhisattam
gandhehi ca mālehi⁴ ca pūjetvā padakkhiṇam katvā pakkamimsu.
Devamanussā pana tath' eva pūjetvā vanditvā pakkantā. Bodhisatto
sabbesam paṭikkantakāle sayanā vuṭṭhāya „pāramiyo vicinissāmiti“ pup-
pharāsimatthake pallamkam ābhujitvā⁵ nisīdi. Evaṃ nisinne Bodhi-
satte sakaladasasahassacakkavāle devatā sannipatitvā sādhuḥkāram katvā
„ayya Sumedhatāpasa porāṇakabodhisattānam pallamkam ābhujitvā⁶
'pāramiyo vicinissāmā' 'ti nisinnakāle yaṇi pubbanimittāni nāma paṇṇā-
yanti tāni sabbāni pi ajja pātubhūtāni, nissamsayena tvam Buddho

¹ C^k pavuccatī. ² so all three MSS. ³ C^k C^v bhavissati. ⁴ C^v mālehi. ⁵ C^k ābhujitvā. ⁶ C^v ābhujitvā.

bhavissasi, mayam etaṃ jānāma: yass' etāni nimittāni paññāyanti ekan-
tena¹ so Buddho hoti, tvaṃ attano viriyam dāhaṃ katvā paggaṇhā"
ti Bodhisattaṃ nānapakārehi thutūhi abhiṭṭhuniṃsu²; tena vuttaṃ:

80. „Idaṃ sutvāna vacanaṃ asamassa Maḥesino
āmoditā³ naramarū: 'Buddhabhijāmkuro ayaṃ'.
81. Ukkuṭṭhisaddā vattanti appoṭṭhenti hasanti⁴ ca
katañjaliṃ namassanti dasasahassī⁵ sadevakā.
82. 'Yad' imassa Lokanāthassa virajjhissāma sāsanaṃ
anāgataṃhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ.
83. Yathā manussā nadiṃ tarantā paṭitṭhaṃ virajjhiya
heṭṭhātitthe gaḥetvāna uttaranti mahānadiṃ
84. Evaṃ evaṃ⁶ mayam sabbe yadi muñcem' imaṃ Jinaṃ
anāgataṃhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ'.
85. Dīpaṃkaro Lokavidū⁷ ābutinaṃ paṭiggaho
mama kammaṃ pakittetvā dakkhiṇaṃ⁸ padam uddhari⁹.
86. Ye tathā āsūṃ Jinaputtā sabbe padakkhiṇaṃ akaṃsu maṃ,
narā nāgā ca gandhabbā abhivādetvāna pakkamuṃ.
87. Dassanaṃ me atikkante sasamghe Lokanāyake
haṭṭho haṭṭhena cittena āsanā vuṭṭhaṃ tadā.
88. Sukhena sukhito homi pāmuḍḍhena¹⁰ pamodito,
pītiyā ca abhissanno¹¹ pallaṃkaṃ ābhujim tadā.
89. Pallaṃkena nisīditvā evaṃ cintes' ahan tadā:
'vasābhūto ahaṃ jhāne abhiññāsu pāramim gato.
90. Sahassikamhi¹² lokamhi isayo n' atthi me samā,
asamo iddhidhammesu alabhim īdisaṃ sukhaṃ'.
91. Pallaṃkābhujane¹³ mayhaṃ dasasahassādhivāsino¹⁴
mahānādaṃ pavattesum: 'dhuvaṃ¹⁵ Buddho bhavissasi.
92. Yaṃ pubbe Bodhisattānaṃ pallaṃkavaramābhujе
nimittāni padissanti tāni ajja padissare.
93. Sitaṃ vyapagataṃ hoti uṇhaṃ ca upasammatai,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
94. Dasasahassilokadhātu¹⁶ nissaddā hoti nirākulā,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.

¹ Ck C^v ekattena. ² Ck C^v abhiṭṭhuniṃsu. ³ Ck C^v amoditā, C^v āmodinā?

⁴ Ck saṃanti, C^v saṃanti corrected to hasanti. ⁵ Ck C^v dasasahassī. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^v -vidu. ⁸ C^v dakkhiṇa. ⁹ Ck uddharī, C^v uddharim. ¹⁰ C^v pāmoḍḍhena.

¹¹ Ck C^v abhissanto. ¹² C^v sah-. ¹³ C^v -bhujane. ¹⁴ C^v tidasasādhivāsino.

¹⁵ C^v tuvaṃ. ¹⁶ C^v dasasahassī.

93. Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
94. Thalajā dakajā pupphā sabbe pupphanti tāvade,
te p' ajja pupphitā sabbe, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
97. Latā vā yadivā rukkhā phalabhārā honti tāvade,
te p' ajja phalitā sabbe, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
98. ākāsatthā ca bhummatthā ratanā jotanti tāvade,
te p' ajja ratanā jotanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
99. Mānusakā ca dibbā ca turiyā vajjanti tāvade,
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
100. Vicittapupphā gaganā abhivassanti tāvade,
te p' ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
101. Mahāsamuddo ābhujati, dasasahassī pakampati,
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
102. Niraye pi dasasahassī¹ aggī² nibbāyi tāvade,
te p' ajja nibbutā³ aggī⁴, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
103. Vimalo hoti suriyo, sabbe dissanti tārakā,
te pi ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
104. Anovattēna udakena mahiyā ubbhijji tāvade,
taṃ p' ajj' ubbhijjate mahiyā, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
105. Tārāgaṇā virocanti nakkhattaṃ gaganamaṇḍale
visākhā candimāyuttā, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
106. Bilāsayaṃ darisayaṃ nikkhamanti sakāsayaṃ,
te p' ajja āsayaṃ chuddhā, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
107. Na hoti arati sattānaṃ, santuṭṭhā honti tāvade,
te p' ajja sabbe santuṭṭhā, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
108. Rogā tad' ūpasammanti jighacchā ca vinassati,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
109. Rāgo tadā tanu⁵ hoti, doso moho pi nassati,
te p' ajja vigatā sabbe, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
110. Bhayaṃ tadā na bhavati, ajja p' etaṃ padissati,
tena līṅgena jānāma: dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
111. Rajo n' uddhamasati⁶ uddhaṃ, ajja p' etaṃ padissati,
tena līṅgena jānāma: dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
112. Anittagandho pakkamati, dibbagandho pavāyati,
so p' ajja vāyati gandho, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.

¹ C^o dasasahassī. ² C^k C^o aggī. ³ C^o nibbuto. ⁴ C^k C^o aggī. ⁵ C^o tanū. ⁶ C^o -sati.

113. Sabbe devā padissanti t̥hapayitvā arūpino,
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
114. Yāvatā nirayā nāma sabbe dissanti tāvade,
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
115. Kuḍḍā kavāṭā selā ca na hont' āvarāṇan' tadā,
ākāsabbhūtā te p' ajja, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
116. Cuti ca upapatti' ca khaṇe tasmim' na vijjati,
tāni ajja padissanti, dhuvaṃ Buddho bhavissasi.
117. Daḥhaṃ paggaṇha viriyaṃ, mā nivatta abhikkama,
mayam p'etaṃ vijānāma: dhuvaṃ Buddho bhavissasīti".

Bodhisatto Dīpaṃkaradasabalassa ca dasasahassacakkavāle devatānaṃ ca¹ vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya saṅjātussāho hutvā cintesi: „Buddhā nāma amoghavacanā, n' atthi Buddhānaṃ kathāya aññathattam, yathā hi ākāse khittaleḍḍussa patanaṃ jātassa maraṇaṃ aruṇe uggate suriyassa' utt̥hānaṃ āsayā nikkhantasīhassa sīhanādanadanam garugabbhāya itthiyā bhāramocanaṃ dhuvaṃ avassabbhāvi evam evam' Buddhānaṃ vacanaṃ nāma dhuvaṃ amoghaṃ, addhā ahaṃ Buddho bhavissāmīti"; tena vuttam:

118. „Buddhassa vacanaṃ sutvā dasasahassina² c'ūbhayaṃ
tuṭṭhahaṭṭho pamudito evam cintes' ahan tadā:
119. 'Advejjhavacanā Buddhā, amoghavacanā Jinā,
vitathaṃ n'atthi Buddhānaṃ, dhuvaṃ Buddho bhavām' ahaṃ.
120. Yathā khittam nabhe leḍḍu dhuvaṃ patati bhūmiyaṃ
tath' eva Buddhasetṭhānaṃ vacanaṃ dhuvasassatam.
121. Yathāpi sabbasattānaṃ maraṇaṃ dhuvasassatam
tath' eva Buddhasetṭhānaṃ vacanaṃ dhuvasassatam.
122. Yathā rattikkhaye patte suriyassa' uggamanaṃ dhuvaṃ
tath' eva Buddhasetṭhānaṃ vacanaṃ dhuvasassatam.
123. Yathā nikkhantasayanassa sīhassa nadanaṃ dhuvaṃ
tath' eva Buddhasetṭhānaṃ vacanaṃ dhuvasassatam.
124. Yathā āpannasattānaṃ bhāramoropanaṃ' dhuvaṃ
tath' eva Buddhasetṭhānaṃ vacanaṃ dhuvasassatan' ti.

So „dhuva' āhaṃ Buddho bhavissāmīti" evam katasanniṭṭhāno buddha-
kāraḍe dhamme upadhāretuṃ "kahan nu kho Buddhakāraḍadhammā,

¹ C² hontāvarāṇan, C³ hontācarāṇan. ² C² uppatti, C³ C² uppatti. ³ C³ khantes-
mim. ⁴ C² C³ devatānaṃ ca, C³ -naṃ ca corrected to -naṃca. ⁵ so all three MSS.
⁶ C² dasasahassina. ⁷ C² bhāravoropanaṃ?

kiṃ uddham udāhu adho disāsu vidisāsū" 'ti anukkamena sakaladhammadhātum vicinanto porāṇakabodhisattehi āsevitānisevitam paṭhamam dānapāramim disvā evaṃ attānam ovadi: „Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya paṭhamam dānapāramim pūreyyāsi, yathā hi nikkujjito udakumbho nissesam katvā udakam vamatī yeva na paccāharatī evaṃ evaṃ dhanam vā yasaṃ vā puttadāraṃ vā aṅgapaccaṅgaṃ vā anoloketvā sampattayācakānam sabbam icchiticcchitam nissesam katvā dadamāno bodhirukkhamule nisiditvā Buddho bhavissasīti" paṭhamam dānapāramim daḥham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

125. „Handa buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito uddham adho dasadisā yāvata dhammadhātuyā.
126. Vicinanto tadā dakkhiṃ paṭhamam dānapāramim pubbakehi Mahesīhi anucinnaṃ mahāpatham.
127. 'Imaṃ tvaṃ paṭhamam tāva daḥham katvā samādiya dānapāramitam gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
128. Yathāpi kumbho sampunṇo yassa kassaci adhokato vamate udakam nissesam na tattha parirakkhati
129. Tath' eva yācake disvā hinamukkapaṭṭhamajjhime dadāhi dānam nissesam kumbho viya adhokato" ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti uttarim pi upadhārayato dutiyam sīlapāramim disvā etad ahoṣi: „Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya sīlapāramim pūreyyāsi, yathā hi camaramigo nāma jīvitam pi anoloketvā attano vālam eva rakkhati evaṃ tvaṃ pi ito paṭṭhāya jīvitam pi anoloketvā sīlam eva rakkhanto Buddho bhavissasīti" dutiyam sīlapāramim daḥham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

130. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare, aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
131. Vicinanto tadā dakkhiṃ dutiyam sīlapāramim pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitam.
132. 'Imaṃ tvaṃ dutiyam tāva daḥham katvā samādiya sīlapāramitam gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
133. Yathāpi camarī vālam kismici' pativilaggitam upeti maraṇam tattha na vikopeti vāladhiṃ (Cfr. *Ælian* 16, 11.)

¹ C' kismim.

134. Tath' eva catusu bhūmīsu¹ sīlāni paripūriya²
parirakkha³ sabbadā silam camarī viya vāladhin⁴ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato tatiyaṃ nekkhammapāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapāṇḍita tvam ito paṭṭhāya nekkhammapāramim pūrey-
yāsi, yathā hi ciram pi bandhanāgāre vasamāno puriso na tattha
sineham karoti atha kho ukkaṇṭhati yeva avasitukāmo hoti evam eva
tvam sabbabhava bandhanāgārasadise katvā sabbabhava ukkaṇṭhito
muñcitukāmo hutvā nekkhammābhimukho va hobi, evam Buddho bha-
vissasīti“ tatiyaṃ nekkhammapāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi; tena
vuttam:

135. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
136. Vicinanto tadā dakkhim tatiyaṃ nekkhammapāramim
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitam.
137. 'Imam tvam tatiyaṃ tāva dāham katvā samādiya
nekkhamme pāramim gaccha yadi bodhim pattum icchasi.
138. Yathā andughare puriso ciravuttho dukhaddito
na tattha rāgaṃ abhijaneti muttim yeva gavesati
139. Tath' eva tvam sabbabhava passa andughare viya,
nekkhammābhimukho hohi bhavato parimuttiyā“ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhadhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato catuttham paññāpāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapāṇḍita tvam ito paṭṭhāya paññāpāramim pi pūreyyāsi,
hīnamajjhimukkattṭhesu kiñci⁵ avajjetvā sabbe pi paṇḍite upasamkamitvā
pañham puccheyyāsi, yathā hi piṇḍacāriko bhikkhu hīnādibhedesu
kulesu kiñci avajjetvā paṭipāṭiyā piṇḍāya caranto khippam yāpanam
labhati evam tvam pi sabbapaṇḍite upasamkamitvā pañham pucchanto
Buddho bhavissasīti“ catuttham paññāpāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi;
tena vuttam:

140. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
141. Vicinanto tadā dakkhim catuttham paññāpāramim
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitam.
142. 'Imam tvam catuttham tāva dāham katvā samādiya
paññāpāramitam gaccha yadi bodhim pattum icchasi.

¹ C^o bhūmīsu. ² C^o paripūriya. ³ C^o parirakkhe. ⁴ so al: sabbadā.

142. Yathāpi¹ bhikkhu bhikkhanto hīnamukkaṭṭhamajjhime
kulāni na vivajjento evaṃ labhati yāpanaṃ
144. Tath' eva tvaṃ sabbakāle paripucchanto budhaṃ janaṃ
paṇḍāpāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti²''.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban'' ti
uttarim pi upadhārayato pañcamāṃ viriyapāramiṃ disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya viriyapāramiṃ pūreyyāsi,
yathā siho migarājā sabbairiyāpathesu dāhāviriyo hoti evaṃ tvaṃ
sabbabhavesu sabbairiyāpathesu dāhāviriyo anolīnaviriyo samāno Buddho
bhavissasīti'' pañcamāṃ viriyapāramiṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena
vuttaṃ :

143. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
146. Vicinanto tadā dakkhiṃ pañcamāṃ viriyapāramiṃ
pubbakehi Mahesīhi āsevanisevitaṃ.
147. 'Imaṃ tvaṃ pañcamāṃ tāva dāhaṃ katvā samādiya
viriyapāramitaṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.
148. Yathāpi siho migarājā nisaṃjattānācamaṃkame
alīnaviriyo hoti paggaḥitaṃ sadā
149. Tath' eva tvaṃ pi sabbabhave paggaṇha viriyaṃ dāhaṃ,
viriyapāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti''.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban'' ti
uttarim pi upadhārayato chaṭṭham³ khantipāramiṃ disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya khantipāramiṃ pūreyyāsi,
sammānane pi avamānane pi khamo va bhavēyyāsi, yathāpi paṭṭhaviyaṃ
nāma sucim pi pakkhipanti asucim pi na tena paṭṭhavi³ sinehaṃ na
paṭighaṃ karoti khamati sahati adhivāseti yeva evaṃ tvaṃ pi
sammānanāvamānanesu khamo va samāno Buddho bhavissasīti'' chaṭṭham
khantipāramiṃ dāhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ :

150. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
151. Vicinanto tadā dakkhiṃ chaṭṭhamāṃ khantipāramiṃ
pubbakehi Mahesīhi āsevanisevitaṃ.
152. 'Imaṃ tvaṃ chaṭṭhamāṃ tāva dāhaṃ katvā samādiya
tathā advejjhamānaso sambodhiṃ pāpuṇissasi.

¹ C^k C^s yathā. ² C^s chaṭṭha corrected to chaṭṭhamāṃ. ³ so all three MSS.

153. Yathāpi paṭhavī nāma sucim pi asucim pi ca
sabbam sahati nikkhepam na karoti paṭigham dayam
154. Tath' eva tvam pi sabbesam sammānāvamānakkhamo
khantipāramitam gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato sattamam saccapāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya saccapāramim pi¹ pūreyyāsi,
asaniyā matthake' patamānāya pi dhanādīnam atthāya chandādīnam
vasena sampajānamusāvādam nāma mā akāsi, yathā hi osadhikārakā²
nāma sabbautusu³ attano gamanavithim jahitvā aññāya vithiyā na
gacchati sakavithiyā va gacchati evam evam tvam pi saccam⁴ pabhāya
musāvādam nāma akaronto yeva Buddho bhavissasīti" sattamam sacca-
pāramim dalham katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

155. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
156. Vicinanto tadā dakkhim sa'tamam saccapāramim.
pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitam.
157. 'Imam tvam sattamam tāva dalham katvā samādiya
tattha advejjhavacano sambodhim pāpuṇissasi.
158. Yathāpi osadhī nāma tulābhūtā⁵ sadevake
samaye utupasse' vā na yokkamati vithito
159. Tath' eva tvam pi saccesu mā yokkami vithito,
saccapāramitam gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato atthamam adhiṭṭhānapāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya adhiṭṭhānapāramim pi pūreyyāsi,
yam adhiṭṭhāsi tasmin adhiṭṭhāne niccalo bhavēyyāsi, yathā hi pabbajit-
nāma sabbadisāsu pi vāte paharante pi na kampati na cūḍi⁶ man-
ṭhāne yeva tiṭṭhati evam evam tvam pi attano adhiṭṭhānam honto⁷
va Buddho bhavissasīti" atthamam adhiṭṭhānapāramim dalham
katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

160. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.

¹ C¹ saccapāramim. ² C² matthake, C³ matthake. ³ C⁴ saccam. ⁴ so all three MSS. ⁵ C⁵ osadhikārakā. ⁶ C⁶ cūḍi. ⁷ C⁷ honto.

161. Vicinanto tadā dakkhiṃ aṭṭhamam adhiṭṭhānapāramim
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitam.
162. 'Imam tvam aṭṭhamam tāva daḥham katvā samādiya
tatha tvam acalo hutvā sambodhim pāpuṇissasi.
163. Yathāpi pabbato selo acalo suppatiṭṭhito
na kampati bhusavātehi sakatṭhāne va tiṭṭhati
164. Tath' eva tvam pi adhiṭṭhāne sabbadā acalo bhava,
adhiṭṭhānapāramim gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato navamam mettāpāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya mettāpāramim pūreyyāsi, hitesu
pi ahitesu pi ekacitto bhavyeṇṇāsi, yathāpi udakam nāma pāpajanassa
pi kalyāṇajanassa pi sītabhāvam ekasadisam katvā pharati evam evam'
tvam sabbasattesu mettacittena ekacitto honto' Buddho bhavissasīti"
navamam mettāpāramim daḥham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

165. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
166. Vicinanto tadā dakkhiṃ navamam mettāpāramim
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitam.
167. 'Imam tvam navamam tāva daḥham katvā samādiya
mettāya asamo hohi' yadi bodhim' pattum icchasi.
168. Yathāpi udakam nāma kalyāṇe pāpake jane
samam pharati' sītena pavāheti rajomalam
169. Tath' eva tvam pi ahitahite samam mettāya bhāvaya,
mettāpāramitam gantvā sambodhim pāpuṇissasīti".

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhārayato dasamam upekkhāpāramim disvā etad ahosi:
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya upekkhāpāramim pi pūreyyāsi,
sukhe pi dukkhe pi majjhatto va bhavyeṇṇāsi, yathāpi paṭhavī' nāma
sucim pi asucim pi' pakkipamāne majjhattā va hoti evam evam
tvam pi sukhadukkhesu majjhatto va honto' Buddho bhavissasīti"
dasamam upekkhāpāramim' daḥham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

¹ Ck eva. ² Ck bhonto? C^o bhonto. ³ Ck C^o hoti. ⁴ Ck bodhim. ⁵ Ck parati
C^o harati. ⁶ Ck paṭhavi, C^o C^o paṭhavim. ⁷ so all three MSS., instead of sucimhi
asucimhi? ⁸ C^o bhonto. ⁹ Ck C^o u, ekhā-.

170. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissami ye dhammā bodhipācanā.
171. Vicinanto tadā dakkhiṃ dasamaṃ upekkhāpāramiṃ¹
pubbakehi Mahesīhi āsevitani-sevitam.
172. 'Imaṃ tvaṃ dasamaṃ tāva daḥhaṃ katvā samādiya
tulābhūte daḥho hutvā sambodhiṃ pāpuṇissasi.
173. Yathāpi paṭhavi nāma nikkhittaṃ asuciṃ sucim
upekkhati² ubho p' ete kopānuna-yavajjitā
174. Tath' eva tvaṃ pi sukhadukkhe tulābhūto sadā bhava,
upekkhāpāramitaṃ³ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti⁴“.

Tato cintesi: „Imasmiṃ loke Bodhisattehi pūretabbā bodhiparipācanā
Buddhakāra-kadhammā ettakā yeva, dasa pāramiyo ṭhapetvā aññe n' atthi,
imāpi dasa pāramiyo uddhaṃ ākāse pi n' atthi, leṭṭhā paṭhavīyam pi
puratthimādisu⁵ disāsu pi n' atthi, mayhaṃ yeva pana hadaya-maṃsantare
patiṭṭhitā⁶ ti. Evaṃ tāsāṃ hadaye patiṭṭhitabhāvaṃ disvā sabbāpi
daḥhaṃ katvā adhiṭṭhāya punappuna sammāsanto anulomapaṭilomaṃ
sammāsati, pariyante gahe tvā ādim paṭeti, ādimhi gahe tvā pariyante
ṭhapeti, majjhe gahe tvā ubhato osāpeti, ubhato koṭisu⁷ gahe tvā majjhe
osāpeti⁸, aṅgapariccāgo pāramiyo nāma bāhirabhaṇḍapariccāgo upapāra-
miyo nāma jīvitapariccāgo paramatthapāramiyo nāma⁹ 'ti dasa pāramiyo
dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo ti yamakataleṃ vinivattento⁷
viya Mahāmeruṃ manthaṃ⁸ katvā cakkavālamahāsamuddaṃ ālulento⁹
viya ca sammāsi. Tassa dasa pāramiyo sammāsantassa sammāsantassa
dhammatejena¹⁰ catunahutādhikāni dve yojanasatasahasāni bahalā ayam
mahāpaṭhavi¹⁰ hatthinā akkantaṇaḥkalāpo¹¹ viya pīḷiyamānaṃ ucchu-
yantaṃ viya mahāvīraṃ viravamānaṃ saṃkampī sampakampī sampavedhi,
kulālacakkaṃ viya telayanta-cakkaṃ viya ca paribbhāmi; tena vuttaṃ:

175. „Ettakā yeva te loke ye dhammā bodhipācanā,
tat' uddhaṃ n' atthi aññatra, daḥhaṃ tattha patiṭṭhaha¹.
176. Ime dhamme sammāsato sabhāvasarasalakkhane
dhammatejena vasudhā dasasahasāni pakampatha.
177. Calatī¹² ravatī puthavi¹³ ucchuyantaṃ va pīḷitaṃ,
telayante yathā cakkaṃ evaṃ kampati medinīti¹⁴“.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. ³ go all three MSS. ⁴ C^o puratthimādi.
⁵ so all three MSS. ⁶ C^o obhāseti. ⁷ C^o vinivaddhento, C^o vinivaddhento?
⁸ C^o mattha, C^o matthaṃ, C^o matthaṃ corrected to manthaṃ. ⁹ C^o ālulento, C^o
ālulento. ¹⁰ C^o paṭhavi, C^o mahāpaṭhavi. ¹¹ C^o -nala-. ¹² C^o calatī. ¹³ C^o puthavi.

Mahāpaṭhaviyā kampamānāya Rammanagaravāsino saṅghātum asakkontā yugantavātāmhā¹ hatā mahāsālā² viya mucchitamucchitā papatimsu, ghaṭṭādīni kulālabhājanāni pavatṭantāni³ aṇṇamaṇṇam paharantāni cunṇavicunṇāni ahesum. Mahājano bhūtatāsito Satthāraṃ upasaṃkamitvā „kin nu kho Bhagavā nāgāvatto⁴ ayaṃ bhūtayakkhadevatāsu aṇṇatarāvatto⁵ ti, na hi mayā etaṃ jānāma, api ca kho sabbo pi ayaṃ mahājano upadduto, kin nu kho imassa lokassa pāpakam bhavissati udāhu kalyāṇam, kathetha no etaṃ kāraṇam“ ti āha. Satthā tesam katham sutvā „tumhe mā bhāyatha mā cintayittha, n’ atthi vo itonidānam bhayaṃ, yo so mayā ajja Sumedhapandito ‘anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissasīti’⁶ vyākato so idāni pāramiyo sammāsati, tassa pāramiyo sammāsantassa vilolentassa⁷ dhammatejena sakala-dasasahasīlokaadhātu⁸ ekappahārena kampati c’ eva ravati cā“ ti āha; tena vuttam:

178. „Yāvatā parisā āsi Buddhassa parivesane pavedhamānā sā tattha mucchitā seti bhūmiyā.
179. Ghaṭṭānekasahassāni kumbhīnā ca satā bahū saṇcunṇamathitā tattha aṇṇamaṇṇ’ upaghaṭṭitā⁹.
180. Ubbiggā tasitā bhītā bhantā vyādhitamānasā mahājanā samāgama¹⁰ Dīpaṃkaram upāgamum.
181. ‘Kiṃ bhavissati lokassa kalyāṇam atha pāpakam, sabbo upadduto loko, tam vinodehi cakkhumā’.
182. Tesam sadā¹¹ saṇṇapesi Dīpaṃkaro Mahāmuni¹²: ‘vissatthā hotha mā bhātha imasmiṃ puthavikampane,
183. Yam ahaṃ ajja vyākāsim ‘Buddho loke bhavissati’ eso sammāsati dhammaṃ pubbakam jinasevitam.
184. Tassa sammāsato dhammaṃ Buddhabhūmiṃ asesato tenāyaṃ kampitā puthavi dasasahassī sadevaketi’“.

Mahājano Tathāgatassa vacanam sutvā haṭṭhatuttṭho mālāgandhavilepanam ādāya Rammanagarā nikkhamitvā Bodhisattam upasaṃkamitvā mālādīhi pūjetvā vanditvā padakkhiṇam katvā Rammanagaram eva pāvisi. Bodhisatto pi dasa pāramiyo sammāsivā viriyam dāhaṃ katvā adhiṭṭhāya nisinnāsanaṃ vuṭṭhāsi; tena vuttam:

¹ so all three MSS. ² C^s sālā corrected to mahāsālā. ³ C^k C^s pavaddhantāni. ⁴ C^k C^s nāgāvaddho. ⁵ C^k C^s -vaddho. ⁶ C^k bhavissasīti, C^v bhavissatīti. ⁷ C^k C^s vilolentassa. ⁸ C^k C^s -sahassī-. ⁹ C^k C^v upaghaṭṭitā? ¹⁰ C^s C^v yamāgama. ¹¹ C^s tadā, C^v sadā corrected to tadā. ¹² C^k C^v mahāmuni.

185. „Buddhassa vacanam sutvā mano nibbāyi tāvade,
sabbe mañ upasamkamma puna pi mañ abhivandiyum¹.
186. Samādiyivā Buddhagunam dāham katvāna mānasam
Dīpaṃkaram namassitvā va² āsanā vutthahim tadā³ ti.

Atha Bodhisattam āsanā vutthahantam sakaladasasahassacakkavāle⁴
devatā sannipatitvā dibbehi mālāgandhehi pūjetvā „ayya Sumedha-
tāpasa⁵ tayā aṇṇa Dīpaṃkaradasabalassa pādamūle mahati patthanaṃ
patthitā, sā te anantarāyena samijjhatu, mā te bhayaṃ vā cham-
bhitattaṃ vā ahosi, sarīre appamattako pi rogo mā uppajji, khippam
pāramiyo pūretvā sammāsambodhim paṭivijjha, yathā pupphūpaga-
phalūpagā rukkhā samaye pupphanti c⁶ eva phalanti ca tath⁷ eva tvam
pi samayaṃ anatikkamitvā khippam bodhim uttamam phusassū⁸ ‘ti ādīni
thutimaṅgalāni payirudāhamsu, evaṃ payirudāhitvā attano attano
devatthānam eva⁹ agamamsu. Bodhisatto pi devatāhi abhittuto „aham
dasapāramiyo pūretvā kappasatasahassādhikānam⁶ catunnam asamkhe-
yānam matthake Buddho bhavissāmīti⁷ viriyam dāham katvā adhiṭṭhāya
nabham abbhuggantvā Himavantam eva agamāsi; tena vuttam:

187. „Dibbam mānusakam puppham devā mānusakā ubho
samokiranti pupphehi vutthahantassa āsanā.
188. Vedayanti ca te sotthim devā mānusakā ubho:
‘mahantam patthitam tuyham tam labhassu yathicchitam.
189. Sabbitīyo vivajjantu, sabbarogo vinassatu,
mā te bhavatu antarāyo, phusa khippam bodhim uttamam.
190. Yathāpi samaye patte pupphanti pupphino dumā
tath⁷ eva tvam mahāvīra Buddhānānena pupphasi.
191. Yathā ye keci Sambuddhā pūrayum dasapāramim⁷
tath⁷ eva tvam mahāvīra pūrehi⁸ dasapāramim.
192. Yathā ye keci Sambuddhā bodhimandamhi bujjhare
tath⁷ eva tvam mahāvīra bujjhassu Jinabodhiyam.
193. Yathā ye keci Sambuddhā dhammacakkam pavattayum
tath⁷ eva tvam mahāvīra dhammacakkam pavattaya.
194. Puṇṇamāse yathā cando parisuddho virocati
tath⁷ eva tvam puṇṇamano viroca dasasahassiyam.

¹ so all three MSS. ² C^o omits va. ³ C^o - cakkavāle. ⁴ C^o Sumedha ⁵ C^o devatthānam
omitting eva. ⁶ C^o - sahasādhikam, C^o - sahasādhikam corrected to - sahasādhikā-
nam. ⁷ C^o dasapārami. ⁸ C^o pūresi. ⁹ C^o dasapārami.

195. Rāhumutto yathā suriyo tāpena¹ atirocati
tath' eva lokam muñcitvā viroca siriya tuvaṃ.
196. Yathā yā kāci nadiyo osaranti mahodadhiṃ
evaṃ sadevakā lokā osarantu tav' antikaṃ'.
197. Tehi thutippasattho so dassa dhamme samādiya
te dhamme paripūrento pavanaṃ pāvisi tadā² ti

Sumedhakathā niṭṭhitā.

Rammanagaravāsino pi kho nagaram pavasitvā buddhapamukhassa
bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adaṃsu. Satthā tesam dhammaṃ desetvā
mahājanaṃ saraṇādisu³ paṭiṭṭhāpetvā Rammanagaramhā nikkhamitvā
tato uddham pi yāvatāyukaṃ tiṭṭhanto sabbaṃ Buddhakiccaṃ⁴ katvā
anukkamena anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbāyi. Tattha yaṃ
vattabbaṃ taṃ sabbaṃ Buddhavaṃse vuttanāyena⁵ eva veditabbaṃ,
vuttaṃ hi tattha:

198. „Tadā te bhogayitvāna sasamghaṃ Lokanāyakaṃ
upagañchum saraṇaṃ tassa Dīpaṃkarassa Satthuno.
199. Saraṇāgamane kañci⁶ nivesesi Tathāgato
kañci⁷ pañcasu sīlesu sīle dasavidhe param.
200. Kassaci deti sāmāññaṃ caturo phalamuttame,
kassaci asame dhamme deti so paṭisambhidā.
201. Kassaci varasamāpattiyo⁸ aṭṭha deti Narāsabho,
tisso kassaci vijjāyo chaḷabhiññā pavecchati.
202. Tena yogena janakāyaṃ ovaḍati Mahāmuni,
tena vitthārikaṃ āsi Lokanāthassa sāsaṇaṃ.
203. Mahāhanu usabhakkhandho Dīpaṃkarasānāmakō
bahū⁹ jane tārayati parimoceti duggatim.
204. Bodhaneyyaṃ jānaṃ disvā satasahassee pi¹⁰ yojane
khaṇena upagantvāna bodheti taṃ Mahāmuni.
205. Paṭhamābhisamaye¹¹ Buddho koṭṭisatam abodhayi,
dutiyaābhisamaye¹² Nātho satasahassee abodhayi¹³.
206. Yādā devabhavanamhi Buddho dhammam adesayi
navutikoṭṭisahasseeṇaṃ tatiyaābhisamayo ahu.

¹ C² tāpena. ² so all three MSS. ³ C² sabbabuddhakiccaṃ, C² sabbaṃ kiccaṃ.

⁴ C² C² kiñci. ⁵ C² kiñci corrected to kañci. ⁶ so all three MSS. ⁷ C² C² bahu. ⁸ C² hi. ⁹ C² -samayo. ¹⁰ C² -samayo, C² -samayo corrected to -samaye.

¹¹ C² abodhayi.

207. Sannipātā tayo āsūṃ Dīpaṃkarassa Satthuno:
kotisatasahassānaṃ paṭhamo āsi samāgamo.
208. Puna Nārada-kūṭamhi pavivekagate Jine
khināsavā vītamalā samimsu satakoṭiyo.
209. Yadā vasi¹ Mahāvīro Sudassanasiluccaye²
navutikoṭisahasseehi pavāresi tadā Muni.
210. Ahaṃ tena samayena jaṭilo uggaṭāpano
antalikkhamhi caraṇo pañcābhinnāsu pāragu³.
211. Dasaviśamsahassānaṃ dhammābhisamayo ahu,
ekadvinnāṃ abhisamayo gaṇanāto⁴ asaṃkhiyā.
212. Vīṭhārikāṃ bāhujaññaṃ iddhaṃ pītaṃ⁵ ahū⁶ tadā
Dīpaṃkarassa Bhagavato āsanaṃ suvisodhitaṃ.
213. Cattāri satasahassāni chaḷabhinā mahiddhikā
Dīpaṃkaraṃ Lokaviduṃ parivārenti sabbadā.
214. Ye keci tena samayena jahanti mānusaṃ bhavaṃ
appattamānasā sekhā garahitā va bhavanti te.
215. Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ arahantehi tādihi
khināsavehi vimalehi upasobhati sadevake.
216. Nagaraṃ Rammavati nāma, Sumedho nāma khattiyo.
Sumedhā⁷ nama janiyā Dīpaṃkarassa Satthuno.
217. Sumaṅgalo⁸ ca Tisso ca abesūṃ aggasāvaka,
Sāgato nāma upaṭṭhāko⁹ Dīpaṃkarassa Satthuno.
218. Nandā c¹⁰ eva Sunandā ca abesūṃ aggasāvika,
bodhi tassa Bhagavato Pippalīti pavuccati.
219. Asītiṭṭhamubbedho Dīpaṃkaro Mahāmuni
sobhati dīparukkho va sālarājā va phullito.
220. Satasahassaṃ vassāni āyūṃ tassa Mahesino,
tāvataṃ tiṭṭhamāno so tāresi janataṃ bahū.
221. Jotayitvāna saddhammaṃ santāretvā mahājanāṃ
jalitvā aggikkhandho va nibbuto so sasāvako.
222. Sā ca iddhi¹⁰ so ca yaso¹¹ tāni ca pādesu cakkaratanaṇi¹²
sabbāṃ samantarahitaṃ, nanu rittā sabbasaṃkharā¹³ ti.

¹ C^v vasi. ² C^v -siluccaye. ³ C^v C^v pāragu. ⁴ C^v gaṇanāto corrected to gaṇanāto, C^v gaṇanāto. ⁵ C^v C^v pītaṃ corrected to pītaṃ. ⁶ C^v ahū.
⁷ C^v C^v sumedha. ⁸ C^k C^v sumaṅgalo. ⁹ C^v nāmūpaṭṭhāko. ¹⁰ C^v iddhi. ¹¹ C^v so ca so, C^v ce yaso corrected to so ca yaso. ¹² so all three MSS. ¹³ C^v -saṃkharā, C^k -saṃkarā.

222. „Dīpaṅkarassa aparena¹ Koṇḍañño nāma Nāyako
anantatejo amitayaso appameyyo durāsado“.

Dīpaṅkarassa pana Bhagavato aparabhāge ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā abesum, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ, dutiye koṭisahasam, tatiye navutikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Vijitāvi nāma cakkavattī² hutvā koṭisatasahassasaṅkhassa buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adāsi. Satthā Bodhisattaṃ „Buddho bhavissasīti“ vyākariṭvā dhammaṃ desesi. So Satthu dhammakathāṃ sutvā rajjāṃ niyyādetvā pabbaji. So tīpi³ Pīṭakāni uggahetvā aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo uppādetvā aparihinajjhāno⁴ Brahmalo ke nibbatti. Koṇḍaññabuddhassa pana Rammavati nāma nagaraṃ, Sunando nāma khattiyo pitā, Sujātā nāma devī mātā, Bhaddo ca Subhaddo ca dve aggasāvaka, Anuruddho nāma upatṭhāko, Tissā ca Upatissā ca aggasāvika, Sālakalyāṇī⁵ bodhi, aṭṭhasīti hatthubbedham sarīraṃ, vassasatasahasam āyuppanāṃ ahoṣi. Tassa aparabhāge ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā ekasmiṃ yeva kappe cattāro Buddhā nibbattiṃsu: Maṅgalo⁶ Sumano Revato Sobhito ti. Maṅgalassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā abesum, tesu⁷ paṭhamasannipāte⁸ koṭisatasahasam bhikkhū abesum, dutiye koṭisahasam, tatiye navutikoṭiyo. Vemātikabhātā kir’ assa Ānandakumāro navutikoṭisaṅkhāya parisāya saddhiṃ dhammasavanatthāya Satthu santikaṃ agamāsi⁹. Satthā tassa ānupubbikathāṃ¹⁰ kathesi, so saddhiṃ parisāya saha¹¹ paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Satthā tesam kulaputtānaṃ pubbacaritaṃ olokento iddhiṃ apattacivarassa upanissayaṃ disvā dakkhiṇattham pasāretvā „etha bhikkhavo“ ti āha. Sabbe taṃ khaṇaṃ yeva iddhiṃ apattacivaradharā satthi-vassatherā viya ākappasampannā hutvā Satthāraṃ vanditvā parivārayiṃsu. Ayam assa tatiyo sāvakasannipāto ahoṣi. Yathā pana aññesaṃ Buddhānaṃ samantā asīti hatthappamāṇā yeva sarīrapabbhā ahoṣi na evaṃ, tassa pana Bhagavato sarīrapabbhā niccakālaṃ dasasahasasilokadhātum¹² pharitvā aṭṭhāsi. Rukkhapaṭhavipabbatasamuddādayo antamaso ukkhaliyādīni upādāya suvaṇṇapattapariyonaddhā viya abesum. Āyuppanāṃ pan’ assa navutivassasahasāni ahoṣi. Ettakaṃ kālaṃ candasuriyādayo attano pabbhāya virocitum na sakkhiṃsu, rattindivamparicchedo na paññāyittha, divā suriyālokena viya sattā

¹ apareṇa corrected to aparena. ² C^k C^v cakkavattī. ³ C^k tīni, C^v tīni corrected to tīni. ⁴ C^v -hīṇa-. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^k C^v maṅgalo. ⁷ C^s tesu corrected to te, C^v te corrected to tesu. ⁸ C^s -pātesu. ⁹ C^s āgamāsi. ¹⁰ C^s ānupubbikathāṃ. ¹¹ C^s saha. ¹² C^v dasasahasā.

niccaṃ Buddhāloken' eva vicarimsu, sāyaṃ pupphanakusumānaṃ pāto va ravanasaṅkhaṇḍānaṃ ca vasena loko rattindivamparicchedaṃ¹ sallakhesi. „Kim pana aññesaṃ Buddhānaṃ ayam ānubhāvo n' atthīti“ no n' atthi, te hi pi ākaṃkhamānā dasasahassī² vā lokadhātum tato vā bhiyyo ābhāya phareyyum, Maṅgalassa³ pana Bhagavato pubbaṭṭhanāvāsena aññesaṃ vyāmapabbhā viya sarīrapabbhā niccam eva dasasahasailokadhātum⁴ pharivā atthāsi. So kira Bodhisattacariyakāle vessantarasaḍṭṭhi attabhāve tthito saputtadāro vaṃkapabbatasadise pabbate vasi. Ath' eko Kharadāṭhiko nāma yakkho Mahāpurisassa dānaññāsayatā⁵ sutvā brāhmaṇavaṇṇena upasaṃkamitvā Mahāsattānaṃ dve dārake yāci. Mahāsatto „dadāmi brāhmaṇassa puttake“ ti haṭṭhapahaṭṭho udakapariyantaṃ paṭhaviṃ kampaṇto dve pi dārake adāsi. Yakkho caṃkamanakoṭṭhiyaṃ ālambanaphalakaṃ nissāya tathā passantass' eva Mahāsattassa mūlakalāpaṃ viya dārake khādi. Mahāpurisassa yakkhaṃ oloketvā mukhaṃ vivaṭamatte aggijālā viya lobitadhāraṃ uggiramaṇaṃ tassa mukhaṃ disvāpi kesaggamattam pi domanassaṃ na uppajji⁶, „suddinnaṃ vata me dānaṃ“ ti cintayato pan' assa sarīre mahantaṃ pītisomanassaṃ udapādi. So „imassa me nissandena anāgate iminā va nīharena rasmiyo nikkhamantū“ ti patthanaṃ akāsi. Tassa taṃ patthanaṃ nissāya Buddhābhūtaṃ sarīrato rasmiyo nikkhamitvā ettakaṃ tñānaṃ pharimsu. Aparāṃ pi 'ssa pubbaṭṭhitaṃ atthi: so kira Bodhisattakāle ekassa Buddhassa cetiyaṃ disvā „imassa Buddhassa mayā jīvitaṃ pariccajitaṃ vaṭṭatīti“ daṇḍakadīpikāveṭṭhananiyāmena sakalasarīraṃ veṭṭhapetvā ratanamakulaṃ satasahasasagghaṇakaṃ⁷ suvaṇṇapātīṃ sappiṣṣa pūrāpetvā tattha sahasaṃ vaṭṭiyo⁸ jāletvā taṃ sisenādāya sakalasarīraṃ⁹ jāletvā cetiyaṃ padakkhiṇaṃ karonto sakalarattim vītinaṃesi, evaṃ yāva aruṇuggamaṇā vāyamaṇtassa pi 'ssa lomakūpamattam pi usumaṃ na gaṇhi, padumagabbhaṃ pavitṭhakālo viya ahosi, dhammo hi nāma¹⁰ esa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati; tenāha Bhagavā:

224. „Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ,
dhammo sucinno¹⁰ sukhā āvabāti,
esānisaṃso dhamme¹¹ sucinno¹²:
na duggatīṃ gacchati dhammacārīti“

¹ C² C³ rattindivaparicchedaṃ. ² C² C³ dasasahassī. ³ C² C³ maṅgalassa.

⁴ C² C³ dasasahassī. ⁵ C² -sayanaṃ. ⁶ C² C³ uppajji. ⁷ all three MSS. satasahasasagghaṇakaṃ. ⁸ C² vaddhiyo. ⁹ C² omīti jāletvā - - sakalasarīraṃ.

¹⁰ C² C³ sucinno. ¹¹ C² dhammo, C³ dhammo corrected to dhamme. ¹² C² sucinno.

imassāpi kammassa nissandena tassa Bhagavato sarīrobhāso dasa-
sahassilokadhātum¹ pharitvā atthāsi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto Suruci
nāma brāhmaṇo hutvā Satthāraṃ „nimantessāmiti“ upasāṅkamitvā
madhuradhammakathaṃ sutvā „sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhatha
bhante“ ti āha. „Brāhmaṇa kittakehi te bhikkhūhi attho“ ti.
„Kittakā pana vo bhante parivārabhikkhū“ ti āha. Tadā Satthu
paṭhamasannipāto yeva hoti, tasmā „koṭisatasahassan“ ti āha. „Bhante
sabbehi pi saddhiṃ mayhaṃ gehe bhikkhaṃ gaṇhathā“² ti. Satthā
adhiyāsesi. Brāhmaṇo svātanāya nimantetvā gehaṃ gacchanto cintesi:
„ahaṃ ettakānaṃ bhikkhūnaṃ yāgubhattavattadhāni dātum nona
sakkomi, nisīdanatthānaṃ pana kathaṃ bhavissatīti“. Tassa sā cintā
caturāsītiyojanasahassamatthake tthitassa devaraṇṇo Paṇḍukambalasilā-
sanassa uṇhabhāvāṃ janesi. Sakko „ko nu kho maṃ imasmā thānā
cāvetukāmo“ ti dibbacakkhunā olokeno Mahāpurisaṃ disvā „Suruci-
brāhmaṇo buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā nisīdanatthā-
natthāya cintesi, mayāpi tattha gantvā puṇṇakoṭṭhāsaṃ gaḥetum
vaṭṭatīti“ vadḍhakivannaṃ nimminitvā³ vāsipharasuhattho Mahāsattassa
purato pātu ahoṣi, „atthi nu kho kassaci bhatiyā kattabban“ ti āha.
Mahāpuriso disvā „kiṃ kammaṃ karissasīti“ āha. „Mama ajānanasippaṃ
nāma n' atthi, gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā yo yaṃ kāreti tassa taṃ
kātum jānāmīti“. „Tena hi mayhaṃ kammaṃ atthitī“. „Kiṃ ayya“
ti. „Svātanāya me koṭisatasahassabhikkhū nimantitā, tesāṃ nisīdana-
maṇḍapaṃ karissasīti“. „Ahaṃ nāma kareyyaṃ sace me bhatim
dātum sakkhissathā“⁴ ti. „Sakkhissāmi tātā“⁵ ti. „Sādhu karissāmiti“
gantvā ekaṃ padesaṃ olokesi. Dvādasaterasayojanappamaṇo padeso
kaṣiṇamaṇḍalaṃ⁶ viya samatalo ahoṣi. So „ettake thāne sattaratanaṃ
maṇḍapo utthahatū“⁷ ti cintetvā olokesi, tāvad eva puthaviṃ⁸ bhinditvā
maṇḍapo utthahi. Tassa sovaṇṇamayesu thambhesu rajatamayā ghaṭakā
aheṣum, rajatamayesu sovaṇṇamayā, maṇitthambhesu pāvālamayā⁹,
pavālatthambhesu¹⁰ maṇimayā, sattaratanaṃ mayesu sattaratanaṃ mayā¹¹ va¹²
ghaṭakā aheṣum. Tato „maṇḍapassa antaranāre kiṃkiṇikajālaṃ
olambatū“¹³ ti olokesi. Saha olokanen' eva jālaṃ olambi yassa
mandavāteritassa pañcāṅgikass' eva turiyassa madhurasaddo niggacchati,
dibbasāṅgīti vattanakālo¹⁴ viya hoti. „Antarā¹⁵ gandhadāmāladāmāni
olambantū“¹⁶ ti cintesi, dāmāni olambiṃsu. „Koṭisatasahassasaṅkhānaṃ

¹ C^o dasasahasā-. ² C^o nimminitvā. ³ C^k kasina-. ⁴ C^k C^o puthaviṃ corrected to puthaviṃ. ⁵ C^k C^o pavāla-. ⁶ C^o pavāla-. ⁷ C^o ca. ⁸ C^o -saṅgīti-.
⁹ C^o antaranārā.

bhikkhūnam āsanāni ca ādhārakāni ca paṭhavim bhinditvā utthahantū¹ 'ti cintesi, tāvad eva utthahiṃsu. „Koṇe koṇe ekekā udakacāṭiyo utthahantū² 'ti cintesi, udakacāṭiyo utthahiṃsu. Ettakam māpetvā brāhmaṇassa santikam gantvā „ehi ayya, tava maṇḍapam oloketvā mayham bhatim dehiti³“ āha. Mahāpuriso gantvā maṇḍapam olokesi. oloketass' eva sakalasarīram pañcavaṇṇāya pīṭiyā nīrantaram phutaṃ ahosi. Ath' assa maṇḍapam oloketvā etad ahosi: „nāyaṃ maṇḍapo manussabhūtena kato, mayham pana añjhāsayaṃ mayham guṇaṃ āgama addhā Sakkabhavanaṃ uṇhaṃ ahosi, tato Sakkena devaraṇṇā ayaṃ maṇḍapo kārito bhavissati, na kho pana⁴ me yuttam evarūpe maṇḍape ekadivasam yeva dānaṃ dātum sattāhaṃ dassāmiti⁵“ cintesi. Bāhirakadānaṃ⁶ hi kittakam pi samānaṃ Bodhisattānaṃ tuṭṭhiṃ⁷ kātum na sakkoti, alaṇkatasīsaṃ⁸ pana chinditvā añjitaakkhīni uppāṭetvā hadayamaṃsaṃ vā ubbattetvā dinnakāle Bodhisattānaṃ cāgaṃ nissāya tuṭṭhi nāma hoti. Amhākam pi hi Bodhisattassa Sivijātake devasikam pañcakahāpaṇammanāni viśajjetvā catusu dvāresu majjhe nagare dānaṃ dentassa taṃ dānaṃ cāgatutṭhiṃ uppādetum nāsakkhi, yadā pan' assa brāhmaṇavaṇṇena āgantvā Sakko devarājā akkhīni yāci tadā nāni uppāṭetvā dadamānass' eva hāso uppajji, kesaggaṃattam pi cittaṃ⁹ aññathattam nāhosi. Evaṃ dānaṃ nissāya Bodhisattānaṃ titti nāma n' atthi. Tasmā so pi Mahāpuriso „sattāhaṃ mayā kṛtīsatasaḥassasaṃkhānaṃ bhikkhūnaṃ dānaṃ dātum vattatīti¹⁰“ cintetvā tasmim maṇḍape nisīdāpetvā sattāhaṃ gavapānaṃ nāma dānaṃ adāsi. Gava pānaṃ ti mahante mahante kolambe¹¹ khīrassa pūretvā uddhane āropetvā ghaṇapākapakke khīre thoke taṇḍule pakkhipitvā pakkam madhusakkaracuppasapphī abhisamkhaṭabhojanaṃ vuccati. Manussā yeva pana parivisitum nāsakkhiṃsu, devāpi ekantarikā hutvā parivisiṃsu¹². Dvādasaterasayojanappamāṇatṭhānaṃ pi bhikkhū gaṇhitum na-ppahosi yeva, te pana bhikkhū attano attano ānubhāvena nisīdiṃsu. Pariyosānadivase sabbabhikkhūnaṃ pattāni dhovāpetvā bhesajjattāya sappinavanītamadhuphāṇitādīni¹³ pūretvā ticivarehi saddhim adāsi. Saṃghanavakabhikkhūnā laddhacīvarasāṭakā satasaḥassaggaṇakā¹⁴ ahesum. Satthā anumodanaṃ karonto „ayaṃ puriso evarūpaṃ mahādānaṃ adāsi, ko nu kho bhavissatīti¹⁵“ upadhārento „anāgate kappasatasahassādhikānaṃ dvīnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Gotamo nāma Buddho bhavissatīti¹⁶“ disvā Mahāpurisaṃ āmantetvā „tvaṃ

¹ C^k omits pana. ² so all three MSS. ³ C^k C^v tuṭṭhi. ⁴ C^v alaṇkatasīsaṃ. ⁵ C^k kolambe. ⁶ C^k pavisiṃsu. ⁷ C^k -ppānītā-, C^v -pphānītā-, C^s -pphānītā-corrected to -phānītā-.

ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Gotamo nāma Buddho bhavissasīti¹ vyākāsi. Mahāpuriso vyākaraṇaṃ sutvā „ahaṃ kira Buddho bhavissāmi, ko me gharāvāsena attho, pabbajissāmīti“ cintetvā tathārūpaṃ sampattiṃ khelapiṇḍaṃ viya pahāya Satthu santike pabbaji, pabbajitvā Buddhavacanāṃ uggaṇhetvā² abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā āyupariyosāne Brahma-loke nibbatti. Maṅgalassa³ pana Bhagavato nagaraṃ Uttaraṃ nāma ahosi, pitāpi Uttaro nāma khattiyo, mātāpi Uttarā nāma, Sudevo ca Dhammaseno ca dve aggasāvaka, Pālito nāma upaṭṭhāko, Sīvalī ca Asokā ca dve aggasāvika, Nāgarukkho bodhi, aṭṭhāsītihatthubbedhaṃ sarīraṃ ahosi. Navutivassasahassāni tathavā parinibbute pana tasmiṃ ekappahāren⁴ eva dasacakkavālasahassāni ekandhakārāni ahesuṃ, sabbacakkavālesu manussānaṃ mahantaṃ ārodanaparidevanaṃ ahosi.

295. „Koṇḍaññaṃsapaṇa⁵ Maṅgalo⁶ nāma nāyako
tamaṃ loke nihantvāna dhammakkam abhidhārayīti“.

Evam dasasahassilokadhātum⁷ andhakāraṃ katvā parinibbutassa Bhagavato aparabhāge Sumano nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakaṃsannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye Kaṇḍanapabbatamhi⁸ navutikoṭisatasahassāni, tatiye asitikoṭisatasahassāni. Tadā Mahāsatto Atulo nāma nāgarājā ahosi mahiddhiko mahānubhāvo. So „Buddho uppanno“ ti sutvā nātisaṃghaparivuto nāgabhanā nikkhamitvā koṭisatasahassabhikkhuparivārassa tassa Bhagavato dibbaturiyehi upahāraṃ karetvā mahādānaṃ datvā paccekaṃ dussayugāni datvā saraṇesu paṭiṭṭhāsi. So pi naṃ Satthā „anāgate Buddho bhavissasīti“⁹ vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaraṃ¹⁰ Khemaṃ nāma ahosi, Sudatto nāma rājā pitā, Sirimā nāma mātā, Saraṇo ca Bhāvitatto ca aggasāvaka, Udeno naṃ¹¹ upaṭṭhāko, Soṇā ca Upasōṇā ca aggasāvika, Nāgarukkho¹² ca¹³ bodhi, navutihatthubbedhaṃ sarīraṃ, navuti yeva vassasahassāni āyuppamānaṃ ahoṣīti.

296. „Maṅgalassa¹⁴ aparena¹⁵ Sumano nāma nāyako
sabbadhammehi asamo sabbasattānaṃ uttamo“.

¹ C^v uggaṇhetvā. ² C^k maṅgalassa. ³ C^v aparena. ⁴ C^k C^v maṅgalo. ⁵ C^k C^v dasasahassī-. ⁶ C^k -pabbatampi, C^v -pabbatampi corrected to -pabbatamhi. ⁷ C^k C^v bhavissasīti. ⁸ C^v naṅgaraṃ. ⁹ C^v naṅgarukkho. ¹⁰ C^v va. ¹¹ C^k C^v maṅgalassa. ¹² C^v aparena.

Tassa aparabhāge Revato nāma Satthā udapādi. Tassāpi¹ tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte gaṇanā nāma n' atthi, dutiye koṭi-satasahassam bhikkhū ahesum, tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Atidevo nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammaḍḍesaṇam sutvā saraṇesu patitṭhāya sirasi añjaliṃ ṭhapetvā tassa Satthuno kilesappahāne vaṇṇam vatvā uttarāsaṃgena pūjam akāsi. So pi nam² „Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaram Sudhañṇavatī³ nāma ahosi, pitā Vipulo nāma khattiyo, mātā Vipulā nāma, Varuṇo ca Brahmadevo ca aggasāvaka, Sambhavo nāma upatṭhāko, Bhaddā ca Subhaddā ca aggasāvikā, Nāgarukkho⁴ ca⁵ bodhi, sarīram asīhatthhubbedham ahosi, āyū⁶ satthivassasahassānīti.

227. „Sumanassa aparena⁷ Revato nāma nāyako anūpamo⁸ asādiso atulo uttamo Jino“ ti.

Tassa aparabhāge Sobhito nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatam bhikkhū ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikotiyo. Tadā Bodhisatto Ajito⁹ nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammaḍḍesaṇam sutvā saraṇesu patitṭhāya buddha-pamukhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. So pi nam „Buddho bhavissasīti“¹⁰ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaram Sudhammam nāma ahosi, pitā Sudhammo nāma rājā, mātāpi Sudhammā nāma, Asamo ca Sunetto ca aggasāvaka, Anomo nāma upatṭhāko, Nakulā ca Sujātā ca aggasāvikā, Nāgarukkho⁴ ca¹¹ bodhi, atṭhapañṇāsa-hatthubbedham¹² sarīram ahosi, navutivassasahassāni āyuppamāṇan ti.

228. „Revatassa aparena¹³ Sobhito nāma nāyako samāhito santacitto asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge ekaṃ asaṃkheyyam atikkamitvā ekasmim kappe tayo Buddhā nibbattiṃsu: Anomadassī¹⁴ Padumo Nārado ti. Anomadassissa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhame atṭha bhikkhusatasahassāni ahesum, dutiye satta, tatiye cha. Tadā Bodhisatto eko yakkhasenāpati¹⁵ ahosi mahiddhiko mahānubhāvo anekakoṭi-

¹ C^v tassāpi. ² C^v tam. ³ C^k dhañṇavatī. ⁴ C^v nāgarukkho. ⁵ C^k C^v va. ⁶ C^v āyū. ⁷ C^v apareṇa. ⁸ C^v anupamo. ⁹ C^v ajito? ¹⁰ C^k C^v bhavissasīti. ¹¹ C^v C^v va. ¹² C^k C^v -pañṇāsa-, C^v -pañṇāsa-. ¹³ C^v apareṇa. ¹⁴ C^v anomadassī. ¹⁵ C^k C^v -senāpati.

satasahassānaṃ yakkhānaṃ adhipati. So „Buddho uppanno“ ti sutvā āgantvā buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ adāsi. Satthāpi naṃ „anāgate Buddho bhavissatī“ vyākāsi. Anomadassissa pana Bhagavato Candavatī¹ nāma nagaraṃ² ahoṣi, Yasavā nāma rājā pitā, Yasodharā nāma mātā, Nisabho ca Anomo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko, Sundarī ca Sumanā ca aggasāvikā, Ajjunarukkho bodhi, sarīraṃ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahassaṃ āyū³ 'ti.

229. „Sobhitassa aparena⁴ Sambuddho dipaduttamo Anomadassi⁵ amitayaso tejasi⁶ duratikkamo“ ti.

Tassa aparabhāge Padumo nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ bhikkhū⁷ ahesum, dutiye tīni⁸ satasahassāni, tatiye agāmake araṇṇe mahāvanasaṇḍavāsīnaṃ bhikkhūnaṃ⁹ dve satasahassāni. Tadā Tathāgate tasmim vanasaṇḍe vasante Bodhisatto siho hutvā Satthāraṃ nirodhasamāpattim samāpannaṃ disvā pasannacitto vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pītisomanassajāto tikkhattum sīhanādaṃ naditvā sattāhaṃ buddhārammaṇaṃ¹⁰ pītīm avijahitvā pītisukheṃ eva gocarāya apakkamitvā jīvitapariścāgaṃ katvā payirupāsamaṇo aṭṭhāsi. Satthā sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhito sīhaṃ oloketvā „bhikkhusaṃghe pi cittaṃ pasādetvā saṃghaṃ vandissatīti“ „bhikkhusaṃghe āgacchatū“ 'ti cintesi. Bhikkhū tāvad eva āgamiṃsu. Sīho saṃghe cittaṃ pasādesi. Satthā tassa manāṃ oloketvā „anāgate Buddho bhavissatīti“ vyākāsi. Padumassa pana Bhagavato Campakaṃ nāma nagaraṃ¹¹ ahoṣi, Padumo nāma rājā pitā, mātāpi Asamā nāma, Sālo ca Upasālo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko, Rāmā ca Uparāmā¹² ca aggasāvikā, Soṇarukkho¹³ nāma bodhi, aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṃ¹⁴ sarīraṃ ahoṣi, āyū¹⁵ vassasatasahassan ti.

230. „Anomadassissa aparena Sambuddho dipaduttamo Padumo nāma nāmena asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Nārado nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassabhikkhū ahesum,

¹ C* candavatī. ² C* naṅgarāṇi. ³ C* āyū. ⁴ C* aparena. ⁵ C* anomadassi.

⁶ C* tejasi. ⁷ all three MSS. bhikkhu. ⁸ C* tīni, C^v tīni corrected to tīni.

⁹ C* bhikkhunaṃ. ¹⁰ C* C^v buddhārammaṇā. ¹¹ C* naṅgarāṇi. ¹² C* Surāmā,

C* omits uparāmā ca. ¹³ C* sona- ¹⁴ C* C^v pannāsa-, C* paṇṇāsa-. ¹⁵ C* āyū.

dutiye navutikoṭisatasahassāni, tatiye asītikoṭisatasahassāni. Tada Bodhisatto isipabbajjam pabbajitvā pañcasu abhiññāsu atthasu ca samāpattisu¹ vasi hutvā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānam datvā lohitaandanena pūjam akāsi. So pi tam² „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Dhañṇavati nāma nagaram ahoṣi, Sumedho nāma khattiyo pitā, Anomā nāma mātā, Bhaddasālo ca Jitamitto³ ca aggasāvaka, Vāsettho nam⁴ upatthāko, Uttarā ca Phagguni⁵ ca aggasāvika, Mahāsoṇarukkho⁶ nāma bodhi, sariraṃ atthāsītihatthubbedham ahoṣi, navutivassasahassāni āyū⁷ 'ti⁸.

231. „Padumassa aparena Sambuddho dipaduttamo
Nārado nāma nāmena asamo appaṭipuggalo“ ti.

Nārada-buddhassa aparabhāge ito satasahassakappamatthake ekasmiṃ kappe eko va⁹ Padumuttarabuddho nāma udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭisatasahassam bhikkhū ahesum, dutiye Vebhārapabbate navutikoṭisahasāni, tatiye asītikoṭisahasāni. Tada Bodhisatto Jaṭilo nāma Mahārattiyo hutvā buddhapamukhassa saṅghassa cīvaradānam adāsi. So pi nam „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Padumuttarassa pana Bhagavato kāle titthiyā nāhesum, sabbe devamanussā Buddham eva saraṇam agamaṃsu. Tassa nagaram¹⁰ Haṃsavati¹¹ nāma ahoṣi, pitā Ānando nāma khattiyo, mātā Sujātā nāma, Devalo ca Sujāto ca aggasāvaka, Sumano nāma upatthāko, Amitā ca Asamā ca aggasāvika, Sālarukkho ca¹² bodhi, sariraṃ atthāsītihatthubbedham ahoṣi, sarirappabhā samantato dvādasa yojanāni gaṇhi, vassasatasahassam āyū¹³.

232. „Nāradaṣṣa aparena Sambuddho dipaduttamo
Padumuttaro nāma Jino akkhobbho sāgarūpamo“ ti.

Tassa aparabhāge tiṃsakappasahasāni atikkamitvā Sumedho ca Sujāto cā 'ti ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Sumedhassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte Sudassananagare¹⁴ koṭisatam khīṇāsava ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tada Bodhisatto Uttaro nāma mānava¹⁵ hutvā nidahitvā ṭhapitam yeva

¹ C^o samāpattisu, C^o samāpatti. ² so all three MSS. ³ C^o phagguni. ⁴ C^o -sona-. ⁵ C^o C^o āyuti. ⁶ C^o omits va. ⁷ C^o naṅgaram. ⁸ C^o haṃsavati. ⁹ C^o C^o va. ¹⁰ C^o āyū. ¹¹ C^o -naṅgare. ¹² C^o mānava.

asītikotiḍhanam viṣṣajjetvā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānam datvā dhammam sutvā saraṇesu paṭiṭṭhāya nikkhamitvā pabbaji. So pi nam „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Sumedhassa Bhagavato Sudassanam nāma nagaram¹ ahosi, Sudatto nāma rājā pitā, matāpi Sudattā nāma, Saraṇo ca Sabbakāmo ca dve aggasāvaka, Sāgaro nāma upaṭṭhāko, Rāmā ca Surāmā ca dve aggasāvika, Mahānīparukkho bodhi, sarīram aṭṭhāsītiḥatthubbedham ahosi, āyu² navutivassasahassāni.

222. „Padumuttarassa aparena Sumedho nāma nāyako durāsado uggatejo sabbalokuttamo muntī“.

Tassa aparabhāge Sujāto nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte saṭṭhibhikkhusahassāni ahesum, dutiye paṇṇāsam³, tatiye cattārisam⁴. Tadā Bodhisatto cakkavattirājā⁵ hutvā „Buddho uppanno“ ti sutvā upasamkamitvā dhammam sutvā buddhapamukhassa saṅghassa saddhim sattahi ratanehi catumahādīparajjam datvā Satthu santike pabbaji. Sakalaratṭhavāsino ratṭhuppādam gahe tvā āramikakiccam sādhetā buddhapamukhassa saṅghassa niccam mahādānam adamsu. So pi nam Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram⁶ Sumaṅgalam⁷ nāma ahosi, Uggato⁸ nāma rājā pitā, Pabhāvatī nāma matā, Sudassano ca Devo ca aggasāvaka, Nārado nāma upaṭṭhāko, Nāgā ca Nāgasamālā ca aggasāvika, Mahāvelurukkho bodhi. So kira mandachiddo ghanakkhandho uparimahāsākhāhi morapiṇṇakalāpo⁹ viya virocittha. Tassa Bhagavato sarīram paṇṇāsahatthubbedham¹⁰ ahosi, āyū¹¹ navutivassasahassāni.

224. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Sujāto nāma nāyako sihahan'usabhakkhandho appameyyo durāsado“ ti.

Tassa aparabhāge ito aṭṭhārasakappasatamatthake ekasmiṃ kappe Piyadassī Atthadassī Dhammadassī tayo Buddhā nibbattiṃsu. Piyadassissa pi¹² tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭisatasahassam bhikkhū ahesum, dutiye navutikotiyo, tatiye asītikotiyo ti. Tadā Bodhisatto Kassapo nāma mānava¹³ tiṇṇam vedānam pāram gato va hutvā Satthu dhammadesanam sutvā koṭisatasahassadhanapariccāgena

¹ C^o naṅgarām. ² so all three MSS. ³ C^o paṇṇāsām. ⁴ C^o cattārisām.

⁵ C^o cakkavattirājā. ⁶ C^o naṅgarām. ⁷ C^o C^o sumāṅgalam. ⁸ C^o upaggato.

⁹ C^o -kalāpā. ¹⁰ all three MSS. paṇṇāsa-. ¹¹ C^o āyu. ¹² C^o piyadassissāpi.

¹³ C^o C^o mānava.

saṅghārāmaṃ kāretvā saraṇesu ca silesu ca paṭiṭṭhāsi. Atha naṃ Satthā „atṭhārasakappasataccayena Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Anomaṃ nāma nagaraṃ¹ ahoṣi, pitā Sudinno nāma rājā, mātā Candā nāma, Pālito ca Sabbadassī ca aggasāvaka, Sobhito nāma upaṭṭhāko, Sujātā ca Dhammadinnā ca aggasāvikā, Piyaṅgurukkho² bodhi, sarīraṃ asītihaṭṭhubbedhaṃ ahoṣi, navutivassasahassāni āyū³ 'ti.

335. „Sujātassa aparena⁴ sayambhū⁵ lokanāyako durāsado asamasāmo Piyadassī mahāyaso“ ti.

Tassa aparabhāge Atthadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame aṭṭhanavutibhikkhusatasahassāni ahesum, dutiye aṭṭhāsītisatasahassāni, tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Susīmo nāma mahiddhikatāpaso hutvā devalokato mandāravapupphachattamā āharitvā Satthāraṃ pūjesi. So pi naṃ vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhitaṃ nāma nagaraṃ⁶ ahoṣi, Sāgaro nāma rājā pitā, Sudassanā nāma mātā, Santo ca Upasanto ca aggasāvaka, Abhayo nāma upaṭṭhāko, Dhammā ca Sudhammā ca aggasāvikā, Campakarukkho bodhi, sarīraṃ asītihaṭṭhubbedhaṃ ahoṣi, sarīrappabhā samantato sabbakālaṃ yojana-mattam pharitvā aṭṭhāsi, āyum vassasatasahassānīti⁷.

336. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Atthadassī narāsabho mahātamaṃ nihantvāna patto sambodhim uttaman“ ti.

Tassa aparabhāge Dhammadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭisatam bhikkhū ahesum, dutiye sattatikotiyo, tatiye asītikotiyo. Tadā Bodhisatto Sakko devarājā hutvā dibbagandhapupphehi ca dibbaturiyehi ca pūjam akāsi. So pi naṃ⁸ vyākāsi. Tassa Bhagavato Saraṇaṃ⁹ nāma nagaraṃ ahoṣi, pitā Saraṇo nāma rājā, mātā Sunandā nāma, Padumo ca Phussadevo ca aggasāvaka, Sunetto nāma upaṭṭhāko, Khemā ca Sabbanāmā ca aggasāvikā, Rattakuravakarukkho bodhi, bimbijālo ti pi vuccati. Sarīraṃ pan' assa asītihaṭṭhubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahassam āyū 'ti.

337. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Dhammadassī mahāyaso tamandhakāraṃ vidhametvā atirocati sadevake“ ti.

¹ C^o anomanāmanaṅgarāṃ. ² C^o C^o piyaṅgu-. ³ C^o āyū. ⁴ C^o aparena. ⁵ C^o sayambhu. ⁶ C^o naṅgarāṃ. ⁷ C^o -sahassanti. ⁸ C^o tam. ⁹ C^o C^o saraṇaṃ.

Tassa aparabhāge ito catunavutikappamatthake ekasmiṃ kappe eko va Siddhattho nāma Buddhō udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassam bhikkhū ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asitikoṭiyo. Tadā Bodhisatto uggatejo abhiññābalasampanno Maṅgalo¹ nāma tāpaso hutvā mahājambuphalam āharitvā Tathāgataassa adāsi. Satthā tam phalam paribhujitvā „catunavutikappamatthake Buddhō bhavissasīti“ Bodhisattam vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram² Vebhāram nāma ahoṣi, pitā Jayaseno nāma rājā, mātā Suphassā nāma, Sambalo ca Sumitto ca aggasāvaka, Revato nāma upatthāko, Sīvali ca Surāmā ca aggasāvikā, Kaṇikārarukkho³ bodhi, sarīram satthi-hatthhubbedham ahoṣi, vassasatasahassam āyū⁴ ti.

338. „Dhammadassissa aparena⁵ Siddhattho nāma nāyako nihanitvā tamam sabbam suriyo v⁶ abbhuggato⁷ yathā“ ti.

Tassa aparabhāge ito dvānavutikappamatthake Tisso Phusso ti ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Tissassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhūnam koṭisatam ahoṣi, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asitikoṭiyo. Tadā Bodhisatto mātābhogo mahāyaso Sujāto nāma khattiyo hutvā isipabbajjam pabbajitvā mahiddhikabhāvam patvā „Buddho uppanno“ ti sutvā dibbam mandāravapadumam pāricchattakapupphāni ādāya catuparisamajje gacchantam Tathāgataṃ pūjesi, ākāse pupphavitānam akāsi. So pi nam Satthā „ito dvenavutikappe Buddhō bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Khemam nāma nagaram ahoṣi, pitā Janasandho nāma khattiyo, mātā Padumā nāma, Brahmadevo ca Udayo ca aggasāvaka, Sambhavo nāma upatthāko, Phussā ca Sudattā ca aggasāvikā, Asanarukkho bodhi, sarīram satthi-hatthhubbedham ahoṣi, vassasatasahassam āyū⁸ ti.

339. „Siddhatthassa aparena⁹ asamo appaṭipuggalo anantasīlo amitayaso Tisso lokagganāyako“ ti.

Tassa aparabhāge Phusso nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte satthim¹⁰ bhikkhusatasahassāni, dutiye paññāsa¹¹, tatiye dvattiṃsa. Tadā Bodhisatto Vjittāvi nāma khattiyo hutvā mahārajjam¹² pahāya Satthu santike pabbajitvā tīni¹³

¹ C^k C^v maṅgalo. ² C^v naṅgaram. ³ C^v C^v kaṇikāra-. ⁴ C^v aparena. ⁵ C^v vabbhugato. ⁶ C^v aparena. ⁷ C^v satthi. ⁸ C^k C^v paññāsa, C^v paññāsa. ⁹ C^v C^v mahārajjam. ¹⁰ C^k C^v tīni.

pitakāni uggahetvā mahājanassa dhammakatham kathesi silapāramiñ ca pūresi. So pi nam Buddhō tath' eva vyākāsi. Tassa Bhagavato Kāsi¹ nāma nagaram² ahosi, Jayaseno nāma rājā pitā, Sirimā nāma mātā, Surakkhito ca Dhammaseno ca aggasāvaka, Sabhiyo nāma upatthāko, Cālā ca Upacālā aggasāvikā, Āmalakarukkho bodhi, sarīram atthapaññāsahatthubbedham³ ahosi, navutivassasahassāni āyū⁴ 'ti.

240. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi ahū⁵ Satthā anuttaro anūpamo⁶ asamasamo Phusso lokagganāyako“⁷ ti.

Tassa aparabhāge ito ekanavutikappe Vipassī nāma Bhagavā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte atthasatthim⁸ bhikkhusatasahassam ahosi, dutiye ekasatasahassam, tatiye asītisahassāni. Tadā Bodhisatto mahiddhiko mahānubhāvo Atulo nāma nāgarājā hutvā sattaratanakhacitani sovaṇṇamayapiṭham Bhagavato adāsi. So pi tam⁹ „ito ekanavutikappe Buddhō bhavissasīti“¹⁰ vyākāsi. Tassa Bhagavato Bandhumatī nāma nagaram² ahosi, Bandhumā nāma rājā pitā, Bandhumatī nāma mātā, Khaṇḍo ca Tisso ca aggasāvaka, Asoko nāma upatthāko, Candā ca Candamittā ca aggasāvikā, Pāṭalirukkho bodhi, sarīram asītihatthubbedham ahosi, sarīrappabhā sadā sattayojanāni pharitvā¹¹ atthāsi, asītivassasahassāni āyū¹² 'ti.

241. „Phussassa aparena Sambuddho dipaduttamo Vipassī nāma nāmena loke uppajji cakkhumā“¹³ ti.

Tassa aparabhāge ito ekatimsakappe Sikhī ca Vessabhū cā'ti dve Buddhā ahesum. Sikhissāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhusatasahassam ahosi, dutiye asītisahassāni, tatiye sattati. Tadā Bodhisatto Arindamo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sacīvaram¹¹ mahādānam pavattetvā sattaratanapatimaṇḍitam hatthiratanam datvā hatthipamānam katvā kappiyabhaṇḍam adāsi. So pi nam¹² „ito ekatimsakappe Buddhō bhavissasīti“¹³ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Aruṇavatī nāma nagaram ahosi, Aruṇo nāma khattiyo pitā, Pabhāvatī nāma mātā, Abhibhū ca Sambhavo ca aggasāvaka, Khemaṃkaro nāma upatthāko, Makkhilā ca Padumā ca aggasāvikā, Puṇḍarikarukkho bodhi,

¹ so all three MSS. ² C^o nāṅaram. ³ C^o C^v -pannāsa-, C^k paṇṇāsa. ⁴ C^k ahū, C^o ahu. ⁵ C^o anupamo. ⁶ C^o -satthī. ⁷ C^k nam? ⁸ C^k bhavissasīti. ⁹ C^o nāṅaram. ¹⁰ C^k paritvā. ¹¹ C^k cīvaram. ¹² C^k C^v tam.

sarīram sattatimsahatthubbedham ahosi, sarīrappabhā yojanattayam pharitvā atthāsi, sattatimsavassasahassāni āyū 'ti.

242. „Vipassissa aparena Sambuddho dipaduttamo

Sikhīsavhaya¹ nāma Jino asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Vessabhū nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte asītibhikkhusatasahassāni ahesum, dutiye sattati, tatiye satthi. Tadā Bodhisatto Sudassano nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sacīvaram mahādānam datvā tassa santike pabbajitvā ācāraguṇasampanno Buddharatane cittikārapītibahulo ahosi. So pi nam Bhagavā „ito ekatimsakappe Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Anopamam nāma nagaram ahosi, Suppatīto nāma rājā pitā, Yasavatī nāma mātā, Soṇo ca Uttaro ca aggasāvakā, Upasanto nāma upatthāko, Dāmā ca Samālā ca aggasāvikā, Sālarukkho bodhi, sarīram satthihatthubbedham ahosi, satthivassasahassāni āyū 'ti.

243. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi asamo appaṭipuggalo

Vessabhū nāma nāmena loke uppajji so Jino“ ti.

Tassa aparabhāge imasmim kappe cattāro Buddhā nibbattā: Kakusandho Koṇāgamano Kassapo ambhakaṃ Bhagavā ti. Kakusandhassa Bhagavato eko sannipāto², tattha cattālisaṃ³ bhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Khemo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sapattacīvaram⁴ mahādānaṃ⁵ c' eva añjanāni bhesajjāni c' eva datvā Satthu dhammadesanam sutvā pabbajī. So pi nam Satthā vyākāsi. Kakusandhassa pana Bhagavato Khemam nāma nagaram ahosi, Aggidatto nāma brāhmaṇo pitā, Visākhā nāma brāhmaṇī mātā, Vidhūro⁶ ca Sañjivo ca aggasāvakā, Buddhijo nāma upatthāko, Sāmā ca Campakā ca aggasāvikā, Mahāsirisarukkho bodhi, sarīram cattālisaṃ hatthubbedham ahosi, cattālisaṃ vassasahassāni āyū 'ti.

244. „Vessabhussa aparena⁷ Sambuddho dipaduttamo

Kakusandho nāma nāmena appameyyo durāsado“ ti.

¹ C^v sikhīsavhaya corrected to sikhivhaya. ² C^v sāvakasannipāto, C^s sannipāto corrected to sāvakasannipāto. ³ C^k cattālisaṃ. ⁴ C^k pattacīvaram. ⁵ C^k mahādānam. ⁶ C^s C^v vidhuro. ⁷ C^s apareṇa.

Tassa aparabhāge Koṇāgamano¹ nāma Satthā udupādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha tiṃsabhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Pabbato nāma rājā hutvā amaccagana-parivuto Satthu santikaṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā pattunnacīnapaṭṭaṃ² koseyyaṃ kambalaṃ dukulāni³ c' eva suvaṇṇapaṭṭakaṃ⁴ ca datvā Satthu santike pabbaji. So pi naṃ⁵ vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhavaṭi nāma nagaraṃ⁶ ahoṣi, Yaṇṇadatto nāma brāhmaṇo pitā, Uttarā nāma brāhmaṇi mātā, Bhiyyoso⁷ ca Uttaro ca aggasāvaka, Soṭṭhijo nāma upaṭṭhāko, Samuddā ca Uttarā ca aggasāvika, Udumbararukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ⁸ ahoṣi, tiṃsavassasahassaṃ āyū⁹ 'ti.

245. „Kakusandhassa aparena⁹ Sambuddho dipaduttamo Koṇāgamano¹⁰ nāma Jino lokajetṭho narāsabho“ ti.

Tassa aparabhāge Kassapo nāma Satthā loke udupādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha vīsati bhikkhusahassāni ahesum. Tadā Bodhisatto Jotipālo nāma māṇavo¹¹ hutvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū bhūmiyaṃ ca antalikkhe ca pākato Ghaṭikārassa kumbhakārassa mitto ahoṣi. So¹² tena saddhiṃ Satthāraṃ upasaṃkamitvā dhammakathaṃ sutvā pabbajitvā āradhaviṇṇaṃ tīṇi piṭṭakāni uggahetvā vattāvattasampattiyaṃ Buddhasāsaṇaṃ sobhesi. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato jātanaṃ Bārāṇasī nāma ahoṣi, Brahmadatto nāma brāhmaṇo pitā, Dhanavati nāma brāhmaṇi mātā, Tisso ca Bhāradvājo ca aggasāvaka, Sabbamitto nāma upaṭṭhāko, Anulā¹³ ca Uruvelā ca aggasāvika, Nigrodharukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ ahoṣi, vīsativassasahassāni āyū¹⁴ 'ti.

246. „Koṇāgamanassa aparena¹⁴ Sambuddho dipaduttamo Kassapo nāma so Jino dhammarājā pabhaṃkaro“ ti.

Yasmiṃ pana kappe Dīpaṃkaradasabalo udupādi tasmiṃ aṇṇe pi tayo Buddhā ahesum. Tesāṃ santikā Bodhisattassa vyākaraṇaṃ n' atthi,

¹ C^k C^o koṇāgamano, C^o koṇāgamaṇo. ² C^k -paddhaṃ, C^o pattunṇaṃ cīna-paddhaṃ. ³ C^k C^o dukulāni. ⁴ C^k -paṭṭhakaṃ, C^o -paddhakaṃ. ⁵ C^o taṃ. ⁶ C^o naṅgarāṃ. ⁷ C^o yaso. ⁸ C^k tiṃsatihatthubbedhaṃ. ⁹ C^o apareṇa. ¹⁰ C^k koṇāgamano, C^o koṇāgamaṇā. ¹¹ C^k C^o māṇavo. ¹² C^k omits so. ¹³ C^o anulā. ¹⁴ C^o apareṇa.

tasā te idha na dassitā, -Atthakathāyam pana tamhā kappā paṭṭhāya
sabbe Buddhē dassetuṃ idaṃ vuttam:

247. „Taṇhāṃkaro Medhāṃkaro atho pi Saraṇāṃkaro
Dīpaṃkaro ca sambuddho Koṇḍañño dipaduttamo.
248. Maṅgalo¹ ca Sumano ca Revato Sobhito muni
Anomadassī Padumo Nārado Padumuttaro.
249. Sumedho ca Sujāto ca Piyadassī mahāyaso
Atthadassī Dhammadassī Siddhattho lokanāyako.
250. Tisso Phusso ca sambuddho Vipassī Sikhī Vessabhū
Kakusandho Koṇāgamano Kassapo cāpi nāyako.
251. Ete abhesuṃ Sambuddhā vitarāgā samāhitā²
sataraṃsīva uppannā mahātamaṃvinodanā,
jalitvā aggikkhandhā³ va nibbutā te sasāvaka⁴ ti.

Tattha amhākaṃ Bodhisatto Dīpaṃkarādīnaṃ catuvīsatiyā Buddhānaṃ
santike adhikāraṃ karonto kappasatasahassādhikāni cattārī asaṃkheyyāni
āgato. Kassapassa pana Bhagavato orabhāge ṭhapetvā imaṃ
Sammāsambuddhaṃ añño Buddhō nāma n' atthi. Iti Dīpaṃkarādīnaṃ
catuvīsatiyā Buddhānaṃ santike laddhavyākaraṇo pana Bodhisatto.
Yena pana tena

Manussattaṃ līṅgasampatti hetu Satthāradassanaṃ
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandatā
atthadhammasamodhānā abhinīhāro samijjhatīti

ime atthadhamme samodhānetvā Dīpaṃkarapādamūle katābhinīhārena⁴
„handa buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito“ ti ussāhaṃ katvā
„vicinanto tadā dakkhiṃ paṭṭhamā dānapāraṃsin“ ti dānapāramitādayo
buddhakāraḍadhammā diṭṭhā ne⁵ pūrento yeva Vessantarattabhāvā
āgami, āgacchanto va⁶ ye te katābhinīhārānaṃ Bodhisattānaṃ
ānisaṃsā saṃvaṇṇitā:

252. „Evaṃ sabbaṅgasampannā bodhiyā niyatā narā
saṃsaraṃ dīghaṃ addhānaṃ kappakotīsatehi pi
253. Avīcimhi na uppajjanti, tathā lokantaresu ca,
nijjhāmatāṇhā khuppiṇā na honti kālakaṇṇjakā,
na honti khuddakā paṇā uppajjantāpi duggatim,

¹ C^k C^v maṅgalo. ² C^v mahāyasa. ³ C^v aggikkhandho. ⁴ C^v -hārena, C^v -hāro
na. ⁵ C^v te. ⁶ so all three MSS.

254. Jāyamānā manusseṣu jaccandhā na bhavanti te,
sotavekalyatā n' atthi, na bhavanti mūgapakkhikā,
255. Itthibhāvaṃ na gacchanti, ubhatovyañjanapaṇḍakā
na bhavanti pariyāpunnā bodhiyā niyatā narā,
256. Muttā ānantarikehi¹ sabbattha suddhagocarā
micchādītthim na sevanti kammakiriyadassanā,
257. Vasamānāpi saggesu asaṇṇam² na uppajjare,
suddhāvāsesu devesu hetu nāma na vijjati,
258. Nekkhammaninnā sappurisā visamyuttā bhavābhava
caranti lokatthacariyāyo pūrentā sabbapāramitī³

te ānisamse adhigantvā va āgato. Pāramiyo pūrentassa c' assa
Akittibrāhmaṇakāle Saṃkhabrāhmaṇakāle Dhanañjayarājakāle Mahāsu-
dassanakāle Mahāgovindakāle Nimimahārājakāle Candakumārakāle
Visayhasettthikāle Sivirājakāle Vessantarakāle ti dānapāramitāya
pūritattabbhāvanam⁴ parimāṇam n' atthi. Ekantena pan' assa
Sasapaṇḍitajātake

259. „Bhikkhāya upagatam disvā sakattānam⁵ pariccajīm,
dānena me samo n' atthi, esā me dānapāramitī⁶“

evam attapariccāgaṃ karontassa dānapāramitā paramatthapāramī nāma
jātā. Tathā Silavanāgarājakāle Campeyyanāgarājakāle Bhūridattanāga-
rājakāle Chaddantanāgarājakāle Jayaddisarājassa⁷ putta-Alinasattu-
kumāra-kāle ti silapāramitāya pūritattabbhāvanam parimāṇam nāma n'
atthi. Ekantena pan' assa Saṃkhapārajātake

260. „Sūlehi pi⁸ vijjhayanto⁹ koṭṭayante¹⁰ pi¹¹ sattihi
Bhojaputte na kuppāmi, esa me silapāramitī¹²“

evam attapariccāgaṃ karontassa silapāramitā paramatthapāramī nāma
jātā. Tathā Somanassakumārakāle Hatthipālakumārakāle Ayoghara-
paṇḍitakāle ti mahārājāṃ pahāya nekkhammapāramitāya pūritattabbhā-
vanam parimāṇam nāma n' atthi. Ekantena pana Cūlasutasomajātake¹⁰

¹ C^v -rikehi. ² C^k C^v asaṇṇam. ³ C^k pūritattabbhāvanam corrected to
pūritattabbhāvanam, C^v pūritattabbhāvanam corrected to pūritatta-. ⁴ C^v sakattānam
corrected to sakattānam. ⁵ C^v Jayaddisarājassa, C^k Jayaddiya-. ⁶ C^k C^v omit pi.
⁷ so all three MSS., instead of vijjhayanto? ⁸ C^v koṭṭayante, C^v koṭṭayanto.
⁹ C^k omits pi. ¹⁰ C^k cūla-.

261. „Mahārajjam hatthagatam khelapiṇḍam¹ va chaddayim,
cajato na hoti laganam, esā me nekkhammapāramīti“

evam nissāṅgatāya² rajjam chaddetvā nikkhamantassa nekkhamma-
pāramī paramatthapāramī nāma jātā. Tathā Vidhūrapaṇḍitakāle³
Mahāgovindapaṇḍitakāle Kuddālapaṇḍitakāle Arakapaṇḍitakāle Bo-
dhipariubbājakakāle Mahosadhapāṇḍitakāle ti paññāpāramiyā⁴ pūritatta-
bhāvanam parimāṇam nāma n' atthi. Ekantena pan' assa Sattubhatta-
jātake Senakapaṇḍitakāle

262. „Paññāya⁵ pavicinanto 'ham⁶ brāhmaṇam mocayim dukkhā,
paññāya⁵ me samo n' atthi, esā me paññāpāramīti“

antobhastagatam sappam dassentassa paññāpāramī⁷ paramatthapāramī
nāma jātā. Tathā viriyapāramitādinam pi pūritattabhāvanam parimāṇam
nāma n' atthi. Ekantena pan' assa Mahājanakajātake

263. „Atiradassī jalamajjhe hatā sabbe va mānūsā,
cittassa aññathā n' atthi, esā me viriyapāramīti“

evam mahāsamuddam tarantassa viriyapāramī paramatthapāramī nāma
jātā. Khantivādajātake

264. „Acetanam va koṭṭente⁸ tiṇhena pharasunā mama
Kāsiraṇe na kuppāmi, esā me khantipāramīti“

evam acetanābhāvena viya mahādukkham adhiṇṇasentassa khantipāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Mahāsutasomajātake

265. „Saccavācam anurakkhanto cajitvā mama jīvitam
mocayim ekasatam khattiye, paramatthasaccapāramīti“⁹

evam jīvitam cajitvā saccam anurakkhantassa saccapāramī paramattha-
pāramī nāma jātā. Mūgapakkhajātake

266. „Mātāpitā na me ḍessā, na pi me dhammā mahāyasaṃ,
sabbaññutam piyam mayham, tasmā vatam adhiṭṭhahin“ ti

¹ C¹ C² khela-. ² C³ nissāṅgatāya. ³ C⁴ C⁵ vidhura-. ⁴ C⁶ paññā-. ⁵ C⁷
paññāya. ⁶ C⁸ omits ham. ⁷ C⁹ C¹⁰ paññā-. ⁸ C¹¹ koṭṭente. ⁹ C¹² paramattham
saccapāramīti, C¹³ paramatthapāramīti.

evaṃ jīvitam¹ pi caṇḍitvā vataṃ adhiṭṭhahantassa adhiṭṭhānapāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Ekarājjātake

267. „Na maṃ koci uttasati, na pi 'haṃ bhāyāmi'² kassaci,
mettābalen' upatthaddho ramāmi pavane sadā"³ ti

evaṃ jīvitam pi anavaloketvā mettāyantassa mettāpāramī paramattha-
pāramī nāma jātā. Lomahamsajātake

268. „Susāne seyyaṃ kappemi chavaṭṭhikāṃ upadhāy' ahaṃ,
gomaṇḍalā upagantvā rūpaṃ dassent' anappakaṃ"⁴ ti

evaṃ gāmadārakesu niṭṭhubhanādihi c' eva mālāgandhūpahārādihi ca
sukhadukkhaṃ uppādentesu pi upekkhāṃ anativattassa upekkhāpāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Ayam ettha saṃkhepo, vitthārato paṇ'
esa attho Cariyāpitakato gaheṭṭabbo. Evaṃ pāramiyo pūretvā
Vessantarattabhāve⁵ ṭhito

269. „Acetanāyaṃ puthavi'⁶ aviññāya sukhaṃ dukhaṃ,
sāpi dānabalā mayhaṃ sattakkhattuṃ pakampathā"⁷ ti

evaṃ mahāpaṭṭhaviṃkampanāni⁸ mahāpuññāni karitvā āyupariyosāne tato
cuto Tusitabhavane nibbatti. Iti Dipaṃkarapādamūlato paṭṭhāya yāva
ayaṃ Tusitapure nibbatti ettakaṃ ṭhānaṃ Dūrenidānaṃ nāma 'ti
veditabbam.

II. Avidūrenidāna.

Tusitapure vasante yeva pana Bodhisatte Buddhahalāhalaṃ⁹ nāma
udapādi. Lokasmiṃ¹⁰ hi tīpi halāhalāni uppajjanti: Kappahalāhalaṃ
Buddahalāhalaṃ Cakkavattihalāhalaṃ ti. Tattha vassasatasahasassa
accayena kappuṭṭhānaṃ bhavissatīti Lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā
muttasirā vikiṇṇakesā rudammukhā assūni hatthehi puñjamānā
rattavatthanivattā ativiya virūpavesadhārino¹¹ hutvā manussapathe
vicarantā evaṃ ārocenti: „mārisā"¹², ito vassasatasahasassa accayena
kappuṭṭhānaṃ bhavissati, ayaṃ loko vinassissati, mahāsamuddo pi

¹ C^o jīvitam. ² C^o bhāyāmi. ³ C^k C^v vessantarabhāve. ⁴ C^k C^v puthavi, C^o
paṭhavi. ⁵ C^o mahāpaṭṭhavi. ⁶ so all three MSS. instead of -kolāhalaṃ? ⁷ C^o
tassāpi lokasmiṃ. ⁸ C^o -dhārīṇo. ⁹ C^o mārisā mārisā, C^k mārisa.

sussissati, ayaṇ ca mahāpaṭhavi¹ Sineru ca pabbatarājā uddayhissanti vinassissanti, yāva Brahmaloḁ lokavināso bhavissatīti² mettaṃ mārisā bhāvētha, karuṇaṃ muditaṃ upekkhaṃ mārisā bhāvētha, mātaraṃ upatṭbahatha pitaraṃ upatṭbahatha, kule jetṭhāpacāyino hothā³ 'ti. Idaṃ Kappahalāhalaṃ nāma. Vassasahassassa accayena pana sabbaññu-Buddho loke uppajjissatīti lokapāladavatā: „ito mārisā vassasahassassa accayena Buddho loke uppajjissatīti“ ugghosentā⁴ āhiṇḍanti. Idaṃ Buddhahalāhalaṃ nāma. Vassasatassa pana accayena cakkavattirājā uppajjissatīti devatā yeva: „ito mārisā vassasataccayena cakkavattiko⁵ rājā loke uppajjissatīti“ ugghosentiyo āhiṇḍanti. Idaṃ Cakkavattihalāhalaṃ nāma. Imāni tīṇi halāhalāni mahantāni honti. Tesu Buddhahalāhalasaddaṃ sutvā sakaladasahassacakkavāle⁶ devatā ekato sannipatitvā „asuko nāma satto Buddho bhavissatīti“ nātvā taṃ upasaṃkamitvā āyācanti, āyācamānā ca pubbanimittesu uppannesu āyācanti. Tadā pana sabbāpi tā ekekacakkavāle⁷ Cātummahārāja - Sakka - Suyāma - Santusita-Paranimmitavasavatti-Mahābrahmeḥi saddhiṃ ekacakkavāle⁸ sannipatitvā Tusitabhavane Bodhisattassa santikaṃ gantvā „mārisā⁹, tumhehi dasapāramiyo pūrentehi na Sakkasampattim na Māra-Brahma-Cakkavattisampattim¹⁰ patthentehi pūritā lokanittaraṇatthāya¹¹ pana sabbaññutaṃ¹² patthentehi pūritā, so vo dāni kālo mārisa Buddhattāya¹³, samayo mārisa Buddhattāya¹⁴“ 'ti yācimsu. Atha Mahāsatto devatānaṃ paṭiññāṃ¹⁵ adatvā va kāladīpadesakulajanettīyuparicchedavasena pañcamahāvīlokanan nāma vilokesi. Tattha „kālo nu kho“ ti¹⁶, „akālo nu kho“ ti paṭhamāṃ kālaṃ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṃ vaḍḍhitaāyukālo kālo nāma na hoti, kasmā? tadā hi sattānaṃ jātijarāmarāṇāni na paññāyanti¹⁷, Buddhānaṃ ca dhammaḍesaṇā tilakkhaṇamuttā nāma n' atthi, tesāṃ aniccadukkhamaṇattā ti kathentānaṃ „kin nāma¹⁸ etaṃ kathentīti“ n' eva sotabbaṃ na saddhātābbaṃ maññanti¹⁹, tato abhisamayo na hoti, tasmaṃ asati aniyyānikaṃ sāsanaṃ hoti, tasmā so akālo. Vassasatato ūnaāyukālo²⁰ pi kālo na hoti, kasmā? tadā sattā ussannakilesā honti, ussannakilesānaṃ ca dinno ovādo ovādaṭṭhāne na tiṭṭhati uḍake daṇḍarāji²¹ viya khippaṃ

¹ C² -paṭhavi. ² C² bhavissati. ³ C² ugghosento. ⁴ C² cakkavatti. ⁵ C² -vāle.

⁶ so all three MSS. ⁷ C² na māra na brahma na cakkavattisampattim, C² nā māra na brahma na cakkavattisampattim. ⁸ C² nittaraṇa-. ⁹ C² sabbaññūtaṃ.

¹⁰ C² C² buddhattāya. ¹¹ C² C² paṭiññāṃ. ¹² C² omits ti. ¹³ C² paññāyanti.

¹⁴ C² maññanti. ¹⁵ C² -āyukālo. ¹⁶ C² -rāji.

vigacchati, tasmā so pi akālo. Vassasatasahassato pana paṭṭhāya hetthā vassasatato paṭṭhāya uddham āyukālo kālo nāma, tadā ca vassasatakālo, atha Mahāsatto nibbattitabbakālo¹ ti passi. Tato dīpaṃ vilokento saporivāre cattāro dīpe oloketvā „tisu dīpesu Buddhā na nibbattanti, Jambudīpe yeva nibbattantīti“ dīpaṃ passi. Tato „Jambudīpo nāma mahā, dasayojanasahassaparimāṇaṃ², katarasmim nu kho padese Buddhā nibbattantīti“ okāsaṃ vilokento Majjhimadesaṃ passi. Majjhimadeso nāma „puratthimadisāya Kajaṅgalan nāma nigamo tassa aparena Mahāsālo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pubbadakkhiṇāya disāya Salalavatī nāma nadī tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, dakkhiṇāya disāya Setakannikan³ nāma nigamo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pacchimāya disāya Thūṇan⁴ nāma brāhmaṇagāmo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, uttarāya disāya Usīraddhajo nāma pabbato tatoparaṃ paccantimā janapadā orato-majjhe“ ti evaṃ Vinaye vutto padeso. So āyāmato tīṇi yojanasatāni vitthārato aḍḍhatiyāni parikkhepato navayojanasatānīti. Etasmiṃ padese Buddhā Paccekabuddhā aggasāvaka mahāsāvaka asīti mahāsāvaka cakkavattirājā aṇṇe ca mahesakkhā⁵ khattiyabrāhmaṇagahapatimahāsālā uppajjanti. „Idaṃ c' ettha Kapilavatthukaṃ nāma nagaraṃ, tattha mayā nibbattitabban“ ti niṭṭhaṃ agamāsi. Tato kulam vilokento „Buddhā nāma vessakule vā suddakule vā na nibbattanti, lokasammate pana khattiyakule vā brāhmaṇakule vā ti dvīsu yeva kulesu nibbattanti, idāni ca khattiyakulaṃ lokasammataṃ, tattha nibbattissāmi, Suddhodano nāma rājā me pitā bhavissatīti“ kulam passi. Tato mātaraṃ vilokento „Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, kappasatasahassaṃ pana pūritapāraṃ, jātito paṭṭhāya akhaṇḍapaṇcasilā yeva hoti, ayaṃ ca Mahāmāyā nāma devī edisā, ayaṃ ca me mātā bhavissatīti, kittakaṃ pan' assā⁶ āyura“ ti dasannaṃ māsānaṃ upari satta divasāni passi. Iti imaṃ pañcamahāvilocanaṃ viloketvā „kālo me mārīsa⁷ Buddhabhāvāyā“ 'ti devatānaṃ saṅghaṃ karonto paṭiññaṃ⁸ datvā „gacchatha tumhe“ ti tā devatā uyyojetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavanaṃ pāvisi. Sabbadevalokesu hi Nandanavanaṃ atthi yeva. Tatra naṃ devatā „ito cuto sugatīṃ gacchā“ 'ti⁹ pubbe katakusalakammokāsaṃ

¹ C¹ nibbattitabbo kālo. ² C¹ C² -parimāṇaṃ. ³ C² setakannikan. ⁴ C² thūṇan.

⁵ C¹ C² mahesakkā. ⁶ C² panassa. ⁷ so all three MSS. ⁸ C² paṭiññaṃ.

⁹ C¹ C² ito cuto sugatīṃ gacchati, C² ito cuto sugatīṃ gaccha ito cuto sugatīṃ gacchātu corrected to -- gacchātī.

sārayamānā vicaranti. So evaṃ devatāhi kusalam sārāyamānāhi parivuto
 tattha vicaranto cavitvā Mahāmāyā deviyā kucchismim paṭisandhim
 gaṇhi. Tassāvibhāvattam¹ ayaṃ anupubbakathā: Tadā kira Kapi-
 lavatthunagare² āsālinakkhattam³ ghuṭṭham ahoṣi, Mahājano nakkhattam
 kilati⁴. Mahāmāyā devī pure punnamāya sattamadivasato paṭṭhāya
 vigatasurāpānam⁵ mālāgandhavibhūṭisampannam⁶ nakkhattakīlam⁷
 anubhavamānā sattamadivase pāto va utṭhāya gandhodakena nahāyitvā
 cattāri satasahassāni viṣajjetvā mahādānam datvā sabbālaṃkāravibhūṣitā
 varabhojanam bhuñjitvā uposathāṅgāni⁸ adhiṭṭhāya alaṃkatapaṭiyattam
 sirigabbham pavisitvā sirisayane nipannā niddam okkamamānā imam
 supinam addasa: Cattāro kira naṃ mahārājāno sayanen⁹ eva saddhim
 ukkhipitvā Himavantam netvā satṭhiyojanike Manosilātale sattayojanikassa
 mahāsālarukkhasa heṭṭhā ṭhapetvā ekamantaṃ aṭṭham¹⁰su. Atha nesam
 deviyo āgantvā devim Anotattadham netvā manussamalaharaṇattham
 nahāpetvā dibbavattham nivāsāpetvā gandhehi vilimpāpetvā dibbapupphāni
 pilandhāpetvā¹¹ — tato avidūre Rajatapabbato, tassa anto kanakavimānam
 atthi — tattha pācināsikam dibbasayanam pañṇāpetvā¹² nipajjāpesum.
 Atha Bodhisatto setavaravāraṇo hutvā — tato avidūre eko
 Suvannapabbato — tattha caritvā tato oruyha Rajatapabbatam
 abhirūhitvā¹³ uttaradisato āgamma rajatadāmaṇṇāya soṇḍāya
 setapadumam gahetvā koṇcanādam naditvā kanakavimānam pavisitvā
 mātusayanam tikkhattum padakkhiṇam katvā dakkhiṇapassam tāletvā¹⁴
 kucchim pavitṭhasadiso ahoṣi. Evaṃ uttarasālinakkhattena¹⁵ paṭisan-
 dhim gaṇhi. Punadivase pabuddhā devī tam supinam raṇṇo ārocesi.
 Rājā catuṣaṭṭhimatte brāhmaṇapāmokkhe pakkosāpetvā¹⁶ haritupattāya¹⁷
 lājādīhi katamaṅgalasakkārāya¹⁸ bhūmiyā mahārāhāni āsanāni
 pañṇāpetvā tattha nisinnānam brāhmaṇānam sappimadhusakkarābhi-
 saṃkhatassa varapāyāsassa suvaṇṇarajatapātiyo pūretvā suvaṇṇa-
 rajatapātihi yeva patikujjetvā¹⁹ adāsi aññehi²⁰ ca ahatavatthakapila-
 gāvidānādīhi²¹ te santappesi. Atha tesam sabbakāmehi santappitānam²²
 supinam ārocāpetvā „kim bhavissatīti“ pucchi. Brāhmaṇā āham²³su:
 „mā cintayi mahārāja, deviyā te kucchimhi“²⁴ gabbho paṭiṭṭhito, so

¹ C^k tassāvibhāsattham. ² C^s -naṅgare. ³ C^s āsālin-. ⁴ C^k C^s kilati. ⁵ C^k
 C^s -surāpāna. ⁶ C^s -gandhavibhūṣanasampannam. ⁷ C^s -khilam. ⁸ C^k uposathaggāni.
⁹ C^s paṭandhāpetvā. ¹⁰ C^k C^s pañṇāpetvā. ¹¹ C^k C^s abhirūhitvā. ¹² C^k tāletvā,
 C^s phāletvā. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^s pakkhosāpetvā. ¹⁵ C^s bharitupannāya
 corrected to bharitupattāya, C^s haritupattāya. ¹⁶ C^s -maṅgala-. ¹⁷ C^k patikuj-
 jhetvā. ¹⁸ C^k aññehi. ¹⁹ C^s āhata- ²⁰ C^s santappikānam. ²¹ C^k kucchismim.

ca kho purisagabbho na itthigabbho, putto te bhavissati, so sace agāraṃ ajiḥavasissati rājā bhavissati cakkavatti¹, sace agārā sikkhama pabbajissati Buddho bhavissati loke vivattacchaddo² ti. Bodhisattassa pana mātukucchimhi paṭisandhigahanakkhane³ ekappahāren⁴ eva sakaladasasahassī lokadhātu saṃkampi sampakampi sampavedhi. Dvattiṃsa pubbanimittāni pāturahiṃsu: dasasu cakkavālasahas-
sesu⁵ appamāno obhāso phari, tassa taṃ sirim datthukāmā viya andhā cakkhūni paṭilabhiṃsu, badhirā saddaṃ suniṃsu⁶, mūgā samāpasiṃsu, khujjā ujugattā abesum, paṅgulā padasā gamanaṃ paṭilabhiṃsu, bandhanagatā sabbasattā andubandhanādīhi mucciṃsu⁷, sabbanarakesu aggi nibbāyi, pittivisaye khuppiṇā vūpasami, tiracchāsanāṃ bhayaṃ nāhosi, sabbasattānaṃ rogo vūpasami, sabbasattā piyaṃvadā abesum, madhurenākārena assā hasiṃsu⁸ vāraṇā gajjiṃsu, sabbaturiyāni sakasakaninnādaṃ mucciṃsu aghaṭṭitāni⁹ yeva, manussānaṃ hatthupagā-
dini¹⁰ ābharāṇāni viraviṃsu. sabbadiṣā vipasannā abesum, sattānaṃ sukhāṃ uppādayamāno mudu sītalo vāto vāyi, akālamegho vassi, paṭhavito pi udakaṃ ubbhijjivā vissanā, pakkhino ākāsagamaṇaṃ vijahiṃsu, nadiyo assandaṃā¹¹ atthasiṃsu, mahāsamudde madhuraṃ udakaṃ ahosi, sabbatthakam eva pañcavaṇṇehi padumehi sañchannatalo ahosi, thalajajalajādini¹² sabbapupphāni pupphiṃsu, rukkhānaṃ khandhesu khandhapadumāni sakhāsu sakhāpadumāni latāsu latāpadumāni pupphiṃsu, thale silātālāni bhinditvā uparūpari satta satta¹³ hutvā dandapadumāni nāma nikkhamiṃsu, ākāse olambakapadumāni nāma nibbattiṃsu, samantato pupphavassaṃ vasiṃsu¹⁴, ākāse dibbaturiyāni vaj-
jiṃsu, sakaladasasahassī¹⁵ lokadhātu vattetvā vissatthamālāgulaṃ¹⁶ viya uppiṇetvā¹⁷ baddhamālākalāpo viya alamkatapaṭiyattam mālāsaṇaṃ viya ca ekamālāmālīni¹⁸ vipphurantavālavijani pupphadhūpagandhaparivāsītā¹⁹ paramasobhaggappattā ahosi. Evaṃ gahitapaṭisandhikassa Bodhisattassa paṭisandhito paṭṭhāya Bodhisattassa c²⁰ eva Bodhisattamāturyā ca upaddavanivāraṇattham khaggahatthā cattāro devaputtā ārakkhaṃ gaṇhiṃsu. Bodhisattamātu purisesu rāgacittāni n²¹ uppajji, lābhaggaṃasag-
gappattā ca ahosi sukhini²² akilantakāyā, Bodhisattā ca anto-

¹ Ck C² cakkavatti. ² Ck C² -gaṇhana-. ³ Ck cakkavāla-. ⁴ C² C³ suniṃsu.
⁵ Ck sammuciṃsu. ⁶ C² hesiṃsu. ⁷ Ck aghaṭṭitāni. ⁸ C² hatthūpagādini,
C³ hatthupagādini corrected to hatthupagādini, Ck hatthupagādini. ⁹ C² C³
assandaṃāni. ¹⁰ Ck -jādini. ¹¹ C² satta. ¹² C² vassi. ¹³ Ck -sahasī. ¹⁴ Ck
vissattha-, C² C³ vissatthamālāgulaṃ. ¹⁵ Ck uppiṇetvā, C² uppiṇetvā. ¹⁶ C²
ekakamālīni. ¹⁷ Ck -parivāsītā. ¹⁸ Ck sukhini, C² sukhini.

kucchigatam vippasanne maniratane āvutapaṇḍusuttam viya passati. Yasmā ca Bodhisattena vasitakucchi nāma cetiyagabbhasadisā na sakkā hoti aññena¹ āvasitum vā paribhuñjitum vā tasmā Bodhisattamātā sattāhajāte Bodhisatte kālam katvā Tusitapure nibbattati. Yathā ca aññā² itthiyo dasamāse appatvāpi atikkamitvāpi nisinnāpi nipannāpi vijāyanti na evam Bodhisattamātā, sā pana Bodhisattam dasamāse kucchinā pariharitvā ʒhitā va vijāyati, ayaṁ Bodhisattamātu dhammatā. Mahāmāyāpi devī pattena telam viya dasamāse kucchiyā Bodhisattam pariharitvā paripuṇṇagabbhā nātigharam gantukāmā Suddhodanama-hārājassa ārocesi: „icchāṁ³ ahaṁ deva kulasantakam Devadahanagaram gantun“ ti. Rājā „sādhū“⁴ ti sampaṭicchitvā Kapilavatthuto yāva Devadahanagarā maggam samam kāretvā kadaliṇṇaghaṭṭadhajapaṭākādīhi⁵ alamkārapetvā devim sovaṇṇasivikāya nisīdāpetvā amaccasahassena ukkhipāpetvā mahantena parivārena pesesi. Dvinnam pana nagarānam antare ubhayanagaravāsīnam⁶ pi Lumbinivanam⁷ nāma maṇḍalasāvanam atthi. Tasmim samaye mūlato paṭṭhāya yāva aggasākhā sabbam ekaphāliphullam⁸ ahosi, sākhanterehi⁹ c' eva pupphantarehi ca pañcavaṇṇabhamaragaṇā nānappakārā ca sakunasaṁghā madhurassarena vikūjantā vicaranti. Sakalam Lumbinivanam⁷ cittalatāvanasadisam mahānubhāvassa rañño susajjitaāpānamāṇḍalam viya ahosi. Deviyā tam disvā sālavanakīlam kilītukāmātā⁹ udapādi. Amaccā devim gahetvā sālavanam pavisiṁsu. Sā maṇḍalasālamūlam gantvā sālāsākhāyaṁ gaṇhitukāmā ahosi. Sālasākhā suseditavettaggam viya onamitvā deviyā hatthapatham upagāñchi⁹. Sā hattham pasāretvā sākham aggahesi. Tāvad eva c' assā¹⁰ kammajavātā calīṁsu. Ath' assā sāṇim parikkhipitvā mahājano paṭikkami. Sālāsākham gahetvā tiṭṭhamānāya eva c' assā gabbhavuṭṭhānam ahosi. Tam khaṇam yeva cattāro pi suddhacittā Mahābrahmāno¹¹ suvaṇṇajālam ādāya sampattā tena suvaṇṇajālena Bodhisattam sampāṭicchitvā mātu purato ʒhapetvā „attamanā devī¹² hohi, mahesakkho te putto uppanno“ ti āhaṁsu. Yathā pana aññe sattā mātukucchito nikkhamantā paṭikkūlena¹³ asucinā makkhitā nikkhamanti na evam¹⁴ Bodhisatto. Bodhisatto

¹ Ck C^v aññena. ² Ck C^v aññā. ³ C^v kadali-. ⁴ Ck C^v -vāsīnam. ⁵ Ck C^v lumbīni-. ⁶ Ck ekaphāliphullam, C^v ekapāliphullam. ⁷ C^v C^v lumbīni-. ⁸ Ck sālavanam kilītu-, C^v sālavanakīlīm kilītu-. ⁹ C^v upagāñji. ¹⁰ Ck tāvadevassā, C^v tāvadevavassā. ¹¹ C^v mahābrahmaṇo, C^v mahābrahmaṇo corrected to mahābrahmāno. ¹² C^v devī. ¹³ Ck paṭikkūlena. ¹⁴ Ck tam evam, C^v na eva.

pana dhammāsanato otaranto dhammakathiko viya nissenito¹ otaranto puriso viya ca dve ca hatthe dve ca pāde pasāretvā² t̥hitako mātukucchisambhavena kenaci asucinā amakkhito suddho visado kāsikavatthe nikkhittamanīratanaṃ viya jotanto³ mātukucchito nikkhami. Evaṃ sante pi Bodhisattassa ca Bodhisattamātuyā ca sakkārattham ākāśato dve udakadhārā nikkhamitvā⁴ Bodhisattassa ca mātu c' assa sarīre utum gāhāpesum. Atha naṃ suvannajālena paṭiggahetvā t̥hitānaṃ Brahmānaṃ hatthato cattāro mahārājāno maṅgalasammataya sukhasamphassāya ajinappaveṇiyā gaṇhimsu, tesam hatthato manussā dukūlacumbātakena, manussānaṃ hatthato mucchitvā⁵ paṭhaviyaṃ paṭiṭṭhāya puratthimadisam olokesi. Anekāni cakkavālasahassāni⁶ ekaṅgaṇāni⁷ ahesum. Tattha devamanussā gandhamālādīhi pūjayamānā „Mahāpurisa idha tumhehi sadiso aṇṇo n' atthi, kut' ettha uttaritaro“⁸ ti āhaṃsu. Evaṃ catasso disā ca catasso anudisā ca heṭṭhā⁹ uparīti dasa pi disā anuvaloketvā¹⁰ attano sadisaṃ adisvā „ayaṃ uttarā¹¹ disā“ ti sattapadavītihārena agamāsi Mahābrahmunā setacchattaṃ dhāriyamāno Suyāmena vālavijaniṃ aṇṇehi ca devatāhi sesarājajakudhabhaṇḍahatthāhi anugammamāno, tato sattamapade t̥hito „aggo 'ham asmi lokassa“¹² 'ti ādikam āsabhiṃ vācam nicchārento sihanādaṃ nadi¹³. Bodhisatto hi tisu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto eva vācam nicchāresi Mahosadhattabhāve Vessantarattabhāve imasmim attabhāve ti. Mahosadhattabhāve kir' assa mātukucchito nikkhamantass' eva Sakko devarājā āgantvā candanasāraṃ hatthe t̥hapetvā gato. So taṃ muṭṭhiyaṃ katvā va nikkhanto. Atha naṃ mātā „tāta kiṃ gahetvā āgato sīti“ pucchi. „Osadham amma“¹⁴ 'ti. Iti osadham gahetvā āgatattā Osadhadārako t' ev' assa nāmaṃ akāmsu. Taṃ osadham gahetvā cāṭiyaṃ pakkhipimsu. Āgatāgatānaṃ andhabadhirādinaṃ¹⁵ tad eva sabbarogavūpasamāya bhesajjaṃ ahosi. Tato „mahantaṃ idaṃ osadham“¹⁶, mahantaṃ idaṃ osadhan¹⁷ ti uppannavacanaṃ upādāya, Mahosadho t' ev' assa nāmaṃ jātaṃ. Vessantarattabhāve pana mātukucchito nikkhamanto dakkhiṇahattham pasāretvā va „atthi nu kho amma kiñci gehasmiṃ, dānaṃ dassāmīti“¹⁸ vadanto nikkhami. Ath' assa mātā „sadhane kule nibbatto si tātā“¹⁹ 'ti puttassa hattham

¹ C² C¹ nissenito. ² C² jotanto. ³ C² C¹ muñcitvā. ⁴ C² cakkavāla-. ⁵ C² ekaṅgaṇāni, C¹ ekaṅgaṇāni. ⁶ C² evaṃ disā ca catasso catasso anudisā heṭṭhā, C¹ evaṃ catasso disā ca catasso anudisā heṭṭhā. ⁷ C² anuvaloketvā. ⁸ C² uttara. ⁹ C² nadi. ¹⁰ C² andhabadhirānaṃ. ¹¹ C² omits mahantaṃ idaṃ osadham.

attano hatthatale katvā sahasatthavikam t̐apāpesi. Imasmim pana attabhāve imam sihanādam naditi. Evaṃ Bodhisatto tisu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto va vācam nicchāresi. Yathā ca paṭisandhikkhane jātikkhane pi 'ssa dvattimsa pubbanimittāni pātur ahimsu'. Yasmim pana samaye amhākam Bodhisatto¹ Lumbinivane² jāto³ tasmim yeva samaye Rāhulamātā devī⁴ Channo amacco Kāḷudāyī⁵ amacco Kanthako assarājā Mahābodhi rukkho cattāro nidhikumbhiyo ca jātā, tattha ekā gāvutappamāṇā ekā addhayaṇanappamāṇā⁶ ekā tigāvutappamāṇa ekā yonappamāṇā ahoṣīti ime satta sahajātā nāma. Ubhayanagaravāsino Bodhisattam gahetvā Kapilavattunagaram eva agamaṃsu. Tam divasaṃ yeva ca „Kapilavattunagare Suddhodana-mahārājassa putto jāto, ayaṃ kumāro bodhitale nisīditvā Buddho bhavissatīti“ Tāvatisabbhavane⁷ haṭṭhatuṭṭhā devasaṃghā celukkhepādini⁸ pavattentā kilimsu⁹. Tasmim samaye Suddhodanamahārājassa kulūpako¹⁰ aṭṭhasamāpattilābhi¹¹ Kāḷadevalo¹² nāma tāpaso bhattakiccam katvā divāvihāratthāya Tāvatisabbhavanam gantvā tattha divāvihāram nisinno tā devatā divā „kīṃkāraṇa tumhe evaṃ tuṭṭhamānasā kilatha¹³, mayham p'etaṃ kāraṇam kathethā“ 'ti puocchi. Devatā āhaṃsu: „mārisa 'Suddhodanaraṇṇo putto jāto, so bodhitale nisīditvā Buddho hutvā dhammacakkam pavattessati, tassa anantaṃ Buddhaliḥham datṭhum dhammaṃ ca sotum lacchāmā' 'ti iminā kāraṇena tuṭṭh' amhā" 'ti. Tāpaso tasmaṃ vacanam sutvā khippam devalokato oruḃha rājanivesanam pavisitvā paṇṇattāsane nisinno „putto kira te mahārāja jāto, passissāmi nan" ti āha. Rājā alamkatapaṭiyattam kumāram ānāpetvā¹⁴ tāpasam vandāpetum abhihari. Bodhisattassa pādā parivattitvā tāpasassa jaṭāsu paṭiṭṭhahimsu. Bodhisattassa hi ten' attabhāvena vanditabbayuttako aṇṇo nāma n'atthi, sace hi ajānantā Bodhisattassa sisam tāpasassa pādamūle t̐apeyyum sattadhā assa muddham¹⁵ phaleyya¹⁶. Tāpaso „na me attānam nāsetum yuttan" ti utṭhāyāsanā Bodhisattassa aṇṇalim paggaḃhesi. Rājā tam acchariyam divā attano puttam vandi. Tāpaso atīte cattālisa kappe anāgate cattālīsā 'ti asīti kappe anussarati. Bodhisattassa lakkhaṇasampattim divā „bhavissati nu kho Buddho udāhu no" ti āvajjitvā upadhārento „nissamsayaṃ Buddho bhavissatīti" natvā „acchariyapuriso ayan" ti

¹ C^o pāturahimsu. ² C^o bodhisatte. ³ C^o C^o lumbinivane. ⁴ C^o C^o jāto.

⁵ C^o devī. ⁶ C^o Kāḷudāyī. ⁷ C^o addha-. ⁸ C^o -bhavanato. ⁹ C^o celu-.

¹⁰ C^o kilimsu, C^o C^o kilimsu. ¹¹ C^o kulūpako. ¹² C^o C^o -lābhi. ¹³ C^o kāla-.

¹⁴ C^o kilatha. ¹⁵ C^o ānāpetvā, C^o ānāpetvā. ¹⁶ C^o muddhā. ¹⁷ C^o phaleyya.

sitaṃ akāsi. Tato „aḥaṃ imaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ labhissāmi nu kho“¹ ti upadhārento „na labhissāmi, antarā yeva kālaṃ katvā Buddhasatena pi Buddhasahassena pi gantvā bodhetum asakkuneyyo“² Arūpabhava³ nibbattissāmīti“⁴ disvā „evarūpaṃ nāma acchariyapurisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ na labhissāmīti“, mahatī⁵ vata me jāni⁶ bhavissatīti“⁷ parodi. Manussā disvā „amhākaṃ ayyo idān’ eva hasitvā puna roditum upaṭṭhito, kin nu kho bhante amhākaṃ ayyaputtassa koci antarāyo bhavissatīti“⁸ pucchimsu. „N’ atth’ etassa antarāyo, nissamsayena Buddho bhavissatīti“. „Atha kasmā paroditthā“⁹ ti. „Evarūpaṃ purisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ na labhissāmi, mahatī⁷ vata me jāni⁶ bhavissatīti“ attānaṃ anusocanto rodāmīti“ āha. Tato „kin nu kho me nātakesu koci etaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhuṃ labhissati, na labhissatīti“ upadhārento bhāgineyyaṃ Nālakadārakaṃ addasa. So bhaginiyā gehaṃ gantvā „kahaṃ te putto Nālako“¹⁰ ti. „Gehe ayya“. „Pakkosāhi“¹¹ nan“ ti. Attano santikaṃ āgataṃ āha: „Tāta Suddhodanamahārājassa kule putto jāto Buddhaṃkuro, esa pañcatimsa vassāni atikkamitvā Buddho bhavissatīti“¹², tvaṃ etaṃ daṭṭhuṃ labhissasīti, aṃj’ eva pabbajāhīti“. Sattāsītikoṭṭidhane kule nibbatta dārako „na maṃ mātulo anatto niyojessatīti“ cintetvā tāvad eva antarāpanato¹³ kāsāvāni c’ eva mattikāpattaṃ ca āharāpetvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā „yo loke uttamapuggalo taṃ uddissa mayhaṃ pabbajjā“¹⁴ ti bodhisattābhīmukhaṃ aṃjalim¹⁵ paggayha pañcapatitṭhitena vanditvā pattaṃ thavikāya pakkhipitvā amsakūṭe olambetvā Himavantaṃ pavisitvā samaṇadhammaṃ akāsi. So paramābhisambodhiṃ pattaṃ Tathāgataṃ upasaṃkamitvā Nālakapaṭipadaṃ kathāpetvā puna Himavantaṃ pavisitvā arahattaṃ patvā ukkaṭṭhapāṭipadaṃ paṭipanno satt’ eva māse āyūṃ pāletvā ekaṃ Suvāṇṇapabbataṃ nissāya tṭhako va anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbāyi. Bodhisattam pi kho pañcamadivase¹⁶ sīsaṃ nahāpetvā¹⁷ „nāmagahaṇaṃ gaṇhissāmā“¹⁸ ti rājabhavanaṃ catujātikagandhehi vilimpitvā lājapañcamakāni pupphāni vikiritvā asambhinnapāyāsaṃ pacāpetvā tinnaṃ vedānaṃ pārage aṭṭhasataṃ brāhmaṇe nimantetvā rājabhavane nisīdāpetvā subhojanaṃ bhojetvā

¹ C^o adds no. ² C^o asakuneyye, C^o asakkuneyye. ³ C^o arūpabhavane. ⁴ C^o labhissāmi. ⁵ C^k mahatī. ⁶ C^k jāti. ⁷ C^k mahatī. ⁸ O^k jāti. ⁹ C^k pakkosāhi. ¹⁰ C^o C^o bhavissasīti. ¹¹ C^k C^o antarāpanato. ¹² C^k aṃjalim. ¹³ C^k pañcadivase. ¹⁴ C^k nahāpetvāna.

mahāsakkāraṁ katvā „kin nu kho bhavissatīti“ lakkhaṇāni
paṭiggahāpesum¹. Tesu

270. Rāmo Dhajo Lakkhaṇo cāpi Manti
Koṇḍañño ca Bhojo Suyāmo Sudatto,
ete tadā aṭṭha ahesum brāhmaṇā,
chalaṅgavā² mantam vyākariṁsū ti

ime aṭṭh' eva brāhmaṇā lakkhaṇapaṭiggāhā³ ahesum. Paṭisandhi-
gahanadivase supino⁴ pi eteh' eva paṭiggahito⁵. Tesu satta janā
dve aṅguliyo ukkhipitvā dvedhā vyākariṁsu: „imehi lakkhaṇehi
samannāgato agāraṁ ajiḥvasamāno rājā hoti cakkavattī⁶, pabbajamāno
Buddho“ ti sabbaṁ cakkavattiraṇṇo siribhavaṁ ācikkhiṁsu. Tesam
pana sabbadaharo gottato Koṇḍañño nāma māṇavo⁷ Bodhisattassa
lakkhaṇavaraniḥphattiṁ oloketvā „etassa agāramajjhe ṭhānakāraṇam
n' atthi, ekanten' eva vivattacchaddo Buddho bhavissatīti“ ekam eva
aṅgulim ukkhipitvā ekamsavyākaraṇam vyākāsi. Ayaṁ hi katādhikāro
pacchimabhavikasatto paṇṇāya itare satta jane abhibhavitvā „imehi
lakkhaṇehi samannāgatassa agāramajjhe ṭhānam nāma n' atthi, asaṁ-
sayam Buddho bhavissatīti“ ekam eva gatiṁ addasa, tasmā ekam aṅgulim
ukkhipitvā evaṁ vyākāsi. Atha te⁸ brāhmaṇā attano gharāni gantvā
putte āmantayimṁsu: „tātā⁹, amhe mahallakā, Suddhodanamahārājassa
puttam sabbaññutam pattam¹⁰ mayam sambhaveyyāma vā no vā,
tumhe tasmim kumāre sabbaññutam patte tassa sāsane pabbajeyyāthā“¹¹
ti. Te satta pi janā yāvatāyukam ṭhatvā yathākamman gata.
Koṇḍañño māṇavo va arogo ahosi. So Mahāsatte buddhim anvāya
mahābhiniḥkhamanā abhinikkhamitvā anukkamena Uruvelam gantvā
„ramaṇīyo¹² vata ayaṁ bhūmibhāgo, alam vat' idam kulaputtassa
padhānatthikassa padhānāyā“ ti cittaṁ uppādetvā tattha vāsam
upagato. „Mahāpuriso pabbajito“ ti sutvā tesam brāhmaṇānam putte
upasamkamitvā evaṁ āha: „Siddhatthakumāro kira pabbajito, so
nissamsayaṁ Buddho bhavissati, sace tumhākaṁ pitaro aroga¹³ assuṁ
ajja nikkhamitvā pabbajeyyūṁ, sace tumhe pi iccheyyātha etha, aha-
nam purisaṁ anupabbajissāmīti“. Te sabbe ekacchandā bhavitum

¹ C^k paṭiggahesum. ² C^k C^s chalaṅgavā. ³ C^k C^s -paṭiggāhā, C^v -paṭiggahā.

⁴ C^k C^s supine. ⁵ C^v paṭiggahimṁsu. ⁶ C^k C^v cakkavattī. ⁷ C^s māṇavo.

⁸ C^k ne. ⁹ C^s tātā. ¹⁰ C^s sabbaññutappattam. ¹¹ C^k C^s pabbajeyyāthā.

¹² C^s ramaṇīyo. ¹³ C^k āroga.

nāsakkhiṃsu. Tayo janā na pabbajīṃsu. Koṇḍaññabrāhmaṇaṃ
 jeṭṭhakam katvā itare cattāro pabbajīṃsu. Te pañca pi janā
 Pañcavaggiyatherā nāma jātā. Tadā pana rājā „kim disvā mayham
 putto pabbajissatī“ pucchi. „Cattāri pubbanimittāni“. „Katarāṃ
 katarāṃ cā“¹ ti. „Jarājīṇṇaṃ vyādhitāṃ mataṃ pabbajitaṃ“² ti. Rājā
 „ito peṭṭhāya evarūpānaṃ mama puttassa santikāṃ upasaṃkamanāṃ
 mā adattha, mayham puttassa Buddhabhāvena kammaṃ n' atthi, ahaṃ
 mama puttaṃ dvisahassadīpaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ
 issariyādhipaccaṃ rajjāṃ kārentāṃ chattiṃsayojanaparimaṇḍakāya
 paṇḍitāya parivutaṃ gaganatale vicaramānaṃ passitukāmo“³ ti, evaṃ ca
 pana vatvā imesaṃ catuppakārānaṃ purisaṃsaṃ kumārassa cakkhupathe
 āgamaṇaṃ⁴ nivāraṇatthaṃ catuṣu disāsu gāvute gāvute ārakkhāṃ
 ṭhapesi. Tam divasaṃ ca pana maṅgalatṭhāne sannipatītesu asītiyā
 nāṭikulasahassee ekeko ekamekaṃ puttaṃ peṭṭijāmi: „ayaṃ Boddho
 vā hotu rājā vā, mayham ekamekaṃ⁵ puttaṃ dassāma, sace pi Boddho
 bhavissati khattiyasamaṇeh' eva purakkhataparivārīto vicarissati, sace
 pi rājā bhavissati khattiyakumāreh' eva purakkhataparivārīto
 vicarissatīti“. Rājā Bodhisattaṃ uttamarūpasampannaṃ vigatasaṃbhedo
 dhātīyo paccupatṭhāpesi. Bodhisatto anantena parivārena mahantena
 sirisobhaggena vadḍhati. Ath' ekadivasaṃ raṇṇo vappamaṅgalam nāma
 ahoṣi. Tam divasaṃ sakalanagaraṃ devavimānaṃ viya alaṃkaronti.
 Sabbe dāsakammakārādayo ahatavattthanivattā gāṇḍhamālādīpatimaṇḍitā
 rājakule sannipatanti. Raṇṇo kammante naṅgalasahassee⁶ yojjyati.
 Tasmiṃ pana divase ekena ūnaṃ aṭṭhasataṃ saddhīm belivaddarasmiyottehi
 rajataparikkkhatāni⁷ honti. Raṇṇo ālambananaṅgale⁸ paṇa ratta-
 suvaṇṇaparikkhatam⁹ hoti. Belivaddānaṃ siṅgarasmiyatodāpi suvaṇṇa-
 parikkhatā¹⁰ va¹¹ honti. Rājā mahāparivārena nikkhamanto puttaṃ
 gahetvā āgamaṇi. Kammantatṭhāne eko jamburukkho bahalapalāso
 sandacchāyo ahoṣi. Tassa peṭṭhā kumārassa sayasaṃ paṇḍāpetvā¹²
 upari suvaṇṇatārakhacitaṃ vitānaṃ bandhāpetvā sāṇipākārena¹³ parik-
 khipāpetvā ārakkhāṃ ṭhapetvā rājā sabbālaṃkāraṃ alaṃkaritvā
 amaccaparivuto naṅgalakaraṇatṭhānaṃ āgamaṇi. Tattha rājā suvaṇṇa-
 naṅgalam¹⁴ gaṇhāti, amaccā ekaṇatṭhasataṃ rajatanāṅgalāni, kaṣṣakā
 sesanaṅgalāni, te¹⁵ tāni gahetvā ito c' ito ca kasanti. Rājā orato
 vā pārāṃ gacchati pārato vā oraṃ āgacchati, etasmiṃ¹⁶ ṭhāne

¹ C' āgamaṇa. ² C' ekameka. ³ C' naṅgala-. ⁴ C' parikkhitāni. ⁵ C' C'
 -naṅgala. ⁶ C' -parikkhitāni. ⁷ C' -parikkhitā, C' -parikkatā. ⁸ C' vā.
⁹ C' paṇḍāpetvā. ¹⁰ C' sāni-. ¹¹ C' -naṅgalam. ¹² C' ke. ¹³ C' etasmiṃ.

mahāsampattiṃ¹ anubhosi². Bodhisattaṃ parivāretvā nisinnā dhātiyo „raṇṇo sampattiṃ passissāmā“³ 'ti antosānito⁴ bahi nikkhantā. Bodhisatto ito c'ito ca olokeno kañci adisvā vegena utthāya pallāṃkaṃ ābhujitvā ānāpāne pariggahetvā paṭhamajjhānaṃ nibbattesi. Dhātiyo khajjabhojjantare vicaramānā thokaṃ cirāyimsu. Sesarukkhānaṃ chāyā ativattā tassa pana rukkhassa parimaṇḍalā hutvā atthāsi. Dhātiyo „ayyaputto ekako“⁵ ti vegena sāniṃ ukkhipitvā anto pavisaṃmānā Bodhisattaṃ sayane pallāṃkena nisinnā taṃ ca pāṭihāriyaṃ disvā gantvā raṇṇo ārocesuṃ: „deva kumāro evaṃ nisinnō, aññesaṃ rukkhānaṃ chāyā ativattā jamburukkhassa chāyā parimaṇḍalā tthitā“⁶ ti. Rājā vegenāgantvā pāṭihāriyaṃ disvā „idaṃ te tāta dutiyaṃ vandanā“⁷ ti puttāṃ vandi. Atha anukkamena Bodhisatto solasavassapadesiko jāto. Rājā Bodhisattassa tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavike tayo pāsāde kāresi ekam navabhūmakam⁸ ekam sattabhūmakam⁹ ekam pañcabhūmakam¹⁰, cattālisasahasā ca nāṭakiyo upatthāpesi. Bodhisatto devo viya accharāsaṃghaparivuto alaṃkatanāṭakaparivuto nippurisehi turiyeḥi paricāriyamāno¹¹ mahāsampattiṃ anubhavanto utuvārena utuvārena tesu tesu pāsādesu viharati. Rāhulamātā pan' assa devī aggamahesi¹² ahosi. Tass' evaṃ mahāsampattiṃ anubhavantassa ekadivasaṃ nātisaṃghassa abbhantare ayaṃ kathā udapādi: „Siddhatto kilāpasuto¹³ va vicarati, na kiñci sippaṃ sikkhati, saṅgāme¹⁴ paccupatthite kim karissatīti“. Rājā Bodhisattaṃ pakkosāpetvā „tāta tava nātakā 'Siddhattho kiñci sippaṃ asikkhitvā kilāpasuto¹⁵ va vicaratīti' vadanti, ettha kim pattakāle maññasīti“¹⁶. „Deva mama sippaṃ sikkhanakiccaṃ n' atthi, nagare mama sippaṃ dassanattamaṃ bheriṃ carāpetha, ito sattamadivase nātakānaṃ sippaṃ dassessāmiti.“ Rājā tathā akāsi. Bodhisatto akkhaṇavedhivālavedhidhanuggahe¹⁷ sannipātāpetvā mahājanassa majjhe aññehi ca dhanuggahehi asādhāraṇaṃ nātakānaṃ dvādasavidhaṃ sippaṃ dassesi. Taṃ Sarabhaṅgajātake āgatanayena veditabbaṃ. Tadāssa nātisaṃgho nikkamkho ahosi. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto uyyānabhūmiṃ gantukāmo sārathim āmanetvā „rathaṃ yojeḥīti“¹⁸ āha. So „sādhū“¹⁹ 'ti paṭisunitvā²⁰ mahārahaṃ uttamarathaṃ sabbālaṃkārena alaṃkaritvā kumudapattavaṇṇe

¹ C^o C^v mahāsampatti. ² C^o C^v ahosi. ³ C^k C^o antosānito. ⁴ C^v parimaṇḍalāṭṭhitā corrected to parimaṇḍalaṭṭhitā. ⁵ C^v -bhūmikam. ⁶ C^k parivāriyamāno. ⁷ C^k C^v aggamahesi. ⁸ C^k kilāpasūto, C^o kilāpasuto. ⁹ C^k saṅgāme. ¹⁰ C^k kilāpasūto, C^o kilāpasuto. ¹¹ C^k C^o maññasīti. ¹² C^o vālavedhi. ¹³ C^k C^o paṭisunitvā.

cattāro maṅgalasindhave' yojetvā Bodhisattassa paṭivedesi. Bodhisatto devavimānasadisam ratham abhirūhitvā¹ uyyānābhimukho agamāsi. Devatā „Siddhatthakumārassa abhisambujjhanakālo āsanno, pubbanimittam dassessāmā“² 'ti ekam devaputtam jarājajjaram khaṇḍadantaṃ palitakesam vammam obhaggasarīram daṇḍahattham pavedhamānam³ katvā dassesum. Tam Bodhisatto c' eva sārathi⁴ ca passanti. Tato Bodhisatto sārathim „samma, ko nām' esa puriso, kesāpi 'ssa na yathā aññesan“⁵ ti Mahāpadāne āgatanayena pucchitvā tassa vacanam sutvā „dhi-r-atthu vata bho jātiyā yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissatīti“ samviggahadayo tato va paṭinivattitvā pāsādam eva abhirūhi⁶. Rājā „kimkāraṇā mama putto khippam paṭinivattīti“ pucchi. „Jiṇṇam purisam disvā devā 'ti⁷, jiṇṇam purisam disvā pabbajissatīti“ āhaṃsu. „Tasmā⁸ mam nāsetha, sīgham puttassa nāṭakāni sajjetha, sampattim anubhavanto pabbajjāya satim na karissatīti“⁹ vatvā ārakkham vaddhetvā sabbadisāsu addhayojane addhayojane ṭhapesi. Pun' ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam vyādhitam purisam disvā purimanayen' eva pucchitvā samviggahadayo nivattitvā pāsādam abhirūhi⁶. Rājāpi pucchitvā heṭṭhāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vaddhetvā samantato tigāvutappamāṇe padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam kālakataṃ disvā purimanayen' eva pucchitvā samviggahadayo puna nivattitvā pāsādam abhirūhi⁶. Rājāpi pucchitvā heṭṭhāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vaddhetvā samantato yojanappamāṇe padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam uyyānam gacchanto tath' eva devatāhi nimmitam sunivattham supārutam pabbajitam disvā „ko nām' eso sammā“¹⁰ 'ti sārathim pucchi. Sārathi kiñcāpi Buddhuppādassa abhāvā pabbajitam vā pabbajitaguṇe vā na jānāti, devānubhāvena pana „pabbajito nām' esa devā“¹¹ 'ti vatvā pabbajjāya guṇe vaṇṇesi. Bodhisatto pabbajjāya rucim uppādetvā tam divasam uyyānam agamāsi. Dīghabbhāṇakā panāhu: cattāri nimittāni ekadivasen' eva disvā agamāsīti. Tattha divasabbhāgaṃ kilītvā maṅgalapokkharaniyam nahāyitvā attham gate suriye maṅgalasilāpatṭe nisīdi attānam alamkārapetukāmo. Ath' assa paricārakapurisā¹² nānāvāṇṇāni dussāoi nānappakārā ābharaṇavikatiyo mālāgandhavilepanāni ca ādāya samantā parivāretvā atṭhaṃsu. Tasmim khane Sakkassa nisinnāsanaṃ uṇham

¹ C^o maṅgala-. ² C^o C^o abhirūhitvā. ³ C^o pavedhamānam. ⁴ C^o C^o sārathī.

⁵ C^o C^o abhirūhi. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^o tasmā corrected to kasmā.

⁸ C^o C^o abhirūhi. ⁹ C^o paricāraka-

ahosi. So „ko nu kho maṃ imamhā ṭhānā cāvetukāmo“ ti upadhārento Bodhisattassa alaṃkaraṇakālaṃ disvā Vissakammaṃ āmantesi: „samma Vissakamma, Siddhatthakumāro ajja adḍharattasāmaye mahābhiniṅkhamanaṃ¹ nikkhamissati, ayam assa pacchimo alaṃkāro, uyyānaṃ gantvā Mahāpurisaṃ dibbaalaṃkārehi alaṃkarohīti“. So „sādhū“² ti paṭisunitvā devatānubhāvena taṃ khaṇaṃ yeva upasaṃkamitvā tass' eva kappakasadiṣo hutvā kappakassa hatthato veṭhanadussamā gahetvā Bodhisattassa sīsaṃ veṭhesi. Bodhisatto hatthasamphassen' eva „nāyaṃ manusso, devaputto eko“³ ti aññāsi⁴. Veṭhanen' eva veṭhitamatte sīsamoliyaṃ maṇiratanākārena dussasahassaṃ abbhuggaṇchi⁵, puna veṭhentassa dussasahassaṃ⁶ ti dasakkhattuṃ veṭhentassa dasadussasahassaṃ abbhuggacchimsu. Sīsaṃ khuddakaṃ dussāni bahūni kathaṃ abbhuggatānīti na cintetabbaṃ, tesu hi sabbamahantaṃ sāmālatāpupphappamāṇaṃ avasesāni kutumbakapupphappamāṇāni ahesuṃ. Bodhisattassa sīsaṃ kiṇṇajakkhagavacchitaṃ⁷ viya kuyyakapupphaṃ⁸ ahosi. Ath' assa sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ sabbatālāvacaresu⁹ sakāni sakāni ca paṭibhānāni¹⁰ dassayantesu brāhmaṇesu jaya-nandā-ti-ādi-vacanehi sūtamāghatandhakādīsū¹¹ nānappakārehi maṅgalavacanathutighosehi¹² sambhavantesu¹³ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁴ rathavaraṃ abhirūhi¹⁵. Tasmim samaye „Rāhulamātā puttaṃ vijātā“ ti sutvā Suddhodanamahārājā „puttassa me tuṭṭhiṃ¹⁶ nivedethā“¹⁷ ti sāsanaṃ¹⁸ paṇiṇi. Bodhisatto taṃ sutvā „Rāhulo jāto, bandhanaṃ jātā“ ti āha. Rājā „kiṃ me putto avacā“¹⁹ ti pucchitvā taṃ vacanaṃ sutvā „ito paṭṭhāya me nattu²⁰ Rāhulakumāro yeva nāmaṃ hotū“²¹ ti. Bodhisatto pi kho rathavaraṃ āruyha mahantena yasena atimanoramena²² sirisobhaggena nagaraṃ pāvisi. Tasmim samaye Kisāgotamī nāma khattiyakaññā uparipāsāḍavaratalagatā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kurumānassa Bodhisattassa rūpasirim disvā pītisomanassajātā imam udānaṃ udānesi:

271. „Nibbutā nūna sā mātā,

nibbuto nūna so pitā,

nibbutā nūna sā nārī²³

yassāyaṃ²⁴ īdiso patīti.“

¹ Ck C^v -nikkhamanaṃ. ² C^v eso. ³ Ck C^s aññāsi. ⁴ Ck C^s abbhuggaṇṇi.

⁵ C^v -sahassaṃ. ⁶ Ck kiṇṇajakkha-. ⁷ C^v kuyyātha- corrected to kuyyāta-.

⁸ C^v -tālā-. ⁹ C^s paṭibhānādīni. ¹⁰ C^s suta- -disu, C^v suta- -tandhakādīsū

corrected to -khandakādīsū. ¹¹ C^v maṅgala-. ¹² C^v sambhāventesu. ¹³ Ck

-patimaṇḍita. ¹⁴ Ck C^s abhirūhi. ¹⁵ Ck C^s tuṭṭhi. ¹⁶ Ck sāsanaṃ. ¹⁷ Ck C^s

nattā. ¹⁸ Ck atimanoharena. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Ck yassāyaṃ.

Bodhisatto tam sutvā cintesi: „ayam evaṃ āha, evarūpaṃ attabhāvaṃ passantiyā mātuḥadayaṃ nibbāyati pituḥadayaṃ nibbāyati pajā-patihuḥadayaṃ¹ nibbāyatīti², kasmim nu kho nibbute hadayaṃ nibbutaṃ³ nāma hotīti“. Ath' assa kilesesu virattamānasassa etad ahoṣi: „rāgaggimhi nibbute nibbutaṃ nāma hoti, dosaggimhi mohaggimhi nibbute nibbutaṃ nāma hoti, mānaditṭhiādisu sabbakilesadarathesu nibbutesu nibbutaṃ⁴ nāma hoti, ayaṃ me sussaṇaṃ⁵ sāvesi, ahaṃ hi nibbānaṃ gavesanto carāmi, ajj' eva mayā gharāvāsaṃ chaddetvā⁶ nikkhamma pabbajitvā nibbānaṃ gavesitum vaṭṭatī⁷, ayaṃ imissā ācariyabhāgo hotū⁸ 'ti kaṇṭhato omuñcitvā Kisāgotamiyā satasa-hassagghaṇakaṃ⁹ muttāhāraṃ pesesi. Sā „Siddhatthakumāro mayi paṭibaddhacitto hutvā paṇṇākāraṃ pesesīti“ somanassajāta ahoṣi. Bodhisatto pi mahantena sirisobhaggena attano pāsādaṃ abhirūhitvā⁹ sirisayane nipajji. Tāvad eva naṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitā naccagītādisu¹⁰ susikkhitā devakaṇṇā¹¹ viya rūpappattā itthiyo nānā-turiyāni gahetvā samparivārayitvā abhiramāpentīyo naccagītavādītāni payojayimsu. Bodhisatto kilesesu virattacittatāya naccādisu¹² anabhirato muhuttaṃ niddaṃ okkami. Tāpi itthiyo „yass' atthāya mayā naccādīni payojayema so niddaṃ upagato, idāni kimatthaṃ kilamāma“ 'ti gahitagahitāni turiyāni ajjhottharivā nipajjimsu. Gandhatelapadīpā jhāyanti. Bodhisatto pabujjhivā sayanapitṭhe pallaṃkena nisinna addasa tā itthiyo turīyabhaṇḍāni avattharivā niddāyantiyo ekaccā paggharitakheḷā¹³ lālākilinnagattā ekaccā dante khādantiyo ekaccā kākaccchantīyo ekaccā vipṇalapanīyo¹⁴ ekaccā vivaṭamukhā ekaccā apagatavattā¹⁵ pākāṭabbhācchāsambādhattānā¹⁶. So tāsāṃ taṃ vipṇakāraṃ disvā bhīyyosomattāya¹⁷ kāmesu viratto ahoṣi. Tassa alaṃkatapaṭiyattaṃ sakkabhavanasadisaṃ pi taṃ mahātalaṃ vipṇavid-dhanānākuṇapabbharitaṃ¹⁸ āmakasusānaṃ viya upaṭṭhāsi, tayo bhavā ādittagehasadisā viya khāyimsu, „upaddutaṃ vata bho upassaṭṭhaṃ vata bho“ ti udānaṃ pavatti, ativiya pabbajjāya cittaṃ nami. So „ajj' eva mayā mahābhinnikkhamanaṃ¹⁹ nikkhamitum vaṭṭatīti“ sayanā vuṭṭhāya dvārasamīpaṃ gantvā „ko etthā“ 'ti āha.

¹ Ck C^o pajāpati-. ² Ck nibbāyati. ³ Ck C^o nibbutā. ⁴ Ck C^o nibbutan.

⁵ Ck C^o sussaṇaṃ. ⁶ Ck C^o chaddetvā. ⁷ C^o vaddhati. ⁸ all three MSS. -gghaṇakaṃ. ⁹ Ck C^o abhirūhitvā. ¹⁰ Ck -tādisu. ¹¹ C^o -kaṇṇā. ¹² so all three MSS. ¹³ Ck C^o -kheḷā, C^o -kheḷā corrected to -kheḷa. ¹⁴ Ck vipṇalapanīyo. ¹⁵ C^o apagatavattā. ¹⁶ Ck -sambandha-. ¹⁷ C^o C^o bhīyyo-. ¹⁸ Ck vipṇa-vid-dhanānākuṇapa-. ¹⁹ C^o mahābhinnikkhamanaṃ.

Ummāre sīsam katvā nipanno Channo „aḥaṃ ayyaputta Channo“ ti āha. „Ahaṃ ajja mahābhīnikkhamanaṃ¹ nikkhamitukāmo, ekaṃ me assaṃ kappēhiti“. So „sādhu devā“² ti assabhaṇḍakam gaḥetvā assa-sālam gantvā gandhatelapadīpesu jalantesu sumanapattāvitānassa³ hetthā ramaṇīye bhūmibhāge ṭhitam Kanthakam assarājānam disvā „ajja mayā imam eva kappetum vaṭṭatiti“⁴ Kanthakam kappesi. So kappiyamāno va aññāsī⁵: „ayaṃ kappanā atigāhā, aññesu divasesu uyyānakīlādigamane kappanā viya na hoti, mayham ayyaputto⁶ ajja mahābhīnikkhamanaṃ⁷ nikkhamitukāmo bhavissatīti“, tato tutthamānaso mahāhasitam hasi⁸. So saddo sakalanagaraṃ pattharivā gaccheyya. Devatā pana tam saddam nirumbhitvā⁹ na kassaci sotum adamsu. Bodhisatto pi kho Channam pesetvā va „puttam tāva passissāmīti“ cintetvā nisinnapallamkato vutthāya Rāhulamātāya vasanaṭṭhānam gantvā gabbhadvāram vivari. Tasmim khaṇe antogabbhe gandhatelapadipo jhāyati. Rāhulamātā sumanamallikādīnam pupphānam ammaṇa-mattena abhippakinnasayane puttassa matthake hattham ṭhapetvā niddāyati. Bodhisatto ummāre pādā¹⁰ ṭhapetvā ṭhitako va oloketvā „sac“ aham deviyā hattham apanetvā mama puttam gaṇhissāmi devi pabujjhissatīti¹¹, evam me gamanantarāyo bhavissatīti, Buddho hutvā va āgantvā passissāmīti¹² pāsādatalato otari. Yam pana Jātakatṭhakathāya „tadā sattāhajāto Rāhulakumāro hotīti“ vuttam tam sesaṭṭhakathāsu¹³ n' atthi. Tasmā idam eva gaḥetabbam. Evam Bodhisatto pāsādatalā otarivā assasamīpam gantvā evam āha: „tāta Kanthaka, tvam ajja ekarattim mam¹⁴ tārāya¹⁵, aham tam nissāya Buddho hutvā sadevakam lokam tāressāmīti“, tato ullamghitvā Kanthakassa piṭṭhim abhirūhi¹⁶. Kanthako gīvato¹⁷ patthāya āyāmena aṭṭhārasaḥattho hoti tadanucchavikena ubbedhena samannāgato thāma-javasampanno sabbaseto dhotasamkhasadiso. So sace haseyya¹⁸ vā pādasaddam kareyya vā¹⁹ saddo sakalanagaraṃ avatthareyya, tasmā devatā attano ānubhāvena tassa yathā na koci supāti evam hasitam-saddam sannirumbhitvā²⁰ akkamaṇaakkamaṇapadavāre²¹ hatthatalāni upanāmesum. Bodhisatto assavarassa piṭṭhivaramajjhagato²² Channam

¹ C^v mahābhīnikkhamanaṃ. ² C^s -paddha-. ³ C^s vaddhatīti. ⁴ C^k C^s amñāsī.

⁵ C^v mahābhīnikkhamanaṃ. ⁶ C^v mahāhesitam hasi, C^s mahāhasitam hamsito corrected to -hamsi. ⁷ C^k C^v nirumbhitvā. ⁸ C^k padam. ⁹ C^v pabujjhissati.

¹⁰ C^k sesaṭṭhakathāsu. ¹¹ C^s man. ¹² C^k tārāya, C^v tārāya corrected to tārāya. ¹³ C^k C^s abhirūhi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ C^k haseyya, C^v haseyya.

¹⁶ C^k C^v omit vā. ¹⁷ so all three MSS. ¹⁸ C^k akkamaṇaakkamana-, C^s akkamaṇaakkamana-. ¹⁹ C^k piṭṭhidvāramajjhagato, C^v piṭṭhimajjhagato.

assassa vāladhiṃ gāhāpetvā adḍharattasamaye mahādvārasamīpaṃ patto. Tadā pana rājā „evam Bodhisatto yāya kāyaci velāya nagaradvāraṃ vivaritvā nikkhamitum na sakkhissatīti“¹ dvisu dvārakavātesu ekekaṃ² purisasahassena vivaritabbam kārāpesi. Bodhisatto thāmabalasampanno hatthigaṇanāya koṭisahasahatthinaṃ balaṃ dhāreti purisagaṇanāya dasapurisakoṭisahasassa³. So cintesi: „sace dvāraṃ na avāpuriyati ajja Kanthakassa piṭṭhe nisinno va vāladhiṃ gahetvā ṭhitena Channena saddhiṃ yeva Kanthakaṃ ūrūhi⁴ nippīletvā⁵ aṭṭhārasahatthubbedham pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmīti“. Channo cintesi: „sace dvāraṃ na vivariyati ahaṃ ayyaputtaṃ khandhe nisidāpetvā Kanthakaṃ dakkhināhatthena kucchiyaṃ parikkhipanto upakacchantare katvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmīti“. Kanthako pi cintesi: „sace dvāraṃ na vivariyati ahaṃ attano sāmikaṃ piṭṭhiyaṃ yathānisinno eva Channena vāladhiṃ gahetvā ṭhitena saddhiṃ yeva ukkhipitvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmīti“. Sace dvāraṃ na avāpuriyittha yathācintitam eva tisu janesu aññataro⁶ sampādeyya. Dvāre adhivattā devatā pana dvāraṃ vivari. Tasmiṃ yeva khaṇe Māro „Bodhisattaṃ nivattessāmīti“ āgantvā ākāse ṭhito āha: „mārisa mā nikkhami, ito te sattame divase cakkaratanaṃ pātubhavissati, dvisahasaparittadipaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ rajjaṃ kāressasi, nivatta mārisā“⁷ ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Ahaṃ Vasavattīti“, „Māra jānāmi“ ahaṃ mayhaṃ cakkaratana-pātubhāvaṃ, anattiko 'haṃ rajjena, dasasahasalokadhātum⁸ unnādetvā Buddho bhavissāmīti“ āha. Māro „ito dāni te paṭṭhāya kāmavitakkaṃ vā vyāpādativakkaṃ vā vihiṃsāvitakkaṃ vā cintitakāle jānissāmīti“ otārāpekho chāyā viya anapagacchanto⁹ anubandhi. Bodhisatto pi hatthagataṃ cakkavattirajjaṃ khelapiṇḍam¹⁰ viya anapekko chaḍḍetvā¹¹ mahantena sakkārena nagarā nikkhamitvā āsālhipuṇṇamāya¹² uttarāsālhanakkhatte¹³ vattamāne nikkhamitvā ca puna nagaraṃ apaloketukāmo jāto, evaṃ ca pan' assa citte uppannamatte yeva „Mahāpurisa na tayā nivattitvā olokanakammaṃ katan“ ti vadamānā viya mahāpaṭṭhavi¹⁴ kulālacakkaṃ viya chijjitvā parivatti. Bodhisatto nagarābhimukho ṭhatvā nagaraṃ oloketvā tasmiṃ puthavippadesa¹⁵ Kanthakanivattanacetiyatṭhānaṃ dassetvā gantabbamaggābhimukhaṃ¹⁶ Kanthakaṃ

¹ Ck C^o ekeka. ² C^o dasapurisakoṭisahasānaṃ, C^o koṭisahasassa leaving out dasapurisa. ³ Ck C^o ūrūhi. ⁴ Ck C^o nippīletvā. ⁵ Ck C^o aññataro. ⁶ Ck C^o dasasahasāsi-. ⁷ Ck C^o anupagacchanto. ⁸ Ck C^o khela-. ⁹ Ck chaḍḍetvā. ¹⁰ Ck āsālhi-, C^o āsālhi-. ¹¹ Ck uttarāsālhanakkhattena, C^o uttarāsālhanakkhatte. ¹² Ck C^o mahāpaṭṭhavi. ¹³ Ck pathavi-. ¹⁴ C^o gantabbam maggābhimukhaṃ, C^o gantabbamaggābhimukho.

katvā pāyāsi mahantena sakkārena ulārena sirisobhaggena. Tadā kir' assa devatā purato satthim ukkāśahassāni dhārayimsu pacchato satthim dakkhiṇapassato satthim vāmapassato satthim. Aparā devatā cakkavālamukhavatthiyāni¹ aparimāṇā ukkā dhārayimsu, aparā devatā ca nāgasupaṇṇādayo² ca dibbehi gandhehi mālehi cunṇehi dhūpehi pūjayamānā gacchanti, pāricchattakapupphehi c' eva ghanameghavutthikāle dhārāhi viya nabham nirantaram ahoṣi. Dibbāni saṅgītāni³ pavattanti, samantato atthaturiyāni satthituriyānīti atthasatthituriyasata-sahassāni parajjayimsu, samuddakucchiyaṃ meghatthanitakālo viya Yugandharakucchiyaṃ sāgaranigghosakālo viya vattati. Iminā sirisobhaggena gacchanto Bodhisatto ekaratten' eva tīni⁴ rajjāni atikkamma timsayojanamattake Anomānāmanaditiram pāpuṇi. „Kim pana asso tatoparam gantum na sakkotīti“. Nona sakkoti, so hi ekacakkavālagabbham⁵ nābhiyā⁶ tthitacakkassa nemivaṭṭim maddanto viya antantena⁷ caritvā pure pātarāsam eva āgantvā attano sampāditam bhattam bhuñjitum samatto. Tadā pana devatānāgasupaṇṇādīhi ākāse tthatvā ossatthēhi gandhamālādīhi yāva uruppadesā sañchannam sariram ākadḍhitvā gandhamālājatam⁸ chindantassa atipapaṇco ahoṣi, tasmā timsayojanamattam eva agamāsi. Atha Bodhisatto naditire tthatvā Channam pucchi: „kin nāma ayaṃ⁹ nadīti“. „Anomā nāma devā“¹⁰ ti. „Ambhākam pi pabbajjā anomā nāma bhavissatīti“ paṇhiyā ghaṭṭento assassa saṇṇam¹¹ adāsi. Asso uppatitvā atthausabhavitthārāya nadiyā pārimatire atthāsi. Bodhisatto assapiṭṭhito oruyha rajatapattasadiṣe¹² vālukāpuline¹³ tthatvā Channam āmantesi: „samma Channa, tvaṃ mayham ābharāṇāni c' eva Kanthakaṇ ca ādāya gaccha, aham pabbajissāmīti“. „Aham pi deva pabbajissāmīti“. Bodhisatto „na labbhā tayā pabbajitum, gaccha tvaṃ“ ti tikkhattum paṭibāhitvā ābharāṇāni c' eva Kanthakaṇ ca paṭicchāpetvā¹⁴ cintesi: „ime mayham kesā samaṇasārūppā na hontīti, aṇṇo Bodhisattassa kese chinditum yuttarūpo n' atthi, tato sayam eva khaggena chindissāmīti“ dakkhiṇa-hatthena asim gaṇhitvā vāmahatthena moliyā saddhim cūlam¹⁵ gaṇetvā chindi. Kesā dvaṅgulamattā¹⁶ hutvā dakkhiṇato āvattamānā sīsam alliyimsu, tesam yāvajivam tad eva pamāṇam ahoṣi, massuṃ ca¹⁷ tadanurūpam ahoṣi. Puna kesamassuohāraṇakiccam nāma nāhoṣi¹⁷.

¹ C^v -vaḍḍhiyaṃ. ² C^v nāgā-. ³ C^v saṅgītāni. ⁴ C^v tīni. ⁵ C^v cakkavāla-.

⁶ C^v nābhi. ⁷ C^v attantena. ⁸ C^v gandhamāla-. ⁹ C^v ayan. ¹⁰ C^v samānam.

¹¹ C^v rajapaddha-. ¹² C^v C^v -pulīne. ¹³ C^v paṭicchādetvā. ¹⁴ C^v C^v cūlam.

¹⁵ C^v dvaṅgula-. ¹⁶ C^v massuṃ ca, C^v massu ca. ¹⁷ C^v na hoṣi, C^v na hoṣi corrected to nāhoṣi.

Bodhisatto saha molinā cūlam¹ gahetvā „sac' āham Buddho bhavissāmi ākāse tiṭṭhatu, no ce bhūmiyaṃ patatū“² 'ti antalikkhe khipi, tam³ cūlāmaṇiveṭhanam⁴ yojanappamāṇam thānam gantvā ākāse aṭṭhāsi. Sakko devarājā dibbacakkhunā oloketvā yojaniyaratana caṃgotakena⁵ sampaṭicchitvā Tāvatisabhaṇe Cūlāmaṇicetiyan nāma paṭiṭṭhāpesi⁶:

272. „Chetvāna molim varagandhavāsitaṃ
vehāsayam ukkhipi aggapuggalo,
sahassanetto sirasā paṭiggahi⁷
suvannacaṃgotavarena Vāsavo“⁸ ti.

Puna Bodhisatto cintesi: „imāni kāsikavattāni mayham na sama-
ṇasārūppanīti“. Ath' assa Kassapabuddhakāle purāṇasahāyako⁹
Ghaṭikāro¹⁰ Mahābrahmā ekam Buddhantaram jaram appattena mitta-
bhāvena cintesi: „ajja me sahāyako mahābhinnikkhamanam¹¹ nikkhanto,
samaṇaparikkharam assa gahetvā gacchissāmīti“.

273. „Ticivaraṃ ca patto ca
vāsi sūciṃ ca bandhanam
parissāvanena, aṭṭh' ete
yuttayogassa bhikkhuno“¹² ti

ime aṭṭha samaṇaparikkhāre āharitvā adāsi. Bodhisatto arahaddhajaṃ
nivāsetvā uttamapabbajjāvesaṃ gaṇhitvā „Channa mama vacanena
mātāpitunnaṃ ārogyaṃ vadehīti“ uyyojesi. Channo Bodhisattaṃ
vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Kanthako pana Channena
saddhiṃ mantayamānassa Bodhisattassa vacanaṃ suṇanto thātvā
„n' aṭṭh' idāni mayham puna sāmīno dassanan“¹³ ti cakkhupathaṃ
vijahanto sokaṃ¹⁴ adhivāsetum asakkonto hadayena phalitena kālaṃ
katvā Tāvatisabhaṇe Kanthako nāma devaputto hutvā nibbatti.
Channassa paṭhamam eko va soko ahosi, Kanthakassa pana kāla-
kiriya¹⁵ dutiyena sokena pīlito¹⁶ rodanto paridevanto nagaram
agamāsi. Bodhisatto pi pabbajitvā—tasmiṃ yeva padese Anūpiyaṃ¹⁷
nāma ambavanam atthi, tattha sattāham pabbajjāsukhena vītināmetvā—

¹ C¹ cūlam. ² C¹ nam. ³ C¹ C² cūlā-. ⁴ so all three MSS. ⁵ C¹ paṭiṭṭhāpesi.
⁶ C¹ paṭiggahi. ⁷ C¹ -sahāyo. ⁸ C¹ ghaṭikāro, C² ghaṭikāra. ⁹ C¹ C² -nikkhamana-
nam. ¹⁰ C¹ C² sotam. ¹¹ C¹ kālakiriya. ¹² C¹ C² pīlito. ¹³ all three MSS.
anūpiyaṃ.

ekadivaseṇ' eva timsayojanamaggaṃ padasā gantvā Rājagaham¹ pāvisi, pavisitvā sapadānaṃ piṇḍāya cari. Sakalanagaram Bodhisattassa rūpadassanena Dhanapālakena pavitṭha-Rājagaham viya Asurindena pavitṭha-Devanagaram viya ca saṃkhobham agamāsi. Rājapurisā gantvā „deva, evarūpo nāma satto nagare piṇḍāya caratī, 'devo vā manusso vā nāgo vā supaṇṇo vā ko nām' eso'² ti na jānāmā"³ 'ti ārocesum. Rājā pāsādatale thatvā Mahāpurisaṃ disvā acchariyabbhuto jāto purise ānāpesi: „gacchatha bhane vimaṃsatha, sace amanusso bhavissati nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati, sace devatā bhavissati ākāseṇa gacchissati, sace nāgo bhavissati paṭhaviyaṃ nimujjitvā gamissati, sace manusso bhavissati yathāladham bhikkham paribhuñjissatīti"⁴. Mahāpuriso pi kho missakabbhattaṃ samharitvā „alam me' ettakam yāpanāyā"⁵ 'ti natvā pavitṭhadvāreṇ' eva nagarā nikkhamitvā Paṇḍavapabbatachāyāya puratthābhimukho nisīditvā āhāraṃ paribhuñjitum āradhho. Ath' assa antāni parivattitvā mukhena nikkhamanākārappattāni ahesum. Tato tena attabhāvena evarūpassa āhārassa cakkhunāpi aditṭhapubbatāya tena paṭikkulāhāreṇa aṭṭiyamāno⁶ evaṃ attanā va attānaṃ ovadi: „Siddhattha tvaṃ sulabhaanna-pānakule tivassikagandhasālibhojanaṃ nānaggarasehi bhuñjanaṭṭhāne nibbattitvāpi ekam paṃsukūlikam⁷ disvā 'kadā nu kho aham pi evarūpo hutvā piṇḍāya caritvā bhuñjissāmi, bhavissati⁸ nu kho me so kālo' ti cintetvā nikkhanto, idāni kiṃ nām' etaṃ karosīti"⁹. Evaṃ attanā va attānaṃ ovaditvā nibbikāro hutvā āhāraṃ paribhuñji. Rājapurisā taṃ pavattim disvā gantvā raṇṇo ārocesum. Rājā dūtavacanam sutvā vegena nagarā nikkhamitvā Bodhisattassa santikam gantvā iriyāpathasmiṃ yeva pasīditvā Bodhisattassa sabbam issariyaṃ niyyādesi. Bodhisatto „mayham mahārāja vatthukāmehi vā kilesakāmehi vā attho n' atthi, aham paramābhisambodhiṃ patthayanto nikkhanto"¹⁰ ti. Rājā anekappa-kāraṃ yācanto pi tassa cittaṃ alabhitvā „addhā tvaṃ Buddho bhavissasi, Buddhabhūtena pana te paṭhamam mama vijitam āgantabban"¹¹ ti. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana „pabbajjam kittayissāmi yathā pabbaji cakkhumā"¹² ti imam Pabbajjasuttam saddhim Aṭṭhakathāya¹³ oloketvā veditabbo. Bodhisatto pi raṇṇo paṭiññam¹⁴ datvā anupubbena cārikam caramāno Ājāraṃ ca Kālāmaṃ Uddakaṃ ca Rāmaputtaṃ upasaṃkamitvā samāpattiyo nibbattetvā „nāyaṃ maggo bodhiyā"¹⁵ ti tam

¹ C^o C^o rājagaham. ² C^o konāmoso. ³ C^o ce. ⁴ C^o addhiyamāno. ⁵ C^o C^o paṃsukūlikam. ⁶ C^o bhavissasīti, C^o C^o bhavissasi. ⁷ C^o aṭṭhakathāyaṃ, C^o aṭṭhakathāyaṃ corrected to -kathāya. ⁸ C^o raṇṇo paṭiññam.

pi samāpattibhāvanam analamkaritvā sadevakassa lokassa attano thā-maviriyasandassanattam mahāpadhānam padahitukāmo Uruvelam gantvā „ramaniyo¹ vatāyam bhūmibhāgo“² ti tatth' eva vāsam upagantvā mahāpadhānam padahi. Te pi Koṇḍañña-pamukhā pañca pabbajitā gāmanigamarājadhānīsu³ bhikkhāya carantā tattha Bodhisattam sampā-punimsu. Atha nam chabbassāni mahāpadhānam padahantam „idāni Buddho bhavissati idāni Buddho bhavissatīti“⁴ parivenasammajjanādikāya⁵ vattapaṭivattāya upatṭhahamānā santikāvacarā c' assa⁶ ahesum. Bodhisatto pi kho „koṭippattam⁷ dukkarakārikam karissāmīti“⁸ ekatilaṇḍulādīhi pi vītināmesi, sabbaso pi āhārūpacchedam akāsi, devatāpi lomakūpehi ojam upasamharamānā paṭikkhipi⁹. Ath' assa tāya nirāhāratāya paramakasimānappattakāyassa¹⁰ sūvaṇṇavaṇṇo kāyo kālavaṇṇo¹¹ ahosi, dvattimsa Mahāpurisalakkhaṇāni¹² paṭicchannāni ahesum. App-ekadā appānakam¹³ jhānam jhāyanto mahāvedanāhi abhitunno visaṇṇūbhūto¹⁴ camkamanakoṭiyam patati¹⁵. Atha nam ekaccā devatā „kālakato samaṇo Gotamo“¹⁶ ti vadanti, ekaccā „vihāro v' eso arahatan“¹⁷ ti āhaṃsu. Tattha yāsam „kālakato“¹⁸ ti ahosi tā gantvā Suddhodanamahārājassa ārocesum: „tumhākam putto kālakato“¹⁹ ti. „Mama putto Buddho hutvā kālakato ahutvā“²⁰ ti. „Buddho bhavitum nāsakkhi, padhānabhūmiyam yeva paṭivā kālakato“²¹ ti. Idam sutvā rājā „nāham saddahāmi, mama puttassa bodhim appatvā kālakiriya nāma n' atthīti“²² paṭikkhipati²³. „Kasmā pana rājā na saddahatīti“²⁴, Kāladevalatāpasassa vandāpanadivase jamburukkhamule ca paṭihāriyaṇam diṭṭhattā. Puna Bodhisatte²⁵ saṇṇam²⁶ paṭilabbhitvā uṭṭhite tā devatā āgantvā „ārogo“²⁷ te mahārāja putto²⁸ ti ārocenti. Rājā „jānām' aham puttassa amaraṇabhāvan“²⁹ ti vadeti. Mahāsattassa chabbassāni dukkarakāriyam karontassa ākāse gaṇṭhikaraṇakālo viya ahosi. So „ayam dukkarakārikā nāma bodhāya maggo na hotīti“³⁰ olārikam³¹ āhāram āhāretum gāmanigamesu piṇḍāya caritvā āhāram āhari. Ath' assa dvattimsa Mahāpurisalakkhaṇāni pākātikāni ahesum, kāyo sūvaṇṇavaṇṇo ahosi. Pañcavaggiyā bhikkhū „ayam chabbassāni dukkarakārikam karonto pi sabbaññutam paṭivijjhītum nāsakkhi, idāni

¹ C^o ramanīyo. ² C^o C^o -dhānīsu. ³ C^o C^o parivena. ⁴ C^o C^o cassā. ⁵ C^o koṭippattam. ⁶ C^o parikkhipi. ⁷ C^o -kasmāna-, C^o C^o -kasmā-. ⁸ C^o C^o kālavaṇṇo. ⁹ C^o -lakkhaṇāni. ¹⁰ C^o C^o appānakam. ¹¹ C^o C^o visaṇṇī-. ¹² C^o omits this word, C^o patti. ¹³ so all three MSS.; add vā? ¹⁴ C^o paṭikkhipīti. ¹⁵ C^o C^o bodhisatto. ¹⁶ C^o C^o saṇṇam. ¹⁷ C^o ārogyo, C^o arogo. ¹⁸ C^o hoti. ¹⁹ C^o C^o olārikam, C^o olārikam corrected to olārikam.

gāmādisu¹ piṇḍāya caritvā olārikam² āhāram āhāriyamāno kim sakkhissati, bāhuliko esa padhānavibbhanto, sisam nahāyitukāmassa³ ussāvabindutakkaṇaṃ viya ambhākaṃ etassa santikā visesatakkāṇaṃ⁴, kim no iminā⁵ ti Mahāpurisaṃ pahāya attano attano pattacivaraṃ gahetvā atṭhārasayojanamaggaṃ gantvā⁶ Isipatanaṃ pavisimsu. Tena kho pana samayena Uruvelāyaṃ Senāninigame⁷ Senānikuṭimbikassa gehe nibbattā Sujātā⁸ nāma dārikā vayappattā ekasmiṃ nigrodharukkhe patthanaṃ akāsi: „sace samajātikaṃ kulagharaṃ gantvā paṭhamagabbhe puttaṃ labhissāmi anusaṃvaccharaṃ te satasahassapariccāgena balikammaṃ karissāmi⁹“. Tassā sā patthanaṃ samijhi. Sā Mahāsattassa dukkarakārikaṃ karontassa chaṭṭhe vasse paripuṇṇe¹⁰ Visākhapuṇṇamāya balikammaṃ¹¹ kātukāmā hutvā puretaraṃ dhenusahassaṃ Latthimadhukavane carāpetvā tāsā khīraṃ pañca dhenusātāni pāyetvā tāsā khīraṃ aḍḍhatiyāniti evaṃ yāva soḷasannaṃ dhenūnaṃ khīraṃ atṭha dhenuyo pivanti tāva khīrassa bahalataṃ ca madhurataṃ ca ojavantataṃ¹² ca patthayamānā khīraparivattanaṃ nāma akāsi. Sā Visākhapuṇṇamādivase pāto va „balikammaṃ karissāmi¹³“ rattiyaṃ paccūsasamayaṃ paccuṭṭhāya tā atṭha dhenuyo duhāpesi. Vacchakā dhenūnaṃ thanamūlaṃ nāgamaṃsu. Thanamūle pana navabhājanesu¹⁴ upanītamattesu attano dhammatāya khīradhārā pavattimsu. Taṃ acchariyaṃ disvā Sujātā sahatthen¹⁵ eva khīraṃ gahetvā navabhājane pakkhipitvā sahatthen¹⁶ eva aggim katvā pacitum ārabhi¹⁷. Tasmim pāyāse paccamāne mahantamahantā bubbulā utṭhahitvā¹⁸ dakkhiṇāvattā hutvā saṇcaranti, ekaphusitam pi bahi na patati¹⁹, uddhanato appamattako pi dhūmo na utṭhahati. Tasmim samaye cattāro lokapālā āgantvā uddhane ārakkaṃ gaṇhimsu. Mahābrahmā chattaṃ dhāresi. Sakko alātāni²⁰ samānento aggim jālesi. Devatā dvisahassadīparivāresu catūsu mahādīpesu devānaṃ²¹ ca manussānaṃ ca upakappanaojaṃ attano devānubhāvena daṇḍakabaddhaṃ madhupaṭalaṃ pīletvā²² madhuraṃ gaṇhamānā viya saṃharitvā tattha pakkhipimsu. Aññesu²³ hi²⁴ kālesu devatā kabaḷe kabaḷe ojaṃ pakkhipanti, sambodhidivase ca pana parinibbānadivase ca ukkhalīyaṃ yeva pakkhipanti. Sujātā ekadivaseṇ

¹ C^o gāmanigāmādisu. ² C^k C^o olārikam. ³ C^o nabbāyitukāmassa. ⁴ C^k C^o -takkaṇaṃ. ⁵ C^o gantvā. ⁶ C^k -nigamo, C^o -nigamā. ⁷ C^k Sujā. ⁸ C^o C^o paripuṇṇa. ⁹ C^o parikkammaṃ. ¹⁰ C^k ovachantaṃ, C^o ojavantaṃ, C^o ojavantataṃ corrected to ojavantataṃ. ¹¹ C^k C^o -bhājane. ¹² C^o ārabhi. ¹³ C^o vuṭṭhahitvā. ¹⁴ C^k patti, C^o patti. ¹⁵ C^o alātāni. ¹⁶ C^o devatānaṃ. ¹⁷ C^k pīletvā, C^o pīletvā. ¹⁸ C^o aññesu. ¹⁹ C^k omits hi.

eva tattha attano pākātāni anekāni acchariyāni disvā Punṇadāsīm āmantesi: „amma Punṇe ajja ambhākam devatā ativiya pasannā, mayā ettake kāle evarūpaṃ acchariyam nāma na diṭṭhapubbaṃ¹, vegena gantvā devatthānam paṭijaggāhīti“. Sā „sādhu ayye“ ti tassā vacanam sampaticchitvā turitaturitā rukkhāmūlam āgamāsi. Bodhisatto pi kho tasmim rattibhāge pañca mahāsupine disvā parigaṇhanto „nissam-sayenāham Buddho ajja bhavissāmīti“ katasannitthāno tassā rattiyā accayena katasarirapaṭijaggano bhikkhācārakālam āgamayamāno pāto va āgantvā tasmim rukkhāmūle nisīdi attano pabhāya sakalarukkhāṃ² obhāsayaṃāno. Atha kho sā Punṇā āgantvā addasa Bodhisattam rukkhāmūle pācinalokadhātum olokayamānam nisinnam, sarirato c' assa nikkhantāhi pabbāhi sakalarukkhāṃ suvaṇṇavannaṃ disvā tassā etad ahoṣi: „ajja ambhākam devatā rukkhato oruḥa sahatthen' eva balikammaṃ paṭicchitum nisinnā, maññe³“ ti ubbegapattā hutvā vegena gantvā Sujātāya etam attham ārocesi⁴. Sujātā tassā vacanam sutvā tuṭṭhamānasā hutvā „ajja dāni paṭṭhāya mama jeṭṭhadhituṭṭhāne tiṭṭhāhīti“ dhītu anucchavikam sabbālamkāraṃ adāsi. Yasmā pana Buddhabhāvaṃ pāpuṇanadivase satasahassagghanikam⁵ suvaṇṇapātim laddhum vaṭṭati⁶ tasmā sā „suvaṇṇapātiyaṃ pāyasaṃ pakkhipissāmīti“ cittam uppādetvā satasahassagghanikam⁷ suvaṇṇapātim niharāpetvā tattha pāyasaṃ pakkhipitukāmā pakkabhājanam āvajjesi. Sabbo pāyaso padumapattā udakam viya vinivattitvā⁸ pātiyaṃ patitṭhāsi, ekapātipūramatto va ahoṣi. Sā tam pātim saṇṇāya suvaṇṇapātiyā paṭikujjetvā⁹ vasanena veṭhetvā sabbālamkārehi attabhāvaṃ alāmkaritvā tam pātim attano sīse ṭhapetvā mahantena ānubhāvena nigrodhamūlam gantvā Bodhisattam oloketvā balavasomanassajātā rukkhadevatā ti saṇṇāya¹⁰ diṭṭhatthānato paṭṭhāya onatonatā¹¹ gantvā sīsato thālam otāretvā vivaritvā suvaṇṇabhiṃkārena gandhapupphavāsitaṃ udakam gahetvā Bodhisattam upagantvā atṭhāsi. Ghaṭikāramahābrahmūnā dinnamattikā-patto ettakam addhānam Bodhisattam avijahitvā tasmim khane adassanam gato. Bodhisatto pattam apassanto dakkhiṇahattham pasāretvā udakam sampaticchi. Sujātā sah' eva pātiyā pāyasaṃ Mahāpurisassa hatthe ṭhapesi. Mahāpuriso Sujātam olokesi. Sā ākāraṃ sallakkhetvā „ayya mayā tumhākam pariccattam gaṇhitvā yathārucim gacchathā“ ti vanditvā „yathā mayham manoratho

¹ C^k C^s diṭṭhapubbā. ² C^s C^s sakalam rukkhāṃ. ³ C^s maññe. ⁴ C^s ārocesi.

⁵ C^s -gghanikā. ⁶ C^s vaddhati. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^s vinivaddhitvā.

⁹ C^k paṭikucchitvā. ¹⁰ C^k C^s saṇṇāya. ¹¹ C^k onato, C^s onatonatā.

nippanno¹ evaṃ tumbhākaṃ pi nippajjatū² 'ti vatvā satasahassag-
ghanikāya³ suvaṇṇapāṭiyā purāṇapaṇṇam⁴ viya anapekkhā hutvā
pakkāmi. Bodhisatto pi kho nisinnaṭṭhānā utthāya rukkhāṃ padak-
khinaṃ⁵ katvā pāṭim ādāya Neraṇjarāya tīraṃ gantvā anekesaṃ⁶
Bodhisattasahassānaṃ abhisambujjhanadivase otaritvā — nahānaṭṭhānaṃ
Suppatiṭṭhitatitthaṃ nāma atthi, tassa⁷ tīre pāṭim tṭhapetvā otaritvā —
nahātvā anekabuddhasatasahassānaṃ nivāsanaṃ arahaddhajaṃ nivāsetvā
puratthābhimukho nisīditvā ekatṭhitālapakkappamāṇe⁸ ekūnapaṇ-
ṇāsa⁹ piṇḍe katvā sabbam appodakaṃ madhupāyāsaṃ paribhuñji. So
eva hi 'ssa Buddhahūṭassa sattasattāhaṃ bodhimāṇḍe vasantassa
ekūnapaṇṇāsa¹⁰ divasāni āhāro ahosi, ettakaṃ kālaṃ n' eva aṇṇo āhāro
atthi na nahānaṃ na mukhadhoyanaṃ na sarīravalaṇḍo¹¹, jhānasukhena
maggasukhena phalasukhen¹² eva vitināmesi. Taṃ pana pāyāsaṃ
bhūñjitvā suvaṇṇapāṭim gahe tvā „sac" āhaṃ ajja Buddho bhavitum
sakkhissāmi ayaṃ pāṭi¹³ paṭisotaṃ gacchatu, no ce sakkhissāmi anu-
sotaṃ gacchatū¹⁴ 'ti vatvā pakkhipi. Sā sotaṃ chindamānā nadimajjhaṃ
gantvā majjhamajjhaṭṭhānen¹⁵ eva jvasampanno asso viya asitūhattha-
mattaṭṭhānaṃ paṭisotaṃ gantvā ekasmiṃ āvatte nimujjitvā Kālanāgarāja-
bhavanaṃ gantvā tīṇaṃ Buddhānaṃ paribhogapāṭiyo kili kilīti¹⁶
rāvaṃ kārayamānā paharivā tāsāṃ sabbahetthimā hutvā atthāsi.
Kālo nāgarājā taṃ saddaṃ sutvā „hiyyo" eko Buddho nibbatti,
puna ajja eko nibbatto¹⁷ ti anekehi padasatehi¹⁸ thutiyo vadamāno
atthāsi. Tassa pana mahāpaṭhaviyā ekayojanatigāvutappamāṇaṃ
nabhaṃ pūretvā ārohanakālo ajja vā hiyyo vā ti sadiso ahosi. Bo-
dhisatto pi naditīraṃhi supupphitasālavane divāvihāraṃ katvā sāyaṇ-
hasamaye pupphānaṃ vaṇṇato muñcanakāle devatāhi alaṅkatena
atthūsabhavitthārena¹⁹ maggena siho va vijambhamāno bodhirukkhābhi-
mukho pāyāsi. Nāgayakkhasuppaṇṇādayo dibbehi gandhapupphādīhi
pūjayimsu, dibbasaṅgītāni²⁰ pavattayimsu, dasasahassilokadhātu²¹
ekagandhā ekamālā ekasādhukārā ahosi. Tasmim samaye Sotthiyo
nāma tīṇahārako²² tīṇaṃ ādāya paṭipathe āgacchanto Mahāpurisassa
ākāraṃ natvā attha tīṇamutthiyo adāsi, Bodhisatto tīṇaṃ gahe tvā

¹ Ck nippanno. ² so all three MSS. ³ Ck C purāṇa-. ⁴ Ck C padakkhinaṃ.
⁵ C aneka. ⁶ C tassa. ⁷ Ck -ppamāṇo, C -ppamāno. ⁸ Ck -panṇāsa, C C
-paṇṇāsa. ⁹ C -paṇṇāsa. ¹⁰ C -valaṇḍo. ¹¹ C kilīti. ¹² C bhīyyo,
C bhīyyo corrected to hiyyo. ¹³ C padasantehi. ¹⁴ C -vitthārena corrected
to -vitthārena. ¹⁵ C -saṅgītāni. ¹⁶ C -dhātum. ¹⁷ Ck tīṇakāreko, C tīṇa-
hāraṃko.

bodhimandaṃ āruya dakkhiṇadisābhāge uttarābhimukho aṭṭhāsi. Tasmim khane dakkhiṇacakkavālaṃ¹ osiditvā hetthā avicisampattāṃ viya ahosi, uttaracakkavālaṃ² ullaṅghitvā upari bhavaggappattāṃ viya ahosi. Bodhisatto „idaṃ sambodhiṃ pāpunaṇaṭṭhānaṃ na bhavissati, maññe³“ ti padakkhiṇaṃ karonto pacchimadisābhāgaṃ gantvā puratthābhimukho aṭṭhāsi. Tato pacchimacakkavālaṃ⁴ osiditvā hetthā avicisampattāṃ viya ahosi, puratthimacakkavālaṃ⁴ ullaṅghitvā bhavaggappattāṃ viya ahosi, tithatthitattāhane kir' assa nemivattapariyante akkante nābhiyā patitthitamahāsakaṭacakkāṃ viya mahāpaṭṭhavi onatunnatā⁵ ahosi. Bodhisatto „idaṃ⁶ pi⁷ sambodhiṃ⁸ pāpunaṇaṭṭhānaṃ na bhavissati, maññe³“ ti padakkhiṇaṃ karonto uttaradisābhāgaṃ gantvā dakkhiṇābhimukho aṭṭhāsi. Tato uttaracakkavālaṃ⁴ osiditvā hetthā avicisampattāṃ viya ahosi, dakkhiṇacakkavālaṃ⁴ ullaṅghitvā bhavaggappattāṃ viya ahosi. Bodhisatto „idaṃ pi sambodhipāpunaṇaṭṭhānaṃ⁹ na bhavissati, maññe³“ ti padakkhiṇaṃ karonto puratthimadisābhāgaṃ gantvā pacchimābhimukho aṭṭhāsi. Puratthimadisābhāge pana sabbabuddhānaṃ pallamkaṭṭhānaṃ, taṃ n' eva-cchambhati⁹ na kampati. Mahāsatto „idaṃ sabbabuddhānaṃ avijahitaacalaṭṭhānaṃ kilesapañjaraviddhamsanaṭṭhānaṃ“ ti nātvā tāni tiṇāni agge gahetvā cālesi. Tāvad eva cuddasaḥattho pallamko ahosi. Tāni pi kho tiṇāni tathārūpena saṇṭhānena saṇṭhahimsu yathārūpaṃ sukusalo pi cittakāro vā pothakāro vā ālikhitum pi samattho n' atthi. Bodhisatto bodhikhandhaṃ¹⁰ piṭṭhito katvā puratthimābhimukho daḥamānaso hutvā „kāmaṃ¹¹ tato ca nahāru¹² ca aṭṭhi¹³ ca avasussatu, upasussatu sarīre mamsalohitaṃ, na tv-eva sammāsambodhiṃ appatvā imaṃ pallamkaṃ bhindissāmīti“ asanisatasannipātenāpi abhejjarūpaṃ¹⁵ aparājitaṭṭhānaṃ abhujitvā nisīdi. Tasmim samaye Māro devaputto „Siddhatthakumāro mayhaṃ vasaṃ atikkamitukāmo, na dāni 'ssa atikkamitum dassāmīti“ Mārabalassa santikaṃ gantvā etam atthaṃ ārocetvā Māraghosanaṃ nāma ghosāpetvā Mārabalaṃ ādāya nikkhami. Sā Mārasenā Mārassa purato dvādasa yojanāni hoti, dakkhiṇato ca vāmato ca dvādasa yojanāni, pacchato yāva cakkavālapariyantaṃ¹⁵ katvā tithā, uddhaṃ navayojanubbedhā, yassā unnadantiyā unṇādasaddo

¹ C^v -vālaṃ. ² C^v -vālaṃ. ³ C^s maññe. ⁴ C^v -vālaṃ. ⁵ C^k C^s onatunnatā.

⁶ C^k C^v idaṃ. ⁷ C^k C^v omīti pi. ⁸ C^s sambodhi. ⁹ so all three MSS.

¹⁰ C^s bodhikandhaṃ, C^k bodhikhaṇḍaṃ. ¹¹ C^k kayāṃ. ¹² C^k nahāru. ¹³ C^s

C^s aṭṭhi. ¹⁴ C^k C^s abhejjarūpa, C^v abhejjarūpa corrected to abhejjarūpaṃ.

¹⁵ C^k C^v cakkavāla-.

yojanasahassato paṭṭhāya paṭhavīudriyanasaddo¹ viya sūyati. Atha Māro devaputto diyadḍhayaḥojanasatikam² Girimekhalam³ nāma hatthim abhirūhitvā⁴ bāhusahassam⁵ māpetvā nānāvudhāni aggahesi. Avasesāya⁶ pi Mārāparisāya dve janā ekasādisakam⁷ āvudham na gaṇhimsu, nānappakāravannā nānāppakāramukhā hutvā Mahāsattam⁸ ajjhottaramānā⁹ āgamimsu⁸. Dasasahassacakkavāle⁹ devatā pana Mahāsattassa thutiyō vadamānā aṭṭhamsu. Sakko devarājā Vijayuttarasamkham dhamamāno aṭṭhāsi, so kira samkho vīsamhatthasatiko hoti, sakim vātam gāhāpetvā dhamanto¹⁰ cattāro māse saddam karitvā nissaddo hoti. Mahākālānāgarājā¹¹ atirekapadasatena vaṇṇam vadanto aṭṭhāsi. Mahābrahmā setacchattam dhārayamāno aṭṭhāsi. Mārābale¹² pana bodhimaṇḍam upasamkamante upasamkamante tesam eko pi tātum nāsakkhi, sammukhasammukhatṭhānen¹³ eva¹³ palāyimsu. Kālo¹⁴ nāgarājā paṭhaviyam nimujjivā pañcayojanasatikam Mañjērīkanāga-bhavanam gantvā ubhoḥi hatthehi mukham pidahitvā nipanno. Sakko Vijayuttarasamkham piṭṭhiyam katvā cakkavālamukhavatṭhiyam¹⁵ aṭṭhāsi. Mahābrahmā setacchattam cakkavālakotiyam¹⁶ tṭhapetvā Brahmālokaṃ eva agamāsi. Ekadevatāpi tātum samatto nāhosi. Mahāpuriso ekako va nisīdi. Māro pi attano parisam āha: „tātā, Suddhodana-puttena Siddhatthena sadiso añño puriso nāma n' atthi, mayam¹⁷ sammukhā yuddham dātum na sakkhissāma, pacchābhāgena dassāma¹⁸ 'ti. Mahāpuriso pi tiṇi passāni oloketvā sabbadevatānam palātattā¹⁸ suññā¹⁹ ti¹⁹ addasa. Puna uttarapassena Mārābalaṃ ajjhottaramānam²⁰ disvā „ayam ettako jano maṃ ekakam sandhāya mahantaṃ vāyamaṃ parakkamaṃ karoti, imasmiṃ tṭhāne mayham mātāpitā vā bhātā vā añño vā koci nātako n' atthi, imā pana dasa pāramiyo va mayham digharattam puṭṭhaparijanasadisā, tasmā pāramiyo va phalakaṃ katvā pāramisatthen²¹ eva paharitvā ayam balakāyo mayā viddhamsetum vaṭṭatīti²¹“ dasa pāramiyo āvajjamāno nisīdi. Atha Māro devaputto „eten²² eva Siddhattham palāpessāmīti²²“ vātaṃḍalaṃ samuṭṭhāpesi. Tam khaṇam yeva puratthimādhedā vātā samuṭṭhāhitvā²³ adḍhayaḥojanadviyojana-

¹ C^o -udriyana-, C^k -udāyana-. ² C^k -santikaṃ. ³ C^k -lā. ⁴ C^k abhirūhitvā.

⁵ C^k bāhusahassa. ⁶ C^k asesāya. ⁷ C^o C^v ajjhottaramānā. ⁸ C^v agamimsu.

⁹ C^v -cakkavāle. ¹⁰ C^o dhammāno. ¹¹ C^o C^v mahākāla-. ¹² C^k C^o mārābalaṃ.

¹³ C^o -tṭhānena. ¹⁴ C^o kālo. ¹⁵ C^v cakkavāla-, C^o -mukhavaddhiyam.

¹⁶ C^k C^v cakkavāla-. ¹⁷ C^k mayham. ¹⁸ C^v palātattā corrected to palāyitattā.

¹⁹ so all three MSS. instead of suññāni? ²⁰ C^o C^v ajjhottaramānam. ²¹ C^o vaddhatīti.

²² C^o samuṭṭhāhitvā, C^v samuṭṭhānā hutvā.

tiyojanappamāṇāni pabbatakūṭāni padāletvā vanagaccharukkādāni ummūle-
tvā samantā gāmanigame cunnavicunnam¹ kātum samatthāpi Mahā-
purisassa puṇṇatejena vihatānubhāvā Bodhisattam patvā cīvarakamma-
mattam pi cāletum nāsakkhimsu. Tato „udakena nam ajiḷḷḥharitvā
māressāmīti“ mahāvassam samutthāpesi, tassānubhāvena uparūpari
satapaṭalasahassapaṭalādibhedā valāhaka utthahitvā vaasimsu. vutthidhāra-
vegena pathavi² chiddā alosi, vanarukkādānam uparibhāgena mahāogho
āgantvā Mahāsattassa cīvare ussāvabindutthānamattam pi temetum
nāsakkhī. Tato pāsānavassam samutthāpesi, mahantāni mahantāni
pabbatakūṭāni dhūpayantāni pajjalantāni³ ākāsenāgantvā Bodhisattam
patvā dibbamālāgulabbhāvam⁴ āpajjimsu. Tato paharavassam
samutthāpesi, ekatodhārāubhatodhārāsisattikhurappādayo⁵ dhūpayantā
pajjalantā ākāsenāgantvā Bodhisattam patvā dibbapupphāni ahesum.
Tato āṅgarakavassam⁶ samutthāpesi, kimsukavannā āṅgarā ākāsenā-
gantvā Bodhisattassa pādamūle dibbapupphāni hutvā vikīrimsu. Tato
kukkulavassam⁷ samutthāpesi, accunho aggivanno⁸ kukkulo⁹ ākāsenā-
gantvā Bodhisattassa pādamūle candanacunnam hutvā nipatī. Tato
vālukavassam¹⁰ samutthāpesi, atisukhumavālukā dhūpayantā pajjalantā
ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādamūle dibbapupphāni hutvā nipatimsu.
Tato kalavassam samutthāpesi, tam kalalam dhūpayantam pajjalantam
ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādamūle dibbavilepanam hutvā nipatī.
Tato „iminā bhimsitvā Siddhattham palāpetvāmīti“ andhakāram
samutthāpesi, tam caturāṅgasamannāgatam mahātamaṃ hutvā Bo-
dhisattam patvā suriyappabhāvihataṃ viya andhakāram antaraḍḍhāyi.
Evaṃ Māro imāhi navāhi vātavassapāsāṇapaharaṇāṅgarakukkuḷavālika-
kalalandhakāravuṭṭhihi¹¹ Bodhisattam palāpetum asakkanto „kim bhāṇe
tiṭṭhatha, imam kumāram gaṇhatha hanatha palāpethā“ ti parisam
ānāpetvā¹² sayam pi Gīrimekhalassa hatthaso khandhe mīmso
cakkāvudham¹³ ādāya Bodhisattam upasāmekamitvā „Siddhattha,
utthahatha etasmā pallamkā, nāyaṃ tuyham pāpunāti. mayham eso
pāpunāti“ āha. Mahāsatto tassa vacanam utvā avoca: „Māra,
n' eva tayā dasa pāramiyo pūritā na upapāramiyo na paramattha-
pāramiyo, na pi pañcamahāpariccāgā pariccattā, na ānattacariyā¹⁴
na lokatthacariyā na buddhicariyā pūritā¹⁵, nāyaṃ pallamko tuyham

¹ C¹ cunnavicunnam. ² so all three MSS. ³ C¹ pajjalantāni. ⁴ C¹ -gula-.

⁵ C¹ -satthi-. ⁶ C¹ āṅgaravassam, C¹ āṅgaraka-. ⁷ C¹ kukkula-. ⁸ C¹ aggivanna. ⁹ C¹ kukkulo. ¹⁰ C¹ vāluke-. ¹¹ -vālika-, so all three MSS.

¹² C¹ ānāpetvā. ¹³ C¹ C² cakkāvudham. ¹⁴ C¹ C² puritā.

pāpuṇati, mayh' ev' eso pāpuṇātīti". Māro kuddho kodhavegam asahanto Mahāpurisassa cakkāvudham¹ vissajjesi, tan tassa dasa pāramiyo āvajjentassa uparibhāge mālāvitānaṃ hutvā atṭhāsi. Tam kira khuradhāraṃ cakkāvudham aññadā tena kuddhena vissatṭham ekaghana-pāsāṇe² thambhe vamsakaḷire³ viya chindantaṃ gacchati. Idāni pana tasmim mālāvitānaṃ hutvā tṭhite avasesā Māraparisā „idāni pallamkato vutṭhāya palāyissatīti" mahantamahantāni selakūṭāni vissajjesum, tāni pi Mahāpurisassa dasa pāramiyo āvajjentassa mālāgulaḥbhāvaṃ āpajjitvā⁴ bhūmiyaṃ patimsu. Devatā cakkavālamukhavatṭiyaṃ⁵ tṭhitā gīvaṃ pasāretvā sīsāṃ ukkhipivā „nattho vata bho Siddhatthakumārassa rūpaggappatto attabhāvo, kin nu kho karissatīti" olokeṇti. Tato Mahāpuriso „pūritapāramināṃ Bodhisattānaṃ abhisambujjhanadvase pattapallamkaṃ mayhaṃ pāpuṇātīti" vatvā tṭhitaṃ Māraṃ āha: „Māra tuyhaṃ dānassa dinnabhāve ko sakkhīti" āha. Māro „ime ettakā sakkhino" ti Mārabalābhimukhaṃ hatthaṃ pasāresi. Tasmim khaṇe Māraparisāya⁶ „aḥaṃ sakkhī" aḥaṃ sakkhīti" pavattasaddo paṭhavīudriyanaśaddasadiṣo⁷ ahosi. Atha Māro Mahāpurisaṃ āha: „Siddhattha tuyhaṃ dānassa dinnabhāve ko sakkhīti". Mahāpuriso „tuyhaṃ tāva dānassa dinnabhāve sacetanā sakkhino, mayhaṃ pana imasmim tṭhāne sacetano koci sakkhī" nāma n' atthi, tṭṭhatu tāva me avasesattabhāvesu⁸ dinnadānaṃ, Vessantarattabhāve pana tṭhatvā sattasatakamahādānassa tāva dinnabhāve ayaṃ acetanāpi ghanamahāpaṭhavī⁹ sakkhīti" cīvaragabbhantarato dakkhiṇaḥhatthaṃ abhinīharitvā „Vessantarattabhāve tṭhatvā mayhaṃ sattasatakamahādānassa dinnabhāve tvaṃ sakkhī na sakkhīti" mahāpaṭhavīabhimukhaṃ¹⁰ hatthaṃ pasāresi. Mahāpaṭhavī „ahan te tadā sakkhīti" virāvasatena virāvasahassena virāvasatasahassena Mārabalaṃ avattharamānā viya unnadi. Tato Mahāpurise „dinnan te Siddhattha mahādānaṃ uttamadānaṃ" ti Vessantaradānaṃ sammasante sammasante diyaḍḍhayaḍḍhayanatiko Girimekhalahatthi¹¹ jannukehi¹² patitṭhāsi. Māraparisā disāvidisā palāyi, dve ekamaggena gatā nāma n' atthi, sisābharaṇāni c' eva nivatthavattṭhāni ca pahāya sammukhasammukhā disāhi yeva palāyimsu. Tato devasaṃghā palāyamānaṃ¹³ Mārabalaṃ disvā

¹ C^v cakkāvudham. ² C^k ekaghana-pāsāṇo, C^s ekaghana-pāsāṇe, C^v ekaghana-pāsāṇe. ³ C^s -kaḷire. ⁴ C^k apajjitvā, C^s āvajjitvā. ⁵ C^s cakkavālamukhavatṭiyaṃ. ⁶ C^k C^s -parisā. ⁷ C^k C^s sakkhī. ⁸ C^k paṭhavīudriyana-, C^s paṭhavīudriyana-. ⁹ C^k C^s sakkhī. ¹⁰ C^k asesa-. ¹¹ C^s -paṭhavī. ¹² C^v -paṭhavī-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^k C^s jannukehi. ¹⁵ C^k palāyamāna, C^v palāyamāna corrected to palāyamānaṃ.

„Mārassa parājayo jāto, Siddhatthakumārassa jayo, jayapūjām karissāmā“¹ ti nāgā nāgānaṃ supaṇṇā supaṇṇānaṃ devatā devatānaṃ brahmāno brahmānaṃ pesetvā gandhamālādihattā Mahāpurisassa santikā¹ bodhipallamkāṃ agamaṃsu. Evaṃ gatesu ca pana tesu

274. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimande pamoditā
jayaṃ tadā nāgagaṇā Mahesino.

275. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimande pamoditā
supaṇṇasaṃghāpi jayaṃ Mahesino.

276. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimande pamoditā
jayaṃ tadā devagaṇā Mahesino.

277. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayum bodhimande pamoditā
jayaṃ tadā brahmagaṇāpi tādino.

Avasesā dasasu cakkavālasahassesu³ devatā mālāgandhavilepanehi pūjayamānā nānappakārā thutiyo vadamānā atthamāsu. Evaṃ dharamāne yeva suriye Mahāpuriso Mārabalaṃ vidhametvā cīvarūparipatamānehi⁴ bodhirukkhaṃkurehi rattapavāladalehi⁵ viya pūjayamāno⁶ paṭhame yāme pubbenivāsāṇānaṃ majjhimayāme dibbacakkhuṃ visodhetvā pacchimayāme paṭiccasamuppāde nānaṃ otāresi. Ath' assa dvādasapaḍikāṃ paccayākāraṃ vaṭṭavivaṭṭavasena⁷ anulomapaṭilomato sammasantassa sammasantassa dasasahassilokadhātu⁸ udakapariyantam katvā dvādasakkhattum saṃkampi. Mahāpurise⁹ pana dasasahassilokadhātum⁷ unnādetvā aruṇuggamanavelāya sabbaññūtanānaṃ⁹ pa-

¹ Ck C^v santikā. ² C^v cīvarupari-. ³ C^v cakkavāla-. ⁴ C^v -pavāla-. ⁵ so all three MSS. instead of pūjayamāno. ⁶ Ck C^v vaddhavivaddhavasena. ⁷ C^v C^v dasasahassi-. ⁸ Ck mahāpuriso, C^v mahāpuriso corrected to mahāpurise. ⁹ C^v sabbaññūta-?, C^v sabbaññūtam.

tīvijjhante sakaladasasahassilokadhātu¹ alamkatapatiyattā ahoṣi.
 Pācīnacakkavālamukhavattiyam² ussāpitānaṃ dhajānaṃ paṭākānaṃ
 raṃsiyo³ pacchīmacakkavālamukhavattiyam⁴ paharanti⁵, tathā
 pacchīmacakkavālamukhavattiyam⁶ ussāpitānaṃ⁷ pācīnacakkavāla-
 mukhavattiyam⁸, uttaracakkavālamukhavattiyam⁹ ussāpitānaṃ dak-
 khīnacakkavālamukhavattiyam¹⁰, dakkhīnacakkavālamukhavattiyam¹¹
 ussāpitānaṃ uttaracakkavālamukhavattiyam¹² paharanti, paṭhavitale¹³
 ussāpitānaṃ pana dhajānaṃ paṭākānaṃ Brahmaloṇaṃ āhacca aṭṭhaṃsu.
 Brahmaloṇe baddhānaṃ paṭhavitale¹⁴ patitṭhahimsu, dasasahas-
 cakkavāle¹⁵ pupphūpagarukkhaṃ puppham gaṇhimsu, phalūpagarukkhaṃ
 phalapīṇḍibhārabharitā ahesum, khandhesu khandhapadumāni pupphimsu,
 sākhāsu sākhāpadumāni, latāsu latāpadumāni, ākāse olambakapadumāni¹⁶,
 silātalāni bhinditvā uparūpari¹⁷ sattasatta¹⁸ hutvā daṇḍakapadumāni
 utṭhahimsu, dasasahassilokadhātu¹⁹ vattetvā²⁰ viṣṣatṭhamālāgūlā viya
 susanthatapupphasanthāro viya ca ahoṣi, cakkavālantaresu²¹ aṭṭhayajana-
 sahasasalokantarikā sattasuriyappabhāya pi anobhāsitaṭṭhā ekobhāsā
 ahesum, caturāsitiyojanasahasagambhīro mahāsamuddo madhurodako
 ahoṣi, nadiyo na-ppavattimsu, jaccandhā rūpāni passimsu, jātubadhira
 saddam suṇimsu, jātīpīṭhasappi²² padasā gacchimsu, andubandhanādīni
 chinditvā patiṃsu. Evaṃ aparimāṇena sirivibhavana²³ pūjyamāne²⁴
 nekappakāresu acchariyadhammesu pātubhūtesu sabbaññūtaññaṃ²⁵
 paṭivijjhitvā sabbabuddhānaṃ avijahitaṃ udānaṃ udānesi:

276. „Anekajātisamsāraṃ
 sandhāvissaṃ anibbisam
 gahakārakaṃ gavesanto,
 dukkhā jāti punappunam. (Dhp. v. 153.)

279. Gahakārakaṃ dīṭṭho si,
 puna gehaṃ na kāhasi,
 sabbā te phāsukā bhaggā,
 gahakūṭam visamkhitaṃ,
 visamkhārāgātaṃ²⁶ cittaṃ
 tanhānaṃ khayam ajjhagā²⁷ ti. (Dhp. v. 154.)

¹ C^o C^v -dasasahassī-. ² C^v -cakkavāle-, C^k -vaddhiyaṃ. ³ C^k C^o omit raṃsiyo.
⁴ C^o paharanti. ⁵ C^k omits ussāpitānaṃ. ⁶ C^o paṭhavitale. ⁷ C^k C^v -cakkavāle.
⁸ C^v olambika-. ⁹ C^o uparūpari. ¹⁰ C^k C^o sattasatta. ¹¹ C^o C^v dasasahassī-.
¹² C^o vaddhetvā. ¹³ C^o C^v cakkavālantaresu. ¹⁴ C^k C^o -pīṭhasappi.
¹⁵ C^k -vibhavana. ¹⁶ so all three MSS. instead of pūjyamāno. ¹⁷ C^k C^v sabbaññūta-?, C^o sabbamñūta-. ¹⁸ C^o visamkhārāgātaṃ.

Iti Tusitapurato paṭṭhāya yāva ayaṃ bodhimande sabbaññūtapatti¹
ettakaṃ ṭhānaṃ Avidūrenidānaṃ nāma 'ti veditabbam.

III. Santikenidāna.

Santikenidānaṃ pana „Bhagavā Sāvatthiyaṃ viharati Jetavane
Anāthapiṇḍikassa ārāme, Vesāliyaṃ viharati Mahāvane kūṭāgārasālāyaṃ“
ti evaṃ „tesu tesu ṭhānesu viharanto tasmim tasmim ṭhāne yeva
labbhatīti“ vuttam, kinc' āpi evaṃ vuttam atha kho pana tam pi
ādito paṭṭhāya evaṃ veditabbam. Udānaṃ udānetvā nisinnassa hi
Bhagavato etad ahoṣi: „aham kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃ-
kheyyāni imassa pallaṃkassa kāraṇā sandhāvim², ettakaṃ me kālaṃ
imass' eva pallaṃkassa kāraṇā alaṃkatasāsaṃ gīvāya chinditvā dinnam,
suañjitāni akkhīni hadayamaṃsaṃ ubbattetvā dinnam, Jālikumāra-
sadiṣā³ puttā Kaṇhājinakumāri-sadiṣā dhītaro Maddidevi-sadiṣā⁴
bhariyāyo ca paresaṃ dāsathāya dinnā, ayaṃ me pallaṃko jaya-
pallaṃko varapallaṃko ca, ettha me nisinnassa saṃkappā paripuṇṇā,
na tāva ito vutṭhahissāmi“ anekakoṭṭisatasahassā samāpattiyo samā-
pajjanto sattāhaṃ tatth' eva nisīdi, yaṃ sandhāya „atho kho Bhagavā
sattāhaṃ ekapallaṃkena⁵ nisīdi⁶ vimuttisukhapaṭisaṃvedīti“. Ath'
ekaccānaṃ devatānaṃ „ajjāpi nūna Siddhatthassa kattabbakiccaṃ
atthi, pallaṃkasmiṃ hi ālayaṃ na vijahatīti“ parivitakko udapādi.
Satthā devatānaṃ vitakkaṃ natvā tāsāṃ vitakkaṃ vūpasamanatthaṃ
vehāsaṃ abbhuggantvā yamakapāṭihāriyaṃ dassesi. Mahābodhimanda-
smim hi katapāṭihāriyaṃ⁷ ca nātisaṃāgame katapāṭihāriyaṃ ca
Pāṭikaputtasamāgame⁸ katapāṭihāriyaṃ ca sabbaṃ gaṇḍambamūle
yamakapāṭihāriyasadiṣaṃ ahoṣi. Evaṃ Satthā iminā pāṭihāriyena
devatānaṃ vitakkaṃ vūpasametvā pallaṃkato isakaṃ pācīnanissite
uttaradisābhāge ṭhatvā „imasmim vata me pallaṃke sabbañ-
ñūtaññaṃ⁹ paṭividdhaṃ“ ti cattāri asaṃkheyyāni kappasata-
sahassaṃ ca pūritānaṃ pāramīnaṃ phalādhigamaṭṭhānaṃ¹⁰ pallaṃ-
kaṃ animisehi akkhīhi olokayamāno sattāhaṃ vītinaṃesi. Tam
ṭhānaṃ Animisacetiyaṃ nāma jātaṃ. Atha pallaṃkassa ca ṭhitaṭ-
ṭhānassa ca antarā caṃkamam māpetvā puratthimacchimoto āyate¹¹

¹ C¹ sabbaññūta-, C² sabbamñūta-, C³ sabbaññūta-?. ² C¹ upasandhāvim.

³ C¹ jālyakumāra-. ⁴ C¹ maddidevi-, C² maddidevi-. ⁵ C¹ ekapallaṃke. ⁶ C¹ nisīditvā. ⁷ C¹ -pāṭihāriyaṃ, C² -pāṭihāriyaṃ corrected to -pāṭihāriyaṃ. ⁸ C¹ pāṭika- corrected to pāṭhika-. ⁹ C¹ sabbamñūta-, C² sabbaññūta-, C³ sabbañ-
ñūta-? ¹⁰ C¹ phalādhigamana-. ¹¹ C¹ āyane, C² āyatane?

ratanacāmkame cāmkamanto sattāhaṃ vītināmesi. Taṃ ṭhānaṃ Ratanacāmkamacetīyaṃ nāma jātaṃ. Catutthe pana sattāhe bodhito pacchimuttaradisābhāge devatā Ratanagharāṃ māpayimsu. Tattha pallaṃkena nisīditvā Abhidhammapīṭakaṃ visesato c' ettha ¹anantanayaṃ² samantapaṭṭhānaṃ vicinanto sattāhaṃ vītināmesi. Abhidhammikā pañāhu: Ratanagharāṃ³ nāma ratanamayaṃ gehaṃ sattannaṃ pakaraṇānaṃ⁴ sammasitapaṭṭhānaṃ ratanagharāṃ ti, yasmā paṇ' ettha ubho p' ete pariyāyā yujjanti tasmā ubhayam p' etaṃ gahetabbam eva. Tato paṭṭhāya pana taṃ ṭhānaṃ Ratanagharacetīyaṃ nāma jātaṃ. Evaṃ bodhisamīpe yeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe bodhirukkhamulā yena Ajapālanigrodho ten' upasaṃkami. Tatrāpi dhammaṃ vicinanto yeva vimuttisukhaṃ ca paṭisaṃvedento nisīdi. Tasmīṃ samaye Māro devaputto „ettakaṃ kālāṃ anubandhanto otārāpekkho⁵ pi imassa kiñci khalitaṃ nāddasaṃ, atikkanto dāni esa mama vasaṃ“ ti domanassappatto mahāmagge nisīditvā soḷasa kārāṇāni cintento bhūmiyaṃ soḷasa lekhā kaḍḍhi: „ahaṃ eso viya dānapāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya sīlapāramiṃ nekkhammapāramiṃ paññāpāramiṃ viriyapāramiṃ khantipāramiṃ saccapāramiṃ adhiṭṭhānapāramiṃ mettāpāramiṃ upekkhāpāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti dasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa indriyaparopariyaṇāṇassa⁶ paṭivedhāya upanissayabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekādasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa āsayānusayaṇāṇassa⁷ mahākaruṇāsamaṇāpattināṇassa⁸ yamakapāṭihiraṇāṇassa⁹ anāvaraṇāṇassa sabbaññūtanāṇassa¹⁰ paṭivedhāya upanissayabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti soḷasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi. Evaṃ imehi kārāṇehi mahāmagge¹¹ soḷasa lekhā ākaḍḍhamāno nisīdi. Tasmīṃ samaye Tanhā Aratī Ragā ti tisso Mārādhītarō „pitā no na paññāyati¹², kahaṃ nu kho etarahitī“ olokayamānā taṃ domanassappattaṃ bhūmiṃ likhamānaṃ disvā pitu santikaṃ gantvā „kasmāsi tāta dukkhī¹³ domanasso“ ti pucchiṃsu. „Ammā¹⁴, ayaṃ Mahāsamaṇo mayhaṃ vasaṃ atikkanto, ettakaṃ kālāṃ olovento otāraṃ assa datṭhumaṃ nāsakkhiṃ, ten' amhi dukkhī dummano“ ti.

¹ C^o cetta. ² C^o anantanayanam. ³ C^o -gharam. ⁴ C^o pakaraṇānaṃ. ⁵ C^o C^o otārāpekkho. ⁶ C^o -ñānassa. ⁷ C^o -ñānassa. ⁸ C^o -karuṇa-. ⁹ C^o -ñānassa. ¹⁰ C^o sabbamñūta-, C^o sabbamñūta-. ¹¹ C^o -maggehi. ¹² C^o C^o paññāyati. ¹³ C^o dukkhī. ¹⁴ C^o amma.

„Yadi evaṃ mā cintayittha, mayam etaṃ attano vase katvā ādāya āgamiṣṣāma“¹ 'ti. „Na sakkā amma eso kenaci vase kātum, acalāya saddhāya² patitthito eso puriso“³ ti. „Tāta mayam itthiyo nāma, idān' eva taṃ rāgapāsādihi bandhitvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā“⁴ 'ti Bhagavantam upasamkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“⁵ 'ti āhaṃsu. Bhagavā n' eva tāsāṃ vacanaṃ manasi ākāsi⁶ na akkhīni⁷ ummiletvā olokesi, anuttare upadhisamkhaṇḍe vimuttamānaso vivekasukhaṃ⁸ nēva anubhavanto nisīdi. Puna Māradhītarō „uccāvacā kho purisānaṃ adhippāyā, kesañci kumārīkāsu pemaṃ hoti kesañci paṭhamavaye tthitāsu kesañci majjhimavaye tthitāsu kesañci pacchimavaye tthitāsu, yaṃ nūna mayam nānappakārehi palobheyyāma“⁹ 'ti ekamekā kumārivaṇṇādivasena sataṃ sataṃ attabhāve abhinimminivā¹⁰ kumāriyo avijātā sakim vijātā duvijātā majjhimitthiyo mahitthiyo ca hutvā chakkhattum Bhagavantam upasamkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“¹¹ 'ti āhaṃsu. Tam pi Bhagavā na manas' ākāsi yathā taṃ anuttare¹² upadhisamkhaṇḍe vimutto. Keci¹³ panācariyā vadanti: tā mahitthibhāvena upagatā disvā Bhagavā evaṃ evaṃ etā khaṇḍadantā palitakesā hontū 'ti adhiṭṭhāsīti, taṃ na gaheṭṭabbam, na hi Sattā evarūpaṃ adhiṭṭhānaṃ karoti, Bhagavā pana „apetha, tumhe kim disvā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma avitarāgādīnaṃ purato kātum vaṭṭati“¹⁴, Tathāgatassa pana rāgo pahīno¹⁵ doso pahīno¹⁶ moho pahīno¹⁷ ti attano kilesappahānaṃ ārabha

280. „Yassa jitaṃ nāvajiyati“¹¹
jitaṃ assa no yāti koci loke
tam Buddham anantagocaraṃ
apadaṃ kena padena nessatha; (Dhp. v. 179.)

281. Yassa jālinī¹² visattikā
taṇhā n' atthi kuhiñci netave
tam Buddham anantagocaraṃ
apadaṃ kena padena nessathā“¹³ 'ti (Dhp. v. 180.)

imā Dhammapade Buddhavagge dve gāthā vadanto dhammaṃ kathesi.
Tā „saccaṃ kira no pitā avoca: 'Arahaṃ Sugato loke na rāgena

¹ C¹ saddāya, C² sabbāya. ² C³ paricārācā. ³ C⁴ ākāsi. ⁴ C⁵ na sakkhītiṇi, C⁶ na cakkhīni. ⁵ C⁷ -sukhaṃ corrected to -sukhasaṃ, C⁸ -sukhaṃ. ⁶ C⁹ abhinimminivā. ⁷ C¹⁰ anuttaro. ⁸ C¹¹ koci. ⁹ C¹² vaddhati. ¹⁰ C¹³ pahīno.
¹¹ C¹⁴ nāvajiyati. ¹² C¹⁵ C¹⁶ jālini.

surāṇayo¹ ti ādini vatvā pitu santikaṃ agamaṃsu. Bhagavāpi tattha sattāhaṃ vitināmetvā Mucalindaṃ agamāsi. Tattha sattāhaṃ vitināmetvā vaddalikāya uppannāya sītādipaṭibāhanatthaṃ² Mucalindena nāgarājena sattakkhattuṃ bhogehi parikkhitto asambādhaṃ gandha-kuṭiyaṃ viharanto viya vimuttisukhaṃ paṭisaṃvediyamāno sattāhaṃ vitināmetvā rājāyatanam upasamkamī. Tatthāpi vimuttisukhapaṭisaṃvedī³ yevā nisīdi. Ettāvatā sattasattābhāni paripuṇṇāni. Etth'antare⁴ n' eva mukhadhovanam na sarīrapaṭijagganam na āhārikiccam ahosi, jhānasukhena maggasukhena phalasukhen' eva ca vitināmesi. Ath' assa tasmim sattasattāhamatthake ekūnapaññāsati⁵ divase tattha nisinnassa „mukhaṃ dhovissāmīti“ cittaṃ udapādi. Sakko devānam indo agadaharītakam⁶ āharitvā adāsi. Satthā taṃ paribhuñji, ten' assa sarīravalañjam ahosi. Ath' assa Sakko yeva nāgalatā-dantakaṭṭhaṃ c' eva mukhadhovanaudakaṃ ca adāsi. Satthā taṃ dantakaṭṭhaṃ khādītvā Anotattadahe udakena mukhaṃ dhovītvā tatth' eva rājāyatanamūle nisīdi. Tasmim samaye Tapassu-Bhallukā⁷ nāma dve vāṇijā⁸ pañcahi sakaṭasatehi Ukkalā janapadā Majjhimadesam gacchantā attano nātisālohitāya devatāya sakaṭāni sannirumbhitvā⁹ Satthu āhārasampādane¹⁰ ussāhitā manthaṃ¹¹ ca madhupiṇḍikaṃ ca ādāya „patigaṇhātu“¹² no bhante Bhagavā imam āhāram anukampaṃ upādāyā¹³ 'ti Satthāram upasamkamitvā aṭṭhaṃsu. Bhagavā pāyāsam¹⁴ paṭiggahaṇa-divase yeva pattassa antarahitattā „na kho Tathāgatā hatthesu patigaṇhanti, kimhi nu kho aham patigaṇheyyam“ ti cintesi. Ath' assa cittaṃ natvā catuhi¹⁵ disāhi cattāro Mahārājāno indanīlamanimaye patte upanāmesum. Bhagavā te paṭikkhipi. Puna muggavaṇṇasalamaye cattāro patte upanāmesum. Bhagavā catunnam pi devaputtānam anukampāya cattāro patte paṭiggahetvā uparūpari¹⁶ ṭhapetvā „eko hotū“ 'ti adhiṭṭhahi. Cattāro pi mukhavatṭiyaṃ paññāyamānalekhā¹⁷ hutvā majjhimena pamāṇena¹⁸ ekattaṃ upagamimsu. Bhagavā tasmim paccagghe selamaye patte āhāram patigaṇhitvā paribhuñjitvā anumodanam akāsi. Dve bhātaro vāṇijā Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca saraṇam

¹ Ck sītāpaṭi-, Cv sītāpaṭi- corrected to sītāpaṭi-. ² Ck vimuttisukhaṃpaṭisaṃvedī, Cv vimuttisukhaṃpaṭisaṃvedī corrected to -sukhapaṭi-. ³ ettantare. ⁴ Ck C° -paññāsati, Cv -paññāsati. ⁵ so all three MSS. ⁶ Cv tapassū-. ⁷ C° vāṇijā. ⁸ Cv sannirumbhitvā. ⁹ Ck āhārasampādane. ¹⁰ Ck C° matthaṃ. ¹¹ Cv paṭigaṇhātu. ¹² Cv pāyāsa. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck C° uparūpari. ¹⁵ Ck C° paññāyamāna-. ¹⁶ Cv omits pamāṇena and adds antena ca, Ck panamāṇena corrected to pamāṇena, C° pamāṇena.

gantvā dvevācikaupāsakā ahesum. Atha tesam „ekam no bhante paricāritabbatthānam dethā“¹ 'ti vadantānam dakkhiṇatthēna attano sīsam parāmasitvā kesadhātuyo adāsi. Te attano nagare tā dhātuyo anto pakkhipitvā cetiyam paṭiṭṭhāpesum. Sammasambuddho pi kho tato utthāya puna Ajapālanigrodham eva gantvā nigrodhamūle nisīdi. Ath' assa tattha nisinnamattass' eva attanā adhigatassa dhammassa gambhīrattam paccavekkhantassa Buddhānam āciṇṇo² „adhigato kho my-āyam³ dhammo“ ti paresam dhammam adesetukammataḥkārappavatto vitakko udapādi. Atha Brahmā Sahampati⁴ „nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko“ ti dasahi cakkavālasahashehi Sakka-Suyāma-Santusita-Sunimmita-Vasavatti-Mahābrahmuno⁵ ādāya Satthu santikam gantvā „desetu bhante Bhagavā dhammam, desetu Bhagavā bhante⁶ dhamman“ ti ādinā nayena dhammadesanam āyāci. Satthā tassa paṭimūṇam⁷ datvā „kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyan“ ti cintento „Ālāro paṇḍito, so imam dhammam khippam ājanissatīti“ cittaṃ uppādetvā puna olokento tassa sattāhakālakatabhāvam⁸ ūtvā Uddakam āvajjesi⁹. Tassāpi abhidosaḥkālakatabhāvam ūtvā „bahūpakārā¹⁰ kho Pañcavaggiyā bhikkhū“ ti Pañcavaggiye ārabha manasikāram katvā „kham nu kho te etarahi viharantīti“ āvajjento „Bārāṇasiyam Migadāye“ ti ūtvā „tattha gantvā dhammacakkaṃ pavattessāmīti“ katipāham bodhimaṇḍasamantā¹¹ yeva piṇḍāya caranto viharitvā „Āsāhipuṇṇamāsiyam Bārāṇasim gamissāmīti“ cātuddasiyam paccūsasamaye pabhātāya rattiyā kālāss' eva pattacivaram ādāya aṭṭhārasayojanamaggaṃ paṭipanno antarāmagge Upakam¹² nāma ājivikam disvā tassa attano Buddhābhāvam ācikkhitvā tam divasaṃ yeva sāyanhasamaye¹³ Isipatanam agamāsi. Pañcavaggiyatherā Ta-thāgataṃ dūrato va āgacchantam disvā „ayam āvuso samaṇo Gotamo paccayabāhullāya āvattitvā paripuṇṇakāyo phitindriyo¹⁴ suvaṇṇavanno hutvā āgacchati, imassa abhivādanādini na karissāma, mahākulappasūto¹⁵ kho pan' esa āsanābhīhāram arahati, ten' assa āsanamattam paṇṇāpessāmā¹⁶“ 'ti katikam akāmsu. Bhagavā sadevakassa lokassa cittācāram jānanasamatthēna nāṇena „kin nu kho ime cintayimsū“ 'ti āvajjitvā cittaṃ aṇṇāsi¹⁶. Atha ne sabbadevamanussesu anodissakavasena

¹ C^o C^o āciṇṇo. ² C^o myāyam. ³ C^o C^o -paṭi. ⁴ C^o -suyāma-. ⁵ C^o bhagavā bhante corrected to bhante bhagavā. ⁶ C^o C^o paṭimūṇam. ⁷ C^o sattāham-. ⁸ C^o āvajjesi. ⁹ C^o bahūpakārā. ¹⁰ C^o bodhisāmantā. ¹¹ C^o udakam. ¹² C^o sāyanha-. ¹³ C^o thīpiṇḍindriyo corrected to thīpiṇḍindriyo, C^o phitindriyo corrected to piṇḍindriyo. ¹⁴ C^o -ppasuno. ¹⁵ C^o C^o paṇṇā-. ¹⁶ C^o C^o aṇṇāsi.

pharaṇasamattham mettacittam saṅkhipitvā odissakavasena mettacittam phari. Te Bhagavatā mettacittena puṭṭhā¹ Tathāgate upasaṅkamante upasaṅkamante sakāya katikāya² saṅhātum asakkontā abhivādanapaccuṭṭhānādini³ sabbakiccāni akāmsu, Sambuddhabbhāvaṃ pan' assa ajānamānā kevalam nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti. Atha ne Bhagavā „mā bhikkhave Tathāgataṃ nāmena ca āvusovādena ca samudācaratha, ahaṃ bhikkhave Tathāgato Sammasambuddho“ ti attano Buddhabbhāvaṃ saṇṇāpetvā⁴ paññattavarabuddhāsane⁵ nisinno Uttarasālhanakkhattayoge vattamāne aṭṭhārasahi⁶ Brahmakoṭṭhi parivuto Pañcavaggiye there āmantetvā Dhammacakkappavattanasuttaṃ desesi. Tesu Aññakoṇḍaññathero⁷ desanānusārena⁸ nānam pesento suttapariyosāne aṭṭhārasahi Brahmakoṭṭhi saddhim sotāpattiphale patitṭhāsi. Satthā tatth' eva vassam upagantvā punadivase Vappatheraṃ ovaḍanto vihāre yeva nisīdi. Sesā cattāro piṇḍāya carimsu. Vappathero pubbanhe⁹ yeva sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Eten' eva upāyena punadivase Bhaddiyatheraṃ punadivase Mahānāmatheraṃ punadivase Assajjitheraṃ ti sabbe sotāpattiphale patitṭhāpetvā pañcamiyaṃ pakkhassa pañca pi jane sannipādetvā Anantalakkhaṇasuttantaṃ desesi, desanāpariyosāne pañca pi therā arahattaphale patitṭhahimsu. Atha Satthā Yasassa kulaputtassa upanissayaṃ disvā taṃ rattibhāge nibbijjivā gehaṃ pahāya nikkhantaṃ „ehi Yasā“ ti pakkosivā tasmiṃ yeva rattibhāge sotāpattiphale¹⁰ punadivase arahatte patitṭhāpetvā apare pi tassa sahāyake catupannāsa jane ehibhikkhupabbajjāya¹¹ pabbājetvā arahattaṃ¹² pāpesi. Evaṃ loke ekasaṭṭhiyā arahantesu jātesu Satthā vutthavasso¹³ pavāretvā „caratha“¹⁴ bhikkhave cārikan“ ti saṭṭhiṃ bhikkhū disāsu pesetvā sayam Uruvelaṃ gacchanto antarāmagge Kappāsiyavanasaṇḍe tiṃsa jane Bhaddavaggiyakumāre vīnesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno sabbuttamo anāgāmi¹⁵ ahosi. Te pi sabbe ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā sayam Uruvelaṃ gantvā aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni dassetvā Uruvelakassapādāyo saḥassajaṭṭilaparivāre tebhātikajaṭṭhe vinetvā ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā Gayāsīse nisidāpetvā Adittapariyāyadesanāya arahatte¹⁶ patitṭhāpetvā tena arahantasahassena parivuto „Bimbisāraraṇṇo dinnam pa-

¹ Ck C^o puṭṭhā. ² C^o vatikāya. ³ C^o -paccupattānādini. ⁴ Ck C^o saṇṇāpetvā.

⁵ C^o paññatta-. ⁶ C^o aṭṭhārasamāsehi. ⁷ C^o aṇṇakoṇḍañña-. ⁸ C^o -sārena.

⁹ Ck pubbanhe. ¹⁰ Ck -phalesu. ¹¹ Ck C^o ehibhikkhu, C^o bhāvena added instead of pabbajjāya. ¹² Ck C^o arahattaṃ. ¹³ C^o vuttavasso. ¹⁴ C^o carata.

¹⁵ Ck C^o anāgāmi. ¹⁶ Ck C^o arahante.

tiññam¹ mocessāmīti² Rājagahanagarūpacāre Latthivanuyyānam³ agamāsi. Rājā uyyānapālassa santikā „Satthā āgato“ ti sutvā dvādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi parivuto Satthāraṃ upasamkamitvā cakkavicittatalesu suvaṇṇapaṭavitanāṃ viya pabbāsamudayaṃ vissajjentesu⁴ Tathāgatassa pādesu sirasā nipatitvā ekamantaṃ nisīdi saddhim parisāya. Atha kho tesāṃ brāhmaṇagahapatikānaṃ etad ahoṣi: „kin nu kho Mahāsamaṇo⁵ Uruvelakassape brahmacariyaṃ carati udāhu Uruvelakassapo Mahāsamaṇe⁶“ ti. Bhagavā tesāṃ cetasā cetoparivittakam aññāya⁷ therāṃ gāthāya ajjhabhāsi:

289. „Kim eva disvā Uruvelavāsi
pahāsi aggim kisako vadāno,
pucchāmi taṃ Kāssapa etam atthaṃ:
kathaṃ pahīnaṃ tava agghuttan“ ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā

289. Rūpe ca sadde ca atho rase ca
kāmitthiyo cābhivadanti⁷ yaññam⁸,
etaṃ malan ti upadhīsu nātvā
tasmā na yitthe na hute araṃjin ti

imaṃ gāthaṃ vatvā attano sāvakabhāvappakāsanatthaṃ Tathāgatassa pādapitthe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhante Bhagavā, sāvako 'haṃ asmīti“ vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālaṃ ti yāva sattatālappamāṇaṃ sattakkhattuṃ vehāsaṃ abbhuggantvā oruyha Tathāgataṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvā Buddhā, evaṃ thāmagataditthiko⁹ nāma 'arahā' ti maññamāṇo Uruvelakassapo pi diṭṭhijālaṃ bhinditvā Tathāgatena damīto“ ti Satthu guṇakathaṃ yeva kathesi. Bhagavā „nāhaṃ idāni eva Uruvelakassapaṃ damemi, atīte pi esa mayā damīto yevā“ ti vatvā imissā aṭṭhuppattiyā Mahānārada-kassapa-jātakaṃ kathetvā cattāri saccāni pakāsesi. Magadharājā ekādasahi nahutehi saddhim sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi, ekam nahutaṃ upāsakattaṃ paṭivedesi.

¹ C¹ C² paṭimāṇaṃ. ² C² latthu-. ³ C² vissajjentesu. ⁴ C² mahāsamaṇe.

⁵ C¹ C² mahāsamaṇo, C² mahāsamaṇo corrected to -samaṇo. ⁶ C² aññāya.

⁷ C² cābhivadanti, C² cābhivadanti corrected to nābhivadanti. ⁸ C¹ C² yaññam,

C² saññam corrected to yaññam. ⁹ C¹ C² thāmagana-ditthiko.

Rājā Satthu santike nisinno yeva pañca assāsake pavedetvā saraṇam gantvā svātanāya nimantetvā āsanā vuṭṭhāya Bhagavantam padakkhiṇam katvā pakkāmi. Punadivase yehi ca Bhagavā diṭṭho yehi ca adiṭṭho sabbe pi Rājagahavāsino atthārasakoṭisaṃkhā manussā Tathāgataṃ datthukāmā pāto va Rājagahato Latthivanam agamaṃsu. Tigāvutamaggo na-ppahosi. Sakalalatthivanuyyānam nīrantaram puṭam¹ ahosi. Mahājano Dasabalassa rūpaggappattam attabhāvaṃ passanto tittim kātum nāsakkhi. Vāṇabbhū² nām³ esā. evarūpesu hi thānesu Tathāgataṃ lakkhaṇānubyañjanādippabhedā⁴ sabbāpi rūpakāyasirim⁵ vāṇatābbā. Evaṃ rūpaggappattam Dasabalassa sarīram passamānena mahājanena nīrantaram puṭe⁶ uyyāne ca magge ca ekabhikkhussāpi nikkhamanokāso nāhosi. Tam divasaṃ kira „Bhagavā chinnabhatto bhavēyya, tam mā ahoṣīti“ Sakkassa nisinnāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno tam kāraṇam natvā māṇavakavaṇṇam⁷ abhinimminivā⁸ Buddha-Dhamma-Saṃgha-paṭisaṃyuttathutiyo⁹ vadamāno Dasabalassa purato otarivā devānubhāvena¹⁰ okāsaṃ katvā

284. „Danto dantehi saha purāṇajātilehi vippamutthehi¹⁰
sīṅgīnikkhasavaṇṇo Rājagaham pāvisi Bhagavā.

285. 286. Mutto mutthehi -pe-. Tiṇṇo tiṇṇehi -pe-.

287. Dasāvāso Dasabalo dasadhammavidū¹¹ dasahi c' upeto
so dasasataparivāro Rājagaham¹² pāvisi Bhagavā¹³ ti

imāhi gāthāhi Satthu vaṇṇam vadamāno purato pāyāsi. Mahājano māṇavakassa¹⁴ rūpasirim diṣvā „atīviya abhirūpo ayaṃ māṇavako¹⁵,
na kho pan' amhehi diṭṭhapubbo“ ti cintetvā „kuto ayaṃ māṇavako¹⁶,
kassa vā ayaṃ“ ti āha. Tam sutvā māṇavo¹⁷

288. Yo dhiro sabbadhī danto Buddho appaṭipuggalo
arahaṃ sugato loka tassāham paricārako¹⁷ ti

gātham āha. Satthā Sakkena katokāsaṃ maggaṃ paṭipajjitvā

¹ C² puṭham, C^v puṭham corrected to puṭam. ² so all three MSS., instead of vāṇabbhūmi? ³ C² lakkhaṇānubyañjanādi-, C^v lakkhaṇānubbyañjanādi-. ⁴ so all three MSS., instead of -siri? ⁵ C^v puṭe. ⁶ C² māna-. ⁷ C^v abhinimminivā. ⁸ C² -parisaṃyutta-, C^v -paṭisaṃyutta-, C^v -paṭisaṃyutte-. ⁹ C^v devānubhāvena. ¹⁰ C^v vippamutto vippamutthehi. ¹¹ C² -vidu. ¹² so all three MSS. ¹³ C² C^v māṇavakassa. ¹⁴ C^v māṇavako. ¹⁵ C² C^v māṇavako. ¹⁶ C^v māṇavo. ¹⁷ C² parivārako.

bhikkhusaṃsaṃparivuto Rājagahaṃ¹ pāvisi. Rājā buddhapamukhasa
saṃghassa mahādānaṃ datvā „ahaṃ bhante tīṇi² ratanāni vinā vattitum
na sakkhissāmi, velāya vā avelāya vā Bhagavato santikaṃ āgamiṣsāmi,
Laṭṭhivanuyyānaṃ ca nāma atidūre idam³ pan' amhākaṃ Veľuvanaṃ
nāma uyyānaṃ nātidūre, gamanāgamanasampannaṃ buddhārahaṃ
senāsaṇaṃ idam me Bhagavā patigaṇhatū⁴“ ti suvaṇṇabhīmāreṇa⁵
pupphagandhavāsitaṃaṇṇaudakaṃ ādāya Veľuvanuyyānaṃ paricca-
janto Dasabalassa hatthe udakaṃ pātesi. Tasmiṃ āramapaṭiggahane⁶
Buddhasāsaṇassa mūlāni otiṇṇānti mahāpaṭhavi⁷ kampi. Jambudīpa-
sīm⁸ hi ṭhapetvā Veľuvanaṃ aṇṇaṃ⁹ paṭhaviṃ kampetvā gahitasenāsaṇaṃ
nāma n' atthi. Tambapaṇṇidīpe pi ṭhapetvā Mahāvihāraṃ aṇṇaṃ
paṭhaviṃ kampetvā gahitasenāsaṇaṃ nāma n' atthi. Satthā Veľuvana-
rāmaṃ paṭiggahetvā raṇṇo anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ bhik-
khusaṃghaparivuto Veľuvanaṃ āgamiṣi. Tasmiṃ kho pana samaye
Sāriputto ca Moggallāno cā 'ti dve paribbājaka Rājagahaṃ upanissāya
viharanti amataṃ pariyesaṃānā. Tesu Sāriputto Assajitherāṃ piṇḍāya
paviṭṭhaṃ disvā pasannacitto payirupāsivā „ye dhammā hetuppabhavā“
ti gāthaṃ sutvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāya saḥāyakassa Moggallāna-
paribbājakaṃsāpi tam eva gāthaṃ abhāsi. So pi sotāpattiṭṭhale paṭiṭ-
ṭhahi. Te ubho pi Saṇjayaṃ oloketvā attano parisāya saddhiṃ Satthu
santike pabbajimsu. Tesu Mahāmoggallāno sattāheṇa arahattaṃ
pāpuṇi Sāriputtatthero addhamāseṇa, ubho pi ca ne Satthā aggasāva-
kaṭṭhāne ṭhapesi. Sāriputtattherena arahattapattadvase yeva sāvaka-
saṇnipātaṃ akāsi. Tathāgate pana tasmiṃ¹⁰ nēva Veľuvanuyyāne
viharante Suddhodanaṃmahārājā „putto kira me chabbassāni dukkara-
kārikaṃ caritvā paramābhisambodhiṃ patvā pavattavaradhammacakko
Rājagahaṃ nissāya Veľuvane viharatīti“ sutvā aṇṇatarāṃ¹¹ amaccaṃ
āmantesi: „ehi bhāṇe purisaṃsaṃsaṃparivāro Rājagahaṃ gantvā mama
vacanena 'pitā vo Suddhodanaṃmahārājā datṭhukāmo' ti vatvā puttam
me“ gaṇhitvā ehi¹² āha. So „evaṃ devā“ 'ti raṇṇo vacanaṃ sirasā
saṃpaṭicchitvā purisaṃsaṃsaṃparivāro khippam eva saṭṭhiyojanamaggaṃ
gantvā Dasabalassa catuparisamaṃjhe nisīditvā dhammaḍesaṇavelāya
vihāraṃ pāvisi. So „tiṭṭhatu tāva raṇṇo¹³ pahitasāsaṇaṃ“ ti parisante
ṭhito Satthu dhammaḍesaṇaṃ sutvā yathāṭhito va saddhiṃ purisaṃ-

¹ so all three MSS. ² C^o tīni. ³ C^o idam. ⁴ C^o suvaṇṇabhīmāreṇa, C^o suvaṇṇabhīmāreṇa. ⁵ C^o -gahane. ⁶ C^o C^o -paṭhavi. ⁷ C^o jambudīpasīm.

⁸ C^o C^o aṇṇaṃ. ⁹ C^o C^o tasmiṃ. ¹⁰ C^o C^o aṇṇatarāṃ. ¹¹ C^o puttameva.

¹² C^o raṇṇo.

hasena arahattam patvā pabbajjam yāci. Bhagavā „etha bhikkhavo“ ti hattham pasāresi. Sabbe tam khaṇam yeva iddhimayapattacīvaradharā vassasatikatherā viya ahesum. Arahattam pattakālato paṭṭhāya pana ariyā nāma majjhata¹ va hontīti rañño pahitasāsanam Dasabalassa na kathesi. Rājā „n' eva gatako va“ āgacchati na sāsanaṃ sūyatīti“ „ehi bhane tvam gacchā“ 'ti ten' eva niyāmena aññaṃ² amaccaṃ pesesi. So pi gantvā purimanayen' eva saddhim parisāya arahattam patvā tuṇhī³ ahosi. Rājā eten' eva niyāmena purisasahasapariṇāre nava⁴ amacce pesesi. Sabbe attano kiccaṃ niṭṭhapetvā tuṇhī bhūtā tatth' eva viharimsu. Rājā sāsanaṃ attakam pi āharitvā ācikkhantaṃ alabbhitvā cintesi: „ettakā janā mayi sinehabbhāvena⁵ sāsanaṃ attakam pi na paccāharimsu, ko nu kho me vacanaṃ karissatīti“ sabbaṃ rāja-balaṃ olokento Kāludāyīm addasa. So kira rañño⁶ sabbatthasādhako abhantariko ativissāsiko Bodhisattena saddhim ekadivase jāto sahapam-sukīlito⁷ sabāyo. Atha naṃ rājā āmantesi: „tāta Kāludāyī, ahaṃ mama puttān passitukāmo nava purisasahasāni pesesiṃ, ekapuriso pi āgantvā sāsanaṃ attakam ārocetvāpi n' atthi, dujjāno kho pana jīvitantarāyo, ahaṃ jīvamāno va puttān datṭhum icchāmi, sakkhissati⁸ nu kho me puttān dassetun“ ti. „Sakkhissāmi deva sace pabbajitum labhissāmi“ ti. „Tāta tvam pabbajitvā vā apabbajitvā vā mayhaṃ puttān dassethi“ ti. So „sādhu devā“ 'ti rañño⁹ sāsanaṃ ādāya Rājagahaṃ gantvā Satthu dhammadesanavelāya parisapariyante tīto dhammaṃ sutvā sapariṇāro arahattaphalaṃ patvā ehibbhikkhubhāve paṭiṭṭhāsi¹⁰. Satthā Buddho hutvā paṭhamaṃ antovassaṃ Isipatane vasitvā vuttavasso¹¹ pavāretvā Uruvelāṃ gantvā tattha tayo māse vasanto tebhātikajāṭile vinetvā bhikkhusahasapariṇāro Phussamāsa-puṇṇamāya Rājagahaṃ gantvā dve māse vasi. Ettāvata Bārāṇasīto nikkhantassa¹² pañca māsā jātā, sakalo hemanto atikkanto, Udāyittherassa āgatadivasato sattaṭṭhadivasā vītivattā. So Phagguṇi-puṇṇamāsiyam¹³ cintesi: „atikkanto hemanto, vasantasamayo anup-patto, manussehi sassādīni uddharitvā sammukhaṭṭhāne maggā dinnā, haritastipasañchannā¹⁴ paṭhavi, supupphitā vanasandā, paṭipajjanakkhamā maggā, kālo Dasabalassa nātisaṃgaham kātun“ ti. Atha Bhagavantam upasaṃkamitvā

¹ C^o majjattā. ² C^o ca. ³ C^o aññaṃ. ⁴ C^o tuṇhī. ⁵ C^o naca, C^o neva.

⁶ C^o sinehabbhāvena. ⁷ C^o rañño. ⁸ C^o -kīlito. ⁹ so all three MSS., instead of sakkhissati? ¹⁰ C^o ehibbhikkhū paṭiṭṭhāsi. ¹¹ C^o vuttavasso. ¹² C^o C^o nikkhantassa. ¹³ C^o phagguṇa-. ¹⁴ C^o C^o -sañjanno.

290. „Aṅgārino¹ dāma dāma² hānānā
phalesāno chādanāna³ vāṇḍānā.
te accimānta va paṇḍānānā⁴
samayo Mahāvīra bhagā⁵ mānānā⁶.”

290. Nātisītaṃ nātibhāvaṃ nātibhāvaṃ nātibhāvaṃ⁷.
saddalā haritā bhāva⁸ esa kāmā⁹ mānānānā¹⁰.

saṭṭhimattāhi¹ gāthāhi Dasakāssa kāmāgāragamānānā²va gamāna-
vaṇṇaṃ vaṇṇesi. Atha naṃ Saṭṭhā³ kāmāgāragamānānā⁴va gamāna-
vaṇṇaṃ vaṇṇesi⁵ āha. „Bhāva tumbhākaṃ putā Suddhodaṇḍa-
mahārājā passitukāmo. karottha⁶ nātakānaṃ saṅgahā⁷” ti. „Sādhū
Udayi. karissāmi nātakānaṃ saṅgahā⁸. Vāṇḍānānā⁹ ārocesi.
gamiyavattānaṃ pūressantīti¹⁰. „Sādhū bhāva¹¹ ti therā ārocesi.
Bhagavā Aṅga-Magadha-vāsila¹² kāmāgāragamānānā¹³ dasahi sahassehi
Kapilavattuvāsinaṃ dasahi sahassehi¹⁴ saṭṭhā¹⁵ eva vīsatisahassehi
khipāsavabhikkhūhi parivuto Rājagahā¹⁶ nikkhamitvā divase divase¹⁷
yojanaṃ gacchati. „Rājagahato saṭṭhiyojanaṃ Kapilavattum dvihi¹⁸
māsehi pāpuṇissāmiti¹⁹ aturita-cārikāṃ pakkāma. Thero pi „Bhagavato
nikkhaṇṭabbhāvaṃ raṇṇo²⁰ ārocessāmiti²¹ vehāsaṃ abbhuggantvā raṇṇo²²
nivesane pātura aho. Rājā therāṃ divā tuṭṭhacitto mahārāhe pallaṃke
nisidāpetvā attano paṭiyāditassa nānāgāragabhojanassa pattāṃ pūretvā
adāsi. Thero uṭṭhāya gamanākāraṃ dasesi. „Nisiditvā bhuñjathā²³
'ti. „Saṭṭhu santikāṃ gantvā bhuñjissāmi mahārājā²⁴” ti. „Kham
pana Saṭṭhā²⁵” ti. „Vīsati bhikkhusahassaparivāro tumbhākaṃ dassanattāya
cārikāṃ nikkhanto mahārājā²⁶” ti. Rājā tuṭṭhamānaso āha : „tumhe imāṃ
paribhuñjitvā yāva mama puttā imāṃ nagaraṃ pāpuṇāti tāv' assa ito
va piṇḍapātāṃ pariharathā²⁷” ti. Thero adhiyāsesi. Rājā therāṃ
parivisitvā pattāṃ gandhacunṇena ubbattitvā uttamabhojanassa pūretvā
„Tathāgatassa dethā²⁸” ti therassa hatthe patitṭhāpesi. Thero sabbesaṃ
passantānaṃ²⁹ yeva pattāṃ ākāse khipitvā sayama pi vehāsaṃ
abbhuggantvā piṇḍapātāṃ āharitvā Saṭṭhu hatthe ṭhāpesi. Saṭṭhā
taṃ paribhuñji. Eten' upāyena therā divase divase āhari. Saṭṭhāpi
antarāmagge raṇṇo³⁰ yeva piṇḍapātāṃ paribhuñji. Thero pi bhatta-
kiccāvasāne divase divase³¹ „ajja ettakāṃ Bhagavā āgato, ajja ettakan³²”

¹ C^o aṅgārino corrected to agārino. ² C^o C^o -jātakaṃ. ³ C^o saṭṭhimantāhi.
⁴ C^o saṅgahan. ⁵ C^o aṅga-. ⁶ C^o omits one divase. ⁷ C^o C^o dīhi. ⁸ C^o
raṇṇo. ⁹ C^o paṇḍānānaṃ, C^o passantānaṃ. ¹⁰ C^o raṇṇo. ¹¹ C^o omits one
divase.

ti buddhagunapaṭisaṃyuttāya ca kathāya sakalarājakulam Satthu dassanaṃ vinā yeva Satthari saṃjātappasādaṃ akāsi. Ten' eva naṃ Bhagavā „etadaggaṃ¹ bhikkhave mama sāvakanāṃ bhikkhunāṃ² kulappasādakānaṃ yadidaṃ Kāludāyīti“ etadagge ṭhapesi. Sākiyāpi kho anuppatte Bhagavati „amhākaṃ nātisetthāṃ passissāma“³ 'ti san-nipatitvā Bhagavato vasanaṭṭhānaṃ vīmaṃsamānā „Nigrodhasakkassa ārāmo ramaṇiyo“⁴ ti sallakkhetvā tattha sabbaṃ paṭijagganavidhiṃ karetvā gandhapupphabhatthā paccuggamaṇaṃ karontā sabbālaṃkāra-patimaṇḍite daharadahare⁵ nāgaradārake ca dārikāyo ca paṭhamam pahiniṃsu⁶, tato rājakumāre ca rājakumāriyo ca, tesam anantaram⁷ sāmam gandhapupphacunṇādīhi pūjayamānā Bhagavantaṃ gahetvā Ni-grodhārāmaṃ eva agamaṃsu. Tatra Bhagavā vīsatisahassakhiṇāsava-parivuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā nāma mānājātikā mānatthaddhā. Te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro amhākaṃ kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“⁸ ti cintetvā daharadahare rājakumāre āhaṃsu: „tumhe vandatha, mayaṃ tumhākaṃ piṭṭhito nisidissāma“⁹ 'ti. Tesu evaṃ nisinnesu Bhagavā tesam ajjhāsayaṃ oloketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni ne vandāpessānīti“¹⁰ abhiññāpāda-kajjhānaṃ¹¹ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abbhuggantvā tesam sīse pādapaṃsum okiramaṇo viya Gaṇḍambamūle yamakapāṭihāriyasadisam paṭihāriyam akāsi. Rājā taṃ¹² acchariyam disvā āha: „Bhagavā tumhākaṃ jātadivase Kāladevalassa vandanatthaṃ upanītānaṃ pāde vo parivattitvā brāhmaṇassa matthake paṭiṭṭhite disvāpi ahaṃ tumhe vandim, ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jambucchāyāya sirisayane nisinnānaṃ vo jambucchāyāya aparivattanaṃ disvāpi pāde vandim, ayaṃ me dutiyā¹³ vandanā, idāni imaṃ adiṭṭhapubbaṃ paṭihāriyam disvāpi tumhākaṃ pāde vandāmi, ayaṃ me tatiyā vandanā“¹⁴ ti. Rañño¹⁵ pana vandite Bhagavantaṃ avanditvā ṭhātum samattho nāma eko Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bhagavā nātaye vandāpetvā ākāsaṃ otarivā paṇṇatte¹⁶ āsane nisīdi. Nisinne Bhagavati sikhāppatto nātisamāgamo ahoṣi. Sabbe ekaggacittā hutvā nisidimsu. Tato mahāmegho pokkharavassaṃ vassi, tambavaṇṇam udakaṃ heṭṭhā viravan-tam gacchati, tenitukāmo va temeti, atemitukāmassa sarīre udabindu-matto pi na patati. Taṃ disvā sabbe acchariyabbhutacittajātā „aho acchariyam aho abbhutan“¹⁷ ti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā „na

¹ C* C* etadaggaṃ. ² C* bhikkhunāṃ. ³ C* rammaniyo. ⁴ C* dahare dahare.

⁵ C* pahiniṃsu. ⁶ C* anantaram. ⁷ C* C* abhiññā-. ⁸ C* C* naṃ. ⁹ C* dutiya. ¹⁰ C* rañño. ¹¹ C* paṇṇatte.

idānim eva mayham nāṭisamāgame pokkharavassam vassati, atīte pi vassitī“ imissā aṭṭhuppattiya Vessantarajātakam kathesi. Dhamma-desanam sutvā sabbe uṭṭhāya vanditvā pakkamimsu, eko pi rājā vā rājamahāmatto vā „sve amhākam bhikkham gaṇhathā“ 'ti vatvā gato nāma n' atthi. Satthā punadivase visatisahassabhikkhuparivuto Kapilavatthum piṇḍāya pāvisi. Tam na koci gantvā nimantesi vā pattam vā aggahesi. Bhagavā indakhile ṭhito va āvajjesi: „kathan nu kho pubbabuddhā kulanagare piṇḍāya carimsu, kim uppaṭipāṭiya issarajanānam gharāni agamaṃsu' udāhu sapadānacārikam carimsu“ 'ti. Tato ekabuddhassāpi uppaṭipāṭiya gamanam adisvā¹ „mayāpi dāni ayam eva vaṃso ayam me paveni² paggaheṭabbā, āyatiṃ ca me sāvakaṃpi mamaṃ³ nēva anusikkhantā piṇḍacāriyavattam paripūressantīti“ kotiyam niviṭṭhagehato paṭṭhāya sapadānam⁴ piṇḍāya cari. „Ayyo kira Siddhatthakumāro piṇḍāya caratīti“ dvibhūmakatibhūmakādisu⁵ pāsādesu sihapañjare vivaritvā mahājano dassanavyāvaṭo ahoṣi. Rāhulamātāpi devī⁷ „ayyaputto kira imasmim yeva nagare mahantena rājanubhāvena suvaṇṇasavikādīhi vicaritvā⁸ idāni kesamassum ohāretvā kāsāyavattavasano kapālahatto piṇḍāya carati, sobhati nu kho“ ti sihapañjaram vivaritvā olokayamānā Bhagavantam nānāviraḡasamuḡjalāya sarirappabhāya nagaravīthiyo obhāsetvā vyāmapabhāparikkhepasamupabbūlhāya⁹ asitānubyañjanāvabhāsītāya¹⁰ dvattimsamahāpurisalakkhaṇa-patimāṇḍitāya anopamāya Buddhasiriyā virocāmānam disvā

291. „Siniddhanīlamudukuṇcitakeso
suriyasunimmalatalābbhinalāṭo
yuttatūṅgamudukāyatanāso
raṃsijālavitato naraṣiho“ ti

evamādikāhi aṭṭhahi naraṣihagāthāhi nāma abhithavitvā „tumhākam putto piṇḍāya caratīti“ raṇṇo¹¹ ārocesi. Rājā saṃviggahadayo hatthena sātakam saṇṭhapento turitaturitam nikkhamitvā vegena gantvā Bhagavato purato ṭhatvā āha: „kim bhante amhe lajjāpetha, kimattham piṇḍāya caratha, kim 'ettakānam bhikkhūnam na sakkā bhattam laddhun' ti

¹ C^o āgamaṃsu. ² C^o disvā. ³ C^o paveni corrected to paveni, C^o paveni corrected to paveni. ⁴ C^o C^o mamaṃ. ⁵ C^o sapadānam. ⁶ C^o dibhūmaka-. ⁷ C^o devī. ⁸ C^o C^o vivaritvā. ⁹ C^o byāma- -samūpa-, C^o vyāma- -samupabbu-, C^o vyāma- -samūpabbu-. ¹⁰ C^o asitānubyañjanāvabhāsītāya, C^o asitānubyañjanāvabhāsītāya, C^o asitānubyañjanāvabhāsītāya. ¹¹ C^o raṇṇo.

- saṇṇam¹ karitṭhā² 'ti. „Cārittam etaṃ³ mahārāja amhākaṃ⁴ ti.
„Nanu bhante amhākaṃ Mahāsammatakhattiyavanṣo nāma vaṃso,
tattha ca ekakhattiyō pi bhikkhācāro nāma n' atthīti⁵. „Ayaṃ
mahārāja rājavanṣo nāma tava vaṃso, amhākaṃ pana Dīpaṃkaro⁶
Koṇḍañño -pe- Kassapo ti ayaṃ Buddhavanṣo nāma, ete ca aññe ca
anekasaṃsaṃsaṃkhā Buddhā bhikkhācārā bhikkhācāren⁷. eva jīvikam
kappesun⁸ ti antaravāṭhiyaṃ⁹ ṭhito va

292. „Uttiṭṭhe na-ppamajjeyya,
dhammaṃ sucaritaṃ care,
dhammacārī sukhaṃ seti
asmiṃ loke paramhi ca¹⁰“ (Dhp. v. 168.)

imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne rājā sotāpattipale patitṭhāsi.

293. „Dhammaṃ care sucaritaṃ,
na naṃ duccharitaṃ care,
dhammacārī sukhaṃ seti
asmiṃ loke paramhi cā¹¹“ (Dhp. v. 169.)

imaṃ pana gātham sutvā sakadāgāmiphale patitṭhāsi. Dhamma-
pālajātakam sutvā anāgāmiphale patitṭhāsi. Maranasamaye setacchattassa
hetthā sirisayane nīpanno yeva arahattaṃ¹ pāpuṇi. Araṇṇavāsena²
padhānānuyogakiccaṃ³ raṇṇō⁴ nāhosi. Sotāpattiphalaṃ sacchikatvā
• yeva pana Bhagavato pattaṃ gahe tvā sapariṣaṃ Bhagavantam
mahāpāsādaṃ āropetvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena⁵ parivisi.
Bhaddakiccapariyosāne sabbaṃ itthāgāraṃ āgantvā Bhagavantam vandi
ṭhapetvā Rāhulamātaraṃ. Sā pana „gaccha, ayyaputtaṃ vandāhīti“
pariṇāmena vuccamānāpi „sace mayhaṃ guṇo atthi sayam eva me
santikaṃ ayyaputto āgamissati, āgataṃ eva naṃ vandissāmīti“ vatvā
na agamāsi. Bhagavā rājānaṃ pattaṃ gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi
saddhiṃ rājadhītāya sirigabbhaṃ gantvā „rājadhītā yathāruciṃ
vandamānā na kiñci vattaḃbā“ ti vatvā paṇṇatte¹⁰ āsane nisīdi. Sā
vegena gantvā¹¹ gopphakesu gahe tvā pādapiṭṭhiyaṃ sīsaṃ parivattetvā
yathājjhāsayaṃ vandi. Rājā rājadhītāya Bhagavati sinehabahumānā-
diguṇasampattiyo kathesi: „bhante mama dhītā ‘tumhehi kāsāyāni

¹ Ck C² saṇṇānaṃ. ² C² evaṃ. ³ Ck C² dīpaṃkara. ⁴ Ck antaravāṭhi. ⁵ C²
arahattaṃ. ⁶ C² araṇṇa-. ⁷ C² padānā-. ⁸ C² raṇṇō. ⁹ Ck C² khādaniyena
bhojaniyena. ¹⁰ C² paṇṇatte. ¹¹ C² vegenāgantvā.

nivattāhānīti' sutvā tato paṭṭhāya kāsāravattihā jātā, tumbhakaṃ ekabhattikabhāvaṃ sutvā ekabhattikā va jātā, tumbhehi mahāsayanassa chadditabhāvaṃ¹ nātvā paṭṭikamaṇḍake² yeva nipannā, tumbhakaṃ mālā-gandhādīhi viratabhāvaṃ nātvā viratamālāgandhā³ va jātā, attano nātakesu 'mayam paṭijaggissāmā' 'ti sāsane pesiṭe ekaññatikam pi na olokesi, evaṃ guṇasampannā me Bhagavā dhītā' ti. „Anacchariyaṃ mahārāja yaṃ idāni tayā rakkhīyamānā rājadhitā paripakke nāpe⁴ attānaṃ rakkhēyya, eṣā pubbe anārakkhā pabbatapāde vicaramānā aparipakke nāpe attānaṃ rakkhīti' vātvā Candakinnarajātakaṃ kathetvā utṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Dutiyadivase Nandassa rājakumārassa abhisekagehappavesanavivāhamāṅgalesu vattamānesu tassa gehaṃ gantvā kumāraṃ pattam gāhāpetvā pabbājetukāmo maṅgalaṃ vātvā utṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Janapadakalyāṇī⁵ kumāraṃ gacchantam disvā „tuvaṇṇaṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti“ vātvā gīvaṃ pasāretvā olokesi. So pi Bhagavantaṃ „pattam gaṇhathā“ 'ti vattum avisahamāno vihāraṃ yeva agamāsi. Tam anicchamānaṃ yeva Bhagavā pabbājesi. Iti Bhagavā Kapilapuraṃ gantvā tatiyadivase Nandaṃ pabbājesi. Sattame divase Rāhulamātā kumāraṃ alaṃkaritvā Bhagavato santikaṃ pesesi: „Passa tāta etaṃ vīsatisahassasamanaparivutaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ brahmarūpivaṇṇaṃ⁶ samaṇaṃ, ayaṃ te pitā, etassa mahantā nidhiyo ahesum, ty-assa⁷ nikkhamanato paṭṭhāya na passāma, gaccha naṃ dāyajjaṃ yāca: 'ahaṃ tāta kumāro, abhisekaṃ patvā cakkavattī bhavissāmi⁸, dhanena me attho, dhanam me dehi, sāmiko hi putto pitu santakassā'“ 'ti. Kumāro ca Bhagavato santikaṃ gantvā pitu sinehaṃ paṭilabhitvā hatṭhatuttṭho „sukhā te samaṇa chāyā“ 'ti vātvā aññaṃ⁹ pi bahum attano anurūpaṃ vadanto¹⁰ atṭhāsi. Bhagavā katabhatta-kicco anumodanaṃ katvā utṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Kumāro pi „dāyajjaṃ me samaṇa dehi, dāyajjaṃ me samaṇa dehīti“ Bhagavantaṃ anubandhi. Bhagavā kumāraṃ na nivattāpesi. Parijano pi Bhagavatā saddhiṃ gacchanto nivattetuṃ nāsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiṃ ārāmaṃ eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: „yaṃ ayaṃ pitu santakaṃ¹¹ dhanam icchatī tam vaṭṭānugataṃ¹² savighātami, hand' assa bodhi-maṇḍe paṭiladdhaṃ sattavidhaṃ ariyadhanaṃ demi, lokuttaradāyajjassa naṃ¹³ sāmikaṃ karomīti“ āyasmantaṃ Sāriputtaṃ āmantesi: „tena hi

¹ C^o jaddhita-, C^o chaddhita-. ² C^o paddhika, C^o paṭikka-. ³ C^o viratamālā-gandhā corrected to -mālāgandhā. ⁴ C^o paripakkañño. C^o paripakkañño.
⁵ C^o -yāni. ⁶ C^o -vaṇṇa. ⁷ C^o tassa. ⁸ C^o bhavissāma. ⁹ C^o aññaṃ.
¹⁰ C^o vadanto. ¹¹ C^o santikaṃ. ¹² C^o vaddhānugataṃ. ¹³ C^o tam.

tvam Sāriputta Rāhulakumāraṃ pabbājehitū¹. Pabbajite pana kumāre rañño adhimattadukkhāṃ uppaṃji. Taṃ adhivāsetuṃ asakkonto Bhagavato nivedetvā „sādhu bhante, ayyā² mātāpitūhi ananunñātāṃ³ puttaṃ na pabbājeyyun“ ti varaṃ yāci. Bhagavā tassa taṃ varaṃ datvā punadivase rājanivesane katapātaraṃ ekamantaṃ nisinnena rañña⁴ „bhante, tumbhākaṃ dukkaracārikakāle ekā devatā maṃ upasaṃkamitvā ‘putto te kālakato’ ti āha, tassā vacanaṃ asaddahanto ‘na mayhaṃ putto bodhim appaṭvā kālāṃ karotīti’ taṃ paṭikkhipin“ ti vutto⁵ „idāni kiṃ⁶ saddahissatha ye tumhe pubbe pi aṭṭhikāni⁷ dassetvā ‘putto te mato’ ti vutte na saddahitthā“ ti imissā aṭṭhuppattiyā Mahādharmapāḷajātakaṃ kathesi. Kathāpariyosāne rājā anāgāmiṃ phale patiṭṭhahi. Iti Bhagavā pitaraṃ tisu phalesu patiṭṭhāpetvā bhikkhusaṃghaparivuto puna-d-eva Rājagahaṃ gantvā Sītavane vihaṃsi. Tasmim samaye Anāthapiṇḍiko gaḥapati pañcahi sakatasatehi bhaṇḍaṃ ādāya Rājagahe piyasahāyassa seṭṭhino gehaṃ gantvā tattha Buddhassa Bhagavato uppanabhāvaṃ sutvā balavapaccūsasamaye devatānubhāvena vivatena dvārena Satthāraṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ sutvā sotāpattiṃ phale patiṭṭhāya dutiyadivase buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ datvā Sāvattim⁸ āgamanatthāya Satthu paṭinñāṃ⁹ gaḥetvā antarāmagge pañcaccattārisayojanattāhāne satasahassaṃ satasahassaṃ dāpetvā yojanikāya yojanikāya vihaṃse karetvā¹⁰ Jetavanaṃ koṭisanthārena aṭṭhārasahiraññaṃ koṭiṃ kiṇitvā¹¹ navakammaṃ paṭṭhapesi¹². So majjhe Dasabalassa gandhakūṭim karesi. Taṃ parivāretvā asīti-mahātherānaṃ¹³ paṭiekkasannivesane¹⁴ āvāse ekakuḍḍakadvikuḍḍakahaṃsavattakadighasālamāṇapādivasena sesasenāsanāni¹⁵ pokkharaniyo ca¹⁶ cāṃkamanarattitṭhānadivāṭṭhānāni cā ti aṭṭhārasakotiṃ pariccāgena ramaṇiye bhūmibhāge manoramaṃ vihāraṃ kārāpetvā Dasabalassa āgamanatthāya dūtaṃ pesesi. Satthā dūtassa sāsaṇaṃ sutvā mahābhikkhusaṃghaparivāro Rājagahā nikkhamitvā anupubbena Sāvattinagaraṃ pāpuṇi. Mahāsetthi¹⁷ pi kho vihāramahaṃ sajjetvā Tathāgatassa Jetavanaṃ¹⁸ pavisaṇadivase puttaṃ sabbālaṃkārāpatimaṇḍitaṃ katvā alaṃkatapaṭiyatteḥ¹⁹ eva pañcahi kumārasatehi saddhim pesesi. So sapaṇivāro pañcavaṇṇavatthasamujjalāni pañcadhajasatāni gaḥetvā

¹ C^o ayya. ² C^o ananuyyātāṃ, C^o ananunñātāṃ. ³ C^o rañña. ⁴ C^o vutte.

⁵ C^o sakiṇ. ⁶ C^o adhittakāni. ⁷ C^o sāvattiyāṃ. ⁸ C^o C^o paṭinñāṃ. ⁹ C^o kārāpetvā. ¹⁰ C^o kiṇitvā. ¹¹ C^o paṭṭhapesi. ¹² C^o C^o -mahātherānaṃ, C^o -mahātherānaṃ. ¹³ C^o paṭiekkā-. ¹⁴ C^o sesasenāsaṇa. ¹⁵ C^o C^o omīti ca. ¹⁶ C^o -seṭṭhi. ¹⁷ C^o Jetavanassa.

Dasabalassa purato ahosi. Tesam pacchato Mahāsubhaddā - Cūla-subhaddā¹ ti dve seṭṭhidhītaro pañcahi kumārisatehi² saddhim punnaghate gahetvā nikkhamimsu. Tesam pacchato seṭṭhibhāriyā sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā pañcahi mātugāmasatehi saddhim punnapātiyo gahetvā nikkhami. Sabbesam pacchato sayam mahāseṭṭhi³ ahatavatthanivatto ahatavattheh⁴ eva pañcahi seṭṭhisatehi saddhim Bhagavantam abbhuggañchi⁵. Bhagavā imam upāsakaparisam purato katvā mahābhikkhusaṃghaparivuto attano sarīrappabhāyā⁶ suvaṇṇarasasekapīṇjarāni viya vanantarāni kurumāno anantāya Buddhalīlāyā⁷ appaṭisamāya Buddhasiriya Jetavanavihāraṃ pāvīsi. Atha nam Anāthapiṇḍiko pucchi: „kathāham bhante imasmiṃ vihāre paṭipajjāmi⁸“. „Tena hi gahapati imam vihāraṃ āgatānāgatassa bhikkhusaṃghassa dehīti⁹“. „Sādhu bhante“ ti mahāseṭṭhi¹⁰ suvaṇṇabhīmāraṃ ādāya Dasabalassa hatthe udakam pādetvā „imam Jetavanavihāraṃ āgatānāgatassa cātuddisassa buddhapamukhassa saṃghassa dammīti“ adāsi. Sāttā vihāraṃ paṭiggahetvā anumodanam kāranto

294. „Sitaṃ uṇhaṃ paṭihanti
tato vālamigāni¹ ca
sirimsape ca makase ca
sisire cāpi vuṭṭhiyo.

295. Tato vātāpe ghore
saṇjāte² paṭihaṇṇati³.
Lenatthaṃ ca sukhatthaṃ ca
jāyitūṃ ca vipassitūṃ
vihāradānam saṃghassa
aggaṃ Buddhena vaṇṇitācī.

296. Tasmā hi paṇḍito povi
sampaṇṇam sūtham attano
vihāre kāraye ramme
vāṇay⁴ ettha bahuvācī.

297. Tesam aṇṇaṃ ca pāṇaṃ ca
vatthasenāsaṇṇaṃ ca
dādeyya ajukāṭṭesa
vipassanena cetācī.

¹ C^o C^o -cūla-. ² C^o kumārī- ³ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁴ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁵ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁶ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁷ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁸ C^o C^o -paṭipajjāmi- ⁹ C^o C^o -paṭipajjāmi- ¹⁰ C^o C^o -paṭipajjāmi-

298. Te tassa dhammaṃ desenti
sabbadukkhāpanūdanam,
yaṃ yo dhammaṃ idh' aññāya'¹
parinibbāti anāsavo'' ti

vihārānisamsam kathesi. Anāthapiṇḍiko dutiyadivasato patthāya vihāramaham ārabhi. Visākhāya pāsādamaho catuhi' māsehi niṭṭhito. Anāthapiṇḍikassa pana vihāramaho navahi māsehi niṭṭhāsi. Vihāramahe pi atthāras' eva' koṭiyo agamaṃsu, iti imasmim yeva vihāre catupannāsakoṭisamkham dhanam pariccaji. Atīte pana Vipassissa Bhagavato kāle Punabbasumitto nāma setthi' suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kinitvā⁴ tasmim yeva thāne yojanappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Sikhissa Bhagavato kāle Sirivaddho nāma setthi' suvaṇṇaphālasanthārena⁵ kinitvā⁶ tasmim yeva thāne tigāvutappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Vessabhussa Bhagavato kāle Sotthiyo nāma setthi' suvaṇṇahatthipadasanthārena kinitvā⁴ tasmim yeva thāne addhayojanappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Kakusandhassa Bhagavato kāle Accuto nāma setthi' suvaṇṇiṭṭhikasanthāren' eva' kinitvā⁸ tasmim yeva thāne gāvutappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Koṇāgamanassa Bhagavato kāle Uggo nāma setthi' suvaṇṇakacchapasanthārena⁵ kinitvā⁴ tasmim yeva thāne addhagāvutappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Kassapassa Bhagavato kāle Sumaṅgalo' nāma setthi' suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kinitvā⁴ tasmim yeva thāne soḷasakarīsappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Amhākam Bhagavato kāle Anāthapiṇḍiko setthi' kahāpanakotiśanthārena¹⁰ kinitvā⁸ tasmim yeva thāne atthakarīsappamānam saṃghārāmaṃ kāresi. Idam kira thānam sabbabuddhānam avijahitattānam¹¹ eva. Iti mahābodhimande sabbaññūtappattito¹² yāva mahāparinibbānamañcā yasmim thāne Bhagavā vihāsi idam Santikenidānam nāma, tassa vasena sabbajātakāni vaṇṇayissāma.

NIDĀNAKATHĀ

niṭṭhitā.

¹ C² idhamñāya. ² C² atthārase yeva. ³ so all three MSS. ⁴ C² kinitvā
⁵ C² -thāreṇa. ⁶ C² kinitvā. ⁷ C² -thāreṇeva. ⁸ C² C² kinitvā. ⁹ C² C²
sumaṅgalo. ¹⁰ C² kahāpana-. C² kahāpanakotiśanthāreṇa. ¹¹ C² avijahitani
thānam. ¹² C² sabbaññūtappattiko, C² sabbaññūppattito.

NAMO TASSA
BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA¹.

~~~~~

I. EKANIPĀTA.

—

1. APANNAKAVAGGA.

1. Apannakajātaka.

Imam tava Apannakadhammadesanam Bhagavā Sāvattim² upanis-
sāya Jetavanamahāvihāre viharanto kathesi. Kam pana ārabha
ayam kathā samuṭṭhitā ti. Setṭhissa saḥāyake pañcasate titthiya-
sāvake³. Ekasmim hi divase Anāthapiṇḍiko setṭhi⁴ attano saḥāyake
pañcasate añnatitthiyasāvake⁵ ādāya bahumālāgandhavilepanaṃ⁶ c' eva
telamadhupphānitavattacchadanāni⁷ ca gāhāpetvā⁸ Jetavanam gantvā
Bhagavantam vanditvā mālādīhi⁹ pūjetvā bhesajjāni c' eva vatthāni ca
bhikkhusaṃghassa vissajjetvā cha nisajjadose vajjetvā ekamantaṃ
nisīdi. Te pi añnatitthiyasāvaka¹⁰ Tathāgataṃ vanditvā Satthu punṇa-
candasassirikaṃ mukhaṃ lakkhaṇanubyañjanapatimanditaṃ vyāmappa-
bhāparikkhitaṃ¹¹ brahmakāyaṃ āvelāvelā¹² yamakayamakā¹³ hutvā nic-
charantiyo¹⁴ ghanabuddharasmiyo ca¹⁵ olokayamānā Anāthapiṇḍikassa
samipe yeva nisīdīmsu. Atha tesaṃ¹⁶ Manosilātale sīhanādaṃ nadanto
tarunasiho viya gajjanto pāvussakamegho viya ca Ākāsagaṇaṃ¹⁷ otā-

¹ C° name buddhāya. ² Ck C° sāvattīyaṃ, C° sāvattim corrected to sāvattīyaṃ.

³ C° -sāvake ti. ⁴ so all three MSS. ⁵ C° titthiyasāvake, Ck añnatitthiya-

⁶ C° -vilepanāni. ⁷ Ck telamadhupphānitam-, C° sappitelamadhupphanita-. ⁸ C°

gāhāpetvā. ⁹ C° mālāgandhādīhi. ¹⁰ Ck te pi añna-, C° atha kho te añna-

¹¹ C° byāma-. ¹² C° āvelāvelā, C° avelā avelā corrected to avelā avelā. ¹³ Ck

yamakāyamakā ¹⁴ C° viniccharantiyo. ¹⁵ C° omits ca. ¹⁶ C° nesaṃ. ¹⁷ Ck

C° ākāsagaṇam, C° ākāsagaṇā.

rento viya¹ ratanadāmaṃ ganthento viya ca aṭṭhaṅgasamannāgatena savaṇīyena² kamaṇīyena brahmassarena nānāyavicittam madhuradhammakatham³ katesi. Te Satthu dhammadesanaṃ sutvā pasannacittā vutthāya⁴ Dasabalaṃ vanditvā aññatitthiyasaraṇaṃ⁵ bhinditvā Buddhāṃ saraṇaṃ agamaṃsu. Te tato paṭṭhāya niccakālaṃ Anāthapiṇḍikena saddhiṃ gandhamālādīhatthā vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇanti dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti uposathakammaṃ karonti. Atha Bhagavā Sāvathito puna-d-eva Rājagahaṃ agamāsi. Te Tathāgatassa gatakāle tam⁶ saraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ⁵ gantvā attano mūlatṭhāne yeva patitṭhitā. Bhagavāpi sattatṭhamāse⁷ vītināmetvā puna Jetavanaṃ agamāsi. Anāthapiṇḍiko puna pi te ādāya Satthu santikaṃ gantvā Satthāraṃ gandhādīhi⁸ pūjetvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Te pi Bhagavantaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha nesaṃ Tathāgate cārikaṃ pakkante gahitasaraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ eva gahetvā mūle patitṭhitabhāvaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā aparimitakappakoṭṭiyo⁹ nīrantaraṃ pavattitavacīsucaritānubhāvena dibbagandhagandhitam¹⁰ nānāgandhapūritaṃ ratanakaraṇḍakaṃ vivarento viya mukhapadumaṃ vivaritvā madhurassaraṃ¹¹ nicchārento „saccaṃ kira tumhe upāsakā tīni¹² saraṇāni bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ⁵ gatā¹³ ti pucchi. Atha tehi paṭicchādetum asakkontehi „saccaṃ Bhagavā“ ti vutte Satthā „upāsakā, heṭṭhā avīciṃ upari bhavaggaṃ paricchedaṃ katvā tiriyaṃ aparimāṇasu lokadhātusu¹⁴ sīlādiguṇena Buddhena sadiso nāma n' atthi, kuto adhikataro, 'yāvata bhikkhave sattā apadā vā -pe-¹⁵ Tathāgato tesam aggaṃ akkhāyati', 'yaṃ kiñci vittaṃ idha vā huram vā -pe-¹⁶, 'aggato ve pasannānaṃ¹⁷ ti ādīhi suttehi pakāsīte ratanattaya-guṇe pakāsetvā¹⁸ evaṃ uttamaguṇehi¹⁹ samannāgataṃ ratanattaya-saraṇaṃ⁵ gatā upāsakā vā upāsikā vā nirayādīsu²⁰ nibbattaṇakā nāma n' atthi, apāyaṇibhattito pana muccitvā²¹ devaloke uppajjitvā²² mahā-sampattim anubhonti²³, tasmā tumhehi evarūpaṃ saraṇaṃ bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ gacchantehi ayuttaṃ katan²⁴ ti āha. Ettha ca tīni ratanāni mokkhasena uttamavasena saraṇagatānaṃ apāyesu nibbattiyā abhāvaṃ²⁵ dīpanattham imāni suttāni dassetabbāni:

¹ C^o adds ca. ² C^o savaṇīyena. ³ C^o madhurasaraṃ dhammaṃ. ⁴ C^o vutthāya.

⁵ C^o aññā-. ⁶ C^o omits tam. ⁷ C^o satta aṭṭha māse. ⁸ C^o gandhamālādīhi. ⁹ C^o -koṭṭiyo. ¹⁰ C^o C^o -ganthitam. ¹¹ C^o madhurasaraṃ. ¹² C^o tīni. ¹³ C^o C^o -dhātusu.

¹⁴ C^o apadā vā dipadā vā catuppadā vā. ¹⁵ C^o huram vā ti. Ofr. Khud. Pāṭha p. 7.

¹⁶ C^o pasannānaṃ. ¹⁷ C^o pakāsītvā. ¹⁸ C^o -guṇa. ¹⁹ C^o ratanattayaṃ saraṇaṃ.

²⁰ C^o C^o -yādīsu. ²¹ C^o muccitvā. ²² C^o devalokaṃ uppajjitvā. ²³ C^o anubhavantī. ²⁴ C^o katan. ²⁵ C^o abhāva, C^o abhāvaṃ corrected to abhāva.

Ye keci Buddhān saraṇaṃ gatā se
na te gamissanti apāyaṃ¹,
pahāya mānusaṃ dehaṃ
devakāyaṃ paripūressanti².

Ye keci Dhammaṃ -pe-
Ye keci Saṃghaṃ -pe-
devakāyaṃ paripūressanti³.

Bahuṃ ve saraṇaṃ yaṃti
pabbatāni vasaṇi ca -pe-
etaṃ saraṇaṃ āgama
sabbadukkhaṃ paṇṇasati. (Dhp. v. 122-123).

Na kevalaṃ ca nesaṃ Satthā ettakaṃ yeva⁴ dhammaṃ devesu. ye ca
kho „upāsakā Buddhāna-“ atikaṃ mārhānaṃ nāma Dhammaṃ devesu. ye
Saṃghānussatikammatthānaṃ nāma upāsakamaggaṃ devesu. ye
phalaṃ deti sakadāgāmi-maggaṃ devesu. ye anāgāmi-phalaṃ deti magga-
maggam deti anāgāmi-phalaṃ deti anāgāmi-maggaṃ devesu. ye
deti⁵“ evamādihi pi na yehi dhammaṃ devesu. ye devesu nāma devesu
bhindantehi ayuttāṃ tumbhā kassā s. i. i. i. Eṇa ca Buddhānaṃ
tikammatthānānaṃ upāsakamaggaṃ devesu. ye devesu nāma devesu
bhāvito bahulikato ekasamāgāya⁶ vāgāya⁷ nāma devesu
abhināya⁸ sambodhāya⁹ vāgāya¹⁰ nāma devesu. Eṇa ca Buddhānaṃ
Buddhānussati¹¹“ evamādihi pi na yehi dhammaṃ devesu. ye
pakārehi upāsake satthā¹² devesu. ye devesu nāma devesu
saraṇaṃ ti takkagāhena vāgāya¹³ devesu. ye devesu nāma devesu
kantāre yakkhabhāsaṃ nāma devesu. ye devesu nāma devesu
pasa ekasagāhena vāgāya¹⁴ devesu. ye devesu nāma devesu
kantāre sotthānāvaṃ nāma devesu. ye devesu nāma devesu
thapāpāko gahāṇaṃ vāgāya¹⁵ devesu. ye devesu nāma devesu
nāma¹⁶ ājāṇaṃ¹⁷ devesu. ye devesu nāma devesu
upāsakānaṃ vāgāya¹⁸ devesu. ye devesu nāma devesu
pakāṇaṃ, pakāṇaṃ pasa vāgāya¹⁹ devesu. ye devesu nāma devesu
apannakagāhena vāgāya²⁰ devesu. ye devesu nāma devesu

¹ C apāyānaṃ. ² C apāyaṃ. ³ C apāyaṃ. ⁴ C apāyaṃ. ⁵ C apāyaṃ. ⁶ C apāyaṃ. ⁷ C apāyaṃ. ⁸ C apāyaṃ. ⁹ C apāyaṃ. ¹⁰ C apāyaṃ. ¹¹ C apāyaṃ. ¹² C apāyaṃ. ¹³ C apāyaṃ. ¹⁴ C apāyaṃ. ¹⁵ C apāyaṃ. ¹⁶ C apāyaṃ. ¹⁷ C apāyaṃ. ¹⁸ C apāyaṃ. ¹⁹ C apāyaṃ. ²⁰ C apāyaṃ.

tumbhākam eva pākato, sādhu vata no Bhagavā ākāse punṇacandaṃ utthāpento viya imaṃ kāraṇaṃ pākataṃ karotū¹ 'ti. Atha Bhagavā „mayā kho gahapati aparimitakālaṃ dasa pāramiyo pūretvā lokassa kaṃkhacchedanattatham eva sabbaññūtaññānaṃ paṭividdhaṃ, sihavasāya suvaṇṇanālīm² pūrento viya sakkaccaṃ sotaṃ odahitvā suṇāhīti³“ seṭṭhino satuppādaṃ janetvā himagabbhaṃ padāletva punṇacandaṃ nīharanto viya bhavantarena paṭicchannakāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atīte Kāsiraṭṭhe Bārāṇasīnagare⁴ Brahmaḍatto nāma rājā ahoṣi. Tadā Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhiṃ gahetvā⁵ anupubbena vayappatto pañcahi sakataṣaṭehi vaṇijjam⁶ karonto vicarati. So kadāci pubbantato aparantaṃ gacchati kadāci aparantato pubbantaṃ. Bārāṇasiyaṃ yeva añño⁷ pi satthavāhaputto atthi bālo avyatto anupāyakusalo. Tadā Bodhisatto Bārāṇasito mahagghaṃ⁸ bhaṇḍaṃ gahetvā pañca sakataṣaṭāni pūretvā gamanasajjāni katvā ṭhapesi. So pi bālasatthavāhaputto tath' eva pañca sakataṣaṭāni pūretvā gamanasajjāni katvā ṭhapesi. Bodhisatto cintesi: „sace ayaṃ bālasatthavāhaputto mayā saddhiṃ yeva gamissati sakataṣasahassee⁹ ca¹⁰ ekato magge¹¹ gacchante maggo pi na - ppahessati¹², manussānaṃ dārūdakādini¹³ pi¹⁴ balivaddānaṃ tiṇāni pi dullabhāni bhavissanti, etena vā mayā vā purato gantūni vaṭṭatīti¹⁵ so taṃ pakkosāpetvā etam atthaṃ ārocetvā „dvihi¹⁶ amhehi ekato gantūni na sakkā¹⁷ ti, kiṃ tvam purato gamissasi¹⁸ udāhu pacchato¹⁹ ti āha. So cintesi: „mayi purato gacchante bahū²⁰ ānisaṃsā²¹, maggena abhinnen' eva gamissāmi, gonā anāmaṭṭhatīnaṃ khādissanti, manussānaṃ anāmaṭṭhaṃ²² sūpeyyapaṇṇaṃ bhavissati, pasannaṃ²³ udakaṃ, yathārucciṃ agghaṃ ṭhapetvā bhaṇḍaṃ vikkiṇissāmi²⁴“ so „ahaṃ samma purato gamis-

¹ C^o -nālīm, ² C^o suṇāhīti. ³ C^k bārāṇasi-, C^v bārāṇasi-. ⁴ C^o adds dasa-māsaccayena mātukucchito nikkhamitvā. ⁵ C^o vaṇijjam ⁶ C^k añño. ⁷ C^o mahaggha. ⁸ C^o sakataṣasahassee corrected to -sahasseehi, C^k -sahasseehi. ⁹ vā? C^o omits ca. ¹⁰ C^o omits magge. ¹¹ C^o napahessati. ¹² C^k dārūdakādīnaṃ, C^o dārūdakāni. ¹³ C^o C^v omit pi. ¹⁴ C^o adds pi. ¹⁵ C^v sakkā. ¹⁶ C^o gacchasi. ¹⁷ C^o bahū. ¹⁸ C^o ānisaṃsāmi. ¹⁹ C^o anāmaṭṭha. ²⁰ C^o pasanna. ²¹ C^v vikkiṇi-.

sāmīti¹“. Bodhisatto pi pacchato gamane bahū ānisaṃse addasa, evaṃ² hi³ assa ahosi: „purato⁴ gacchantā⁵ magge visamaṭṭhānaṃ samaṃ karissanti, ahaṃ tehi gatamaggena gamissāmi, purato gatehi balivaddehi pariṇatathaddhatīṇe⁶ khādite mama goṇā puna utṭhitāni⁷ madhuratiṇāni⁸ khādissanti“, gahitapannaṭṭhānato utṭhitam manussānaṃ sūpeyyapaṇṇaṃ madhuraṃ bhavissati, anudake⁹ ṭhāne¹⁰ khaṇitvā ete udakaṃ uppādessanti, parehi¹¹ katesu āvātesu mayam udakaṃ pivissāma, agghaṭṭhapanāṃ nāma manussānaṃ jīvitaṃ voropanasadisam, ahaṃ pacchato gantvā etehi ṭhapitagghen¹² eva¹³ bhaṇḍaṃ vikkiṇissāmīti“, atha so ettake ānisaṃse disvā „samma tvaṃ purato gacchāhi¹⁴“ ti āha. „Sādhū sammā“ ti bālasatthavāho sakatāni yojetvā nikkhanto anupubbena¹⁵ manussāvāsaṃ atikkamitvā kantāramukhaṃ pāpuṇi. Kantāraṃ¹⁶ nāma corakantāraṃ vālakantāraṃ¹⁷ nirudakakantāraṃ¹⁸ amanussakantāraṃ appabhakkhakantāraṃ¹⁹ ti pañca-vidham, tattha corehi adhiṭṭhito maggo corakantāraṃ nāma, sihādihi adhiṭṭhitamaggo vālakantāraṃ¹⁷ nāma, yattha nahāyitum vā pātum²⁰ vā udakaṃ n²¹ atthi idaṃ nirudakakantāraṃ¹⁸ nāma, amanussādhiṭṭhitam²¹ amanussakantāraṃ nāma, mūlakhādanīyādivirahitaṃ²² appabhakkhakantāraṃ nāma, imasmiṃ pañcavidhe kantāre taṃ kantāraṃ nirudakakantāraṃ¹⁸ c²³ eva amanussakantāraṃ ca²⁴. Tasmā so satthavāhaputto sakātesu mahanta-mahantacāṭiyo²⁴ ṭhapetvā²⁵ udakassa pūrāpetvā satthiyojanikaṃ kantāraṃ paṭipajji. Ath²⁶ assa kantāramajjhaṃ gatakāle²⁶ kantāre adhivatthayakkho „imehi gahitaudakaṃ chaddāpetvā²⁷ dubbale katvā sabbe va ne²⁸ khādissāmīti“ sabbasetataruṇabalivadda-

¹ C^o adds āha. ² C^o evaṃ. ³ C^o omits hi. ⁴ C^o ete purato. ⁵ C^o gacchanto. ⁶ C^o paritthaddhatīṇe. ⁷ C^o puṇa utṭhitāni. ⁸ C^o omits madhura. ⁹ C^o khāyissanti. ¹⁰ C^o C^o anūdake. ¹¹ C^o adds āvāsaṃ. ¹² C^o C^o paresuhi. ¹³ C^o ṭhapitaggho, C^o ṭhapitaggho. ¹⁴ C^o gacchāhi. ¹⁵ C^o anupubbo. ¹⁶ C^o kantāraṃ corrected to kantāra. ¹⁷ C^o vāla-. ¹⁸ C^o C^o nirūdaka-. ¹⁹ C^o -kantāraṃ. ²⁰ C^o pivitum. ²¹ C^o amanussehi adhiṭṭhitam. ²² C^o C^o -khādanīyā-. ²³ C^o eva. ²⁴ C^o mahantamahantā-. ²⁵ C^o ṭhapāpetvā. ²⁶ C^o kantāramajjhakāle. ²⁷ C^o C^o chaddāpetvā. ²⁸ C^o sabbe jane.

yuttam¹ manoramam yānakam māpetvā² dhanukalāpaphalakā-vudhahatthehi³ dasahi dvādasahi amanussehi parivuto uppala-kumudāni pīlandhitvā⁴ allasiso allavattho issarapuriso viya tasmim yānake nisīditvā kaddamamakkhitehi⁵ cakkehi paṭipa-tham agamāsi. Parivāramanussāpi⁶ ssa purato ca pacchato ca gacchantā allakesā allavatthā uppalakumudamālā pīlandhitvā⁷ padumapūṇḍarikakalāpe gahetvā bhisamuḷālāni⁸ khādanā udakabindūhi⁹ c' eva kalalena ca paggharantena agamanisu. Satthavāhā ca nāma yadā dhuravāto vāyati¹⁰ tadā yānake nisīditvā upatṭhākaparivutā rajam pariharantā purato gacchanti, yadā pacchato¹¹ vāyati tadā ten' eva nayena pacchato gacchanti, tadā pana dhuravāto ahosi¹², tasmā so satthavāhaputto purato agamāsi. Yakkho tam āgacchantam disvā attano yānakam maggā okkametvā¹³ „kham gacchathā“¹⁴ 'ti tena saddhim paṭisanthāram akāsi. Satthavāho pi attano yānakam maggā okkamāpetvā¹⁵ sakatānam gamanokāsam datvā ekamantaṃ tthito¹⁶ tam yakkham avoca: „bho, amhe tāva Bārāṇasito āgacchāma, tumhe pana uppalakumudāni pīlandhitvā padumapūṇḍarikahatthā bhisamuḷālāni¹⁷ khādanā kaddamamakkhitā¹⁸ udakabindūhi paggharantehi āgacchatha, kin¹⁹ nu kho tumhehi²⁰ āgatamagge devo vassati uppalādisañchannāni²¹ sarāni atthiti“ pucchi. Yakkho tassa katham sutvā „samma, kim nām' etaṃ kathesi, esā nilavanarāji paññāyati²², tato paṭṭhāya sakalam araṇṇam ekodakam, nibaddham²³ vassati, kandarā purā, tasmim tasmim²⁴ tthāne padumādisañchannāni²⁵ sarāni²⁶“ vatvā paṭipātiyā

¹ C^s sabbasetam-. ² C^s adds udakakalalamakkhitehi. ³ C^s -vudhādihatthehi. ⁴ C^s pīlandhitvā. ⁵ C^k -makkhite, C^v -makkhite corrected to -makkhitehi. ⁶ C^k -mulāni, C^s -mūlāni corrected to -mūlālāni. ⁷ C^v yadādhuravāto purato vāyati, C^s yadā purato vāto vāyati. ⁸ C^s adds vāto. ⁹ C^s tadā pana purato vāto ahosi, C^v tadā pana dhuravāto purato ahosi. ¹⁰ C^k C^v okkamitvā, ¹¹ C^s okkametvā. ¹² C^k yam. ¹³ C^k -mūlālāni corrected to -mūlāni, C^s -mūlāni corrected to -mūlālāni. ¹⁴ C^s khādanā ca udakakalalamakkhitā. ¹⁵ C^s kin. ¹⁶ C^k C^v tumhe. ¹⁷ C^s uppalasañch- corrected to uppalādisañch-. ¹⁸ C^k paññāyati. ¹⁹ C^s adds devo. ²⁰ C^k C^v -purāya tasmim tasmim, C^s -purā yasmim. ²¹ C^s padumasañch-. ²² C^s sarāni atthiti.

gacchantesu sakāṇesu „imāni sakatāni ādāya khamā gacchathā“¹ 'ti pucchi. „Asukam jānapadam nāma“² 'ti. „Imasmiṃ ca imasmiṃ ca sakāṇe kiṃ nāma bhandan“³ 'ti. „Asukaṃ ca asukaṃ cā“⁴ 'ti. „Pacchato āgacchantāni sakatāni atīviya garukam hutvā āgacchati, etasmiṃ kiṃ bhandan“⁵ 'ti. „Uḍakam erthā“⁶ 'ti. „Parato tāva udakam ānentehi⁷ vo manāpanā⁸ katam, ito patthāya pana udakena kiccāmi⁹ atthi, purato bahum¹⁰ udakam, cāṭiyo¹¹ bhinditvā udakam chaḍḍetvā¹² sukhena gacchathā“¹³ 'ti āha, evaṃ ca pana vatvā „tumhe gacchatha, amhākaṃ papañco hotiti“¹⁴ thokaṃ gantvā tesāni adassanaṃ patvā attano yakkha-nagaram eva agamāsi. So pi kho¹⁵ bālasatthavāho attano bāla-tāya yakkhassa vacanaṃ gahetvā cāṭiyo bhindāpetvā pasata-mattam¹⁶ pi udakam anavasesetvā sabbaṃ chaḍḍetvā¹⁷ sakatāni pajāpesi¹⁸. Purato appamattakam pi udakam nāhosi. Manussā pāṇiyam¹⁹ alabhantā kilamimsu. Te yāva suriyass²⁰ atthagamanā²¹ gantvā sakatāni mocetvā parivattakena ṭhapetvā goṇe cakkesu bandhimsu. N²² eva goṇānaṃ udakam²³ ahosi na manussānaṃ yāgubhattāni vā²⁴. Dubbalamanussā tattha tattha nipajjivā sayimsu. Rattibhāgasamanantare yakkhā yakkhanagarato āgantvā sabbe pi goṇe ca manusse ca jīvitakkhayaṃ pāpetva maṃsaṃ khādinvā atthini avasesetvā agamamsu²⁵. Evaṃ ekaṃ bāla-satthavāhaputtam nissāya sabbe te vināsaṃ pāpuṇimsu, hat-thaṭṭhikādīni²⁶ disāvidisāvippakiṇṇāni²⁷ ahesuṃ, pañca sakāṭa-satāni yathāpūritāni²⁸ eva atthamsu. Bodhisatto pi kho bāla-satthavāhaputtassa nikkhantadivasato māsaddhamāsaṃ vitinā-metvā pañcahi sakāṭasatehi nagarā nikkhamma anupubbena kantāramukham pāpuṇi. So tattha udakacāṭiyo pūretvā bahum udakam ādāya khandhāvāre bheriṃ²⁹ carāpetvā manusse sanni-

¹ C^o āharantehi. ² C^o amanāpanā. ³ C^o bahu. ⁴ C^o udakacāṭiyo. ⁵ C^o chaḍḍetvā. ⁶ C^o omits kho. ⁷ C^o -mattam. ⁸ C^o chaḍḍāpetvā. ⁹ C^o C^o pajāpesi. ¹⁰ C^o pāṇiyam. ¹¹ C^o suriyatthagamanā. ¹² C^o adds vā yāgubhattāni vā. ¹³ C^o omits yāgubhattāni vā. ¹⁴ C^o agamimsu. ¹⁵ C^o adds pi. ¹⁶ C^o disāvi-disāsu vippak-. ¹⁷ C^o bheriṃ.

pādetvā evam āha: „mañ anāpucchitvā pasatamattam pi udakañ mā valañjayittha, kantāre visarukkhā nāma honti, pattam vā pupphañ vā phalañ vā tumhehi pure¹ akhāditapubbañ mañ anāpucchitvā mā khāditthā“² 'ti evaṃ manussānañ ovādañ datvā pañcahi sakatasatehi kantārañ paṭipajji. Tasmim kantāramajjhañ sampatte so yakkho purimaṇayen' eva Bodhisattassa paṭipathe attānañ dassesi. Bodhisatto tañ disvā va aññāsi³: „imasmiñ kantāre udakañ n' atthi, nirūdakakantāro⁴ nāma⁵ esa, ayañ ca nibbhayo rattanetto, chāyāpi⁶ 'ssa na paññāyati⁷, nissamsayañ iminā purato gato bālasatthavāhaputto sabbañ udakañ chaḍḍāpetvā⁸ kilametvā sapaṇiso khādito bhavissati, mayhañ pana paṇḍitabhāvañ upāyakosallañ na jānāti, maññe⁹ ti. Tato nañ āha: „gacchatha tumhe, mayañ vāñijā¹⁰ nāma, aññañ¹¹ udakañ adisvā gahitaudakañ¹² na chaḍḍema, diṭṭhatthāne pana¹³ chaḍḍetvā sakatāni sallahukāni katvā gamissāma¹⁴“ 'ti. Yakkho thokañ gantvā adassanañ upagamma attano yakkhanagaram eva gato. Yakkhe pana gate manussā Bodhisattañ āhaṃsu: „ayya, ete manussā 'esā nilavanarāji paññāyati, tato paṭṭhāya devo nibaddhañ vassatīti¹⁵ vatvā uppalakumudamālāmālino¹⁶ padumapundarikakalāpe ādāya bhisaṃmulālañ¹⁷ khādantā allavatthā allasīsā udakabindūhi paggharantehi āgatā, udakañ chaḍḍetvā lahukehi sakatehi khippan gacchāma¹⁸“ 'ti. Bodhisatto tesāñ vacanañ¹⁹ sutvā sakatāni ṭhapāpetvā sabbamanusse²⁰ sannipātāpetvā „tumhehi 'imasmiñ kantāre saro vā pokkharāñ²¹ vā atthīti²² kassaci sutapubbañ²³ ti pucchi. „Na ayyā sutapubbañ ti²⁴, nirūdakakantāro²⁵ nāma eso²⁶“ ti. „Idāni ekacce manussā 'etāya nilavanarājiyā parato devo vassatīti²⁷ vadanti, vutthivāto nāma kittakam

¹ C^v pure. ² C^k aññāsi. ³ so all three MSS. ⁴ C^k paññāyati. ⁵ C^k C^v chaḍḍāpetvā. ⁶ C^k vāñijā, C^v vāñijā. ⁷ C^k aññāsi. ⁸ C^v gahitañ. ⁹ C^v omits pana. ¹⁰ C^v -mālāmālino. ¹¹ C^k -mulālañ, C^v -mūlāni corrected to -mūlālañ. ¹² C^v kathañ. ¹³ C^v sabbe-. ¹⁴ C^k C^v -pi. ¹⁵ C^v sutapubbanti corrected to sutapubbañ. ¹⁶ C^v nāmeso.

ṭhānaṃ vāyatīti¹. „Yojanamattaṃ ayyā“² 'ti. „Kacci pana vo ekassāpi sarīre³ vutṭhivāto paharatīti⁴. „N' atthi ayyā“⁵ 'ti. „Meghasīsaṃ nāma kittake ṭhāne paññāyatīti⁶. „Yojanamatte⁷ ayyā“⁸ 'ti. „Atthi pana vo kenaci ekam pi meghasīsaṃ dīṭṭhan“⁹ ti. „N' atthi ayyā“¹⁰ 'ti. „Vijjullatā nāma kittake ṭhāne paññāyatīti¹¹. „Catupañcayojane ayyā“¹² 'ti. „Atthi pana vo kenaci vijjullatobhāso dīṭṭho“¹³ ti. „N' atthi ayyā“¹⁴ 'ti. „Meghasaddo nāma kittake ṭhāne sūyatīti¹⁵. „Ekadviyojanamatte ayyā“¹⁶ 'ti. „Atthi pana vo kenaci meghasaddo suto“¹⁷ ti. „N' atthi ayyā“¹⁸ 'ti. „Na ete¹⁹ manussā, yakkhā ete, amhe udakaṃ chaddāpetvā dubbale²⁰ katvā 'khādissāma' 'ti āgata bhavissanti, purato gato bālasatthavāhaputto na upāyakusalo, addhā so etehi udakaṃ chaddāpetvā kilamtvā khādito bhavissati, pañca sakataṣaṭāni yathāpūritāni²¹ eva ṭhitāni²² bhavissanti, ajja mayaṃ tāni passissāma, pasatamattam pi udakaṃ achaddetvā sīghasīghaṃ²³ pajethā²⁴ 'ti pajāpesi. So gacchanto yathāpūritāni²⁵ eva pañca sakataṣaṭāni goṇamanussānaṃ²⁶ ca hatthattṭhikādīni disāsu²⁷ vippakinnāni disvā sakatāni mocāpetvā sakataparivattakena khandhāvāraṃ bandhāpetvā kālass' eva²⁸ manusse ca goṇe ca sāyamāsabbhattaṃ bhojāpetva manussānaṃ majjhe goṇe nipajjāpetvā sayam balanāyake gahetvā khaggahattho tiyāmarattim ārakkhaṃ gahetvā ṭhitako va aruṇaṃ utṭhāpesi. Punadivase pāto va sabbakiccāni nīṭṭhāpetvā goṇe bhojetvā²⁹ dubbalaṣakataṇi chaddetvā thirāni gāhāpetvā appagghaṃ bhaṇḍaṃ chaddāpetvā³⁰ mahagghaṃ³¹ āropetvā yathādhīppetaṃ³² ṭhānaṃ gantvā dviguṇatiguṇena³³ mūlena bhaṇḍaṃ vikkīṇitvā sabbaṃ³⁴ parisaṃ ādāya puna attano nagaram eva agamāsi.

¹ C^o sarīraṃ. ² C^k paññāyatīti. ³ C^o tiyojanamatte. ⁴ C^o sūyatīti. ⁵ C^o -matte sūyatīti. ⁶ C^o ete na. ⁷ C^k C^o dubbalaṃ. ⁸ C^k C^o ṭhitā. ⁹ C^o sīghaṃ. ¹⁰ C^k pajethā. ¹¹ C^k goṇāmanu-. ¹² C^o disāvīdisāsu. ¹³ C^k sakalasseva, C^o sakālasseva corrected to sakalasseva. ¹⁴ C^o bhojāpetvā. ¹⁵ C^k chaddhāpetvā. ¹⁶ C^o adda bhaṇḍaṃ. ¹⁷ C^o -ppeta. ¹⁸ C^k diguṇa-. ¹⁹ C^o sabba.

Satthā imaṃ kathaṃ kathetvā „evaṃ gahapati pubbe takka-gāhagāhino mahāvināsaṃ pattā, apannakagāhino¹ pana amanussānaṃ hatthato muñcitvā sotthinā icchitaṭṭhānaṃ gantvā puna sakaṭṭhānaṃ eva paccāgamimāsu²“ 'ti dve pi vatthūni ghaṭetvā imissā³ apanna-kadhammadeśanāya⁴ abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Apannakam ṭhānam eke dutiyaṃ āhu takkikā,

etad aṇṇāya medhāvi taṃ gaṇhe yad apannakan ti⁵. 1.

Tattha apannakan ti ekamsikaṃ aviruddhaṃ niyyānikaṃ, ṭhānaṃ ti kāraṇaṃ, kāraṇaṃ hi yasmā tadāyattavuttitāya phalaṃ tittṭhati nāma tasmā ṭhānaṃ ti vuccati, „ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato“ ti ādisu c' assa payogo vedītabbo, iti apannakam ṭhānaṃ⁶ ti padadvayenāpi⁷ ekantahitasukkhā-vahattā⁸ paṇḍitehi paṭipannaṃ ekamsikakāraṇaṃ aviruddhakāraṇaṃ niyyānikakāraṇaṃ⁹ idan ti dīpeti, ayam ettha saṃkhepo, pabhedato pana tiṇi saraṇā-gamaṇāni pañca sīlāni dasa sīlāni pātimokkhasaṃvaro indriyasaṃvaro ājīva-pārisuddhi paccayaapaṭisevanam sabbam¹⁰ pi catupārisuddhisīlaṃ indriyesu guttadvārataḥ bhojane mattaññū¹¹ jāgariyānuyogo jhānaṃ¹² vipassanā abhiññā samāpatti ariyamaggo ariyaphalaṃ sabbam p' etaṃ apannakapaṭṭhānaṃ apannakapaṭṭipadā niyyānikapaṭṭipadā¹³ ti attho, yasmā ca pana niyyānikapaṭṭipadāya etaṃ nāmaṃ tasmā yeva Bhagavā apannakapaṭṭipadaṃ desento¹⁴ imaṃ suttaṃ āha: „Thi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu apannakapaṭṭipadaṃ paṭipanno hoti, yoniso¹⁵ c' assa āraddho hoti āsavānaṃ khayāya, katamehi tihi: idha bhikkhave bhikkhu¹⁶ indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū¹⁷ hoti, jāgariyaṃ anuyutto hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti: idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ diśvā na nimittaggāhī¹⁸ hoti -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū¹⁹ hoti: idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso āhāraṃ āharetī²⁰ n' eva davāya na madāya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū²¹ hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu²² jāgariyaṃ anuyutto hoti: idha bhikkhave bhikkhu divasaṃ caṃkamaṇa nisaṃjāya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu jāgariyaṃ anuyutto hotīti“, imasmiṃ²³ cāpi sutte tayo va dhammā vuttā, ayaṃ pana apannakapaṭṭipadā yāva arahattaphalaṃ labbhat²⁰

¹ C^o apannakagāhagāhino. ² O^k C^o pacchā-, C^o pacchā- corrected to paccā-

³ C^o imissāya. ⁴ O^k -dhammaśadesanāya. ⁵ C^o taṃ gaṇheyya apannakam corrected, as it appears, to -dapannakam. ⁶ O^k apannakapaṭṭhānaṃ, C^o apannakapaṭṭhānaṃ corrected to apannakam ṭhānaṃ. ⁷ O^k C^o add yaṃ. ⁸ O^k -vahanta, C^o -vahantā.

⁹ C^o niyyānika-. ¹⁰ C^o sabbam. ¹¹ O^k mattaññū, C^o mattaññū, C^o mattaññū.

¹² C^o jhāna. ¹³ C^o niyyānika- corrected to niyyānikā. ¹⁴ C^o dassento. ¹⁵ C^o viriy.

¹⁶ O^k C^o bhikkhū. ¹⁷ O^k mattaññū, C^o mattaññū. ¹⁸ O^k -ggāhī. ¹⁹ C^o mattaññū.

²⁰ so all three MSS. ²¹ O^k C^o mattaññū. ²² C^o bhikkhū. ²³ O^k C^o imasmiṃ.

eva, tattha arahattaphalam¹ pi phalassamāpattivihārassa c' eva anupādāpari-
 nibbānassa ca paṭipadāy' eva nāma² hoti, eke ti ekacce paṇḍitamanussā, tattha
 kiñc' āpi asukā nāmā 'ti niyamo n' atthi, idam pana sapaṇṇasam³ Bodhisattam
 yeva sandhāya vuttan ti vedittabham; duttiyam āhu takkikā ti, duttiyan ti
 paṭhamato apannakatthānato niyyānikakāraṇato⁴ duttiyam takkagāhakarāṇam⁵
 aniyyānikakāraṇam⁶, āhu takkikā ti ettha pana saddhimi purimapaḍena ayaṁ
 yojanā: apannakatthānam aviruddhakāraṇam⁷ niyyānikakāraṇam eke⁸ bodhisatta-
 pamukhā paṇḍitamanussā gaṇhinsu, ye pana bālasatthavāhaputtapamukhā⁹
 takkikā āhu te duttiyam sapaṇḍham anekamsikatthānam aniyyānikakāraṇam¹⁰
 aggahesum, tesu ye apannakatthānam aggahesum te sukkapaṭipadam paṭipannā¹¹,
 ye duttiyam „purato bhavitabham udakenā“ 'ti takkagāhasamkhātam aniyyānika-
 kāraṇam aggahesum te kaṇhapāṭipadam paṭipannā, tattha sukkapaṭipadā aparī-
 hānīpaṭipadā kaṇhapāṭipadā pariḥānīpaṭipadā, tasma ye sukkapaṭipadam paṭi-
 pannā te aparīhīnā sotthibhāvam pattā ye pana kaṇhapāṭipadam paṭipannā
 te pariḥīnā anayavyasanam āpannā ti; imam attham Bhagavā Anāthapiṇḍikassa
 gaḥapatino vatvā¹² uttarim idam āha: Etad aññāya¹³ medhāvī tam gaṇhe
 yad apannakam¹⁴ ti, tattha etad aññāya¹⁵ mādhamāti medhā ti¹⁶ lad-
 dhanāmāya visuddhāya uttamāya paññāya¹⁷ samannāgato kulaputto, etam¹⁸
 apannakam c' eva apannake cā¹⁹ 'ti dvīsu atakkagāhatakkagāhasamkhātesu thānesu
 gaṇadosam vuddhīhānim atthānattham nātvā ti attho, tam gaṇhe yad apan-
 nakan²⁰ ti yam apannakam ekamsikasukkapāṭipadāparīhānīyapaṭipadāsam-
 khātam niyyānikakāraṇam tad eva gaṇheyya, kasmā: ekamsikādibhāvato yeva,
 itarim pana²¹ na gaṇheyya, kasmā: anekamsikādibhāvato yeva, ayaṁ hi²²
 apannakapaṭipadā nāma sabbesam²³ Buddhapaccakabuddhabuddhaputtānaṁ
 paṭipadā, sabbabuddhā hi apannakapaṭipadāyam eva²⁴ thātvā dāhena viriyena
 pāramiyo pūretvā bodhitale Buddhā nāma honti, Paccakabuddha paccakabodhiṁ
 uppadenti, Buddhaputtā sāvaka-pāramiṇānaṁ²⁵ paṭivijjhanti.

Iti Bhagavā tesam upāsakānam „tisso kusalasampattiyo“ cha
 kāmasagge Brahmaloкасampattiyo ca datvāpi²⁶ pariyoṇe arahatta-

¹ C^o -phalam. ² C^k C^o nāma. ³ C^o sapaṇṇasam corrected to sapaṇṇa. ⁴ C^k
 -karaṇato. ⁵ C^k C^o -karaṇam, C^o takkagāhakarāṇam. ⁶ C^k C^o -kāraṇa. ⁷ C^k
 -karaṇam. ⁸ C^k etc. ⁹ C^o -vāhapamukhā. ¹⁰ C^k -kāraṇa. ¹¹ C^k paṭipanno.
¹² C^k vatthā. ¹³ C^k aññāya. ¹⁴ C^k gaṇheyyadapannakam, C^o gaṇheyyapannakam
 corrected, as it appears, to -dapannakam. ¹⁵ C^k medhaya. ¹⁶ C^k paññāya.
¹⁷ C^o ekam. ¹⁸ C^k apannakasānceva-, C^o apannakasānceva sapaṇṇake cā corrected
 to -sapaṇṇakecā, C^o apannakam ceva apannakecā corrected to -apannake ca
 (in a note apannakāpannakecā). ¹⁹ C^k tam gaṇheyyadapannakam, C^o tam gaṇ-
 heyya apannakam. ²⁰ C^k omits pana. ²¹ C^o omits hi. ²² C^k C^o sabbesam.
²³ C^k apannakapaṭipadāya ceva, C^o -paṭipadāyeva. ²⁴ C^k -pāramiṇāna, C^o
 -pāramiyoṇāna. ²⁵ C^o kulasampattiyo. ²⁶ C^o datvā.

maggaḍāyikā apannakapaṭipadā nāma catusu¹ apāyesu² pañcasu ca³ nīcakulesu nibbattidāyikā sapaṇnakapaṭipadā⁴ nāmā⁵ 'ti imaṃ apannakadhammadesanaṃ dassetvā upari cattāri saccāni soḷasahi ākārehi pakāsesi. Saccapariyosāne sabbe pi te pañcasatā upāsakā sotāpatti-phale patitṭhahimsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā⁶ dassetvā dve vatthūni ka-thetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānetvā dassesi: „Tasmim samaye bālasatthavāhaputto Devadatto ahoṣi, tassa paṇḍita Devadatta-parisā va⁷, paṇḍitasatthavāhaputtapaṇḍita Buddhaparisā, paṇḍita-satthavāhaputto pana aham eva ahoṣin⁸“ ti desanaṃ niṭṭhapesi. Apannakajātakaṃ.

2. Vaṇṇupathajātaka.

Akilāsuno ti. Imaṃ dhammadesanaṃ Bhagavā Sāvatthiyaṃ viharanto kathesi. Kaṃ ārabbhā⁹ 'ti. Ekaṃ ossaṭṭhaviriyam bhikkhum. Tathāgate kira Sāvatthiyaṃ viharante eko sāvattthivāsi¹⁰ kulaputto Jetavanaṃ gantvā Satthu santike dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto kāmesu ādīnavam¹¹ disvā pabbajitvā upasampadāya pañcavassiko hutvā dve mātikā uggaṇhitvā vipassanācāraṃ sikkhitvā Satthu santike attano cittaruciyaṃ kammaṭṭhānaṃ gahetvā ekaṃ araṇṇam¹² pavisitvā vassam upagantvā temāsāṃ vāyamanto obhāsamattaṃ vā nimittamattaṃ vā uppādetum nāsakkhi. Ath¹³ assa etad ahoṣi: „Satthārā cattāro puggalā kathitā, tesu mayā padaparamena bhavitabbaṃ, n¹⁴ atthi maññe¹⁵ mayham imasmim attabbhāve maggo¹⁶ vā phalaṃ vā, kiṃ karissāmi araṇṇavāsena¹⁷, Satthu santikaṃ¹⁸ gantvā rūpaggappattaṃ Buddhasarīraṃ olokento madhuradhammadesanaṃ suṇanto viharissāmi¹⁹“ puna Jetavanaṃ eva paccāgamāsi. Atha naṃ sanditṭhā sambhattā āhaṃsu: „āvuso, tvaṃ Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā 'samanadhammaṃ karissāmi²⁰‘ gato, idāni pana āgantvā saṃgaṇikāya abhiramamāno carasi, kiṃ nu kho te pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattaṃ, appaṭisandhiko jāto sīti.“ „āvuso ahaṃ maggaṃ vā phalaṃ vā alabhivā 'abhabbapuggalena mayā bhavitabbaṃ²¹ ti viriyam ossajitvā āgato 'mhīti²². „Akāraṇam²³ te āvuso kataṃ dāha-viriyassa Satthu sāsane pabbajitvā viriyam ossajantena, ehi Tathāga-

¹ so all three MSS. ² C^v pāyesu. ³ C^v omits ca. ⁴ C^k sappanna-ka-. ⁵ C^v omits āharitvā. ⁶ C^v omits va. ⁷ C^k C^v sāvattthivāsi. ⁸ C^k C^v ādīnavam-. ⁹ C^k C^v araṇṇam. ¹⁰ C^k C^v maññe. ¹¹ C^k maggo, C^v maggaṃ. ¹² C^k C^v araṇṇa-. ¹³ C^k santikā. ¹⁴ C^v akaraṇam.

tassa taṃ dassāma¹ "ti taṃ ādāya Satthu santikaṃ agamāsu. Satthā disvā evaṃ āha: „bhikkhave, tumhe etaṃ bhikkhuṃ aniccha-mānaṃ ādāya āgatā, kiṃ kataṃ iminā" ti. „Bhante ayaṃ bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā samaṇadhammaṃ karonto viriyaṃ ossajitvā āgato" ti. Atha naṃ Satthā āha: „saccaṃ kira tayā bhikkhu viriyaṃ ossattham²". „Saccaṃ Bhagavā" ti. „Kiṃ pana tvaṃ bhikkhu evarūpe sāsane pabbajitvā appiccho ti vā santuttho ti vā pavivitto ti vā āraddhaviriyo ti vā³ evaṃ attānaṃ ajānāpetvā ossattha-viriyo bhikkhū ti jānāpesi, naṃ tvaṃ pubbe viriyavā ahoṣi, tayā ekena kataviriyaṃ nissāya marukantāre⁴ pañcasu sakataṣaṭesu manussā ca goṇā ca pāṇiyā⁵ labhitvā sukhitā jātā, idāni kasmā viriyaṃ ossajasīti". So bhikkhu ettakena upatthambhito ahoṣi. Taṃ pana kathaṃ sutvā bhikkhū⁶ Bhagavantāṃ yācīsu: „bhante idāni iminā bhikkhū⁷ viriyassa ossatthabāhavo amhākaṃ pākato, pubbe pana etassa ekassa viriyaṃ nissāya marukantāre goṇamanussānaṃ pāṇiyā⁸ labhitvā sukhitabāhavo paṭicchanno tumhākaṃ sabbaññūtaññāsa⁹ eva¹⁰ pākato, amhākaṃ p¹¹ etaṃ kāraṇaṃ kathethā" ti. „Tena hi bhikkhave suñāthā" ti Bhagavā tesāṃ bhikkhūnaṃ satuppādaṃ janetvā bhavan-tarena paṭicchannakāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atīte Kāsiraṭṭhe Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto pañcahi sakataṣaṭehi vaṇijjaṃ karonto vicarati. So ekadā satthiyojanikaṃ marukantāraṃ paṭipajji. Tasmiṃ kantāre sukhumavālikā muṭṭhinā gahitā hatthe na tiṭṭhati, suriyuggamanato paṭṭhāya aṅgararāsi viya unḥā hoti, na sakkā akkamituṃ, tasmā taṃ paṭipajjantā dārūdakatelataṇḍulādīni sakataḥhi ādāya rattim eva gantvā aruṇuggamane¹² sakatāni parivattam¹³ katvā matthake maṇḍapaṃ kāretvā kālass¹⁴ eva¹⁵ āhārakiccaṃ niṭṭhāpetvā chāyāya nisinnā divasaṃ khepetvā atthaṃ gate suriye sāyamāsaṃ bhuñjitvā bhūmiyā sītalāya jātāya sakatāni yojetvā gacchanti, samuddagamanasadisam eva gamanaṃ hoti, thalaniyāma¹⁶ nāma laddhuṃ vaṭṭati, so tāra-

¹ C^k vā ti. ² C^k marū-. ³ C^v pāṇiyā. ⁴ C^k bhikkhu. ⁵ C^v C^v sabbaññūta-.

⁶ C^k aruṇugg-. ⁷ C^v parivattakam. ⁸ C^v sakalasseva corrected to kālassava.

⁹ C^k -niyyāma, C^v phalanīyāma.

kasaññāya¹ satthaṃ tāreti². So pi satthavāho tasmiṃ kāle iminā va niyāmena³ taṃ kantāraṃ gacchanto ekūnasatṭhiyojanāni gantvā „idāni ekaratten⁴ eva marukantārā nikkhamanaṃ bhavissatīti“ sāyamāsaṃ bhuñjitvā sabbam dārūdakam khepetvā sakatāni yojetvā pāyāsi. Niyāma⁵ko⁶ purimasakāṇe āsandiṃ santharāpetvā ākāse tārakā⁷ olokento „ito pājethā“⁸ 'ti vadamāno nipajji. So dīgham addhānaṃ aniddāyanabhāvena kilanto niddam okkami, goṇe⁹ nivattitvā¹⁰ āgataṃ maggaṃ eva gaṇhante na aññāsi¹¹. Goṇa¹² sabbarattim āgamaṃsu. Niyāma¹³ko¹⁴ aruṇuggamaṇavelāya¹⁵ pa-buddho nakkhattaṃ oloketvā „sakatāni nivattetha“¹⁶ nivattetha¹⁷ 'ti āha. Sakatāni nivattetvā paṭipāṭim karontānaṃ yeva aruṇo uggamano¹⁸. Manussa¹⁹ „hiyyo amhākaṃ nivittṭhakhandhāvā-ratṭhānaṃ ev' etaṃ, dārūdakam pi no²⁰ khīnaṃ²¹, idāni 'mhā natṭhā“ ti sakatāni mocetvā parivattakena ṭhapetvā matṭhake maṇḍapaṃ katvā attano attano sakatassa heṭṭhā anusocantā nipajjimsu. Bodhisatto „mayi viriyaṃ ossajante“²² sabbe vinas-sissantīti²³ pāto sītalavelāyam eva āhiṇḍanto ekaṃ dabbatīṇa-gacchaṃ disvā „imāni tīṇāni heṭṭhā udakasinehena utṭhitāni bhavissantīti“ cintetvā kuddālaṃ gāhāpetvā²⁴ taṃ padesaṃ khaṇāpesi. Satṭhihatṭhatṭhānaṃ khaṇimsu. Ettakaṃ ṭhānaṃ khaṇitvā paharantānaṃ kuddālo heṭṭhā pāsāṇe paṭihaññi²⁵, pa-haṭamatte sabbe viriyaṃ ossajimsu. Bodhisatto pana „imassa pāsānassa heṭṭhā udakena bhavitabban“ ti otaritvā pāsāṇe ṭhito onamitvā²⁶ sotaṃ odahitvā saddaṃ āvajjento heṭṭhā udakassa pavattanasaddaṃ sutvā uttaritvā cūlupaṭṭhakaṃ āha: „tāta, tayā viriye ossatṭhe sabbe vinassissāma, tvaṃ viriyaṃ anossajitvā imaṃ ayakūtaṃ gaḥetvā āvāṭaṃ otaritvā etaṃsmiṃ pāsāṇe pahāraṃ dehīti“²⁷. So tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā

¹ Ck Cv -saññāya. ² C tāreti. ³ Ck niyāmena. ⁴ Ck Cv niyāma⁵ko. ⁵ Ck kārakā. ⁶ Cv ito pājetha ito pājethā. ⁷ Ck Cv goṇo. ⁸ C nivattetvā. ⁹ Ck Cv aññāsi. ¹⁰ Ck goṇo. ¹¹ Ck aruṇugg-. ¹² C omits nivattetha. ¹³ uggato? Cv uggamato, C aruṇo uggamanato. ¹⁴ Ck no. ¹⁵ C khīnaṃ. ¹⁶ C ossajante. ¹⁷ Ck gāhāpetvā, C gāhaṇhāpetvā corrected to gaṇhāpetvā, C gahāpetvā corrected to gāhāpetvā. ¹⁸ Ck Cv -haññi. ¹⁹ Cv onamitvā. ²⁰ C adds āha.

sabbesu viriyaṃ ossajitvā t̥hitesu pi' viriyaṃ anossajanto otaritvā pāsāṇe pahāraṃ adāsi. Pāsāṇo majjhe bhijjitvā hetthā patitvā sotam sannirumbhitvā' atthāsi. Tālakkhandhappamāṇā' udakavattī' uggāñchi'. Sabbe pāṇiyaṃ pivitvā nahayimsu. Atīrekāni akkhayugādīni phāletvā' yāgubhattaṃ pacitvā bhujjitvā' gone ca bhojetvā suriye atthaṃ gate udakāvāṭasamipe' dhajam' bandhitvā icchitatthānaṃ agamiṃsu. Te tatha bhaṇḍaṃ vikkinitvā dviguṇaṃ¹⁰ catugguṇaṃ bhogaṃ labhitvā attano vasaṇatthānaṃ eva agamiṃsu. Te tatha yāvātāyukaṃ t̥hatvā yathākammaṃ gatā. Bodhisatto pi dānādīni puñṇāni¹¹ katvā yathākammam eva gato.

Sammāsambuddho imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gāthaṃ kathesi:

Akilāsuno vaṇṇupathe¹² khaṇantā
udaṅgaṇe tatha papaṃ avindum,
evaṃ muni¹³ viriyabalūpapanno
akilāsu vinde hadayassa santin ti. 2.

Tatha akilāsuno ti nikkosajjā āradhaviṛiyā, vaṇṇupathe ti, vanna vuccati vālukā, vālukāmagge ti attho, khaṇantā ti bhūmiṃ khaṇamaṇā¹⁴, udaṅgaṇe ti, ettha uda iti nipāto, aṅgaṇe ti attho, manussānaṃ saṃcaranaṭṭhāne anāvate¹⁵ bhūmibhāge ti attho, tathā ti tasmiṃ vaṇṇupathe, papaṃ avindun ti udakaṃ labhiṃsu, udakaṃ¹⁶ hi papiyānabhāvena¹⁷ papā ti vuccati, pavattam¹⁸ vā āpaṃ papaṃ, mahodakaṃ ti attho; evaṃ ti opamma-paṭipādanaṃ¹⁹, mūṇitī²⁰, monaṃ vuccati ṇāṇaṃ, kāyamoneyyādisu²¹ vā aññataraṃ²², tena samannāgatattā puggalo mūṇitī²⁰ vuccati, so paṇ' esa agāriyamunī anagāriyamunī sekkhamunī asekhamunī paccekamunī munimūṇitī²³ anekavidho, tatha agāriyamunīti gihī āgataphalo viññātasāsaṇo²⁴, anagāriyamunīti tathārupo va pabbajito, sekkhamunīti saṭṭasekhā, asekhamunīti²⁵ khīṇāsavo, paccekamunīti paccekasambuddho, munimūṇitī sammāsambuddho. imaṃ pi paṇ' atthe sabba-

¹ C^v omits pi. ² C^v sannirumbhitvā. ³ C^v -naṃ. ⁴ C^k C^v udakavaddhi, C^v -vattī corrected to -vaddhi. ⁵ C^v uggacchi. ⁶ C^k pāletvā. ⁷ C^v adds t̥hito. ⁸ C^k C^v udakavāṭasamipe. ⁹ C^k dhadham. ¹⁰ C^k C^v diguṇaṃ. ¹¹ C^k C^v puñṇāni. ¹² C^v vanna-. ¹³ C^k muni, C^v muni. ¹⁴ C^v khaṇantā. ¹⁵ C^v anāvate. ¹⁶ C^k C^v udakam. ¹⁷ C^v papiyana- corrected, as it appears, to pīvana-. ¹⁸ C^v pavattam corrected, as it appears, to pavattam. ¹⁹ C^k -paṭipādanaṃ, C^v -paṭipādanaṃ. ²⁰ C^k mūṇitī. ²¹ C^k C^v -moneyyādisu. ²² C^k C^v aññataraṃ. ²³ C^k mūṇicūṇitī. ²⁴ C^v viññāta-. ²⁵ C^k -mūṇitī.

samgāhikavasena¹ moneyyasamkhātāya paṇṇāya² samannāgato munīti vedītabbo, viriyabalūpapanno ti viriyena c'³ eva kāyabalānābalena ca⁴ samannāgato, aklāsū ti nikkosajjo, kāmaṃ⁵ taco ca⁶ nahāru⁷ ca aṭṭhi⁸ ca avasussatu upasussatu⁹ sarīre maṃsalohitan ti evaṃ vuttena caturaṅgasamannāgatena viriyena samannāgatattā analaso, vinde hadayassa santin ti cittassa pi hadayarūpassa pi sītalabhāvakarameṇa santin ti sammhaṃ gataṃ jhānavipassanābhīnā-arahattamaggañāpasamikhātāṃ¹⁰ ariyadhammaṃ vindati patilabhatīti attho. Bhagavatā hi: „dukkhaṃ bhikkhave kusito viharati vokiṇṇo pāpakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca sadatthaṃ parihāpeti, āradhaviṛiyo ca¹¹ kho bhikkhave sukhāṃ viharati pavivitto pāpakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca sadatthaṃ paripūreti¹², na bhikkhave bhīnena aggassa patti¹³ hotīti“ evaṃ anekehi suttehi kusītassa dukkhavihāro āradhaviṛiyassa sukhavihāro samvaṇṇito, idhāpi āradhaviṛiyassa akatābhīnivesassa¹⁴ vipassakassa viriyabalena adbhigantabbāṃ, tam eva sukhavihāraṃ dassento „evaṃ muni¹⁵ viriyabalūpapanno aklāso vinde hadayassa santin“ ti āha. Idam vuttaṃ hoti: „yathā te vāṇijā aklāsuno vaṇṇupathe¹⁶ khaṇantā udakaṃ labhīṃsu evaṃ imasmim pi¹⁷ sāsaṇe aklāso hutvā vāyamamāno paṇḍito¹⁸ bhikkhu imaṃ jhānādibhedāṃ hadayasantin¹⁹ labhati, so tvaṃ bhikkhu pubbe udakamattassa atthāya viriyaṃ katvā idāni evarūpe maggaphalattāya²⁰ niyyānikasāsane kasmā viriyaṃ ossajasiiti“.

Evaṃ imaṃ dhammadesanaṃ dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossaṭṭhaviṛiyo bhikkhu aggaphale arahatte patiṭṭhāsi.

Satthā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghatetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tasmim samaye viriyaṃ anossajitvā pāsāṇam bhinditvā mahājanassa udakadāyako cūlupaṭṭhāko²¹ ayam ossaṭṭhaviṛiyo bhikkhu ahosi, avasesaparisaṃ idāni Buddhaparisaṃ jātā, satthavāha-jetṭhako pana aham eva ahosi“ ti desanaṃ niṭṭhāpesi. Vāṇu-pathajātakaṃ²².

3. Serivāṇijajātaka.

Idha ce hi naṃ virādhesīti. Imam²³ pi dhammadesanaṃ Bhagavā Sāvattthiyaṃ viharanto ekaṃ ossaṭṭhaviṛiyaṃ eva bhikkhuṃ ārabha kathesi. Tam hi purimanayen' eva bhikkhūhi ānītaṃ Satthā āha: „tvaṃ bhikkhu²⁴ evarūpe maggaphaladāyake

¹ Ck sabbāhikavasena. ² Ck C^v paṇṇāya. ³ C^v viriyabalūpapanno ti kāyabalena ceva nānabalena ca. ⁴ Ck kāmaṃ, C^v kāmaṃ corrected to kāmaṃ. ⁵ Ck omits ca.

⁶ Ck C^v nahāru. ⁷ Ck C^v aṭṭhi. ⁸ C^v omits upasussatu. ⁹ Ck C^v -bhīnā-.

¹⁰ C^v va. ¹¹ Ck pūreti. ¹² so all three MSS. ¹³ C^v akatābhīni-. ¹⁴ C^v muni.

¹⁵ C^v vāṇu-. ¹⁶ C^v hi. ¹⁷ Ck paṇḍite. ¹⁸ Ck C^v hadayassa santin. ¹⁹ C^v magge-.

²⁰ C^v -ṭṭhāke. ²¹ Ck C^v idam. ²² Ck bhikkhu tvaṃ.

sācane pabbajjāva vāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ kām-
cānapāṭiya parikkhāṇaṃ Sattavāṇṇaṃ¹ vāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ. Bikkhū
taṇṇa aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ² Bhagavantaṃ vāṇṇaṃ. Bhagavāṃ aśaṇṇaṃ
tareṇa pāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ.

Añṇe no paṇṇaṃ kappo Boddhisattva Sattavāṇṇaṃ Satt-
rivo nāma kaccaputtavāṇṇaṃ³ aśaṇṇaṃ. Sō Sattvā nāma aśaṇṇaṃ
lolakaccaputtavāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ Tattavāṇṇaṃ⁴ nāma aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
ritvā Añṇaputtavāṇṇaṃ nāma aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
bhājetvā aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
attano paṇṇaṃ⁵ vāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ. Tattavāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
kulam parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ. aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ. Tattavāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
aśaṇṇaṃ. Tā dve pāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
tesaṃ mahāseṇaṃ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
nikkhitā dīgharattaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ. Tā
tassa aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
samaye aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
gharadvāraṃ pāṇṇaṃ. Sō aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
„amma mayham ekaṃ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
mayham duggatā. kīṃ dātā parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
atthi“ no ta aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
„ti. Sō vāṇṇaṃ⁶ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
dātā „ayya kīṃ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
āha. Vāṇṇaṃ⁷ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
sattvā⁸ parikkhāṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
suvannabhāvaṃ. Tattavāṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ
harissāmiti“ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ

¹ so all three MSS. ² aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ aśaṇṇaṃ

³ Cc tassavāṇṇaṃ. ⁴ Cc tassavāṇṇaṃ. ⁵ Cc tassavāṇṇaṃ. ⁶ Cc tassavāṇṇaṃ. ⁷ Cc tassavāṇṇaṃ. ⁸ Cc tassavāṇṇaṃ

⁹ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁰ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹¹ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹² Cc tassavāṇṇaṃ. ¹³ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁴ Cc tassavāṇṇaṃ

¹⁵ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁶ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁷ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁸ Cc tassavāṇṇaṃ. ¹⁹ Cc tassavāṇṇaṃ. ²⁰ Cc tassavāṇṇaṃ

²¹ Cc tassavāṇṇaṃ. ²² Cc tassavāṇṇaṃ. ²³ Cc tassavāṇṇaṃ. ²⁴ Cc tassavāṇṇaṃ. ²⁵ Cc tassavāṇṇaṃ

na hotīti“ bhūmiyaṃ khipitvā utthāyāsanā pakkāmi. Tena¹ pavisitvā nikkhantavīthim² itaro pavisitum labbhatīti Bodhisatto taṃ vīthim³ pavisitvā „maṇike gaṇhathā“⁴ 'ti taṃ eva gharadvāraṃ pāpuni. Puna sā kumārikā tath' eva ayyakaṃ āha. Atha naṃ ayyakā „amma, paṭhamam āgatavaṇiyo pātim bhūmiyaṃ⁵ khipitvā gato, idāni kiṃ datvā gaṇhissāmā“⁶ 'ti āha. „Amma, so vaṇiyo pharusavāco, ayaṃ pana piyadassano mudusallāpo, app-eva nāma naṃ gaṇheyyā“⁷ 'ti. „Tena hi pakkosā“⁸ 'ti. Sā taṃ pakkosi. Ath' assa gehaṃ pavisitvā nisinnassa taṃ pātim adamsu. So tassā suvaṇṇapātibhāvaṃ ñatvā „amma, ayaṃ pāti sataśāhassaṃ agghati, pātiagghanaka-bhaṇḍam⁹ mayhaṃ hatthe n' atthīti“¹⁰ āha. „Ayya, paṭhamam āgatavaṇiyo 'ayaṃ addhamāsakaṃ pi na agghatīti' bhūmiyaṃ khipitvā gato, ayaṃ pana tava puññaṇa suvaṇṇapāti jātā bhavissatīti mayhaṃ imaṃ tuyhaṃ dema, kiñcid eva no datvā imaṃ gahetvā yāhīti“¹¹. Bodhisatto tasmiṃ khane hatthagatāni pañca kahāpaṇasatāni¹² pañcasatagghanakaṃ¹³ ca bhaṇḍam sabbam datvā „mayhaṃ imaṃ tulaṃ ca pasibbakaṃ ca attha ca kahāpaṇe¹⁴ dethā“¹⁵ 'ti ettakaṃ yācitvā ādāya pakkāmi. So siḡham eva naditiraṃ gantvā nāvikaṃ attha kahāpaṇe¹⁶ datvā nāvaṃ abhirūhi. Tato lolavaṇiyo¹⁷ pi puna gehaṃ¹⁸ gantvā „āhara-tha taṃ¹⁹ pātim, tumhākaṃ kiñcid eva dassāmīti“²⁰ āha. Sā taṃ paribhāsitvā „tvaṃ amhākaṃ sataśāhassagghanikaṃ²¹ suvaṇṇapātim addhamāsakagghanikaṃ²² pi na akāsi, tuyhaṃ pana sāmikasadiṣo eko dhammikavaṇiyo amhākaṃ sahaṃsaṃ datvā taṃ ādāya gato“²³ ti āha. Taṃ sutvā „tassa sataśāhassagghanikāya²⁴ hi²⁵ suvaṇṇapātiyā parihīno 'mhi, mahājānikaro vata me ayaṃ²⁶ ti sañjātabalavasoko satim²⁷ paccupaṭṭhāpetum asak-

¹ Ck kena, Cv ekena. ² Ck -vīthi, Cv -vīthi. ³ Cc vīthi. ⁴ Cc bhūmim. ⁵ so all three MSS. ⁶ Cc kahāpana-. ⁷ Cc Cv -satagghana-. ⁸ Cc attha kahāpana ca, Ck Cv attha ca kahāpana. ⁹ Cc Cv kahāpana. ¹⁰ Ck -vaṇiyo. ¹¹ Ck puna gehā. ¹² Cc naṃ? ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Cc omits hi. ¹⁵ Cv ayaṃ. ¹⁶ all three MSS. satī.

konto viśāṇī¹ htvā attano hatthagata kahāpane² e³ eva bhaṇḍakaṃ ca gharadvāre yeva vikirivā nivāsana⁴pārūpanam pahāya⁵ talādaṇḍam muḍḍaram karvā ādāya Bodhisattassa anupadaṃ pakkanto naditiram gantvā Bodhisattaṃ gacchantam disvā „ambho⁶ nāvika⁷ nāvaṃ nivattehīti⁸“ āha. Bodhisatto „mā nivattayīti“⁹ paṭisedheti. Itarassāpi Bodhisattaṃ gacchantam passantassa passantassa talāvasoko udapādi. Hadaṃ unham ahoṣi, mukhato lohitaṃ uggañchi, vāpikaddamo viya hadayaṃ phali. So Bodhisatte āghātaṃ bandhitvā tatth¹⁰ eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Idam paṭhamam Devadattassa Bodhisatte āghātabandhanam. Bodhisatto dānādini puñṇāni karitvā yathākammaṃ agamāsi.

Sammāsambuddho imaṃ dhammaḍḍesaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gātham kathesi:

Idha ce hi naṃ virādhesi saddhammassa niyāmatam
ciraṃ tvaṃ anutappessasi Serivāyaṃ va vāṇijo ti. 3.

Tattha idha ce hi naṃ virādhesi saddhammassa niyāmatam ti imasmiṃ sāsane etaṃ saddhammassa niyāmatasamkhātam¹ sotāpattimaggam virādhesi yadi virādhesi viriyam ossajanto nādhigacchasi na paṭilabbasīti attho, ciraṃ tvaṃ anutappessasīti evam sante tvaṃ dīgham addhānam socanto paridevanto anutappessasi, athavā ossatthaviriyatāya ariyamaggassa virādhittatā dīgharattam nirayādisu² uppanno nānappakārāni dukkhāni anubhavanto anutappessasi kilamissasīti³, ayam ettha attho; katham: Serivāyaṃ va vāṇijo⁴ ti, Serivā ti evamnamako 'yam, vā 'ti yathā, idam vuttam hoti: yathā pubbe Serivā nāma vāṇijo sataśaḥsaḥagghanikaṃ⁵ suvaṇṇapātim labhitvā tassa gahaṇatthāya⁶ viriyam akatvā tato parihino anutappi evam eva tvaṃ⁷ pi imasmiṃ sāsane paṭiyatta-suvaṇṇapāṭisadisam ariyamaggam ossatthaviriyatāya anadhigacchanto tato parihino dīgharattam anutappissasi⁸, sace pana viriyam na ossajissasi⁹ paṇḍita-vāṇijo suvaṇṇapātim viya mama sāsane navavidham pi lokuttaradhammaṃ¹⁰ paṭilabbissasīti¹¹.

¹ C¹ C² viśāṇī. ² C¹ kahāpane. ³ C² -pārūpanam pahāya. ⁴ C¹ ambho. ⁵ C¹ nāvika. ⁶ C² nivattehīti corrected to nivatteyīti. ⁷ all three MSS. -tā. ⁸ C² -disu. ⁹ C¹ kilamissasīti. ¹⁰ C¹ vāṇijo. ¹¹ so all three MSS. ¹² C¹ gahana-. ¹³ C² tvaṃ. ¹⁴ C² anutappissasi, C¹ anutappissasi corrected to anutappissasi. ¹⁵ C² ossajissasi. ¹⁶ C² lokuttaram-. ¹⁷ all three MSS. -ssatīti.

Evam assa Satthā arahattena¹ kūṭam gaṇhanto imaṃ dhamma-desanaṃ dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossaṭṭhaviṛiyo bhikkhu aggaḥale arahatte² paṭiṭṭhāsi.

Satthāpi dve vatthūni kathetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tadā bālavāṇijo³ Devadatto ahoṣi, paṇḍitavāṇijo aham eva ahoṣin“ ti desanaṃ niṭṭhāpesi. Serivāṇijajātakam⁴.

4. Cullakasetṭhiajātaka.

Appakena pi medhāvīti. Imaṃ dhammadesanaṃ Bhagavā Rājagahaṃ upanissāya Jīvakaṃbavane viharanto Cullapanthakatheraṃ ārabha kathesi. Tattha⁵ Cullapanthakassa tāva nibbatti kathetabbā. Rājagahe kira dhanasetṭhikulassa dhītā attano dāsen' eva saddhim santhavaṃ katvā „aṇṇe pi me imaṃ kammaṃ jāneyyun“ ti bhītā evam āha: „amhehi imasmim ṭhāne vasitum na sakkā, sace me mātāpitaro imaṃ dosaṃ jānissanti khaṇḍākhaṇḍaṃ karissanti, videsaṃ gantvā vasissāmā“ ti hatthasāraṃ gahetvā aggadvārena nikkhamitvā „yattha vā tattha vā aṇṇehi ajānanaṭṭhānaṃ gantvā vasissāmā“ ti ubho pi agamaṃsu. Tesam ekasmim ṭhāne vasantānaṃ samvāsam anvāya tassā kucchiyaṃ gabbho paṭiṭṭhāsi. Sā gabbhaparipākam āgamma sāmikena saddhim mantesi: „gabbho me paripākam gato. nātibandhuvirabite ca ṭhāne gabbhavuṭṭhānaṃ nāma ubhinnaṃ pi amhakaṃ dukkham eva, kulagehaṃ gacchāmā“ ti. So „ajja gacchāma. sve gacchāmā“ ti⁶ divase⁷ atikkāmesi. Sā cintesi: „ayaṃ bālo attano dosamahantatāya gantum na ussahati, mātāpitaro nāma ekantahitā, ayaṃ gacchatu vā mā vā mayā gantum vaṭṭatitī“⁸. Tasmin gehā nikkhante gehaparikkhāraṃ paṭisāmetvā attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ anantaragehavāsinaṃ⁹ ārocetvā maggaṃ paṭipajji. Atha so puriso gharaṃ āgato taṃ adisvā¹⁰ paṭivissake pucchitvā „kulagharaṃ gatā“ ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge¹¹ sampāpuṇi. Tassāpi tatth' eva gabbhavuṭṭhānaṃ ahoṣi. So „kiṃ idaṃ bhadde“ ti pucchi. „Sāmi, eko putto jāto“ ti. „Idāni kiṃ karissāmā“ ti. „Yass' atthāya mayā kulagharaṃ gaccheyyāma taṃ kammaṃ antarā va nipphannaṃ“¹², tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattāmā“ ti dve pi ekacittā hutvā nivattiṃsu. Tassa ca dāraḥkassa panthe jātattā Panthako ti nāmaṃ

¹ C^o arahatte. ² C^k arahattani. ³ C^k -vāṇijo. ⁴ C^k -vāṇija-. ⁵ C^o omits tattha.

⁶ C^k so ajja gacchāmā ti. ⁷ C^k divade. ⁸ C^k C^o vaddhatitī. ⁹ C^o antarageha-, C^k anantaragehavāsinaṃ. ¹⁰ C^k disvā. ¹¹ C^k anantarā-. ¹² C^o nippanno.

akāmaṃ. Tassa na ciraṃ¹ eva apara pi gahama² paṇṇāsaṃ. Sesaṃ purimanayaṃ³ eva vāṭṭharetābhaṃ. Tassa pi⁴ ānāyakaṃ paṇṇāsaṃ puritā paṭhamajātassa Mahāpaṇṭhako⁵ a⁶ sūṇṇa⁷ ādiya⁸ tassaṃ cullapittasūṭṭa⁹ a¹⁰ nāmaṃ akāmaṃ. Te dve pi¹¹ dāraka¹² gahetvā¹³ āgataṃ vāṭṭharetābhaṃ eva āgataṃ. Tesam¹⁴ tathā vāṭṭharetābhaṃ āvāṇa¹⁵ paṇṇāsaṃ¹⁶ ānāyakaṃ¹⁷ cullapitā¹⁸ ti ayyako¹⁹ ti ayyakā²⁰ ti²¹ vadāntesu²² sūṭṭa²³ bhāṣitaṃ piṇḍaṃ „amāṃ aṇṇe²⁴ dārakā cullapitā²⁵ ti ayyako²⁶ ti ayyakā²⁷ ti²⁸ vadāntu. amāṃkaṃ²⁹ ānāyakaṃ³⁰ n' attihiti³¹“. „Ama³² tatha, paṇṇāsaṃ³³ ettha³⁴ ānāyakaṃ³⁵ i³⁶ amāṃ. Kāṇḍaṇḍa-nagare³⁷ pana³⁸ vo dhanasūṇṇa³⁹ nāma⁴⁰ ayyakā⁴¹ tathā⁴² tūṇḍasūṇṇa⁴³ sūṇṇa-takā⁴⁴ ti. „Kasā⁴⁵ tathā na gacchāma⁴⁶ amāṃ⁴⁷ ti. Sā⁴⁸ āgata⁴⁹ āgataṃkaṃ⁵⁰ ranāṃ⁵¹ puttassa⁵² kathetvā⁵³ puttassa⁵⁴ puṇṇasūṇṇa⁵⁵ ānāyakaṃ⁵⁶ sūṇṇa⁵⁷ āna⁵⁸. „ime dārakā⁵⁹ atīviya⁶⁰ kāmā⁶¹. kiṃ⁶² na⁶³ paṇṇāsaṃ⁶⁴ dīpā⁶⁵ bhāṣitaṃ⁶⁶ ānāyakaṃ⁶⁷ dīpā⁶⁸ dissanti, ehi dārakāṃ⁶⁹ ayyakakāṃ⁷⁰ bhāṣenti⁷¹ ti. „Amā⁷² vāṭṭharetā⁷³ va⁷⁴ thātum⁷⁵ na⁷⁶ sakkhissāmi⁷⁷. tam⁷⁸ pana⁷⁹ tathā⁸⁰ nayissāmi⁸¹“. Sūṇṇa⁸² ayya⁸³ yena⁸⁴ kenaci⁸⁵ nayena⁸⁶ dārakāṃ⁸⁷ ayyakakāṃ⁸⁸ eva⁸⁹ bhāṣitum⁹⁰ vāṇaṃ⁹¹ ti. Dve⁹² pi⁹³ jaṇā⁹⁴ dārake⁹⁵ ādiya⁹⁶ sūṇṇa⁹⁷ Kāṇḍaṇḍa⁹⁸ i⁹⁹ puritā¹⁰⁰ magarā¹⁰¹ dīpā¹⁰² ekissa¹⁰³ sāliya¹⁰⁴ mīṇaṃ¹⁰⁵ kaṇṇetvā¹⁰⁶ dārakāṃ¹⁰⁷ riva¹⁰⁸ dārake¹⁰⁹ gahetvā¹¹⁰ āgatabhāvaṃ¹¹¹ mātāpittamaṃ¹¹² āvāṇaṃ¹¹³. I¹¹⁴ tam¹¹⁵ sūṇṇa¹¹⁶ sūṭṭa¹¹⁷ amāṃka¹¹⁸ carantānaṃ¹¹⁹ na¹²⁰ purito¹²¹ dhītā¹²² nāma¹²³ i¹²⁴ sūṭṭa¹²⁵. Te¹²⁶ amāṃkaṃ¹²⁷ mātāpittā¹²⁸ dhikā¹²⁹, na¹³⁰ sakkā¹³¹ tehi¹³² amāṃkaṃ¹³³ cakkiṃ¹³⁴ pāsaṃ¹³⁵ tūṇṇa¹³⁶. „ettha¹³⁷kaṃ¹³⁸ pana¹³⁹ nāma¹⁴⁰ dhanam¹⁴¹ gahetvā¹⁴² dve¹⁴³ pi¹⁴⁴ jaṇā¹⁴⁵ puritakāṇḍaṇḍaṃ¹⁴⁶ gahetvā¹⁴⁷ jvāna¹⁴⁸ dārake¹⁴⁹“ pana¹⁵⁰ idha¹⁵¹ pesenti¹⁵² ti. „Sūṇṇa¹⁵³ sūṭṭa¹⁵⁴ mātāpittā¹⁵⁵“ pesitā¹⁵⁶ dhanam¹⁵⁷ gahetvā¹⁵⁸ dārake¹⁵⁹ āgatabhāvaṃ¹⁶⁰ yeva¹⁶¹ tathā¹⁶² dīpā¹⁶³ pesenti¹⁶⁴. Dārakā¹⁶⁵ ayyakakule¹⁶⁶ vaddhanti¹⁶⁷. Te¹⁶⁸ C¹⁶⁹ apasā¹⁷⁰kaṃ¹⁷¹ āvāṇa¹⁷²ro. Mahā-paṇṭhako¹⁷³ pana¹⁷⁴ ayyakena¹⁷⁵ saddhi¹⁷⁶ i¹⁷⁷ Dasabalaṃ¹⁷⁸ dhanamakatham¹⁷⁹ sotam¹⁸⁰ gacchati. Tassa¹⁸¹ miccam¹⁸² Sattva¹⁸³ samvakkhā¹⁸⁴ dhanam¹⁸⁵ āvāṇaṃ¹⁸⁶ āvāṇaṃ¹⁸⁷ pabbajjāya¹⁸⁸ cittaṃ¹⁸⁹ nāmi. So¹⁹⁰ ayyakam¹⁹¹ āha¹⁹²: „ace¹⁹³ tenhe¹⁹⁴ sampat-ticchatha¹⁹⁵ ahaṃ¹⁹⁶ pabbajeyyāṃ¹⁹⁷ ti. „Kiṃ¹⁹⁸ vadasi¹⁹⁹ tatha²⁰⁰ mayham²⁰¹ sakka²⁰²lo-kasāpi²⁰³ pabbajato²⁰⁴ tav²⁰⁵ eva²⁰⁶ i²⁰⁷ pabbajjā²⁰⁸ brahḍikā²⁰⁹. ace²¹⁰ sakkosi²¹¹ pabbaja²¹² tātā²¹³“ ti sampat-ticchitvā²¹⁴ Sattva²¹⁵ sutukam²¹⁶ gate. Sattva²¹⁷ „kiṃ²¹⁸ mahāseṭṭhi²¹⁹ dārake²²⁰ te²²¹ laddho²²²“ ti. „Ama²²³ bhante, ayaṃ²²⁴ dārako²²⁵ mayham²²⁶ nattā²²⁷“

¹ C¹ C² amāṃ. ² C² dārako. ³ C² cullapitā³ ayyako⁴ ayyakā⁵. C² cullapitā³ ayya-koti⁴ ayyakā⁵. ⁴ C² vadāntesu. ⁵ C² cullapitā³ ayyikoti⁴ ayyakā⁵. C² cullapitā³ ayyako⁴ ayyakā⁵, C² cullapitā³ ayyakoti⁴ ayyakā⁵. ⁶ C² omits pana. ⁷ so all three MSS. ⁸ C² āgamaṃ. ⁹ C² na sakkhissāmi¹⁰ tam¹¹ pana¹² tathā¹³ nayissāmi. C² na sakkhissāmi¹⁴ tam¹⁵ pana¹⁶ nayissāmi¹⁷. ¹⁰ C² ayyakulam. ¹¹ C² C² vaddhanti. ¹² C² -gaham. ¹³ C² -dvāreṇa. ¹⁴ C² ādiya. ¹⁵ C² repeats dhītā. C² na dhītā. ¹⁶ C² dārako. ¹⁷ C² -pituhī. ¹⁸ C² tameva. ¹⁹ C² nattāṃ.

‘tumbhākam’ santike pabbajāmīti¹ āha². Satthā aṇṇataram³ piṇḍa-cārikam, imam dārakam pabbājeḥīti⁴ āṇāpesi⁵. Thero tassa taca-paṇcākakammaṭṭhānam ācikkhitvā pabbājesi. So bahum Buddha-vacanam uggaṇḥitvā paripunṇavasso upasampadam labhi, upasampanno yonisomanasikāre kamman karonto arahattam⁶ pāpuni⁷. So jhāna-sukhena maggasukhena ca vītināmento cintesi: „sakkā nu kho imam sukham Cullapanthakassa dātun“ ti. Tato ayyakaseṭṭhissa santikam gantvā „mahāseṭṭhi sace tumhe sampaṭicchatha aham Cullapanthakam pabbājeyyan“ ti āha. „Pabbājetha bhante“ ti. Thero Cullapanthaka-dārakam pabbājetvā dasasu silesu patitṭhāpesi. Cullapanthakasāmaṇero pabbajitvā va dandho ahosi,

Padumam yathā kokanadam sugandham
pāto siyā phullam avitagandham
Aṅgīrasam passa⁸ virocamanam
tapantam ādiccam iv⁹ antalikkhe ti

imam ekam gātham catuḥi⁷ māsehi gaṇhitum nāsakkhi. So kira Kassapasanmāsambuddhakāle pabbajitvā paṇṇavā⁸ hutvā aṇṇatarassa⁹ dandhabbikkhuno uddeśagahaṇakāle pariḥāsakeliṃ⁹ akāsi. So bhikkhu tena pariḥāsena¹⁰ lajjito n⁷ eva uddeśam gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kammenāyam pabbajitvā va¹¹ dandho jāto, gaḥitagahitam padam upari upari gaṇhantassa nassati, tassa imam eva gātham gaḥetum vāyaman-tassa cattāro māsā atikkantā. Atha nam Mahāpanthako āha: „Panthaka, tvaṃ imasmiṃ sāsane abhabbo, catuḥi⁷ māsehi ekam gātham pi gaḥetum na sakkosi¹², pabbajitakiccam pana tvaṃ katham matthakam pāpessasi, nikkhama ito vihārā“ ti nikkadḍhi. Cullapanthako Buddha-sāsane sinehena gihibhāyam¹³ na pattheti. Tasmiṃ ca kāle Mahāpanthako bhattuddesako hoti. Jīvako Komārabhacco¹⁴ bahum gandha-mālam ādāya attano ambavanam gantvā Satthāram pūjetvā dhammam sutvā uṭṭhāyāsanaṃ Dasabalam vanditvā Mahāpanthakam upasamkamitvā „kittakā bhante Satthu santike bhikkhū“ ti pucchi. „Pañcamattāni satānīti.“ „Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākam nivesane bhikkham gaṇhathā“ ti. „Upāsaka, Cullapanthako nāma dandho avirūhidhammo¹⁵, tam ṭhapetvā sesānam nimantaṇam¹⁶

¹ Ck pabbajāmīti. ² Ck C^v aṇṇa-. ³ C^v āṇāpesi. ⁴ Ck arahattam. ⁵ Ck pāpuni. ⁶ Ck phassa. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck C^v paṇṇavā. ⁹ Ck -keḷam, C^v paribhāsakeliṃ. ¹⁰ C^v paribhāsena. ¹¹ C^v omits va. ¹² C^v gaḥetumasakkosi. ¹³ Ck C^v gihī-. ¹⁴ Ck -bhaṇḍo. ¹⁵ C^v avirūhi-. ¹⁶ C^v nimantaṇam.

paṭicchāmiti“ thero āha. Tam sutvā Cullapanthako cintesi: „thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ paṭicchanto maṃ bāhiraṃ katvā paṭicchati, nissamsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ¹ bhinnaṃ bhavissati, kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanena, gihi hutvā dānādāni puññāni² karonto jīviṣṣāmiti“ so punadivase pāto va „gihi bhavissāmiti“ pāyāsi. Satthā paccūsakāle yeva lokāṃ olovento imaṃ kārṇaṃ disvā paṭhamataram gantvā Cullapanthakassa gamanamagge dvāra-koṭṭhake caṃkamanto aṭṭhāsi. Cullapanthako ghaṛā nikkhamanto Satthāraṃ disvā upasaṃkamitvā vandi. Atha naṃ Satthā „kahaṃ pana tvaṃ Cullapanthaka imāya velāya gacchasīti“ āha. „Bhātā maṃ bhante nikkadḍhati, tenāhaṃ vibbhamituṃ gacchāmiti“. „Cullapanthaka, tava pabbajjā nāma mama santakā, bhātara nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgaūchi, ehi kin te gihibbhāvena³, mama santike bhavissasīti“ Cullapanthakaṃ ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisīdāpetvā „Cullapanthaka puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto idh' eva hohīti“ iddhiyā abhisamkhaṭaṃ parisuddhaṃ pilotikaṃ datvā kāle ārocite bhikkhusaṃghaparivuto Jivakassa gehaṃ gantvā paññattāsane⁴ nisīdi. Cullapanthako⁵ pi suriyaṃ olovento taṃ⁶ pilotikakhaṇḍaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto nisīdi. Tassa taṃ pilotikakhaṇḍaṃ parimajjantassa parimajjantassa kiliṭṭhaṃ ahosi. Tato cintesi: „idaṃ pilotikakhaṇḍaṃ ativiya⁷ parisuddhaṃ, imaṃ pana attabhāvaṃ nissāya purimapakatīṃ vijahitvā evaṃ kiliṭṭhaṃ jātāṃ, aniccā vata saṃkhārā“ ti khayavayaṃ paṭṭhapento vipassanaṃ vadḍhesi. Satthā Cullapanthakassa⁸ cittaṃ vipassanaṃ⁹ ārūhaṇaṃ ti natvā „Cullapanthaka⁸, tvaṃ etāṃ pilotikakhaṇḍaṃ eva saṃkiliṭṭhaṃ rajarañjitaṃ⁹ jātāṃ ti mā saññaṃ kari, abbhantare pana¹⁰ te rāgarajādayo atthi, te harāhīti“ vatvā obhāsaṃ vissajjtvā purato nisinna viya paññāyamānarūpo¹¹ hutvā imā gāthā abbhāsi:

Rāgo rajo na ca pana reṇu¹² vuccati,
rāgass' etaṃ adhivacanaṃ rajo ti;
etaṃ rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigataraṇassa sāsane.

¹ C^o nissamsayaṃ mayi bhātikassa cittaṃ. ² C^k C^v puññāni. ³ C^k C^v gihi-.

⁴ C^o paññatte āsane, C^k C^v paññattāsane. ⁵ C^k C^v cūla-. ⁶ C^k tā. ⁷ C^o atī.

⁸ C^o vipassanā. ⁹ C^k rajarañjitaṃ corrected to rañjitaṃ. ¹⁰ C^o omits pana.

¹¹ C^k C^v pañña-. ¹² C^k reṇu.

Doso rajo -pe-.

Moho rajo na ca pana reṇu¹ vuccati,
mohass' etaṃ adhivacanaṃ rajo ti;
etaṃ rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigataraajassa sāsane ti.

Gāthāpariyosāne Cullapanthako² saha paṭisambhidāhi arahattam³ pāpuni⁴,
Paṭisambhidāhi 'yev' assa tiṇi⁵ Piṭakāsi āganimsu⁶. So kira pubbe
rājā hutvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto⁷ nalātato sede muṇcante⁸
parisuddhena sātakena nalātantaṃ puṇji⁹. Sātako kiliṭṭho ahosi. So
„imaṃ sarīraṃ nissāya evarūpo parisuddho sātako pakatiṃ jahitvā
kiliṭṭho jāto, aniccā vata saṃkhāra“ ti aniccasaññaṃ¹⁰ paṭilabhi, tena
kāraṇen' assa rajoharaṇaṃ eva paccayo jāto. Jivako pi kho¹¹ Komāra-
bhacco¹² Dasabalassa dakkhiṇodakaṃ upanāmesi. Satthā „nanu Jivaka
vihāre bhikkhū¹³ atthīti“ hatthena pattaṃ pidahi. Mahāpanthako
„nanu bhante vihāre n' atthi bhikkhū ti“¹⁴ āha. Satthā „atthi Jivakā“
'ti āha. Jivako „tena hi bhāṇe¹⁵ gaccha¹⁶, vihāre bhikkhūnaṃ atthi-
bhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā jānāhīti“ purisaṃ pesesi. Tasmim khaṇe
Cullapanthako³ „mayhaṃ bhātiko 'vihāre bhikkhū n' atthīti' bhāṇati,
vihāre¹⁷ bhikkhūnaṃ atthibhāvaṃ assa pakāsesāṃmīti“ sakalaṃ amba-
vanaṃ bhikkhūnaṃ űeva¹⁸ pūresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammaṃ
karonti, ekacce rajanakammaṃ¹⁹, ekacce sajjhāyaṃ karontīti evaṃ
aññaṃaññaṃ²⁰ asadisam bhikkhusahassaṃ māpesi. So puriso vihāre
bahū bhikkhū disvā nivattitvā „ayya sakalaṃ ambavanaṃ bhikkhūhi
paripunṇaṃ“ ti Jivakassa ārocesi. Thero pi kho tatth' eva²¹

„Sahassakkhattuṃ attānaṃ nimminivāna Panthako
nisīdi ambavane ramme yāva kālappavedanā“ ti.

Atha Satthā taṃ purisaṃ āha: „vihāraṃ gantvā 'Satthā Cullapanthakaṃ“
nāma pakkosatīti²² vadehīti²³. Tena gantvā tathā vutte „ahaṃ Culla-
panthako²⁴ ahaṃ Cullapanthako²⁵“ ti mukhasahassaṃ utthahi. Puriso
gantvā „sabbe pi kira bhante Cullapanthakā²⁶ yeva nāmā“ 'ti āha.
„Tena hi tvaṃ gantvā yo 'ahaṃ Cullapanthako²⁷ ti paṭhamam vadati

¹ Ck reṇu. ² Ck Cṽ cūla-. ³ Ck arahattam. ⁴ Ck pāpuni. ⁵ Ck tiṇi. ⁶ Ck
agamimsu. ⁷ Ck karonte. ⁸ Ck muccante. ⁹ Cṽ puṇji corrected to puṇchi. ¹⁰ Ck
Cṽ -saññaṃ. ¹¹ Ck omits kho. ¹² Ck -bhaṇḍo corrected to -bhacco? Cṽ -bhaddho.
¹³ Ck bhikkhū. ¹⁴ Ck vihāre bhikkhū natthīti. ¹⁵ Ck bhante. ¹⁶ Ck repeats
gaccha. ¹⁷ Ck adds natthi. ¹⁸ Ck Cṽ bhikkhūnaṃ űeva. ¹⁹ Ck rajatakammaṃ?
²⁰ Cṽ aññaṃaññaṃ. ²¹ Ck nattheva. ²² Ck cūla-, Cṽ cūla-. ²³ Ck Cṽ cūla-.

taṃ hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissanti¹. So tathā akāsi. Tāvad eva saḥassamattā bhikkhū antaradhāyimsu. Thero gatenā purisena saddhim agamāsi. Satthā bhattakiccapariyosāne Jivakaṃ āmantesi: „Jivaka, Cullapanthakassa² pattaṃ gaṇha. ayaṃ³ te anumodanaṃ karissatī⁴. Jivako tathā akāsi. Thero sihanādaṃ nadanto⁵ tarunaśiḥo viya tihi Piṭakehi saṃkhobhetvā anumodanaṃ akāsi. Satthā utthāyāsana⁶ bhikkhusaṃghaparivāro vihāraṃ gantvā bhikkhūhi vatte dassite utthāyāsana⁷ gandhakuṭipamukhe⁸ thatvā bhikkhusaṃghassa Sugatovādaṃ datvā kammaṭṭhānaṃ⁹ kathetvā bhikkhusaṃghaṃ uyyojetvā surabhigandhavāsitaṃ¹⁰ gandhakuṭiṃ pavisitvā dakkhiṇena passena siḥaseyyaṃ upagato. Atha sāyaṇhasamaye dhammasabbhāyaṃ bhikkhū ito c¹¹ ito ca samosaritvā rattakambalasāniṃ parikkhipantā viya nisiditvā Satthu guṇakathāṃ ārabhimsu: „āvuso. Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto ‘catuḥ¹² māsehi ekam gāthaṃ gaṇhituṃ na sakkoti, dandho ayaṃ¹³ ti vihārā nikkadḍhi, Sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya ekasmiṃ yev¹⁴ assa antarabhatte saha paṭisambhidāya¹⁵ arahattaṃ adāsi, tīṇi Piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni¹⁶, aho Buddhānaṃ balan¹⁷ nāma mahantaṃ¹⁸ ti. Atha Bhagavā dhammasabbhāyaṃ imaṃ kathāpavattiṃ nātvā „ajja mayā gantuṃ vattatī¹⁹.“ Buddhaseyyāya utthāya surattadupattaṃ nivāsetvā vijjullatā²⁰ viya kāyabandhanaṃ bandhitvā rattakambalasadiśaṃ Sugatamahācīvaraṃ pārupitvā²¹ surabhigandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasīhavikkantavilāsena²² anantāya Buddhalīlāya dhammasabbhāyaṃ gantvā alaṃkatamaṇḍapamajjhe supaṇṇattavarabuddhāsanam²³ abhiruyha chabbaṇṇabuddharāsmiyo viśajjento aṇṇavakucchiṃ obhāsayaṃāno Yugandharamatthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisidi. Sammāsambuddhe pana āgatamatte bhikkhusaṃgho kathaṃ pacchinditvā tuṇhī aho. Satthā mudukena mettacittena pariśaṃ oloketvā „ayaṃ pariśā ativiya sobhati, ekassa²⁴ pi hatthakukkuccaṃ vā pādakukkuccaṃ vā ukkāsitasaddo vā khipitasaddo vā n’ atthi, sabbe p’ ime Buddha-gāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā mayi āyukappam pi akathetvā nisinne paṭhamāṃ kathaṃ samuṭṭhāpetvā na kathessanti, kathāsamuṭṭhāpanavattan nāma mayā va jānitabbā, aham eva paṭhamāṃ kathessāmiti²⁵ madhurena brahmassarena bhikkhū āmantetvā „kāya nu ’ttha

¹ C¹ cullapanthassa. ² C² ayaṃ. ³ C³ nadantena. ⁴ C⁴ sūrabhigandhavāsavāsitaṃ, C⁵ surabhigandhavāsamāsitaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ C⁶ paṭisambhidāhi.

⁷ C⁷ paṭisambhidāyeva āgatā. ⁸ C⁸ balan. ⁹ C⁹ vaddhatī, C¹⁰ vaddhātī.

¹⁰ C¹⁰ pārupitvā? ¹¹ C¹¹ mattavarāṇa-. ¹² C¹² C¹³ supaṇṇatta-. ¹³ C¹³ phassa.

bhikkhave etarahi kathāya sannisinā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā¹ ti āha. „Bhante, na mayam imasmiṃ thāne nisinnā aññaṃ tiracchānakathaṃ kathaṃ, tumhākaṃ yeva pana guṇe vaṇṇayamānā² nisinn’ amhā“ ti, „āvuso, Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto -pe- aho Buddhānaṃ balā nāma mahantaṃ“ ti. Satthā bhikkhūnaṃ kathaṃ sutvā „bhikkhave, Cullapanthako maṃ nissāya idāni tāva dhammesu dhammamahantaṃ patto, pubbe pana maṃ nissāya bhogesu pi bhogamahantaṃ pāpuṇṭi“ āha. Bhikkhū tass’ atthassa āvibhāvattamaṃ Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṇaṃ akāsi:

Atīte Kāsiratthe Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto setthikule nibbattivā vayappatto setthiṭṭhānaṃ labhivā Cullakasetthi³ nāma ahosi. So paṇḍito vyatto sabbanimittāni jānāti. So ekadivasaṃ rājupatthānaṃ gacchanto antaravithiyaṃ matamūsikaṃ disvā taṃkhaṇe nakkhataṃ samānetvā idam āha: „sakkā⁴ cakkhumatā kulaputtana imaṃ unduraṃ gahetvā dārābharanaṃ vā⁵ kātuṃ kammante ca⁶ payojetun“ ti. Aññataro duggatakulaputto taṃ setthissa vacanaṃ sutvā „nāyaṃ ajānitvā⁷ kathessatīti“ mūsikaṃ gahetvā ekasmiṃ āpaṇe⁸ biḷalass’ atthāya datvā kākaṇikaṃ⁹ labhi. Tāya kākaṇikāya¹⁰ phāṇitaṃ¹¹ gahetvā ekena kuṭena pāṇiyaṃ¹² gaṇhi. So araṇṇato¹³ āgacchante mālākāre¹⁴ disvā thokaṃ thokaṃ phāṇitakhaṇaṃ¹⁵ datvā ulumkena pāṇiyaṃ¹⁶ adāsi. Te tassa ekekaṃ pupphamuṭṭhiṃ adāmsu. So tena pupphamūlena punadivase pi phāṇitaṃ¹⁷ ca pāṇiyaghaṇaṃ ca gahetvā pupphārāmaṃ eva gato. Tassa taṃ divasaṃ mālākārā¹⁸ adḍhacitake¹⁹ pupphagacche datvā agamaṃsu. So na cirass’ eva iminā upāyena attha kahāpaṇe labhi. Puna ekasmiṃ vātavutthidivase rājuyyāne bahū²⁰ sukkhadaṇḍakā ca sākhā ca palāsaṃ ca vātena patitaṃ hoti. Uyyānapālo chaḍḍetum²¹ upāyaṃ na

¹ Ck vippakathā, Cv vippakathā corrected to vippakatā. ² Ck vaṇṇayamānā.

³ so all three MSS. ⁴ Ck sakkhā. ⁵ Cv kammantena. ⁶ Cv ajānetva. ⁷ Ck Ck

āpaṇe. ⁸ Ck kākaṇi-. ⁹ Ck phāṇitaṃ. ¹⁰ Ck pāṇiyaṃ, Cv pāṇiyaṃ. ¹¹ Ck añña-

sotā, Ck Cv araṇṇato. ¹² Ck Cv mālākāre. ¹³ Ck Ck phāṇita-. ¹⁴ Ck pāṇiyaṃ.

¹⁵ Ck phāṇitaṃ. ¹⁶ Ck Cv mālākārā. ¹⁷ Ck -vitake, Ck -mitake. ¹⁸ Ck Cv bahū.

¹⁹ Ck jaḍḍetum, Ck chaḍḍetum.

passati. So tattha gantvā „sace imāni dārupaṇṇāni mayham dassasi ahan' te imāni sabbāni niharissāmīti“ uyyānapālaṃ āha. So „gaṇha ayyā“ 'ti sampañicchi. Cullantevāsiko dāra-kānaṃ kelimaṇḍalaṃ¹ gantvā phāṇitaṃ² datvā muhuttēna sab-bāni dārupaṇṇāni niharāpetvā uyyānadvāre rāsiṃ karesi³. Tadā rājakumbhakāro rājakulānaṃ bhājanānaṃ pacanatthāya dārūni pariyesamāno uyyānadvāre tāni disvā tassa hatthato vikkīṇitvā gaṇhi. Taṃ divasaṃ Cullantevāsiko dāruvikkayena soḷasa kahāpaṇe cātiādini ca pañca bhājanāni⁴ labhi. So catuvīsatiyā kahāpaṇesu jātesu „atthi ayaṃ upāyo mayhan“ ti nagaradvārato avidūratthāne ekaṃ pāṇiyacātiṃ⁵ thāpetvā pañcasate tiṇahārake pāṇiyena upatthahi. Te āhaṃsu: „tvaṃ samma amhākaṃ bahūpakāro⁶, kin' te karomā“ 'ti. So „mayham kicce uppanne karissathā“ 'ti vatvā ito c' ito ca⁷ vicaranto thalapatha-kammikena ca jalapathakammikena⁸ ca saddhiṃ mittasanthavaṃ akāsi. Tassa thalapathakammiko „sve⁹ imāṃ nagaraṃ assa-vāṇijako¹⁰ pañca assasatāni gahetvā āgamissatīti“ ācikkhi. So tassa vacanaṃ sutvā tiṇahārake āha: „ajja mayham ekekaṃ tiṇakalāpaṃ detha, mayā ca tiṇe avikkīte¹¹ attano tiṇaṃ mā vikkīṇathā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti sampañicchitvā pañca tiṇa-kalāpasatāni āharitvā tassa ghare pāṭayīṃsu. Assavāṇijo¹² sakalanagare assānaṃ tiṇaṃ¹³ alabhivā tassa sahaṃsaṃ datvā taṃ tiṇaṃ gaṇhi. Tato katipāhaccayena tassa¹⁴ jalapatha-kammikasahāyako ārocesi: „paṭṭanaṃ mahānāvā āgatā“ ti. So „atthi ayaṃ upāyo“ ti atthahi kahāpaṇehi sabbaparivāra-sampannaṃ¹⁵ tāvakālikāṃ¹⁶ rathaṃ gahetvā mahantena yasena nāvāpaṭṭanaṃ gantvā ekaṃ aṅgulimuddikaṃ nāvāya saccakāraṃ datvā avidūratthāne sāṇiṃ parikkhipāpetvā nisinna purise āṇāpesi: „bāhirato vāṇijesu¹⁷ āgatesu tatiyena pāṭihārena¹⁸

¹ C^o ahan. ² C^k keli-, C^v kelimaṇḍalaṃ. ³ C^o phāni-. ⁴ C^k karesi. ⁵ C^o omits pañca bhājanāni. ⁶ C^k C^v bahū upakāro. ⁷ C^o kin. ⁸ C^o omits ca. ⁹ C^o jala-kammikena. ¹⁰ C^o ssa. ¹¹ C^k -vāni-. ¹² C^o C^v avikkīte. ¹³ C^k C^v cāriṃ. ¹⁴ C^k C^v ssa. ¹⁵ C^o -parivārā-. ¹⁶ C^v -kālikāṃ. ¹⁷ C^o pāṭihāryena.

ārocethā¹ 'ti. „Nāvā āgatā² ti sutvā Bārāṇasito satamattā³ vāṇijā „bhaṇḍaṃ gaṇhāmā⁴ 'ti āgamiṃsu. „Bhaṇḍaṃ tumhe na labhissatha, asukatthāne nāma mahāvāṇijena saccakāro dinno⁵ ti. Te taṃ⁶ sutvā tassa santikaṃ āgatā. Pādamūlikapurisā purimasāññāvasena tatiyena pāṭihārena tesam⁷ āgatabhāvaṃ ārocesuṃ. Te satamattāpi⁸ vāṇijā ekekaṃ sahasaṃ datvā tena saddhiṃ nāvāya pattikā hutvā puna ekekaṃ sahasaṃ datvā pattiṃ vissajjāpetvā bhaṇḍaṃ attano santakaṃ akaṃsu. Cullantevāsiko dve satasahasāni gaṇhitvā Bārāṇasiṃ āgantvā „kataññunā⁹ bhavituṃ¹⁰ vattatīti¹¹ ekaṃ satasahasāni gāhāpetvā¹² Cullakasetthissa samīpaṃ gato. Atha naṃ setthi¹³ „kin te tāta katvā idaṃ dhaṇaṃ laddhaṃ¹⁴ ti pucchi. So „tumhe¹⁵ kathitaṇpāye thatvā caturāsabbhantaren¹⁶ eva laddhaṃ¹⁷ ti mata-mūsikaṃ ādiṃ katvā sabbaṃ vatthuṃ kathesi. Cullamahāsetthi¹⁸ tassa vacanaṃ sutvā „na dāni evarūpaṃ dāraṃ parasantakaṃ kātuṃ vattatīti¹⁹ vayappattaṃ dhītaṃ datvā sakalakutumbassa sāmikaṃ akāsi²⁰. So setthino accayena tasmiṃ nagare setthiṭṭhānaṃ labhi. Bodhisatto pi yathākammaṃ agamāsi.

Sammāsambuddho pi imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gāthaṃ kathesi:

Appakena pi medhāvi²¹ pābhatena vicakkhaṇo
samuṭṭhāpeti attānaṃ aṇuṃ aggīva santhamaṃ ti. 4.

Tattha appakena pīti thokenāpi parittakenāpi, medhāviṃ paññavā²², pābhatena²³ 'ti bhaṇḍamūlena, vicakkhaṇo ti vohāraṃ kusalo²⁴, samuṭṭhāpeti attānaṃ ti mahantaṃ dhaṇaṃ ca yasaṃ ca²⁵ uppādetvā tattha attānaṃ saṇṭhāpeti²⁶ patiṭṭhāpeti, yathā kim: aṇuṃ aggīva santhamaṃ, yathā paṇḍito puriso parittaṃ aggaṃ anukkamaṇa gomayacūṇṇādini pakkhipitvā mukhavātena²⁷ dhamaṇto samuṭṭhāpeti vaddheti mahantaṃ aggikkhandhaṃ karoti evaṃ eva paṇḍito thokaṃ pi pābhatāni labhitvā nānāpāyehi payojetvā dhaṇaṃ ca yasaṃ ca²⁸

¹ C^k sattamattā, C^v sattamattāni. ² C^k saṃ. ³ C^s omits tesam. ⁴ C^v sakamattāpi.
⁵ C^k kataññunā? ⁶ C^v bhāvitum. ⁷ C^v gāhāpetvā. ⁸ so all three MSS. ⁹ so all three MSS. instead of tumhehi? ¹⁰ C^k C^v vaddhatīti. ¹¹ C^k adāsi, C^v ādāsi.
¹² C^k medhāvi. ¹³ C^k C^v paññavā. ¹⁴ C^k C^v vohāraṃ kusalo. ¹⁵ C^s mahantaṃ dhanasaṇcayam. ¹⁶ C^s samṭhāpeti. ¹⁷ C^k sukhavātena. ¹⁸ C^s dhanasañcayāna, C^k omits yasaṃ ca.

Lāludāyi¹, tayi salākā² dente bhikkhū lābhena parihāyanti, na tvam dātum anucchaviko, niggaccha ito³ ti salākaggato nikkadḍhimsu. Tasmim̐ khaṇe salākagge mahantaṃ kolāhalaṃ ahoṣi. Tam sutvā Satthā Anandattheraṃ⁴ pucchi: „Ananda, salākagge mahantaṃ kolāhalaṃ, kiṃsaddo nāṃ⁵ eso⁶ ti. Thero Tathāgatassa tam atthaṃ ārocesi. „Ananda, na idāṃ⁷ eva Udāyi⁸ attano bālātāya paresaṃ lābhahāniṃ karoti, pubbe pi akāsi yevā⁹ ti āha. Thero tass¹⁰ atthassa āvibhāvattaṃ Bhagavantaṃ yāci. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pakataṃ akāsi:

Atīte Kāsiratṭhe Bārāṇasīyaṃ Brahma datto rājā ahoṣi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto tassa agghakārako ahoṣi, hatthiassādini¹¹ c¹² eva maṇisuvannaḍini ca agghāpeti, agghāpetvā bhaṇḍasāmikānaṃ¹³ bhaṇḍānurūpaṃ eva mūlaṃ dāpesi. Rājā pana luddho hoti, so lobhapakatiyā¹⁴ evaṃ cintesi: „ayaṃ agghāpanako evaṃ agghāpento na cirass¹⁵ eva mama gehe dhanāṃ parikkhayaṃ gamissati¹⁶, aññaṃ¹⁷ agghāpanakaṃ karissāmi¹⁸ so sihapañjaraṃ ugghāṭetvā rājaṅgaṇaṃ olokento ekaṃ gāmika-manussaṃ lolabalaṃ rājaṅgaṇena gacchantaṃ disvā „esa mayhaṃ agghāpanakakammaṃ kātum sakkhissatī¹⁹ tam pakkosāpetvā „sakkhissasi bhaṇe amhākaṃ agghāpanakakammaṃ²⁰ kātum²¹ ti āha. „Sakkhissāmi devā²² ti. Rājā attano dhanarakkhaṇatthāya²³ tam balaṃ agghāpanakakamme²⁴ ṭhapesi. Tato paṭṭhāya so bālo hatthiassādini agghāpento agghaṃ hāpetvā yathāruciya²⁵ katheti, tassa ṭhānantare ṭhitattā yaṃ so katheti tam eva mūlaṃ hoti. Tasmim̐ kāle uttarāpathato eko assa-vāṇijo²⁶ pañca assasatāni ānesi. Rājā tam purisaṃ pakkosāpetvā asse agghāpesi. So pañcannaṃ assasatānaṃ ekaṃ taṇḍulanālikaṃ²⁷ agghaṃ akāsi, katvā ca pana „assavāṇijassa²⁸ ekaṃ taṇḍulanālikaṃ²⁹ dethā³⁰ ti vatvā asse assa-

¹ C¹ lāludāyi. ² C² salākā corrected to salāke. ³ C³ C⁴ ānandattheraṃ. ⁴ so all three MSS. instead of gamessati? ⁵ C⁵ sāmikānaṃ. ⁶ C⁶ C⁷ -pakatiyā. ⁷ C⁸ aññaṃ. ⁸ C⁹ agghāpanika-, C¹⁰ agghāpanika-. ⁹ C¹¹ C¹² -rakkhana-. ¹⁰ C¹³ agghāpaniyakamme, C¹⁴ agghāpaniyakamme. ¹¹ C¹⁵ -rūciyā. ¹² C¹⁶ -vāṇijo. ¹³ C¹⁷ -nālikaṃ. ¹⁴ C¹⁸ -vāṇijassa.

sālāyaṃ saṇṭhāpesi. Assavāṇijo¹ porāṇakaagghāpanikassa² santikāṃ gantvā taṃ pavattim ārocetvā „idāni kiṃ kattabban“ ti pucchi. So āha: „tassa purisassa laṇcam³ datvā evaṃ pucchatha: „ambhākaṃ tāva assā ekaṃ taṇḍulanālikā⁴ agghantīti⁵“ nātam etaṃ, tumhe pana nissāya taṇḍulanāliya⁶ agghaṃ jānitukāṃ⁷ amha⁸, sakkhissatha no raṇṇo⁹ santike thatvā ‘sā taṇḍulanālikā⁴ idam nāma agghatīti¹⁰ vattun ti, sace ‘sakkomīti¹¹ vadati taṃ gahetvā raṇṇo⁹ santikāṃ gacchatha, aham pi tattha āgamissāmīti¹². Assavāṇijo¹ „sādhū“ ‘ti Bodhisattassa vacanaṃ sampaticchitvā agghāpanikassa laṇcam³ datvā tam atthaṃ ārocāpesi. So laṇcam³ labhitvā va „sakkhissāmi taṇḍulanālim agghāpetun“ ti. „Tena hi gacchāma rājakulan“ ti taṃ ādāya raṇṇo⁹ santikāṃ āgamāsi. Bodhisatto pi aññe pi bahumaccā āgamaṃsu. Assavāṇijo¹ rājānaṃ vanditvā „aham deva pañcannaṃ assasatānaṃ ekaṃ taṇḍulanālim¹³ agghanabhāvaṃ jānim, ‘sā pana taṇḍulanāli kiṃ agghatīti¹⁴ agghāpanikāṃ puccha devā¹⁵“ ‘ti. Rājā taṃ pavattim ājānanto „ambho agghāpanika pañca assasatāni kiṃ agghantīti¹⁶“ pucchi. „Taṇḍulanālim¹³ devā¹⁵“ ti. „Hotu bhane, pañca assasatāni¹¹ tāva taṇḍulanālim¹³ agghantu, sā pana kiṃ agghatī taṇḍulanālikā¹⁷“ ti pucchi. So bālapuriso „Bārāṇasim¹⁸ santarabāhiraṃ agghatī taṇḍulanālikā¹⁹“ ti āha. So kira pubbe rājānaṃ anuvattanto ekaṃ sālitaṇḍulanālim¹⁴ assānaṃ agghaṃ¹⁷ akāsi, puna vāṇijakassa¹⁸ hatthato laṇcam³ labhitvā tassā¹⁹ taṇḍulanālikāya⁴ Bārāṇasim¹⁸ santarabāhiraṃ agghaṃ akāsi. Tadā pana Bārāṇasiyā pākāraparikkhepo dvādasayojaniko hoti, idam assā²⁰ antarabāhiraṃ²¹ pana tiyojana-satīkaraṭṭhaṃ²², iti so bālo evaṃ mahantaṃ Bārāṇasim²³ saantarabāhiraṃ²⁴ taṇḍulanālikāya⁴ agghaṃ akāsi. Tam sutvā amaccā

¹ C^k -vāṇijo. ² C^s porāṇika-. ³ C^s laṇjam. ⁴ C^s -nālīm, C^v -nālikam. ⁵ C^k C^v agghantīti, C^s agghatīti corrected to agghantīti. ⁶ C^v -nālī-. ⁷ C^s jānitum kāmamha. ⁸ C^k C^v raṇṇo. ⁹ C^k C^v -nālīm. ¹⁰ C^s agghatīti. ¹¹ C^k C^s -sata. ¹² C^v -nālīm. ¹³ C^k C^v -nālikā. ¹⁴ C^k bārāṇasi, C^v bārāṇasi corrected to bārāṇasim. ¹⁵ C^v -nālikā. ¹⁶ C^s sāllīm, C^v -nālīm. ¹⁷ C^k agghim. ¹⁸ C^k vāṇi-. ¹⁹ C^s C^v tassa. ²⁰ C^s C^v assa. ²¹ C^k C^v antarabāhiraṃ. ²² C^v -satīkām-. ²³ C^k bārāṇasiyam. ²⁴ C^s mahantaṃ sā antaraṃ bāhiraṃ corrected to mahantaṃ bārāṇasim antarabāhiraṃ, C^k saantarabāhiraṃ, C^v antaraṃ sabāhiraṃ.

pāṇīm¹ paharitvā hasamānā „mayam pubbe pathaviṃ ca rajjaṃ ca anagghan ti saṇṇino² ahumha, evaṃ mahantaṃ kira sarāja-kam Bārāṇasirajjam taṇḍulanālimattaṃ³ agghati, aho agghāpanikassa paṇṇāsampadā⁴, kham ettakaṃ kalam agghāpaniko vihāsi, amhākaṃ raṇṇo⁵ eva anucchaviko“ ti parihāsaṃ akamsu. Tasmiṃ kālā rājā lajjito taṃ bālaṃ nikkaddhāpetvā Bodhisattass⁶ eva agghāpanikaṭṭhānaṃ adāsi. Bodhisatto pi yathā-kammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā gāmika-bālaagghāpaniko Lāludāyī⁷ ahosi, paṇḍitaagghāpaniko aham eva ahosi“ ti desanaṃ niṭṭhapesi. Taṇḍulanālijātakaṃ⁸.

6. Devadhammajātaka.

Hiriottappasampannā ti. Idam Bhagavā Jetavane viharanto aṇṇataraṃ⁹ bahubhaṇḍaṃ bhikkhūṃ ārabba kathesi. Sāvattvivāsi¹⁰ kir¹¹ eko kuṭumbiko¹² bhariyāya kālakatāya pabbaji. So pabbajanto attano pariveṇaṃ¹³ ca aggisālaṃ ca bhaṇḍagabbhaṃ ca kāretvā bhaṇḍagabbhaṃ sappitaṇḍulādīhi pūretvā pabbaji, pabbajitvā pana attano dāse pakkosāpetvā yathārucitaṃ āhāraṃ pacāpetvā bhuñjati. bahuparikkhāro ca ahosi, rattiṃ aṇṇaṃ¹⁴ nivāsanapārūpanaṃ¹⁵ hoti divā aṇṇaṃ, viharapaccante vasati. Tass¹⁶ ekadivasaṃ cīvarapaccattharaṇādīni niharitvā¹⁷ pariveṇe¹⁸ pattharivā sukkhāpentassa sambahulā jānapadā bhikkhū senāsanacārikaṃ āhiṇḍanta pariveṇaṃ gantvā cīvarādīni disvā „kass¹⁹ imāṇi“ pucchimsu. So „mayham āvuso“ ti āha. „Āvuso idam pi cīvaraṃ idam pi cīvaraṃ idam pi nivāsaṇaṃ idam pi nivāsaṇaṃ idam pi²⁰ paccattharaṇaṃ²¹ sabbaṃ tuyham evā“ ti. „Āma mayham evā“ ti. „Āvuso, Bhagavatā tīṇi²² cīvarāni anuṇṇātāni²³, tvaṃ evaṃ appicchassa Buddhassa sāsane pabbajitvā evaṃ bahuparikkhāro jāto, ehi taṃ Dasabalassa santikaṃ nessāma“ ti taṃ ādāya Satthu santikaṃ agamaṃsu. Satthā disvā „kin nu kho bhik-

¹ C^v pāṇi, C^v pāṇīm. ² C^k C^v saṇṇino. ³ C^v -nāli-. ⁴ C^v paṇṇā-. ⁵ C^k C^v raṇṇo. ⁶ C^k C^v -dāyi. 6. Cfr. Dasaratha-j. p. 39. ⁷ C^k C^v aṇṇataraṃ. ⁸ C^k C^v -vāsi. ⁹ C^v kuṭumbiko corrected to kuṭumbiko, C^k C^v kuṭumbiko. ¹⁰ C^k pariveṇaṃ. ¹¹ C^k C^v aṇṇaṃ. ¹² C^v omits nivāsaṇa. ¹³ C^v -nādihi niharitvā. ¹⁴ C^k C^v pariveṇe. ¹⁵ C^k omits idam pi. ¹⁶ C^v sapacca-. ¹⁷ C^v ti. ¹⁸ C^k C^v anuṇṇātāni.

khawe anacchinnamān vva nikkamā samsāra āga āga¹ ti ān
 „Bhante ayaṃ nikkamā samsāraṃ anacchinnamā² ti ān
 kira ivam nikkamā samsāraṃ³ ti ān ān ān ān ān ān ān
 pana ivam nikkamā samsāraṃ⁴ ti ān ān ān ān ān ān ān
 tutthiya⁵ pe⁶ jhāṇasā⁷ tittatā⁸ ānā⁹ ānā¹⁰ ānā¹¹ ānā¹²
 Sattū vaṇṇam¹³ ānā¹⁴ ānā¹⁵ ānā¹⁶ ānā¹⁷ ānā¹⁸ ānā¹⁹ ānā²⁰
 pārūpanam²¹ ānā²² ānā²³ ānā²⁴ ānā²⁵ ānā²⁶ ānā²⁷ ānā²⁸
 Sattā²⁹ ānā³⁰ ānā³¹ ānā³² ānā³³ ānā³⁴ ānā³⁵ ānā³⁶ ānā³⁷
 gavesakā³⁸ ānā³⁹ ānā⁴⁰ ānā⁴¹ ānā⁴² ānā⁴³ ānā⁴⁴ ānā⁴⁵ ānā⁴⁶
 vaccharā⁴⁷ ānā⁴⁸ ānā⁴⁹ ānā⁵⁰ ānā⁵¹ ānā⁵² ānā⁵³ ānā⁵⁴ ānā⁵⁵
 pabbajjā⁵⁶ ānā⁵⁷ ānā⁵⁸ ānā⁵⁹ ānā⁶⁰ ānā⁶¹ ānā⁶² ānā⁶³ ānā⁶⁴
 ghito⁶⁵ ānā⁶⁶ ānā⁶⁷ ānā⁶⁸ ānā⁶⁹ ānā⁷⁰ ānā⁷¹ ānā⁷² ānā⁷³
 tam⁷⁴ ānā⁷⁵ ānā⁷⁶ ānā⁷⁷ ānā⁷⁸ ānā⁷⁹ ānā⁸⁰ ānā⁸¹ ānā⁸²
 tās⁸³ ānā⁸⁴ ānā⁸⁵ ānā⁸⁶ ānā⁸⁷ ānā⁸⁸ ānā⁸⁹ ānā⁹⁰ ānā⁹¹
 vāṇṇamā⁹² ānā⁹³ ānā⁹⁴ ānā⁹⁵ ānā⁹⁶ ānā⁹⁷ ānā⁹⁸ ānā⁹⁹ ānā¹⁰⁰

Atite Kisaṇṇe 21-tilā¹ ti ānā² ānā³ ānā⁴ ānā⁵ ānā⁶
 ahosi. Taḍi⁷ E⁸ ti ānā⁹ ānā¹⁰ ānā¹¹ ānā¹² ānā¹³ ānā¹⁴ ānā¹⁵
 patisandim¹⁶ ānā¹⁷ ānā¹⁸ ānā¹⁹ ānā²⁰ ānā²¹ ānā²² ānā²³
 sakumāro²⁴ ti ānā²⁵ ānā²⁶ ānā²⁷ ānā²⁸ ānā²⁹ ānā³⁰ ānā³¹
 vicaranakāle³² ānā³³ ānā³⁴ ānā³⁵ ānā³⁶ ānā³⁷ ānā³⁸ ānā³⁹
 ti ānā⁴⁰ ānā⁴¹ ānā⁴² ānā⁴³ ānā⁴⁴ ānā⁴⁵ ānā⁴⁶ ānā⁴⁷ ānā⁴⁸
 kāle Bodhisattamanā⁴⁹ ānā⁵⁰ ānā⁵¹ ānā⁵² ānā⁵³ ānā⁵⁴ ānā⁵⁵
 sitthāne⁵⁶ ānā⁵⁷ ānā⁵⁸ ānā⁵⁹ ānā⁶⁰ ānā⁶¹ ānā⁶² ānā⁶³ ānā⁶⁴
 vāsam⁶⁵ ānā⁶⁶ ānā⁶⁷ ānā⁶⁸ ānā⁶⁹ ānā⁷⁰ ānā⁷¹ ānā⁷² ānā⁷³
 nāman⁷⁴ ānā⁷⁵ ānā⁷⁶ ānā⁷⁷ ānā⁷⁸ ānā⁷⁹ ānā⁸⁰ ānā⁸¹ ānā⁸²
 tassa⁸³ te⁸⁴ ānā⁸⁵ ānā⁸⁶ ānā⁸⁷ ānā⁸⁸ ānā⁸⁹ ānā⁹⁰ ānā⁹¹ ānā⁹²
 gahetabba⁹³ ānā⁹⁴ ānā⁹⁵ ānā⁹⁶ ānā⁹⁷ ānā⁹⁸ ānā⁹⁹ ānā¹⁰⁰
 „devena¹ mayham² ānā³ ānā⁴ ānā⁵ ānā⁶ ānā⁷ ānā⁸ ānā⁹
 rajjam¹⁰ dehiti¹¹ ānā¹² ānā¹³ ānā¹⁴ ānā¹⁵ ānā¹⁶ ānā¹⁷ ānā¹⁸
 viya¹⁹ jalamānā²⁰ ānā²¹ ānā²² ānā²³ ānā²⁴ ānā²⁵ ānā²⁶ ānā²⁷
 ti²⁸ patikkhipitvā²⁹ ānā³⁰ ānā³¹ ānā³² ānā³³ ānā³⁴ ānā³⁵ ānā³⁶

¹ C¹ C² gahitvā. ² C¹ C² mayhā. ³ C¹ C² ānā³ ānā⁴ ānā⁵ ānā⁶ ānā⁷ ānā⁸ ānā⁹
 the margin dhammānāyena¹⁰ patitā. ānā¹¹ C¹ C² ānā¹² ānā¹³ ānā¹⁴ ānā¹⁵ ānā¹⁶ ānā¹⁷ ānā¹⁸
¹⁹ C¹ C² ānā²⁰ ānā²¹ ānā²² ānā²³ ānā²⁴ ānā²⁵ ānā²⁶ ānā²⁷ ānā²⁸ ānā²⁹ ānā³⁰ ānā³¹ ānā³² ānā³³ ānā³⁴ ānā³⁵ ānā³⁶ ānā³⁷ ānā³⁸ ānā³⁹ ānā⁴⁰ ānā⁴¹ ānā⁴² ānā⁴³ ānā⁴⁴ ānā⁴⁵ ānā⁴⁶ ānā⁴⁷ ānā⁴⁸ ānā⁴⁹ ānā⁵⁰ ānā⁵¹ ānā⁵² ānā⁵³ ānā⁵⁴ ānā⁵⁵ ānā⁵⁶ ānā⁵⁷ ānā⁵⁸ ānā⁵⁹ ānā⁶⁰ ānā⁶¹ ānā⁶² ānā⁶³ ānā⁶⁴ ānā⁶⁵ ānā⁶⁶ ānā⁶⁷ ānā⁶⁸ ānā⁶⁹ ānā⁷⁰ ānā⁷¹ ānā⁷² ānā⁷³ ānā⁷⁴ ānā⁷⁵ ānā⁷⁶ ānā⁷⁷ ānā⁷⁸ ānā⁷⁹ ānā⁸⁰ ānā⁸¹ ānā⁸² ānā⁸³ ānā⁸⁴ ānā⁸⁵ ānā⁸⁶ ānā⁸⁷ ānā⁸⁸ ānā⁸⁹ ānā⁹⁰ ānā⁹¹ ānā⁹² ānā⁹³ ānā⁹⁴ ānā⁹⁵ ānā⁹⁶ ānā⁹⁷ ānā⁹⁸ ānā⁹⁹ ānā¹⁰⁰

mayhaṃ puttānaṃ pāpakam pi cinteyyā¹ 'ti putte pakkosāpetvā āha: „tātā, ahaṃ Suriyakumārassa jātakāle varaṃ adāsiṃ, idāni 'ssa mātā rajjaṃ yācati, ahaṃ tassa na dātukāmo, mātugāmo nāma pāpo, tumhākaṃ pāpakam pi cinteyya, tumhe araṇṇaṃ² pavisitvā mam' accayena kulasantake nagare rajjaṃ kareyyāthā³“ 'ti kanditvā roditvā sīse cumbitvā uyyojesi. Te⁴ pitaraṃ vanditvā pāsādā orohante rājaṅgaṇe⁵ kiḷamāno⁶ Suriyakumāro pi disvā taṃ kārāṇaṃ ñatvā „aham pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmi⁷“ tehi saddhiṃ yeva nikkhami. Te Himavantaṃ pavisiṃsu. Bodhisatto maggā okkamma rukkhamaḷe nisiditvā Suriyakumāraṃ āmantesi: „tāta Suriya etaṃ saraṃ gantvā nahātvā ca pivitvā ca paduminipaṇṇehi⁸ amhākaṃ pi pāṇīyaṃ ānehīti⁹“. Taṃ pana saraṃ Vessavaṇassa⁷ santikā ekena⁸ dakarakkhasena laddhaṃ hoti, Vessavaṇo⁹ ca taṃ āha: „ṭhapetvā devadhammajānanake ye aññe¹⁰ imaṃ saraṃ otaranti te khādituṃ labhasi, anotiṇṇe na labhasīti¹¹“. Tato paṭṭhāya so rakkhaso ye taṃ saraṃ otaranti te devadhamme¹² pucchitvā ye na jānanti¹³ te khādati. Atha kho Suriyakumāro taṃ saraṃ gantvā avimaṃsitvā¹⁴ va otari. Atha naṃ so rakkhaso gahetvā¹⁵ „devadhammaṃ jānāsīti“ pucchi. So „devadhammā nāma Canda-Suriyā“ ti āha. Atha naṃ „tvaṃ devadhamme na jānāsīti“ udakaṃ pavesetvā attano vasanaṭṭhāne ṭhapesi. Bodhisatto pi taṃ cirāyantaṃ¹⁶ disvā Candakumāraṃ pesesi. Rakkhaso taṃ pi gaṇhitvā „devadhamme jānāsīti“ pucchi. „Āma jānāmi, devadhammo nāma¹⁷ catasso disā“ ti. Rakkhaso „na tvaṃ devadhamme jānāsīti“ taṃ pi gahetvā tatth' eva ṭhapesi. Bodhisatto tasmim pi cirāyante „ekena antarāyena bhavitabban“ ti sayam tattha gantvā dvinnam pi otaraṇa-

¹ C¹ araṇṇaṃ, C² āraṇṇa. ² C¹ kareyyāthā. ³ C¹ C² ne. ⁴ C¹ C² rājaṅgaṇe. ⁵ C¹ kiḷa-. ⁶ C¹ -pannehi. C¹ C² -nassa. ⁷ C¹ eko. ⁸ C¹ C² -no. ⁹ C¹ aññe, C² aññe. ¹⁰ C¹ labbhasīti. ¹¹ C¹ -dhammesu. ¹² C¹ jānti. ¹³ C¹ avimaṃsitvā. ¹⁴ C¹ gantvā. ¹⁵ C¹ pitaraṃ cirāyantaṃ corrected to pitāṃ atīrāyantaṃ. ¹⁶ C¹ adda in the margin cattāro dissati.

padavalañjam¹ disvā „rakkhasapariggahitena² iminā sarena bhavitabban“ ti khaggaṃ sannayhitvā³ dhanuṃ gahetvā atthāsi. Dakarakkhaso Bodhisattaṃ udakaṃ anotarantaṃ disvā vana-kammikapuriso⁴ viya hutvā Bodhisattaṃ āha: „bho purisa, tvaṃ maggakilanto, kasmā imaṃ saraṃ otaritvā nahātvā⁵ pivitvā bhisamulālaṃ⁶ khāditvā pupphāni pilandhitvā⁷ yathā-sukhaṃ na gacchasīti“. Bodhisatto taṃ disvā „eso yakkho bhavissatīti“⁸ natvā „tayā me bhātikā gahitā“ ti āha. „Āma mayā“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Ahaṃ imaṃ saraṃ otiṇṇake labhāmīti“. „Kiṃ pana sabbe va labhasīti“. „Ye deva-dhamme jānanti te tṭhapetvā avasese labhāmīti“. „Atthi pana te devadhammehi attho“ ti. „Āma atthi“. „Yadi evaṃ ahaṃ⁹ te devadhamme kathessāmīti“. „Tena hi kathehi, ahaṃ deva-dhamme suṇissāmīti“. Bodhisatto „ahaṃ devadhamme ka-theyyaṃ, kiliṭṭhagatto paṇ’ amhīti“ āha. Yakkho Bodhisattaṃ nahāpetvā bhojanaṃ bhojetvā pāṇiyaṃ pāyetvā pupphāni pilandhāpetvā¹⁰ gandhehi vilimpāpetvā alaṃkatamaṇḍapamajjhe pallaṃkaṃ attharitvā adāsi. Bodhisatto āsane nisīditvā yakkhaṃ pādamaṇḍale nisīdāpetvā „tena hi ohitasoto sakkaccaṃ deva-dhamme suṇāhīti“¹¹ imaṃ gāthaṃ āha:

Hiriottappasampannā sukkadhammasamāhitā

santo¹² sappurisā loke devadhammā ti vuccare ti. 5.

Tattha hiriottappasampannā ti hiriya ca ottappena ca samannāgatā, tesu kāyaduccaritādīhi hiriyaṭṭīti hiri, lajjā’ etaṃ adhivacanaṃ, tehi yeva ottappatīti¹³ ottappaṃ, pāpato ubbegass’ etaṃ adhivacanaṃ, tattha ajjhattasammutṭhānā hiri bahiddhāsamutṭhānaṃ ottappaṃ, attādhipateyyā¹⁴ hiri lokādhipateyyaṃ ottappaṃ, lajjāsabbhāvaṇṭhitā hiri bhayaṣabbhāvaṇṭhitaṃ ottappaṃ, sappattisevalakkhaṇā hiri vajjabhīrukaḥayadassāvilakkhaṇaṃ¹⁵ ottappaṃ; tattha ajjhattasamutṭhānaṃ hiriṃ¹⁶ catuḥ¹⁷ kāraṇehi samutṭhāpeti, jātīṃ paccavekkhitvā vayaṃ pacca-

¹ Ck - valaṇjam. ² Ck - parigahitena, C^s - pariggahitena. ³ Ck sannahitvā. ⁴ Ck vata-, C^s vana-? C^s vanakampika-. ⁵ Ck nahāyitvā. ⁶ C^s - mulālaṃ, Ck - mūlālaṃ. ⁷ Ck pilandhitvā. ⁸ Ck C^s labbhasīti. ⁹ C^s ahaṃ. ¹⁰ Ck pilandhāpetvā. ¹¹ Ck sunāhīti. ¹² Ck satto. ¹³ Ck ottappatīti. ¹⁴ Ck -teyyaṃ, C^s -teyyaṃ corrected to -teyyā. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ all three MSS. -nā hiri.

vekkhitvā sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā bāhusaccaṃ paccavekkhitvā, katham? „pāpaka-
raṇaṃ nāma¹ etaṃ na jātisampannānaṃ kammaṃ, hīnajaṇṇaṃ kevaṭṭādīnaṃ
idaṃ kammaṃ, tādissa jātisampannassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttan“ ti
evaṃ² tāva jātiraṃ paccavekkhitvā pāṇātipātādīpāpaṃ akaronto hiriraṃ samuṭṭhāpeti,
tathā „pāpakaṇaṃ nāma³ etaṃ daharehi kattabbakammaṃ⁴, tādissa vaye
ṭhitassa idaṃ kammaṃ⁵ kātuṃ na yuttan“ ti evaṃ vayaṃ paccavekkhitvā pāṇā-
tipātādīpāpaṃ akaronto hiriraṃ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpaṃ nāma⁶ etaṃ dubbala-
jātikānaṃ kammaṃ, tādissa sūrabhāvasampannassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na
yuttan“ ti evaṃ sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā pāṇātipātādīpāpaṃ akaronto hiriraṃ
samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakammaṃ nāma⁷ etaṃ andhabālānaṃ kammaṃ na paṇḍi-
tānaṃ, tādissa paṇḍitassa bahussutassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttan“ ti
evaṃ bāhusaccaṃ paccavekkhitvā pāṇātipātādīpāpaṃ akaronto hiriraṃ samuṭṭhāpeti,
evaṃ ajjhattasamuṭṭhānaṃ hiriraṃ⁸ catuhi⁹ kāraṇehi samuṭṭhāpeti, samuṭṭhāpetvā
ca pana attano citte hiriraṃ pavesetvā pāpakammaṃ na karoti, evaṃ hiri ajjhatta-
samuṭṭhānā nāma hoti; katham ottappaṃ bahiddhasamuṭṭhānaṃ nāma, „sace
tvaṃ pāpakammaṃ karissasi catusu¹⁰ parisāsu garahappatto bhavissasi,

Garahissanti taṃ viññū asuciṃ nāgariko yathā,
vivajjito¹¹ sīlavantehi katham bhikkhu karissatīti¹²“

paccavekkhanto¹³ bahiddhasamuṭṭhitena ottappena pāpakammaṃ na karoti, evaṃ
ottappaṃ bahiddhasamuṭṭhānaṃ nāma hoti; katham hiri attādhipateyyā nāma,
idh' ekacco kulaputto attānaṃ adhipatiraṃ jeṭṭhakaṃ katvā „tādissa saddhā-
pabbajitassa bahussutassa dhutavādissa na yuttaṃ pāpakammaṃ kātuṃ“ ti pāpaṃ
na karoti, evaṃ hiri attādhipateyyā nāma hoti, tenāha Bhagavā: „Yo attānaṃ
yeva adhipatiraṃ katvā akusalaṃ pajahati kusalaṃ bhāveti sāvajjaṃ pajahati
anavajjaṃ bhāveti suddhaṃ attānaṃ pariharatīti“; katham ottappaṃ lokādhi-
pateyyaṃ nāma, idh' ekacco kulaputto lokaṃ adhipatiraṃ jeṭṭhakaṃ katvā pāpa-
kammaṃ na karoti, yathāha: „Mahā kho paṇāyaṃ lokasannivāso, tasmiraṃ¹⁴ kho
pana lokasannivāse santi samaṇabrāhmaṇā iddhimanto¹⁵ dibbacakkhukā para-
cittaviduno¹⁶, te dūrato pi passanti āsanne pi¹⁷ dissanti, cetasāpi cittaṃ
paṇānanti, te pi maṃ evaṃ jānissanti: 'passatha bho imaṃ kulaputtaṃ, saddhāya
agārasmā anagāriyaṃ pabbajito samāno¹⁸ vokiṇṇo¹⁹ viharati pāpakehi akusalehi
dhammehi²⁰, santi devatā iddhimanto dibbacakkhukā paracittaviduniyo²¹, tā
dūrato pi passanti āsanne pi²² dissanti, cetasāpi cittaṃ paṇānanti, tēpi maṃ²³
jānissanti: 'passatha bho imaṃ kulaputtaṃ, saddhāya agārasmā anagāriyaṃ

¹ C^o C^o evaṃ. ² C^o kattabbaṃ kammaṃ. ³ C^o omits kammaṃ. ⁴ C^o -ṭṭhānā
hiri. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^o vajjito. ⁷ C^o karissasīti. ⁸ C^o adds hi.
⁹ C^o mahan tasmiṃ. ¹⁰ C^o iddhimanta. ¹¹ C^o -vidūne, C^o -vidune. ¹² C^o
adds na. ¹³ C^o omits samāno. ¹⁴ C^o vokiṇṇe. ¹⁵ C^o dhammehi. ¹⁶ C^o
-vidūtiyo. ¹⁷ C^o adds na. ¹⁸ C^o adds evaṃ.

Yāvatā candimasuriyā pariharanti virocana
tāva sahasśadhā loko ettha te vattatī¹ vaso ti

ettha okāsaloko vutto, tesu idha sattaloko adhippeto, sattalokasmiṇ hi yeva evarūpā sappurisā; te devadhammā ti vuccare, tattha devā ti sammutidevā uppatidevā visuddhidevā ti tivadhā, tesu Mahāsammatakalato paṭṭhāya lokena devā ti sammatattā² rājarājakumārādayo sammutidevā nāma, devaloke uppannā uppatidevā nāma, khīṇāsavā visuddhidevā nāma, vuttam pi c' etaṃ: sammutidevā nāma rājāno deviyo kumārā³, uppatidevā nāma bhummadeve upādāya tatuttarim devā, visuddhidevā nāma Buddhapaccekaabuddhakhīṇāsavā ti, imesaṃ devānaṃ dhammā ti devadhammā ti⁴, vuccare ti vuccanti, hirottappamūlakā hi kusalaḍḍhammā⁵, kusalasampadāya c' eva devaloke nibbattiyā ca visuddhibhāvass' eva⁶ kāraṇattā⁷ kāraṇaṭṭhena tivadhānaṃ tesāṃ devānaṃ dhammā ti devadhammā, tehi devadhammehi samannāgatā puggalāpi devadhammā, tasmā puggalādhīṭṭhānāya desanāya⁸ te dhamme dassento santo sappurisā loka devadhammā ti vuccare ti āha.

Yakkho imaṃ dhammadeśanaṃ sutvā pasanno Bodhisattaṃ āha: „paṇḍita, ahaṃ tumhākaṃ pasanno, ekaṃ bhātaraṃ demi, kataraṃ ānemīti“. „Kaniṭṭhaṃ⁹ ānehīti“. „Paṇḍita, tvaṃ kevalaṃ devadhamme jānāsi yeva, na pana tesu vattasīti“. „Kimkāraṇā¹⁰ ti. „Yamkāraṇā jeṭṭhaṃ ṭhapetvā kaniṭṭhaṃ¹⁰ ānāpento jeṭṭhāpacāyikakammaṃ nāma na karosīti¹¹“. „Devadhamme cāhaṃ yakkha jānāmi tesu ca vattāmi, mayaṃ hi imaṃ araṇṇaṃ¹² etaṃ nissāya pavitṭhā, etassa hi atthāya amhākaṃ pitaraṃ etassa mātā rajjaṃ yāci, amhākaṃ pana pitā taṃ¹³ varaṃ adatvā amhākaṃ anurakkhaṇatthāya¹⁴ araṇṇa-vāsaṃ¹⁵ anujāni, so kumāro anivattitvā amhehi saddhim āgato, 'taṃ araṇṇe eko¹⁶ yakkho khādīti' vutte pi na koci sad-dahissati, tenāhaṃ garahabhayaabhīto¹⁷ taṃ eva ānāpemīti“. „Sādhu sādhu paṇḍita, tvaṃ devadhamme ca jānāsi tesu ca

¹ C^o vattatīti. ² C^o sammattā. ³ C^o kumārā corrected to rājakumārā. ⁴ C^o omits ti. ⁵ C^o kusala-. ⁶ C^o visuddhiyāvasseva corrected to visuddhibhāvassaca. ⁷ C^o kāraṇantā. ⁸ C^o omits desanāya. ⁹ C^o kaniṭṭhaṃ corrected to kapiṭṭhaṃ. ¹⁰ C^o kapiṭṭhaṃ. ¹¹ C^o C^o nāma karosīti, C^o nāma karosīti corrected to na karosīti. ¹² C^o C^o araṇṇaṃ. ¹³ C^o naṃ. ¹⁴ C^o C^o anurakkhana-. ¹⁵ C^o C^o araṇṇa-, C^o araṇṇe-. ¹⁶ C^o amhānaṃ amhāneva corrected to amhāneva, C^o araṇṇe eko. ¹⁷ so all three MSS.

vattasīti“ pasannacitto yākkho Bodhisattassa sādhu-kāraṃ datvā dve pi bhātaro ānetvā adāsi. Atha nam Bodhisatto āha: „samma, tvaṃ pubbe attanā katena pāpakammena paresaṃ maṃsalohitakhādako'yakkho hutvā nibbatto, idāni puna pi pāpam eva' karosi, idaṃ te pāpakammaṃ nirayādihi muccituṃ na dassati, tasmā ño paṭṭhāya pāpaṃ pahāya kusalaṃ karohīti“, asakkhi ca pana taṃ' dametuṃ. So taṃ yakkhaṃ dametvā tena' saṃvihitārakkho' tatth' eva vasanto ekadivasaṃ nak-khattaṃ oloketvā pitu kālakatabhāvaṃ ñatvā yakkhaṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā rajjaṃ gahe tvā Candakumārassa oparajjaṃ Suriyakumārassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā yakkhassa ramaṇiye ṭhāne āyatanāṃ karetvā yathā so aggamaṃ aggapupphaṃ aggabhattaṃ ca labhati tathā akāsi. So dhammena rajjaṃ karetvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā dassetvā¹ saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale patiṭṭhahi. Sammā-sambuddho pi dve' vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā dakarakkhaso bahubhaṇḍikabhikkhu ahosi, Suriya-kumāro Ānando, Candakumāro Sāriputto, jeṭṭhakabhātā Mahimsāsā-kumāro aham eva aho sin“ ti. Devadhammajātakaṃ.

7. Kaṭṭhahārijātaka.

Putto tyāhaṃ² mahārājā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Vāsabhakkhattiyāya vatthum ārabha kathesi. Vatthum Dvādasanipāte Bhaddasāla-jātaka āvibhavissati. Sā kira Mahānāmassa Sakkassa dhītā Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ jātā Kosala-rājassa aggamahesi ahosi. Sā³ rañño¹⁰ puttaṃ vijāyi. Rājā paṇ' assā pacchā dāsibhāvaṃ ñatvā ṭhānaṃ parihāpesi, puttassa Viḍūḍa-bhassāpi ṭhānaṃ parihāpesi yeva. Ubho pi antonivesane yeva vasanti. Satthā taṃ kāraṇaṃ ñatvā pubbaṇhasamaye¹¹ pañcasatabhikkhupari-

¹ O^k C^v maṃsaṃ-. ² C^v pāpakammeva corrected to pāpakameva. ³ O^k C^v nam. ⁴ C^k te. ⁵ O^k saṃvihita-. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^v adds pi. ⁸ Ofr. Dhpd. p. 216. ⁹ C^k tyāha, O^v tyāha corrected to tyāhaṃ. ¹⁰ O^k C^v rañño. ¹¹ C^k C^v pubbaṇha-.

vuto¹ raṇṇo² nivesanaṃ gantvā paṇṇattāsane³ nisīditvā „mahārāja kahaṃ Vāsabhakkhattiyā“ ti āha. Rājā taṃ kāraṇaṃ ārocesi. „Mahārāja Vāsabhakkhattiyā kassa dhītā“ ti. „Mahānāmassa bhante“ ti. „Āgacchamānā kassa āgatā“ ti. „Mayhaṃ bhante“ ti. „Mahārāja, esā raṇṇo⁴ dhītā, raṇṇo⁵ va āgatā, rājānaṃ yeva⁶ paṭicca puttāṃ labhi, so⁷ putto kinkāraṇā pitu santakassa rajjassa sāmiko na hoti, pubbe rājāno muhuttikāya kaṭṭhahārikāya kucchismiṃ puttāṃ labhivā puttassa rajjāṃ adamsū“ ti. Rājā tass’ atthassāvibhāvatthāya Bhagavantam yāci. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṭaṃ akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭo rājā mahantena yasena uyyānaṃ gantvā tattha pupphaphalalobhena vicaranto uyyānavanasaṇḍe⁷ gāyivā gāyivā⁸ dārūni⁹ uddharamānaṃ ekaṃ itthiṃ disvā paṭibaddhacitto saṃvāsaṃ kappesi. Taṃ khaṇaṃ yeva Bodhisatto tassā kucchiyaṃ yeva paṭisandhiṃ gaṇhi. Tāvad eva tassā vajirapūritā viya garukā kucchi¹⁰ ahosi. Sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ nātvā „gabbho me deva paṭiṭṭhito“ ti āha. Rājā aṅgulimuddikaṃ datvā „sace dhītā hoti imaṃ vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti muddikāya saddhiṃ mama santikaṃ āneyyāsīti“¹¹ vatvā pakkāmi. Sāpi paripākagabbhā¹² Bodhisattaṃ vijāyi. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle keḷimaṇḍale¹³ kīlāntassa¹⁴ evaṃ vattāro¹⁵ honti „nippitiken’ amhā¹⁶ pahaṭā“ ti. Taṃ sutvā Bodhisatto mātu santikaṃ gantvā „amma ko mayhaṃ pitā“ ti pucchi. „Tāta tvaṃ Bārāṇasiraṇṇo¹⁷ putto“ ti. „Amma atthi pana koci sakkhīti“. „Tāta rājā imaṃ muddikaṃ datvā ‘sace dhītā hoti imaṃ vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti imāya muddikāya saddhiṃ āneyyāsīti’ vatvā gato“ ti. „Amma evaṃ sante kasmā maṃ pitu santikaṃ

¹ O² dvesata-. ² O² O² raṇṇo. ³ O² O² paṇṇattā-. ⁴ O² eva sā raṇṇo va corrected to evaṃ sā raṇṇo va, O² esā raṇṇo. ⁵ O² yena. ⁶ O² labhito. ⁷ O² -vanaṇḍena. ⁸ O² omits one gāyivā. ⁹ O² dārūni. ¹⁰ O² has later added sā. ¹¹ O² -sīti. ¹² O² paripākka- corrected to paripakka-. ¹³ O² keḷimaṇḍale, O² keḷimaṇḍale keḷimaṇḍale. ¹⁴ O² kīlāntassa. ¹⁵ O² cattāro, O² vattā corrected to vattāro. ¹⁶ O² nippitikenamhī, O² nippitikenamahā.

nānecāri¹. Sā puttassa ajjānassuṇṇa imavā tikkhāvāso² āvāso³ rañño ārocāpasi⁴ rañño ca paṇḍasāyā⁵ paṇḍitavā tikkhāvā vanditvā „ayaṃ de⁶ deva putto“⁷ a āha. Eṇā⁸ āvāso⁹ pi putt-
samajjhe lajjāva¹⁰ na pavīṇa¹¹ putto¹² a āha „evaṃ¹³ a deva
muddikā. imā¹⁴ sajjānā¹⁵“¹⁶ „evaṃ¹⁷ pi pavīṇa¹⁸ muddikā na
hotitī“¹⁹. „Deva jñā²⁰“²¹ bhajanti²² anugāhananta²³ mū²⁴“²⁵ nāma
sakkhī²⁶ a’ attā. sa²⁷ āha²⁸ āvāso²⁹ tikkhāvāso³⁰ jhā³¹ āvāso³²
tiṭṭhata, soce³³ bodhinanta³⁴ jhā³⁵ bhajanti³⁶ a Bodhisattava³⁷
pāde gahetvā ākāse kiṇcā³⁸ Bodhisatta³⁹ kāse⁴⁰ paṇḍitā⁴¹ āvāso-
jītvā⁴² nisīdā⁴³ mahābhāssa⁴⁴ jhā⁴⁵ dhammā⁴⁶ ākāse⁴⁷ imā⁴⁸
gātham āha:

Putto ty-āha⁴⁹ mahābhāssa⁵⁰ tvaṃ⁵¹ mām⁵² pūsa⁵³ jhā⁵⁴ jhā⁵⁵
aṇṇe⁵⁶ pi devo⁵⁷ poseti⁵⁸ kiṇca⁵⁹ deva⁶⁰ sakam⁶¹ pajan⁶² ti āha.

Tatha putto tyāha⁶³ a pūsa⁶⁴ a mām⁶⁵ pūsa⁶⁶ ca mām⁶⁷ eva⁶⁸ bhā⁶⁹ bhā⁷⁰
antevāso⁷¹ āvāso⁷² ti catubbidhā⁷³ tikkhāvāso⁷⁴ āvāso⁷⁵ jhā⁷⁶ bhā⁷⁷ mām⁷⁸
sayanagāthhe⁷⁹ paṇḍite⁸⁰ tva⁸¹ a mām⁸² āvāso⁸³ muddikā⁸⁴ āvāso⁸⁵ mām⁸⁶. suttā⁸⁷
sippaggaṇṇako⁸⁸“⁸⁹ anugāhananta⁹⁰ mām⁹¹. posetvā⁹² āvāso⁹³ dhammā⁹⁴ mām⁹⁵. āvāso⁹⁶
pāsa⁹⁷ āvāso⁹⁸ āvāso⁹⁹ jhā¹⁰⁰ a mām¹⁰¹. āvāso¹⁰²“¹⁰³ sajjānā¹⁰⁴ jhā¹⁰⁵ bhā¹⁰⁶
rājā, mahāso¹⁰⁷ rājā¹⁰⁸ mahābhāssa¹⁰⁹ tvaṃ¹¹⁰ mām¹¹¹ pūsa¹¹² jhā¹¹³
pāsa¹¹⁴ janā¹¹⁵ jhā¹¹⁶ a mām¹¹⁷. āvāso¹¹⁸ mām¹¹⁹ pūsa¹²⁰ jhā¹²¹
vaddhā¹²², aṇṇe¹²³ pi¹²⁴ devo¹²⁵ poseti¹²⁶ kiṇca¹²⁷ pi¹²⁸ hatthasahassā¹²⁹ mām¹³⁰
hatthasahassā¹³¹ tikkhāvāso¹³² bhā¹³³ a mām¹³⁴. kiṇca¹³⁵ devo¹³⁶ sakam¹³⁷
pajan¹³⁸ ti. ttha¹³⁹ pāsa¹⁴⁰ kiṇcā¹⁴¹ ti¹⁴² garahatthe¹⁴³ ca¹⁴⁴ anugāhanatthe¹⁴⁵“¹⁴⁶ ca¹⁴⁷ mām¹⁴⁸. sakam¹⁴⁹
pajan¹⁵⁰ attāso¹⁵¹ puttā¹⁵² mām¹⁵³ devo¹⁵⁴ na¹⁵⁵ poseti¹⁵⁶ pi¹⁵⁷ vadanto¹⁵⁸ garahati¹⁵⁹ mām¹⁶⁰. aṇṇe¹⁶¹
bhā¹⁶²“¹⁶³ poseti¹⁶⁴ vadanto¹⁶⁵ anugāhanati¹⁶⁶ mām¹⁶⁷. itī¹⁶⁸ Bodhisatta¹⁶⁹ garahanto¹⁷⁰ pi¹⁷¹
anugāhananto¹⁷² pi¹⁷³ kiṇca¹⁷⁴ devo¹⁷⁵ sakam¹⁷⁶ pajan¹⁷⁷ ti āha.

Rājā Bodhisattassa ākāse nisiditvā evaṃ dhammā¹⁷⁸ desen-
tassa sutvā „ehi tāta, aham eva posessāmi aham eva poses-
sāmitī“¹⁷⁹ hattham pasāresi. Hatthasahassam pasārayittha¹⁸⁰.

¹ C¹ C² -rañño. ² C³ omits ca. ³ C⁴ ayaṃ. ⁴ C⁵ has later added imāṃ.
⁵ C⁶ C⁷ aṇṇo. ⁶ C⁸ C⁹ sakkhī. ⁷ C¹⁰ aṇṇo. ⁸ C¹¹ nāmeto corrected to nimesa.
⁹ C¹² catubbidhā corrected to catubbidho. ¹⁰ C¹³ pati. ¹¹ C¹⁴ C¹⁵ ādiru. ¹² C¹⁶
C¹⁷ sippaggaṇṇako. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C¹⁸ aṇṇo, C¹⁹ aṇṇo. ¹⁵ C²⁰ C²¹
aṇṇo. ¹⁶ C²² C²³ anugāhanatthe. ¹⁷ C²⁴ posetiṭṭijī. ¹⁸ C²⁵ bhā²⁶. ¹⁹ C²⁷
anugāhanati. ²⁰ C²⁸ anugāhananto. ²¹ pasārayittha? C²⁹ pasāresiyittha.

Bodhisatto aññassa¹ hatthe anotaritvā rañño² va hatthe otaritvā amke nisīdi³. Rājā tassa oparajjam datvā mātaram aggamahe-sim akāsi. So pitu accayena Katthavāhanarājā⁴ nāma hutvā dhammena rajjam kāretvā yathakammaṃ gato.

Satthā Kosalarañño⁵ imam dhammadesanam āharitvā dve vatthūni dassetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā Mahāmāyā ahoṣi, pitā Siddhodanamahārājā, Katthavāhanarājā⁶ aham eva ahoṣin“ ti⁷. Katthahārijātakam.

8. Gāmanijātaka.

Api ataramānānaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviṛiyam bhikkhum ārabba kathesi. Imasmiṃ pana jātake paccuppannavatthuṃ ca atītavatthuṃ ca Ekādasanipāte Sam-varajātaka āvibhavissati, vatthuṃ hi tasmiṃ ca imasmiṃ ca ekasadisam eva, gāthā pana nānā. Gāmanikumāro⁸ Bodhisattassa ovāde ṭhatvā bhātikasatassa kaṇiṭṭho⁹ pi hutvā bhātikasataparivārito se-tacchattassa heṭṭhā varapallamke¹⁰ nisinno attano yasa-sampattiṃ olo-ketvā „ayam mayham yasa-sampatti amhākam¹¹ ācariyassa santakā“ ti tuṭṭho imam udānaṃ udānesi:

Api ataramānānaṃ phalāsā¹² va samijjhati,

vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi Gāmanīti¹³. 7.

Tattha apīti nipātamattaṃ, ataramānānaṃ ti paṇḍitānaṃ ovāde ṭhatvā aturitvā avegā hitvā¹⁴ upāyena kammaṃ karontānaṃ, phalāsā¹⁵ va sa-mijjhatīti yathāpatthitaphale āsā¹⁶ tassa phalassa nipphattiya¹⁷ samijjhati yeva, aha vā phalāsā¹⁸ ti āsāphalaṃ, yathāpatthitaṃ¹⁹ phalaṃ samijjhati yevā ti attho, vipakkabrahmacariyo 'smīti ettha cattāri saṅgavattthūni²⁰ seṭṭhacariyattā brahmacariyaṃ nāma taṃ ca tammūlikāya yasa-sampattiya paṭi-laddhattā vipakkaṃ²¹ nāma, yo vāssa yaso nipphanno²² so pi seṭṭhatṭhena brahmacariyaṃ nāma, tenāha vipakkabrahmacariyo 'smīti, evaṃ jānāhi Gā-

¹ Ok C^v aññassa. ² Ok C^v rañño. ³ Ok nisīdi. ⁴ C^v katthavāhana-. ⁵ C^v -rañño. ⁶ Ok omits Satthā . . . ahoṣinti. ⁷ Ok C^v gāmaṇi-. ⁸ C^v kaṇiṭṭho. ⁹ Ok C^v varapallamke. ¹⁰ C^v mayham. ¹¹ C^v phalāsā, C^v phalaṃsā corrected to phalāsā. ¹² C^v gāmanīti. ¹³ C^v āvegāhitvā, C^v āvegāhitvā corrected to avegāyitvā. ¹⁴ C^v phalāsā. ¹⁵ C^v asā. ¹⁶ Ok nipphattiya. ¹⁷ C^v phalāsā. ¹⁸ C^v omits yathā. ¹⁹ Ok C^v saṅgaha-. ²⁰ C^v vipakkaṃ, C^v vipakkata corrected to vipakkaṃ. ²¹ Ok nipphanno.

manitti¹ kutthaci gāmapuriso² pi gāmajettāko pi gāmani³, idha pana sabbe-
janajettākaṃ attānaṃ sandhāyāha: „ambho Gāmani⁴, tvaṃ etaṃ kārāṇaṃ
evaṃ⁵ jānāhi, ācariyaṃ nissāya bhātikasattaṃ atikkamitvā idaṃ mahārajjam
patto 'smi⁶ udānaṃ udānesi.

Tasmiṃ pana rajjam patte sattatthadivasaccayena sabbe pi
bhātaro attano vasaṇatthānaṃ gatā. Gāmanirāja⁷ dhammena rajjam
kāretvā yathākammaṃ gato. Bodhisatto pi puṇṇāni⁸ katvā yathā-
kammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā dassetvā⁹ saccaṇi pakāsesi.
Saccapariyosāne ossatthaviriyo bhikkhu arahatte patitthito ti. Satthā
dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi.
Gāmanijātakaṃ¹⁰.

9. Makhādevajātaka.

Uttamaṅgaruhā¹ mayhan ti. Idaṃ Satthā Jetavane
vihāranto mahānekkhammaṃ ārabba kathesi. Taṃ heṭṭhā
Nidānakathāyaṃ kathitam eva. Tasmiṃ pana kāle bhikkhū Dasaba-
lassa nekkhammaṃ vaṇṇentā nisīdīṃsu. Atha Satthā dhammasabhaṃ
āgantvā Buddhāsane nisinno bhikkhū āmantesi: „kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „bhante na aṇṇāya
kathāya, tumhākaṃ yeva¹⁰ pana nekkhammaṃ vaṇṇayamānā nisinn'
amhā“ ti „bhikkhave, na Tathāgato etarahi yeva nekkhammaṃ
nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā“ ti āha. Bhikkhū tass'atthassā-
vibhāvattham¹¹ Bhagavantaṃ yācīṃsu. Bhagavā bhavantarena pa-
ṭicchannaṃ¹² kārāṇaṃ pākaṇaṃ akāsi:

Atīte Videharatthe Mithilāyaṃ Makhādevo nāma
rājā ahosi dhammiko dhammarājā. So caturāsītivassasabassāni
kumārakīlaṃ¹³ tathā oparajjam tathā mahārajjam katvā digham
addhānaṃ khepetvā ekadivasaṃ kappakaṃ āmantesi: „yadā
me samma kappaka sirasmim phalitāni passeyyāsi atha me
āroceyyāsīti“. Kappako pi¹⁴ digham addhānaṃ khepetvā eka-

¹ C^v gāmanitti ² C^v gāmaka-. ³ C^k C^v gāmaṇi. ⁴ C^v eva. ⁵ C^v gāmanirāja, C^k gāmanirāja, C^v gāmanirāja. ⁶ C^k puṇṇāni. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^v gāmaṇi-. ⁹ C^k C^v uttamaṅga-. ¹⁰ C^v omits yeva. ¹¹ C^v -bhāvattham corrected to -bhāvatthāya. ¹² C^v paṭicchanna. ¹³ C^k -kīlaṃ. ¹⁴ C^v omits pi.

divasaṃ rañño¹ añjanavaṇṇānaṃ kesānaṃ antare ekam eva phalitāṃ disvā „deva ekan te' phalitāṃ dissatīti“ ārocesi, „tena hi me samma taṃ phalitāṃ uddharitvā paṇimhi tha-pehīti“ ca' vutto suvaṇṇasaṇḍāsena uddharitvā rañño¹ paṇimhi patitṭhāpesi. Tadā rañño¹ caturāsītivassasahassāni āyurh avasiṭṭhaṃ hoti. Evaṃ sante pi phalitāṃ disvā va' maccurājānaṃ āgantvā samipe ṭhitāṃ viya attānaṃ ādittapaṇṇasālaṃ pavitṭhaṃ viya ca maññamāno² samvegaṃ āpajjitvā³ „bāla Makhādeva yāva phalitass' uppādā' va ime kilese jahitum nāsakkhīti“ cintesi⁴. Tass' evaṃ phalitapātubhāvaṃ⁵ āvajjantassa āvajjantassa antodāho uppajji, sarirā sedā muccimṣu, sātakā piḷetvā apanetabbākārappattā ahesum. So „ajj' eva mayā nikkhamitvā pabbajitum vaṭṭatīti¹⁰“ kappakassa satasahas-sutṭhānaṃ gāmavaraṃ datvā jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā „tāta, mama sise phalitāṃ¹¹ pātubhūtaṃ, mahallako 'mhi jāto¹², bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, idāni dibbakāme pariyesissāmi, nekkhammakālo¹³ mayhaṃ, tvaṃ imaṃ rajjaṃ paṭipajja, ahaṃ pana¹⁴ pabbajitvā Makhādevambavanuyyāne¹⁵ vasanto samaṇadhammaṃ karissāmīti“ āha. Taṃ evaṃ pabbajitukāmaṃ amaccā upasaṃkamitvā „deva kiṃ tumhākaṃ pabbajjākāraṇaṃ“ ti pucchimṣu. Rājā phalitāṃ¹¹ hatthena¹⁶ gahetvā amaccānaṃ imaṃ gātham āha:

Uttamaṅgaruhā mayhaṃ ime jātā vayo harā

pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā 'ti. 8.

Tattha uttamaṅgaruhā¹⁷ ti kesā¹⁸, kesā hi sabbesaṃ hatthapādādīnaṃ aṅgaṇaṃ uttame sirasmiṃ ruhattā¹⁹ uttamaṅgaruhā²⁰ nāmā 'ti vuccanti, ime jātā vayo harā ti passatha tāta phalitapātubhāvena²¹ tiṇṇaṃ vayanāṃ

¹ O^k C^v rañño. ² C^s tena. ³ C^s omits ca. ⁴ C^s omits va. ⁵ O^k C^v maññamāno. ⁶ C^s has later added cintesi. ⁷ C^s phali- corrected to palli-. ⁸ C^s omits cintesi. ⁹ C^s palita-. ¹⁰ O^k C^v vaddhatīti. ¹¹ C^s palitāṃ. ¹² C^s pāto. ¹³ C^s nekkhammakālo. ¹⁴ C^s omits pana. ¹⁵ C^s makhādevavanuyyāne. ¹⁶ C^s hattha. ¹⁷ O^k C^v uttamaṅga-. ¹⁸ O^k kesāruhātikesā. ¹⁹ O^k ruhattā. ²⁰ C^s C^v uttamaṅga-. ²¹ C^s palita.

haraṇato ime jātā vayocharā, pātubhūtā ti nibbattā, devadūtā ti, devo ti maccu, tassa dūtā ti devadūtā, siraśmīm hi phalītesu pātubhūtesu maccurājassa santika t̥hito viya hoti, tasmā phalitāni maccudevassa dūtā ti vuccanti, devā viya dūtā ti pi devadūtā, yathā hi alamkatapaṭiyattāya devatāya ākāse t̥hatvā „arukadivase marissasīti“ vutte taṁ tath' eva hoti evaṁ siraśmīm phalītesu pātubhūtesu devatāya vyākaraṇasadisam eva hoti, tasmā phalitāni devasadisā dūtā ti vuccanti, visuddhidevānaṁ dūtā ti pi devadūtā, sabbabodhisattā hi jīṇṇavyādhimatapabbajīte disvā va saṁvegam āpajjitvā nikkhamma pabbajanti, yathāha:

Jiṇṇaṁ ca disvā dukkhitaṁ¹ ca vyādhitaṁ.
mataṁ ca disvā gaṭam āyusaṁkhaṇaṁ
kāśyavatthaṁ pabbajitaṁ ca disvā
tasmā ahaṁ pabbajito 'mhi rājā ti,

imāni pariāyena phalitāni visuddhidevānaṁ dūtattā devadūtā ti vuccanti, pabbajjāsamayo mamaṁ² ti gihbhāvato mikkhantaṭṭhena pabbajjā ti laddhaṁ-massa samaṇalīṇagahaṇassa³ kālo mayhaṁ ti dasseti.

So evaṁ vatvā⁴ taṁ divasaṁ eva rajjaṁ pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā tasmiṁ⁵ nēva Makhādevambavane viharanto caturāsītivassasahassāni cattāro brahmavihāre bhāvetvā aparihīnājjhāne t̥hito kālaṁ katvā Brahmaloce nibbattitvā puna tato cuto Mithilāyaṁ yeva Nimi nāma rājā hutva ossakka-mānaṁ⁶ attano vaṁsaṁ ghaṭetvā tatth' eva ambavane pabbajitvā brahmavihāre bhāvetvā puna brahmalokūpago va ahoṣi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idān' eva mahābhinnikkhamanaṁ nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā“⁷ 'ti imaṁ dhammaḍḍesaṇaṁ āharitvā dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Keci sotāpannā ahesuṁ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino. Iti Bhagavā imāni dve vatthūni ka-thetvā anusandhiṁ ghaṭetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kappako Ānando ahoṣi, putto Rāhulo, Makhādevarājā pana ahaṁ evā ti. Makhādevajātakaṁ.

¹ C^v dukkhitaṁ. ² C^v mamaṁ corrected to mamā. ³ C^v -gahaṇassa. ⁴ C^k C^v vattā. ⁵ C^k C^v tasmiṁ. ⁶ sic! C^v ossakkaṇāmaṁ.

10. Sukhavihārijātaka.

Yā ca aññe¹ na rakkhantīti. Idam Satthā Anūpiyana-garam² nissāya Anūpiyambavane³ viharanto sukhavihāriṃ Bhaddiyattheraṃ⁴ ārabba kathesi. Sukhavihāri⁵ Bhaddiyatthero⁶ cha-khattiyasamāgame⁷ Upāli-sattamo pabbajito. Tesu Bhaddiyatthero⁸ ca Kimbilatthero⁹ ca Bhagutthero ca Upālithero ca arahattaṃ pattā, Ānandatthero sotāpanno jāto, Anuruddhatthero dibbacakkhuko, Deva-datto jhānalābhi¹⁰ jāto. Channaṃ pana khattiyānaṃ vatthum yāva Anūpiyanagara¹¹ Khaṇḍahālajātaka āvibhavissati. Ayasmā pana Bhaddiyo rājakāle attānaṃ rakkhanto rakkhāsāṃvidhānadevatā va¹² bahuhi¹³ rakkhāhi rakkhiyamānassa upari pāsādātale mahāsāyane samparivattamānassāpi¹⁴ attano bhayapattiṃ¹⁵ ca idāni arahattaṃ patvā araṇṇādisu¹⁶ yattha katthaci vicaranto pi attano vigatabhayataṃ ca samanupassanto „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānesi. Tam bhikkhū „āyasmā Bhaddiyo aññaṃ¹⁷ vyākaroṭīti“ Bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā „bhikkhave, Bhaddiyo na idān' eva sukhavihāri¹⁸, pubbe pi sukhavihāri yevā“ 'ti āha. Bhikkhū tass' atthassā vibhāvattāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pakāsaṃ akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ rajjaṃ kārayamāne Bodhisatto udiccabrāhmaṇamaḥāsalo hutva kāmesu ādinavaṃ¹⁹ nekkhamme cānisamsaṃ disvā kāme pahāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā attha samāpattiyo nibbatesi. Parivāro pi 'ssa mahā ahoṣi pañca tāpasasatāni. So vassakāle Himavantato nikkhamitvā tāpasagaṇaparivuto gāmanigamādisu²⁰ cārikaṃ caranto Bārāṇasiṃ patvā rājānaṃ nissāya rājuyyāne vasaṃ kappesi. Tattha vassike²¹ cattāro māse vasitvā rājānaṃ āpucchi. Atha naṃ rājā „tumhe bhante mahallakā, kiṃ vo Himavantena, antevāsike Himavantaṃ pe-

¹ C^v aññe. ² C^v C^v anupiya-. ³ C^k C^v bhaddiyatheraṃ. ⁴ C^k C^v -vihāri.

⁵ C^k C^v bhaddiyathero. ⁶ C^v omits cha, C^v jakhattiya-. ⁷ C^k C^v kimbilatthero.

⁸ C^k C^v -lābhi. ⁹ all three MSS. anupiya-. ¹⁰ -devatāhiva? C^v attānaṃ rakkhanto

viviya rakkhāsāṃvidhānañceva tāva corrected to attano rakkhāvidhānaṃ devatāva,

C^k C^v -saṃvidhānadevatāva. ¹¹ C^k C^v bahuhi. ¹² C^k -mānassapi. ¹³ C^k -pattāṃ.

¹⁴ C^k C^v araṇṇādisu. ¹⁵ C^k C^v aññaṃ. ¹⁶ C^k -hāri. ¹⁷ C^k ādinavaṃ.

¹⁸ C^k C^v -mādisu. ¹⁹ C^v vassiko.

setvā pīti¹ eva vassatī² ti yāc. Bodhisatto jetthanivāsikan
 pañca tīpāsasāmiti³ yam⁴ vāpēvā⁵ āgāma⁶ tva⁷ man⁸ saddham
 Himavante vasa⁹, aham¹⁰ jama¹¹ idi¹² eva vassasāmiti¹³ ti vāpēvā¹⁴
 tatthi¹⁵ eva tva¹⁶ man¹⁷. So jama¹⁸ assa¹⁹ jetthanivāsiko tīpā-
 sabba²⁰ mahāman²¹ rajjan²² pañcā²³ vāpēvā²⁴ kassapa²⁵atikam-
 man²⁶ kava²⁷ tīpāsasāmiti²⁸ āhosi. So tīpāsa²⁹ saddham
 Himavante vassamāno ekādvasa³⁰ ā ārya³¹ natthakam³² hūvā³³
 te tāpase āmanetvā³⁴ tūmhi³⁵ anukkambanāni³⁶ idi³⁷ eva vassāna³⁸
 aha³⁹ ācariya⁴⁰ vādīvā⁴¹ āgāma⁴²sāmiti⁴³ ācariyassa⁴⁴ sandhāna⁴⁵
 gantvā⁴⁶ vādīvā⁴⁷ patissambhāna⁴⁸ kava⁴⁹ ekam⁵⁰ tatthika⁵¹ ātthāpēvā⁵²
 ācariyassa⁵³ sakkā⁵⁴ yeva⁵⁵ nipā⁵⁶. Tasmā⁵⁷ ca⁵⁸ samaye⁵⁹ rājā⁶⁰ „tā-
 pasam⁶¹ passissāmiti⁶² tūvāna⁶³ gantvā⁶⁴ vādīvā⁶⁵ ekamāntam⁶⁶
 nisīdi⁶⁷. Antevāsītāpaso⁶⁸ rājāna⁶⁹ disvā⁷⁰ i⁷¹ eva⁷² vuttāsī⁷³.
 nipanna⁷⁴ko yeva⁷⁵ pa⁷⁶ā⁷⁷ „aho⁷⁸ sukhā⁷⁹ aho⁸⁰ sukhā⁸¹“ ti⁸² udāna⁸³
 udānesi. Rājā⁸⁴ „ayam⁸⁵ tāpaso⁸⁶ man⁸⁷ disvā⁸⁸ la⁸⁹ mū⁹⁰hā⁹¹“ ti⁹²
 anattamano⁹³ Bodhisattam⁹⁴ āha⁹⁵: „bha⁹⁶nte, ayam⁹⁷ tāpaso⁹⁸ yadīccha-
 kam⁹⁹ bhutto¹⁰⁰ bhavissati¹⁰¹, udāna¹⁰² udānento¹⁰³ sukhaseyyam¹⁰⁴ eva¹⁰⁵
 kappetīti¹⁰⁶. „Mahārāja, ayam¹⁰⁷ tāpaso¹⁰⁸ pubbe¹⁰⁹ tumbhādiso¹¹⁰ eko¹¹¹
 rājā¹¹² āhosi, sv-āyam¹¹³ ‘aham¹¹⁴ pubbe¹¹⁵ gīhikāle¹¹⁶’ rajjasirīm¹¹⁷ anubha-
 vanto¹¹⁸ āvudhabatthehi¹¹⁹ bahūhi¹²⁰ rakkhiamāno¹²¹ pi¹²² evarūpam¹²³ sukham¹²⁴
 nāma¹²⁵ nālatthan¹²⁶ ti¹²⁷ attano¹²⁸ pabbajjāsukham¹²⁹ jhānasukham¹³⁰ ārabhha¹³¹
 imam¹³² udānam¹³³ udānetīti¹³⁴“, eva¹³⁵ ca¹³⁶ pana¹³⁷ vatvā¹³⁸ Bodhisatto¹³⁹ rañño¹⁴⁰
 dhammakatham¹⁴¹ kathetum¹⁴² imam¹⁴³ gātham¹⁴⁴ āha¹⁴⁵:

Yā¹⁴⁶ ca¹⁴⁷ aññe¹⁴⁸ na¹⁴⁹ rakkhanti¹⁵⁰ yo¹⁵¹ ca¹⁵² aññe¹⁵³ na¹⁵⁴ rakkhati¹⁵⁵
 sa¹⁵⁶ ve¹⁵⁷ rāja¹⁵⁸ sukham¹⁵⁹ seti¹⁶⁰ kāmesu¹⁶¹ anapekkhavā¹⁶² ti. 9.

Tattha¹⁶³ yā¹⁶⁴ ca¹⁶⁵ aññe¹⁶⁶ na¹⁶⁷ rakkhanti¹⁶⁸ti¹⁶⁹ yam¹⁷⁰ puggalam¹⁷¹ aññe¹⁷² bahū¹⁷³
 puggalā¹⁷⁴ na¹⁷⁵ rakkhanti¹⁷⁶, yo¹⁷⁷ ca¹⁷⁸aññe¹⁷⁹ na¹⁸⁰ rakkhatīti¹⁸¹ yo¹⁸² ca¹⁸³ „ekako¹⁸⁴ aham¹⁸⁵ rajjan¹⁸⁶
 kāremiti¹⁸⁷“ aññe¹⁸⁸ bahū¹⁸⁹ na¹⁹⁰ rakkhati¹⁹¹, sa¹⁹² ve¹⁹³ rāja¹⁹⁴ sukham¹⁹⁵ setīti¹⁹⁶ mahārāja¹⁹⁷

¹ C^o rājā-. ² C^o kasina-. ³ C^o C^o -lābhi. ⁴ C^o pañcārakkhārān. ⁵ C^o
 taddhita¹m, C^o taddhika¹m. ⁶ C^o āgantvā. ⁷ C^o nisīdi. ⁸ C^o antevāsī-. ⁹ C^o
 vuttāsī. ¹⁰ C^o omīta¹ pana. ¹¹ C^o disvā. ¹² C^o C^o gīhī-. ¹³ C^o rakkhīo.
¹⁴ C^o aññe. ¹⁵ C^o C^o aññe. ¹⁶ C^o C^o bahu. ¹⁷ C^o C^o carhīo. ¹⁸ C^o bahu,
 C^o bahuja¹ne, jane being added later.

so puggalo eko adutiyo pavivitto kāyikasetasikasukhasamaṅgī¹ hutvā sukhāṃ seti, idaṃ ca desanāsīsam eva: na kevaṃ pana seti yeva, evarūpo pana puggalo sukhāṃ gacchati tiṭṭhati nisīdati sayatīti sabbiriyāpathesu sukhappatto va hoti, kāmesu anapekkhāvā ti vatthukāmakilesakāmesu apekkhārahito vigatacchandaro nittanho, evarūpo puggalo sabbiriyāpathesu sukhāṃ viharati mahārājā² 'ti.

Rājā dhammadesanaṃ sutvā tuṭṭhamānaso vanditvā nive-sanam eva gato. Antevāsiko pi ācariyaṃ vanditvā³ Hima-vantam eva gato. Bodhisatto pana tatth' eva viharanto apa-rihīnajiḥhāno kālaṃ katvā Brahmaloce nibbatti.

Satthā imaṃ desanaṃ⁴ āharitvā dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ gahetvā jātakam samodhānesi: „Tadā antevāsiko Bhaddi-yatthero⁵ ahosi, gaṇasatthā aham evā“⁶ 'ti. Sukhavihārijātakam. Apanṇakavaggo paṭhamo.

2. SĪLAVAGGA.

1. Lakkhaṇajātaka.

Hoti sīlavatam attho ti. Idam Satthā Rājagahaṃ upa-nissāya Veluvane viharanto Devadattam ārabha kathesi. Devadattassa vatthum yāva Abhimārapayojanā Khaṇḍahārajātaka āvibhavissati yāva Dhanapālakavissajjanā pana Cullahamsajātaka āvibhavissati yāva paṭhavipavesanā Soḷasanipāte Samuddavāṇijātaka āvibhavissati. Ekasmim hi samaye Devadatto pañca vatthūni yācitvā alabhanto saṃgham bhinditvā pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsīse viharati. Atha tesam bhikkhūnam nāṇam⁴ paripākam agamāsi. Tam natvā Satthā dve aggasāvake āmantesi: „Sāriputta, tumhākaṃ nissitakā pañcasatā bhikkhū Devadattassa laddhiṃ rocetvā tena saddhiṃ gatā, idāni pana tesam⁵ nāṇam⁶ paripākam gataṃ⁶, tumhe bahūhi bhikkhūhi saddhiṃ tattha gantvā tesam dhammam desetvā te bhikkhū maggaphalehi sambodhetvā gahetvā āgacchathā“⁶ 'ti. Te tath' eva gantvā tesam dhammam desetvā maggaphalehi pabodhetvā punadvase

¹ C^k -samaṅgi, C^v samaṅgi. ² C^v dhammadesanaṃ. ³ C^k C^v bhaddiyatthero.

⁴ C^v nāṇa. ⁵ C^k nesaṃ. ⁶ all three MSS. gatā.

arunuggamanavelāya te bhikkhū ādāya Veluvanam eva āgamaṃsu. Āgantvā ca pana Sāriputtathero¹ Bhagavantam vanditvā² uthakāle bhikkhū theram pasamsitvā Bhagavantam āhaṃsu: „bhante, amhākaṃ jeṭṭhakabhātiko dhammasenāpati pañcahi bhikkhusatehi parivuto āgacchanto atīviya sobhi, Devadatto pana pahīnaparivāro jāto“ ti. „Na bhikkhave Sāriputto idān' eva nātisaṃghaparivuto āgacchanto sobhati, pubbe pi sobhi yeva, Devadatto pi na idān' eva gaṇato parihīno, pubbe pi parihīno yevā“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattathāya Bhagavantam yāciṃsu. Bhagavā bhavantarena³ paṭicchannam kāraṇam pākāṭam akāsi:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare eko Magadharājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto migayoniyam paṭisandhim gahetvā vuddhippatto migasahassaparivāro araṇṇe⁴ vasati. Tassa Lakkhaṇo⁵ ca Kālo⁶ cā 'ti dve puttā ahesuṃ. So attano mahallakakāle „tātā, aham idāni mahallako, tumhe imam gaṇam pariharathā“ ti pañca pañca migasatāni ekekaṃ puttam paṭicchāpesi. Tato paṭṭhāya te dve janā' migagaṇam pariharanti. Magadharatṭhasmiṇ⁷ ca sassasamaye kiṭṭhasambādhe araṇṇe⁸ migānam paripantho hoti. Manussā sassakhādakānam māraṇattathā⁹ tattha tattha opātam khananti¹⁰ sūlāni ropenti pāsānayanāni¹¹ sajjenti kūṭapāsādayo pāse oḍḍenti¹². Bahū¹³ migā vināsam āpajjanti. Bodhisatto kiṭṭhasambādhasamayam nātvā putte pakkosāpetvā āha: „tātā¹⁴, ayaṃ kiṭṭhasambādhasamayo, bahū¹⁵ migā vināsam pāpuṇanti, mayam mahallakā, yena ken' upāyena ekasmim ṭhāne vitināmessāma, tumhe tumhākaṃ migagaṇe gahetvā araṇṇe¹⁶ pabbatapādam pavisitvā sassānam uddhaṭakāle āgaccheyyathā¹⁷“ ti. Te „sādhū“ ti pitu vacanam sutvā saparivārā nikkhamiṃsu. Tesam pana gamanamagge manussā jānanti: „imasmim kāle migā pabbatam ārohani, imasmim kāle orohantīti“. Te tattha tattha¹⁸ pa-

¹ C^v -tthero. ² so all three MSS. ³ C^v C^v -tareṇa. ⁴ C^v āraṇṇe. ⁵ C^v lakkhaṇo. ⁶ C^v C^v kālo. ⁷ C^v gaṇā. ⁸ C^k C^v -smim. ⁹ C^k āraṇṇe, C^v āraṇṇe. ¹⁰ C^v maraṇa-, C^v caraṇa- corrected to maraṇa-. ¹¹ C^k khananti. ¹² C^v C^v pāsāna-. ¹³ C^k oḍḍenti. ¹⁴ C^v C^v bahu. ¹⁵ C^v tātā. ¹⁶ C^v āgaccheyyathā. ¹⁷ C^k omits one tattha.

ticchannaṭṭhāne nilinā bahumige vijjhitvā mārenti. Kālamigo¹ pi attano dandhatāya „imāya nāma velāya gantabbaṃ, imāya velāya na gantabban“ ti ajānanto migagaṇaṃ ādāya pubbaṇhe pi sāyaṇhe² pi padose pi paccūse pi³ gāmadvārena⁴ gacchati. Manussā tattha tattha pakatiyā va ṭhitā ca nilinā ca bahū⁵ mige vināsaṃ gamenti. Evaṃ so attano dandhatāya bahū⁶ mige vināsaṃ pāpetvā appakeh⁷ eva migeḥi araṇṇaṃ⁸ pāvisi. Lakkhaṇamigo pana paṇḍito vyatto upāyakusalo „imāya velāya gantabbaṃ“, imāya velāya na gantabban“ ti jānāti, so gāmadvārena pi na gacchati, divāpi na gacchati, padose pi paccūse pi na gacchati, migagaṇaṃ ādāya adḍharattasamāyena⁹ eva gacchati, tasmā ekam pi migam avināsetvā¹⁰ araṇṇaṃ¹¹ pāvisi. Te tattha cattāro māse vasitvā sassesu uddhaṭṭesu pabbatā otariṃsu. Kālo¹² pacchā gacchanto pi purimanāyena¹³ eva avasesamige vināsaṃ pāpento ekako va āgami. Lakkhaṇo¹⁴ pana ekamigam pi avināsetvā pañcahi pi migasatehi parivuto mātāpitunnāṃ santikaṃ āgami. Bodhisatto dve putte āgacchante disvā migagaṇena saddhiṃ mantento imaṃ gāthaṃ samutthāpesi:

Hoti sīlavataṃ attho paṭisanthāravuttināṃ, (Dhpd. p. 146).
Lakkhaṇaṃ passa āyantaṃ nātisaṃghapurakkhataṃ,
atha passas¹⁵ imaṃ Kālaṃ¹⁶ suvihīnaṃ va nātihīti¹⁷. 10.

Tattha sīlavatan ti sukkasīlatāya sīlavantānaṃ ācārasaṃpannānaṃ, attho ti¹⁸ vadḍhi, paṭisanthāravuttinā ti dhammapaṭisanthāro ca āmisapaṭisanthāro ca etesaṃ vuttiti paṭisanthāravuttino, tesāṃ paṭisanthāravuttinā¹⁹, ettha ca pāpanivāraṇaovādānusāsanaivasena dhammapaṭisanthāro ca gocaralābhā pana gilānupaṭṭhānadhammikarakkhāvasena āmisapaṭisanthāro vedītabbo, imaṃ vuttam hoti: imesu dvīsu paṭisanthāresu ṭhitānaṃ²⁰ paṇḍitānaṃ vadḍhi nāma hoti, idāni taṃ vadḍhiṃ dassetuṃ puttamātaraṃ ālapanto viya Lakkhaṇaṃ passā ti ādim āha, tatṭhāyaṃ saṃkhepattho: ācārapaṭisanthārasaṃpannaṃ attano

¹ all three MSS. kāla-. ² C^v sāyaṇhe. ³ C^v omits paccūse pi. ⁴ C^v C^v -dvārena. ⁵ C^v bahu. ⁶ C^v C^v bahu. ⁷ C^k araṇṇaṃ, C^v āraṇṇaṃ. ⁸ C^v omits imāya velāya gantabbaṃ. ⁹ C^v vināsetvā. ¹⁰ C^k kāle, C^v kālo. ¹¹ C^v -no. ¹² all three MSS. kālaṃ. ¹³ C^v nātihīti. ¹⁴ C^k omits ti. ¹⁵ C^v vuttināṃ. ¹⁶ C^v adds ācārasaṃpannānaṃ.

puttaṃ ekamigam pi avināsetvā nāṭisaṃghena purakkhataparivārītaṃ āgacchantāṃ passa, tāya pana ācārapaṭisaṃthārasampadāya vihīnaṃ dandhapaññaṃ¹ aha passasimaṃ Kālaṃ² ekam pi nāṭiṃ anavasesetvā suvihīnaṃ eva nāṭihi³ ekakaṃ āgacchantan ti.

Evam puttaṃ⁴ abhinanditvā pana Bodhisatto yāvatāyukaṃ tthatvā yathākammaṃ gato.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto idāṃ⁵ eva nāṭisaṃghaparivārīto⁶ sobhati, pubbe pi sobhi yeva, na ca Devadatto etarahi yeva gaṇamhā parihīno, pubbe pi parihīno⁷ yevā“⁸ 'ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ dassetvā dve vatthūni ghatetvā anusandhiṃ yojetvā⁹ jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kālo¹⁰ Devadatto ahoṣi, paṇḍita¹¹ 'ssa Devadattassa paṇḍita¹² va, Lakkhaṇo Sāriputto, paṇḍita¹³ pan' assa Buddhapaṇḍita¹⁴, mātā Rāhulamātā ahoṣi, pitā pana aham eva ahoṣin“ ti. Lakkhaṇajātakaṃ.

2. Nigrodhamigajātaka.

Nigrodham eva seveyyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kumārakassapatherassa mātaraṃ ārabha kathesi. Sā kira Rājagahanagare mahāvibhavassa seṭṭhino dhītā ahoṣi ussanna-kusalamūlā parimaddhitasamkhārā pacchimabhavikā, antokūṭe¹⁵ padīpo viy' assā¹⁶ hadaye¹⁷ arahattūpanissayo¹⁸ jalati. Sā attānaṃ jānana-kālato paṭṭhāya gehe anabhiratā pabbajitukāmā hutvā mātāpitara āha: „amma tāta¹⁹, mayham gharāvāse cittaṃ nābhūramati, aham niyyānike Buddhasāse pabbajitukāmā, pabbājetha man“ ti. „Amma, kiṃ vadesi, imaṃ kulaṃ bahuvibhavaṃ, tvaṃ ca amhākaṃ ekadhītakā²⁰, na labbhā tayā pabbajitun“ ti. Sā punappuna yācitvāpi mātāpitunnaṃ santikā pabbajjaṃ alabhamānā cintesi: „hotu, patikulaṃ gatā sāmikaṃ ārādetvā pabbajjissāmi“²¹ sā vayappattā patikulaṃ gantvā patidevatā hutvā silavatī²² kalyāṇadhammā agāraṃ ajjhāvasi. Ath' assā saṃvāsam anvāya kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhahi. Sā gabbhassa patiṭṭhita-bhāvaṃ na aññāsi²³. Atha tasmim nagare nakkhattaṃ ghoṣayimsu.

¹ C² C³ -paññaṃ, C⁴ -pañña. ² C⁵ kālaṃ. ³ C⁶ nāṭhi. ⁴ C⁷ vuttarā.

⁵ C⁸ -parivuto. ⁶ C⁹ omīti pubbe pi parihīno. ⁷ C¹⁰ sopevā? ⁸ C¹¹ kālo.

2. Cfr. Dhpd. p. 327. ⁹ C¹² -kuṭe. ¹⁰ C¹³ viya issā corrected to viya assā.

¹¹ C¹⁴ hadayo. ¹² C¹⁵ arahattupa-, C¹⁶ arahattupa- corrected to arahattūpa-.

¹³ C¹⁷ tāta. ¹⁴ C¹⁸ -dhītakā, C¹⁹ -dhītikā. ¹⁵ C²⁰ silavatī. ¹⁶ C²¹ aññāsi.

Sakalanagaravāsino nakkhattam kilimsu¹. Nagaram devanagaram viya alamkatapatiyattam ahosi. Sā pana tāva ulārāya² pi nakkhatta-kilāya³ vattamānāya attano sarīram na vilimpati nālamkaroti, pakati-vesen' eva carati. Atha nam sāmiko āha: „bhadde, sakalanagaram nakkhattanissitam⁴, tvaṃ pana sarīram na-ppaṭijaggasīti⁵. „Ayya, dvattimsāya me kuṇapehi⁶ pūritam sarīram, kiṃ iminā alamkatena, ayaṃ hi kāyo n' eva devanimmito na brahmanimmito na suvaṇṇamayo na maṇimayo na haricandanamayo na puṇḍarīkakamaluppalaḡabbha-sambhūto na amatosadhapūrito⁷, atha kho kuṇape⁸ jāto mātāpettika-sambhavo aniccucchādanaparimaddanabhedanavidhānisānadhammo kaṭa-sivaddhano taṇhupādīno⁹ sokānam nidānam paridevānam vatthu sabbarogānam ālayo kammakaraṇānam paṭiggaho antopūtibahinīcapaggharano kimikulānam āvāso sīvathikapāyāto maraṇapariyosāno sabbalokassa cakkhupathe vattamāno pi

Atṭhinahārusamyutto¹⁰ tacamaṃsavilepano¹¹
chaviyā kāyo paṭicchanno yathābhūtam na dissati

Antapūro udarapūro yakapeḷassa¹² vatthino
hadayassa papphāsassa¹³ vakkassa pihakassa ca
Siṃghānikāya¹⁴ khelassa¹⁵ sedassa medassa ca¹⁶
lohitassa lasikāya¹⁷ pittassa ca vasāya ca.

Ath' assa navahi sotehi asūci¹⁸ savati sabbadā
akkhimhā akkhigūthako kaṇṇambhā kaṇṇagūthako
Siṃghānikā¹⁹ ca nāsāto mukhena vamaṭi ekadā
pittam semhaṇ ca vamaṭi kāyambhā sedajallikā.

Ath' assa susiram sisam matthaluṇṇena pūritam,
subhato nam maññati²⁰ bālo avijjāya purakkhato.

Anantādīnavo kāyo visarukkhasamūpamo
āvāso sabbarogānam puñjo dukkhassa kevalo.

Sace imassa kāyassa anto bāhirato siyā
daṇḍam nūna gaḥetvāna kāke soṇe ca vāraye.

Duggandho asucikāyo²¹ kuṇapo²² ukkarūpamo
nindito cakkhubhūtehi kāyo bālābhinandito.

¹ C¹ kilimsu. ² C² C³ ulārāya. ³ C⁴ -kilāya. ⁴ C⁵ nakkhattam-. ⁵ C⁶ C⁷ kuṇapehi.
⁶ C⁸ -pūjito. ⁷ C⁹ kuṇape. ⁸ C¹⁰ taṇhupādīno, C¹¹ taṇhupādīno. ⁹ C¹² atṭhi-
nāharu-. ¹⁰ C¹³ -ne. ¹¹ C¹⁴ C¹⁵ -pelassa. ¹² C¹⁶ papphāsassa. ¹³ C¹⁷ C¹⁸ siṃghānikāya.
¹⁴ C¹⁹ khelassa. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ C¹⁷ lasikāya. ¹⁷ C¹⁸ asūci. ¹⁸ C¹⁹ -nikā.
¹⁹ C²⁰ maññati. ²⁰ C²¹ asūci-. ²¹ C²² kuṇapo.

Ayyaputta, imam kāyam alamkaritvā kim karissāmi, nanu imassa alamkaranam gūthapunnaghaṭassa bahicittakammakaranam viya hotīti¹. Setṭhiputto tam tassa vacanam sutvā āha: „bhadde tvaṃ imassa sarirassa evaṃ dose passamānā kasmā na pabbajasīti“. „Ayyaputta ahaṃ pabbajjāṃ labhamānā aji² eva pabbajeyyan“ ti. Setṭhiputto „sādhu, ahaṃ tam pabbājessāmīti“³ vatvā mahādānam pavattetvā mahāsakkāram katvā mahantena parivārena bhikkhuniupassayam netvā tam pabbājento Devadatta-pakkhiyānam bhikkhuninaṃ santike pabbājesi. Sā pabbajjāṃ labhitvā paripunnasamkappā attamanā ahoṣi. Ath⁴ assā gabbhe paripākam gacchante indriyānam aññāhattaṃ hattha-pādapitṭhinam⁵ bahalattaṃ udarapaṭalassa ca mahantataṃ disvā bhikkhuniyo tam pucchimsu: „ayye tvaṃ gabbhinī⁶ viya paññāyasi⁷, kim etaṃ“ ti. „Ayye ‘idaṃ nāma kāraṇaṃ’ ti na jānāmi, sīlam pana me paripunṇaṃ“ ti. Atha nam tā⁸ bhikkhuniyo Devadattassa santikam netvā Devadattaṃ pucchimsu: „ayya, ayaṃ kuladhītā kicchena sāmikam ārādhetvā pabbajjāṃ labhi, idāni⁹ paṇ¹⁰ assā gabbho paññāyati¹¹, mayam imassa gabbhassa gihikāle¹² vā pabbajitakāle vā laddhabbhāvaṃ na jānāma, kim dāni karomā“ ti. Devadatto attano abuddhabbhāvena khantimettānuddayānaṃ ca natthitāya evaṃ cintesi: „Devadattassa pakkhikā bhikkhuni¹³ kucchina¹⁴ gabbhaṃ pariharati, Devadatto ca tam ajiḥupekkhatīti¹⁵ mayham garahā uppajjissati, mayā imam uppabbājetum vattatīti¹⁶ so avimamsitvā¹⁷ va selagulam¹⁸ pavatṭayamāno¹⁹ viya pakkhanditvā „gacchatha, imam uppabbājetha“ ti āha. Tā tassa vacanam sutvā utṭhāya vanditvā upassayam gatā. Atha sā daharā tā bhikkhuniyo āha: „ayye, na Devadattathero Buddho, na pi mayham tassa santike pabbajjā, loke pana aggapuggalassa Sammāsambuddhassa santike mayham pabbajjā, yā²⁰ ca pana me dukkhena laddhā²¹ mā nam²² antaradhāpetha, etha²³ maṃ gahetvā Satthu santikam Jetavanam gacchathā“ ti. Tā tam ādāya Rājagahā²⁴ pañca-cātāhisayojanaṃ²⁵ maggaṃ atikkamma anupubbena Jetavanam patvā Satthāraṃ vanditvā tam attham ārocesum. Satthā cintesi: „kiñc²⁶ āpi gihikāle²⁷ etissā gabbho patitṭhito evaṃ sante pi ‘Samaṇo Gotamo

¹ C¹ C² -piṭṭhinam. ² C¹ C² gabbhinī. ³ C³ paññāyasi. ⁴ C⁴ etaṃ. ⁵ C⁵ nā. ⁶ C⁶ dāni. ⁷ C⁷ paññāyati. ⁸ C⁸ C⁹ gihī-. ⁹ C¹⁰ C¹¹ bhikkhuni. ¹⁰ C¹² kucchito. ¹¹ C¹³ vaddhatīti. ¹² C¹⁴ avi-. ¹³ C¹⁵ sevala-, C¹⁶ selagulam. ¹⁴ all three MSS. pavaddhayamāno. ¹⁵ C¹⁷ C¹⁸ sā. ¹⁶ C¹⁹ laddha, C²⁰ laddhāna. ¹⁷ C²¹ na. ¹⁸ C²² omits etha. ¹⁹ C²³ Rājagaha. ²⁰ C²⁴ -issa-.

Devadattena jahitikaṃ ādāya caratīti¹ tittthiyānaṃ okāso bhavissati, tasmā imaṃ kathaṃ pacchinditum sarājikāya parisāya majjhe imaṃ adhikaraṇaṃ vinicchitum² vattatīti³ punadivase rājānaṃ Pasenadikosalaṃ Mahānāthapiṇḍikaṃ Cūlanāthapiṇḍikaṃ⁴ Visākhaṃ mahāupāsikaṃ am-
nāni⁵ ca abhiññātāni⁶ mahākulāni pakkosāpetvā sāyaṇhasamaye⁷ catusu⁸ parisāsu sannipatitāsu Upālitherānā⁹ āmantesi: „gaccha, catuparisamajjhe imissā daharabhikkhuniyā kammaṃ sodhehitī“. „Sādhu bhante“ ti
thero parisamajjhaṃ gantvā attano pattāsane nisiditvā raṇṇo¹⁰ purato Visākhaṃ upāsikaṃ pakkosāpetvā imaṃ adhikaraṇaṃ paṭicchāpesi:
„gaccha Visākhe, ‘ayaṃ daharā asukamāse asukadivase pabbajitā’ ti tattato ñatvā imassa gabbhassa pure vā pacchā vā laddhabbhāvaṃ jānāhīti“. Upāsika „sadhū“ ti sampāṭicchitvā sāni¹¹ parikkhipāpetvā
antosāṇiyam¹² daharabhikkhuniyā hatthapādanābhiudarapariyosānāni olo-
ketvā māsadivase samānetvā gihibhāve¹³ gabbhassa laddhabbhāvaṃ tattato ñatvā therassa santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. Thero catu-
parisamajjhe taṃ bhikkhuniṃ suद्धim¹⁴ akāsi. Sā suद्धā hutvā bhikkhusaṃghaṇ¹⁵ ca Satthāraṇ¹⁶ ca vanditvā bhikkhuniṃ saddhim
upassayam eva gatā. Sā gabbhaparipākam anvāya Padumuttarapāda-
mūle patthitapatthanam mahānubbhāvaṃ puttāṃ vijāyi. Ath’ ekadi-
vasam rājā bhikkhuniupassayasamīpena¹⁷ gacchanto dārakasaddam
sutvā amacce pucchi. Amaccā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „deva, sā dahara-
bhikkhunī puttāṃ vijātā, tass’ eso saddo“ ti āhamsu. „Bhikkhuniṇaṃ
bhane¹⁸ dārakajagganan nāma¹⁹ palibodho, mayāṃ naṃ jaggissāmā“ ti.
Rājā taṃ dārakaṃ nātakittthinaṃ dāpetva kumārāparihārena vaḍḍhā-
pesi. Nāmagahaṇadivase c’ assa Kassapo ti nāmaṃ akāmsu. Atha
naṃ kumārāparihārena vaḍḍhitattā Kumārakassapo ti sañjānimsu²⁰.
So sattavassikakāle Satthu santike pabbajitvā paripunnavasso upasaṃ-
padaṃ labhitvā gacchante gacchante²¹ kāle dhammakathikesu citra-
kathī²² ahosi. Atha naṃ Satthā „etadaggaṃ bhikkhave mama sāva-
kānaṃ citrakathinaṃ²³ yadidaṃ Kumārakassapo“ ti etadagge ṭhapesi.
So pacchā Vammikasutte²⁴ arahattaṃ pāpuṇi. Mātāpi ‘ssa bhikkhuni²⁵
vipassitvā aggaphalaṃ pattā. Kumārakassapo thero Buddhānaṃ sāsane²⁶

¹ C^o vinicchinitum. ² C^o cūla-. ³ so all three MSS. ⁴ C^o C^o abhiññātāni.
⁵ C^o sāyaṇha-. ⁶ C^o raṇṇo. ⁷ C^o sāni. ⁸ C^o -sāni-. ⁹ C^o C^o gihī-. ¹⁰ C^o
-saṃghaṇ. ¹¹ C^o C^o -raṇ. ¹² C^o -samīpe. ¹³ C^o C^o -jagganantāma pali-, C^o
-jaggananāpali- corrected to -jagganāpali-. ¹⁴ C^o C^o sañjānimsu. ¹⁵ C^o omits
one gacchante. ¹⁶ C^o citrakathī corrected to cittakathī. ¹⁷ C^o -kathinaṃ, C^o
cittakathinaṃ. ¹⁸ C^o C^o vammika-. ¹⁹ C^o C^o bhikkhuni. ²⁰ C^o buddhasāsane.

gaganamajjhe punṇacando viya pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam Tathāgato pacchābhattaṃ piṇḍapāṭapaṭikkanto¹ bhikkhūnaṃ ovādaṃ datvā gandhakuṭiṃ pāvisi. Bhikkhū ovādaṃ gahetvā attano rattiṭṭhāna-divatṭhānesu² divasabhāgaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye³ dhammasabhāyaṃ sannipatitvā „āvuso, Devadattena attano abuddhabhāvena c' eva khantimettādīnaṃ ca abhāvena Kumārakassapathero ca therī⁴ ca manam⁵ nāsita, Sammāsambuddho pana attano dhammarājatāya c' eva khantimettānuddayasampattiyaṃ ca ubhinnaṃ pi tesam paccayo jāto“ ti Buddhagūṇe vaṇṇayamānā nisidimsu. Satthā Buddhalīlāya⁶ dhammasabhaṃ āgantvā paṇṇattāsane⁷ nisiditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchi. „Bhante tumhākam eva guṇa-kathāya“ ti sabbaṃ ārocayimsu. „Na bhikkhave Tathāgato idān' eva imesaṃ ubhinnaṃ paccayo ca patitṭhā ca jāto, pubbe pi aho si yevā“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvatthāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṭam akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārayamāne Bodhisatto migayoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So mātu kucchito nikkhanto suvaṇṇavaṇṇo aho si, akkhini c' assa maṇi-guḷasadiṣāni⁸ ahesuṃ, siṅgāni rajatavaṇṇāni, mukhaṃ ratta-kambalapuṇḍjavannaṃ, hatthapādapariyantā lākhā parikammakata viya, vāladhī camarassa viya aho si, sarīraṃ pan' assa mahantaṃ assapotakappamaṇaṃ⁹ aho si. So pañcasatamigaparivāro araṇṇe¹⁰ vāsaṃ kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre pan' assa aṇṇo¹¹ pi pañcasatamigaparivāro Sākhā migo nāma vasati, so pi suvaṇṇavaṇṇo va aho si. Tena samayena Bārāṇasirājā¹² migavadhapasuto¹³ hoti, vinā maṃsena na bhuñjati, manussānaṃ kammacchedaṃ¹⁴ katvā sabbe¹⁵ negamajānapade¹⁶ sannipātetvā devasikaṃ migavaṃ gacchati. Manussā cintesuṃ: „ayaṃ rājā ambhākaṃ kammacchedaṃ karoti, yaṃ nūna mayaṃ

¹ C^o -paṭipakkanto. ² C^k C^s -divatṭhānesu. ³ C^k C^v sāyaṇha-. ⁴ C^k therī.

⁵ C^s manena. ⁶ C^s -līlāya, C^k -līlāya. ⁷ C^v paṇṇattā. ⁸ C^s maṇigula-

⁹ C^s -mānaṃ, C^v -potappamaṇaṃ. ¹⁰ C^k C^v araṇṇe. ¹¹ C^v aṇṇo. ¹² C^k -si-

¹³ C^s migavadhapasuto. ¹⁴ C^s kammacchedaṃ. ¹⁵ C^s omits sabbe. ¹⁶ C^s C^v -janapade.

uyyāne migānaṃ nivāpaṃ vapitvā¹ pāṇiyaṃ² sampādetvā bahu-
mige uyyāne pavesetvā dvāraṃ bandhītvā rañño³ niyyādemā⁴ “
'ti te sabbe uyyāne nivāpaṇaṃ⁵ ropetvā udakaṃ sampādetvā
dvāraṃ yojāpetvā nāgare ādāya muggarādinānāvudhahatthā⁶
araññaṃ⁷ pavisitvā mige pariyesaṃānā „majjhe t̥hite mige
gaṇhissāmā⁸“ 'ti yojanamattaṃ t̥hānaṃ parikkhipitvā saṃkhi-
pamānā Nigrodhamiga-Sākhāmigānaṃ vasaṇat̥thānaṃ majjhe
katvā parikkhipimsu. Atha naṃ migagaṇaṃ disvā rukkha-
gumbādayo ca bhūmiṃ ca muggarehi paharantā migagaṇaṃ
gahanat̥thānato niharitvā asisattidhanuādini⁹ āvudhāni uggritvā
mahānādaṃ nadantā naṃ migagaṇaṃ uyyānaṃ pavesetvā
dvāraṃ pidhāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, nibaddhaṃ
migavaṃ gacchantā amhākaṃ kammaṃ nāsetha, ambehi araṇ-
ṇato¹⁰ mige ānetvā tumhākaṃ uyyānaṃ pūritaṃ, ito paṭṭhāya
tesaṃ maṃsaṃ khādathā“ 'ti rājānaṃ āpucchitvā pakkamimsu.
Rājā tesaṃ vacanaṃ sutvā uyyānaṃ gantvā mige olokento dve
suvaṇṇamige disvā tesaṃ abhayaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya pana
kadāci sāmāṃ gantvā ekamigaṃ vijjhītvā āneti, kadāci 'ssa
bhattakārako gantvā vijjhītvā āharati. Migā dhanuṃ disvā va
maraṇabhayena tajjitā palāyanti, dve tayo pahāre labhitvā
kilamanti pi gilānāpi honti maraṇaṃ pi pāpuṇanti. Migagaṇo
taṃ pavattim Bodhisattassa ārocesi. So Sākhāṃ pakkosāpetvā
āha: „samma, bahu¹¹ migā nassanti, ekamsena maritabbe sati¹²
ito paṭṭhāya mā kaṇḍena mige vijjhantu, dhammagāṇṭhikaṭṭhāne¹³
migānaṃ vāro¹⁴ hotu, ekadivasaṃ mama parisāya vāro pāpuṇātu,
ekadivasaṃ tava parisāya vāro pāpuṇātu, vārappatto migo
gantvā dhammagāṇṭhikāya¹⁵ sīsaṃ t̥hapetvā nipajjatu, evaṃ
sante migā vaṇitā¹⁶ na bhavissantīti“. So „sādhū“ 'ti sam-
paṭicchī. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-

¹ C^v vasitvā. ² C^v C^v pāṇiyaṃ. ³ C^v rañño. ⁴ C^v niyyā-. ⁵ C^v -tanāṃ, C^v -tinaṃ. ⁶ C^v -nānāvudha-. ⁷ C^k C^v araṇṇaṃ. ⁸ C^v gaṇhi-. ⁹ C^v -ādini.
¹⁰ C^k C^v araṇṇato. ¹¹ C^v bahu. ¹² C^v ekamsenassitabbe sati. ¹³ C^k C^v -gaṇḍika-. ¹⁴ C^k dvāro. ¹⁵ C^k C^v -gaṇḍi-, C^v -gaṇḍhi-. ¹⁶ C^v vaṇitā.

ganṭhikāya¹ gīvaṃ ṭhapetvā nipajjati. Bhattakārako āgantvā tattha nipannakam eva gahetvā gacchati. Ath' ekadivasam Sākhāmagassa parisāya ekissā gabbhinīmigiya² vāro pāpuṇi. Sā Sākhā upasamkamitvā „sāmi, aham pi gabbhinī³, puttakaṃ vijāyitvā dve janā vāraṃ gamissāma, mayhaṃ vāraṃ atikkamehīti“ āha. So „na sakkā tava vāraṃ aññesaṃ⁴ pāpetum, tvam eva tuyhaṃ pattam jānissasi, gacchāhīti“ āha. Sā tassa santikā anuggahaṃ alabhamānā Bodhisattaṃ upasamkamitvā tam atthaṃ ārocesi. So tassā vacanaṃ sutvā „hotu, gaccha tvam, ahan te vāraṃ atikkamessāmīti“ sayam gantvā dhammaganṭhikāya⁵ sisam katvā nipajji. Bhattakārako taṃ disvā „laddhābhayo migarāja ganṭhikāya⁶ nipanno, kin nu kāraṇaṃ“ ti vegena gantvā rañño⁷ ārocesi. Rājā tāvad eva rathaṃ āruya mahantena parivārena āgantvā Bodhisattaṃ disvā āha: „samma migarāja⁸, nanu mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam, kasmā tvam⁹ idha nipanno“ ti. „Mahārāja, gabbhinī¹⁰ migi¹¹ āgantvā¹² ‘mama vāraṃ aññassa¹³ pāpehīti’ āha, na sakkā kho pana mayā ekassa maraṇadukkhaṃ aññassa¹⁴ upari pakkipitum, sv-āhaṃ attano jīvitam tassā datvā tassā santakaṃ maraṇaṃ gahetvā idha nipanno, mā aññaṃ¹⁵ kiñci āsamkittha mahārāja“ ti. Rājā āha: „sāmi suvaṇṇavaṇṇamigarāja¹⁶, mayā tādiso khantimettānuddayasampanno manussesu pi na diṭṭhapubbo, tena te pasanno ‘smi, utṭhehi, tuyhaṃ ca tassā ca abhayaṃ dammīti“ „Dvihi abhaye laddhe avasesā kiṃ karissanti narindā“ ti. „Avasesānam pi abhayaṃ damma¹⁷ sāmīti“ „Mahārāja, evam pi uyyāne yeva migā abhayaṃ labhissanti, sesā kiṃ karissanti“ „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti“ „Mahārāja, migā tāva abhayaṃ labhantu, sesā catuppadā kiṃ karis-

¹ C^v -ganṭhikāya, C^s -gaṇḍikāya. ² C^s gabbhinī-. ³ C^s gabbhinī. ⁴ C^k C^v aññesaṃ. ⁵ all three MSS. -gaṇḍi-. ⁶ all three MSS. gaṇḍi-. ⁷ C^k C^v rañño. ⁸ C^s -rāja. ⁹ C^k tuvaṃ. ¹⁰ C^s C^v gabbhinī. ¹¹ C^s migi. ¹² C^s gantvā. ¹³ C^k C^v aññassa. ¹⁴ C^k aññassa. ¹⁵ C^k C^v aññaṃ. ¹⁶ C^s svaṇṇavarāramigarāja. ¹⁷ C^v dammi.

santīti“. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“. „Mahārāja, catuppadā tāva abhayam labhantu, dvijaganā kim karissantīti“. „Etesam pi¹ dammi sāmīti“. „Mahārāja, dvijaganā² tāva abhayam labhissanti, udae vasantā macchā kim karissantīti“. „Etesam pi abhayam dammi sāmīti“. Evaṃ Mahāsatto rājānam sabbasattānam abhayam yācitvā utthāya rājānam pañcasu sīlesu patitthāpetvā „dhammam cara mahārāja, mātāpītuṣu³ puttadhītāsu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu⁴ dhammam caranto samam caranto⁵ kāyassa bheda sugatim Saggam lokam gamissasīti“⁶ rañño Buddhalīhāya⁷ dhammam desetvā katipāham uyyāne vasitvā rañño⁸ ovādam datvā migagaṇa-parivuto araṇṇam⁹ pāvisi. Sāpi kho migadhenu pupphakaṇṇikasadisam puttam vijāyi. So kilamāno¹⁰ Sākhāmigassa santikam gacchati. Atha nam mātā tassa santikam gacchantam disvā „putta, ito patthāya mā etassa santikam gaccha, Nigrodhass¹¹ eva santikam gaccheyyāsīti“¹² ovaḍanti¹³ imam gātham āha:

Nigrodham eva seveyya, na Sākhā¹⁴ upasāmvase,
Nigrodhasmim mātā¹⁵ seyyo yañce Sākhasmim¹⁶ jīvitan ti. 11.

Tattha nigrodham eva seveyyā ti tāta tvaṃ vā añño¹⁷ vā attano hitakāmo Nigrodham eva seveyya bhajeyya upasāmkameyya, na sākhā upasāmvase ti Sākhāmigam pana na upasāmvase, upagamma na saṃvaseyya, etaṃ nissāya jivikam na kappeyya, nigrodhasmim mātā¹⁸ seyyo ti Nigrodharañño¹⁹ pādamūle maraṇam pi seyyo varaṃ uttamaṃ, yañce sākhasmim jīvitan ti yaṃ pana Sākhassa santike jivitaṃ tam n' eva seyyo na varaṃ na uttamaṃ ti attho.

Tato patthāya ca pana abhayaladdhakā migā manussānam sassāni khādanti. Manussā „laddhābhaya²⁰ ime migā“ ti paharituṃ vā palāpetuṃ vā na visahanti. Te rājaṅgaṇe²¹ sanni-patitvā rañño²² tam attham ārocesuṃ. Rājā „mayā pasannena

¹ C^v adda abhayam. ² C^v dvijaganā. ³ so all three MSS. ⁴ C^v -janapadesu.

⁵ C^v omits samam caranto. ⁶ C^k gamissanti corrected to gamissasīti, C^v gamissasīti. ⁷ C^v -līhāya. ⁸ C^k C^v rañño. ⁹ C^k C^v araṇṇam. ¹⁰ C^v kila-. ¹¹ C^k C^v ovaḍanti. ¹² C^v añño. ¹³ C^k C^v -rañño. ¹⁴ C^v rājaṅgaṇe, C^v rājāṅgaṇe.

¹⁵ C^v rañño.

yācanam bhavantarapaṭicchannatañ ca avatvā „atītaṃ āharīti“ ettakam eva vakkhāma, ettake vutte pi āyācanam valāhakagabbhato candanīharaṇūpamā ca bhavantarapaṭicchannakāraṇabhāvo cā 'ti sabbam etaṃ hetthāvuttanayen' eva yojetvā veditabbam¹.

Atīte Magadharatthe Rājagahe Magadharājā rajjam kāreti. Magadhavāsikānam sassasamaye migānam² mahāparipantho hoti. Te araṇṇe³ pabbatapādaṃ pavisanti. Tattha eko araṇṇavāsipabbateyyamigo⁴ ekāya gāmantavāsiniyā⁵ migapotikāya saddhim⁶ santhavaṃ katvā tesam migānam pabbatapādato oruḃha puna gāmantam osaraṇakāle migapotikāya paṭibaddhacittatā tehi saddhim⁷ yeva otari⁸. Atha naṃ sā āha: „tvam kho si ayya pabbateyyo bālamigo, gāmanto ca nāma sāsaṃko sappatibhayo, mā amhehi saddhim⁹ otarāhīti“¹⁰. So tassā paṭibaddhacittatāya anivattitvā saddhim¹¹ yeva agamāsi. Magadhavāsino „idāni migānam pabbatapādā otaraṇakālo“¹² ti nātvā magge paṭicchannakotṭhakesu tiṭṭhanti. Tesam pi dvinnam āgamanamagge eko luddako paṭicchannakotṭhake ṭhito hoti. Migapotikā manussagandham ghāyitvā „eko luddako ṭhito bhavissatīti“¹³ tam bālamigam purato katvā sayam pacchato ahoṣi. Luddako ekena sarappahārena migam tath' eva pātesī. Migapotikā tassa viddhabhāvaṃ nātvā uppatitvā¹⁴ vātagatiyā palāyi. Luddako kotṭhakā nikkhamitvā migam okkantitvā aggam katvā vitaccikesu¹⁵ aṅgāresu¹⁶ madhuramaṃsaṃ pacitvā khādītva pāṇiyam¹⁷ pivitvā avasesam lohitaḃdūhi¹⁸ paggharanteḃhi kācenādāya¹⁹ dāraḃke toṣento gharaṃ agamāsi. Tadaḃ Bodhisatto tasmiṃ vanasaṇḃe devatā hutvā nibbatto hoti. So tam kāraṇam disvā „imassa bālamigassa maraṇam n' eva mātaraṃ nissāya na pitaraṃ nissāya atha kho kāmaṃ nissāya,

¹ Ck Cs veditabbā. ² Ck omits migānam. ³ Cv araṇṇe. ⁴ Ck araṇṇa-, C^o araṇṇa-, C^o araṇṇavāsī-. ⁵ C^o gāmaṇṭa-. ⁶ C^o otari. ⁷ Ck otarāhīti. ⁸ C^o uppatitvā, C^o uppatitvā corrected to uppatitvā. ⁹ C^o vitaccikesu, C^o vitassikesu. ¹⁰ Ck aṅgāresu. ¹¹ C^o pāṇiyam. ¹² Ck Cv -binduḃhi. ¹³ C^o C^o kājenādāya.

kāmanimittamhi sattā sagati yāva hantācchedā¹ āgaccheymī
 ca pañcavidhabandhamācchānāyākārakam cakkham pēyūhanti.
 paresam maraṇadakkhupphādanam pē nāma imasmiṃ lokā garahī-
 tam eva, yaṃ janapadanā mānāgāma vācāreṇa ādāsāse² si itthi-
 parināyako³ janapado garahito va, ye satta mānāgāmaṃ vasaṃ
 gacchanti te pi garahitā vā⁴ ti ekāya gāthāya tīpi garahī-
 vatthūmi dassetvā vanadevatāsu saccākarāṃ gātvā gāndhā-
 pupphādīhi pējayamānāse māhureṇa sareṇa taṃ vanasiddhānti
 unnādetto imāya gāthāya dhammaṃ desesi:

Dhi-r-atthu⁵ kaṇṇināṃ sallāṃ parisaṃ gāhaveddhiṇāṃ,
 dhi-r-atthu⁶ taṃ janapadanā yaṭṭhā⁷ itthi⁸ parināyikā⁹,
 te cāpi dhikkhitā¹⁰ sattā ye itthiṇāṃ vasaṃ gātā¹¹ ti 12.

Tattha dhiratthi¹² ti garahane¹³ nāpaka¹⁴ se-iyam otha vātasiddhāntaṃ
 garahane¹⁵ dāṭṭhabbo, uttasirābhāgā¹⁶ ti tīpam Bodhisatta evam āha. kaṇṇinā
 assa atthiṭṭi kaṇṇitām¹⁷ kaṇṇitāṃ¹⁸, taṃ¹⁹ pēya kaṇṇināṃ amparivāsaṃ²⁰ dāna²¹
 sallāṃ ti vuccati, tasmiṃ kaṇṇitāṃ sallāṃ ti otha sallāṃ kaṇṇi ti attho. sallā
 vā assa atthiṭṭi sallā²², taṃ²³ sallāṃ ca²⁴ mahattamā vanasiddhāntā²⁵ kaṇṇi bala-
 vappahāraṃ²⁶ dento gāhamā²⁷ vijjhātī gāhaveddhiṇā²⁸ gāhaveddhiṇā²⁹.
 nānappakārakama kaṇṇena kumadevāpamānā³⁰ dāna³¹ pājāpamānā³² eva³³
 sallāna ca samannāgatāṃ gāhaveddhiṇā³⁴ parisaṃ dhiratthi³⁵ ti syāṃ otha
 attho, parināyikā³⁶ ti issarā samvācchāyikā. dhikkhitā³⁷ ti garahitā. assa
 otha uttānattham eva, isoparāṃ pana etakam pē avatvā yaṃ yaṃ aruttānaṃ
 taṃ tad eva vanaṃyissāma.

Evam ekāya gāthāya tīpi garahavatthūni dassetvā Bodhi-
 satto vanam unnādetvā Buddhalīpāya³⁸ dhammaṃ desesi.

Satthā imaṃ dhammadeśanam āharitvā saccāni pakāseti. Sacca-
 pariyoṣāne ukkaṇṭhitabhikkhu³⁹ sotāpattiphalā paṭṭhāhi. Satthā dve

¹ read sattānam? ² Ck C^o -chedādi. ³ Ck itthipari āyako, C^o itthipari āyako.
⁴ C^o dhi-, C^o dhi- corrected to dhi-. ⁵ C^o dhi-. ⁶ C^o itthi. ⁷ Ck C^o parināyikā.
⁸ so all three MSS. ⁹ Ck C^o kaṇṇināṃ? ¹⁰ C^o kaṇṇināṃ, C^o kaṇṇināṃ later
 put in parenthesis. ¹¹ Ck nam. ¹² C^o -attho. ¹³ C^o sallā. ¹⁴ C^o nam. ¹⁵ C^o
 sallanti. ¹⁶ C^o vana-. ¹⁷ C^o -haram. ¹⁸ C^o gāhamā. ¹⁹ Ck gāhaveddhiṇāṃ,
 C^o gāhaveddhiṇā, C^o gāhaveddhiṇāṃ. ²⁰ Ck gāhaveddhiṇāṃ, C^o gāhaveddhiṇāṃ.
²¹ C^o -samāhāna-. ²² C^o ujjāmanenava. ²³ Ck -veddhiṇāṃ, C^o gāhaveddhiṇāṃ.
²⁴ Ck C^o parināyikā. ²⁵ C^o dhikkhitā. ²⁶ C^o -līpāya. ²⁷ C^o ukkaṇṭhitā.

madhunā makkhetvā nilfyi¹. Migo āgantvā madhumakkhitāni
tiṇāni khāditvā rasataṇhāya baddho aññattha agantvā² uyyānam
eva āgacchati. Uyyānapālo tassa madhumakkhitatiṇesu pa-
luddhabhāvaṃ ñatvā anukkamena attānaṃ dassesi. So taṃ
disvā katipāhaṃ palāyitvā punappuna passanto vissāsaṃ āpajjitvā
anukkamena uyyānapālassa hatthe ttitatiṇāni khādituṃ āraddho.
So tassa vissāsaṃ āpannabhāvaṃ ñatvā yāva³ rājanivesana⁴
vithiṃ kilañjehi parikkhipitvā vatahaṃ sākḥābhāṅgaṃ pātetvā
madbulābukaṃ aṃse laggetvā⁵ tiṇakalāpaṃ upakacchake tṭa-
petvā madhumakkhitāni tiṇāni migassa purato purato vikiranto
antorājanivesanaṃ yeva agamāsi. Mige⁶ antopavitṭhe⁷ dvāraṃ
pidahimsu. Migo manusse disvā kampamāno maraṇabhayaabhīto
antonivesanaṃ gato⁸ ādhāvati paridhāvati. Rājā pāsāda oruḥa
taṃ kampamānaṃ disvā „vātamigo nāma manussānaṃ diṭṭhatṭhā-
naṃ sattāhaṃ na gacchati, tajjitatṭhānaṃ yāvajivaṃ na gacchati,
so evarūpo gahananissito⁹ vātamigo rasataṇhāya baddho idāni
evarūpaṃ tṭhānaṃ¹⁰ āgato, n' atthi vata bho loka rasataṇhāya
pāpakataraṃ nāmā¹¹ 'ti imāya gāthāya dhammadesanaṃ
paṭṭhapesi:

Na kir' atthi rasehi pāpiyo
āvāsehi vā santhavehi vā,
vātamigaṃ gehanissitaṃ
vasam ānesi rasehi Saṅjaya ti. 13.

Tattha kirā ti anussavatthe nipāto, rasehīti jivhāviññeyyehi¹¹ madhuram-
bilādīhi, pāpiyo ti pāpataro, āvāsehi vā santhavehi vā ti nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ khātesu hi āvāsesu pi mittasanthavesu pi chandarāgo pāpako va
tehi pana sacchandarāgaparibhogehi¹² āvāsehi vā mittasanthavehi vā satagūṇena
sahassagūṇena madhuvapaṭisevanatṭhena¹³ āhāraṃ vīnā jīvitindriyapālanāya¹⁴
abhāvena ca sacchandarāgaparibhogarasā va pāpatarā¹⁵ ti Bodhisatto pana anu-

¹ C^o niliyi, C^o nillyi. ² C^o āgantvā, C^k āgantvā corrected to nāgantvā. ³ C^o
omits yāva. ⁴ C^o -nivesanaṃ. ⁵ C^k lagetvā. ⁶ C^k C^o migo. ⁷ C^k -paṭṭitṭhe.
⁸ C^o -nivesanaṃ gato corrected to -nivesanaṃ gane, C^o -nivesanaṃ gane. ⁹ C^o
gahananissito. ¹⁰ C^k evarūpaṭṭhānaṃ. ¹¹ C^k -viññeyyāhi. ¹² C^o -rāgabhogehi.
¹³ C^k C^o cadhuva-. ¹⁴ C^o jīvitendri-. ¹⁵ C^k pāpataro.

svāgataṃ viya imam atthaṃ katvā na kiratthi rasehi pāpiyo āvasehi vā samthavehi vā ti āha, idāni tesam pāpiyabbhāvaṃ dassento vātamigan-ti-ādim āha, tattha gehanissitan ti gahanatthānanissitan, idam vuttam hoti: pas-satha¹ rasānam pāpiyabbhāvaṃ, imam nāma² araṇṇāyatane gahananissitam vātamigan Saṇjayo uyyānapālo madhurasehi attano vasam ānesi, sabbathāpi sacchan-darāgaparibhogehi rasehi samam aññaṃ pāpakataram lāmakataram n' atthīti rasatanhāya ādinavaṃ³ kathesi kathetvā ca pana tam migam araṇṇam eva pesesi.

Satthā „na bhikkhave sā vaṇṇadāsī⁴ idāni etam rasatanhāya bandhitvā attano vase karoti, pubbe pi akāsi yevā“ ti imam dhamma-desanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Saṇjayo ayaṃ vaṇṇadāsī⁴ ahosi, vātamigo Cullapīṇḍapātiyo, Bārāṇasirājā pana aham eva ahosi“ ti. Vātamigajātakam.

5. Kharāḍiyajātaka.

Aṭṭhakhuram Kharāḍiye ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññataram dubbacabhikkhum ārabba kathesi. So kira bhikkhu dubbaco ovādam na gaṇhati. Atha nam Satthā pucchi: „saccam kira tvaṃ bhikkhu dubbaco ovādam na gaṇhasīti“. „Saccam Bhagavā“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ dubbacatāya paṇḍitānam ovādam agahetvā pāsena baddho va jīvitaṃ kkhayam patto“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto migo hutvā migagaṇaparivuto araṇṇe vasatī. Ath' assa bhagini⁵ migi puttakam dassetvā „bhātika, ayaṃ te bhāgineyyo, etam migamāyam uggaṇhāpehīti“ paṭicchāpesi. So tam bhāgineyyam „asukavelāya nāma āgantvā uggaṇhāhīti“ āha. So vuttavelāya na gacchati, yathā ekadivasam evam sattadivase sattovāde atikkanto so migamāyam anuggaṇhitvā⁶ va vicaranto pāse bajjhi. Mātāpi 'ssa bhātaram upasam-kamitvā „kin te bhātika bhāgineyyo migamāyam uggaṇhāpito“ ti pucchi. Bodhisatto ca „tassa anovādakassa mā cintayī“,

¹ C^o passa. ² C^k C^o nāman. ³ all three MSS. ādinavam. ⁴ C^k C^o vaṇṇadāsī, C^o vaṇṇadāsī. ⁵ C^o bhaginī. ⁶ C^k aya, C^o ayaṃ. ⁷ C^o uggaṇhā-. ⁸ C^o anuggaṇhitvā. ⁹ C^o cintayī.

na te¹ puttena migamāyā² uggahitā³ ti vatvā idāni pi taṃ anovaditukāmo va hutvā imaṃ gātham āha:

Atṭhakhuraṃ Kharādiye migam vaṃkātivamkinam
sattahi kālāh' atikkantaṃ na naṃ ovaḍit' ussahe ti. 14.

Tattha atṭhakhuraṃ ti ekekaśmīṃ pāde dvinnam dvinnam vasena atṭhakhuraṃ, Kharādiye ti taṃ nāmena ālapati, migam ti sabbasamgāhikavacanā⁴, vaṃkātivamkinam ti mūle vaṃkāni agge ativamkāni tādisāni sīṅgāni assa atthīti vaṃkātivamkinam, sattahi kālāhatikkantaṃ ti sattahi ovāda-kālehi ovādam atikkantaṃ, na naṃ ovaḍitussahe ti evaṃ dubbacamigam⁵ ahaṃ ovadituṃ na ussahāmi, etassa me ovādanatthāya cittaṃ pi na uppajjati dasseti.

Atha naṃ dubbacamigam pāse baddhaṃ luddo māretvā mainasaṃ ādāya pakkāmi.

Satthāpi „na tvam bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yevā“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi⁶: „Tadā bhāgineyyo migo dubbacabhikkhu⁷ ahoṣi, bhāgini⁸ Uppalavaṇṇā, ovādakamigo pana ahaṃ eva ahoṣin“ ti. Kharādiyaajātakam.

6. Tipallatthamigajātaka.

Migam tipallatthan ti. Idam Satthā Kosambiyam Badarikāraṃ⁹ viharanto sikkhākāmaṃ Rāhulatttheraṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi kāle Satthari Āḷavinagaram¹⁰ nissāya Aggālave¹¹ Cetiye viharante bahū¹² upāsikā ca bhikkhuniyo ca vihāraṃ dhammasavanāya gacchanti. Divā dhammasavanam hoti, gacchante pana kāle upāsikā ca bhikkhuniyo ca na gacchimsu, bhikkhū c' eva upāsakā ca ahesuṃ. Tato paṭṭhāya rattiṃ¹³ dhammasavanam jātāṃ. Dhammasavanapariyosāne therā bhikkhū¹⁴ attano attano vasanaṭṭhānāni gacchanti. Daharā upāsakehi saddhiṃ upaṭṭhānasālāya sayanti. Tesu¹⁵ niddam upagatesu ekacce ghurughurupassāsā¹⁶ kākacchamānā dante khāḍantā nipajjimsu,

¹ C^o tesu. ² C^k C^o -māyam. ³ C^o uggahitā corrected to uggaṇhitā. ⁴ C^o sabbasamgāhika-, C^o sabbasamkhagāhika-. ⁵ C^o dubbajamigam, C^o dubbamidaṃ.

⁶ C^k omits dubbacamigam ahaṃ... samodhānesi. ⁷ C^k dubbaja-, C^o dubbaja- corrected to dubbaca-. ⁸ all three MSS. bhāgini. ⁹ C^o khabadarikā-, C^k badirakā-.

¹⁰ C^o ālavi-. ¹¹ C^o aggālave. ¹² C^o C^o bahu. ¹³ C^o rattiṃ corrected to ratti.

¹⁴ C^o atṭhabhikkhu, C^k C^o bhikkhu. ¹⁵ C^k tesu corrected to kesu. ¹⁶ C^k -passāsā, C^o ghurughuru-, C^o ghurughuru- corrected to ghurughurū-.

ekacco muhuttam middhāvā uttāhāsi. Ye tam vippakāram dūrā
Bhagavato ārocesu. Bhagavā „ye pama bhikkhū sammāsampanna
saha seyyam kappēyya pācittiyam“ ti sikkhāpadam paṇāpetvā Ke-
sambhin agamāsi. Tattha bhikkhū¹ āyasmanta Rāhulaṃ āmāsi.
„āvuso Rāhula, Bhagavatā sikkhāpadam paṇāpetam, ahaṃ tvaṃ attano
vasanattihānam jānāhīti“. Pubbe pama te bhikkhū Bhagavato ca
gāravaṃ tassa cāyasmato sikkhākāmetam patvā tam attano vasa-
natthānam āgataṃ atthiya saṃgahant. Kāśāpānācārikaṃ paṇā-
petvā ussisakaraṇattihāya cīvaram danti. tam dīvānaṃ pama sikkhā-
padabbhayaṃ vasanattihānam pi ka adāsi. Rāhulācārikaṃ „paṇā-
peti Dasabalassa vā „upajjhāyo“ me“ ti dīvānaṃ cāyasmato vā „ācariyo
me“ ti Mahāmoggallānaṃ vā „caṇḍipā me“ ti Anantakāraṇaṃ² vā
santikaṃ³ āgantvā⁴ Dasabalassa valāṇasaccakkaṃ⁵ brahmarājanam
pavisanto viya pavisīvā vāsam kappesi. Buddhānam h⁶ valāṇa-
kuṭṭiyā⁷ dvāraṃ supihitaṃ hoti, gandhaparivāsaṃcakkā⁸ tvaṃ, gandha-
dāmanāledāmanā⁹ esārāṇa¹⁰ eva hoti. „ācārāṇaṃ dīpa jhāyati“. Rāhulabhaddo pama na¹¹ tassā¹² kuṭṭiyā imam saṃgatoṃ patvā tathā
vāsam upagato, bhikkhūhi pama „vasanattihānam jānāhīti“ vuttatā
ovādagāravana sikkhākāmetvā tattha vāsam upagato. antarantārā¹³
hi bhikkhū pi tam āyasmantaṃ dūrato vā gacchantam dūrā tassa
vīmaṇasatthāya¹⁴ muṭṭhisammujjaṃ¹⁵ vā kacavaracācānakaṃ¹⁶ vā
bahi khipitvā tassam āgate „āvuso imam kema chaddīsa“ ti vadanti.
tattha kehici „Rāhulo iminā maggena gato“ ti vatte¹⁷ so āyasmā
„nāhaṃ bhante etaṃ jānāmiti“ avatvā vā¹⁸ tam paṇāmetvā vā „kha-
mātha me bhante“ ti khamāpetvā gacchati. evam eva sikkhākāmo, so
tam sikkhākāmetam yeva paṭicca tattha vāsam upagato. Atha Suttā
pure aruṇaṃ yeva vaccaṇṭṭidvāre thātvā ukkāsi. so paṇāyasmā ukkāsi:
„ko eso“ ti. „Ahaṃ Rāhulo“ ti nikkhamitvā vandi. „Kasmā tvaṃ Rāhula
idha nīpanno“ ti. „Vasanattihānaṃ abhāvato, pubbe hi bhante
bhikkhū mama saṃgaham¹⁹ karonti. idāni attano āpattibhayaṃ vasa-

¹ Ck C^o bhikkhū. ² C^o bhikkhū. ³ C^o adds vā. ⁴ so all three MSS. ⁵ Ck
adds na. ⁶ Ck C^o āgantvā, C^o āgantvā corrected to āgantva. ⁷ Ck valāṇhana-, C^o
valāṇjana corrected to valāṇhana-. ⁸ Ck buddhānamhi. C^o -nampi, C^o buddhā-
namhi corrected to buddhānamhi. ⁹ C^o valāṇjana- corrected to valāṇhana-. ¹⁰ C^o
-māli-. ¹¹ Ck jhāyati, C^o jhāyati corrected to jhāyati. ¹² Ck C^o pana, omitting na,
C^o panna corrected to pana na. ¹³ Ck nassā. ¹⁴ Ck antanta, C^o antantārā cor-
rected to antarantārā. ¹⁵ C^o vīmaṇasatthāya. ¹⁶ C^o -sammujja- corrected to
-sammujja-, C^o -sammujja-. ¹⁷ Ck -chaddīsa-, C^o jaddanaka corrected to
chaddanakaṃ. ¹⁸ C^o vutto. ¹⁹ Ck omits vā. ²⁰ C^o saṃgaham.

naṭṭhānaṃ na denti, sv-āhaṃ 'idaṃ aṇṇesaṃ asaṃghaṭṭanaṭṭhānaṃ' ti iminā kāraṇena idha nipanno¹ ti. Atha Bhagavato „Rāhulaṃ tava bhikkhū evaṃ pariccajantā aṇṇe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissantīti“ dhammasaṃvego udapādi. Atha pāto va bhikkhū sannipāetvā dhammasenāpatim paṭipucchi: „jānāsi pana tvaṃ Sāriputta ajja katthaci Rāhulassa vutthabbhāvan“ ti. „Na jānāmi bhante“ ti. „Sāriputta ajja Rāhulo vaccaḷḷiṃ vasi, Sāriputta tumhe Rāhulaṃ evaṃ pariccajantā aṇṇe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissatha, evaṃ hi sante² imasmiṃ sāsane pabbajitā na ppatitthā bhavissanti, ito dāni paṭṭhāya anupasaṃpannena ekadve va divase attano santike vasāpetvā tatiyadivase tesāṃ vasanaṭṭhānaṃ natvā bahi vāsethā“³ ti imaṃ anuppaṇṇattim⁴ katvā puna sikkhāpadaṃ paṇṇāpesi. Tasmiṃ samaye dhammasabbhāyaṃ sannisinnā bhikkhū Rāhulassa guṇaṃ kathenti: „passathāvuso yāva sikkhākāmo vatāyaṃ Rāhulo 'tava vasanaṭṭhānaṃ jānāhi' vutto nāma 'ahaṃ Dasabalassa putto, tumhe ke senāsanassa, tumhe yeva nikkhamathā' ti ekabhikkhum pi appaṭippharivā vaccaḷḷiṃ vasaṃ kappesi⁵ ti. Evan tesu kathayamānesu Satthā dhammasabbhaṃ upagantvā alaṃkatāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti āha. „Bhante Rāhulassa sikkhākāma-kathāya⁶, na aṇṇāya kathāya“⁷ ti. Satthā „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe tiracchānayaṇiyaṃ nibbatta pi sikkhākāmo yevā“ ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Rājagahe eko Magadharājā rajjaṃ kāreti. Tadā Bodhisatto migayoniyaṃ nibbattitvā migaganaparivuto araṇṇe vasati. Ath' assa bhaginī attano puttakaṃ upanetvā „bhātika imaṃ bhāgineyyaṃ migamāyaṃ sikkhāpehīti“ āha. Bodhisatto „sādhū“ ti paṭisunitvā „gaccha tāta, asukavelāya nāma āgantvā sikkheyyāsīti“ āha. So mātulena vuttavelaṃ anatikkametvā taṃ upasaṃkamitvā migamāyaṃ sikkhi. So ekadivasaṃ vane vicaranto pāsena baddho baddharāvaṃ ravi. Migagaṇo palāyitvā „putto te pāsena baddho“ ti tassa mātunā ārocesi. Sā bhātu santikaṃ gantvā „bhātika bhāgineyyo te migamāyaṃ sikkhāpito“ ti pucchi. Bodhisatto „mā tvaṃ

¹ C¹ bhante. ² C² idaṃ maṃ anuppattim. ³ C³ -kūṭiyam. ⁴ C⁴ -kathāya.

⁵ C⁵ omits na aṇṇāya kathāya.

puttassa kiñci piyakam āsanā¹ . saggakā² deha³ nappamā⁴ .
idāni tam⁵ bhāṣamāno āgacchissatī⁶ vevā imān⁷ cāriyān ānā⁸ :

Migān⁹ upāṇāṭṭhān¹⁰ āvāṇāyān¹¹
atthakkāṇān¹² āvāṇāṭṭhāyān¹³
ekena soṇa¹⁴ cāmiṇassasatī¹⁵
chāhi¹⁶ kaḥi¹⁷ aññā¹⁸ idāgimeti¹⁹ . 15

Tatha migān ti bhāṣeyyānaṃ . 1. jaṇāṭṭhānānāṃ 2. jaṇāṭṭhānānāṃ vuttānāṃ . 3. ubbōhi paṇṇeti . 4. vuttānāṃ . 5. vā . 6. gūṇānāṃ . 7. vuttānāṃ . 8. vā . 9. jaṇāṭṭhānānāṃ . 10. vuttānāṃ . 11. vā . 12. vuttānāṃ . 13. vuttānāṃ . 14. vuttānāṃ . 15. vuttānāṃ . 16. vuttānāṃ . 17. vuttānāṃ . 18. vuttānāṃ . 19. vuttānāṃ .

¹ C¹ āsanā . ² C² saggakā . ³ C³ deha . ⁴ C⁴ nappamā . ⁵ C⁵ idāni . ⁶ C⁶ āgacchissatī . ⁷ C⁷ vevā . ⁸ C⁸ imān . ⁹ C⁹ cāriyān . ¹⁰ C¹⁰ āvāṇāyān . ¹¹ C¹¹ atthakkāṇān . ¹² C¹² āvāṇāṭṭhāyān . ¹³ C¹³ ekena . ¹⁴ C¹⁴ soṇa . ¹⁵ C¹⁵ cāmiṇassasatī . ¹⁶ C¹⁶ chāhi . ¹⁷ C¹⁷ kaḥi . ¹⁸ C¹⁸ aññā . ¹⁹ C¹⁹ idāgimeti .

vañcessatīti, bhotīti¹ bhaginīm ālapati, bhāgineyyo ti evaṃ chahi² kāra-
nehi vañcanakam bhāgineyyam niddissati³.

Evam Bodhisatto bhāgineyyassa migamāyāya sādhu kam
uggahitabhāvaṃ dassento bhaginim samassāsesi. So pi miga-
potako pāse baddho avipphanditvā yeva bhūmiyaṃ mahāphā-
sukapassena⁴ pāde pasāretvā nipanno pādānaṃ āsannaṭṭhāne
khureh' eva paharitvā paṃsu ca tiṇāni ca uppāṭetvā uccāra-
passāvaṃ vissajjetvā sīsaṃ pāṭetvā jivhaṃ ninnāmetvā sarīraṃ
kheḷakilinnam⁵ katvā vātaggahaṇena udaraṃ uddhumātakaṃ
katvā akkhīni parivattetvā hetṭhānāsikasotena vātaṃ sañcarā-
pento⁶ uparimanāsikasotena⁷ vātaṃ sannirumhitvā⁸ sakalasarīraṃ
thaddhabhāvaṃ gāhāpetvā⁹ matakākāraṃ dassesi. Nīlamakkhi-
kāpi naṃ samparivāresuṃ. Tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne kākā nili-
yimsu. Luddo āgantvā udare hatthena paharitvā „pāto va
baddho bhavissati, pūṭiko jāto“ ti tassa bandhanarajjukaṃ
mocetvā¹⁰ „etth' eva dāni naṃ ukkantitvā maṃsaṃ ādāya
gamissāmi“ nirāsaṃko hutvā sākāpālāsaṃ gahetuṃ āradhho.
Migapotako pi utṭhāya catūhi¹¹ pādehi ṭhatvā kāyaṃ vidhū-
nitvā¹² gīvaṃ pasāretvā mahāvātena chinnavalāhako¹³ viya
vegena mātu santikaṃ agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe
pi sikkhākāmo¹⁴ yevā“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ
ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā bhāgineyyo migapotako Rāhulo
ahosi, mātā Uppalavaṇṇā, mātulamigo pana aham eva ahosi“ ti.
Tipallatthamigajātakaṃ.

7. Mālutaajātaṃ.

Kāle¹⁵ vā yadi vā juṇhe ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto dve budḍhapabbajitē ārabba kathesi. Te kira Kosala-

¹ Ck C^o hōtīti. ² C^o jahi. ³ C^o niddissati. ⁴ C^o -phāsupassena. ⁵ Ck C^o
khela-. ⁶ C^o sañcarā-. ⁷ C^o uparimānā-, C^o uparimanāsikasotē. ⁸ C^o sannirum-
bhitvā. ⁹ C^o C^o gahāpetvā. ¹⁰ C^o mocetvā. ¹¹ Ck C^o catūhi. ¹² Ck
vidhūnitvā. ¹³ C^o C^o jinna-. ¹⁴ Ck adds pi. ¹⁵ Ck kālo, C^o kālo corrected to
kāle, C^o kāle.

janapade ekasmiṃ arāṇhase¹ vassati eko Kāṣṭhīyero² nāma ek
 Juṣṭhatthero³ nāma. Ath' ekadivasam Jumbhā Kāṣṭhī⁴ pucch-
 „bhante⁵ sītam⁶ nāma kasmiṃ kāle hoti⁷“. So „kāṣṭhī⁸ hoti⁹“ āha.
 Ath' ekadivasam Kāṣṭhī Jumbhā¹⁰ pucch' „bhante Jumbhā sītam¹¹ nāma
 kasmiṃ kāle hoti¹²“. So „Jumbhā¹³ hoti¹⁴“ āha. Te ubho n. āvassam
 kaṅkham chinditam¹⁵ asakkontā Saṃsāra samūhāna gacchvā bhaddhāna
 vanditvā „bhante sītam nāma kasmiṃ kāle hoti¹⁶“ pucchimā. Bhaddhā
 tesam kathamā sutvā „pūṭhe p' āham unikkhāve tumhākaṃ nāma
 pūṭham kathesiṃ. bhavassamkhepagaṇaṃ paṇaṃ na salakkhāyissitvā¹⁷
 vatvā sītam āhāri¹⁸:

Aṭṭhe ekasmiṃ paṭṭapaṇḍo¹⁹ sīto ca²⁰ vyagghe²¹ ca oṇe
 saḥāyaka²² ekissā yeva gūhāyaṃ vasaṃti. Tāṃ Boddhisatto p'
 isipabbajjāṃ pabbajjtvā tasmim yeva²³ paṭṭapaṇḍo²⁴ vassati.
 Ath' ekadivasam tesam saḥāyakanāṃ sītam dīdāya²⁵ vāṇo
 udapādi, vyagghe „kāṣṭhī²⁶ yeva sītam hoti²⁷“ āha, sīm Jumbhā²⁸
 yevā²⁹ ti. Te ubho p' āvassam kaṅkham chinditvā³⁰ asakkontā
 Bodhisattāṃ pucchimā. Bodhisatto imam gāthāṃ āha:

Kāṣṭhī³¹ vā yadi vā Jumbhā³² yadā vāyati māturo³³,
 vātājāni³⁴ hi sītaṃ, tādā³⁵ tūṭha-m-āpakkhe³⁶ ti³⁷.

Tattha kāṣṭhī³⁸ vā yadi vā „kāṣṭhī³⁹“ vā Jumbhā⁴⁰
 vā, yadā vāyati māturo⁴¹ v. yassam samaye pūṭṭamādhivāso⁴² vā vāyati
 tasmim samaye sītam hoti. tūṭhākaṃ vātājāni⁴³ v. sītaṃ⁴⁴ yassam vāyati.
 vījante yeva sītaṃ⁴⁵ hoti. kāṣṭhī⁴⁶ vā Jumbhā⁴⁷ vā oṇe dīdāyissitvā⁴⁸
 vuttam hoti. ubhotthamaparā⁴⁹, tā v. ubho p' āvassam kaṅkham
 aparajitā ti.

Evam Bodhisatto te saḥāyake saṃlāpita.

Sattāpi „bhikkhāve pūṭhe p' āham unikkhāve tumhākaṃ nāma
 pūṭham kathito⁵⁰“ ti imam dhammadāsaṃ ākārāṃ oṇṇāsu paṭikkhā. Bhaddhā

¹ O arāṇhe vase. ² O arāṇhase. ³ a. Jumbhā. ⁴ Kāṣṭhī. ⁵ O Jumbhā.

⁶ O kāṣṭhī. ⁷ O oṇṇe kāṣṭhī. ⁸ O Jumbhā. ⁹ O Jumbhā. ¹⁰ O Jumbhā.

¹¹ O kāṣṭhī. ¹² O Jumbhā. ¹³ O Jumbhā. ¹⁴ O Jumbhā. ¹⁵ O Jumbhā.

¹⁶ O oṇṇe ca. ¹⁷ O tasmim samaye ca. ¹⁸ O Jumbhā. ¹⁹ O Jumbhā.

²⁰ O Jumbhā. ²¹ O kāṣṭhī. ²² O Jumbhā. ²³ O Jumbhā. ²⁴ O Jumbhā.

²⁵ O kāṣṭhī. ²⁶ O Jumbhā. ²⁷ O vātājāni. ²⁸ O Jumbhā. ²⁹ O Jumbhā.

³⁰ O kāṣṭhī. ³¹ O Jumbhā. ³² O vātājāni. ³³ O Jumbhā. ³⁴ O Jumbhā.

³⁵ O kāṣṭhī. ³⁶ O Jumbhā. ³⁷ O vātājāni. ³⁸ O Jumbhā. ³⁹ O Jumbhā.

⁴⁰ O kāṣṭhī. ⁴¹ O Jumbhā. ⁴² O vātājāni. ⁴³ O Jumbhā. ⁴⁴ O Jumbhā.

⁴⁵ O kāṣṭhī. ⁴⁶ O Jumbhā. ⁴⁷ O vātājāni. ⁴⁸ O Jumbhā. ⁴⁹ O Jumbhā.

⁵⁰ O kāṣṭhī. ⁵¹ O Jumbhā. ⁵² O vātājāni. ⁵³ O Jumbhā. ⁵⁴ O Jumbhā.

pariyosāne dve pi te therā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhabhimsu. Satthā anu-sandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vyaggho Kālo¹ ahoṣi, siho Juṇho, pañhavissajjanakatāpaso pana aham eva ahoṣin“ ti. Mālu-tajātakaṃ.

8. Matakabhattajātaka.

Evan ce sattā jāneyyun ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto matakabhattam ārabha katesi. Tasmiṃ hi kāle manussā bahū² ajeḷakādayo³ māretvā kālakate nātaka uddissa matakabhattam nāma denti. Bhikkhū te manusse tathā karonte disvā Satthāraṃ pucchimsu: „etarahi bhante manussā bahū⁴ pāṇe jīvitaṃ kkhayam pā-petvā matakabhattam nāma denti, atthi nu kho bhante ettha vaḍḍhīti⁵“. Satthā „na bhikkhave matakabhattam dassamā ti, kate pi pāṇātipāte kāci vaḍḍhi nāma atthi, pubbe paṇḍitā ākāse nisajja dhammam desetvā ettha ādinavam⁶ kathetvā sakalajambudīpavāsike etaṃ kammam jāhā-pesum, idāni pana bhavasamkhepagatattā⁷ puna pātubhūtan“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente eko tinnaṃ vedānaṃ pāragū⁸ disāpāmoṃkko ācariyo brāhmaṇo „matakabhattam dassamīti⁹“ ekaṃ eḷakaṃ gāhāpetvā¹⁰ ante-vāsike āha: „tātā imaṃ eḷakaṃ nadim netvā nahāpetvā kaṇṭhe“ mālaṃ parikkhipitvā pañcaṅgulikaṃ datvā maṇḍetvā ānethā¹¹ ti. Te „sādhū“ ti paṭisunitvā taṃ ādāya nadim gantvā nahā-petvā maṇḍetvā nadītīre ṭhapesum. So eḷako¹² attano pubba-kammaṃ disvā „evārūpā nāma dukkhā ajja muccissamīti“ so-manassajāto ghaṭam bhindanto viya mahāhasitaṃ hasitvā puna „ayaṃ brāhmaṇo¹³ maṃ ghātetvā mayā laddhaṃ dukkhaṃ labhissasīti¹⁴“ brāhmaṇe¹⁵ kāruṇṇaṃ uppādetvā mahantena sad-deha parodi. Atha naṃ te māṇavakā pucchimsu: „samma

¹ C^o kālo. ² C^o omits bahū, C^o has later added bahu. ³ C^k C^o ajeḷakā-, C^o ajeḷakā-. ⁴ C^k C^o bahu. ⁵ C^k vaḍḍhīti. ⁶ all three MSS. ādinavam. ⁷ C^o -khepatantā, C^o -khepanattā? corrected to -khepaganattā. ⁸ C^o C^o pāragu. ⁹ C^k dassamīti. ¹⁰ C^o gāhāpetvā. ¹¹ C^o kaṇṭhe. ¹² C^k C^o eḷako. ¹³ C^k brāhmaṇe. ¹⁴ so all three MSS. instead of labhissasīti. ¹⁵ C^o brāhmaṇo, C^o brāhmaṇo.

eḷaka, tvaṃ mahāsaddena hasi c' eva rodi ca¹, kena nu kāraṇena hasi, kena kāraṇena rodīti². „Tumhe maṃ imaṃ kāraṇaṃ attano ācariyassa santike puccheyyāthā³“ ti. Te taṃ ādāya gantvā idaṃ kāraṇaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo tesaṃ vacanaṃ sutvā eḷakaṃ pucchi: „kasmā tvaṃ eḷaka hasi, kasmā rodīti⁴. Eḷako attanā katakammaṃ⁵ jātissaraṇāṇena⁶ anussaritvā brāhmaṇassa kathesi: „ahaṃ brāhmaṇa pubbe tādiso va mantajjhāyakabrāhmaṇo⁷ hutvā 'matakabbhattaṃ dassāmīti' eḷakaṃ māretvā adāsim, sv-āhaṃ ekassa eḷakassa ghātītattā eken' ūnesu⁸ pañcasu attabhāvasatesu sīsacchedaṃ pāpunim, ayaṃ me koṭiyaṃ t̥hito pañcasatimo attabhāvo, 'sv-āhaṃ ajja evarūpā dukkhā muccissāmīti' somanassajāto iminā kāraṇena hasim, rodanto pana 'ahaṃ tāva ekaṃ eḷakaṃ māretvā pañcajātīsātāni' sīsacchedadukkhāṃ patvā ajja tasmā dukkhā muccissāmīti, ayaṃ pana brāhmaṇo maṃ māretvā ahaṃ viya pañcajātīsātāni sīsacchedadukkhāṃ labhissatīti' tayi kāruṇṇena rodin⁹“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, nāhan taṃ māressāmīti¹⁰. „Brāhmaṇa, kim vadesi, tayi mārente pi amārente pi na sakkā ajja mayā maraṇā muccitun¹¹“ ti. „Eḷaka, mā bhāyi, ahan te ārakkhaṃ gahetvā tayā saddhim yeva vicarissāmīti¹². „Brāhmaṇa, appamattako tava ārakkho, mayā katapāpaṃ pana¹³ mahantaṃ balavan¹⁴“ ti. Brāhmaṇo eḷakaṃ muñcitvā „imaṃ eḷakaṃ kassaci pi māretum¹⁵ na dassāmā¹⁶“ ti antevāsike ādāya eḷaken' eva saddhim vicari. Eḷako vissatṭhamatto va ekaṃ pāsānapitṭhaṃ nissāya jātagumbe¹⁷ gīvaṃ ukkhipitvā paṇṇāni khāditum āradhho. Taṃ khaṇaṃ yeva¹⁸ tasmim pāsānapitṭhe asani patitā. Ekā pāsānasakalikā¹⁹ chijjītvā eḷakassa pasāritagīvāya patitvā sīsaṃ chindi. Mahājano sannipati. Tada

¹ C² hasitaṃ ce rodi ca, C³ hasitañce rodita corrected to -rodica, C⁴ hasikaṃ ceva rodi ca corrected to hasi ceva rodi ca. ² C² C³ puccheyyāthā. ³ C² omits kata. ⁴ C² jātiramāṇāṇena, C³ jātissaramāṇāṇena corrected to jātissaraṇāṇena. ⁵ C² mantasajjhāyaka-. ⁶ C² ekenunesu. ⁷ C² pañcajātī. ⁸ C² adds ca. ⁹ C² māretvā. ¹⁰ C² jātagumbe. ¹¹ C² omits yeva. ¹² C² -sakkhalikā.

Bodhisatto tasmim̐ thāne rukkhadevatā hutvā nibbatto. So passantass' eva tassa' mahājanassa devatānubhāvena ākāse pallamkena nisīditvā „ime sattā evaṃ pāpassa phalaṃ jāna-mānā app-eva nāma pāṇātipātāṃ na kareyyun“ ti madhurena sarena dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Evaṃ ce sattā jāneyyūṃ 'dukkh' āyaṃ jātisambhavo'
na paṇo paṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatīti. 17.

Tattha evaṃ ce sattā jāneyyūṃ ti ime sattā evaṃ ce jāneyyūṃ, katham̐: dukkhāyaṃ jātisambhavo ti āyaṃ tattha tattha jāti¹ ca jātassa anukka-mena vaḍḍhisamkhāto sambhavo ca jarāvyādhimaraṇasappiyasampayogapīyavippa-yogahatthapādachedādīnaṃ² dukkhānaṃ vatthubhūtattā³ dukkho ti yaḍi jā-neyyūṃ, na paṇo paṇinaṃ haññe ti param̐ vadhento jātisambhavo vadhaṃ labhati pīlento pīlaṃ labhatīti jātisambhavassa dukkhavattutāya dukkhabhāvaṃ jānanto koci paṇo aññaṃ paṇinaṃ na haññe, satto sattaṃ na haṇeyyā ti attho, kinkāraṇā: pāṇaghātī hi socatī yasmā sāhatthikādīsu chasu payogesu yena kenaci payogena parassa jīvitindriyupacchedanena pāṇaghātāpuggalo atthasu mahānirāyesu soḷasasu ussadanirāyesu nānappakārāya tiracchānāyonīyā petti-visaye⁴ asurakāye ti imesu catūsu apāyesu mahādukkhaṃ anubhavamāno di-gharattaṃ antoniḷḷhāyanalakkhaṇena sokena socatī, yathā vā āyaṃ elako maraṇa-bhayena soci evaṃ di-gharattaṃ socatīti pi natvā na paṇo paṇinaṃ haññe, koci pāṇātipātakammaṃ nāma na kareyya, mohena pana mūlha avijjāya andhikata⁵ imaṃ ādīnavaṃ⁶ appassantā pāṇātipātāṃ karontīti.

Evaṃ Mahāsatto nirayabhayena tajjetvā dhammaṃ desesi. Manussā taṃ dhammadesanaṃ sutvā nirayabhayabhītā pāṇāti-pātā viramīsu. Bodhisatto pi dhammaṃ desetvā mahāja-naṃ sile patitṭhāpetvā⁷ yathākamaṃ gato. Mahājano pi Bo-dhisattassa ovāde thatvā⁸ dānādīni puññāni katvā devana-garaṃ pūresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam̐ samodhānesi: „Ahaṃ tena samayena rukkhadevatā ahoṃ“ ti. Matakabhattajātakam̐.

¹ C^o omits tassa. ² C^o jāti. ³ C^o -dīnaṃ. ⁴ C^o C^v -bhūtattā corrected to bhūtattā. ⁵ C^o -visayesu. ⁶ C^o andhikathā. ⁷ C^o C^v ādīnavaṃ. ⁸ C^o patitṭha-petvā. ⁹ C^o thatpetvā.

10. Naḷapānajaṭaka.

Disvā padam anuttiṇṇan ti. Idam Satthā Kosalesu cārikaṇ¹ caramāno Naḷakapānagāmaṇ² patvā Naḷakapānapokkharaniyam³ Ketakavane⁴ viharanto naḷadaṇḍake ārabha kathesi. Tadā pana bhikkhū Naḷakapānapokkharaniyam⁵ nahātvā sūcigharatthāya⁶ sāmaṇerehi naḷadaṇḍake⁷ gāhāpetvā⁸ te sabbatthakam eva chidde disvā Satthāraṇ upasamkamitvā „bhante mayam sūcigharatthāya naḷadaṇḍake⁹ gaṇhāpema, te mūlato yāva aggā sabbatthakam eva chiddā, kin nu kho etan“ ti pucchimsu. Satthā „idam bhikkhave mayham porāṇakādhitthānaṇ¹⁰“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Pubbe kira so vanasaṇḍo araṇṇo ahosi. Tassāpi pokkharaniyā eko dakarakkhaso otiṇṇotiṇṇo¹⁰ khādati. Tadā Bodhisatto rohitamigapotappamāno¹¹ kapiṇṇajā hutvā asītisahassamattavānaraparivuto yūtham pariharanto tasmiṃ araṇṇe vasati. So vānaragaṇassa ovādam adāsi: „tātā imasmiṃ araṇṇe visarukkhāpi amanussapariggahitā¹² pokkharaniyo pi honti, tumhe akhāditaṇṇaṃ phalāphalaṃ khādantā vā apītaṇṇaṃ pāṇiyam¹³ pivantā vā maṃ¹⁴ paṭipuccheyyāthā“ ti. Te „sādhū“ ti paṭisunitvā¹⁵ ekadivasam agatapubbattthānaṃ gatā. Tattha bahu-d-eva divasam caritvā pāṇiyam¹⁶ gavesamānā ekaṃ pokkharaniṃ disvā pāṇiyam¹⁷ apitvā va Bodhisattassa āgamanam olokayamānā nisīdimsu. Bodhisatto āgantvā „kiṃ tātā pāṇiyam¹⁸ na pivathā“ ti āha. „Tumhākaṃ āgamanam olokema“ ti. „Sutthū tātā“ ti Bodhisatto pokkharaniṃ avijjhivā¹⁹ padam paricchindanto otiṇṇam eva passi na uttiṇṇam. So „nissamsayam esā²⁰ amanussapariggahitā²¹“ ti āha. „Sutthū vo kataṃ tātā²² pāṇiyam²³ apivantehi, amanussapariggahitā²⁴ ayan“ ti āha. Dakarakkhaso pi tesam anotarāṇa-

10. Cfr. supra p. 126 and Dh. p. 304. ¹ C^o cārikaṇ, C^o kārikaṇ corrected to cārikaṇ. ² C^o nalaka-. ³ C^o nalaka-, C^o -ṇiyam. ⁴ C^o ketavane. ⁵ C^o -ṇiyam, C^o nalaka-. ⁶ C^o sūci. ⁷ C^o nala-. ⁸ C^o gahāpetvā corrected to gāhāpetvā. ⁹ C^o porāṇakādi-. ¹⁰ C^o C^o otiṇṇotiṇṇo, C^o otiṇṇo. ¹¹ C^o -potakappamāno. ¹² C^o C^o -hitā. ¹³ C^o pāṇiyam. ¹⁴ C^o maṃ. ¹⁵ C^o C^o -sunitvā. ¹⁶ C^o pāni-. ¹⁷ C^o avijjhivā. ¹⁸ all three MSS. esa. ¹⁹ all three MSS. -ggahitā. ²⁰ C^o adds ti. ²¹ C^o C^o -ggahitā.

bhāvaṃ ṇatvā nilodaro paṇḍaramukho surattahatthapādo bhī-
bhacchadassano¹ hutvā udakaṃ dvidhā katvā nikkhamitvā
„kasmā nisinn' attha, otaritvā pāṇiyaṃ² pivathā“ ti āha. Atha
naṃ Bodhisatto, pucchi: „tvam idha nibbattadakarakkhaso“ ti.
„Āma ahan“³ ti. „Tvaṃ pokkharaniṃ⁴ otiṇṇake⁵ labhasīti“.
„Āma labhāmīti⁶, ahaṃ idh' otiṇṇaṃ antamaso sakunikaṃ⁷
upādāya na kiñci muñcāmi, tumhe pi sabbe khādissāmīti“.
„Na mayaṃ attānaṃ tuyhaṃ khādituṃ dassamā“ ti. „Pāṇi-
yaṃ⁸ pana pivissathā“ ti. „Āma pāṇiyaṃ⁹ ca pivissāma, na
ca te vasaṃ¹⁰ gamissāmā“ ti. „Atha kathaṃ pāṇiyaṃ¹¹ pi-
vissathā“ ti. „Kiṃ pana tvaṃ maññasi¹² 'otaritvā pivissantīti',
mayaṃ hi anotaritvā asītisahassāpi¹³ ekamekaṃ naḷadaṇḍakaṃ¹⁴
gahetvā uppalanālena¹⁵ udakaṃ pivantā viya tava pokkha-
raṇiyā pāṇiyaṃ¹⁶ pivissāma, evaṃ no tvaṃ khādituṃ na sakkhis-
sasīti“¹⁷. Etam atthaṃ viditvā Satthā abhisambuddho hutvā
imissā gāthāya purimapaḍadvayaṃ abhāsi:

Disvā padam anuttinṇaṃ disvā¹⁸ otaritaṃ padan ti
[naḷena vārim pivissāma n' eva maṃ tvaṃ vadhissasīti]¹⁹. 19.

Tass' attho: bhikkhave, so kapiṛājā tassā pokkharaniyā ekam pi uttinṇaṃ
padam nāddasa, otaritaṃ pana otiṇṇapadam eva addasa, evaṃ disvā padam
anuttinṇaṃ disvāna otaritaṃ padam, addhā ayaṃ pokkharani²⁰ ama-
nussapariggahitā²¹ ti ṇatvā tena saddhiṃ sallapanto sapaṇiso āha: naḷena²²
vārim pivissāmā ti, tass' attho: mayaṃ tava pokkharaniyā naḷena²³ pāṇi-
yaṃ²⁴ pivissāmā ti, puna Mahāsatto va āha: neva maṃ tvaṃ vadhissasīti
evaṃ naḷena²⁵ pāṇiyaṃ²⁶ pivantaṃ sapaṇisam pi maṃ tvaṃ n' eva vadhissa-
sīti attho.

Evaṃ vatvā pana Bodhisatto ekam naḷadaṇḍakaṃ²⁷ āharā-
petvā pāramiyo āvajjitvā saccakiriyaṃ katvā mukhena pumi.

¹ C² -ddassano. ² C² pāṇi-. ³ C² āhan, C^v āhan corrected to ahan. ⁴ C²
adds va. ⁵ C^v labhāmiki corrected to labhāmi. ⁶ C² sakunikaṃ. ⁷ C^v saṃ-
vasaṃ. ⁸ C² C^v maññasi, C^v maññasi. ⁹ C² -sahassānapi corrected to -sahas-
sāpi, C^v -sahassānapi. ¹⁰ C² nala-. ¹¹ C^v -nālena. ¹² This hemistich is omitted
in all three MSS., but I have supplied it from the comment. ¹³ C² C^v -piṇḥ,
C^v -piṇḥ corrected to pi. ¹⁴ C² C^v -ggahitā. ¹⁵ C² naḷena. ¹⁶ C² C^v pāṇiyaṃ,
C² pāṇiyaṃ. ¹⁷ C² C^v nala-.

Naḷo¹ anto kiñci gaṇṭhiṃ asesetvā sabbatthakam eva susiro ahoṣi. Iminā niyāmena aparam pi aparam pi āharāpetvā pumitvā adāsīti evaṃ sante pi na² sakkā niṭṭhapetum, tasmā evaṃ na gaḥetabbam. Bodhisatto pana imam pokkharaniṃ parivāretvā „jātā sabbe pi naḷā³ ekacchiddā hontū“⁴ 'ti adhiṭṭhāsi. Bodhisattānaṃ hi hitūpacārassa⁵ mahantatāya adhiṭṭhānaṃ samijjhati. Tato paṭṭhāya sabbe pi taṃ pokkharaniṃ parivāretvā utṭhitanaḷā⁶ ekacchiddā jātā. Imasmiṃ kappe cattāri kappatṭhiya-pāṭihāriyāni nāma, katamāni cattāri: candassa sasalakkhanaṃ sakalam pi imam kappam ṭhassati, Vattakajātaka⁷ aggito nibbutatṭhānaṃ sakalam pi imam kappam aggi na jhāpessati, ghaṭikāranivesanatṭhānaṃ⁸ sakalam pi imam kappam anovassakam ṭhassati, imam pokkharaniṃ parivāretvā utṭhitanaḷā⁹ sakalam pi imam kappam ekacchiddā bhavissantīti, imāni cattāri kappatṭhiya-pāṭihāriyāni nāma. Bodhisatto evaṃ adhiṭṭhahitvā ekaṃ naḷam¹⁰ ādāya nisīdi. Te pi asītisahassavānarā ekekaṃ ādāya pokkharaniṃ parivāretvā nisīdiṃsu. Te pi Bodhisattassa naḷena¹¹ ākaḍḍhitvā pāṇiyam¹² pivanakāle sabbe tīre nisinnā va pivīṃsu. Evaṃ¹³ tehi pāṇiye¹⁰ pīte dakarakkhaso kiñci alabhivā anattamano sakanivesanam eva gato. Bodhisatto pi saparivāro araṇṇam eva pāvisi.

Satthā pana „imesaṃ bhikkhave naḷānaṃ¹³ ekacchiddabbhāvo mayham ev' etaṃ porāṇakam adhiṭṭhānaṃ“¹⁴ ti imam dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dakarakkhaso Devadatto ahoṣi, asītisahassavānarā Buddhaparisā, upāyakusalo pana kapiṛājā aham eva ahoṣi“ ti. Naḷapāna-jātakaṃ. Sīlavaggo dutiyo.

¹ C^o nalo. ² C^k sante pana na, C^v sante pana corrected to sante pi na, C^o sante na.

³ C^o nalā. ⁴ C^k gi hitūpavārassa, C^o hī hitūpacārassa. ⁵ C^o -nalā. ⁶ C^o vaddhaka-. ⁷ C^o ghaṭi-. ⁸ C^o naḷam. ⁹ C^o naḷena. ¹⁰ C^o pāni-. ¹¹ C^v evan.

¹³ C^o naḷānaṃ.

3. KURUṆGAVAGGA.

1. Kuruṅgaṇṇāṭṭaka.

Nātam etaṃ kuruṅgassa n. Jāma Saccā T. 1. vāle viharanto Devadattam ārabhā kumbhā. Ekasmin n. samaye ānāmasabbhāyā sammipatā bhikkhū Jāma Devadatta Kuruṅgassa ghātanatthāya¹ dhauggahe pavijesi sīma paritthi² Iṇṇasāṇakam vissajjesi, sabbathāpi Dasabalaṃ vadhāya parissakkam³ Devadattassa avannam⁴ kathentā misiddiṃ. Saccā āgamaṃ parissakkam⁵ masiṃ „kāya nu ttha bhikkhave evarāhi kāmāya sammisimā⁶ n. piṇḍu. „Bhante 'Devadatto tumbhākam vadhāya parissakkam⁷ tassa āgama-kathāya⁸ sammisimā amhā⁹ ti. Saccā „m. bhikkhave Devadatta sōḥ¹⁰ eva mama vadhāya parissakkam¹¹, pāṇe pi parissakkam¹² pava. na ca pana vadhitum asakkhī¹³“ vavā amhā āhar¹⁴:

Atiṭṭe Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe raṇṇa kareṇṇe Bodhisatto kuruṅgamigo harvā ekasmin araṭṭāyatanale phalāni khādanto vasati. So ekasmin kāle phalasaṃpense sepaṇṇirukkhe¹ sepaṇṇiphalāni² khādanti. Ath³ eko gāmaṃ-siattakaluddako phalarukkhamūlesu wigāraṃ padāni upadhāretvā uparirukkhe attakam bandhitvā tathā misiddhā phalāni khādītum āgatāgate mige sattiya vijjhitvā tesaṃ manasaṃ vikkiṇanto jivikam kappeti. So ekadivasam tasmim rukkhāmūle Bodhisattassa padavalāṇjam disvā tasmim sepaṇṇirukkhe⁴ attakam bandhitvā pāto va bheṇjitvā sattim ādāya vanam pavisitvā tam rukkham abhirūhitvā⁵ attake⁶ misidi. Bodhisatto pi pāto va vaṣanattāhānā nikkhamitvā „sepaṇṇiphalāni⁷ khā-dissāmīti“ āgamaṃ tam rukkhamūlam sahasā va apavisitvā „kadāci attakaluddakā rukkhesu attakam⁸ bandhanti. atthi nu kho evarūpo upaddavo“ ti parigaṇhanto bāhirato va attāhāsi. Luddako pi Bodhisattassa anāgamanabbhāvaṃ nātvā attake⁹

¹ C¹ ghātata-, C² ghātaka-. ² C³ devadattassavannam. ³ C⁴ tassāgama-. ⁴ C⁵ sepaṇṇi-. ⁵ C⁶ -rūhitvā. ⁶ C⁷ C⁸ addhake. ⁷ C⁹ C¹⁰ addhakam.

nisinno va sepaṇṇiphalāni¹ khipitvā tassa purato pātesi. Bodhisatto „imāni phalāni āgantvā mayhaṃ purato patanti, atthi nu kho upari luddako“ ti punappuna ullokento luddakaṃ disvā apassanto viya hutvā „ambho² rukkha, pubbe tvaṃ olambakaṃ cārento viya ujukam eva phalāni pātesi, ajja pana te rukkha-dhammo pariccatto, evaṃ tayā rukkhadhamme pariccatte³ aham pi aññaṃ rukkhamūlaṃ upasaṃkamitvā mayhaṃ āhāraṃ pariyesiṃsāmiti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Ñātaṃ etaṃ kuruṅgassa yaṃ tvaṃ sepaṇṇi⁴ seyyasi,
aññaṃ sepaṇṇim⁵ gacchami, na me te ruccate phalaṃ ti. 20.

Tattha ñātaṃ ti pākaṭaṃ jātaṃ, etaṃ ti idaṃ⁶, kuruṅgassā ti kuruṅgamigassa, yaṃ tvaṃ sepaṇṇi⁴ seyyasīti yaṃ tvaṃ hambho sepaṇṇirukkha⁷ purato purato phalāni pātayamāno seyyasi viṣeṇṇa⁸ viṣiṇṇaphalo⁹ hoti¹⁰ taṃ sabbaṃ kuruṅgassa pākaṭaṃ jātaṃ, na me ruccate ti evaṃ phalaṃ dademānāya me¹¹ tava phalaṃ na ruccati, tiṭṭha tvaṃ, ahaṃ aññaṃta gamiṃsāmiti agamāsi.

Atth' assa luddako atṭake¹² nisinno va sattim khipitvā „gaccha, viraddho dāni 'mhi tan“ ti āha. Bodhisatto nivattitvā ṭhito āha: „ambho² purisa¹³, idāni si¹⁴ kinc' āpi maṃ viraddho, atṭha pana mahāniraye soḷasa ussadaniraye pañcavidhabandhanādini ca kammakaraṇāni aviraddho¹⁵ yevāsīti“ evaṃ ca pana vatvā palāyitvā yathāruccim gato. Luddako pi otaritvā yathāruccim gato.

Satthāpi „na bhikkhave Devadatto idān' eva mama vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati, na ca pana vadhitoṃ asakkhīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā atṭakaluddo¹⁶ Devadatto ahosi, kuruṅgamigo pana¹⁷ aham evā“ ti. Kuruṅgamigajātakaṃ.

¹ C^s C^v sepaṇṇi-. ² C^k C^v amho. ³ C^k omits evaṃ ... pariccatte. ⁴ C^s sepaṇṇi. ⁵ C^s sepaṇṇim. ⁶ C^s imaṃ. ⁷ C^s sepaṇṇi-. ⁸ C^k viṣeṇṇa. ⁹ C^k siṇṇa-, C^s viṣiṇṇa-. ¹⁰ C^k hosi. ¹¹ C^s omits me. ¹² C^k C^v addhake. ¹³ C^v sepaṇṇirisa corrected to sepaṇṇirisa. ¹⁴ C^s omits si. ¹⁵ C^v aviruddho. ¹⁶ C^s -luddako. ¹⁷ C^s omits pana.

2. Kukkurajātaka.

Ye kukkurā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nā-tatthacariyam¹ ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Bhaddasāla-jātake āvibhavissati. Idam pana vatthum patitthapetvā² atitām āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tathārūpaṃ³ kammaṃ paṭicca kukkurayoniyam nibbattitvā anekasatakukkuraparivuto mahāsusāne vasati. Ath' ekadivasam rājā setasindhavayuttam sabbālaṃkārapatimaṇḍitam ratham abhiruya uyyānam gantvā tattha divasabhāgaṃ kīlitvā attham gate suriye nagaram pāvisi. Tassa tam rathavarattam⁴ yathānaddham eva rājamgaṇe thapayimsu. So rattiṃ deve vassante tinto. Uparipāsādato koleyyakasunakhā otaritvā tassa cammaṃ ca nandiṃ ca khādiṃsu. Punadivase rañño ārocayimsu: „deva niddhamanamukhena sunakhā pavisitvā rathassa cammaṃ ca nandiṃ ca khādiṃsū“⁵ 'ti. Rājā sunakhānam kujjhितvā „ditṭha-ditṭhaṭṭhāne sunakhe ghātethā“⁶ 'ti āha. Tato paṭṭhāya sunakhānam mahāvyaśanam udapādi. Te ditṭhaditṭhaṭṭhāne ghātiyamānā palāyitvā susānam gantvā Bodhisattassa santikaṃ agamaṃsu. Bodhisatto „tumhe bahū sannipatitā, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchi. Te „antepure kira rathassa cammaṃ ca nandiṃ⁵ ca sunakhehi khāditaṃ⁶ ti kuddho rājā sunakhavadham āṇāpesi, bahū sunakhā vinassanti, mahābhayaṃ uppannaṃ“ ti āhaṃsu. Bodhisatto cintesi: „ārakkhaṭṭhāne⁶ bhi sunakhānam okāso n' atthi, anto rājanivesane koleyyakasunakhānam yeva tam kammaṃ bhavissati, idāni pana corānam kiñci n' atthi, acorā maraṇam labhanti, yaṃ nūnāham core rañño dassetvā nātisaṃghassa jīvitadānam dadeyyan“ ti so nātike samassāsetvā „tumhe mā bhāyittha, aham vo abhayaṃ āharissāmi,

¹ C^o nātattha- corrected to nātakattha-. ² C^o patitthapetvā corrected to -tṭhāpetvā. ³ C^k C^o yathārūpaṃ. ⁴ C^k rathavattam, C^o rathavarattam corrected to rathavattam, C^o rathavarattam corrected to rathavaram. ⁵ so all three MSS. instead of nandi? ⁶ C^o ārakkaṭṭhāne.

yāva rājānaṃ passāmi tāva idh' eva hothā" 'ti pāramiyo āvaj-
 jetvā mettābhāvanāṃ purecārikaṃ katvā „mayhaṃ upari
 leḍḍum vā muggaraṃ vā mā koci khipitum ussahīti“ adhiṭṭhāya
 ekako va antonagaram pāvīsi. Atha naṃ disvā ekasatto pi
 kujjhivā olovento nāma nāhosi¹. Rājāpi sunakhavadhaṃ āṇā-
 petvā sayāṃ vinicchaye nisinno hoti. Bodhisatto tatth' eva
 gantvā pakkhanditvā rañño āsanassa heṭṭhā pāvīsi. Atha naṃ
 rājapurisā niharitum āradhā. Rājā pana vāresi. So thokaṃ
 samassāsītva² heṭṭhāsanā nikkhamitvā rājānaṃ vanditvā „tumhe
 kukkure mārāpethā“ 'ti pucchi. „Āma ahan“ ti. „Ko tesaṃ
 aparādhō narindā“ 'ti. „Rathassa me parivāraccammaṃ³ ca nan-
 diṇ ca khādīmsū“ 'ti. „Ye khādīmsu te jānāthā“ 'ti. „Na
 jānāmā“ 'ti. „Ime nāma cammakhādakacorā' ti tatvato⁴
 ajānitvā va diṭṭhaditṭhatṭhāne⁵ yeva mārāpanaṃ na yuttam
 devā“ 'ti. „Rathacammaṃ kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe
 sabbe va mārethā' ti sunakhavadhaṃ āṇāpesin“ ti. „Kiṃ
 pana vo manussā sabbe ca kukkure mārenti udāhu maraṇaṃ
 alabhantāpi atthīti“⁶. „Atthi, amhākaṃ ghare koleyyakā mara-
 ṇaṃ na labhantīti“⁷. „Mahārāja, idān' eva tumhe 'rathacam-
 massa kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe va sabbe mārethā ti
 sunakhavadhaṃ āṇāpesin' ti avocuttha, idāni pana 'amhākaṃ
 ghare koleyyakā maraṇaṃ na labhantīti' vadeiṭha, nanu evaṃ
 sante tumhe chandādivasena agatigamaṇaṃ gacchathā 'ti,
 agatigamaṇaṃ ca nāma na yuttam, na ca rājadhammo, rañño⁸
 nāma kāraṇagavesakena tulāsadisena bhavitum vaṭṭati⁹, idāni
 ca koleyyakā maraṇaṃ na labhanti dubbalasunakhā va labhanti,
 evaṃ sante nāyaṃ sabbasunakhaghaccā¹⁰, dubbalaghātikā nāma
 esā“ ti evaṃ ca pana vatvā Mahāsatto madhurassaraṃ nicchā-
 retvā „mahārāja yaṃ tumhe karoṭha nāyaṃ dhammo“ ti rañño
 dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

¹ C^v nahosi. ² C^v C^v samassāsītva. ³ C^v parivāraccammaṃ corrected to parivā-
 ritaccammaṃ. ⁴ C^k tatthato corrected to tattato, C^v tattaso corrected to tathato.

⁵ C^v diṭṭhaditṭhatṭhāne. ⁶ C^v raññā. ⁷ C^k C^v vaddhati, C^v vaddhati corrected
 to vaṭṭati. ⁸ C^v -ghāccā.

Ye kukkurā rājakulasmi vaddhā ,
 koleyyakā vaṇṇabalūpapannā
 te me na vajjhā, mayam asma' vajjhā,
 nāyam saghaccā dubbalaḅhāṅkāyaṃ ti 21.

Tattha ye kukkurā u ye sunakkā, jathā u dhāraṇa ye paṇḍita pūm-
 muttan ti tadahajāro pi siri¹ parasiṭṭi² ti komaḷā³ palvā⁴ pūṭṭi⁵ ti
 suvaṇṇavanno pi kāyo pūṭṭakāyo ti vuvan⁶ evaṇṇa⁷ vassasā⁸ ye sunakhe
 kukkuro ti vuccati. tasmā mahā⁹ kāyūpapannā¹⁰ te kukkurā i eva vinnā,
 vaddhā ti vaddhiti. koleyyakā u rājakule jathā samā¹¹ amivaddhā,
 vaṇṇabalūpapannā ti sarīravannena¹² eva kāyaleṇa ca sampannā, te me
 na vajjhā ti te ime sassamika¹³ sarakkhā na vajjhā, mayam asma' vajjhā
 ti assamika¹⁴ anarakkhā mayam vajjhā vinnā jātā. nāyam saghaccā ti evaṇṇa
 santo ayaṃ avisesena saghaccā nāma na hoti, dubbalaḅhāṅkāyaṃ ti apam-
 pana dubbalaṇaṃ yeva gāṭhanāte dubbalaḅhāṅkā nāma hoti, rājā nāma eva
 niggaṇṇitabbā ne acorā, idha para corānaṃ kīḍi¹⁵ u atthi, acorā maraṇaṃ
 labhanti, abo imasmiṃ loke ayuttam¹⁶ vattati. abo sōḷḷam¹⁷ vattati.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā āha: „jānāsi tvaṃ
 paṇḍita asukaṃ nāma rathacammaṃ khāditan“ ti. „Āma
 jānāmiti“. „Kehi khāditan“ ti. „Tumbhakaṃ gehe vasanakehi
 koleyyakasunakhehiti“. „Katham tehi khāditaḅhāvo jānitabbo“
 ti. „Aham tehi khāditaḅhāvaṃ dassessāmiti“. „Dassehi
 paṇḍitā“ ti. „Tumbhakaṃ ghare koleyyakasunakhe ānāpetvā
 thokaṃ takkaṃ ca dabbatiṇāni ca āharāpethā“ ti. Rājā tathā
 akāsi. Atha naṃ Mahāsatto „imāni tināni takke maddāpetvā
 ete sunakhe pāyethā“ ti āha. Rājā tathā katvā pāyāpesi.
 Pīṭapīṭasunakhā saddhīm cammehi vamiṃsu. Rājā sabbaññū-
 Buddhassa vyākaraṇaṃ viyā¹ ti tuṭṭho Bodhisattassa setacchattena
 pūjaṃ akāsi. Bodhisatto „dhammaṃ cara² mahārāja mātā-
 pitusu³ khattiyā“ ti ādihi Tesakunajātake⁴ āgatāhi dasahi
 dhammacariyagāthāhi raṇṇo dhammaṃ desetvā „mahārāja ito
 paṭṭhāya appamatto hohīti“ rājānaṃ pañcasu silesu paṭiṭṭhā-
 petvā⁵ setacchattaṃ raṇṇo va⁶ paṭiādāsi. Rājā Mahāsattassa

¹ C^o C^o -kulasmiṃ. ² C^o mayamasva. ³ so all three MSS. ⁴ all three MSS.
 mayamassa. ⁵ C^o dhammaṇṇa. ⁶ C^o tesakuna-. ⁷ C^o paṭiṭṭhapetvā. ⁸ C^o
 va corrected to ca.

dhammakatham sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā Bodhisattaṃ ādiṃ katvā sabbasunakhānaṃ attano bhojanasadisam eva niccabhattaṃ paṭṭhapetvā Bodhisattassa ovāde ṭhito yāvatāyukam dānādini puññāni karitvā kālaṃ katvā devaloke uppajji. Kukku-rovādo dasavassasahassāni pavatti. Bodhisatto pi yāvatāyukam ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva nātakānaṃ atthaṃ carati, pubbe pi cari yevā“ 'ti imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, avasesā¹ Buddhaparisā, kukkuro pana aham evā“ 'ti. Kukku-rajātakam.

3. Bhojājānīyajātaka.

Api passena semāno ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ ossaṭṭhaviṛiyam bhikkhum ārabha kthesi. Tasmim hi samaye Satthā taṃ bhikkhum āmantetvā „bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viriyam akāmsu, pahāraṃ laddhāpi n' eva ossajimsū“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto bhojājānīyasindhavakule nibbatto sabbālaṃkārasampanno Bārāṇasirañño maṅgalaasso ahoṣi. So satasahas-sagghanikāya² suvaṇṇapātiyam yeva nānaggarasasampannaṃ tivas-sikasālibhojanaṃ bhuñjati catujātikagandhūpalittāyam³ eva bhūmiyam tiṭṭhati. Taṃ ṭhānaṃ rattakambalasāniparikkhittaṃ⁴ upari suvaṇṇatārakhacitaṃ celavitānaṃ samosaritagandhadāma-mālādāmaṃ avijahitagandhatelappadipaṃ hoti. Bārāṇasirajjam pana apatthentā rājāno nāma n' atthi. Ekaṃ samayam satta rājāno Bārāṇasim⁵ parikkhipitvā „amhākaṃ rajjam vā detu yuddham vā“ ti Bārāṇasirañño paṇṇam pesayimsu. Rājā amacce sannipātetvā taṃ pavattim ācikkhitvā „idāni kiṃ karoma tātā“ 'ti pucchi. „Deva, tumhehi tāva ādito va yuddhāya na gantabbam,

¹ C¹ C² avasso. ² so all three MSS. ³ C² -gandhupa-. ⁴ C¹ C² -sāni-.

⁵ all three MSS. -nasiyam.

Api passena semāno sallehi sallalīkato
seyyo va vaḷavā¹ bhojjho², yuñja mañ ñeva sārathīti. 22.

Tattha api passena semāno ti ekena passena sayamāno pi, sallehi sallalīkato ti sallehi viddho pi samāno, seyyo va vaḷavā¹ bhojjho² ti, vaḷavo³ ti sindhavakule ajāto khaḷumkasso⁴, bhojjho² ti bhojjāṇīya-sindhavo, iti etasmā vaḷavā¹ sallehi viddho pi bhojjāṇīyasindhavo va seyyo varo uttamo. yuñja mañ ñeva sārathīti yasmā evaṃ gato pi aham eva seyyo tasmā mamañ ñeva⁵ yojehi, mañ vammehīti vadati.

Assāroho Bodhisattaṃ utṭhapetvā⁶ vanaṃ bandhitvā susan-naddhaṃ sannayhitvā tassa piṭṭhiyaṃ nisīditvā sattamaṃ bala-kotṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ jīvagaṃ gahetvā rājabalassa niyyādesi⁷. Bodhisattaṃ⁸ pi rājadvāraṃ ānayimsu. Rājā tassa dassanattāya nikkhami. Mahāsatto rājānaṃ āha: „mahārāja, satta rājāno mā ghātayittha, sapathaṃ kāretvā vissajjetha, mayhañ ca assārohassa ca⁹ dātubbaṃ yasaṃ assā-rohassa⁹ eva detha, satta rājāno gahetvā dinnayodhan nāma nāsetuṃ na vaṭṭati¹⁰, tumhe pi dānaṃ detha, silaṃ rakkhatha, dhammena samena rajjaṃ kārethā“ ti. Evaṃ Bodhisattena rañño ovāde dinne Bodhisattassa sannāhaṃ mocayimsu. So sannāhe muñcante muñcante yeva nirujjhi. Rājā tassa sarira-kiccaṃ kāretvā assārohassa mahantaṃ yasaṃ datvā satta rājāno puna attano adūbhāyasapathaṃ¹¹ kāretvā sakatṭhānāni pesetvā dhammena samena rajjaṃ kāretvā jivitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viriyaṃ akāmsu, evarūpaṃ pahāraṃ laddhāpi na ossajjimsu¹², tvaṃ pana eva-rūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā viriyaṃ ossajasīti¹³“ vatvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatṭhaviriyo bhikkhu arahattaphale patitṭhāsi. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā

¹ C^v vaḷavā. ² C^v bhojjo. ³ C^v C^v vaḷavo. ⁴ C^v kaḷumkasso. ⁵ O^k mamaññeva.
⁶ C^v utṭhapetvā. ⁷ O^k niyyādesi, C^v niyyādesi corrected to -desi. ⁸ so all three MSS.
⁹ C^k C^v assārohassañca, C^v -hassañca corrected to -hassaca. ¹⁰ all three MSS.
vaddhati. ¹¹ C^v adubhāya-. ¹² O^k ossajjimsu, C^v ossajisu. ¹³ C^v ossajisīti,
C^v ossajisīti corrected to ossajasīti.

anusandhim ghaṭetvā jētakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, assāroho Sāriputto, bhojājānīyasindhavo pana aham eva ahoṣin“ ti. Bhojājānīyajātakaṃ¹.

4. Ājaññajātaka.

Yadā yadā ti. Idam pi Satthā Jētavane viharanto ossaṭṭha-viriyam eva ārabhha kathesi. Taṃ pana bhikkhuṃ Satthā āmantetvā „bhikkhu pubbe paṇḍitā anāyatane pi laddhappahārā hutvā viriyam akamsū“² ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente purimanayen³ eva satta rājāno nagaraṃ parivārayimsu. Ath⁴ eko rathikayodho⁵ dve bhātikasindhavo rathe yojetvā nagarā nikkhamma cha balakoṭṭhake bhinditvā cha rājāno aggaheṣi⁶. Tasmīṃ khane jetṭhakaasso pahāraṃ labhi. Rathiko rathaṃ pesento rājadvāraṃ āgantvā jetṭhakabhātikam⁷ rathā mocetvā sannāhaṃ sithilaṃ katvā ekena passena nipajjāpetvā aññaṃ assaṃ sannayhituṃ⁸ āraddho. Bodhisatto taṃ disvā puri-manayen⁹ eva cintetvā rathikaṃ pakkosāpetvā nipannako va imaṃ gātham āha:

Yadā yadā yattha yadā yattha yattha yadā yadā

ājañño kurute vegaṃ hāyanti tattha vālavā⁹ ti. 23.

Tattha yadā yadā ti pubbaṇḍādisu yasmiṃ yasmiṃ kāle, yatthā¹¹ ti yasmiṃ thāne magge vā saṃgāmasāse vā, yadā ti yasmiṃ khane, yattha yatthā¹² ti sattannaṃ balakoṭṭhakaṇaṃ vasaṇa bahuṣu¹³ yuddhamañḍalesu, yadā yadā ti yasmiṃ yasmiṃ kāle pahāraṃ laddhakāle vā aladdhakāle vā, ājañño kurute vegaṃ ti sārathissa cittarucitaṃ¹⁴ kāraṇaṃ ājānana-sabbhāvo¹⁵ ājañño vara-sindhavo vegaṃ karotī vāyamaṭṭi viriyasā ārabhati, hāyanti tattha vālavā¹⁶ ti tasmīṃ vega kayiramaṇe itare vaḷava-samkhātā¹⁷ khaḷumkassā hāyanti parihāyanti, tasmā imasmiṃ rathe maṃ yeva yojehīti āha.

Sārathi Bodhisattaṃ utṭhapetvā yojetvā sattamaṃ bala-koṭṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ ādāya rathaṃ pesento

¹ C^o -jāñña-. ² C^o rathiyodho. ³ C^o agahesi. ⁴ C^o sannayhituṃ. ⁵ C^o C^o vālavā. ⁶ C^o bahu. ⁷ C^o mittharucitaṃ. ⁸ C^o ajānana-, C^o ajānana- corrected to ajānana-. ⁹ C^o vālavā. ¹⁰ C^o valava-.

rājadvāraṃ āgantvā sindhavaṃ mocesi. Bodhisatto ekena passena nipanno purimanayen' eva rañño ovādaṃ datvā nrujjhi. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kāretvā rathikassa' sammānaṃ katvā dhammena rajjaṃ kāretvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhāsi) „Tadā rājā Ānandathero ahosi, asso Sammāsambuddho“ ti. Ājaññajātakaṃ.

5. Tittahajātaka.

Aññamaññehi tittthehīti. Idam Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatissa saddhivihārikaṃ ekaṃ suvaṇṇakārapubbakaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Āsayānusayañāṇaṃ hi Buddhānaṃ yeva hoti na aññesaṃ, tasmā dhammasenāpati attano āsayānusayañāṇassa natthitāya saddhivihārikassa āsayānusayañāṇaṃ¹ ajānanto asubhakammaṭṭhānaṃ eva kathesi. Tassa taṃ na sappāyaṃ ahosi, kasmā? so kira paṭipāṭiyā pañca jātisatāni suvaṇṇakāragehe yeva paṭisandhiṃ gaṇhi. Ath' assa dīgharattaṃ parisuddhasuvaṇṇadassanaṃ² eva paricitattā asubhaṃ na sappāyaṃ ahosi. So tathā nimittamattaṃ pi uppādetuṃ asakkonto cattāro māse khepesi. Dhammasenāpati attano saddhivihārikassa arahattaṃ dātuṃ asakkonto „addhā ayaṃ Buddhaveneyyo bhavissati, Tathāgataṃ santikaṃ nessāmīti“ cintetvā pāto va taṃ ādāya Satthu santikaṃ agamāsi. Satthā „kin nu kho Sāriputta ekaṃ bhikkhuṃ ādāya āgato sīti“ pucchi. „Ahaṃ bhante imassa kammaṭṭhānaṃ adāsiṃ, catuhi māsehi nimittamattaṃ pi na uppādesi, sv-āyaṃ³ 'Buddhaveneyyo eso bhavissatīti' cintetvā tumhākaṃ santikaṃ ādāya āgato“ ti. „Sāriputta kataraṃ pana te kammaṭṭhānaṃ saddhivihārikassa dinnan“ ti. „Asubhakammaṭṭhānaṃ bhagavā“⁴ ti. „Sāriputta, n' atthi tava sattānaṃ⁵ āsayānusayañāṇaṃ, gaccha tvaṃ, sāyaṇhasamaye⁶ āgantvā tava saddhivihārikaṃ ādāya gaccheyyāsīti“. Evam Satthā therāṃ uyyojetvā tassa bhikkhussa maṇāpanivāsanaṃ ca cīvaraṃ ca dāpetvā taṃ ādāya⁷ yeva piṇḍāya pavisitvā paṇītaṃ⁸ khādaniyabhojanīyaṃ⁹ dāpetvā mahābhikkhusaṃghaparivāro puna vihāraṃ āgantvā gandhakuṭīyaṃ divasabhāgaṃ

¹ C² sārathikassa. ² so all three MSS. ³ C² santānaṃ. ⁴ C² sāyaṇha-, C² sāyaṇha- corrected to sāyaṇha-. ⁵ C² adāsi, C² ādā. ⁶ C² paṇītaṃ.

khepetvā sāyaṇhasamaye¹ tam bhikkhum gahetvā vihāracārikam² caramāno ambavane ekam pokkharaniṃ māpetvā tattha mahantaṃ paduminigacchaṃ tatrāpi ca mahantaṃ ekam padumapupphaṃ māpetvā „bhikkhu imaṃ pupphaṃ olovento nisīdāhiti“ nisīdāpetvā gandhakuṭiṇi pāvisi. So bhikkhu tam pupphaṃ punappuna oloketi³. Bhagavā tam pupphaṃ jaraṃ pāpesi. Tam tassa passantass' eva jaraṃ patvā vivannaṃ ahosi. Ath' assa pariyantato⁴ paṭṭhāya pattāni patantāni, muhuttena sabbāni patimsu. Tato kiṇjakkaṃ⁵ pati, kaṇṇikā va avasissi. So bhikkhu tam passanto cintesi: „idaṃ padumapupphaṃ idān' eva abhirūpaṃ ahosi dassaniyaṃ, ath' assa vaṇṇo parinato⁶ pattāni ca kiṇjakkaṃ ca patitaṃ kaṇṇikamattam eva ṭhitaṃ, eva-rūpassa nāma padumassa jarā pattā, mayhaṃ sarīrassa kiṇ⁷ na pāpuṇissasīti, sabbe saṃkhārā aniccā“ ti vipassanaṃ paṭṭhapesi. Satthā „tassa cittaṃ vipassanaṃ ārūhaṃ“ ti nātvā gandhakuṭiyaṃ nisinna va obhāsaṃ pharivā imaṃ gātham āha:

Ucchinda sineham attano
kumudaṃ sārādikam va pāṇinā,
santimaggam eva brūhaya
nibbānaṃ Sugatena desitaṃ ti. (Dhpd. v. 285).

So bhikkhu gāthāpariyosāne arahattaṃ patvā „mutto vat' amhi sab-babhavehiti“ cintetvā

So vutthavāso paripunṇamānaso
khiṇāsavo antimadehadhārī⁸
visuddhasīlo susamāhitindriyo
canda yathā Rāhumukhā pamutto
Samo tataṃ⁹ mohamahandhakāraṃ
vinodayiṃ sabbamalaṃ asesam
ālokaṃ ujjotakaro pabhaṃkaro
sahassaraṃsī viya bhānumā nabhe ti

ādīhi gāthāhi udānaṃ udānesi udānetvā ca pana gantvā Bhagavantaṃ vandi. Thero pi āgantvā Satthāraṃ vanditvā attano saddhivihārikaṃ gahetvā agamāsi. Ayaṃ pavatti bhikkhūnaṃ antare pākaṭā jātā.

¹ C² C² sāyaṇha-, C² sāyaṇha-. ² C² -cārikaṇ. ³ C² olokesiti. ⁴ C² parisantato, C² parisantato corrected to parinatato. ⁵ C² C² kiṇjakkaṃ. ⁶ C² paritato, C² parinato. ⁷ C² kiṇ. ⁸ C² -dhārī. ⁹ C² nataṃ.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ Dasabalassa guṇe vaṇṇayamānā nisīdimsu: „āvuso Sāriputtathero āsayānusayañāṇassa' abhāvena attano saddhivihārikassa āsayam na jānāti, Satthā pana nātvā ekadivāsen' eva tassa saha paṭisambhidāhi arahattaṃ adāsi, aho Buddhā nāma mahānubhāvā" ti. Satthā āgantvā paññattāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchi. „Na Bhagavā aññāya tumhākaṃ nēva pana dhammasenāpatino saddhivihārikassa āsayānusayañāṇakathāyā" ti. Satthā „na bhikkhave etaṃ acchariyam, sv-āhaṃ etarahi Buddhō hutvā tassa āsayam jānāmi, pubbe p' āhan tassa āsayam jānāmi yevā" ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaddatto rajjaṃ kāresi. Tadā Bodhisatto taṃ rājānaṃ atthe ca dhamme ca anusāsati. Tadā rañño maṅgalassanahānatitthe aññataraṃ vaḷavaṃ¹ khaḷumkaṃ nahāpesuṃ. Maṅgalasso vaḷavena² nahāpitattitthaṃ otariyamāno³ jigucchitvā otaritum na icchi. Assagopako⁴ gantvā rañño ārocesi: „deva maṅgalasso titthaṃ otaritum na icchatīti". Rājā Bodhisattaṃ pesesi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena asso titthaṃ otariyamāno na otaratīti"⁵. Bodhisatto „sādhū devā" 'ti nadītīraṃ gantvā assaṃ oloketvā nirogabhāvassa⁶ nātvā „kena nu kho kāraṇena ayaṃ imaṃ titthaṃ na otaratīti" upadhārento „paṭhamataraṃ ettha añño nahāpito bhavissati, ten' esa jigucchiyamāno titthaṃ na otarati⁷ maññe" ti cintetvā assagopake pucchi: „hambho⁸ imasmiṃ titthe kaṃ paṭhamam nahāpayitthā" 'ti. „Aññataraṃ vaḷavassaṃ⁹ sāmīti". Bodhisatto „esa attano siṅgāratāya jigucchanto ettha nahāyitum na icchati, imaṃ aññasmiṃ titthe nahāpetum vaṭṭatīti"¹⁰ tassa āsayam nātvā „bho assagopaka, sappimadhupphānitābhisamkhatam¹¹ pāyāsam pi tāva punappuna bhuñjantassa titti hoti, ayaṃ asso bahuvāre idha titthe nahāto, aññam pi tāva naṃ"¹²

¹ C^o -ñānasa, C^k ñānassa. ² C^k C^o vaḷavaṃ. ³ C^o vala-. ⁴ C^k C^o otarimāno.

⁵ C^k assa assagopako, C^o assa assagopako corrected to assagopako. ⁶ C^k otarīti corrected to otaratīti, C^o otarīti corrected to otaratīti. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^o otarīti. ⁹ C^o hamho, C^o omits hambho. ¹⁰ all three MSS. vaddhatīti. ¹¹ C^k -tāhisamkhatam, C^o sassapimadhupphānitādhīsamkhatam. ¹² C^k C^o taṃ.

tittham otāretvā nahāpetha ca pāyetha cā¹ ti vatvā imam
gātham āha:

Aññamaññehi titthehi assam pāyehi sārathi,
accāsanassa puriso pāyāsassa pi tappatīti. 24.

Tattha aññamaññehi aññehi aññehi. pāyehi² āsāsanassa³ eam
nahāpethi⁴ ca pāyehi cā ti attho, accāsanassa⁵ u karatāne sin. vacanam.
atīsanena atibhuttā ti attho pāyāsassa pi tappatīti tappatīti-
saṁkhatena madhurapāyāsena tappati tīto⁶ hosi⁷ tīso sahito na⁸ pana bhū-
kāmatā āpajjati. tasmā ayam pi aso imasmiñ titthe nibodhāsanā⁹ pari-
yattim āpanno bhavissati, aññattha tam³ nahāpethi ti

Te tassa vacanam sutvā assam aññatittham otāretvā
pāyesum¹ c' eva nahāpesum² ca'. Bodhisatto assassa pāṇiyam
pivtvā nahānakāle rañño santikam agamāsi. Rājā „kim tāta
asso nahāto ca pīto cā“ ti. „Āma devā“ ti. „Paṭhamam
kimkāraṇa na icchatīti“. „Iminā nāma pakārena“ ti sabbam
ācikkhi. Rājā „evārūpassa tiracchānassāpi nāma āsayam jānāti,
aho paṇḍito“ ti Bodhisattassa mahantam yasam datvā jivita-
pariyosāne yathākammam gato. Bodhisatto pi yathākammam
eva gato.

Satthā „na bhikkhave aham etassa idā¹ eva āsayam jānāmi,
pubbe pi jānāmi yevā“ ti imam dhammasaṇam āharitvā asussandhīm
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā maṅgalasso ayam bhikkhu
ahosi, rājā Ānando, paṇḍitasamacco pana aham evā“ ti. Tittha-
jātakam.

6. Mahilāmukhajātaka.

Purāṇacorāṇam vaco nisammā ti. Idam Satthā Vela-
vane viharanto Devadattam ārabha kathesi. Devadatto Ajā-
tasattukumāram pasādetvā lābhasakkāram nippādesi¹. Ajātasattu-
kumāro Devadattassa Gayāsīse vihāram kāretvā nānaggaraschi tivassi-

¹ all three MSS. nahāpeti. ² C^o nibandha-. ³ C^o aññattha na tam corrected
to aññatittham na tam. ⁴ C² C^o omit ca, C^o pāyesum ce nahāpesum ca cor-
rected to pāyesum ca nahāpesum ca. ⁵ C^o nippādesi.

kagandhasālibhojanassa divāse divāse pañca thālipākasatāni abbihari. Lābhasakkāraṃ nissāya Devadattassa parivāro mahanto jāto. Devadatto parivārena saddhiṃ vihāre yeva hoti. Tena samayena Rājagaha-vāsikā dve sahāyā. Tesu eko Satthu santike pabbajito, eko Devadattassa. Te aññamaññaṃ tasmīṃ tasmīṃ thāne pi passanti vihāraṃ gantvāpi passanti yeva. Ath' ekadivasaṃ Devadattassa nissitako itaraṃ āha: „āvuso kiṃ tvaṃ devasikaṃ sedehi muccamānehi piṇḍāya carasi, Devadatto Gayāsīsavihāre nisīditvā va nānaggarasehi subhojanaṃ bhuñjati, evarūpo upāyo n' atthi, kiṃ tvaṃ dukkhaṃ anubhosi, kiṃ te pāto va Gayāsīsāṃ āgantvā sauttaribhaṅgaṃ yāguṃ pivitvā atthārasavidhaṃ khajjakāṃ khādītva nānaggarasehi subhojanaṃ bhuñjitum na vaṭṭatīti". So punappuna vuccamāno gantukāmo hutvā tato paṭṭhāya Gayāsīsāṃ gantvā bhuñjitvā bhuñjitvā kālass' eva Veluvanaṃ āgacchati. So sabbakāle paṭicchādetum nāsakkhi, „Gayāsīsāṃ gantvā Devadattassa paṭṭhapitaṃ bhattaṃ bhuñjatīti" na cirass' eva pākaṇo jāto. Atha naṃ sahāyā pucchimsu: „saccaṃ kira tvaṃ āvuso Devadattassa paṭṭhapitaṃ bhattaṃ bhuñjasīti". „Ko evam āhā" 'ti. „Asuko ca asuko cā" 'ti. „Saccaṃ ahaṃ āvuso Gayāsīsāṃ gantvā bhuñjāmi, na pana me Devadatto bhattaṃ deti, aññe¹ manussā dentīti". Avuso, Devadatto Buddhānaṃ paṭikaṇṭako, dussilo Ajātasattum pasādetvā adhammena attano lābhasakkāraṃ uppādesi, tvaṃ evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjasi, ehi taṃ Satthu santikaṃ nessāmā" 'ti taṃ bhikkhuṃ ādāya dhammasabhaṃ āgamimsu. Satthā disvā va „kiṃ bhikkhave etaṃ bhikkhuṃ anicchantāṃ nēva ādāya āgat' atthā" 'ti. „Āma bhante, ayaṃ bhikkhu tumhākaṃ santike pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjatīti". „Saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu Devadattassa adhammena uppannaṃ bhojanaṃ bhuñjasīti". „Na bhante Devadatto mayhaṃ deti, aññe² manussā denti, taṃ ahaṃ bhuñjāmīti". Satthā „mā bhikkhu ettha parihāraṃ kari, Devadatto anācāro dussilo, kathaṃ hi nāma tvaṃ idha pabbajitvā mama sāsanaṃ bhajanto yeva Devadattassa bhattaṃ bhuñjasi, nicca-kālam pi bhajanasilako va tvaṃ diṭṭhe diṭṭhe yeva bhajasīti" vavā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto tassa amacco ahosi. Tadā rañño Mahilāmukho

¹ C^o añña. ² instead of yam añña? ³ C^o bhuñjasīti.

nāma maṅgalahatthi' ahosi silavā ācārasampanno, na kiñci viheṭheti. Ath' ekadivasam tassā sālāya samīpe rattibhāga-samanantare corā āgantvā tassa avidūre nisinnā corā mantam mantayimsu: „evam ummaggo bhinditabbo, evam sandhicchedakammam kattabbam, ummaggañ ca sandhicchedaṇ ca maggasadisam titthasadisam nijjātam niggumbaṇ katvā bhaṇḍam haritum vaṭṭati, harantena māretvā va haritabbam, evam utṭhātum samattho nāma na bhavissati, corena ca nāma silācārayuttana na bhavitabbam, kakkhaḷena² pharusena sāhasikena bhavitabban“ ti evam mantetvā aññamaññaṇ uggaṇhāpetvā agamamsu. Eten' eva upāyena punadivase pīti bahudivase tattha āgantvā mantayimsu. So tesam vacanam sutvā „mam sikkhāpentīti“ saññāya „idāni mayā kakkhaḷena³ pharusena sāhasikena bhavitabban“ ti tathārūpo va⁴ ahosi, pāto va āgataṇ hatthigopakaṇ soṇḍāya gahetvā bhūmiyaṇ pothetvā māresi, aparam pi tathā aparam pi tathā ti āgatāgataṇ māreti⁵ yeva. „Mahilāmukho ummattako jāto ditṭhaditṭhe māreti⁶“ rañño ārocayimsu. Rājā Bodhisattaṇ pahīni: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena so dutṭho jāto“ ti. Bodhisatto gantvā tassa sarīre rogābhavaṇ ñatvā „kena nu kho kāraṇen' esa dutṭho jāto“ ti upadhāretvā „addhā avidūre kesañci vacanam sutvā 'mam ete⁷ sikkhāpentīti' saññāya dutṭho jāto“ ti san-
 niṭṭhānaṇ katvā hatthigopake pucchi: „atthi nu kho hatthi-sālāsamīpe⁸ rattibhāge kehici kiñci kathitapubban“ ti. „Āma sāmi, corā āgantvā kathayimsū“ ti. Bodhisatto gantvā rañño ārocesi: „deva, añño hatthissa sarīre vikāro n' atthi, corānaṇ kathaṇ sutvā dutṭho jāto“ ti. „Idāni kiṇ kātum vaṭṭatīti“⁹. „Silavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāyaṇ nisīdāpetvā silācā-rakathaṇ kathetum vaṭṭatīti“¹⁰. „Evam kārehi tātā“ ti. Bodhisatto silavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāya nisīdāpetvā

¹ O¹ -hatthim. ² O² kakkhaḷena, C² kakkhaḷaṇa. ³ C³ -lena. ⁴ C⁴ ca. ⁵ C⁵ māresi. ⁶ C⁶ eke. ⁷ C⁷ -sāla-. ⁸ C⁸ vaddhatīti.

„sīlakathaṃ kathetha bhante“ ti āha. Te hatthissa avidūre nisinnā „na koci parāmasitabbo na māretabbo, sīlācārasampannaena khantimettānuddayayuttena bhavitum vaṭṭatīti“ sīlakathaṃ kathayimsu. So taṃ sutvā „maṃ ete sikkhāpentī, ito dānī paṭṭhāya sīlavatā bhavitabban“ ti sīlavā ahosi. Rājā Bodhisattaṃ pucchi: „kiṃ tāta sīlavanto jāto“ ti. Bodhisatto „āma devā 'ti, evarūpo duṭṭhahatthī paṇḍite nissāya porāṇakadhamme yeva paṭiṭṭhito“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Purāṇacorāṇa¹ vaco nisamma
Mahilāmukho pothayam ānucāri,
susaññatānaṃ hi vaco nisamma
gajuttamo sabbaguṇesu atṭhā ti. 25.

Tattha purāṇacorāṇaṃ 'ti purāṇacorāṇaṃ, nisammā 'ti sutvā, paṭhamāṃ corāṇaṃ vacanaṃ sutvā ti attho, Mahilāmukho ti hatthinimukhena sadisamukho, yathā va² mahilā puratō olokiyamānā sobhati na pacchato tathā so pi purato olokiyamāno sobhati, tasmā Mahilāmukho ti 'ssa nāmaṃ akāsisu, pothayam ānucāriti³ pothayanto mārento⁴, anvacāri ayam eva vā pāṭho, susaññatānaṃ ti suṭṭhu saññatānaṃ sīlavantānaṃ, gajuttamo ti uttamagajo maṅgalahatthī, sabbaguṇesu atṭhā ti sabbesu porāṇakaguṇesu paṭiṭṭhito.

Rājā „tiracchānagatatassāpi āsayam jānātīti“ Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So yāvatāyukaṃ tathavā saddhim Bodhisattena yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe pi tvaṃ bhikkhu diṭṭhadiṭṭhake va bhajī, corāṇaṃ vacanaṃ sutvā core bhajī, dhammikānaṃ vacanaṃ sutvā dhammike bhajīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mahilāmukho vipakkhasevakabhikkhu ahosi, rājā Ānando, amacco pana aham evā“ ti. Mahilāmukha jātakaṃ.

7. Abhiṇḥajātaka.

Nālaṃ kabalaṃ padātave ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ upāsakaṃ ca mahallakatheraṃ ca ārabha

¹ C^o vaddhatīti. ² C^o purāṇacorāṇa, C^o purāṇacorāṇaṃ. ³ C^o C^o varā. ⁴ C^o C^o pothayamanucāriti. ⁵ C^o cārento. ⁶ C^o jānāsīti.

kathesi. Sāvatthiyam kira dve saḥāyakā. Tesu¹ eko pabbajitvā devasikam itarassa gharam gacchati. So tassa bhikkham datvā sayam pi bhuñjitvā ten' eva saddhim vihāram āgantvā² yāva suriyass' atthamgamā allāpasallāpena nisīditvā nagaram pavisati. Itaro pi nam yāva nagaradvāram anugantvā nivattati. So tesam vissāso bhikkhūnam antare pākato jāto. Ath' ekadivasam bhikkhū tesam vissāsakatham kathentā dhammasabhāyam nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti kathayimsu, Satthā „na bhikkhave ime idān' eva vissāsikā, pubbe pi vissāsikā ahesun“ ti atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto amacco ahosi. Tadā eko kukkuro maṅgala-hatthisālam gantvā maṅgalahatthissa bhuñjanatṭhāne patitāni bhattasitthāni³ khādati. So ten' eva bhojanena samvattamāno⁴ maṅgalahatthissa vissāsiko jāto hatthiss' eva santike bhuñjati. Uḥho pi vinā vattitum na sakkonti. So hatthino soṇḍāya gahetvā aparāparaṃ karonto kilati. Ath' ekadivasam eko gāmikamanusso hatthigopakassa mūlam datvā tam kukkuram ādāya attano gāmaṃ agamāsi. Tato patṭhāya so hatthi kukkuram apassanto n' eva khādati na pivati na nahāyati. Tam attham rañño ārocayimsu. Rājā Bodhisattam pahīni: „gaccha paṇḍita, jānāhi kimkāraṇā hatthi evaṃ karotīti“. Bodhisatto hatthisālam gantvā hatthissa dummanabhāvaṃ ōatva „imam sarīre rogo na paññāyati, kenaci pan' assa saddhim mittasanthavena bhavitabbam, tam apassanto eva manne' soka-bhibhūto“ ti hatthigopake pucchi: „atthi nu kho imasmi kenaci saddhim vissāso“ ti. „Āma sāmī, ekena supakkhena saddhim balavā mettīti“. „Kham so etarahīti“. „Ekena supakkhena nīto“ ti. „Jānātha pan' assa nivāsanaṭṭhānaṃ“ ti. „Sāma sāmīti“. Bodhisatto rañño santikam gantvā „atthi nu kho imasmi kenaci saddhim vissāso“ ti. „Āma sāmī, ekena supakkhena saddhim balavā mettīti“. „Kham so etarahīti“. „Ekena supakkhena nīto“ ti. „Jānātha pan' assa nivāsanaṭṭhānaṃ“ ti. „Sāma sāmīti“.

¹ C^o te etesu. ² C^o gantvā. ³ C^o -sittāni corrodenti in viti. ⁴ C^o vattamāno. ⁵ C^o C^o mañño.

balavavissāso, tam apassanto na bhuñjati maññe¹ ti vatvā
imaṃ gātham āha:

Nālaṃ kabalaṃ padātave
na ca piṇḍaṃ na kuse, na ghaṃsitum,
maññāmi: abhiṇhadassanā
nāgo sineham akāsi kukkure ti. 26.

Tattha nālaṃ ti na samattho, kabalaṃ ti bhojanakāle paṭhamam eva
dinnam kaṭukakabalaṃ, padātave ti padātave² sandhivasena ākāralopo³ vedi-
tabbo, gahetun ti attho, na piṇḍaṃ ti vaddhetvā dīyamānaṃ hatthapiṇḍam pi
nālaṃ gahetum, na kuse ti khādanatthāya dinnāni tiṇāni pi nālaṃ gahetum,
na ghaṃsitum ti nahāpiyamano sarīram pi ghasitum⁴ nālaṃ; evaṃ yaṃ yaṃ
so hatthi kātum na samattho tam sabbaṃ rañño ārocetvā tassa asamatthabbhāve
attanā sallakkhitakāraṇaṃ āroceto maññāmi⁵ti ādim āha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „idāni kiṃ kātappaṃ paṇḍitā“
'ti pucchi. „Amhākaṃ kirā maṅgalaḥhatthissa sahāyasunakhaṃ
eko manusso gahetvā gato, yassa ghare tam sunakhaṃ passanti
tassa ayaṃ nāma danḍo' ti bheriṃ carāpetha⁶ devā“ 'ti. Rājā
tathā kāresi. Tam pavattim sutvā so puriso sunakhaṃ vis-
sajjesi. Sunakho vegena gantvā hatthisantikam eva agamāsi.
Hatthi⁷ tam soṇḍāya gahetvā kumbhe ṭhapetvā roditvā pari-
devitvā kumbhā otāretvā tena bhutte pacchā attanā bhuñji.
„Tiracchānagatassa āsayam jānti“ rājā Bodhisattassa ma-
hantaṃ yasaṃ adāsi.

Satthā „na bhikkhave ime idān' eva vissāsikā, pubbe pi vis-
sāsikā“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā catusaccakathāya vini-
vattetvā⁸ anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: (Idaṃ catusacca-
kathāya vinivattaṇaṃ nāma sabbajātakesu pi atthi yeva, mayam pana
naṃ yatth' assa ānisaṃso paññāyati tatth' eva dassayissāma) „Tadā
sunakho upāsako ahosi, hatthi mahallako thero, amaccapaṇḍito pana
aham eva ahoṣin“ ti. Abhiṇhajātakam.

¹ C^o padātave corrected to pādātave. ² C^o akāra-. ³ C^o ghasitum corrected
to ghaṃsitum. ⁴ C^o heridvārāpetha, C^o bheriṇcārāpetha corrected to -carāpetha.
⁵ C^o C^o hatthi. ⁶ C^o vinivaddhetvā.

8. Nandivisāla-jātaka.

Manuññam eva bhāseyyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto chabbaggiyānam bhikkhūnam omasavādam ārabha kthesi. Tasmim hi samaye chabbaggiyā kalaham karontā pesale bhikkhū khumsenti vāhenti ovijjhanti dasahi akkosavatthūhi akkosanti. Bhikkhū Bhagavato ārocesum. Bhagavā chabbaggiye pakkosāpetvā „saccam kira bhikkhave“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte vigarahitvā „bhikkhave pharusā vācā nāma tiracchānagatānam pi amanāpā, pubbe pi eko tiracchānagato attānam pharusena samudācarantaṃ sahasaṃ parājesīti“ vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Gandhāraratthe Takkaṣilāyaṃ Gandhārarājā rajjāṃ kāresi. Bodhisatto goyoniyaṃ nibbatti. Atha naṃ taruṇavacchakakāle¹ yeva eko brāhmaṇo godakkhinā-dāyakānam² santikaṃ gantvā goṇaṃ³ labhitvā Nandivisālo ti nāmaṃ katvā puttattāhāne tthapetvā sampiyāyamāno yāgu-bhattādīni datvā posesi. Bodhisatto veyappatto ciñtesī: „ahaṃ iminā brāhmaṇena kicchena patijaggito, mayā ca⁴ saddhūhi sakala-Jambudīpe añño samadhiro goṇo⁵ nāma n' atthi, yaṃ nūnāhaṃ attano balaṃ dassetvā brāhmaṇaṃ parāyaṇiyaṃ dadeyyan“ ti. So ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ āha: „bhikkhave brāhmaṇa ekam govutakam⁶ vattāsi“ apasāmetvā „mayhaṃ balivaddo atitadīlāsakakāraṇaṃ parāyaṇīyaṃ“⁷ vācyaṃ saccasāramabbhutaṃ karohi“⁸. So brāhmaṇo saccasāramabbhutaṃ gantvā katham samutthāpeti: „mayhaṃ n' āgacce kassāpi goṇo⁹ nāma sampāna“ ti. Attha ekaṃ vācyaṃ brāhmaṇaṃ abhivādetvā¹⁰ „vātvā „sakala-jagataṃ“¹¹ jetaṃ kassāpi goṇaṃ“¹² vācyaṃ āha. Brāhmaṇo „mayhaṃ eva goṇo¹³ kassāpi goṇaṃ“¹⁴ vācyaṃ pavattitvā samutthāpeti: „mayhaṃ eva goṇo¹⁵ kassāpi goṇaṃ“¹⁶ vācyaṃ evarūpe goṇo“¹⁷ ti āha. Bodhisatto „mayhaṃ eva goṇo“¹⁸ vācyaṃ „Tena“¹⁹ ti āvāpetaṃ āvāpetaṃ“²⁰ vācyaṃ vācyaṃ vācyaṃ

¹ C. taruṇavacchakakāle. S. taruṇavacchakakāle. P. taruṇavacchakakāle. M. taruṇavacchakakāle. N. taruṇavacchakakāle. ² C. dāyakānam. S. dāyakānam. P. dāyakānam. M. dāyakānam. N. dāyakānam. ³ C. goṇaṃ. S. goṇaṃ. P. goṇaṃ. M. goṇaṃ. N. goṇaṃ. ⁴ C. ca. S. ca. P. ca. M. ca. N. ca. ⁵ C. goṇo. S. goṇo. P. goṇo. M. goṇo. N. goṇo. ⁶ C. govutakam. S. govutakam. P. govutakam. M. govutakam. N. govutakam. ⁷ C. parāyaṇīyaṃ. S. parāyaṇīyaṃ. P. parāyaṇīyaṃ. M. parāyaṇīyaṃ. N. parāyaṇīyaṃ. ⁸ C. karohi. S. karohi. P. karohi. M. karohi. N. karohi. ⁹ C. goṇo. S. goṇo. P. goṇo. M. goṇo. N. goṇo. ¹⁰ C. abhivādetvā. S. abhivādetvā. P. abhivādetvā. M. abhivādetvā. N. abhivādetvā. ¹¹ C. sakala-jagataṃ. S. sakala-jagataṃ. P. sakala-jagataṃ. M. sakala-jagataṃ. N. sakala-jagataṃ. ¹² C. vācyaṃ. S. vācyaṃ. P. vācyaṃ. M. vācyaṃ. N. vācyaṃ. ¹³ C. goṇo. S. goṇo. P. goṇo. M. goṇo. N. goṇo. ¹⁴ C. vācyaṃ. S. vācyaṃ. P. vācyaṃ. M. vācyaṃ. N. vācyaṃ. ¹⁵ C. goṇo. S. goṇo. P. goṇo. M. goṇo. N. goṇo. ¹⁶ C. vācyaṃ. S. vācyaṃ. P. vācyaṃ. M. vācyaṃ. N. vācyaṃ. ¹⁷ C. goṇo. S. goṇo. P. goṇo. M. goṇo. N. goṇo. ¹⁸ C. vācyaṃ. S. vācyaṃ. P. vācyaṃ. M. vācyaṃ. N. vācyaṃ. ¹⁹ C. Tena. S. Tena. P. Tena. M. Tena. N. Tena. ²⁰ C. vācyaṃ. S. vācyaṃ. P. vācyaṃ. M. vācyaṃ. N. vācyaṃ.

abbhutaṃ akāsi. So sakataṣaṭaṃ vālikasakkharapāsāṇānaṃ yeva pūretvā paṭipāṭiyā t̥hapetvā sabbāni akkhabandhanayottena ekato bandhitvā Nandivīsālaṃ nahāpetvā gandhena pañcaṅgulim datvā kaṇṭhe mālaṃ piḷandhitvā¹ purimasakataḍhure ekakam eva yojetvā sayam dhure nisīditvā patodaṃ ukkhipitvā² „aṇja³ kūṭa vahassu kūṭā“ ti āha. Bodhisatto „ayam maṃ akūṭaṃ kūṭavādena samudācaratīti“ cattāro pāde thambhe viya niccale katvā atthāsi. Setthi taṃ khaṇaṃ nēva brāhmaṇaṃ sahaṣsaṃ āharāpesi. Brāhmaṇo sahaṣsaṃ parājito goṇaṃ muñcitvā gharaṃ gantvā sokābhibhūto nipajji. Nandivīsalo caritvā āgato brāhmaṇaṃ sokābhibhūtaṃ disvā upasaṃkamitvā „kim brāhmaṇa niddāyasīti“ āha. „Kuto me niddā sahaṣsaṃ parā-jitassā“⁴ ti. „Brāhmaṇa mayā ettakaṃ kālaṃ tava gehe vasantena atthi kiñci bhājanaṃ vā bhinnapubbaṃ koci vā madditapubbo atthāne vā pana uccārapassāvo katapubbo“ ti. „N⁵ atthi tātā“ ti. „Atha maṃ kasmā kūṭavādena samudā-carasi, tav⁶ eso doso, mayhaṃ doso n⁷ atthi, gaccha tena saddhiṃ dvīhi sahassehi abbhutaṃ karohi, kevalaṃ maṃ akūṭaṃ kūṭavādena na samudācarā“ ti. Brāhmaṇo tassa vacanaṃ sutvā gantvā dvīhi sahassehi abbhutaṃ katvā puri-manayen⁸ eva sakataṣaṭaṃ atibandhitvā Nandivīsālaṃ maṇḍetvā purimasakataḍhure yojesi, kathaṃ yojesi ti yugaṃ dhure niccalaṃ bandhitvā ekāya koṭiyā Nandivīsālaṃ yojetvā ekaṃ koṭiṃ dhurayottena palivethetvā yugakoṭiṃ ca akkhāni pādaṃ ca nissāya muṇḍarukkhaḍḍakaṃ datvā tena yottena niccalaṃ bandhitvā t̥hapesi, evaṃ hi kate⁹ yugaṃ etto vā ito vā na gacchati, sakkā hoti eken¹⁰ eva goṇena ākaḍḍhituṃ. Ath¹¹ assa brāhmaṇo dhure¹² nisīditvā Nandivīsālassa piṭṭhiṃ parimajjitvā „aṇja bhadrā vahassu bhadrā“ ti āha. Bodhisatto atibaddhaṃ sakataṣaṭaṃ ekavegen¹³ eva ākaḍḍhitvā pacchāṭhitaṃ sakataṃ

¹ C^o piḷandhitvā. ² C^k C^o aṇjana, C^v aṇjana corrected to aṇja. ³ C^k evaṃ kate, C^v tavaṃ hi kate corrected to tathā hi kate.

puratoṭṭhitasakatassa thāne thapesi. Govittakasetṭhi parājito brāhmaṇassa dve sahaṣṣāni adāsi, aññe pi manussā Bodhisattassa bahum¹ dhanam adamsu, sabbaṃ brāhmaṇass' eva ahoṣi. Evaṃ Bodhisattaṃ nissāya bahum¹ dhanam labhi.

Satthā „na bhikkhave pharusavacanāṃ nāma kassaci manāpan“² ti chabbaggiye garahitvā sikkhāpadaṃ paññāpetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Manuṇṇam eva bhāseyya nāmanuṇṇam kudācanam,
manuṇṇam bhāsamānassa garum bhāram udaddhari,
dhanā ca naṃ alabbhesi⁴, tena c' attamano ahū 'ti. 27.

Tattha manuṇṇam eva bhāseyyā ti parena saddhiṃ bhāsamāno catu-dosavirahitaṃ madhuraṃ³ manāpan saṃham mudukaṃ piyavacanāṃ eva bhāseyya, garum bhāram udaddharitī Nandivīsālabalivaddo amanāpan bhāsamānassa bhāram anuddharitvā pacchā manāpan piyavacanāṃ bhāsamānassa brāhmaṇassa garum bhāram udaddhari, uddharitvā kaḍḍhitvā pavatteṣi⁵ attho, dakāro paṇ' ettha vyañjanasandhivasena padasandhikāro.

Iti Satthā manuṇṇam eva bhāseyyā ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahoṣi, Nandivīsālo pana aham evā“ 'ti. Nandivīsāljātakaṃ.

9. Kaṇhajātaka.

Yato yato garu dhuraṇ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto yamakapāṭihāriyaṃ ārabha kathesi. Tam saddhiṃ devorohaṇena Terasanipāte Sarabhamigajātaka āvibhavissati. Sammā-sambuddho pana yamakapāṭihāriyaṃ katvā devaloke vasitvā mahā-pavāraṇāya Saṃkassanagare oruḃha mahantena parivārena Jetavanam pavatte⁴. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ sannipatitā „āvuso, Tathāgato nāma asamadhuro, Tathāgatena vūlham dhuraṃ añño vahitum samattho nāma n' atthi, cha satthāro 'mayam eva pāṭihāriyaṃ karissāma, mayam eva pāṭihāriyaṃ karissāmā' 'ti vatvā ekam pi pāṭihāriyaṃ na akaṃsu, aho Satthā asamadhuro“ ti Satthu guṇakatham⁵ kathentā nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sanni-

¹ C° bahu. ² C° C° madhura, C° madhura corrected to madhuraṃ. ³ all three MSS. pavaddhesi. ⁴ so all three MSS. ⁵ C° guṇakatham.

sinnā“ ti pucchi. „Na bhante aññāya evarūpāya nāma tumhākam eva guṇakathāyā“ ti. Satthā „bhikkhave, idāni mayā vūlham¹ dhuraṃ ko vahissati, pubbe tiracchānayanīyaṃ nibbatto pi ahaṃ attanā sama-dhuraṃ kañci nālatthan“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto goyonīyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Atha naṃ sāmikā taruṇavacchakakāle yeva ekissā mahallikāya ghare vasitvā nivāsavetanāṃ² paricchinditvā adamsu. Sā taṃ yāgu-bhattādīhi³ paṭijaggamānā puttattṭhāne ṭhapetvā vaḍḍhesi. So Ayyakākālako⁴ t' eva paññāyittha, vayappatto ca⁵ añjanavanno hutvā gāmagonehi saddhiṃ carati, silācārasampanno ahoṣi. Gāmadārakā siṅgesu pi kaṇṇesu pi galesu pi gahetvā olambanti, naṅgutṭhe pi gahetvā kilanti, piṭṭhiyaṃ pi nisīdanti. So ekadivasaṃ cintesi: „mayhaṃ mātā duggatā, maṃ puttattṭhāne ṭhapetvā dukkhena posesi, yaṃ nūnāhaṃ bhatim katvā imaṃ duggatabhāvato moceyyāmi“⁶. So tato paṭṭhāya bhatim upadhārento carati. Ath' ekadivasaṃ eko satthavāhaputto pañcahi sakataṣaṭṭhehi visamatitthaṃ sampatto. Tassa goṇā sakatāni uttāretuṃ na sakkonti, pañcasu sakataṣaṭṭesu goṇā yugaparamparāya yojitā ekam pi sakataṃ uttāretuṃ nāsakkhimsu. Bodhisatto pi gāmagorūpehi saddhiṃ titthaṣaṃpe carati. Satthavāhaputto pi gosuttavittako, so „atthi nu kho etesaṃ gunnaṃ antare imāni sakatāni uttāretuṃ samattho usabhājānīyo“⁷ ti upadhārayamāno Bodhisattaṃ disvā „ayaṃ ajānīyo⁸ sakkhissati mayhaṃ sakatāni uttāretuṃ, ko nu kho assa sāmiko“ ti gopālake pucchi: „ko nu kho bho imassa sāmiko, ahaṃ imaṃ sakate yojetvā sakatesu uttāritesu vetanaṃ dassāmi“⁹. Te āhamsu¹⁰: „gahetvā naṃ yojetha, n' atthi imassa imasmiṃ ṭhāne sāmiko“ ti. So taṃ nāsāya rajjukena ban-

¹ C^k vūlhā, C^v culham, C^s vūlham. ² C^k -vetana, C^v -vetana corrected to -vetanaṃ, C^s vetanato. ³ C^s -dīhi. ⁴ C^s -kālako. ⁵ C^s va. ⁶ C^s -jānīyo.

⁷ C^v ajānīyyo. ⁸ C^k C^v ahamasu.

dhitvā kaḍḍhento caletum nāsakkhi. Bodhisatto kira „bhatiyā kathitāya gamissāmīti“ na agamāsi. Satthavāhaputto tassā-dhippāyaṃ nātvā „sāmi tayā pañcasu sakatasatesu uttāritesu ekasakatassa dve kahāpaṇāni bhatim katvā sahaṣṣaṃ dassāmīti“ āha. Tadā Bodhisatto sayam eva agamāsi. Atha naṃ purisā sakatesu yojesuṃ. Atha naṃ ekavegeṇ' eva ukkhipitvā thale patiṭṭhāpesi, eten' upāyena sabbasakatāni uttāresi. Satthavāhaputto ekassa sakatassa ekam katvā pañca satāni bhaṇḍikam katvā tassā gale bandhi. So „ayaṃ mayhaṃ yathā-paricchinnaṃ' bhatim na deti, na dāni 'ssa gantum dassāmīti“ gantvā sabbaपुरimassa sakatassa purato maggaṃ nivāretvā aṭṭhāsī², apānetum vāyamantāpi naṃ apānetum nāsakkhiṃsu. Satthavāhaputto „jānāti maññe esa attano bhatiyā ūnabhāvan“ ti ekasmiṃ sātaka³ sahaṣṣaṃ bhaṇḍikam bandhitvā „ayaṃ te sakatuttaraṇabhatīti“ gīvāya laggesi. So sahaṣṣabhaṇḍikam ādāya mātu santikam agamāsi. Gāmadārakā „kiṃ nāṃ' etaṃ Ayyakākālassa⁴ gale“ ti Bodhisattassa santikam āgacchanti. So te anubandhitvā dūrato va palāpento mātu santikam gato. Pañcannaṃ pana sakatasatānaṃ uttāritattā rattehi akkhīhi kilantarūpo paññāyittha. Upāsikā⁵ tassa gīvāya sahaṣṣatthavikam disvā „tāta ayaṃ te khaṃ laddhaṃ“ ti gopālādārake pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tāta kiṃ ahaṃ tayā laddhabhatiyā jīvitukāmā, kiṃkāraṇā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhosīti“ vatvā Bodhisattaṃ uṇhodakena nahāpetvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā pāṇiyaṃ⁷ pāyetvā sappāyabhojanaṃ bhojetvā jīvita-pariyosāne saddhiṃ Bodhisattena yathākammaṃ gatā.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva asaṃadhuro, pubbe pi asaṃadhuro yevā“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ C^o -cchinna. ² C^o aṭṭhāsīti. ³ C^o sātaka corrected to sakate. ⁴ C^o -kālassa. ⁵ C^o uvāsikā, C^o upāvāsikā corrected to upāsikā. ⁶ so all three MSS. instead of laddhā. ⁷ C^o pāṇiyaṃ.

Yato yato garu dhuraṃ yato gambhīravattani
tad' assu kaṇhaṃ yuñjanti sv-āssu taṃ vahate dhuraṃ ti. 28.

Tattha yato yato garu dhuraṃ ti yasmīṃ yasmīṃ ṭhāne dhuraṃ garuṃ¹ bhārikaṃ hoti aññe balivaddā ukkhīpitum na sakkonti, yato gambhīravattanīti, vattanti etthā 'ti vattani, maggass' etaṃ nāmaṃ, yasmīṃ ṭhāne udakacikkhallamahantatāya vā visamacchinnataṭabbhāvena vā maggo gambhīro hotiti attho, tadassu kaṇhaṃ yuñjantīti, assū ti nipātamattaṃ, tadā kaṇhaṃ yuñjantīti attho, yadā dhuraṃ ca garuṃ² hoti maggo ca gambhīro tadā aññe balivadde apanetvā kaṇhaṃ eva yojentīti vuttaṃ hoti, svāssu taṃ vahate dhuraṃ ti, etthāpi assū 'ti nipātamattaṃ eva, so taṃ dhuraṃ vabatīti attho.

Evam Bhagavā „tadā bhikkhave kaṇho va taṃ dhuraṃ vahatīti“ dassetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mahallikā Uppalavaṇṇā ahosi, Ayyakākālako³ pana aham evā“ ti. Kaṇhajātakaṃ.

10. Muṇikajātaḥ.

Mā muṇikassā⁴ 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanaṃ ārabha kathesi. Tam Terasanipāte Cullanāradakassapajātake āvibhavissati. Satthā pana taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Kim nissāya“ 'ti. „Thullakumārikapalobhanaṃ bhante“ ti. Satthā „bhikkhu, esā tava anattakārikā, pubbe pi tvaṃ imissā vivāhadiyase jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṅgabhāvaṃ patto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ gāmake ekassa kuṭumbikassa gehe goyoniyaṃ nibbatti Mahālohito ti nāmena. Kaniṭṭhabhātāpi 'ssa Cullalohito nāma ahosi. Te yeva dve bhātike nissāya tasmiṃ kule kammadhuraṃ vadḍhati. Tasmiṃ pana kule ekā kumārikā atthi. Tam eko nagaravāsikulaputto attano puttassa vāreti⁵. Tassā mātāpitara kumārikāya vivāhakāle „āgatānaṃ

¹ C^o C^o garu. ² C^o guruṃ. ³ C^o ayakikakālako corrected to ayakakālako, C^o ayakhikakālako, C^o ayakakhikālako. ⁴ C^o muni-. ⁵ C^o vāresi.

pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti¹“ yāgubhattaṃ datvā Muṇikaṃ² nāma sūkaraṃ posesuṃ. Taṃ disvā Cullalohito bhātaraṃ pucchi: „imasmiṃ kule kammadhuraṃ vaḍḍhamānaṃ amhe dve bhātike nissāya vaḍḍhati, ime pane ambhākaṃ tiṇapalālādīn³ eva denti, sūkaraṃ yāgubhattena posenti, kena nu kho kāraṇeṃ esa etaṃ labhatīti“. Ath⁴ assa bhātā „tāta Cullalohita, mā tvaṃ etassa bhojanaṃ pihayi, ayam⁵ sūkaro maraṇabhattaṃ⁶ bhuñjati, ‘etissā hi kumārikāya vivāhakāle āgatānaṃ pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti’ ime etaṃ sūkaraṃ posenti, ito katipāhass⁷ accayena te manussā āgamissanti, atha naṃ sūkaraṃ pādesu gahetvā kaḍḍhentā heṭṭhāmaṇcato nīharitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā pāhunakānaṃ sūpavyañjanaṃ kāriyamānaṃ passissasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Mā Muṇikassa⁸ pihayi, āturaṇṇāni⁹ bhuñjati,
appossukko bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇaṃ ti. 29.

Tattha mā Muṇikassa⁸ pihayīti Muṇikassa⁸ bhojane piham mā uppādesi, esa subhojanaṃ bhuñjatīti mā Muṇikassa⁸ pihayi, kadā nu kho aham pi evaṃ sukhito bhaveyyaṃ ti mā Muṇikabhāvaṃ⁴ patthayi, ayam pi āturaṇṇāni bhuñjatīti āturaṇṇānīti maraṇabhōjanāni, appossukko bhusaṃ khādā⁵ 'ti tassa bhojane nirussukko hutvā attanā laddhaṃ bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇaṃ ti etaṃ dīghāyubhāvassa kāraṇaṃ.

Tato na cirass¹ eva te manussā āgamiṃsu. Muṇikaṃ ghātetvā nānappakārehi paciṃsu. Bodhisatto Cullalohitaṃ āha: „diṭṭho te tāta Muṇiko“² ti. „Diṭṭham me bhātika Muṇikassa³ bhojanaphalaṃ, etassa bhattato sataguṇena sahassaguṇena ambhākaṃ tiṇapalālābhusamattam eva uttamaṃ ca anavajjaṃ ca dīghāyulakkhaṇaṃ cā“⁴ ti.

Satthā „evaṃ kho tvaṃ bhikkhu pubbe pi imaṃ kumārikaṃ nissāya jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṅgikabhāvaṃ

¹ C² C² bhavissasīti. ² C² munikaṃ. ³ C² -bhatto. ⁴ C² muni-. ⁵ C² āturaṇṇāni corrected to āturaṇṇāni, C² C² āturaṇṇāni. ⁶ C² C² muni-.

gato" ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Muṇikasūkaro¹ ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, thullakumārīkā sā eva, Cullalohito Ānando, Mahāloḥito pana aham evā" 'ti. Muṇikajātakam¹. Kuruṅgavaggo tatiyo.

4. KULĀVAKAVAGGA.

1. Kulāvakajātaka.

Kulāvakā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aparissāvetvā pāṇiyam pītam bhikkhum ārabha kathesi. Sāvattthito kira dve saḥāyakā daharā bhikkhū janapadam gantvā ekasmiṃ phāsukaṭṭhāne yathājjhāsayam vasitvā „Sammāsambuddham passissāmā" 'ti puna tato nikkhamitvā jetavanābhimukhā pāyimsu. Ekassa hatthe parissāvanam atthi, ekassa n' atthi, dve pi ekato pāṇiyam parissāvetvā pivanti. Te ekadivasam vivādam akaṃsu. Parissāvanasāmiko itarassa parissāvanam adatvā sayam eva pāṇiyam parissāvetvā pivi. Itaro pana parissāvanam alabhitvā pipāsam sandhāretum asakkonto aparissāvetvā pāṇiyam pivi. Te ubho pi anupubbena Jetavanam āgantvā Satthāram vanditvā nisīdīmsu. Satthā sammodaniyam katham katvā „kuto āgat' atthā" 'ti pucchi. „Bhante mayam Kosalajanapade ekasmiṃ gāmake vasitvā tato nikkhamitvā tumhākam dassanattthāya āgatā" ti. „Kacci pana samaggā āgat' atthā" 'ti. Aparissāvanako āha: „ayam bhante antarāmagge mayā saddhim vivādam katvā parissāvanam na' dāsīti." Itaro „ayam bhante aparissāvetvā va jānam sappāṇakam udakam pivīti" āha. „Saccam kira tvam bhikkhu jānam sappāṇakam udakam pivīti". „Āma bhante aparissāvitaṃ udakam pītam mayā" ti. Satthā „bhikkhu pubbe paṇḍitā devanagare rajjam kārentā³ yuddhaparājitā samuddapiṭṭhena palāyantā issariyam nissāya 'pāṇavadam na karissāmā' 'ti tāva mahantaṃ yasam pariccajitvā supaṇṇapotakānam jīvitam datvā ratham nivattayīmsū" 'ti vatvā atūtam āhari:

1. Cfr. Dhammapada p. 186. ¹ C^o muni-. ² C^o nā. ³ C^k C^o kārento.

Attīte Magadharatṭhe Rājagahe eko Magadharājā rajjāṃ karesi. Tadā Bodhisatto yathā etarahi Sakko purime attabhāve Magadharatṭhe Macalagāmake nibbatti evaṃ tasmim̐ yeva Macalagāmake mahākulassa putto hutvā nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Maghakumāro tv-eva nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto Maghamāṇavo ti paññāyittha. Ath' assa mātāpitāro samānā-jātiyaṃ kulato dārikaṃ ānayaṃsu. So putta-dhītāhi vaḍḍhamāno dānapatī¹ ahosi, pañca sīlāni rakkhati. Tasmim̐ ca gāme tiṃs' eva kulāni honti, te ca tiṃsa kulamanussā ekadivasaṃ gāmamajjhe tthatvā gāmakammaṃ karonti. Bodhisatto tthitattḥāne pādehi paṃsum viyūhitvā taṃ padesaṃ ramaṇiyaṃ katvā attḥāsi, ath' añño eko āgantvā tasmim̐ tḥāne tthito. Bodhisatto aparaṃ tḥānaṃ ramaṇiyaṃ kāvā attḥāsi, tatthāpi añño tthito. Bodhisatto aparaṃ pi aparaṃ pīti sabbesaṃ² pi tthitattḥānaṃ³ ramaṇiyaṃ katvā aparena samayena tasmim̐ tḥāne maṇḍapaṃ kāresi, maṇḍapam pi aparetvā sālāṃ kāresi, tattha phalakāsanāni santharitvā paṇiyacātiṃ tḥapesi. Aparena samayena te pi tiṃsa janā⁴ Bodhisattena samānacchandaṃ ahesuṃ. Te Bodhisatto pañcasu⁵ silesu patitṭhāpetvā tato patṭhāya tehi saddhim̐ puññāni karonto vicarati. Te pi ten' eva saddhim̐ puññāni karontā kālāsu⁶ eva vutṭhāya vāsipharasumusalahatthā catumahāpathādisu⁷ musalena pāsāṇe ubbattetvā pavattenti⁸, yānānaṃ akkhapaṭighātarukkhe haranti, visamaṃ samaṃ karonti, setuṃ attharanti, pokkharaniyo khaṇanti¹, sālāṃ karonti, dānāni denti, sīlāṃ rakkhanti, evaṃ yebhuyyena sakalagāma-vāsino Bodhisattassa ovāde tthatvā sīlāni rakkhimsu. Atha nesaṃ gāma-bhojako cintesi: „ahaṃ pubbe etesu suraṃ pivantesu paṇātipātādini karontesu cāṭikahāpaṇādivasena c' eva daṇḍabalivasena ca dhanāṃ labhāmi, idāni pana Magho māṇavo 'sīlāṃ rakkhāpemi' tesam̐⁹ paṇātipātādini

¹ so all three MSS. ² C^k C^v sabbesaṃ. ³ C^k tthitattḥānaṃ. ⁴ C^k jāta corrected to jāta, C^v jānā corrected to janā. ⁵ C^k pañcā. ⁶ C^k C^v -pathādisu. ⁷ C^k C^v pavaddhenti, C^v pavaddhenti corrected to pavattenti. ⁸ C^v nesaṃ.

kātum na deti, idāni pana te pañca silāni rakkhāpessāmīti“
 kuddho rājānam upasāṃkamitvā „deva bahū¹ corā gāmaghāta-
 kādini karontā vicarantīti“ āha. Rājā tassa vacanam sutvā
 „gaccha, te ānehīti“ āha. So gantvā sabbe pi te bandhitvā
 ānetvā „ānītā deva corā“ ti rañño ārocesi. Rājā tesam kam-
 mam asodhetvā va „hatthinā te maddāpethā“² 'ti āha. Tato
 sabbe pi te rājaṅgane nipajjāpetvā hatthim ānayimsu. Bodhi-
 satto tesam ovādam adāsi: „tumhe silāni āvajjetha, pesuñña-
 kārake ca rañne ca hatthimhi ca attano sarire ca ekasadisam
 eva mettam bhāvetthā“³ 'ti. Te tathā akāmsu. Atha nesaṃ
 maddanattthāya hatthim upanesum. So upanīyamāno⁴ pi na
 upagacchati, mahāvīravam viravitvā palāyati. Aññaṃ aññaṃ
 hatthim ānayimsu. Te pi tath' eva palāyimsu. Rājā „etesam
 hatthe kiñci osadham bhavissatīti“ cintetvā „vicinathā“⁵ 'ti
 āha. Vicinantā adisvā⁶ „n' atthi devā“⁷ 'ti āhaṃsu. „Tena
 hi kiñci mantam parivattessanti, pucchatha te: 'atthi vo pari-
 vattanamantā'“⁸ ti. Rājapurisā pucchimsu. Bodhisatto „atthīti“
 āha. Rājapurisā „atthi kira devā“⁹ 'ti ārocayimsu. Rājā sabbe
 pi te pakkosāpetvā „tumhākaṃ jānanamantaṃ kathethā“¹⁰ 'ti
 āha. Bodhisatto avoca: „deva añño amhākaṃ manto nāma n'
 atthi, amhe pana tiṃsamattā janā pāṇam na hanāma, adinnaṃ
 nādiyāma, micchā na carāma, musāvādam na kathema, majjaṃ
 na pivāma, mettam bhāvema, dānaṃ dema, maggaṃ samaṃ
 karoma, pokkharaniyo khanāma¹¹, sālaṃ kārema¹², ayaṃ amhā-
 kaṃ manto ca parittaṃ ca vaḍḍhiṃ¹³ cā“¹⁴ 'ti. Rājā tesam
 pasanno pesuññakārakassa sabbaṃ gehavibhavaṃ taṃ ca tesam¹⁵
 ñeva dāsaṃ katvā adāsi, taṃ hatthiṃ ca gāmaṃ ca tesam¹⁶
 ñeva adāsi. Te tato paṭṭhāya yathāruciya puññāni karontā
 „catumahāpathe mahantaṃ¹⁷ sālaṃ kāressāmā“¹⁸ 'ti vaḍḍhakim
 pakkosāpetvā sālaṃ paṭṭhapesum, mātugāmesu pana viga-

¹ C^v bahū. ² all three MSS. upanīyyamāno. ³ C^v adisvā. ⁴ C^k C^v khaṇāma.

⁵ C^k karema, C^v karoma. ⁶ so all three MSS. ⁷ C^k C^v tesam. ⁸ C^k mā-
 hatthani. ⁹ C^k C^v kāressāmā.

tacchandatāya tassā sālāya mātugāmānaṃ pattim nādaṃsu. Tena samayena Bodhisattassa gehe Sudhammā Cittā Nandā Sujātā ti catasso itthiyo honti. Tāsu Sudhammā vaddhakimā saddhim ekato hutvā „bhātika imissā sālāyaṃ maṃ jeṭṭhikaṃ karohīti“ vatvā lañcaṃ adāsi. So „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā paṭhamam eva kaṇṇikaruḁḁhaṃ sukkhāpetvā tacchetvā vijjhātvā kaṇṇikaṃ niṭṭhapetvā¹ vatthena palivethetvā ṭhapesi. Atha sālāṃ niṭṭhapetvā² kaṇṇikāropanakāle „aho“ ayyā ekam na karimhā³ „ti āha. „Kin nāma hoti“. „Kaṇṇikā laddhum vatta-tīti“. „Hotu, āharissāmā“ 'ti. „Idāni chinnaruḁḁhaṃ kātum na sakkā, pubbe yeva chinditvā tacchetvā vijjhātvā ṭhapita-kaṇṇikā laddhum vattatīti“. „Idāni kim kātābbaṃ“ ti. „Sace kassaci gehe niṭṭhapetvā⁴ ṭhapitavikkāyikakaṇṇikā atthi sā pariyesitabbā“ ti. Te pariyesantā Sudhammāya gehe disvā mūlena na labhiṃsu. „Sace maṃ sālāya pattikaṃ karotha dassāmiti“ vutte pana „mayāṃ mātugāmānaṃ pattim na damhā“ 'ti āhaṃsu. Atha ne vaddhaki⁵ āha: „ayyā tumhe kim ka-thetha, ṭhapetvā Brahmaḁḁhaṃ aṇṇaṃ mātugāmarahitaṭṭhānaṃ nāma n' atthi, gaṇhatha kaṇṇikaṃ, evaṃ sante ambaḁḁhaṃ kammaṃ niṭṭhaṃ gamissatīti“. Te „sādhū“ 'ti kaṇṇikaṃ gahetvā sālāṃ niṭṭhapetvā āsanaphalaḁḁhaṃ santharitvā pāṇi-yacātiyo⁶ ṭhapetvā yāgubhattaṃ nibandhiṃsu, sālāṃ pākārena parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā anto pākāre vālukaṃ⁷ ākiritvā bahi pākāre tālapantiṃ⁸ ropesuṃ. Cittāpi tasmiṃ ṭhāne uyyānaṃ kāresi, „pupphūpagaphalūpagaruḁḁho“ asuko nāma tasmiṃ n' atthīti⁹ nāhosi. Nandāpi tasmiṃ yeva ṭhāne pokkharāṇiṃ kāresi paṇcavannehi padumehi saṇṇhannaṃ ra-manīyaṃ. Sujātā kiṇci na¹⁰ akāsi. Bodhisatto „mātu upaṭṭhānaṃ pitu upaṭṭhānaṃ kule jeṭṭhāpacāyikakammaṃ saccavācaṃ

¹ C² niṭṭhapetvā. ² C² C³ niṭṭhapetvā. ³ C² aho. ⁴ C³ sarimhā. ⁵ so all three MSS. ⁶ C² pāṇiya-. ⁷ C² vālukaṃ. ⁸ C³ -panniṃ. ⁹ C² pupphūpagaphalūpaga-. ¹⁰ C² omits na.

apharusavācam¹ apisunavācam¹ maccheravinayan² ti imāni
satta vatapadāni pūretvā

Mātāpettibharam³ jantum kule jetthāpacāyinaṃ
saṇhaṃ sakhilasambhāsaṃ pesuneyyappahāyinaṃ⁴
Maccheravinaye yuttam⁵ saccam⁶ kodhābhibbhum⁷ naram⁸
tam ve devā tāvatimsā āhu sappuriso itīti

evaṃ pasamsiyabhāvaṃ āpajjitvā jīvitapariyosāne tāvatimsa-
bhavane Sakko va⁹ devarājā hutvā nibbatti. Te pi 'ssa sahāyā
tatth' eva nibbattimsu. Tasmim¹⁰ kāle tāvatimsabhavane asurā
paṭivasanti. Sakko devarājā „kim no sādharāṇena rajjena“
'ti asure dibbapānaṃ pāyevā matte samāne pādesu gahetvā
Sinerupapāte khipāpesi. Te asurabhavanam eva sampā-
puṇimsu. Asurabhavanam nāma Sinerussa hetthimatale tāva-
timsadevalokappamāṇam eva, tattha devānaṃ pāricchattako
viya Cittapātali¹¹ nāma kappatthiyarukkho hoti. Te Cittapātaliyā
pupphitāyā jānanti: „nāyaṃ amhākaṃ devaloko, devalokasmim¹²
hi pāricchattako pupphatīti“. Atha te „jara-Sakko amhe
matte katvā mahāsamuddapitthe khipitvā amhākaṃ devana-
garam¹³ gaṇhi“. Te „mayam¹⁴ tena saddhim¹⁵ yujjhitvā amhākaṃ
devanagaram eva gaṇhissāmā“ 'ti pipillikā viya thambhaṃ
Sinerum¹⁶ anusaṇcaramānā utthahimsu. Sakko „asurā kira
utthitā“ ti sutvā samuddapitthe yeva abbhuggantvā yujjhamāno
tehi parājito diyaḍḍhayanāsatikena Vejayanatarathena dakkhiṇa-
samuddassa matthakamatthakena palāyitum āraddho. Ath'
assa ratho samuddapitthena vegena gacchanto Simbalivanam¹⁷
pakkhanto¹⁸. Tassa gamanamagge Simbalivanam¹⁹ tālavanam²⁰
viya chijjitvā chijjitvā samuddapitthe patati. Supannapotakā
samuddapitthe parivattentā mahāravaṃ ravimsu. Sakko Mā-
taliṃ pucchi: „samma Mātali, kiṃsaddo nām' esa, atikaruṇo

¹ O¹ -supa-, C¹ -sūpa-. ² O² O² tam maccheravinayaṃ. ³ O³ -haram, C³ -hāraṃ.

⁴ O⁴ pesuneyya-. ⁵ C⁵ ca, C⁵ va added. ⁶ C⁶ -pātali. ⁷ C⁷ C⁷ mayan. ⁸ O⁸
simbali-. ⁹ C⁹ pakkhante.

ravo vattatīti“. „Deva tumhākaṃ rathavegaviccunṇite Simbalivane patante supaṇṇapotakā maraṇabhayaṭṭajjitaṃ ekaviravaṃ viravanti“. Mahāsatto „samma¹ Mātali², mā amhe nissāya ete kilamantu, na mayaṃ issariyaṃ nissāya paṇavadhakammaṃ karoma, etesaṃ pana atthāya mayaṃ jīvitaṃ paricajjivā asurānaṃ dassāma, nivattay³ etaṃ rathan“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kulāvaka Mātali Simbalismim
isāmukhena parivajjayassu,
kāmaṃ cajāma asuresu pāṇaṃ,
mā-y-ime dijā vikulāvā ahesun ti. 30.

Tattha kulāvakaṃ ti supaṇṇapotakā, Mātali²ti sārathim āmantesi, Simbalismim ti passa ete simbalirukkhe³ olambantā ṭhitā ti dasseti, isāmukhena parivajjayassu⁴ ti ete etassa rathassa isāmukhena yathā na haññanti evaṃ te parivajjayassu, kāmaṃ cajāma asuresu pāṇaṃ ti yadi amhesu asurānaṃ pāṇaṃ cajantesu etesaṃ sotthi hoti kāmaṃ⁴ cajāma ekaṃsen⁵ eva mayaṃ asuresu amhākaṃ pāṇaṃ⁶ cajāma, māyime dijā vikulāvā ahesun ti ime pana dijā ime garuḷapotakā viddhastaviccunṇitakulāvakatāya⁶ vikulāvā mā ahesun mā amhākaṃ dukkhaṃ etesaṃ uparikkhīpa, nivattaya nivattaya rathan ti.

Mātali² saṃgāhako tassa vacanaṃ sutvā rathaṃ nivattetvā aññena maggena devaḷokābhimukhaṃ akāsi. Asurā pana taṃ nivattayamānaṃ eva disvā „addhā aññehi pi cakkavālehi Sakka āgacchanti, balaṃ labhitvā ratho nivatto bhaviṣṣatīti“ maraṇabhayaḃhītaṃ palāyivā asurabhavanaṃ eva pavisiṃsu. Sakko pi devanagaraṃ pavisitvā dvisu devaḷokesu devagaṇeṇa parivuto nagaramajjhe atṭhāsi. Tasmim khaṇe paṭhaviṃ bhinditvā yojanasahassubbedho Vejayantapāsādo utṭhahi. Vijayante utṭhitattā Vejayanto t⁷ eva nāmaṃ akaṃsu. Atha Sakko puna asurānaṃ anāgamanatthāya pañcasu ṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapesi, yaṃ sandhāya vuttaṃ:

¹ C^o sammā. ² C^o C^o mātali. ³ C^o simbalī-. ⁴ C^o kāmaṃ. ⁵ C^o pāṇaṃ.
⁶ C^o viddhastavā-. ⁷ C^o mātali.

Antarā dvinnam¹ ayujjhapurānam
 pañcavidhā ṭhapitā abhirakkhā:
 uragakaroṭi payassa ca hāri²
 madanayutā caturō ca mahantā ti.

Dve nagarāni pi yuddhena gahetuṃ asakkuṇṇeyyatāya ayujjhapurāni nāma jātāni devanagaraṇi ca asuranagaraṇi ca, yadā hi asurā balavantā honti atha devehi palāyitvā devanagaraṇi pavisitvā dvāre pibhite asurānaṃ satasahassam pi kiñci kātuṃ na sakkoti³, yadā devā balavantā honti atha asurehi palāyitvā asuranagaraṇi dvāre pibhite Sakkānaṃ satasahassam pi kiñci kātuṃ na sakkoti⁴. Iti imāni dve nagarāni ayujjhapurāni nāma. Nesaṃ antarā etesu uragādisu pañcasu ṭhānesu Sakkena rakkhā ṭhapitā. Tattha uragasaddena nāgā gahitā, te uḍake balavantā honti, tasmā Sinerussa paṭhamālinde⁵ tesam ārakkhā, karoṭisaddena supannā gahitā, tesam kira karoṭi nāma pānabhojanaṃ, tena nāmaṃ labhiṃsu, dutiyālinde⁶ tesam ārakkhā, payassa hārisaddena kumbhaṇḍā gahitā, dānavarakkhasā kir' ete, tatiyālinde⁷ tesam ārakkhā, madanayutasaddena yakkhā gahitā, visamacārino kir' ete yuddhamsoṇḍā⁸, catutthālinde⁹ tesam ārakkhā, caturō ca mahantā ti cattāro mahārājāno vuttā, pañcamālinde¹⁰ tesam ārakkhā, tasmā yadā asurā kupitā āvilacittā devapuraṃ upayanti pañcavidhesu yaṃ girino paṭhamam paribhaṇḍam tam uragā paribāhiya tiṭṭhanti, evam sesesu sesā.

Imesu pana pañcasu ṭhānesu ārakkham ṭhapetvā Sakko⁹ devānam indo⁹ dibbasampattim arubhavamāne Sudhammā cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, kaṇṇikāya dinnanissandena c' assā pañcayojanasatikā Sudhammā nāma deva-manisabhā udapādi, yattha dibbasetacchattassa hetthā yojanappamāṇe kañcanapallāṇike¹⁰ nisinnō Sakko devānam indo devamanussānaṃ kattabbakiccāni karoti. Cittāpi cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, uyyānassa karananissandena c' assā Cittalatāvanam nāma uyyānam udapādi. Nandāpi cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, pokkharanīnissandena¹¹ c' assā Nandā nāma pokkharanī udapādi. Sujātā

¹ C^v dinnam. ² C^v hāri. ³ C^v sakkonti. ⁴ C^v sakkonti corrected to sakkoti. ⁵ C^v -linde. ⁶ C^v C^v -linde. ⁷ C^v yuddhamsoṇḍā. ⁸ so all three MSS., instead of Sakke? ⁹ so all three MSS., instead of inde? ¹⁰ C^v -pallāṇike. ¹¹ C^v pokkharanī-.

pana kusalakamassa akatattā ekasmiṃ araṇṇe kandarāya
 bakasakuṇikā hutvā nibbattā. Sakko „Sujātā na paṇṇāyati,
 kattha nu kho nibbattā“ ti āvajjento disvā tattha gantvā taṃ
 ādāya devalokaṃ gantvā tassā ramaṇiyaṃ devanagaraṃ Su-
 dhammaṃ devasabhaṃ Cittalatāvanaṃ Nandāpokkharaṇiṃ ca
 dassetvā „etā kusalaṃ katvā mayhaṃ pādaparicārikā hutvā
 nibbattā, tvaṃ pana kusalaṃ akatvā tiracchānayaniyaṃ nibbattā,
 ito paṭṭhāya sīlaṃ rakkhā“¹ ti taṃ ovaditvā pañcasu silesu
 paṭiṭṭhapetvā² tatth' eva netvā vissajjesi. Sāpi tato paṭṭhāya
 sīlaṃ rakkhati. Sakko katipāhaccayena „sakkā nu kho sīlaṃ
 rakkhitun“³ ti gantvā maccharūpena uttāno hutvā purato nipajji.
 Sā „matamacchako“⁴ ti saṇṇāya sīse aggahesi, maccho naṅ-
 guṭṭhaṃ⁵ cālesi, atha naṃ „jīvati, maṇṇe“⁶ ti vissajjesi. Sakko
 „sādhu sādhu, sakkhissasi sīlaṃ rakkhitun“⁷ ti agamāsi. Sā
 tato cutā Bārāṇasīyaṃ kumbhakāragehe nibbatti. Sakko „kahaṃ⁸
 nu kho nibbattā“⁹ ti tattha nibbattabhāvaṃ ṇatvā suvaṇṇa-
 elālūkānaṃ¹⁰ yānakaṃ pūretvā majjhe gāmassa mahallakave-
 sena nisiditvā „elālūkāni¹¹ gaṇhatha, elālūkāni¹² gaṇhatha“¹³ ti
 ugghosesi. Manussā āgantvā „dehi tātā“¹⁴ ti āhaṃsu. „Ahaṃ
 sīlaṃ¹⁵ rakkhakānaṃ demi, tumhe sīlaṃ rakkhatha“¹⁶ ti. „Mayaṃ
 sīlaṃ nāma na jānāma, mūlena dehīti“¹⁷. „Nā mayhaṃ mūlena
 attho, sīlarakkhakānaṃ¹⁸ nevāhaṃ dammīti“¹⁹. Manussā „koci
 ayaṃ lālako“²⁰ ti pakkamimsu. Sujātā taṃ²¹ pavattiṃ sutvā
 „mayhaṃ ānītaṃ bhavissatīti“²² cintetvā gantvā „dehi tātā“²³ ti
 āha. „Sīlaṃ rakkhasi amma“²⁴ ti. „Ama rakkhāmīti“²⁵. „Idaṃ
 mayā tuyhaṃ eva atthāya ābhatan“²⁶ ti saddhiṃ yānakena
 gehadvāre ṭhapetvā pakkāmi. Sāpi yāvajīvaṃ sīlaṃ rakkhitvā
 tato cutā Vepacittiyassa asurindassa dhītā hutvā nibbatti,
 silānisamsena abhirūpā ahoṣi. So tassā vayappattakāle „mayhaṃ
 dhītā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhatū“²⁷ ti asure sanni-

¹ C^o paṭiṭṭhapetvā. ² C^o naṅgu-. ³ C^o kahaṃ. ⁴ C^o suvaṇṇalūkānaṃ. ⁵ C^o
 elālūkāni. ⁶ C^o sīla. ⁷ C^o sīlaṃ-. ⁸ C^o elālūko. ⁹ C^o naṃ.

pātesi. Sakko „kahaṃ nu sā nibbattā“ ti olokeno tattha nibbattabhāvaṃ ñatvā „Sujātā cīttarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhanti¹ maṃ gaṇhissatīti“ asuravaṇṇaṃ māpetvā tattha agamāsi. Sujātā² alaṃkaritvā sannipātattṭhānaṃ ānetvā „cīttarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhā“³ 'ti āhaṃsu. Sā olokenā⁴ Sakkaṃ disvā pubbe pi sinehavasena „ayam me sāmiko“ ti aggahesi. So taṃ devanagaraṃ ānetvā adḍhatiyānaṃ nātakakoṭṭīnaṃ jettṭhikaṃ katvā yāvātāyukaṃ tṭatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā devarājāṃ kārayamānā attano jīvitam pariccajantāpi paṇḍitipātaṃ na karīṃsu, tvaṃ nāma evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā aparissāvitam sappānaṃ udakaṃ pivissasīti“ taṃ bhikkhuṃ garahitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mātali saṃgāhako Ānando aho, Sakko pana aham evā“⁵ 'ti. Kulāvakajātakaṃ.

2. Naccajātika.

Rudāṃ manuññaṃ ti. Idāṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ bahubhaṇḍikaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Vatthum heṭṭhā Devadhammajātaka vuttasadisam eva. Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Kimkāraṇā tvaṃ bahubhaṇḍo jāto“ ti. So ettaṃ sutvā va kuddho nivāsanapārūpanaṃ⁶ chaḍḍetvā⁷ „iminā dāni nihārena vicāramitū“ Satthu purato naggo aṭṭhāsi. Manussā dhi⁸ dhīti āhaṃsu. So tato palāyitvā hināyāvatto. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ sannisinnā „Satthu nāma purato evarūpaṃ karissasīti“ tassa agunakathaṃ kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti bhikkhū pucchi. „Bhante 'so hi nāma bhikkhu tumhākaṃ purato catuparisamajjhe hirottappaṃ pahāya gāmadārako viya naggo tṭatvā⁹ manussehi jigucchiyamāno hināya vattitvā sāsanaṃ parihīno' ti tassa agunakathāya nisinn' amhā“¹⁰ 'ti. Satthā „na bhikkhave idān' ev' eso¹¹ bhikkhu hirottappābhāvena ratanasāsanaṃ parihīno, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihīno yevā“¹² 'ti vatvā atūtaṃ āhari:

¹ C^k C^v gaṇhanti, C^s gaṇhanti. ² all three MSS. sujātā. ³ all three MSS. olokenā. ⁴ C^k -pārūpanaṃ. ⁵ C^s chaḍḍetvā. ⁶ C^v dhi. ⁷ C^s gāmadārako viya naggo viya hutvā. ⁸ C^k idānevaso.

Atte paṭhamakappe catuppadā Sihaṃ rājānaṃ akaṃsu,
macchā Ānandamacchaṃ, sakunā Suvannahaṃsaṃ. Tassa
pana Suvannarājahaṃsassa dhītā haṃsapotikā abhirūpā ahoṣīti
so tassā varaṃ adāsi. Sā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ
vāresi. Haṃsarājā tassā varaṃ datvā Himavante sabbasakuṇe
sannipātāpesi. Nānappakārā¹ haṃsamorādayo sakunagaṇā samā-
gantvā ekasmiṃ mahante pāsānatale sannipatiṃsu. Haṃsarājā
„attano cittarucitaṃ sāmikaṃ āgantvā gaṇhatū“² 'ti dhītaraṃ
pakkosāpesi. Sā sakunasamghaṃ oloketi³ maṇivaṇṇagīvaṃ
citrapekhuṇaṃ⁴ moraṃ disvā „ayaṃ me sāmiko hotū“⁵ 'ti
rocesi. Sakunasamghā moraṃ upasaṃkamitvā āhaṃsu: „samma
mora ayaṃ rājadhītā ettakānaṃ sakunānaṃ majjhe sāmikaṃ
rocenti⁶ tayi ruciṃ uppādesīti“. Moro „ajjāpi tāva me balaṃ
na passasīti“⁷ atituṭṭhiyā⁸ hirottappaṃ bhinditvā tāva mahato
sakunasamghassa majjhe pakkhe pasāretvā naccitum ārabhi,
naccanto appaticchanno ahosi. Suvannahaṃsarājā lajjito imassa
n' eva ajjhattasamuṭṭhānā hiri atthi na bahiddhasamuṭṭhānaṃ
ottappaṃ, nāssa bhinnahirottappaṃ mama dhītaraṃ dassāmīti“⁹
sakunasamghamajjhe imaṃ gātham āha:

Rudam¹ manuññaṃ rucirā ca piṭṭhi
veḷuriyavaṇṇūpanibhā ca gīvā
vyāmaṃmattāni ca pekkhuṇāni,
naccena te dhītaraṃ no dadāmi. 31.

Tattha rudam manuññaṃ ti, takārassa dakāro kato, rudam manāpaṃ,
vassitasaddo madhuro ti attho, rucirā ca piṭṭhīti piṭṭhi² pi te citrā c' eva
sobhanā ca, veḷuriyavaṇṇūpanibhā ti veḷuriyamaṇivaṇṇasaddisā, vyāma-
mattānīti ekavyāmapamāṇāni, pekkhuṇānīti piṭṭhāni, naccena te dhī-
taraṃ no dadāmi ti hirottappaṃ bhinditvā naccitabhāven' eva te evarūpassa
nillajjassa dhītaraṃ no dadāmi ti vatvā

Haṃsarājā tasmiṃ yeva parisamajjhe attano bhāginey-
yahaṃsapotakassa dhītaraṃ adāsi. Moro haṃsapotikaṃ ala-

¹ C^v -kārānaṃ, C^v -kāra. ² all three MSS. oloketi. ³ C^k -pekhuṇaṃ, C^v -pekhu-
naṃ. ⁴ all three MSS. rocenti. ⁵ C^v atuṭṭhiyā. ⁶ C^k C^v rudam. ⁷ C^v C^v piṭṭhi.

bhivā lajjitvā tato va utthahitvā palāyi. Haṃsarājāpi attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa hirottappaṃ bhinditvā ratanaśāsanā parihīno, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihīno yevā“ 'ti imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā moro bahubhaṇḍiko ahosi, haṃsarājā pana ahaṃ evā“ 'ti. Naccajātaṃ.

3. Sammodamānajaṭaka.

Sammodamānā ti. Idaṃ Satthā Kapilavatthum upanisāya nigrodhārāme viharanto cumbaṭakalaham ārabha kathesi. So Kuṇḍalajātake āvibhavissati. Tadā pana Satthā nātake āmantetvā „mahārājāno, nātakānaṃ aṇṇamaṇṇaṃ viggaho nāma na yutto, tiracchānagatāpi pubbe samaggakāle paccāmitte abhibhavitvā yadā vivādam āpannā tadā mahāvīnaśaṃ pattā“ ti nātirajakulehi āyācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto vaṭṭakayoniyaṃ nibbattitvā anekavaṭṭakasahassaparivāro araṇṇe vasati. Tadā eko vaṭṭakaluddako tesam vasanaṭṭhānaṃ gantvā vaṭṭakavassitaṃ katvā tesam sannipatitabhāvaṃ nātvā tesam upari jālaṃ khipitvā pariyañtesu maddanto sabbe ekato katvā pacchīm pūretvā gharāṃ gantvā te' vikkhiṇitvā tena mūlena jīvikaṃ kappeti. Ath' ekadivaśaṃ Bodhisatto te vaṭṭake āha: „ayaṃ sākuṇiko³ amhākaṃ nātake vīnaśaṃ pāpeti, ahaṃ ekaṃ upāyaṃ jānāmi yen' esa amhe gaṇhitum na sakkhissati, ito dāni paṭṭhāya etena⁴ tumhākaṃ upari jāle khittamatte ekeko ekekaṃ jālakkhike sīsaṃ ṭhapetvā jālaṃ ukkhipitvā icchitaṭṭhānaṃ haritvā ekasmiṃ kaṇṭakagumbe pakkhipatha, evaṃ sante tena tena ṭhānena palāyissāmā“ 'ti. Te sabbe „sādhū“ 'ti paṭisaṇṇimsu. Dutiyadivase upari jālaṃkhitte⁵ Bodhisattena vuttanāyena⁶ eva jālaṃ ukkhi-

3. Cfr. J. R. A. S. December, 1870. ¹ C^o ne. ² C^o C^o sakuniko, C^o sakuniko.
³ C^o etc. ⁴ so all three MSS.

pitvā ekasmim kaṇṭakagumbe khipitvā sayam hetthābhāgena tato palāyimsu. Sākuṇikassa gumbato jālam mocentass' eva vikālo jāto. So tucchahattho va' agamāsi. Punadivasato patthāya pi vaṭṭakā tath' eva karonti. So pi yāva suriyass' atthagamanā jālam eva mocento kiñci alabhitvā tucchahattho va geham gacchati. Ath' assa bhariyā kujjhitvā „tvam divase divase tucchahattho āgacchasi, aññam pi te bahi positabbaṭṭhānam atthi maññe“ ti āha. Sākuṇiko „bhadde mama aññam' positabbaṭṭhānam n' atthi, api ca kho pana te vaṭṭakā samaggā hutvā caranti, mayā khittamattaṃ jālam ādāya kaṇṭakagumbe khipitvā gacchanti, na kho pana te sabbakālam eva sammodamānā viharissanti, tvam mā cintayī¹, yadā te vivādam āpajjissanti tadā te sabbe vādāya tava mukhaṃ hāsaya-māno āgacchissāmīti“ vatvā bhariyāya⁴ imam gātham āha:

Sammodamānā gacchanti jālam ādāya pakkhino,
yadā te vivadissanti tadā ehinti me vasan ti. 32.

Tattha yadā te vivadissantīti yasmiṃ kāle te vaṭṭakā nānāladhikā nānāgāhā hutvā vivadissantīti kalahaṃ karissantīti attho, tadā ehinti me vasan ti tasmim kāle sabbe pi te mama vasam āgacchissantī, athāhaṃ te gahetvā tava mukhaṃ hāsayaṃto āgacchissāmīti bhariyaṃ samassāsesi.

Katipāhass' eva pana accayena eko vaṭṭako gocarabhūmim otaranto asallakkhetvā aññassa sīsam akkamī². Itaro „ko maṃ sīse akkamīti“ kujjhi. „Ahaṃ asallakkhetvā akkamim, mā kujjhīti“ vutte pi ca kujjhi yeva. Te punappuna kathentā „tvam eva maññe jālam ukkhipasīti“ aññamaññam vivādam karimsu. Tesu vivadantesu Bodhisatto cintesi: vivā-dake sotthibhāvo nāma n' atthi, idān' eva te jālam no ukkhipissantī, tato mahantaṃ vināsaṃ pāpunissantī, sākuṇiko okāsaṃ labhissati, mayā imasmiṃ thāne na sakkā vasitun³ ti so attano parisam ādāya aññattha gato. Sākuṇiko pi kho

¹ C² omits va. ² C² mamaññam. ³ C² cintayī. ⁴ C² omits bhariyāya. ⁵ C² akkamī.

katipāhaccayena āgantvā vaṭṭakavassitaṃ vassitvā tesam sanni-
patitānaṃ upari jālaṃ pakkhipi. Ath' eko vaṭṭako „tuyhaṃ
kira jālaṃ ukkhipantass' eva matthake lomāni patitāni, idāni
ukkhipā“ 'ti āha. Aparo „tuyhaṃ kira jālaṃ ukkhipantass'
eva dvīsu pakkhesu pattāni patitāni, idāni ukkhipā“ 'ti āha.
Iti tesam „tvaṃ ukkhipā“ 'ti vadantānaṃ¹ űeva sākuṇiko jālaṃ
ukkhipitvā sabbe va te ekato katvā pacchiṃ pūretvā bhariyaṃ
hāsayamāno gehaṃ agamāsi.

Satthā „evaṃ mahārāja nātakānaṃ kalaho nāma na yutto, kalaho
vināsamūlaṃ eva hotīti“ imaṃ dhammaḍesanaṃ āharitvā anusandhiṃ
ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā apaṇḍitavaṭṭako Devadatto ahoṣi,
paṇḍitavaṭṭako pana ahaṃ evā“ 'ti. Sammodamānaṃ jātaṃ.

4. Macchajātaka.

Na maṃ sītaṃ na maṃ uṇhaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane
vihāranto purāṇadutiyaikapalobhanaṃ² ārabha kathesi. Tadā
hi Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu³ ukkaṇṭhito“
ti pucchi. „Saccaṃ Bhagavā“ 'ti. „Kenāsi ukkaṇṭhāpito“ ti. „Pu-
rāṇadutiyaikā⁴ me bhante madhuraḥattharasā, naṃ jahitūṃ na sakko-
mīti“. Atha naṃ Satthā „bhikkhu, esā itthi⁵ tava anattakārikā,
pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya maraṇaṃ pāpuṇanto maṃ āgama
maraṇamutto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto tassa purohito ahoṣi. Tadā kevattā nadiyaṃ
jālaṃ khipiṃsu. Ath' eko mahāmaccho rativasena attano
macchiyā saddhiṃ kilamāno āgacchati. Tassa sā macchi⁶
purato gacchamānā jālagandhaṃ ghāyitvā jālaṃ pariharamānā
gatā. So pana kāmagijjho lolamaccho jālakucchiṃ eva pa-
viṭṭho. Kevattā tassa jālaṃ pavitṭhabhāvaṃ űatvā jālaṃ
ukkhipitvā macchaṃ gaḥetva amāretvā va vālikapiṭṭhe⁷ khi-

¹ C* C* -naṃ. ² C* C* -dūti-. ³ C* C* omīti saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu. ⁴ C*
itthi. ⁵ C* macchi. ⁶ C* vālina-.

pitvā „imam āṅgāresu pacitvā khādissāmā“¹ 'ti āṅgāre karonti sūlam tacchenti. Maccho „etaṃ² āṅgaratāpanam³ vā sūlavedhanam vā aññam vā pana dukkham na maṃ kilameti, yaṃ pana sā macchi⁴ 'aññam so nūna gato' ti mayi domanassam āpajjati tad eva maṃ bādhatīti“⁵ paridevamāno imam gātham āha:

Na maṃ sītam na maṃ uṇham na maṃ jālasmim bādhanam,
yaṃ ca maṃ maññate macchi⁶ 'aññam so ratiyā gato' ti. 33.

Tattha na maṃ sītam na maṃ uṇham ti macchānam udakā nīḥakāle⁷ sītam hoti, tasmiṃ vigate uṇham hoti, tadubbeyam sandhāya na maṃ sītam na maṃ uṇham bādhatīti paridevati, yaṃ⁸ pi tam āṅgāresu paccanamūlakam dukkham bhavissati tam pi sandhāya na maṃ uṇham ti paridevat' eva, na maṃ jālasmim bādhanam ti yaṃ pi me jālasmim bādhanam ahosi tam pi maṃ na bādhesīti paridevati, yaṃ ca maṃ ti ādisu⁹ ayam piṇḍatto: sā macchī mama jāle pattassa imehi kevaṭṭehi gahitabhāvam ajānanti¹⁰ maṃ apassamānā „so maccho idāni aññam macchim kāmaratiyā gato¹¹ bhavissatīti“ cinteti, tam tassā domanassappattāya cintanam maṃ bādhatīti vālikapiṭṭhe nīpanno paridevati.

Tasmiṃ samaye purohito dāsaparisaparivuto nahānatthāya naditīram āgato. So pana sabbarutaññu¹² hoti. Ten' assa macchaparidevitam sutvā etad ahosi: „ayam maccho kilesa-paridevitam paridevati, evam āturacitto kho pan' esa mīyamāno niraye yeva nibbattissati, aham¹³ assa avassayo bhavissā-mīti“¹⁴ kevaṭṭānam santikam gantvā „ambho tumhe ambhākam ekadivasam pi vyañjanatthāya maccham na dethā“¹⁵ 'ti āha. Kevaṭṭā „kiṃ vadetha sāmi, tumhākam ruccanaka-maccham gaṇhitvā gacchathā“¹⁶ 'ti āhaṃsu. „Amhākam aññena kamman' atthi, imaṃ¹⁷ ñeva dethā“¹⁸ 'ti. „Gaṇhatha sāmīti“¹⁹. Bodhisatto tam ubhohi hatthehi gahetvā naditīre nisīditvā „ambho²⁰ maccha, sace t' āham aṭṭha na passeyyam jivitakkhayaṃ pāpuṇeyyāsi, idāni ito paṭṭhāya mā kilesavasiko²¹ ahoṣīti“²² ovaditvā udaye vissajjetvā nagaram pāvisi.

¹ C^v ekam, C^v emitā etaṃ. ² C^v āṅgāre-. ³ so all three MSS. ⁴ C^k nīḥa-, C^v nehaṭa-. ⁵ C^k yaṃ. ⁶ C^v ādisu. ⁷ C^k C^v ajānanti. ⁸ C^v hato. ⁹ C^k āham, C^v amham. ¹⁰ C^k C^v imaṃ. ¹¹ C^v amho. ¹² C^v -vasito.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā macchī¹ purāṇa-dutiyaikā² ahosi, maccho ukkaṇṭhitabhikkhu, purohito aham eva ahoṣin³“ ti. Macchajātakam.

5. Vattakajātaka.

Santi pakkhā ti. Idam Satthā Magadhesu cārikam caramāno dāvagginibbānam ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Satthā Magadhesu cārikam caramāno aññatarasmiṃ Magadhagāmake piṇḍāya caritvā pacchābhataṃ piṇḍapātaṭṭhikānto bhikkhuganapari-vuto maggam paṭipajji. Tasmim samaye mahādāvo utṭhahi. Purato ca pacchato ca bahū bhikkhū⁴. So pi kho aggi ekadhūmo ekajālo hutvā avattharamāno āgacchat⁵ eva. Tatra eke⁶ puthujjanabhikkhū maraṇabhayaabhītā „paṭaggin⁷ dassāma, tena daḍḍhaṭṭhānam itaro aggi na ottharissatīti⁸“ araṇi⁹ sahitaṃ¹⁰ niharitva aggin¹¹ karonti. Apare āhamsu: „āvuso, tumhe kin nāma karoṭha, gaganamajjhe¹² tṭhitam candam pācīnalokadhātuto uggacchantam sahasasaramsipatimaṇḍitam suriyamaṇḍalam¹³ velāṭire tṭhitā samuddam Sinerum nissāya tṭhitā Sinerum apassantā viya sadevake loke aggapuggalam attanā saddhim gacchantam eva Sammāsambuddham anoloketvā ‘paṭaggin¹⁴ demā’ ti vadetha, Buddhabalam nāma na jānātha, etha Satthu santikam gamis-sāmā¹⁵“ ti purato ca pacchato ca gacchantā sabbe pi ekato hutvā Dasa-balassa santikam agamamsu. Satthā mahābhikkhusaṅghaparivāro¹⁶ aññatarasmiṃ padese aṭṭhāsi. Dāvaggi abhibhavanto viya viravanto āgacchati, āgantvā Tathāgatassa tṭhitatṭhānam¹⁷ patvā tassa padesassa samantā solasakarīsamattam¹⁸ tṭhānam patto udae opilāpitatiṇukkā¹⁹ viya nibbāyi, vibbedhato dvattimsakarīsamattatṭhānam avattharitum nāsakki. Bhikkhū Satthu guṇakatham²⁰ ārabhimsu: „aho Buddhānam guṇam nāma, ayaṃ hi nāma acetano aggi Buddhānam tṭhitatṭhānam avattharitum na sakkoti, udae tiṇukkā viya nibbāyati, aho Buddhā-

¹ C¹ macchī. ² C² -dū-. ³ C³ C⁴ bahu bhikkhu, C⁵ bahu bhikkhu corrected to bahū bhikkhū. ⁴ C⁶ C⁷ etc. ⁵ C⁸ ottharissatīti. ⁶ C⁹ araṇi. ⁷ C¹⁰ C¹¹ sahita, C¹² sahita corrected to sahitaṃ. ⁸ C¹³ C¹⁴ gagaṇa-. ⁹ C¹⁵ sūriya-. ¹⁰ C¹⁶ -saṅgha-. ¹¹ C¹⁷ -nam. ¹² C¹⁸ C¹⁹ solasa-. ¹³ C²⁰ -tiṇukkā. ¹⁴ C²¹ guṇamkatham.

nañ ānubhāvo nāmā" 'ti. Sattā tesāñ katham suttvā „na bhikkhave idam etarahi mayham balañ, yañ imāñ bhūmippadesāñ patvā esa aggo nibbāyati idam pana mayham porāṇakasaccabalañ, imasmiñ hi padese sakalam pi imāñ kappāñ aggi na jalissati, kappatthi-pāṭihāriyañ nām' etan" ti āha. Athāyasmā Ānando Sattu misīdanatthāya catugguṇaṃ saṃghātiṃ paññāpesi. Nisīdi Sattā. Palāṃkañ ābhujitvā¹ bhikkhusaṃgho pi Tathāgatañ vanditvā parivāretvā nisīdi. Atha Sattā „idam tāva bhante ambakañ pākatañ, atītañ paṭicchannañ, tañ no pākatañ karothā" 'ti bhikkhūhi āyācīto atītañ āhari:

Atīte Magadharaṭṭhe tasmim yeva padese Bodhisatto vaṭṭakayoniyāñ paṭisandhiṃ gahetvā mātu kucchito jāto aṇḍako sampadāletvā nikkhantakāle mahābhendukappamāṇo vaṭṭakapotako ahoṣi. Atha nañ mātāpitāro kulāvake nipajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocarañ āharitvā posenti. Tassa pakkhe pasāretvā ākāśagamanabalañ vā pāde ukkhipitvā thale gamanabalañ vā n' atthi. Tañ ca padesañ saṃvacchare saṃvacchare dāvaggi gaṇhāti. So tasmim² pi samaye mahāravañ ravanto tañ padesañ gaṇhi. Sakuṇasaṃghā attano attano kulāvakehi nikkhamitvā maraṇabhayaabhītā viravantā palāyanti. Bodhisattassa pi mātāpitāro maraṇabhayaabhītā Bodhisattañ chaḍḍetvā palāyimsu. Bodhisatto kulāvake nipannako va gīvañ ukkhipitvā avattharitvā āgacchantāñ aggiṃ disvā cintesi: „sace mayham pakkhe pasāretvā ākāśena gamanabalañ bhavēyya uppatitvā aññattha gaccheyyāñ, sace pāde ukkhipitvā gamanabalañ bhavēyya pādavārena aññattha gaccheyyāñ, mātāpitāro pi kho me maraṇabhayaabhītā mañ ekakañ pahāya attānañ parittāyanta palātā, idāni me aññañ paṭisaraṇañ n' atthi, attāṇo³ 'mhi asaraṇo, kin nu kho ajja mayā kātuñ vaṭṭatīti". Ath' assa etad ahoṣi: „imasmiñ loke sīlaguṇo nāma atthi, sacca-guṇo nāma atthi, atīte pāramiyo pūretvā bodhitale nisīditvā abhisambuddhā sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasam-

¹ C² ābhujitvā. ² C² tasmim. ³ all three MSS. attāno.

pannā saccānuddayakāruṇṇākhantisamannāgatā sabbasattesu samapavattamettabhāvanā sabbāññu-Buddhā nāma atthi, tehi ca paṭividdhā dhammaguṇā nāma atthi, mayhaṃ cāpi ekaṃ¹ saccaṃ atthi, saṃvijjamāno eko sabbhāvadhammo paññāyati, tasmā atīte Buddhe c' eva tehi paṭividdhagūṇe ca āvajjitvā mayi vijjamānaṃ saccasabbhāvadhammaṃ gahe tvā saccakiriyaṃ katvā aggim paṭikkamāpetvā ajja mayā attano c' eva sesasa-kupānaṃ ca sotthibhāvaṃ kātuṃ vaṭṭatīti². Tena vuttaṃ:

Atthi loke siḷagūṇo, saccaṃ soceyy' anuddayā,
tena saccena kāhāmi saccakiriyaṃ anuttamaṃ.
Āvajjitvā dhammabalaṃ saritvā pubbake Jine
saccabalaṃ apassāya saccakiriyaṃ akās' ahaṃ ti.

Atha Bodhisatto atīte parinibbutānaṃ Buddhānaṃ guṇe āvajjitvā attani vijjamānaṃ saccasabbhāvaṃ ārabha saccakiriyaṃ karonto imaṃ gātham āha:

Santi pakkhā apatanā, santi pādā āvañcanā,
mātāpitā ca nikkhantā, jātaveda paṭikkamā ti. 34.

Tattha santi pakkhā apatanā ti mayhaṃ pakkhā nāma atthi upalabbhanti, na ca kho sakkā etehi uppatituṃ ākāseṇa gantun ti apatanā, santi pādā āvañcanā ti pādāpi me atthi tehi pana vañcituṃ pādacāragamanena gantun na sakkā ti āvañcanā, mātāpitā ca nikkhantā ti ye ca maṃ aññattha neyyuṃ te pi maraṇabhayaṇa mātāpitāro nikkhantā, jātavedā ti aggim ālapati, so hi jāto vediyati paññāyati, tasmā jātavedo ti vuccati, paṭikkamā ti paṭigaccha nivattā³ ti jātavedaṃ ānāpeti⁴. Iti Mahāsatto sace mayhaṃ pakkhānaṃ atthibhāvo c' eva te ca pasāretvā ākāse apatanabhāvo saccaṃ pādānaṃ atthibhāvo te ca ukkhāpītvā āvañcanabhāvo mātāpitunnaṃ maṃ kulāvake yeva chaḍḍetvā palātabhāvo ca sacco sabbhāvabhūto yeva, jātaveda etena saccena tvaṃ ito paṭikkamā ti kulāvake nipanno yeva saccakiriyaṃ akāsi.

Tassa⁵ saha saccakiriyaṃ soḷasakarīsamatte⁶ thāne jātavedo paṭikkami, paṭikkamanto ca na-jjhāpayamāno va⁷ araṇṇaṃ gato, udaye pana opilāpitā ukkā viya tatth' eva nibbāyi. Tena vuttaṃ:

¹ C^v eka. ² C^v C^v ānāpeti. ³ C^k C^v nassa. ⁴ C^k -matta. ⁵ C^v ca.

Saha saccakate mayham mahā pajjalī sikhī¹,
vajjesi soḷasa karisāni udakam patvā yathā sikhīti.

Tam pan' etaṃ tñānaṃ sakale pi imasmiṃ kappe agginā ana-
bhikhavanīyattā kappatthiyapāṭihāriyaṃ nāma jātāṃ. Evaṃ Bo-
dhisatto saccakiriyaṃ katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave imassa vanassa agginā anajjhottharaṇaṃ
etarahi mayham balaṃ, porāṇaṃ pan' etaṃ vaṭṭakapotakakāle mayham
eva saccabalaṃ“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi.
Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmīno keci
anāgāmīno ahesuṃ, keci arahattaṃ pattā ti. Satthāpi anusandhiṃ
ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mātāpitāro etarahi mātāpitāro
va² ahesuṃ, vaṭṭakarājā pana aham evā“³ ti. Vaṭṭakajātakaṃ.

6. Sakunajātaka.

Yaṃ⁴ nissitā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto daḍ-
ḍhapannasālāṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Eko kira bhikkhu
Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā Jetavanato nikkhamma Ko-
salesu ekaṃ paccantagāmaṃ upanissāya ekasmiṃ araṇṇe senāsane
vasati. Ath' assa paṭhamamāse yeva paṇṇasālā ḍayhittha. So
„paṇṇasālā me daḍḍhā, dukkhaṃ vasāmiti“⁵ manussānaṃ ācikkhi.
Manussā „idāni no khettaṃ parisukkhaṃ, kedāre pāyetvā karissāma,
tasmiṃ pāyite bijaṃ vapitvā bīje vutte⁶ vatīṃ katvā vatīyā katāya
niḍḍāyitvā lāyitvā madditvā“ ti evaṃ⁷ taṃ taṃ kammaṃ apadisantā
yeva temāsāṃ vītināmesuṃ. So bhikkhu temāsāṃ abbhokāse dukkhaṃ
vasanto kammaṭṭhānaṃ vadhetvā visesaṃ nibbattetuṃ nāsakki,
pavāretvā pana Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamante nisīdi.
Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kiṃ bhikkhu sukhena
vassaṃ vuttho si, kammaṭṭhānaṃ te matthakaṃ pattan“ ti pucchi.
So taṃ pavattim ācikkhitvā „senāsanasappāyassa me abhāvena kam-
maṭṭhānaṃ matthakaṃ na pattan“ ti āha. Satthā „pubbe bhikkhu
tiracchānagatāpi attano sappāyāsappāyaṃ jānīmsu, tvaṃ kasmā na
aṇṇāsīti“ vatvā atītaṃ āhari:

¹ so all three MSS. ² C^v ca. ³ C^k yan. ⁴ C^v vutte, C^v vunte. ⁵ C^v evan.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
 Bodhisatto saṅgāyoniyaṃ nibbattitvā saṅgasaṃghapari-
 vuto araṇṇāyatane sākhaṇḍapaṣaṃpannaṃ mahārakkhaṃ nissāya
 vasati. Ath' ekadivasaṃ tassa rukkhassa sākhasu aṇṇamaṇṇaṃ
 ghaṃsaṇṇiṣu cūṇaṃ patati. Dhūmo utṭhāti. Taṃ dievā Bo-
 dhisatto cintesi: „imā dve sākha evaṃ ghaṃsaṃaṇṇā aggaṃ
 viṣṇajjessanti, so patitvā purāṇapaṇṇāni gaṇhissati, tato
 paṭṭhāya imaṃ pi rukkhāṃ jhāpessati¹, na sakkā idha amhehi
 vasituṃ, ito palāyitvā aṇṇattha gantuṃ vaṭṭatīti“ so saṅga-
 saṃghassa imaṃ gāthāṃ āha:

Yaṃ nissitā jagatiruhaṃ² vihaṅgamā

sv-āyaṃ aggaṃ paṃuṇcati,

disā bhajatha vakkhaṅgā, jātāṃ saraṇato bhayaṃ ti. 35.

Tattha jagatiruhaṃ³ ti, jagati vuccati paṭhavi, tattha jātattā rukkho jaga-
 tiruho ti vuccati, vihaṅgamā ti vihaṃ vuccati ākāsaṃ, tattha gamanato
 pakkhī vihaṅgamā ti vuccanti, disā bhajathā ti imaṃ rukkhāṃ muṇcitvā
 aṇṇato palāyantaṃ catasso disā bhajatha, vakkhaṅgā ti saṅga ālapati, te hi
 uttamaṅgaṃ galaṃ⁴ kadāci kadāci vakkhaṃ⁵ karonti, tasmā vakkhaṅgā ti vuccanti,
 vaṇṇā vā tesāṃ ubhoṣu paṣṣesu pakkhā jātā ti pi vakkhaṅgā, jātāṃ
 saraṇato bhayaṃ ti amhākaṃ avassayaṃ rukkhato yeva bhayaṃ nibbattaṃ, etha
 aṇṇattha gacchāma ti.

Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitā saṅga tena saddhiṃ
 ekappaḥāren' eva uppatitvā aṇṇattha gatā, ye paṇa apaṇḍitā
 te „evamevaṃ esa bindumatte udake kumbhile paṣṣatīti“ tassa
 vacanaṃ agahetvā tatth' eva vaṣiṃsu. Tato na cirass' eva
 Bodhisattena cintitākāren' eva agga nibbattitvā naṃ rukkhāṃ
 aggahesi. Dhūme ca jālāsu ca utṭhitāsu dhūmandhā saṅga
 aṇṇattha gantuṃ nāsakkhiṃsu, aggaṃ pi patitvā patitvā viṇāsaṃ
 pāpuṇiṃsu.

Satthā „evaṃ bhikkhu pubbe tiracchānagatāpi rukkhagge
 vasaṇtā attano sappāyāsaṃ jānanti, tvaṃ kasmā na aṇṇāsīti“

¹ C^k C^v jhāpessasi, C^v pēssati. ² C^v -rūhaṃ. Is jagatiruhaṃ an interpolation?
³ C^v -rūhaṃ. ⁴ C^k C^v uttamaṅgalaṃ. ⁵ C^v vaṇṇaṃ.

imaṃ dhammedasanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patitthito. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Bodhisattassa vacanakarā sakuṇā Buddha-parisā ahesuṃ, paṇḍitasakuṇo pana aham evā“¹ ti. Sakuṇajātakam.

7. Tittirajātaka.

Ye vaddham apacāyantīti, Idam Satthā Sāvattthim¹ gacchanto Sāriputtatherassa senāsanapaṭibāhanam² ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikena hi vihāram karetvā dūte pesite Satthā Rājagahā nikkhamma Vesālīm patvā tattha yathābhirantam viharitvā „Sāvattthim gamissāmiti“³ maggam paṭipajji. Tena ca samayena Chabbaggikānam antevāsikā purato gantvā therānam senāsanesu agahitesv-eva „idam senāsanam ambhākam upajjhāyassa idam ācariyassa idam ambhākam eva bhavissatīti“⁴ senāsanāni palibuddhanti. Pacchā āgatā therā senāsanāni na labhanti. Sāriputtatherassāpi antevāsikā therassa senāsanam pariyesantā na labhiṃsu. Thero senāsanam alabhanto Satthu senāsanassa avidūre ekasmiṃ rukkhamūle nisajjāya caṅkamenā⁵ ca viṭṭāmesī. Satthā paccūsasamaye nikkhamitvā ukkāsi. Thero pi ukkāsi. „Ko eso“⁶ ti. „Aham bhante Sāriputto“⁷ ti. „Sāriputta imāya velāya idha kiṃ karosīti“. So tam pavattim ārocesi. Satthā therassa vacanam sutvā „idāni tāva mayi jīvante yeva bhikkhū aṇṇamaṇṇam agāravā appatissā, parinibbute nu kho kiṃ karissanti“⁸ āvajjantassa dhammasamvego udapādi. So pabbātāya rattiyā bhikkhusamgham sannipātāpetvā bhikkhū pucchi: „saccam kira bhikkhave Chabbaggiyā purato purato gantvā therānam bhikkhūnam senāsanam paṭibāhantīti“. „Saccam Bhagavā“⁹ ti. Tato chabbaggiye garahitvā dhammakatham kathetvā bhikkhū āmantesi: „ko nu kho bhikkhave aggāsanam aggodakam aggaṇḍam arahatīti“. Ekacce „khattiyakulā pabbajito“¹⁰ ti āhaṃsu, ekacce „brāhmaṇakulā gahapatikulā pabbajito“¹¹ ti, apare „vinayadharo dhammakathiko paṭhamassa jhānassa lābhi¹² dutiyassa tatiyassa catutthassa jhānassa lābhīti“, apare „sotāpanno sakadāgāmi¹³ anāgāmi¹⁴ arabā tevijjo chala-bhiṇṇo“¹⁵ ti āhaṃsu. Evam tehi bhikkhūhi attano attano ruovāsena aggāsanādirahanam¹⁶ kathitakāle¹⁷ Satthā āha: „na hi bhikkhave

¹ C^o sāvattthiyam. ² C^k senāsanam-. ³ C^v caṅkamenā. ⁴ C^k lābhi. ⁵ C^o C^v -gāmi. ⁶ all three MSS. anāgāmi. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^k karita-.

mayhaṃ sāsane aggāsanaḍḍini patvā khattiyakulā¹ pabbajito pamāṇaṃ, na brāhmaṇakulā na gahapatikulā pabbajito na vinayadharo na suttantiko nābhiddhammiko na paṭhamajjhānāḍḍilābhino na sotāpānādayo pamāṇaṃ, atha kho bhikkhave imasmiṃ sāsane yathābuddhaṃ² abhivādanapaccuṭṭhānaṃ añjalikammaṃ sāmīcikkammaṃ kātābbaṃ, aggāsanaṃ aggodakaṃ aggapiṇḍo laddhabbo, idam ettha pamāṇaṃ, tasmā buddhataro bhikkhu etesaṃ anucchaviko, idāni kho pana bhikkhave Sāriputto mayhaṃ aggasāvako anudhammacakkaṃ pavattako mamānantaraṃ senāsanaṃ laddhum arahati, so imaṃ rattim senāsanaṃ alabhanto rukkhamaṇe vītināmesi, tumhe idāni³ eva evaṃ agāravā appatissā gacchante gacchante kāle kin ti katvā viharissathā⁴ 'ti. Atha nesaṃ ovādadānatthāya „pubbe bhikkhave tiracchānagatāpi 'na kho pan' etaṃ amhākaṃ patirūpaṃ yaṃ mayā aññamaññaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino vihareyyāma, amhesu mahallakataṃ jānitvā tassa abhivādanāḍḍini karissāma⁵ 'ti sādhukaṃ vīmaṃsitvā 'ayaṃ no mahallako' ti natvā tassa abhivādanāḍḍini katvā devapathaṃ purayamānā gatā⁶ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Himavantapasse ekaṃ mahānigrodhaṃ upanissāya tayo saḥāyā viharimsu: tittiro makkato hatthīti. Te aññamaññaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino ahesuṃ. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „na yuttaṃ amhākaṃ evaṃ viharitum, yaṃ nūna mayā yo no mahallakataro tassa abhivādanāḍḍini karontā vihareyyāmā⁷ 'ti. „Ko pana no mahallakataro“ ti cintetvā ekadivasaṃ „atth' eso upāyo“ ti tayo pi janā nigrodhamūle nisīditvā tittiro ca makkato ca hatthim pucchimsu: „samma hatthi tvaṃ imaṃ nigrodharukkhaṃ kīvappamaṇakālato paṭṭhāya jānāsīti“. So āha: „samma⁸ ahaṃ⁹ taruṇapotakakāle imaṃ nigrodhagacchaṃ antarasatthiṃsu katvā gacchāmi, antartarivā¹⁰ ṭhitakāle ca pana me etassa aggasākhā nābhim ghaṭṭeti, ev' āhaṃ¹¹ imaṃ gacchakālato paṭṭhāya jānāmi¹²“. Puna ubho janā purimanayen' eva makkataṃ pucchimsu. So āha: „ahaṃ samma makkatacchāpako samāno bhūmiyaṃ nisīditvā

¹ C^v -kula. ² C^v -vuddhaṃ. ³ C^v sammā, C^k sammā corrected to samma.

⁴ C^k ahan. ⁵ so all three MSS. ⁶ all three MSS. evāha.

gīvaṃ anukkhipitvā va imassa nigrodhapotakassa aggaṃkure khādāmi, evaṃ ahaṃ imaṃ khuddakakālato paṭṭhāya jānāmīti¹. Atha itare ubho purimanayen' eva tittiraṃ pucchimsu. So āha: „samma pubbe asukasmim nāma ṭhāne mahānigrodharukkho ahoṣi, ahaṃ tassa phalāni khāditvā etasmim ṭhāne vaccaṃ pātesim, tato esa rukkho jāto, ev' āhaṃ² imaṃ ajātakālato paṭṭhāya jānāmi, tasmā ahaṃ tumhehi jātiyā mahallakataro³ ti. Evaṃ vutte makato ca hatthi ca tittirapaṇḍitaṃ āhaṃsu: „samma, tvaṃ amhehi mahallakataro, ito paṭṭhāya mayā tava sakkāragarukāramānanavandanapūjanāni c' eva abhivādanapaccuttāhānaañjalikammasāmīcikkammāni ca karissāma, ovāde ca te ṭhassāma, tvaṃ pana ito paṭṭhāya amhakaṃ ovādānusāsaniyaṃ⁴ dadeyyāsi⁵. Tato paṭṭhāya tittiro tesāṃ ovādaṃ adāsi⁶, silesu paṭiṭṭhāpesi, sayam pi sīlāni samādiyi. Te tayo pi janā pañcasīlesu paṭiṭṭhāya aññamaññaṃ sagāravā sappatissā sabhāgavuttino hutvā jīvitapariyosāne devaloka-parāyaṇā⁷ ahesuṃ.

„Tesāṃ tinnāṃ samādānaṃ tittiriyabrahmacariyaṃ nāma ahoṣi, te hi nāma bhikkhave tiracchānagatā aññamaññaṃ⁸ sagāravā sappatissā viharimsu, tumhe evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā kasmā aññamaññaṃ agāravā sappatissā viharatha, anujānāmi bhikkhave ito paṭṭhāya tumhakaṃ yathābuddhaṃ abhivādanapaccuttāhānaṃ añjalikammaṃ⁹ sāmīcikkammaṃ yathābuddhaṃ aggāsanaṃ aggodakaṃ agga-piṇḍaṃ ito paṭṭhāya ca navakatarena buddhataro senāsanena na paṭibāhitabbo, yo paṭibāheyya āpatti dukkaṭassā⁷ ti.

Evaṃ Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Ye vaddham apacāyanti narā dhammassa kovidā
diṭṭhe va dhamme pāsāmsā samparāye ca suggaṭitī. 36.

Tattha ye vaddham apacāyanti jātivaddho vayo vaddho guṇavaddho
ti tayo vaddhā, tesu jātisampanno jātivaddho nāma, vaye ṭhito vayo vaddho

¹ C² C³ evāha. ² C³ -niyaṃ. ³ C² adāsi. ⁴ C² devaloke. ⁵ C³ aññamañña.
⁶ C³ -kamma. ⁷ C² dukkaṭakassā.

nāma, guṇasampanno guṇavaddho nāma, tesu guṇasampanno vayo-vaddho imasmiṃ thāne vaddho ti adhippeto, apacāyantīti jeṭṭhāpacāyikakammēna pūjenti, dhammassa kovidā ti jeṭṭhāpacāyanadhammassa kovidā ti kusalā, diṭṭhe va dhamme ti imasmiṃ yeva attabhāve, pāsānsā ti pasānsārahā, sam-parāye ca suggatīti samparetabbe imāni lokāni hitvā gantabbe paraloke pi tesaṃ sugati yeva hotīti; ayam pan' ettha piṇḍattho: bhikkhave khattiyā vā hontu brāhmaṇā vā vessā vā suddā vā gahatṭhā vā pabbajitā vā tiracchānagatā vā ye keci sattā jeṭṭhāpacitikamme chekā kusalā guṇasampannānaṃ vayo-vuddhānaṃ apacitīṃ karonti te imasmiṃ¹ ca attabhāve jeṭṭhāpacitikārakā ti pasānsānaṃ vaṇṇānaṃ thomaṇaṃ labhanti kāyassa ca bhedaṃ sagge nibbattāntīti.

Evāṃ Satthā jeṭṭhāpacitikammassa guṇaṃ kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā hatthināgo Moggallāno ahoṣi, makkato Sāriputto, tittirapaṇḍito pana aham evā“² ti. Tittirajātakāṃ.

8. Bakajātika.

Nāccanta nikatippaṇṇo ti. Idāṃ Satthā Jetavane viharanto cīvaravaddhakaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko kira jetavanavāsiko bhikkhu yaṃ kiñci cīvare kattabbaṃ chedanaghaṭṭana-vicāraṇasibbanādikaṃ³ kammaṃ tattha sukusalo. So tāya kusalatāya cīvaraṃ vaddheti, tasmā cīvaravaddhako t' eva paṇṇāyittha. Kiṃ pan' esa karotīti jīṇṇapilotikāsu hatthakammaṃ dassetvā suphassitaṃ⁴ manāpaṃ cīvaraṃ katvā rajanapariyosāne piṭṭhodakena raṇḍitvā sam-khena ghaṇsitvā⁵ ujjaḷaṃ manuṇṇaṃ katvā nikkhipati⁶. Cīvarakammaṃ kātum ajānantā bhikkhū ahate sātake gahetvā tassa santikāṃ āgantvā „mayāṃ cīvaraṃ kātum na jānāma, cīvaraṃ no katvā dethā“⁷ ti vadanti. So „cīvaraṃ āvuso kayiramānaṃ cirena niṭṭhāti, mayā katacīvaraṃ eva atthi, ime sātake ṭhapetvā gaṇhitvā gacchathā“⁸ ti niharitvā dasseti⁹. Te tassa vaṇṇasampattiṃ yeva diṣvā antaraṃ ajānantā thiraṇ ti saṇṇāya ahata-sātake cīvaravaddhakassa datvā gaṇhitvā gacchanti. Tan tehi thokaṃ kiliṭṭhakāle uṇhodakena dho-viyamānaṃ attano pakatiṃ dassesi, tattha tattha jīṇṇaṭṭhānaṃ paṇṇāyati. Te vipphaṇṇasārino honti. Evāṃ āgatāgate pilotikāhi vaṇcento so bhikkhu sabbattha pākato jāto. Yathā c' esa Jetavane tathā aññatarasmiṃ gāmake pi eko cīvaravaddhako lokāṃ vaṇceti.

¹ C* imasmiṃ. ² C* C^o -vicāraṇa-. ³ C* C^o supassitaṃ. ⁴ C^o ghaṇsitvā. ⁵ C* nikkhipati, C^o nikkhipati. ⁶ C* C^o dassesīti, C^o dassesīti corrected to dasseti.

Tassa sambhattā¹ bhikkhū² „bhante Jetavane kira eko cīvaravaḍḍhako evaṃ lokam vañceti³“ ārocayīmsu. Ath' assa etad ahoṣi: „hand' ahan taṃ nagaravāsikam vañcemīti“ pilotikacīvaram atimanāpam katvā surattaṃ rañjitvā³ taṃ pārupitvā Jetavanam agamāsi. Itaro taṃ disvā va lobham uppādetvā „bhante imam cīvaram tumhehi katan“ ti pucchi. „Āma āvuso“ ti. „Bhante, imam cīvaram mayham detha, tumhe aññam labhissathā“ 'ti. „Āvuso, mayam gāmaṃvāsikā dullabha-paccayā, im' āham tuyham datvā attanā kiṃ pārupissāmīti“. „Bhante, mama santike ahatasāṭakā atthi, te gahetvā tumhākam cīvaram karoṭhā“ 'ti. „Āvuso, mayā ettha hatthakammaṃ dassitam, tayi pana evaṃ vadante kiṃ sakkā kātum, gaṇhāhi naṃ“ ti tassa pilotika-cīvaram datvā ahatasāṭake ādāya taṃ vañcetvā pakkāmi. Jetavana-vāsiko pi taṃ cīvaram pārupitvā katipāhaccayena uṇhodakena dhovanto jīṇṇapilotikam disvā lajjito. „Gāmaṃvāsicīvaravaḍḍhakena kira Jetavana-vāsiko vañcito“ ti tassa vañcitabhāvo saṃghamajje pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabbhāyam taṃ katham kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te tam attham ārocesum. Satthā „na bhikkhave jetavanavāsicīvaravaḍḍhako³ idān' eva aññe vañceti, pubbe pi vañceti yeva, na gāmaṃvāsikenāpi idān' eva esa jetavanavāsicīvara-vaḍḍhako vañcito, pubbe pi vañcito yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte ekasmiṃ araṇṇāyatane Bodhisatto aññataram padumasaram nissāya ṭhite rukke rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā aññatarasmiṃ nātimahante sare nidāghasamaye udakam mandam ahoṣi, bahū c' ettha macchā honti. Ath' eko bako te macche disvā „eken' upāyena ime macche vañcetvā khādessāmīti“ gantvā udakapariyante cintento nisīdi. Atha taṃ macchā disvā „kiṃ ayya cintento nisinno sīti“ pucchīmsu. „Tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Amhākam kiṃ cintesi ayyā“ 'ti. „Imasmim sare udakam parittam gocaro ca mando nidāgho ca mahanto, 'idān' ime macchā kiṃ nāma karissantīti tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Atha kiṃ karoma ayyā“ 'ti. „Tumhe sace mayham vacanam ka-

¹ C^o sampattā. ² C^o C^o rañjitvā. ³ C^k C^o -vāsi-.

reyyātha ahaṃ vo ekekaṃ mukhatuṇḍakena gahetvā etaṃ pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ¹ mahāsaraṃ netvā vissajjeyyaṃ² ti. „Ayya, paṭhamakappikato paṭṭhāya macchānaṃ cintanabako nāma n' atthi, tvam amhesu ekekaṃ khāditukāmo sīti³“. „Nāhaṃ tumhe mayhaṃ saddahante khādissāmi, sace pana sarassa atthibhāvaṃ mayhaṃ na saddahatha ekaṃ macchāṃ mayā saddhiṃ saraṃ passituṃ pesethā⁴“ ti. Macchā tassa saddahitvā „ayaṃ jale pi thale pi samattho“ ti ekaṃ kāṇamahāmacchaṃ adāmsu. „Imaṃ gahetvā gacchathā⁵“ ti. So taṃ gahetvā netvā sare vissajjetvā sabbaṃ saraṃ dassetvā puna ānetvā tesāṃ macchānaṃ santike vissajjesi. So tesāṃ macchānaṃ sarassa sampattiṃ vaṇnesi. Te tassa kathaṃ sutvā gantukāmā hutvā „sādhū ayya amhe gaṇhitvā gacchāhīti⁶“ āhaṃsu. Bako paṭhaman taṃ kāṇamahāmaccham eva gahetvā saratīraṃ netvā saraṃ dassetvā saratīre jāte varaṇarukkhe niliyitvā taṃ vitapantare pakkhipitvā tuṇḍena vijjhanto jīvitakkhayaṃ pāpetvā maṃsaṃ khāditvā kaṇṭake⁷ rukkhamūle pāpetvā⁸ puna gantvā „vissatṭho me so maccho, añño āgacchatu⁹“ ti eten¹⁰ upāyena ekekaṃ gahetvā sabbamacchake khāditvā puna āgato ekamaccham pi nāddasa. Eko pan' ettha kakkatāko avasiṭṭho. Bako taṃ pi khāditukāmo hutvā „bho kakkatāka, mayā sabbe te macchā netvā padumasañchanne¹¹ mahāsare vissajjitā, ehi tvam pi nessāmīti¹²“. „Maṃ gahetvā gacchanto kathaṃ gaṇhissasīti¹³“. „Dasitvā gaṇhissāmīti¹⁴“. „Tvam evaṃ gahetvā gacchanto maṃ pātesasi, nāhan tayā saddhiṃ gamissāmīti¹⁵“. „Mā bhāyi, ahan taṃ sugahitaṃ¹⁶ gahetvā gamissāmīti¹⁷“. Kakkatāko cintesi: „imassa macche netvā sare vissajjanaṃ nāma n' atthi, sace pana maṃ sare vissajjessati iccetaṃ kusalaṃ, noce vissajjessati gīvaṃ assa chinditvā jīvitaṃ harissāmīti¹⁸“. Atha naṃ evaṃ āha: „samma baka, na kho tvam sugahitaṃ¹⁹ gahetuṃ śakkhissasi, amhākaṃ pana gahaṇaṃ

¹ C^o -sañchannaṃ. ² C^k kaṇṭhake. ³ C^v pātetvā. ⁴ C^o -sañchanne. ⁵ so all three MSS.

sugahanam, sac' aham aḷena' tava gīvaṃ gahetum labhissāmi'¹
 tava gīvaṃ sugahitam² katvā tayā saddhiṃ gamissāmīti³. So
 taṃ „vañcetukāmo esa maṃ“ ti ajānanto „sādhū“ 'ti sam-
 paticchī. Kakkāṭako attano aḷehi⁴ kammārasaṇḍāsena viya
 tassa gīvaṃ sugahitam katvā „idāni gacchā“ 'ti āha. So taṃ
 netvā saram dassetvā varaṇarukkhābhimukho pāyāsi. Kak-
 kāṭako āha: „mātula, ayaṃ saro etto, tvaṃ pana ito nesīti⁵.
 Bako „piyamātulako atibhaginiputto si me tvaṃ“ ti vatvā
 „tvaṃ 'esa maṃ ukkhipitvā vicaranto mayhaṃ dāso' ti saññaṃ
 karosi, maññe, pass' etaṃ varaṇarukkhamūle kaṇṭakarāsim,
 yathā me te sabbamacchā khāditaṃ tam pi tath' eva khādis-
 sāmīti⁶“ āha. Kakkāṭako „ete macchā attano bālatāya tayā
 khāditaṃ, aham pana te maṃ khādītum na dassāmi, tañ ñeva'⁷
 pana vināsaṃ pāpessāmi, tvaṃ hi⁸ bālatāya mayā vañcita-
 bhāvaṃ na jānāsi, marantā ubho pi marissāma, esa te sīsaṃ
 chinditvā bhūmiyaṃ khipissāmīti⁹“ vatvā saṇḍāsena viya aḷehi'¹⁰
 tassa gīvaṃ nippīlesi. So vattakatena mukhena akkhihi assunā
 paggharantena maraṇabhayaṭajjito „sāmi, ahaṃ taṃ na khā-
 dissāmi, jīvitaṃ me dehīti¹¹“ āha. „Yadi evaṃ otaritvā sara-
 sīm maṃ vissajjehīti¹²“. So nivattitvā saram eva otaritvā
 kakkāṭakaṃ sarapariyante paṃkapiṭṭhe ṭhapesi. Kakkāṭako
 kattarikāya kumudanaḷaṃ kappento viya tassa gīvaṃ kappetvā
 udakaṃ pāvisi. Taṃ acchariyaṃ disvā varaṇarukkhe adhi-
 vatthā devatā sādhuḷkāraṃ dadamānā vanaṃ unnādayamānā
 madhurassarena imaṃ gātham āha:

Nāccanta nikatippaṇṇo nikatyā sukham edhati,

ārādhe nikatippaṇṇo bako kakkāṭakā-m-ivā ti. 37.

Tattha nāccantanikatippaṇṇo nikatyā sukham edhatīti, nikati
 vuccatī vañcanā, nikatippaṇṇo vañcanapaṇṇo puggalo¹³, tāya nikatyā nikatiyā

¹ C^o aḷena, C^o analena. ² C^o C^o labhissāmīti. ³ so all three MSS. ⁴ C^o
 aḷehi. ⁵ C^o taññe, C^o taññeva. ⁶ C^o C^o tvaṃñāhi, C^o tvaññāhi. ⁷ all three
 MSS. aḷehi. ⁸ C^o puggala, C^o puggalā.

vañcanāya na accantaṃ sukhān edhati niccakāle sukhasmiṃ ñeva paṭiṭṭhātunā na sakkoti, ekaṃsena pana vināsaṃ¹ pāpuṇāti yevā ti attho, ārādheti² paṭilabhati, nīkatipaṇṇo³ ti kerāṭikabhāvaṃ sikkhitapaṇṇo pāpappuggalo attanā katassa pāpassa phalaṃ paṭilabhati vindatīti attho, katham? bako kakkatākaṃ yathā bako kakkatākaṃ gīvacchedanaṃ pāpuṇi evaṃ pāpappuggalo attanā katapāpato diṭṭhadhamme vā samparāyaṃ vā bhayaṃ ārādheti paṭilabhatīti, imam atthaṃ pakāsento Mahāsatto vanaṃ unnādentō dhammaṃ desesi.

Satthā „na bhikkhave idān’ eva gāma-vāsīcīvaravaḍḍhaken’ esa vañcito, atīte pi vañcito yevā“⁴ ti imāṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā so jetavanavāsīcīvaravaḍḍhako ahosi, kakkatāko gāma-vāsīcīvaravaḍḍhako, rukkhadevatā pana aham evā“⁵ ti. Bakajātakāṃ.

9. Nandajātakā.

Maññe sovaṇṇayo rāsīti. Idāṃ Satthā Jetavane viharanto Sāriputtatherassa saddhivihārikaṃ ārabha kathesi. So kira bhikkhu suvaco ahosi vacanakkhamo, therassa mahanten’ ussāhena upakāraṃ karoti. Ath’ ekaṃ samayaṃ therō Satthāraṃ āpucchitvā cārikaṃ pakkanto Dakkhiṇāgirījanapadaṃ⁶ agamāsi. So bhikkhu tattha gatakāle mānatthaddho hutvā therassa vacanaṃ na karoti, „āvuso idān nāma karohīti“⁷ vutte pana therassa paṭipakkho hoti. Thero tassa āsayaṃ na jānāti. So tattha cārikaṃ caritvā puna Jetavanaṃ āgato. So bhikkhu therassa Jetavanavihāraṃ āgata-kālato paṭṭhāya puna tādiso va jāto. Thero Tathāgatassa ārocesi: „bhante, mayhaṃ eko saddhivihāriko ekasmiṃ ṭhāne satena kīṭadāso viya hoti, ekasmiṃ ṭhāne mānatthaddho hutvā ‘idān nāma karohīti’ vutte paṭipakkho hotīti“. Satthā „nāyaṃ Sāriputta bhikkhu idān’ eva evaṃsilo, pubbe p’ esa ekaṃ⁸ ṭhānaṃ gato satena kīṭadāso viya hoti ekaṃ ṭhānaṃ gato paṭipakkho paṭisattu hotīti“⁹ vatvā therena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ kuṭumbiyakule¹⁰ paṭisandhiṃ gaṇhi. Tass’ eko sahāyako kuṭumbiko¹¹ sayāṃ mahallako, bhariyā

¹ Ck C^o vināsaṃ. ² so all three MSS. ³ Ck nīkatipaṇṇo. ⁴ C^o dakkhina-.

⁵ Ck ekaṃ. ⁶ Ck C^o kuṭumbiya-. ⁷ Ck kuṭumbiko.

pan' assa taruṇī. Sā taṁ nissāya puttāṁ paṭilabhi¹. So cintesi: „ayaṁ itthikā taruṇattā mam' accayena kañcid eva purisaṁ gahetvā imaṁ dhanāṁ vināseyya, puttassa me na dadeyya, yaṁ nūnāhaṁ imaṁ dhanāṁ paṭhavigataṁ kareyyan“ ti ghare Nandaṁ nāma dāsaṁ gahetvā araṇṇaṁ gantvā ekasmiṁ ṭhāne taṁ dhanāṁ nidahitvā tassa ācikkhitvā „tāta Nanda, imaṁ dhanāṁ mama accayena mayhaṁ puttassa ācikkheyyāsi, mā vanaṁ pariccajitthā“² ti ovaḍitvā kālam akāsi. Putto pi 'ssa anukkamena vayappatto jāto. Atha naṁ mātā āha: „tāta tava pitā Nandaṁ dāsaṁ gahetvā dhanāṁ nidhesi, taṁ āharāpetvā kuṭumbaṁ saṇṭhapehīti“³. So ekadivasaṁ Nandaṁ āha: „mātula atthi kiñci mayhaṁ pitarā dhanāṁ nidahitan“ ti. „Āma sāmīti“⁴. „Kuhim taṁ nidahitan“ ti. „Araṇṇe sāmīti“⁵. „Tena hi gacchāmā“⁶ ti kuddālapīṭakaṁ ādāya nidhiṭṭhānaṁ gantvā „kahaṁ mātula dhanan“ ti āha. Nando āruya dhanamatthake ṭhatvā dhanāṁ nissāya mānaṁ uppādetvā „are dāsiputtacetaka, kuto te imasmiṁ ṭhāne dhanan“ ti kumāraṁ akkosati. Kumāro tassa pharusavacanaṁ sutvā asuṇanto viya „tena hi gacchāmā“⁷ ti taṁ⁸ gahetvā paṭinivattitvā puna dve tayo divase atikkamitvā agamāsi. Nando tath' eva akkosati. Kumāro tena saddhiṁ pharusavacanaṁ avatvā va nivattitvā „ayaṁ dāso 'ito paṭṭhāya dhanāṁ ācikkhissāmīti' gacchati, gantvā pana akkosati, tattha kāraṇaṁ na jānāmi, atthi kho pana me pitu sahāyo kuṭumbiko, taṁ paṭipucchitvā jānissāmīti“ Bodhisattassa santikaṁ gantvā sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocetvā „kin nu kho tāta kāraṇan“ ti pucchi. Bodhisatto „yasmim te tāta ṭhāne ṭhito Nando akkosati tath' eva te pitu santakaṁ dhanāṁ, tasmā yadā te Nando akkosati tadā naṁ⁹ 'ehi re dāsa, kim akkosasīti' kaḍḍhitvā kuddālam gahetva taṁ ṭhānaṁ bhinditvā kulasantakaṁ dhanāṁ nīharitvā dāsaṁ ukkhipāpetvā dhanāṁ āharā“¹⁰ ti vatvā imaṁ gātham āha:

¹ C¹ labhi. ² C² saṁpehīti. ³ C³ naṁ. ⁴ C⁴ taṁ.

Maññe sovaṇṇayo rāsi sovaṇṇamālā ca Nandako
yattha dāso āmajāto t̥hito thullāni gajjati. 38.

Tattha maññe ti evaṃ ahaṃ jānāmi, sovaṇṇayo ti sundaro vaṇṇo etesaṃ
ti suvaṇṇāni, kāni tāni rajatamaṇikaṇṇanapavāḍiratanāni imasmim̐ hi thāne
sabbān' etāni suvaṇṇānīti adhippetāni, tesāṃ rāsi sovaṇṇayo rāsi, sovaṇṇa-
mālā cā 'ti tuyhaṃ pitu santakā suvaṇṇamālāpi ca etth' evā 'ti maññāmi,
Nandako yattha dāso ti yasmim̐ thāne t̥hito Nandako dāso, āmajāto ti
āma ahaṃ vo dāsīti evaṃ dāsavyaṃ upagatāya āmadāsīsamkhātāya¹ dāsīyā
putto, t̥hito thullāni gajjati so yasmim̐ thāne t̥hito thullāni pharusava-
canāni vadati tatth' eva te kuladhanāṃ, evaṃ ahaṃ taṃ maññāmi Bodhisatto
kumārassa dhanagahaṇūpāyaṃ² ācikkhi.

Kumāro Bodhisattaṃ vanditvā gharaṃ gantvā Nandaṃ ādāya
nidhiṭṭhānaṃ gantvā yathānusiṭṭhaṃ³ paṭipajjitvā taṃ dhanam̐
āharitvā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā⁴ Bodhisattassa ovāde t̥hito dā-
nādini puññāni katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe p'esa evaṃsīlo yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammade-
sanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
Nando Sāriputtassa saddhivihāriko ahosi, paṇḍitakuṭumbiyo pana ahaṃ
evā“ 'ti. Nandajātakaṃ.

10. Khadiraṅgārajātaka.

Kāmaṃ patāmi nirayan ti. Idam̐ Satthā Jetavane vi-
haranto Anāthapiṇḍikaṃ ārabba kathesi. Anāthapiṇḍiko hi vi-
hāraṃ eva ārabba catupaṇṇāsakoṭṭidhanaṃ Buddhasāsane vikiritvā
t̥hapetvā tiṇi ratanāni aññattha ratanasaññaṃ eva anuppādetvā Sat-
thari Jetavane viharante devasikaṃ tiṇi mahāupaṭṭhānāni gacchati, pāto
va ekavāraṃ gacchati, katapātārāso ekavāraṃ, sāyaṇhe ekavāraṃ,
aññāni pi antarūpaṭṭhānāni⁴ honti yeva, gacchanto ca „kin nu kho
ādāya āgato“ ti „sāmaṇerā vā daharā vā hattham pi me olokeyyūn“
ti⁵ tucchahattho nāma na gatapubbo, pāto va gacchanto yāguṃ gā-

¹ C^o dāsī-, C^v omits dāsīsamkhātāya. ² C^k -gahaṇūpāyaṃ, C^v -gahanūpāyaṃ,
C^v -gahaṇūpāyaṃ. ³ C^v sam̐hapetvā. ⁴ C^k antagarūpaṭṭhāni, C^v antarūpaṭṭhāni,
⁵ C^v adds ca.

hāpetvā gacchati, katapātārāso sappinavanītamadhupphāṇitādini pi, sāyaṇhasamaye¹ gandhamālāvattahattho ti, evaṃ divase divase paricajantassa pan' assa pariccāge pamāṇaṃ n' atthi, bahū vohārūpajīvino pi 'ssa hatthato panne āropetvā atthārasakoṭṭisamkhaṃ dhanam iṇaṃ gaṇhimsu. Te mahāsetthi na āharāpeti. Aññā pan' assa kulasantakā atthārasakoṭṭiyo naditūre nidahitvā ṭhapitā vātodakena nadikūle bhinne mahāsamuddam pavittā, tā yathā pihitalaṇchitā va loha-cāṭiyo aṇṇavakucchiyaṃ pavattantā vicaranti. Gehe pan' assa pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ niccabbhattaṃ nibaddham eva hoti, setthino hi gehaṃ bhikkhusaṃghassa catumahāpathe khaṇitapokkharāṇisadisāṃ², sabbabhikkhūnaṃ mātāpitittihāne ṭhitaṃ, ten' assa gharaṃ Sammasambuddho pi gacchati, asītimahātherāpi gacchanti yeva, sesabhikkhūnaṃ pana āgacchantānaṃ ca gacchantānaṃ³ ca pamāṇaṃ n' atthi, Taṃ pana gharaṃ sattabhūmakam sattadvārakoṭṭhakapatimaṇḍitaṃ⁴. Tassa catutthadvārakoṭṭhake⁵ ekā micchādittikā devatā vasati. Sammasambuddhe gehaṃ pavisante attano vimāne ṭhātum na sakkoti, dārake gahetvā otarivā bhūmiyaṃ tittḥati, asītimahātheresu pi avasesathesu pi pavisantesu ca nikkhamantesu ca tath' eva karoti. Sā cintesi: „samaṇe ca Gotame sāvakesu c' assa imaṃ gehaṃ pavisantesu mayhaṃ sukhaṃ nāma n' atthi, niccakālaṃ otarivā otarivā bhūmiyaṃ ṭhātum na sakkhissāmi, yathā ime etaṃ gharaṃ na pavisanti tathā mayā kātum vaṭṭatīti“. Ath'ekadivasam sayanūpagatass'eva mahākammanṭikassa santikaṃ gantvā obhāsaṃ pharivā atthāsi, „ko etthā“ 'ti ca vutte „ahaṃ catutthadvārakoṭṭhake nibbattidevatā“⁶ ti āha. „Kasmā āgatāsīti“. „Tumhe setthissa kiriyā na passatha, attano pacchimakālaṃ anoloketvā dhanam niharitvā samaṇaṃ Gotamaṃ yeva pūreti, n'eva vaṇijjāṃ payojeti na kammante paṭṭhapeti, tumhe setthim tathā ovadatha yathā attano kammaṃ karoti, yathā ca samaṇo Gotamo sasāvako imaṃ gharaṃ na pavisati tathā karoṭhā“ 'ti. Atha naṃ so āha: „bāladevate setthi dhanam vissajjento niyyānike Buddhasāsane vissajjati, so sace maṃ cūlāya gahetvā vikkiṇissati n'evāhaṃ kiñci kathessāmi, gaccha tvaṃ“ ti. Sā pan' ekadivasam setthino jeṭṭhaputtaṃ upasaṃkamitvā tath' eva ovadi⁷. So pi naṃ purimanayen' eva tajjesi. Setthinaṃ pana saddhim kathetum yeva na sakkoti. Setthino pi nirantaram dānaṃ

¹ C^k sāyaṇha-, C^v sāyaṃha-. ² C^k khaṇapokkharāṇi-, C^v khatapokkharāṇi-, C^v khaṇitapokkharāṇi-. ³ C^v gacchantānaṃ. ⁴ C^k C^v -koddhaka-, C^v -koṭṭhaka-. ⁵ C^k C^v -koddhake, C^v -koṭṭhake. ⁶ C^k C^v nibbattidevatā. ⁷ C^k adds va.

dentassa vohāre akarontassa āye mandībhūte¹ dhanam parikkhayaṃ agamāsi. Ath' assa anukkamena dāḷiddiyappattassa paribhogasātaka-sayanabhojanāni pi purāṇasadisāni na bhaviṃsu, evambhūto pi bhikkhusaṃghassa² dānam deti, paṇitam pana katvā dātum na sakkoti. Atha nam ekadivasam vanditvā nisinnam Satthā „diyyati pana te gaḥapati kule dānam“ ti pucchi. So „diyyati bhante, taṃ ca kho kaṇṇajakam³ bilaṃgadutiyaṃ“⁴ ti āha. Atha nam Satthā „gaḥapati lūkham dānam demīti⁵ mā cittaṃ saṃkocayittha, cittaṃ hi paṇite Buddha-paccekaḥabbuddhasāvakaṇaṃ dinnam dānam lūkham⁶ nāma na hoti, kasmā: vipākamahantattā“ ti āha. Cittaṃ⁶ hi paṇitam kātum sakkontassa dānam lūkham⁶ nāma n' atthīti c'etaṃ evaṃ veditabbaṃ:

N' atthi citte pasannamhi appikā nāma dakkhiṇā
Tathāgate vā Sambuddhe atha vā tassa sāvake.
Na kir' atthi anomadassisu
pāricariyā Buddhesu appikā,
sukkhāya alonikāya⁷ ca
passa phalaṃ kummāsapiṇḍiyā ti.

Aparam pi nam āha: „gaḥapati, tvaṃ tava lūkham⁸ dānam dadamāno aṭṭhannaṃ ariyapuggalānaṃ desi, ahaṃ Velāmakāle sakala-Jambudīpaṃ unnaṃgalaṃ katvā satta ratanāni dadamāno pañca mahānādiyo ekoghapunṇam katvā viya ca mahādānam pavattayamāno tisa-raṇagataṃ vā pañcasīlarakkhānakam vā kiñci nālattham, dakkhiṇeyya-puggalā nāma evaṃ dullabhā, tasmā 'lūkham⁹ me dānam' ti mā cittaṃ saṃkocayitthā“ ti, evaṃ ca pana vatvā Velāmakasuttaṃ kathesi. Atha kho sā devatā issarakāle setṭhinā saddhiṃ kathetum pi asakkonti¹⁰ „idān' āyam duggatattā mama vacanaṃ gaṇhissatīti“ maññamānā aḍḍharattasamaye sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsam pharitvā ākāse aṭṭhāsi. Setṭhi disvā „ko eso“ ti āha. „Ahaṃ mahāsetṭhi catutthadvāra-koṭṭhake adhivatthā“¹⁰ devatā ti. „Kimatthaṃ āgatāsīti“. „Tuyhaṃ ovādam kathetukāmā hutvā“ ti. „Tena hi kathehīti“. „Mahāsetṭhi, tvaṃ pacchimakālaṃ na cintesi, puttadhītarō na olokesi, samaṇassa te Gotamassa sāsane bahum¹¹ dhanam vippakīṇam, so tvaṃ ativeḷam

¹ C^o mandī-. ² C^o -saṃghassa. ³ C^o kaṇṇajam, C^o kaṇṇajakam. ⁴ C^o bilaṅga-dūtiyaṃ? ⁵ C^o lūkham, C^o lūkhan. ⁶ all three MSS. cittaṃ, all three MSS. aloni-. ⁷ C^o lūkham. ⁸ all three MSS. asakkonti. ¹⁰ C^o adhivattha, C^o adhi-vatvā. ¹¹ C^o bahu.

dhanavissajjanena vā navakammantānaṃ akaraṇena vā¹ samaṇaṃ Gotamaṃ nissāya duggato jāto, evambhūto pi samaṇaṃ Gotamaṃ na muñcasi, ajjāpi te samaṇā gharaṃ pavisanti yeva, yaṃ tava tehi nītaṃ taṃ na sakkā paccāharāpetuṃ, gahitakam eva hotu, ito paṭṭhāya pana sayā ca samaṇassa Gotamassa santikaṃ mā gamittha sāvakaṇaṃ c' assa imaṃ gharaṃ pavisituṃ mā adāsi, samaṇaṃ Gotamaṃ nivattitvāpi anolokento attano vohāre ca vaṇijjaṃ ca katvā kuṭumbaṃ saṇṭhapehīti². Atha naṃ so evaṃ āha: „ayan tayā mayhaṃ dātabba-ovādo“ ti. „Āma ayan“ ti. „Tādisānaṃ devatānaṃ satena pi sahasena pi sataśahasena pi akampaniyo ahaṃ Dasabalena kato, mama hi saddhā Sineru viya acalā suppatiṭṭhitā, mayā niyyānike ratanasāsane³ dhanam viṣajjitam, ayuttan te kathitaṃ, Buddhasāsane pabhāro dinno evarūpāya anādarāya⁴ dussilāya kālakaṇṇiyā⁵, saddhim tayā mama ekagehe vasanakiccaṃ n' atthi, siḡhaṃ mama gehā nikkhamitvā aññattha gacchā“ ti. Sā sotāpannassa ariyasāvakaṃ vacanaṃ sutvā thātum asakkonti⁶ attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā dārake hatthena gahetvā nikkhami⁶, nikkhamitvā ca pana „aññattha vasaṇaṭṭhānaṃ alabhamānā seṭṭhim khamāpetvā tatth' eva vasissāmīti“ nagarapariggāhakadevaputtassa santikaṃ gantvā taṃ vanditvā aṭṭhāsi, „ken' atthena āgatāsīti“ ca vuttā „ahaṃ sāmi anupadhāretvā Anāthapiṇḍikena saddhim kathesiṃ, so maṃ kujjhitvā vasaṇaṭṭhānā nikkadḍhi, maṃ seṭṭhissa santikaṃ netvā khamāpetvā vasaṇaṭṭhānaṃ me detthā“ ti. „Kim pana tayā seṭṭhi vutto“ ti. „Ito paṭṭhāya Buddhupaṭṭhānaṃ saṃghupaṭṭhānaṃ mā kari, samaṇassa Gotamassa ghare pavesanaṃ mā adāsīti“ evaṃ me⁷ vutto sāmīti⁸. „Ayuttam tayā vuttam, sāsane pabhāro dinno, ahaṃ⁹ taṃ ādāya seṭṭhino santikaṃ gantuṃ na ussahāmīti“. Sā tassa santikā saṃgahaṃ alabhitvā catunnaṃ Mahārājānaṃ santikaṃ agamāsi⁹. Tehi pi tath' eva paṭikkhittā Sakkaṃ devarājaṃ upasaṃkamitvā taṃ pavattim ācikkhitvā „ahaṃ deva vasaṇaṭṭhānaṃ alabhamānā dārake hatthena gahetvā attānā vicarāmi, tumhakaṃ siriya mayhaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ dāpethā“ ti sutthutaraṃ yāci. So pi naṃ āha: „tayā ayuttam kataṃ, Jinasāsane pabhāro dinno, ahaṃ pi taṃ nissāya seṭṭhinā saddhim kathetuṃ na sakkomi,“ ekaṃ pana te seṭṭhissa

¹ all three MSS. omit vā. ² C¹ adds masāsane, C² adds mama sāsane.

³ C¹ anācārāya. ⁴ C¹ kālā-, C² kālakaṇṇiyāya. ⁵ all three MSS. asakkonti.

⁶ C¹ C² omit nikkhami. ⁷ C¹ omits me. ⁸ C¹ ahan. ⁹ C¹ C² agamā.

khamanūpāyaṃ kathessāmīti¹. „Sādhu deva kathehīti“. „Mahāseṭṭhissa hatthato manussehi paṇṇe āropetvā aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam gahitaṃ atthi, tvaṃ tassa āyuttakavesaṃ gahetvā kañci ajānāpetvā tāni paṇṇāni ādāya katipayehi yakkhataruṇehi parivārītā ekena hatthena paṇṇam ekena lekhanim² gahetva tesam geham gantvā gehamajjhe ṭhitā attano yakkhānubhāvena te uttāsetvā 'idaṃ tumhākaṃ inapaṇṇam³, amhākaṃ seṭṭhi attano issarakāle tumhe na kiñci āha, idāni duggato jāto, tumhehi gahitakahāpanāni dethā⁴ 'ti attano yakkhānubhāvaṃ daṣsetvā sabbāpi tā aṭṭhārasa hiraṇṇakoṭṭiyo sādhetvā seṭṭhissa tucchakoṭṭhake pūretvā aññaṃ Aciravatinadītūre nihatadhanam nadikūle bhinne samuddam pavitṭham atthi tam pi attanā ānubhāvena āharitvā koṭṭhe pūretvā aññaṃ pi asukatṭhāne nāma assāmikam aṭṭhārasakoṭṭimattam eva dhanam atthi tam pi āharitva tucchakoṭṭhe pūrehi, imāhi catuppaṇāsakoṭṭihi imaṃ tucchakoṭṭhake pūraṇena daṇḍakammaṃ katvā mahāseṭṭhim⁵ khamāpehīti⁶. Sā „sādhu devā⁷ 'ti tassa vacanam sampañcchitvā vuttanayen⁸ eva sabbam dhanam āharitvā adḍharattasamaye seṭṭhissa sirigabbham pavisitvā obhāsam pharitvā ākāse aṭṭhāsi, „ko eso“ ti vutte „ahan te mahāseṭṭhi catutthadvārakoṭṭhake⁹ adhi-vatthā andhabāla-devatā, mayā mahāmohamūlāya Buddhagūṇe ajānitvā purimesu divasesu tumhehi saddhim kiñci kathitaṃ, tam me dosaṃ khamatha, Sakkassa hi me devarājassa vacanena tumhākaṃ inam sādhetvā aṭṭhārasa koṭṭiyo samuddam gatā aṭṭhārasa koṭṭiyo tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne assāmikadhanassa aṭṭhārasa koṭṭiyo ti catuppaṇāsakoṭṭiyo āharitvā tucchakoṭṭham pūraṇena daṇḍakammaṃ kataṃ, Jetavanavibhāram ārabha parikkhayam gatadhanam sabbam sampiṇḍitaṃ, vasanaṭṭhānam alabhamānā kilamāmi, mayā aññāpatāya kataṃ manasi akatvā khamatha mahāseṭṭhīti¹⁰ āha. Anāthapiṇḍiko tassā vacanam sutvā cintesi: „ayaṃ ca devatā, 'daṇḍakammaṃ¹¹ ca¹² me katan¹³ ti vadati, attano ca dosaṃ paṭijānāti, Satthā imaṃ cintevā attano guṇe jānāpessati, Sammāsam-buddhassa naṃ dassessāmīti¹⁴. Atha naṃ āha: „amma devate, sace si maṃ khamāpetukāma Satthu santike maṃ khamāpehīti¹⁵. „Sādhu evaṃ karissāmi, Satthu pana maṃ santikam gahetvā gacchāhīti¹⁶. So „sādhu“ ti vatvā vibhātāya rattiyā pāto va tam gahetvā Satthu santikam gantvā tāya katakammaṃ sabbam Tathāgatassa ārocesi. Satthā tassa vacanam sutvā „idha gahapati pāpappuggalo pi yāva pāpam na

¹ C^v lekhanim. ² C^v inā-, C^s inapaṇnam. ³ C^k -seṭṭhinam. ⁴ C^k catutthe.

⁵ C^s C^v -kammaṃ. ⁶ C^s omits ca.

paccati tāva bhadraṇi passati, yadā pan' assa pāpaṃ paccati tadā pāpaṃ eva passati, bhadrapuggalo pi yāva bhadraṃ na paccati tāva pāpāni passati, yadā pan' assa bhadraṃ paccati tadā bhadraṃ eva passatīti" vatvā imā Dhammapade dve gāthā abhāsi:

Pāpo pi passatī bhadraṃ yāva pāpaṃ na paccati, (Dhp. vv.
yadā ca paccatī pāpaṃ atha pāpo pāpāni passati. 119-120.)
Bhadro pi passatī pāpaṃ yāva bhadraṃ na paccati,
yadā ca paccatī bhadraṃ atha bhadro bhadraṇi passatīti.

Imāya¹ ca pana gāthānaṃ pariyoṣāne sā devatā sotāpattiphale patit-
tḥāsi. Sā cakkamkitesu Satthu pādesu nipatitvā „mayā bhante rāga-
rattāya dosaḍḍṭṭhāya mohamūlḥāya avijjandhāya tumbākam guṇe
ajānantīyā pāpakam vacanam vuttam, tam me khamathā" 'ti Satthāraṃ
khamāpetvā mahāseṭṭhiṃ khamāpesi. Tasmim samaye Anāthapiṇḍiko
Satthu purato attano guṇam kathesi: „bhante ayaṃ devatā 'Buddhu-
paṭṭhānādīni mā karohīti' vāriyamānāpi² maṃ vāretum nāsakkhi, 'dānam
na dātabban' ti imāya vāriyamāno p' aham adāsim eva, nanu esa
bhante mayham guṇo" ti. Satthā „tvam kho si gahapati sotāpanno
ariyasāvako acalasaddho visuddhadassano, tuyham imāya appesakkha-
devatāya vārentīyā avāritabbhavo nācchariyo, yam pana pubbe paṇḍitā
anuppanne Buddhe aparipakke³ nāne tḥitā kāmāvacarissarena Mārena
ākāse tḥatvā 'sace dānam dassasi imasmim niraye paccissasīti' asīti-
hatthagambhīraṃ oṅgārakāsūṃ dassetvā 'mā dānam adāsīti' vāritā
padumakaṇṇikamajjhe tḥatvā dānam adāmsu idam acchariyan" ti
vatvā Anāthapiṇḍikena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhissa kule nibbattitvā nānappa-
kārehi sukhūpaharaṇehi⁴ devakumāro viya samvaddhiyamāno⁵
anukkamena viññūtam⁶ patvā solasavassakāle yeva sabbasippesu
nipphattim patto. So pitu accayena seṭṭhitṭhāne tḥatvā catusu
nagaradvāresu catasso dānasālā majjhe nagarassa ekaṃ attano
nivesanadvāre ekan ti cha dānasālā kāretvā mahādānam deti

¹ so all three MSS. instead of imāsam? ² so all three MSS. instead of
vāriyamānāpi? ³ C^k aparipakkhe, C^s aparipakkhe corr. to aparipakke.

⁴ C^s sukhūpaharaṇehi, C^v sukhūpakaraṇehi. ⁵ C^v samvaddhiyamāno, C^s sad-
dhiyamāno. ⁶ C^s viññūtam.

sīlaṃ rakkhati uposathakammaṃ karoti. Ath' ekadivasaṃ pātaraśavelāya Bodhisattassa nānaggarase manunñabhojane upanīyamāne eko paccekabuddho sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhāya bhikkhācāraṇaṃ sallakkhetvā „ajja mayā Bārāṇasīsetṭhissa gehadvāraṃ gantūṃ vaṭṭatīti“ nāgalatādantakattṭhaṃ khāditvā Anotattadahe mukhaṃ dhovivā Manosilātale tṭhito nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā cīvaraṃ pārupitvā iddhi-mayamattikāpattam ādāya ākāsenāgantvā Bodhisattassa bhatte upanītamatte gehadvāre atṭhāsī. Bodhisatto taṃ disvā va āsanā vuṭṭhāya nipaccākāraṃ dassetvā parikammakāraṃ olokesi, „kiṃ karomi sāmīti“ ca vutte „ayyassa pattaṃ āharathā“¹ ti āha. Taṃ khaṇaṃ yeva Māro pāpimā vikampamāno utṭhāya „ayaṃ paccekabuddho ito sattame divase āhāraṃ labhi, ajja alabhanto vinassissati, imaṃ ca vināsessāmi seṭṭhino ca dānantarāyaṃ karissāmīti“ taṃ khaṇaṃ űeva² āgantvā antara-vatthumhi asītihaṭṭhamattaṃ aṅgārakāsuṃ³ nimmini, sā khadiraṅgārapuṇṇā⁴ sampajjalitā sajotibhūtā Avīcimahānirayo viya khāyittha, taṃ pana māpetvā sayam ākāse atṭhāsī. Pattaharaṇatṭhāya gacchamāno puriso taṃ disvā mahābhayaṇatto nivatti. Bodhisatto „kiṃ tāta nivatto sīti“ pucchi. Ayaṃ „sāmi antaravattumhi mahati⁵ aṅgārakāsu⁶ sampajjalitā sajotibhūtā“ ti. Ath' añño ath' añño ti evaṃ āgatāgatā sabbe pi bhayaṇpattā vegena palāyimsu. Bodhisatto cintesi: „ajja mayhaṃ dānantarāyaṃ kātukāmo Vasavatti Māro uyyutto bhavissati, na kho pana jānāmi Mārasatena Mārasahassenāpi mayhaṃ akampiya-bhāvaṃ, ajja dāni mayhaṃ vā Mārassa vā balamahantataṃ ānubhāvamahantataṃ jānissāmīti“ taṃ yathāsajjitam eva bhattapātiṃ sayam ādāya gehā nikkhamma aṅgārakāsutate⁷ tṭhatvā ākāsaṃ ulloketvā Māraṃ disvā „ko si tvaṇ“ ti āha. „Ahaṃ Māro“ ti. „Ayaṃ aṅgārakāsu⁸ tayā nimmitā“ ti. „Āma mayā“

¹ C^o khaṇaṃ yeva. ² C^o C^v aṅgāra-. ³ C^o C^v khadiraṅgāra-. ⁴ C^o mahati.

⁵ C^o C^v aṅgārakāsuṃ, C^v aṅgārakāsu. ⁶ C^v aṅgārakāsu.

ti. „Kimatthāyā“¹ 'ti. „Tava dānassa antarāyakaraṇatthāya ca paccekabuddhassa ca jīvitanaśanattāyā“² 'ti. Bodhisatto „n' eva te ahaṃ attano dānassa antarāyaṃ na paccekabuddhassa jīvitantarāyaṃ kātum dassāmi, ajja dāni mayhaṃ vā tuyhaṃ vā balamahantataṃ jānissāmīti“³ aṅgārakāsuyā⁴ tate tathā vā „bhante paccekabuddha“⁵, ahaṃ imassā aṅgārakāsuyā⁶ adhosso patamāno pi na nivattissāmi, kevalaṃ tumhe mayā dinnabhojanāṃ patigaṇhathā“⁷ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kāmaṃ⁸ patāmi nirayaṃ uddhapādo avamsiro,
nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā⁹ 'ti. 39.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: bhante paccekavarabuddha, sace p' ahaṃ tumbhakaṃ piṇḍapātaṃ dento ekamsen' eva imaṃ nirayaṃ uddhapādo avamsiro hutvā patāmi tathāpi yad idaṃ adānaṃ ca aśīliyaṃ ca ariyehi akātabbattā anariyehi ca kātabbattā anariyaṃ ti vuccati na taṃ anariyaṃ karissāmi, handa imaṃ mayā diyyamānaṃ piṇḍaṃ paṭiggaha patigaṇhāhīti, ettha ca handā¹⁰ 'ti vavassaggatthe nipāto.

Evāṃ vatvā Bodhisatto dalhasamādānena bhattapātīm ga-
hetvā aṅgārakāsumatthakena¹¹ pakkanto¹². Tāvad eva asitihat-
thāya gambhīrāya aṅgārakāsuyā¹³ talato uparūpari jātāṃ attasattamaṃ ekaṃ mahāpadumaṃ uggantvā Bodhisattassa pāde paṭicchi. Tato mahātumbamatto reṇu uggantvā Mahāsattassa muddhani tathā sakalasarīraṃ suvaṇṇacūṇṇasamokiṇṇaṃ iva akāsi. So padumakaṇṇikāya tathā nānaggarasabhojanaṃ paccekabuddhassa patte patitthāpesi. So taṃ paṭiggahetvā anu-
modanaṃ katvā pattaṃ ākāse khipitvā passantass' eva mahājanassa sayam pi vehāsaṃ abbhuggantvā nānappakāraṃ valā-
hakapantiṃ maddamāno viya Himavantam eva gato. Māro pi parājito domanassaṃ patvā attano vasanaṭṭhānaṃ eva gato. Bodhisatto pana padumakaṇṇikāya tithako va mahājanassa

¹ C^o aṅgārakāsu-. ² C^o paccekavarabuddha. ³ C^o C^o aṅgārakāsuyā. ⁴ C^o kā-
maṃ. ⁵ C^o C^o aṅgāra-. ⁶ C^o C^o pakkanto. ⁷ C^o aṅgāra-.

dānasīlasaṁvaṇṇanena dhammaṁ desetvā mahājanena parivuto attano nivesanam eva pavisitvā yāvajivam dānādīni puññāni karitvā yathākammam gato.

Satthā „na idam gahapati acchariyam yam tvaṁ evaṁ dassana-sampanno etarahi devatāya na kampito, pubbe paṇḍitehi katam eva acchariyam“ ti imam dhammaḍḍesaṁ āharitvā anusandhiṁ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā paccekabuddho tatth' eva parinibbāyi, Māraṁ parājāyitvā padumakaṇṇikāya tathā paccekabuddhassa piṇḍa-pātadāyako Bārāṇasissetthi pana aham evā“ 'ti. Khadiraṅgāra-jātakam. Kulāvakaṅgaṇṇo catuttho.

5. ATTHAKĀMAṆGA.

1. Losakajātaka.

Yo atthakāmaṇṇa 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Losakatissattheraṁ nāma¹ ārabba kathesi. Ko pan' esa Losakatissatthero nāma² 'ti Kosalaratthe eko attano kulanāsako kevaṭṭa-puttako alābhī bhikkhu. So kira nibbattaṭṭhānato cavitvā Kosalaratthe ekasmiṁ kulasahassavāse³ kevaṭṭagāme ekissā⁴ kevaṭṭiyā kucchismiṁ paṭisaṇḍhiṁ gaṇhi. Tassa paṭisaṇḍhigahaṇadivase tam⁵ kulasahassam⁶ jālabattham nadiyaṁ ca talākādisu⁷ ca macche pariyesantaṁ ekam khuddakamaccham pi nālattha. Tato paṭṭhāya ca te kevaṭṭa parihāyanti yeva. Tasmim pi kucchigate yeva nesaṁ gāmo sattavāre agginā daddho sattavāre raṇṇā daṇḍito. Evaṁ anukkamena duggatā jātā. Te cintayimsu: „pubbe amhākaṁ evarūpaṁ n' atthi, idāni pana parihāyāma, amhākaṁ antare ekāya kālakaṇṇiyā bhavitabbaṁ, dve vaggā homā“ 'ti pañca pañca kulasatāni ekato ahesuṁ. Tato yattha tassa mātāpitaro so koṭṭhāso parihāyati itaro vaḍḍhati. Te „tam pi koṭṭhāsam dvidhā tam pi dvidhā“ ti evaṁ yāva tam eva kulam ekam ahosi tāva vibhajitvā tesam kālakaṇṇibhāvaṁ ūatvā pothetvā nikkadḍhimsu⁷.

¹ C^k omits nāma. ² C^k kulasahassa-. ³ C^v ekassā. ⁴ C^k naṁ. ⁵ C^k kulasahassam. ⁶ C^v talā-, C^v talā- corr. to talā-. ⁷ C^k nika-.

Ath' assa mātā kicchena jīvamānā paripakke gabbhe ekasmim thāne vijāyi. Pacchimabbhavasattam na -akkā nāsetum, antogbāte dīpo viya hi 'ssa' hadaye arahattassa upanissayo jalati. Sā tam dārakam paṭijaggitvā ādhāvitvā paridhāvitvā¹ vicarāṇakāle ekam assa kapālakam hatthe datvā puttam „ekam gharam pavisā“² 'ti pesetvā palātā. So tato paṭṭhāya ekako va hutvā tattha bhikkham pariyesitvā ekasmim thāne sayati na³ nahāyati na sarīram paṭijaggati pamsupisācako viya kicchena jīvikam kappeti. So anukkamena sattavassiko hutvā ekasmim gehadvāre ukkhalidhovanassa chaḍḍitattṭhāne kāko viya ekekaṁ sittham uccinitvā khādāti. Atha nam dhammasenāpati Sāvattim piṇḍāya caramāno disvā „ayam satto atikāruṇāppatto kataragāmavāsiko nu kho“ ti tasmim mettacittam vaḍḍhitvā „ehi re“ ti āha. So gantvā theram vanditvā atṭhāsi. Atha nam thero „kataragāmavāsiko si, kham vā te mātāpitaro“ ti pucchi. „Aham bhante nippaccayo, mayham mātāpitaro mam nissāya 'kilant amhā' 'ti mam chaḍḍetvā palātā“ ti. „Api pana pabbajissasīti“. „Bhante, aham tāva pabbajeyyam, mādissam pana kapaṇam⁴ ko pabbājessatīti“. „Aham pabbājessāmīti“. „Sādhū pabbājethā“ ti. Thero tassa khādanīyam bhojanīyam⁵ datvā tam vihāram netvā sahatthen⁶ eva nahāpetvā pabbājetvā paripunṇavassam upasampādesi. So mahallakakāle Losakatissatthero ti paññāyittha nippaṇṇo appalābho. Tena kira asadisadāne pi kucchipūro na, laddhapubbo jīvitaghaṭanamattakam eva labhati. Tassa hi patte ekasmim ōeva yāguḷumke dinne patto samatittiko hutvā paññāyati. Atha manussā „imassa patto pūro“ ti paññāyittha⁶ heṭṭhā yāguṁ denti. Tassa patte yāguṁ dānakāle manussānam bhājane yāguṁ antaradhāyatīti pi vadanti. Khajjakādisu pi es' eva nayo. So aparena samayena vipassanam vaḍḍhetvā aggaphale arahatte patitṭhito pi appalābho va aho si⁷. Ath' assa anupubbena āyusamkhāresu parihīnesu parinibbānavaso sampāpuṇi. Dhammasenāpati āvajjento tassa parinibbānabhāvam natvā „ayam Losakatissatthero ajja parinibbāyissati, ajja mayā etassa yāvadattham āhāram dātum vaṭṭatīti“ tam ādāya Sāvattim piṇḍāya pāvīsi. Thero tam nissāya tāva bahumanussāya Sāvattihīyā hattham pasāretvā vandanamattam pi nālattha. Atha nam thero „gacchāvuso, āsanāsālāya nisīdā“ ti uyyojetvā „imam Losakassa dethā“

¹ C^o omits ssa. ² C^o omits paridhāvitvā. ³ C^k omits na. ⁴ C^k chaḍḍhita.

⁵ C^k kapana, C^o kapana, C^o kapana corr. to kapr-

⁶ -assasīti.

⁷ C^k C^o -niyam -niyam. ⁸ so all three MSS. instr

'ti laddhāhāraṃ pesesi. Tam gahetvā gatā Losakatheraṃ asaritvā sayam eva bhuñjimsu. Atha therassa utthāya vihāraṃ gamanakāle Losakatissatthero gantvā therāṃ vandi. Thero nivattitvā t̥hitako va „laddhan te āvuso bhattan“ ti pucchi. „Labbhissāma no bhante“ ti. Thero samvegappatto kālaṃ olokesi. Kālo atikkanto. Thero „hot' āvuso, idh' eva nisidā“ 'ti Losakatheraṃ āsanāsālāya nisidāpetvā Kosalarāṇṇo nivesanaṃ agamāsi. Rājā therassa pattaṃ gāhāpetvā „bhattassa akālo“ ti pattapūraṃ catumadhuraṃ dāpesi. Thero tam ādāya gantvā „eh' āvuso Tissa, imaṃ catumadhuraṃ bhuñjā“ 'ti vatvā pattaṃ gahetvā va atthāsi. So thero gāravena lajjanto na paribhuñjati. Atha nam thero „eh' āvuso Tissa, ahaṃ imaṃ pattaṃ gahetvā va t̥hassāmi, tvaṃ nisiditvā paribhuñja, sace imaṃ pattaṃ hatthato muñceyyaṃ kiñci na bhaveyyā“ 'ti āha. Athāyasmā Losakatissatthero¹ aggissare dhammasenāpatimhi pattaṃ gahetvā t̥hite² catumadhuraṃ paribhuñji. Tam therassa ariyiddhibalena parikkhayaṃ na agamāsi. Tadā Losakatissatthero¹ yāvadatthaṃ udarapūraṃ katvā paribhuñji, tam divasaṃ yeva ca anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Sammasambuddho santike t̥hatvā sarīranikkhepaṃ kāresi. Dhātuyo gahetvā cetiyaṃ karimsu. Tadā bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitvā „āvuso, Losakathero apuñño appalābhī, evarūpena nāma apuññaṃ appalābhinaṃ kathaṃ ariyadhammo laddho“ ti kathentā³ nisidimsu. Satthā dhammasabhāyaṃ gantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ 'ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti ārocesuṃ. Satthā „bhikkhave, eso bhikkhu attano alābhībhāvaṃ ca⁴ ariyadhammalābhībhāvaṃ⁵ ca attanā va akāsi⁶, ayaṃ hi pubbe paresaṃ lābhantarāyaṃ katvā appalābhī⁷ jāto, 'aniccaṃ dukkhaṃ ananta⁸ ti vipassanāya yuttabhāvassa phalena ariyadhammalābhī⁹ jāto“ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atite Kassapasammāsambuddhakāle¹⁰ aññataro bhikkhu ekaṃ kuṭumbikaṃ¹¹ nissāya gāmakāvāse vasati pakatatto silavā vipassanāya yuttapayutto. Ath' eko khīṇāsavathero samavattasamvāsaṃ¹² vasamāno pubbe na tassa bhikkhuno upatthākakuṭumbikassa¹³ vasanagāmaṃ sampatto. Kuṭumbiko

¹ C^v -tissathero. ² C^k t̥hita. ³ C^k C^v kathento. ⁴ C^v alābhībhāvaddhaṃca.

⁵ C^k -lābhī-. ⁶ C^k C^v katāsi. ⁷ C^k C^v -bhi, C^v -lābhī corr. to -labbī.

⁸ C^k C^v -bhi. ⁹ C^k kassapasambuddha-. ¹⁰ C^k C^v kuṭumbikaṃ. ¹¹ C^v samavattavāsaṃ, C^v samavattasavāsaṃ corr. to samavattavāsaṃ. ¹² C^k C^v -kuṭumbi-.

therassa iriyāpathe yeva paṣiditvā pattam ādāya gharam pave-
setvā sakkaccaṃ bhojetvā thokaṃ dhammakathaṃ sutvā theram
vanditvā „bhante, amhākaṃ dhuravihāram¹ eva gacchatha,
mayam sāyaṇhasamaye² āgantvā passissāmā“³ 'ti āha. Thero
vihāram gantvā nevāsikatheram vanditvā āpucchitvā ekamantaṃ
nisīdi. So pi tena saddhim paṭisanthāram katvā „laddho te
āvuso bhikkhāhāro“⁴ ti pucchi. „Ama laddho“ ti. „Kahaṃ
laddho“ ti. „Tumhākaṃ dhuragāme kuṭumbiyaghare“ ti evaṇ
ca pana vatvā attano senāsanaṃ pucchitvā paṭijaggitvā patta-
civaram paṭisāmetvā jhānasukhena phalasukhena vītināmento
nisīdi. So pi kuṭumbiko sāyaṇhe⁵ gandhamālāṇ c' eva dipate-
laṇ ca gāhāpetvā vihāram gantvā nevāsikatheram vanditvā
„bhante, eko āgantukathero atthi, āgato nu kho“⁶ ti pucchi.
„Ama āgato“ ti. „Idāni kahaṃ“ ti. „Asukasenāsane nāmā“
'ti. So tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno
dhammakathaṃ sutvā sītalavelāya cetiyaṇ ca bodhiṇ ca⁷ pūjetvā
dīpe jāletvā ubho pi jane nimantetvā gato. Nevāsikathero pi
kho „ayaṃ kuṭumbiko paribhinno, sac' āyaṃ bhikkhu imasmiṃ
vihāre vasissati na maṃ esa kismiṇca gaṇayissatīti“⁸ thero⁹
anattamanataṃ¹⁰ āpajjitvā „imasmiṃ vihāre etassa avasanākāro
mayā kātum vaṭṭatīti“¹¹ tena upatṭhānavelāya āgatenā saddhim
kiñci na kathesi. Khīṇāsavathero tassa ajjhāsayaṃ jānitvā
„ayaṃ thero mama kule vā gaṇe vā apalibuddhabhāvaṃ na
jānātīti“¹² attano vasaṇatṭhānaṃ gantvā jhānasukhena phala-
sukhena vītināmesi. Nevāsiko pi punadivasena kapiṭṭhena gaṇ-
ḍim paharivā nakhena dvāraṃ ākoṭetvā kuṭumbiyassa gehaṃ
agamāsi. So tassa pattam gahetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā
„āgantukathero kahaṃ bhante“¹³ ti pucchi. „Nāhaṃ tava kulū-
pakassa pavattim jānāmi, gaṇḍim¹⁴ paharanto dvāraṃ āko-
ṭento pabodhetum nāsakkhim, hiyyo tava gehe paṇṭabhojanaṃ

¹ C^o dhūra-. ² C^o sāyaṇha-, C^o sāyaṇha-. ³ C^o bodhiyaṇa. ⁴ C^o C^o there.

⁵ C^o anattamanataṃ, C^o anattamattaṃ corr. to anattamatataṃ. ⁶ so all three MSS.

bhūñjitvā jīrāpetum asakkonto 'idāni niddam okkanto yeva bhavissatīti' tvaṃ pasīdamāno evarūpesu thānesu yeva pasīdasīti" āha. Khīṇāsavathero pi attano bhikkhācāraṇaṃ sallakkhetvā sarīraṃ paṭijaggitvā pattacīvaram ādāya ākāse uppatitvā aññattha agamāsi. So kuṭumbiko nevāsikatheraṃ sappimadhusakkarābhisamkhatam pāyasaṃ pāyetvā pattam gaudhacūṇṇehi ubbaṭṭetvā puna pūretvā „bhante, so thero maggakilanto bhavissati, idam assa harathā" 'ti adāsi. Itaro apaṭikkhipitvā va gahetvā gacchanto „sace so bhikkhu imaṃ pāyasaṃ pivissati gīvāya gahetvā nikkadḍhiyamāno pi na gamissati, sace panāham imaṃ pāyasaṃ manussassa dassāmi pākātam me kammaṃ bhavissati, sace uduke opilāpessāmi udakapiṭṭhe sappi paññāyissati, sace bhūmiyaṃ chaḍḍessāmi' kākasaṇṇipātena paññāyissati, kattha nu kho imaṃ chaḍḍeyyan" ti upadhārento ekaṃ jhāmakhettaṃ disvā aṃgāre viyūhitvā¹ tattha pakkhipitvā upari aṃgārehi paṭicchadetvā vihāraṃ gato. Tam bhikkhum adisvā cintesi: „addhā so bhikkhu khīṇāsavo mama ajjhāsayaṃ viditvā aññattha gato bhavissati, aho mayā udarāhetu ayuttaṃ katan" ti tāvad ev' assa mahantaṃ dāmanassaṃ udapādi, tato paṭṭhāy' eva ca manussapeto hutvā na cirass' eva kālaṃ katvā niraye nibbatti. So bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā pakkāvasesena paṭipāṭiyā pañcajāṭisatesu yakkho hutvā ekadivasaṃ pi udarapūraṃ āhāraṃ na labhi. Ekadivasaṃ pana gabbhamaṃ udarapūraṃ labhi. Puna pañca jāṭisatāni² sunakho ahosi. Tadāpi ekadivasaṃ bhattavamaṇaṃ udarapūraṃ labhi. Sesakāle pana tena udarapūro āhāro nāma na laddhapubbo. Sunakhaṃ yonito pana cavitvā Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāme duggatakule nibbatti. Tassa nibbattito paṭṭhāya tam kulaṃ paramaduggatam eva jātam. Nābhito uddham udakakaṇṇjikamattam³ pi na labhi. Tassa pana Mittavindako ti nāmaṃ ahosi. Mātā-

¹ C^k chaḍḍessāmi. ² C^k chaḍḍheyyan. ³ C^k viyūhitvā, C^o viyūhitvā corr. to viyūhitvā. ⁴ C^k pañcaṣatāni. ⁵ C^k -kaṇṇika-.

pitaro jātakadukkhāṃ adhvāsetum asakkontā „gaccha kāla-
kaṇṇikā“¹ 'ti taṃ pothetvā nīharimsu. So appaṭṭisarāṇo vica-
ranto Bārāṇasim agamāsi. Tadā Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ
disāpāmoḁkko ācariyo hutvā pañca māṇavakasatāni sippaṃ
vācesi. Tadā Bārāṇasivāsino duggatānaṃ paribbayaṃ datvā
sippaṃ sikkhāpenti. Ayam pi Mittavindako Bodhisattassa san-
tike puññasippaṃ sikkhati. So pharuso anovādakkhamo taṃ
taṃ paharanto² vicarati, Bodhisattena ovadiyamāno pi ovādaṃ
na gaṇhāti, taṃ nissāya āyo pi 'ssa mando jāto. Atha so
māṇavakehi saddhiṃ bhaṇḍitvā ovādaṃ agaṇhanto tato palāyitvā
āhiṇḍanto ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā bhaṭṭim katvā jīvati.
So tattha ekāya duggatitthiyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Sā
taṃ nissāya dve dārake vijāyi. Gāmaṃvāsino „amhākaṃ susā-
sanaṃ dussāsanaṃ āroceyyāsīti“³ Mittavindakassa bhaṭṭim⁴ datvā
taṃ gāmadvāre kuṭikāya vasāpesum. Taṃ pana Mittavindakaṃ
nissāya te paccantagāmaṃvāsino sattakkhattum rājadaṇḍaṃ adamsu,
sattakkhattum tesāṃ gehāni nijjhāyimsu, sattakkhattum taḷākaṃ
chijji. Te cintayimsu: „amhākaṃ pubbe imassa Mittavinda-
kassa anāgamanakāle⁵ evarūpaṃ n' atthi, idāni paṇ' assa āga-
takālato paṭṭhāya parihāyāmā“⁶ 'ti taṃ pothetvā nīharimsu.
So attano dārake gaḁetvā aññattha gacchanto ekaṃ amanussa-
pariggahaṃ aṭaviṃ pāvīsi. Tatth' assa amanussā dārake ca
bhariyaṇ ca māretvā maṃsaṃ khādiṃsu. So tato palāyitvā
tato tato āhiṇḍanto ekaṃ Gambhīraṃ nāma paṭṭanaḡāmaṃ
nāvāvissajjanadivase⁷ yeva patvā kammakaro hutvā nāvāṃ
abhirūhi. Nāvā samuddapiṭṭhe sattāhaṃ gantvā sattame divase
samuddamajjhe ākoṭetvā ṭhapitā viya aṭṭhāsi. Te kāḷakaṇṇi-
salākaṃ vāresum. Sattakkhattum Mittavindakass' eva⁸ pāpuṇi'.
Manussā tass' ekaṃ veṇukalāpakaṃ datvā hatthe gaḁetvā sa-
mudde khipimsu. Tasmim khittamatte nāvā agamāsi. Mitta-

¹ C² pahārento. ² C² adds va. ³ C² nam. ⁴ C² anāgamakāle. ⁵ C² nāvāru-
⁶ C² vindakasseva. ⁷ C² C² -ṇī.

vindako veṇukalāpe nipajjitvā samuddapiṭṭhe gacchanto Kassa-pasammāsambuddhassa kāle rakkhitasīlassa phalena samudda-piṭṭhe ekasmiṃ phalikavimāne catasso devadhītā paṭilabhitvā tāsāṃ santike sukhāṃ anubhavamāno sattāhaṃ vasi. Tā pana vimānapetiyo sattāhaṃ sukhāṃ anubhavanti. Sattāhaṃ dukkhāṃ anubhavitum gacchamānā „yāva mayāṃ āgacchāma tāva idh' eva hohīti“ vatvā agamaṃsu. Mittavindako tāsāṃ gatakāle veṇukalāpe nipajjitvā parato gacchanto rajatavimāne aṭṭha devadhītaro labhi. Tato pi parāṃ gacchanto maṇivimāne soḷasa kanakavimāne dvattimsa devadhītaro labhi. Tāsāṃ pi vacanaṃ akatvā parato gacchanto antaradīpake ekaṃ yakkhanagaram addasa. Tatth' ekā yakkhinī ajarūpena vicarati. Mittavindako tassā yakkhinibhāvaṃ ajānanto „ajamaṃsaṃ khādissāmīti“ taṃ pāde aggahesi. Sāyaṃ yakkhānubhāvena taṃ ukkhipitvā khipi. So tāya khitte samuddamatthakena gantvā Bārāṇasiyaṃ parikhāpiṭṭhe ekasmiṃ kaṇṭakagumbamatthake patitvā pavattamāno bhūmiyaṃ patiṭṭhāsi. Tasmiṃ ca samaye tasmīṃ parikhāpiṭṭhe rañño ajikā caramānā corā haranti. Ajikagopakā „core gaṇhissāmā“ 'ti ekamantaṃ nilīnā aṭṭhaṃsu. Mittavindako pavaṭitvā bhūmiyaṃ uthito tā ajikā disvā cintesi: „ahaṃ samudde ekasmiṃ dīpake ajikaṃ pāde gahetvā tāya khitto idha patito, sace pan' idāni ekaṃ ajikaṃ pāde gahissāmi sā maṃ parato samuddapiṭṭhe vimānadevatānaṃ santike khipissatīti“¹ so evaṃ ayoniso manasi karitvā ajikaṃ pāde gaṇhi. Sā gahitamattā vivari. Ajikagopakā ito c' ito ca āgantvā taṃ gahetvā „ettakaṃ kālaṃ rājakule ajikākhādako esa coro“ ti taṃ koṭṭetvā bandhitvā rañño santikaṃ nenti. Tasmīṃ khaṇe Bodhisatto pañca-satamāṇavakaparivuto nagarā nikkhamma nahāyitum gacchanto Mittavindakaṃ disvā sañjānitvā te manusse āha: „tāta, ayaṃ amhākaṃ antevāsiko, kasmā taṃ gaṇhitthā“ 'ti. „Ajikacorako ayya ekaṃ ajikaṃ pāde gaṇhi, tasmā gahito“ ti. „Tena h'

¹ C* C* khipissatīti, C* khipissasīti.

etaṃ amhākaṃ dāsaṃ katvā detha, amhe nissāya jīvissatīti¹.
Te „sādhu ayyā“ 'ti taṃ vissajjetvā agamaṃsu. Atha naṃ
Bodhisatto „Mittavindaka tvaṃ ettakaṃ kālaṃ kaḥaṃ vasīti“
pucchi. So sabbam attanā katakammaṃ ārocesi. Bodhisatto
„atthakāmānaṃ¹ vacanaṃ akaronto² etaṃ dukkhaṃ pāpuṇa-
tīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
ajiyā pādam olubbha Mittako viya socatīti. 40.

Tattha atthakāmassā 'ti vaddhiṃ icchantassa, hitānukampino ti
hitena anukampamānassa, ovajjamāno ti mudukena hitacittena ovadiyamāno,
na karoti sāsanaṃ ti anusatthiṃ na karoti dubbaco anovādako hoti, Mittako
viya socatīti yathā ayaṃ Mittavindako ajāya pādam gaḥetvā socati kilamati
evaṃ niccakaḷaṃ socatīti imāya gāthāya Bodhisatto dhammaṃ desesi. Evaṃ
tena therena ettake addhāne tisu yeva attabhāvesu kucchipūro laddhapubbo,
yakkhena hutvā ekadivasaṃ gabbhamalaṃ laddhaṃ sunakhena hutvā ekadivasaṃ
bhattavamaṇaṃ parinibbānadivase dhammasenāpatissānubhāvena catumadhuraṃ
laddhaṃ, evaṃ parassa lābhantarāyakaṇaṃ nāma mahādosan ti vedittabbaṃ.

Tasmiṃ pana kāle so pi ācariyo Mittavindako pi yathā-
kammaṃ gato.

Satthā „evaṃ bhikkhave attanā appalābhībhāvaṃ ca ariyadhamma-
lābhībhāvaṃ ca sayam eva esa akāsīti“ imaṃ dhammadeśanaṃ āha-
ritvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako
Losakatissatthero ahosi, disāpāpamokkhācariyo pana aham evā“ 'ti.
Losakajātakaṃ.

2. Kapotajātaka.

Yo atthakāmassā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
aṇṇataraṃ lolabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tassa lolabhāvo Nava-
nipāte Kākajātaka³ āvibhavissati. Tadā pana taṃ bhikkhū „ayaṃ
bhante bhikkhu lolo“ ti Satthu ārocesuṃ. Atha naṃ Satthā „saccaṃ

¹ C¹ atthakākāmānaṃ, C² attakāmānaṃ. ² so all three MSS. ³ C¹ kokajātaka.

kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ bhikkhu lolo, lolakāraṇā jīvitakkhayaṃ patto, paṇḍitāpi taṃ nissāya attano vasaṇaṭṭhānā parihīnā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto pārāpatayoniyaṃ nibbatti. Tadā Bārāṇasivāsino puññakāmatāya tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne sakunānaṃ sukhavāsattāya thusapacchiyo¹ olambenti. Bārāṇasissetṭhino pi bhatakkārako attano mahānase ekaṃ thusapacchiṃ olambetvā ṭhapesi. Bodhisatto tattha vāsaṃ kappesi. So pāto va nikkhamitvā gocare caritvā sāyaṃ āgantvā tattha vasanto kālaṃ khepeti. Ath' ekadivasaṃ eko kāko mahānasamatthakena gacchanto ambilānambilamacchamaṃsānaṃ² dhūpanavāsaṃ ghāyitvā lobhaṃ uppādetvā „kin nu kho nissāya imaṃ macchamaṃsaṃ labhissāmīti“ avidūre nisīditvā parigaṇhanto sāyaṃ Bodhisattaṃ āgantvā mahānasaṃ pavisaṇaṃ disvā „imaṃ pārāpataṃ nissāya macchamaṃsaṃ labhissāmīti“ punadvase pāto va āgantvā Bodhisattassa nikkhamitvā gocaratthāya gamanakāle piṭṭhito piṭṭhito agamāsi. Atha naṃ Bodhisatto „kasmā tvaṃ samma amhehi saddhiṃ carasīti“ āha. „Sāmi, tumhākaṃ kiriya mayhaṃ ruccati, ito paṭṭhāya tumhe upaṭṭhahissāmīti“. „Samma, tumhe aññagocarā mayaṃ aññagocarā, tumhehi amhākaṃ upaṭṭhānaṃ dukkaraṃ“ ti. „Sāmi tumhāgocaragahaṇakāle³ ahaṃ pi gocaraṃ gahetvā tumhehi saddhiṃ yeva gamissāmīti“. „Sādhu, kevalaṃ te appamattena bhavitabbaṃ“ ti. Evaṃ Bodhisatto kākaṃ ovaditvā gocare caranto tiṇabijādini⁴ khādāti. Bodhisattassa pana gocaragahaṇakāle kāko gantvā gomayapiṇḍaṃ apanetvā paṇake khādītva udaraṃ pūretvā Bodhisattassa santikaṃ āgantvā „sāmi, tumhe ativeḷaṃ caratha, atibahubhakkhena nāma bhavituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā Bodhisattena gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgacchantena saddhiṃ yeva mahānasaṃ pavisi.

¹ C^k -pacchayo. ² both MSS. ambilātambila-. ³ so both MSS. instead of tumhākaṃ? ⁴ C^k tiṇabijāni, C^o kiṇabijādini.

Bhattachārako „amhākaṃ kapoto aññam pi gahetvā āgato“ ti kākassa pi pacchiṃ ṭhapesi. Tato paṭṭhāya dve janā vasanti. Ath' ekadivasam seṭṭhissa bahum macchamaṃsaṃ āharimsu. Tam ādāya bhattachārako mahānase tattha tattha olambesi. Kāko taṃ disvā lobhaṃ uppādetvā „sve gocarabhūmiṃ agantvā¹ mayā idam eva khāditabban“ ti rattiṃ tintinanto nipajji. Punadivase Bodhisatto gocarāya gacchanto „ehi samma kākā“² ti āha. „Sāmi, tumhe gacchatha, mayhaṃ kucchirogo atthīti“³. „Samma, kākānaṃ kucchirogo nāma kadāci na bhūtapubbo, rattiṃ tīsu yāmesu ekekasmīṃ yāme mucchitā honti, dipavaṭṭhiṃ gilitakāle pana nesam muhuttan titti⁴ hoti, tvaṃ imaṃ macchamaṃsaṃ khāditukāmo bhavissasi, ehi manussaparibhogo nāma tumhākaṃ dupparibhuñjiyo, mā evarūpaṃ akāsi, mayā saddhiṃ yeva gocarāya gacchāhīti“⁵. „Na sakkomi sāmīti“⁶. „Tena hi paññāyissasi sakena kammena, lobhavasam agantvā⁷ appamatto hohīti“ taṃ ovaditvā Bodhisatto gocarāya gato. Bhattachārako nānappakāraṃ macchamaṃsavikatiṃ⁸ sampādetvā usumanikkhamanattamaṃ bhājanāni thokaṃ vivaritvā rasaparissāvanakaroṭiṃ bhājanamatthake ṭhapetvā bahi nikkhamitvā sedaṃ muñcamāno atṭhāsi. Tasmiṃ khaṇe kāko pacchito sīsam ukkhipitvā bhattagehaṃ olokento tassa nikkhamitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ dāni mayhaṃ manorathaṃ pūretvā maṃsaṃ khāditum kālo, kin nu kho mahāmaṃsaṃ khādāmi udāhu cuṇṇikamaṃsaṃ“ ti cintetvā „cuṇṇikamaṃsena nāma khippaṃ kucchiṃ pūretum na sakkā, mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ āharitvā pacchiyaṃ nikkhipitvā khādamāno nipajjissāmīti“ pacchito uppatitvā rasakaroṭiyaṃ nilīyi. Sā kilīti saddam akāsi. Bhattachārako taṃ saddaṃ sutvā „kin nu kho etan“ ti pavitṭho kākam disvā „ayaṃ duṭṭhakāko mayā seṭṭhino pakkamaṃsaṃ khāditukāmo, ahaṃ kho pana seṭṭhiṃ nissāya jīvissāmi na imaṃ bālaṃ, kiṃ me iminā“ ti dvāraṃ pidhāya kākam gahetvā sakalasarīre pat-

¹ Ck agantvā. ² C^o tinti. ³ Ck agantvā, C^o agantvā corr. to agantvā. ⁴ both MSS. -sam-.

tāni luñcitvā addasiṅgiveraṃ loṇajīrakāya¹ koṭṭetvā ambilatak-
kena āloṇetvā ten' assa sakalasarīraṃ makkhetvā taṃ kākaṃ
pacchiyaṃ khipi. So adhimattavedanābhūto tintiṇāyanto²
nipajji. Bodhisatto sāyaṃ āgantvā taṃ vyasanappattaṃ disvā
„lolakāka mama vacanaṃ akatvā tava lobhaṃ nissāya mahā-
dukkhaṃ patto sīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
kapotakassa vacanaṃ akatvā
amittahatthathagato va setīti. 41.

Tattha kapotakassa vacanaṃ akatvā ti pārāpataṃ hitānūsāsanivaca-
naṃ akatvā, amittahatthathagato va setīti amittānaṃ anattakārakānaṃ
dukkhuppāḍakapuggalānaṃ hatthathāṃ hatthapathaṃ gato, ayaṃ kāko viya
puggalo mahantaṃ vyasanaṃ patvā anusocamāno setīti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „idāni mayā ca³ etasmim
thāne na sakkā vasitun“ ti aññattha gato. Kāko tatth' eva
jīvitakkhayaṃ patto. Atha naṃ bhattakārako saddhiṃ pacchiyā
gahetvā saṃkāraṭṭhāne chaḍḍesi.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān' eva lolo pubbe pi lolo yeva,
taṃ ca pana te lolyaṃ nissāya paṇḍitāpi sakamhā āvāsā paribhīnā“ ti
imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so
bhikkhu anāgāmiphalaṃ patto. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam
samodhānesi: „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, pārāpato pana aham
evā“ 'ti. Kapotajātakaṃ.

3. Velukajātaka.

Yo atthakāmassā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
aṇṇataraṃ dubbacabhikkhuṃ ārabba katesi. Tam⁴ hi Bhagavā
„saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco“ ti pucchitvā „saccam bhante“
ti vutte „na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

¹ C^o loṇajīrakāya. ² C^k tintiṇāyanto. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. tam.

dubbacattā¹ yeva ca paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā sappamukhe² jīvitakkhayaṃ patto sīti³ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe mahābhogakule nibbatto viññūtaṃ patvā kāmesu ādīnavaṃ nekkhamme cānisaṃsaṃ disvā kāme pahāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇa-parikammaṃ katvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo uppādetvā jhānasukhena vitināmento aparabhāge mahāparivāro pañcahi tāpasasatehi parivuto gaṇassa satthā hutvā vihāsi. Ath' eko āsīvisapotako attano dhammatāya caranto aññatarassa tāpasassa assamaṇapadaṃ patto. Tāpaso tasmiṃ puttasiṇehaṃ uppādetvā taṃ ekasmiṃ veḷupabbe sayāpetvā paṭijaggati. Tassa veḷupabbe sayanato Veḷuko tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Taṃ puttasinehena paṭijagganato tāpasassa Veḷukapitā tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Tadā Bodhisatto „eko kira tāpaso āsīvisaṃ paṭijaggatīti“ sutvā pakkosivā „saccaṃ kira tvaṃ āsīvisaṃ jaggasīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „āsīvisena saddhiṃ vissāso nāma n' atthi, mā evaṃ jaggasīti“ āha. Tāpaso āha: „so⁴ me ācariyaputto, nāhaṃ tena vinā vattitum sakkhissāmīti“. „Tena hi etass' eva santikā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissasīti“. Tāpaso Bodhisattassa vacanaṃ na gaṇhi, āsīvisaṃ pi jahitum nāsakkihi. Tato katipāhaccayen' eva sabbe tāpasā phalāphalatthāya gantvā gatattṭhāne phalāphalassa sulabbabhāvaṃ disvā dve tayo divase tatth' eva vasiṃsu. Veḷukapitāpi tehi saddhiṃ gacchanto āsīvisaṃ veḷupapabbe yeva sayāpetvā pidahitvā gato. So puna tāpasehi saddhiṃ dvīhatihaccayena āgantvā „Veḷukassa gocaraṃ dassāmīti“ veḷupabbaṃ ugghāṭetvā „ehi putta, chātako⁴ sīti“ hatthaṃ pasāresi. Āsīviso dvīhatīhaṃ nirāhāratāya kujjhivā pasāritahatthe ḍasitvā tāpasam tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tāpasā taṃ disvā Bodhisattassa ārocesuṃ.

¹ C^k dubbacattā. ² C^k sappamukha. ³ C^k omīti āha so. ⁴ C^k puttama-chātako, C^o puttacchātako.

Bodhisatto tassa sarīrakiccaṃ kāretvā isigaṇassa majjhe nīśitvā isinaṃ ovādasena imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
evaṃ so nihato seti Veḷukassa yathā pitā ti. 42.

Tattha evaṃ so nihato setitī yo hi isinaṃ ovādaṃ na gaṇhāti so yathā esa tāpaso āśīvisamukhe pūtibhāvaṃ¹ patvā nihato seti, evaṃ mahāvīnaśaṃ patvā nihato setitī attho.

Evaṃ Bodhisatto isigaṇaṃ ovaditvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā āyupariyosāne Brahmaloce uppajji.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubba-cabbhāven' eva ca āśīvisamukhe pūtibhāvaṃ patto“ ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Veḷukapitā dubbacabhikkhu ahoṣi, sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ, gaṇasatthā pana aham eva“ ti. Veḷukajātakaṃ.

4. Makasajātaka.

Seyyo amitto ti. Idaṃ Satthā Magadhesu cārikaṃ caramāno aññatarasmiṃ gāmake bālagāmikamanusse² ārabba kathesi. Tathāgato kira ekasmiṃ samaye Sāvattitho Magadharatṭhaṃ gantvā tattha cārikaṃ caramāno aññataraṃ³ gāmakam sampāpuṇi. So ca gāmake yebhuyyena andhabālamanussehi yeva ussanno. Tatth' ekadivasaṃ te andhabālamanussehi sannipatitvā „bho amhe araṇṇaṃ pavisitva kammaṃ karonte makasā khādanti, tappaccayā amhākaṃ kammacchedo hoti, sabbe va dhanūni c' eva āvudhāni ca ādāya gantvā makasehi saddhiṃ yujjhivā sabbamakase vijjhivā chinditvā ca mārema“ ti mantayitvā araṇṇaṃ gantvā „makase vijjhissāmā“ ti aññamaññaṃ vijjhivā ca paharivā ca dukkhappattā, āgantvā antogāme ca gāma-majjhe ca gāmadvāre ca nipajjimsu. Satthā bhikkhusaṃghaparivuto taṃ gāmaṃ piṇḍāya pāvisi. Avasesā paṇḍitamanussā Bhagavantam disvā gāmadvāre maṇḍapaṃ katvā buddhapamukhassa bhikkhusaṃ-

4. Cfr. Monatsbericht d. Königl. Akad. d. Wiss. zu Berlin 1888 p. 265. and A. Weber's Ind. Stud. 4. Bd. p. 387. ¹ C^v -bhāvaṃ. ² C^v bāla-. ³ C^k aññatara.

ghassa mahādānaṃ datvā Satthāraṃ vanditvā nisīdimsu. Satthā tasmiṃ tasmiṃ thāne vaṇitamanusse¹ disvā te upāsake pucchi: „bahū ime gilānamanussā, kiṃ etehi katan“ ti. „Bhante ete manussā ‘makasa-yuddhaṃ karissāmā’ ‘ti gantvā aññamaññaṃ vijjhितvā sayāṃ gilānā jātā“ ti. Satthā „na idān’ eva andhabālanamanussā ‘makase paharissāmā’ ‘ti attānaṃ paharanti, pubbe pi ‘makasaṃ’² paharissāmā’ ‘ti paraṃ paharaṇakamanussā’³ ahesuṃ yevā“ ‘ti vatvā tehi manussehi yācito atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto vaṇijjāya jīvikaṃ kappeti. Tada Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ paccantaḡāme bahū vaḡḡhaki vasanti. Tatth’ eko phalitavaḡḡhaki⁴ rukkhaṃ tacchati. Ath’ assa eko makaso tambalohathālakaḡiṭṭhisadise⁵ sise nisīditvā sattiyaṃ paharanto viya sīsaṃ⁶ mukhatuḡḡakena vijjhi. So attano santike nisinnaṃ puttāṃ āha: „tāta, mayhaṃ sīsaṃ makaso sattiyaṃ paharanto viya vijjhati, vārehi tan“ ti. „Tāta, adhivāsehi, ekappahārena naṃ māressāmīti“. Tasmiṃ samaye Bodhisatto pi attano bhaḡḡaṃ pariyesamāno taṃ ḡāmaṃ patvā tassa vaḡḡhakisālāya nisinno hoti. Atha so vaḡḡhaki puttāṃ āha: „tāta imaṃ makasaṃ vārehīti“. So „vāressāmi tāta“ ‘ti tikhiṇaṃ mahāpharasaṃ ukkhipitvā pitu ḡiṭṭhipasse thātvā „makasaṃ paharissāmīti“ pitu matthakaṃ dvidhā bhindi. Vaḡḡhaki tatth’ eva jīvitaḡḡhayaṃ patto. Bodhisatto tassa taṃ kammaṃ disvā „paccāmitto’ pi paḡḡḡito va seyyo, so hi daḡḡabhayaṇāpi manussānaṃ na māressatīti“ cintetvā imaṃ ḡāthaṃ āha:

Seyyo amitto matiyā upeto
na tv-eva mitto mativippahīno,
„makasaṃ vadhissan“ ti hi elamūḡo⁷
putto pitu abbhidaṃ uttamaṇḡan ti. 43.

¹ C^k vaṇima-. ² C^k makasā. ³ C^k pahāranaka-, C^v paharanaka-. ⁴ both MSS. -vaḡḡhaki. ⁵ C^k -thālapiṭṭhi-. ⁶ C^v sīsa. ⁷ C^v saccānimitto. ⁸ so both MSS.

Tattha seyyo ti pavaro uttamo. matiyā upeto ti paññāya samannāgato, elamūgo¹ ti lālāmukho bālo putto, pitu abbhidā uttamaṅga¹ ti attano bālatāya putto pi hutvā pitu uttamaṅga¹ matihakaṁ makasaṁ māressāmiti dvidhā bhīndi, tasmā bālamittato paṇḍito amitto va seyyo ti.

Imaṁ gāthaṁ vatvā Bodhisatto utthāya yathākammaṁ gato. Vaddhakissāpi nātakā sarīrakiccaṁ akaṁsu.

Satthā „evam upāsakā pubbe pi ‘makasaṁ paharissamā’² ‘ti paraṁ paharaṇakamanussā’³ ahesuṁ yevā”⁴ ‘ti imaṁ dhammaḍḍesaṇaṁ āharitvā anusandhiṁ ghaṭetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā gāthaṁ vatvā pakkanto paṇḍitavāṇiḥ pana aham eva ahoṣi”⁵ ti. Makasaṁ jātakaṁ.

5. Rohiṇijātaka.

Seyyo amitto ti. Imaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ Anāthapiṇḍikaseṭṭhino dāsiṁ ārabba kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira ekā Rohiṇī nāma dāsi⁶ ahoṣi. Tassā vihipaharaṇaṭṭhāne⁷ āgantvā mahallikamātā nipajji. Taṁ makkhikā parivāretvā sūciyā vijjhamānā viya khādanti. Sā dhītaraṁ āha: „amma, makkhikā maṁ khādanti, etā vārehitī”. Sā „vāressāmi amma”⁸ ‘ti musalaṁ ukkhiptvā mātu sarīre makkhikā māretvā „vināsaṁ pāpessāmiti”⁹ mātaraṁ musalena paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Taṁ disvā „mātā”¹⁰ ti roditum ārabhi. Taṁ pavattim¹¹ seṭṭhissa ārocesuṁ. Seṭṭhi tassā sarīrakiccaṁ kāretvā vihāraṁ gantvā sabbaṁ taṁ pavattim Satthu ārocesi. Satthā „na kho gaḥapati esā ‘mātu sarīre makkhikā māremīti’ idān’ eva musalena paharitvā mātaraṁ māresi, pubbe pi māresi yevā”¹² ‘ti vatvā tena yācito atitāṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbatitvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṁ pāpuṇi. Tassāpi Rohiṇī nāma dāsi⁶ ahoṣi. Sāpi attano vihipaharaṇaṭṭhānaṁ⁷ āgantvā nipannaṁ mātaraṁ „makkhikā me amma vārehitī”⁸ vuttā evam eva⁹ musalena paharitvā mātaraṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā roditum ārabhi. Bodhisatto taṁ

¹ so both MSS. ² both MSS. paharanaka-. ³ both MSS. dāsi. ⁴ C^k -pahā-rana-, C^v -paharana-. ⁵ C^k pavatti, C^v pavatti corrected to pavattim. ⁶ both MSS. dāsi. ⁷ both MSS. -paharana-. ⁸ so both MSS.

pavattim sutvā „amitto pi hi imasmim loke paṇḍito va seyyo“
ti cintetvā imam gātham āha:

Seyyo amitto medhāvī¹ yañce bālānukampako,
passa Rohiṇikam jammim mātaram hantvāna socatīti. 44.

Tattha medhāvīti paṇḍito nāpī vibhāvī, yañce bālānukampako ti
ettha yaṇ ti liṅgavipallāso kato ce ti nāmatthe nipāto, yo nāma bālo anukam-
pako tato satagūṇena sahaṣṣagūṇena paṇḍito amitto honto pi seyyo yevā 'ti
attho, aha vā yaṇ ti paṭisedhanatthe nipāto, noce bālānukampako ti attho,
jammin ti lāmikam dandham, mātaram hantvā² socatīti makkhikā mā-
ressāmīti mātaram hantvā idāni ayaṇ bālā sayam eva rodati paridevati, iminā
kāraṇena imasmim loke amitto pi paṇḍito³ seyyo ti

Bodhisatto paṇḍitam pasamsanto imāya gāthāya dhammam
desesi.

Satthā „na kho gahapati esā idān' eva „makkhikā māressāmīti“
mātaram ghātesi, pubbe pi ghātesi yevā“ 'ti imam dhammadesanam
āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā yeva
mātā ahosi, dhītā yeva⁴ dhītā, mahāseṭṭhi⁵ pana aham eva ahosin“ ti.
Rohiṇijātakam⁶.

6. Ārāmadūsakajātaka.

Na ve anattakusalenā 'ti. Idam Satthā aññatarasmim
Kosalagāmake uyyānadūsakam ārabha kathesi. Satthā kira Ko-
salesu cārikam caramāno aññataram gāmakam sampāpuṇi. Tatth'eko
kuṭumbiko Tathāgataṃ nimantetvā attano uyyāne nisīdāpetvā buddha-
pamukhassa saṃghassa dānam datvā „bhante yathāruciya imasmim
uyyāne vicarathā“ 'ti āha, Bhikkhū uṭṭhāya uyyānapālam gahetvā
uyyāne vicarantā ekam aṅgaṇaṭṭhānam disvā uyyānapālam pucchimsu:
„upāsaka imam uyyānam aññattha sandacchāyam, imasmim pana ṭhāne
koci rukkho vā gaccho vā n' atthi, kin nu kho kāraṇa“ ti. „Bhante
imassa uyyānassa ropanakāle eko gāmadārako udakam siṅcanto imas-
mim ṭhāne rukkhapotake ummūlam katvā mūlappamāṇena udakam

¹ C^v medhāvī. ² so both MSS. ³ C^k adds pi. ⁴ C^k omits dhītā yeva, in
C^v dhītā yeva has been added afterwards. ⁵ C^v -seṭṭhi. ⁶ C^v rohini-.

siñci. Te rukkapotakā milāyivā matā, iminā kāraṇena idaṃ tñānaṃ aṅgaṇaṃ jātan¹ ti. Bhikkhū Satthāraṃ upasaṃkamitvā etaṃ atthaṃ ārocesuṃ. Satthā „na bhikkhave so gāmadārako idān' eva ārama-dūsako, pubbe pi āramadūsako yevā² 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bārāṇasiyaṃ nakkhattaṃ ghosayimsu. Nakkhattabherisaddasava-nakālato paṭṭhāya sakalanagaravāsino nakkhattaniissitakā hutvā vicaranti. Tadā rañño uyyāne bahū makkaṭṭā vasantī. Uyyānapālo cintesi: „nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ime vānare 'udakaṃ siñcathā' 'ti vatvā ahaṃ nakkhattaṃ kiṭṭissāmīti³“ jeṭṭhakavānaraṃ upasaṃkamitvā „samma vānaraṇeṭṭhaka, imaṃ uyyānaṃ tumhākaṃ pi bahūpakāraṃ, tumhe ettha pupphaphalapallavāni¹ khādatha, nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ahaṃ nakkhattaṃ kiṭṭissāmi, yāvāhaṃ āgacchāmi tāva imasmiṃ uyyāne rukkhapotaṃ udakaṃ siñcituṃ sakkhissathā²“ 'ti pucchi. „Sādhu, siñcissāmīti³“. „Tena hi appamattā hothā⁴“ 'ti udakaṃ siñcanatthāya tesāṃ cammaṇḍe c' eva dārūke ca datvā gato. Vānarā cammaṇḍe c' eva dārūke ca gahetvā rukkhapotaṃ udakaṃ siñcanti. Atha ne vānaraṇeṭṭhako evaṃ āha: „bho vānarā, udakaṃ nāma rakkhitaṃ, tumhe rukkhapotaṃ udakaṃ siñcantā uppāṭetvā uppāṭetvā mūlaṃ oloketvā gambhīragatesu mūlesu bahū udakaṃ siñcatha agambhīragatesu appaṃ, pacchā amhākaṃ udakaṃ dullabhaṃ bhavissatīti⁵“. Te „sādhū“ 'ti sampañcchitvā tathā akāmsu. Tasmiṃ samaye eko paṇḍitapuriso rājuyyāne te vānare tathā karonte disvā evaṃ āha: „bho vānarā, kasmā tumhe rukkhapotaṃ uppāṭetvā uppāṭetvā mūlappamaṇena udakaṃ siñcathā⁶“ 'ti. Te „evaṃ no vānaraṇeṭṭhako ovaḍatīti⁷“ āhaṃsu. So taṃ vacanaṃ sutvā „aho vata bho bālā apaṇḍitā 'atthaṃ karissāmā' 'ti anattaṃ eva karontīti⁸“ cintetvā imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C^k -phalavāni, C^o -phalavāni corrected to -palavāni. ² C^k siñcissāmi.

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,
hāpeti atthaṃ dummedho kapi ārāmiko yathā ti. 45.

Tattha ve ti nīpātamattaṃ, anattakusalena 'ti anatto anāyatane kusaleṇa atthaṃ anāyatane¹ kāraṇe akusalena cā 'ti attho, atthacariyā ti vaḍḍhakiriyā², sukhāvahā ti evarūpena anattakusalena kāyikacetasikasukhasamkhā-tassa atthassa cariyā na sukhāvahā, na sakkā āvāhituṃ ti attho, kimkāraṇā: ekantaṃ³ eva hi hāpeti atthaṃ dummedho bālapuggalo atthaṃ karissāmā 'ti atthaṃ hāpetvā anattam eva karoti, kapi ārāmiko yathā ti yathā ārame nīyutto āramarakkhaṇako⁴ makkhaṇo atthaṃ karissāmīti anattam eva karoti evaṃ yo koci anattakusalo tena na sakkā atthacariyaṃ āvāhituṃ, so ekamsena atthaṃ hāpeti yevā 'ti.

Evam so paṇḍitapuriso imāya gāthāya vānarajetṭhakaṃ gārahitvā attano parisam ādāya uyyānā nikkhami.

Satthā „na bhikkhave esa gāmadārako idāṃ⁵ eva āramadūsako, pubbe pi āramadūsako yevā⁶“ 'ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vānarajetṭhako āramadūsakagāmadārako ahoṣi, paṇḍitapuriso pana aham evā⁷“ 'ti. Āramadūsakajātakaṃ.

7. Vāruṇijātaka.

Na ve anattakusalena 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto vāruṇidūsakaṃ⁸ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira sahāyo eko vāruṇivānijo tikhiṇaṃ vāruṇiṃ yojetvā hiraṇṇasuvannāpādiṇi gahetvā vikkiṇanto mahājane sannipatite „tāta tvaṃ mūlaṃ gahetvā vāruṇi⁹ dehīti“ antevāsikaṃ āpāpetvā sayam¹⁰ nahāyituṃ agamāsi. Antevāsiko mahājanassa vāruṇiṃ dento manusse antarantarā¹¹ loṇasak-kharā āharāpetvā khādante disvā „surā aloṇikā bhavissati, loṇaṃ ettha pakkhipissāmīti“ surācāṭiyaṃ nālimattaṃ loṇaṃ pakkhipitvā tesam suraṃ adāsi. Te mukhaṃ pūretvā pūretvā chaḍḍetvā¹² „kin te katan“ ti pucchimsu. „Tumhe suraṃ pivitvā loṇaṃ āharāpente disvā loṇaṃ yojesin“ ti. „Evarūpaṃ nāma manāpaṃ vāruṇiṃ nāsesi bālā“ 'ti taṃ gārahitvā utthāy¹³ utthāya pakkantā. Vāruṇivānijo¹⁴ āgantvā ekam pi

¹ C* anattam anāyatane, read: atthe āyatane? ² C* adds ti, for vaḍḍha- read vaḍḍhi-? ³ both MSS. -rakkhanako. ⁴ C* vāruṇi-. ⁵ so both MSS. ⁶ C* sāyaṃ.

⁷ C* antarā. ⁸ C* chaḍḍetvā.

adivā „vāruṇipāyakā kahaṃ gatā“ ti pucchi. So tam attham ārocesi, Atha naṃ ācariyo „bālā evarūpā nāma te surā nāsītā“ ti garahitvā imam kāraṇam Anāthapiṇḍikassa ārocesi. Anāthapiṇḍiko „atthi no idam kathāpābhatan“ ti Jetavanam gantvā Satthāram vanditvā etam attham ārocesi. Satthā „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ’ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto Bārāṇasiyam seṭṭhi ahosi. Tam upanissāya eko vāruṇivāṇijo jīvati. So tikhiṇam suram yojetvā „imam vikkiṇāhīti“ antevāsikam vatvā nahāyitum gato. Antevāsiko tasmiṃ gatamatte yeva surāya loṇam pakkhipitvā iminā va nayena suram vināsesi. Ath’ assa ācariyo āgantvā tam kāraṇam űatvā seṭṭhissa ārocesi. Seṭṭhi „anattakusalā nāma bālā ‘attham karissāmā’ ’ti anattam eva karontīti“ vatvā imam gātham āha:

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,
hāpeti attham dummedho Koṇḍañño vāruṇim yathā ti. 46.

Tattha Koṇḍañño vāruṇim yathā ti yathā ayaṃ Koṇḍaññanāmako antevāsiko attham karissāmīti loṇam pakkhipitvā vāruṇim hāpesi parihāpesi¹ vināsesi evaṃ sabbo pi anattakusalo² attham hāpetīti

Bodhisatto imāya gāthāya dhammam desesi.

Satthāpi „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ’ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā vāruṇidūsako idāni pi vāruṇidūsako ahosi, Bārāṇasiseṭṭhi pana aham evā“ ’ti. Vāruṇijātakam.

8. Vedabbhajātaka.

Anupāyena yo atthan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dubbacam bhikkhum ārabba kathesi. Tam hi bhikkhum Satthā „na tvaṃ bhikkhu idān’ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

¹ C^k omīti parihāpesi. ² C^k anattam-.

panakanakkhattayogo laddho, kim me dukkheṇa anubhūtena, mantam parivattetvā ratanavassam vassāpetvā corānam dhanam datvā¹ yathāsukham gamissāmīti² cintetvā core āmantesi: „bho corā, tumhe mam kimatthāya gaṇhitthā“³ 'ti. „Dhanatthāya ayyā“⁴ 'ti. „Sace vo dhanena attho khippam mam bandhanā mocetvā sīsam nahāpetvā ahatavattāni acchādetvā gandhehi vilimpāpetvā pupphāni piḷandhāpetvā⁵ ṭhapethā“⁶ 'ti. Corā tassa katham sutvā tathā akāmsu. Brāhmaṇo nakkhattayogam nītvā mantam parivattetvā ākāsam ullokesi. Tāvad eva ākāsa⁷ ratanāni patīmsu. Corā tam⁸ dhanam samkaḍḍhitvā uttarāsāṅgesu bhaṇḍikam katvā pāyīmsu. Brāhmaṇo pi tesam pacchato va agamāsi. Atha te core aññe pañcasatā corā gaṇhīmsu. „Kimattham amhe gaṇhathā“⁹ 'ti ca vuttā¹⁰, „dhanatthāya“¹¹ 'ti āhaṃsu. „Yadi vo dhanena attho etam brāhmaṇam gaṇhatha, eso ākāsam ulloketvā dhanam vassāpesi, amhākam p'etaṃ eten' eva dinnam“¹² ti. Corā core vissajjetvā „amhākam pi dhanam dehīti“¹³ brāhmaṇam gaṇhīmsu. Brāhmaṇo „aham tumbhākam dhanam dadeyyam, dhanavassāpananakkhattayogo pana ito samvaccharamatthake bhavissati, yadi vo dhanena attho adhiṇāsetha, tadā dhanavassam vassāpessāmīti“¹⁴ āha. Corā kujjhitvā „ambho duṭṭhabrāhmaṇa, aññesaṃ idān' eva dhanam vassāpetvā amhe aññaṃ samvaccharam adhiṇāsesīti“¹⁵ tiṇheṇa asinā brāhmaṇam dvidhā chinditvā magge chaddetvā vegena anubandhitvā tehi¹⁶ corehi saddhim yujjhitvā te sabbe pi māretvā dhanam ādāya puna dve koṭṭhāsā hutvā aññamaññaṃ yujjhitvā aḍḍhatiyāni purisasatāni ghātetvā etena upāyena yāva dve janā avasitthā ahesum tāva aññamaññaṃ ghātayīmsu. Evaṃ tam purisasahassam vināsam pattam. Te pana dve janā upāyena tam dhanam āharitvā ekasmiṃ gāmasamīpe gahanatṭhāne dhanam paṭicchādetvā eko khaggaṃ ga-

¹ C^k dhatvā. ² so both MSS. ³ C^k ākāsa. ⁴ C^k nam. ⁵ C^v vutta corrected to vutte. ⁶ C^v tehi tehi.

hetvā rakkhanto nisīdi eko taṇḍule gaḥetvā bhattaṃ pacāpetuṃ gāmaṃ pāvisi. „Lobho ca nāma¹ esa vināsamūlam evā“² 'ti dhanasantike nisinno cintesi: „tasmiṃ āgate imaṃ dhaṇaṃ dve koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ taṃ āgataṃ tamāsaṃ eva khaggena paharitvā ghāteṣṣaṃ“³ ti so khaggaṃ sannahitvā tassa āgamaṇaṃ olokento nisīdi. Itaro pi cintesi: „taṃ dhaṇaṃ dve koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ bhatte viṣaṃ pakkhipitvā taṃ purisaṃ bhojetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā ekako va dhaṇaṃ gaṇheyyaṃ“ ti so niṭṭhite bhatte sayāṃ bhuñjitvā sesake viṣaṃ pakkhipitvā taṃ ādāya tattha āgamaṇi. Taṃ bhattaṃ otāretvā ṭhitamattam eva itaro khaggena dvidhā chetvā taṃ paṭicchanne ṭhāne chaḍḍetvā taṃ ca bhattaṃ bhuñjitvā sayāṃ pi tattha⁴ eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ taṃ dhaṇaṃ nissāya sabbe pi vināsaṃ pāpuṇimsu. Bodhisatto pi kho ekāhadvīhaccayena dhaṇaṃ ādāya āgato. Tasmiṃ ṭhāne ācariyaṃ adisvā vipa-kiṇṇaṃ pana dhaṇaṃ disvā „ācariyena mama vacanaṃ akatvā dhaṇaṃ vassāpitaṃ bhavissati, sabbehi vināsaṃ⁵ pattehi bhavitabbaṃ“ ti mahāmaggena pāyāsi. Gacchanto ācariyaṃ mahāmagge dvidhā chinnaṃ disvā „mama vacanaṃ akatvā mato“ ti dārūni uddharitvā citakaṃ katvā ācariyaṃ jhāpetvā vanapup-
phehi pūjetvā parato gacchanto jīvitakkhayaṃ patte pañcasate parato adḍhatiyasate ti anukkamena avasāne dve jane jīvitak-
khayaṃ patte disvā cintesi: „imaṃ dvīhi ūnaṃ purisasahassaṃ vināsaṃ pattaṃ, aññehi dvīhi corehi bhavitabbaṃ, te pi san-
thambhituṃ na sakkhissanti, kahaṃ nu kho te gatā“ ti gac-
chanto tesāṃ dhaṇaṃ ādāya gahanatṭhānapavittṭhamaggaṃ disvā gacchanto bhaṇḍikabaddhassa dhanassa rāsiṃ disvā ekaṃ bha-
tapātīṃ avattharitvā mataṃ addasa. Tato „idaṃ nāma tehi kataṃ bhavissatīti“⁶ sabbaṃ ñatvā „kahaṃ nu kho so puriso“
ti vicinanto taṃ pi paṭicchanne ṭhāne apaviddhaṃ disvā „am-

¹ so both MSS. instead of ghāteyyaṃ? ² C^o vināsaṃ.

hākaṃ ācariyo mama vacanaṃ akatvā attano¹ dubbacabhāvena² attanāpi vināsaṃ³ patto, aparaṃ pi tena purisaṃsaṃsaṃ vināsitāṃ, anupāyena vata akāraṇena attano vaḍḍhiṃ patthaya-mānā amhākaṃ ācariyo viya mahānāsaṃ eva pāpuṇissatīti⁴ cintetvā imaṃ gātham āha:

Anupāyena yo atthaṃ icchatī so vihaṇṇatī,
Cetā haniṃsu Vedabbhaṃ, sabbe te vyasaṇaṃ ajjhagū ti. 47.

Tattha so vihaṇṇatīti so anupāyena attano atthaṃ⁴ vaḍḍhiṃ sukhaṃ icchāmitī akāle vāyamaṃ karonto puggalo vihaṇṇatī kilamati mahāvināsaṃ pāpuṇāti, Cetā ti Cetiyaṃraṭṭhavasīno corā, haniṃsu Vedabbhaṃ ti Vedabbha-mantavasena Vedabbho ti laddhaṇāmaṃ brāhmaṇaṃ haniṃsu, sabbe te vyasaṇaṃ ajjhagū ti te pi ca anavaṇṇaṃ aññaṃ ghātayamānā vyasaṇaṃ adhigacchiṃsu paṭṭilabhiṃsū⁵ 'ti.

Evam Bodhisatto „yathā amhākaṃ ācariyo anupāyena atthāne parakkamaṃ karonto dhaṇaṃ vassāpetvā attanā jīvitakkhayaṃ patto aññesaṃ⁶ ca vināsaṃpaccayo jāto evaṃ eva yo añño pi anupāyena attano atthaṃ icchitvā vāyamaṃ karissati sabbaso attanā ca vinassissati paresaṃ⁷ ca vināsaṃpaccayo bhavissatīti“ vanaṃ unnādetvā devatāsu sādhuṇāraṃ dadamaṇāsu imāya gāthāya dhammaṃ desetvā taṃ dhaṇaṃ upāyena attano geḥaṃ āharitvā dānādīni puṇṇāni karonto yāvātāyukaṃ tathā jīvitapariyosāne saggapathaṃ pūrayamāno agamāsi⁷.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān'eva dubbaco, pubbe pi dubbaco ca, dubbacattā pana mahāvināsaṃ patto“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Vedabbhabrāhmaṇo dubbacabhikkhu ahosi, antevāsiko pana aham evā“ 'ti. Vedabbhajātakaṃ.

¹ C^v omits gatā ti gacchanto ... attano. ² C^v gabbhacabhāvena. ³ so both MSS. ⁴ C^k attha. ⁵ C^k aññesaṃ. ⁶ C^k paresaṃ. ⁷ C^k āgamāsi.

9. Nakkhattajātaka.

Nakkhattam patimānentan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññatarāñ ājīvikāñ ārabha kathesi. Sāvatthiyāñ kir' ekam kuladhītaram janapade eko kulaputto attano puttassa vāretvā „asukadivase nāma gaṇhissāmīti“ divasam t̐apetvā tasmim divase sampatte attano kulūpakam¹ ājīvikam pucchi: „bhante, ajja mayam ekam maṅgalam karissāma, sobhanam nu kho nakkhattan“ ti. So „ayam mam paṭhamam apucchitvā divasam t̐apetvā idāni paṭipucchati, hotu sikkhāpessāmi nan“ ti kujjhitvā „ajja asobhanam nakkhattam, mā ajja maṅgalam karittha, sace karissatha mahāvināso bhavissatīti“ āha. Tasmim kule manussā tassa saddahitvā tam divasam na gacchimsu. Nagaravāsino sabbam maṅgalakiriyañ katvā tesam anāga-manam diavā „tehi ajja divaso t̐apito no ca kho āgatā, amhākam pi bahum vayakammañ gatañ, kim no tehi, amhākam dhītaram aññassa dassāma“ 'ti yathākaten' eva maṅgalena dhītaram aññassa adamsu. Itare punadivase āgantvā „detha no dārikan“ ti āhamsu. Atha ne Sāvattthivāsino „janapadavāsino nāma tumhe gahapatikā pāpamanussā, divasam t̐apetvā avaññāya nāgatā, āgatamaggen' eva paṭigacchatha, amhehi aññesañ dārikā dinnā“ ti paribhāsimsu. Te tehi saddhim ka-laham katvā yathāgatamaggen' eva gatā. Tena pi ājīvikenā tesam manussānañ maṅgalantarāyakatabhāvo bhikkhūnañ² antare pākaṭo jāto. Te bhikkhū dhammasabbhāyañ sannipatitā „āvuso ājīvikenā kulassa maṅgalantarāyo kato“ ti kathayamānā nisidimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāmā“ 'ti kathayimsu, „Na bhikkhave idān' eva ājīviko tassa kulassa maṅgalantarāyañ karoti, pubbe pi esa tesam kujjhitvā maṅgalantarāyañ akāsi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyañ Brahmadatte rajjam kārente na-garavāsino janapadavāsinañ dhītaram vāretvā divasam t̐apetvā attano kulūpakam ājīvikam pucchimsu: „bhante, ajja amhākam ekā maṅgalakiriya, sobhanam nu kho nakkhattan“ ti. So „ime attāno ruciya divasam t̐apetvā idāni mam pucchantīti“ kuj-jhitvā „ajja nesañ maṅgalantarāyañ karissāmīti“ cintetvā „ajja

¹ C¹ kulapakam. ² C¹ bhikkhunañ? C² bhikkhunañ.

asobhanam̐ nakkhattam̐, sace karoṭha mahāvināsaṃ pāpuṇis-sathā“ 'ti āha. Te tassa saddahitvā nāgamimsu. Janapada-vāsino tesam̐ anāgamanam̐ ñatvā „te' ajja divasaṃ ṭhapetvāpi na āgatā, kin no teḥiti“ aññesaṃ dhītaṃ adam̐su. Nagara-vāsino punaḍivase āgantvā dārikam̐ yācimsu. Janapadavāsino „tumhe nagaravāsino nāma chiṇṇahirikā gahapatikā, divasaṃ ṭhapetvā dārikam̐ na gaṇhittha, mayam̐ tumhākam̐ anāgamanabhāvena aññesaṃ adam̐hā“ 'ti. „Mayam̐ ājīvikam̐ paṭipucchitvā 'nakkhattam̐ na sobhanan“ ti nāgatā, detha no dārikan“ ti. „Amhehi tumhākam̐ anāgamanabhāvena aññesaṃ dinnā, idāni dinnadārikam̐ katham̐ puna ānessāmā“ 'ti. Evaṃ tesu añña-maññaṃ kalaham̐ karontesu eko nagaravāsiṇapaṇḍitapuriso ekena kammena janapadam̐ gato. Tesam̐ nagaravāsinam̐¹ „mayam̐ ājīvikam̐ pucchitvā nakkhattassa asobhanabhāvena nāgatā“ ti kathentānam̐ sutvā „nakkhattena ko attho, nanu dārikāya lad-dhabhāvo va nakkhattan“ ti vatvā imam̐ gātham̐ āha:

Nakkhattam̐ patimānentaṃ attho bālam̐ upaccagā,
attho atthassa nakkhattam̐, kim̐ karissanti tārakā ti. 48.

Tattha patimānentaṃ ti olokenaṃ, idāni nakkhattam̐ bhavissati idāni² bhavissatīti āgamayamānam̐, attho bālam̐ upaccagā ti etaṃ nagaravāsikaṃ bāladārikapaṭilābhasam̐khāto attho³ atikkanto, attho atthassa nakkhattan ti yam̐ attham̐ pariyesanto carati so paṭiladdho attho ca atthassa nakkhattam̐ nāma, kim̐ karissanti tārakā ti itare pana ākāse tārakā kim̐ karissanti, kata-ra-attham̐ sādheasantīti attho.

Nagaravāsino kalaham̐ katvā dārikam̐ alabhitvā va aga-mamsu.

Satthāpi „na bhikkhave esa ājīviko idān' ev' assa kulassa mam̐-galantarāyam̐ karoti, pubbe pi akāsi yevā“ 'ti imam̐ dhammadeśanam̐ āharitvā anusandhim̐ ghaṭetvā jātakam̐ samodhānesi: „Tadā ājīviko

¹ C^k omits te. ² C^v sobhanan. ³ so both MSS. ⁴ C^v omits bhavissati idāni.

⁵ C^v -samkhāto corrected to -samkhātatto.

etarahi ājiviko va ahosi, tāni pi kulāni idāni kulān' eva, gātham vatvā ¹thito paṇḍitapuriso pana aham evā² 'ti. Nakkhattajātakaṃ.

10. Dummedhajātaka.

Dummedhānan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto lokatthacariyaṃ ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Mahākaphajātaka āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño aggamahesiyā kucchimiṃ paṭisan-dhiṃ gaṇhi. Tassa mātu kucchito nikkhantassa nāmagahaṇa-divase Brahmadattakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So soḷa-savassapadesiko hutvā Takkaṣilāyaṃ sippaṃ uggaṇhitvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāraṃ gantvā aṭṭhārasannaṃ vijjattṭhānānaṃ nipphattiṃ pāpuṇi. Ath' assa pitā oparajjaṃ adāsi. Tasmim samaye Bārāṇasivāsino devatāmaṅgalikā honti, devatā namassanti, ba-huajelakakukkuṭasūkarādayo vadhitvā nānappakārehi puppha-gandhehi c' eva¹ maṃsalohitehi ca balikammaṃ karonti. Bodhi-satto cintesi: „idāni sattā devatāmaṅgalikā bahuṃ paṇavadhaṃ karonti, mahājano yebhuyyena adhammasmiṃ yeva niviṭṭho, ahaṃ pitu accayena rajjaṃ labhitvā ekam pi akilamtvā upāyen' eva paṇavadhaṃ kātuṃ na dassāmīti“ so ekadivasam rathaṃ abhiruyha nagarā nikkhanto addasa ekasmiṃ mahante vaṭa-rukkhe mahājanaṃ sannipatitaṃ tasmim rukkhe nibbattadeva-tāya santike² puttadhītuyasadhanādisu yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ patthentaṃ. So rathā oruyha taṃ rukkhaṃ upasaṃka-mitvā gandhapupphehi pūjetvā udakena abhisekaṃ katvā ruk-khaṃ padakkhiṇaṃ katvā devatāmaṅgaliko hutvā devataṃ namassitvā rathaṃ abhiruyha nagaram eva pāvīsi. Tato paṭ-ṭhāya iminā va niyāmena antarantare tattha gantvā devatā-

¹ C^o meva, C^k eva. ² C^k -devatāyantike.

maṅgaliko viya pūjaṁ karoti. So aparena samayena pitu accayena rajje patitthāya catasso agatiyo vajjetvā dasa rāja-dhamme akopento dhammena rajjaṁ kārento cintesi: „mayhaṁ mano matthakaṁ patto, rajje patitthito 'smi, yaṁ paṇāhaṁ pubbe ekaṁ atthaṁ cintayim idāni tam matthakaṁ pāpessā-mīti“ amacce ca brāhmaṇagahapatiādayo ca sannipātāpetvā āmantesi: „jānātha bho mayā kena kāraṇena rajjaṁ pattan“ ti. „Na jānāma devā“ 'ti. „Api vo 'haṁ asukaṁ nāma vaṭa-rukkaṁ gandhādihi pūjetvā añjalim paggaḥetvā namassamāno ditthapubbo“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Tadā ahaṁ patthanaṁ akāsim: 'sace rajjaṁ pāpuṇissāmi balikammaṁ te karissāmīti', tassā me devatāya ānubhāvena idaṁ rajjaṁ laddhaṁ, idāni 'ssā balikammaṁ karissāmi, tumhe papañcaṁ akatvā khippaṁ devatāya balikammaṁ sajjethā“ 'ti. „Kim kim gaṇhāma devatā“ 'ti. „Bho ahaṁ devatāya āyācamāno 'ye va' mayhaṁ rajje pānātipātādini pañca dussīlakammāni dasa akusalakammapathe samādāya vattissanti te ghātetvā antavaddhimaṁsa-lohitādihī' balikammaṁ karissāmīti' āyācim, tumhe evaṁ bherim carāpetha 'amhakaṁ rājā uparājakāle yeva evaṁ āyāci: sac' ahaṁ rajjaṁ pāpuṇissāmi ye me rajje dussīlā bhavissanti te sabbe ghātetvā balikammaṁ karissāmīti so idāni pañcavidhaṁ dasavidhaṁ dussīlakammaṁ samādāya vattamānānaṁ dussīlānaṁ sahasaṁ ghātāpetvā tesāṁ hadayaṁasādinī gāhāpetvā devatāya balikammaṁ kāretukāmo, evaṁ¹ ca nagaravāsino jānantū' 'ti, evaṁ ca pana vatvā ye dāni ito patthāya dussīlakamme vattissanti tesāṁ sahasaṁ ghātetvā yaññaṁ yajitvā āyācanato muccissāmīti“. Etam atthaṁ pakāsento imaṁ gātham āha:

Dummedhānaṁ sahasaṇa yañño me upayācito,
idāni kho 'haṁ yajissāmi, bahū adhammiko jano ti. 49.

¹ so both MSS. instead of devā? ² Cv ca. ³ C^k attavaddhi-? ⁴ C^k evaṁ.

Tattha dummedhānaṃ sahasseṇā 'ti idaṃ kammaṃ katuṃ vaṭṭati idaṃ na vaṭṭati ajānanabhāvena dasasu vā pana akusalakammaṃ pathesu samādāya vattanabhāvena dutṭhā medhā etesaṃ ti dummedhā, tesāṃ dummedhānaṃ nippaṇṇānaṃ bālapuggalānaṃ gaṇitvā gahitena sahasseṇa, yaṇṇo me upayācīto ti mayā devataṃ upasaṃkamitvā evaṃ yaṇṇasāmiti yaṇṇo yācīto, idāni kho 'haṃ yaṇṇasāmiti so ahaṃ idāni' āyācaneṇa rajjassa paṭṭiladdhattā idāni¹ yaṇṇasāmi, kimkāraṇa: idāni hi bahū adhammiko jano, tasmā idān' eva naṃ ga-
hetvā balikammaṃ karissāmiti.

Amaccā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā „sādhu devā“ 'ti dvādasayojanike Bārāṇasīnagare bheriṃ carāpesuṃ. Bheriyā āṇaṃ sutvā ekam pi dussilakammaṃ samādāya tṭhito eko puriso pi nāhoṣi. Iti yāva Bodhisatto rajjaṃ kāresi tāva ekapuggalo pi pañcadasasu vā dussilakammesu ekam pi kammaṃ karonto na paṇṇāyittha. Evaṃ Bodhisatto ekapuggalam pi akilamento sakalaratṭhavāsino silaṃ rakkhāpetvā sayam pi dānādāni puṇṇāni karitvā jīvitapariyosāne attano parisam ādāya devanagaraṃ pūrento agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idān' eva lokassa atthaṃ carati, pubbe pi cari yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā parisaṃ Buddhapariśāhesuṃ, Bārāṇasīrājā pana ahaṃ evā“ 'ti. Dummedhajātakaṃ. Atthakāmaṃ vaggō² pañcama. Paṭhamo paṇṇāso.

6. ĀSĪMSAVAGGA.

1. Mahāsīlavajātaka.

Āsīmsetheva puriso ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviṛiyam bhikkhuṃ ārabba kathesi. Tam³ hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ossaṭṭhaviṛiyo“ ti pucchi „āma

¹ so both MSS. ² C^k annakāma-, C^v attakāma-. ³ both MSS. tam.

bhante“ ti ca vutte „kasmā tvaṃ bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane vi-
riyaṃ ossaji, pubbe paṇḍitā rajjaṃ parihāyitvāpi attano viriye thatvā
va nattham pi yasaṃ uppādayimsū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto rañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ¹ nibbatto. Tassa
nāmagahaṇadvase Sīlavakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
soḷasavassapadesiko va sabbasippesu nipphattiṃ patvā aparā-
bhāge pitu accayena rajje patiṭṭhito Mahāsīlavarājā nāma
ahosi dhammiko dhammarājā. So nagarassa catusu dvāresu
catasso majjhe ekaṃ nivesanadvāre ekan ti cha dānasālā kāretvā
kapaṇaddhikānaṃ dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathakammaṃ
karoti khantimettānuddayasampanno, aṃke nisinnaṃ puttaṃ
paritosayamāno viya sabbasatte paritosayamāno dhammena raj-
jaṃ kāreti. Tass' eko amacco antopure padubbhitvā aparā-
bhāge pākato jāto. Amaccā rañño ārocesuṃ. Rājā parigaṇ-
hanto attanā paccakkhato ñatvā taṃ amaccaṃ pakkosāpetvā
„andhabāla, ayuttan te kataṃ, na tvaṃ mama vijite vasituṃ
arahasi, attano dhanāñ ca puttadāraṇ ca gahetvā aññattha
yāhīti“ ratthā pabbājesi. So Kāsiraṭṭhaṃ atikkamma Kosala-
rājānaṃ upaṭṭhahanto anukkamena rañño abbhantare vissāsiko
jāto. So ekadivasaṃ Kosalarājānaṃ āha: „deva, Bārāṇasi-
rajjaṃ nimmakkhikamadhupaṭalasadisāṃ, rājā atimuduko, appen'
eva balavāhanena sakkā Bārāṇasirajjaṃ gaṇhitun“ ti. Rājā
tassa vacanaṃ sutvā „Bārāṇasirajjaṃ nāma mahā, ayaṇ ca
'appen' eva balavāhanena sakkā gaṇhitun' ti āha, kin nu kho
payuttakacoro siyā“ ti cintetvā „payuttako si, maññe“ ti āha.
„Nāhaṃ deva payuttako, saccam eva vadāmi, sace me na sad-
dahatha manusse pesetvā paccantagāmaṃ hanāpetvā² te ma-
nusse gahetvā attano santikaṃ nīte dhanāṃ datvā vissajjessa-
tīti³. Rājā „ayaṃ ativiya sūro hutvā katheti, vīmaṃsissāmi

¹ C^v kucchimhi. ² C^k nahāpetvā. ³ so both MSS. instead of -ssathā 'ti or -ssasitī?

tāvā“ 'ti attano purise pesetvā paccantagāmaṃ hanāpesi'. Te core gahetvā Bārāṇasirañño¹ dassesum. Rājā te² disvā „tātā kasmā gāmaṃ hanathā“³ 'ti pucchi. „Jīvitum asakkontā devā“⁴ 'ti. „Atha kasmā mama santikaṃ na āgamittha, ito dāni paṭṭhāya evarūpaṃ mā karitthā“⁵ 'ti tesam dhanam datvā vissajjesi. Te gantvā Kosalarañño tam pavattim ārocesum. So ettakenāpi gantum avisahanto puna majjhe janapadam hanāpesi'. Te pi core rājā tath' eva dhanam datvā vissajjesi. So ettakenāpi agantvā⁶ puna pesetvā antaravithiyam⁷ vilumpāpesi. Rājā tesam pi corānam dhanam datvā vissajjesi yeva. Tadā Kosalarājā „atviya dhammiko rājā“⁸ ti űatvā „Bārāṇasirajjam gahessāmīti“⁹ balavāhanam ādāya niyyāsi. Tadā pana Bārāṇasirañño mattavāraṇe abhimukhaṃ āgacchante anivattanadhammā asaniyāpi sīse patantiyā asantanasabhāvā¹⁰ Silavamahārājassa ruciyā sati sakala-Jambudīpe rajjam gahetum samatthā sahas-samattā abhejjavarasūramahāyodhā honti. Te „Kosalarājā āgacchatīti“¹¹ sutvā rājānam upasamkamitvā „deva, Kosalarājā kira 'Bārāṇasirajjam gaṇhissāmīti' āgacchati", gacchāma, naṃ amhākaṃ rajjasīmaṃ anokkantamattam eva pothetvā gaṇhāmā“¹² 'ti vadimsu. „Tātā, maṃ nissāya aññesaṃ kilamanakiccaṃ n' atthi, rajjatthikā rajjam gaṇhantu, mā gamitthā“¹³ 'ti nivāresi. Kosalarājā sīmaṃ atikkamitvā janapadamajjham pāvisi. Amaccā puna pi rājānam upasamkamitvā tath' eva vadimsu. Rājā purimanayen' eva nivāresi. Kosalarājā bahinagare thatvā „rajjam vā detu yuddham vā“¹⁴ ti Silavamahārājassa sāsanaṃ pesesi. Rājā tam sutvā „n' atthi mayā saddhim yuddham, rajjam gaṇhatū“¹⁵ 'ti paṭisāsanaṃ pesesi. Puna pi anaccā rājānam upasamkamitvā „deva, na mayam Kosalarañño nagaram pavisitum dema, bahinagare yeva naṃ pothetvā gaṇhāmā“¹⁶ 'ti āhaṃsu. Rājā purimanayen' eva nivāretvā nagaradvārāni avāpurāpetvā

¹ C^k nahāpesi. ² C^v bārāṇasiyaṃ rañño. ³ C^k ne. ⁴ C^k nahathā. ⁵ C^k hatāpesi. ⁶ C^v agantvā. ⁷ C^k antaravithiyam, C^v antaravithi. ⁸ C^v asannasanasabhāvā. ⁹ C^k āgacchatīti. ¹⁰ so both MSS.

saddhim amaccasahassena mahātale pallaṃkamajjhe nisīdi. Kosalarājā mahantena balavāhanena Bārāṇasīm pāvisi. So ekam pi paṭisattum apassanto rañño nivesanadvāraṃ gantvā amaccagaṇaparivuto apārutadvāre¹ nivesane alaṃkatapaṭiyattaṃ mahātalaṃ āruya nisinnaṃ niraparādhaṃ Sīlavamahārājānaṃ saddhim amaccasahassena gaṇhāpetvā „gacchatha, imaṃ rājānaṃ saddhim amaccehi pacchābāhaṃ gāḥabandhanaṃ bandhitvā āmakasusānaṃ netvā galappamāṇe āvāṭe khaṇitvā yathā eko pi hatthaṃ ukkhipitum na sakkoti evaṃ paṃsum pakkhipitvā nikhaṇatha, rattiṃ sigālā āgantvā etesaṃ kātabbayuttakaṃ karissantīti“ āha. Manussā corarañño āṇaṃ sutvā rājānaṃ saddhim amaccehi pacchābāhaṃ gāḥabandhanaṃ bandhitvā nikkhāmesum. Tasmim pi kāle Sīlavamahārājā corarañño āghātamattam pi nākāsi. Tesu pi amaccesu evaṃ bandhitvā nīyamānesu² eko pi rañño vacanaṃ bhinditum samattho nāma nāhosi, evaṃ suvinītā kir' assa parisā. Atha te rājapurisā³ sāmaccāṃ Sīlavarājānaṃ āmakasusānaṃ netvā galappamāṇe āvāṭe khaṇitvā Sīlavamahārājānaṃ majjhe ubhosu passesu sesā⁴ amacce⁵ ti sabbe pi āvāṭesu otāretvā paṃsum ākiritvā ghaṇaṃ⁶ ākoṭetvā agamaṃsu. Sīlavarājā amacce āmantetvā corarañño upari kopāṃ akatvā „mettam eva bhāvettha tātā“ ti ovadi. Atha aḍḍharattasamaye „manussamaṃsaṃ khāḍissāmā“⁷ ti sigālā āgamiṃsu. Te disvā rājā ca amaccā ca ekappabhāren' eva saddam akaṃsu. Sigālā bhītā palāyiṃsu. Te nivattitvā olokentā pacchato kassaci anāgamanabhāvaṃ ñatvā puna paccagamīṃsu. Itare pi tath' eva saddam akaṃsu. Evaṃ yāva tatiyaṃ palāyitvā puna olokentā tesu ekassāpi anāgamanabhāvaṃ ñatvā „vajjhappattā ete bhavissantīti“ sūrā hutvā nivattitvā puna tesu saddaṃ karontesu pi na palāyiṃsu. Jeṭṭhakasigālo rājānaṃ upagañchi, sesā⁷ sesānaṃ santikaṃ agamaṃsu.

¹ C^k apārūna-, C^v apārūta- corr. to apārūta-. ² C^k nīyya-, C^v nīyya-.

³ C^k rājā-, C^v rājā corr. to rāja-. ⁴ so both MSS. ⁵ C^v amaccesu evaṃ.

⁶ C^k ghaṇaṃ. ⁷ C^v omits sesā.

Upāyakusalo rājā tassa attano santikaṃ āgatabhāvaṃ nātvā
 dasitum okāsaṃ dento viya gīvaṃ ukkhipitvā taṃ gīvāya da-
 samānaṃ hanukatṭhikena ākadḍhitvā yante pakkhipitvā viya
 gālhakaṃ ganhi. Nāgabaleṇa rañño hanukatṭhikena ākadḍhitvā
 gīvāya dalhagahitasigālo attānaṃ mocetum asakkonto maraṇa-
 bhayatajjito mahāviraṇa viravi. Avasesasigālā tassa taṃ
 attassaraṃ¹ sutvā „ekena purisen² esa gahito bhavissatīti“
 amacce upasamkamitum asakkontā maraṇabhayatajjitā sabbe
 palāyimsu. Rañño hanukatṭhikena dalhaṃ katvā gahitasigālo
 aparāparaṃ saṃsarante paṃsu sithilā³ abosi. So pi sigālo
 maraṇabhayabhito catuhi⁴ pādehi rañño uparimabhāge paṃsum
 apabbūhi. Rājā paṃsuno sithilabhāvaṃ nātvā sigālaṃ vissaj-
 jetvā nāgabalo thāmasampanno aparāparaṃ saṃcaranto ubho
 hatthe ukkhipitvā āvātamukhavattiyāṃ olubba vātacchinna-
 lāhako viya nikkhamitvā tṭhito amacce assāsetvā paṃsum viyū-
 hitvā sabbe uddharitvā amaccaparivuto āmakasusāne atṭhāsi.
 Tasmiṃ samaye manussā ekaṃ matamanussaṃ āmakasusāne
 chaḍḍentā dvinnāṃ yakkhānaṃ sīmantarikāya chaḍḍesum.
 Yakkhā⁵ taṃ⁶ matamanussaṃ bhājetum asakkontā „mayāṃ
 imaṃ bhājetum na sakkoma, ayaṃ Silavarājā dhammiko, esa
 no bhājetvā dassati, etassa santikaṃ gacchāmā“⁷ ti taṃ mata-
 manussaṃ pāde gahetvā kaḍḍhantā rañño santikaṃ gantvā
 „deva amhākaṃ imaṃ bhājetvā dehīti“⁸ āhaṃsu. „Bho yakkhā,
 ahaṃ imaṃ tumbhākaṃ bhājetvā dadeyyāṃ, aparisuddho paṇ-
 ambi, nahāyissāmi tāvā“⁹ ti. Yakkhā corarañño tṭhapitavāsita-
 udakaṃ attano ānubhāvena āharitvā rañño nahānatthāya adaṃsu,
 nahātvā tṭhitassa saṃharitvā tṭhāpate corarañño sātṭake āharitvā
 adaṃsu, te nivāsetvā tṭhitassa catujātigandhasumuggaṃ āharitva
 adaṃsu, gandhe vilimpitvā tṭhitassa suvaṇṇasumugge maṇitālavan-
 ṭesu tṭhapitāni nānāpupphāni āharitvā adaṃsu, pupphāni pilandhi-
 tvā¹⁰ tṭhitakāle „aññaṃ kiṃ karomā“¹¹ ti pucchimsu. Rājā attano

¹ C^v dalhaṃ-. ² C^k avaṭṭassaraṃ. ³ so both MSS. instead of -sigale a-
 paṃsu sithilo? ⁴ C^k catu ⁵ C^v no yakkhā. ⁶ C^k naṃ. ⁷ C^v pīḷan-.

rinda evarūpe silasampanne tayi dubbhissāmīti“ khaggaṃ ādāya sapathaṃ katvā rājānaṃ khamāpetvā mahāsayaṇe nipajjāpetvā attanā khuddakamañcake nipajjitvā pabhātāya rattiyā utthite suriye bheriṇ carāpetvā sabbaseṇiyo ca amaccabrāhmaṇagahapati ke ca sannipātāpetvā tesaṃ purato ākāse punṇacandaṃ¹ ukkhipanto viya Silavarañño guṇe kathetvā parisamajjhe yeva puna rājānaṃ khamāpetvā rājānaṃ paṭicchāpetvā „ito paṭṭhāya tumbhākaṃ uppanno corūpaddavo² mayhaṃ bhāro, mayā gahitā-rakkhā tumbhākaṃ rājānaṃ karothā“ ti vatvā pesuññakarakassa ānaṃ katvā attano balavāhanaṃ ādāya sakaraṭṭhaṃ eva gato. Silavamahārājāpi kho alaṃkatapaṭiyatto setacchattassa hetthā sarabhapāda ke kañcanapallaṃke nisinno attano sampattiṃ oloketvā „ayaṃ ca evarūpā sampatti amaccasahassassa ca jīvita-paṭilābho, mayi viriyaṃ akaronṭe³ na kiñci abhaviṣsa, viriyabalaṇa pañāhaṃ natthāṇaṃ ca imaṃ yasaṃ⁴ paṭilābhīṃ, amaccasahassassa ca jīvitadānaṃ adāsīṃ, āsācchedaṃ vata akatvā viriyaṃ eva kattaḃbaṃ, kataviriyassa hi phalaṃ nāma evaṃ samijjhatīti“ cintetvā udānavasena imaṃ gāthaṃ āha:

Āsīnseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīṃ tathā ahū ti. 50.

Tattha āsīnsetheva 'ti evāhaṃ viriyaṃ ārabhanto imambā dukkhā muccisāmīti attano viriyabale āsaṃ karoth' eva, na nibbindeyya paṇḍito ti upāyakusalo yuttatṭṭhāne viriyaṃ karonto ahaṃ imassa viriyassa phalaṃ na labhissāmīti na ukkaṇṭheyya, āsācchedakammaṃ na kareyyāsīti attho, passāmi vo haṃ attānaṃ ti, ettha vo ti nipātamattaṃ, ahaṃ aḷḷa attānaṃ passāmi, yathā icchīṃ tathā ahū 'ti ahaṃ hi āvāṇe nikhāto tamhā dukkhā muccitvā puna attano rajasampattiṃ icchīṃ, so ahaṃ imaṃ sampattiṃ pattaṃ attānaṃ passāmi, yath' evāhaṃ pubbe icchīṃ tath' eva me attā jāto ti.

Evaṃ Bodhisatto „aho vata bho silasampannānaṃ viriyaphalaṃ nāma samijjhatīti“ imāya gāthāya udānaṃ udānetvā yāvajīvaṃ puñṇāni karitvā yathākammaṃ gato.

¹ C^k -candanam. ² C^k corupaddavo, C^v corūpaddaco. ³ C^v karonte. ⁴ C^k sayani.

Satthāpi imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahatte patitṭhāsi. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi : „Tadā duṭṭhāmacco¹ Devadatto ahoṣi, amaccasahassā Buddhaparisā, Silavamahārājā pana aham evā² 'ti. Mahāsīlavajātakam.

2. Cūḷajanakajātaka.

Vāyametheva puriso ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviriyaṃ eva ārabha kathesi. Tattha yaṃ vattabham taṃ sabbam Mahājanakajātake āvibhavissati. Rājā³ pana setacchattassa heṭṭhā nisinno imaṃ gātham āha :

Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhatan ti. 51.

Tattha vāyamethevā 'ti vāyamaṃ karoth' eva, udakā thalam ubbhatan ti udakato thalam uttīṇṇaṃ, thale patitṭhitam attānaṃ passāmiti.

Idhāpi ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahattaṃ patto, Janakarājā Sammāsambuddho va ahoṣīti. Cūḷajanakajātakam⁴.

3. Puṇṇapātijātaka.

Tatheva puṇṇapātiyo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto visavāruṇiṃ ārabha kathesi. Ekaṃ samayaṃ Sāvattiyaṃ surādhuttā sannipatitvā mantayimsu : „surāmūlam⁵ no khīnaṃ, kahan⁶ nu kho labhissāmā⁷ 'ti. Ath' eko kakkhaḷadhutto⁸ āha : „mā cintayittha, atth' eko upāyo⁹ ti. „Katarūpāyo¹⁰ nāmā¹¹ 'ti. „Anāthapiṇḍiko aṅgulimuddikā piḷandhitvā¹² maccasāṭakanivattho¹³ rājupaṭṭhānaṃ¹⁴ gacchati, mayam surāpātiyaṃ visaṇṇīkaraṇabhessaḍḍham¹⁵ pakkhipitvā āpānaṃ sajjetvā nisīditvā Anāthapiṇḍikassa āgamanakāle 'ito ehi mahāseṭṭhīti' pakkositvā taṃ suraṃ pāyetvā visaṇṇībhūtaṃ aṅgulimuddikā ca sāṭake ca gahetvā surāmūlam karissāmā¹⁶ 'ti. Te „sādhū¹⁷ 'ti sampaṭicchitvā tathā katvā seṭṭhiṃ āgamanakāle paṭimaggam gantvā „sāmi, ito tāva

¹ C^v paduṭṭhā-. ² C^v jārājā corr. to janakarājā. ³ C^k mūla-. ⁴ C^k -mūlaṃ.
⁵ C^k kahan. ⁶ C^k kakkhala-. ⁷ C^k kataru-. ⁸ so both MSS. ⁹ C^v maddhasā-.
¹⁰ C^v rāju- corr. to rāju-. ¹¹ C^v -karaṇabhessaḍḍham.

āgacchatha, ayaṃ ambhakaṃ santike atimanāpā surā, thokaṃ pivtvā gacchathā¹ 'ti vadimsu. „Sotāpanno ariyasāvako kiṃ suraṃ pivissati, anattthiko samāno pi pana ime dhutte parigaṇhissāmīti“ tesaṃ āpāna-bhūmim gantvā tesaṃ kiriyaṃ oloketvā „ayaṃ surā imehi iminā nāma kāraṇena yojitā“ ti ūtvā „ito dāni paṭṭhāya ime ito palāpessāmīti“ cintetvā āha: „are duṭṭhadhuttā tumhe 'surāpātiyaṃ bhesajjaṃ pak- khipitvā āgatāgate pāyetvā visaṇṇīkatvā² vilumpissāmā³“ 'ti āpāna- maṇḍalaṃ sajjetvā nisinnā kevalaṃ imaṃ suraṃ vāṇetha, eko pi vo ukkhipitvā pivituṃ na ussahati, sace ayaṃ ayojitaḥ assa tumhe va piveyyāthā⁴“ 'ti dhutte tajjetvā tato palāpetvā attano gehaṃ gantvā „dhutthehi katakāraṇaṃ Tathāgatassa ārocessāmīti“ Jetavanaṃ gantvā ārocesi. Sattthā „idāni tāva gahapati ne dhuttā taṃ vañcetukāmā jātā, pubbe pana paṇḍite pi vañcetukāmā ahesuṃ“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhi ahoṣi. Tadāp' ete dhuttā eva eva sammantetvā suraṃ yojetvā Bārāṇasiseṭṭhissa āgamanakāle paṭimaggāṃ gantvā eva eva kathayimsu. Seṭṭhi anattthiko hutvā te parigaṇhitukāmo gantvā tesaṃ kiriyaṃ oloketvā „idan nām' ete kātukāmā, palāpessāmi te ito“ ti cintetvā eva āha: „bho dhuttā, surā pivtvā rājakulaṃ gantuṃ nāma na yuttaṃ, rājānaṃ disvā puna āgacchante⁵ jānissāmi, tumhe idh' eva nisi- dathā“ 'ti rājupaṭṭhānaṃ⁶ gantvā paccāgañchi. Dhuttā „ito etha sāmīti“⁷. So tattha gantvā bhesajjasamyojitaṃ pātiyo olo- ketvā eva āha: „bho dhuttā, tumhākaṃ kiriyaṃ mayhaṃ na ruccati, tumhākaṃ surāpātiyo yathāpūritā va ṭhitā, tumhe ke- valaṃ suraṃ vāṇetha na pana pivatha, sac' ayaṃ manāpā assa tumhe pi piveyyātha, imāya pana visasaṃyuttāya bhavi- tabban“ ti tesaṃ manorathaṃ bhindanto imaṃ gātham āha:

Tath' eva puṇṇapātiyo, aññāyaṃ vattate kathā,
ākārakena jānāmi: na cāyaṃ bhaddikā surā ti. 52.

¹ C* visaṇṇī-. ² C* vilum-. ³ both MSS. piveyyathā. ⁴ so both MSS. instead of -nto? ⁵ so both MSS.

Tattha tatthevā 'ti yathā mayā gamanakāle diṭṭhā idāni pi imā surāpātiyo tath' eva puṇṇā, aññāyaṃ vattate kathā ti yā ayaṃ tumhākaṃ surāvaṇṇa-nakethā vattati sā aññ' eva abhūtā atacchā¹, yadi hi esā surā manapā assa tumhe piveyyātha, upaḍḍhapātiyo avasisseyyuṃ, tumhākaṃ pana ekenāpi surā na pītā, ākārakena jānāmi ti tasmā iminā kāraṇena jānāmi, na cāyaṃ bhaddikā surā ti n' eva ayaṃ bhaddikā surā, visayojitāya etāya bhavitabban ti dhutṭe gahetvā yathā na puna evarūpaṃ karonti tathā te tajjetvā vissajjesi.

So yāvajivaṃ dānādini puññāni karitvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dhutṭa etarahi dhutṭā, Bārāṇasiseṭṭhi pana ahan tena samayenā² 'ti. Puṇṇapātijātakaṃ.

4. Phalajātaka.

Nāyaṃ rukkho durāruho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam phalakusalam³ upāsakaṃ ārabba katesi. Eko kira Sāvattihivāsikuṭumbiko Buddhapamukhasaṃgham³ nimantetvā attano ārame nisīdāpetvā yāgukhajjakam datvā uyyānapālam āpāpesi: „bhikkhūhi saddhīm uyyāne vicaritvā ayyānaṃ ambādini nānāphalāni dehi⁴“. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā bhikkhusaṃgham ādāya uyyāne vicaranto rukkham oloketvā va „etaṃ phalam āmam, etaṃ na supakkam, etaṃ supakkan“ ti jānāti, yaṃ so vadati taṃ tath' eva hoti. Bhikkhū gantvā Tathāgatassa ārocesuṃ: „bhante, ayaṃ uyyānapālo phalakusalo, bhūmiyaṃ thito rukkham oloketvā 'etaṃ phalam āmam, etaṃ na supakkam, etaṃ supakkan' ti jānāti, yaṃ so vadati taṃ tath' eva hoti⁵“. Satthā „na bhikkhave ayaṃ eva uyyānapālo phalakusalo, pubbe pana paṇḍitā phalakusalā ahesuṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto pañcahi sa-kaṭasatehi vaṇijjaṃ karonto ekasmiṃ kāle mahāvattaniatavim

¹ C² athacchā. ² C² phalam-, C³ phalam- corr. to phala-. ³ C³ buddhapamukham-,

patvā aṭavimukhe tthatvā sabbe manusse sannipātāpetvā „imissā aṭaviyā visarukkāhā nāma honti yeva, pubbe tumhehi aparibhutam yam kiñci pattam vā puppham vā phalam vā mam aparipucchitvā mā khāditthā“¹ ti āha. Te „sādhū“² ti sampatiṇṇhitvā aṭaviṃ otarimsu. Aṭavimukhe ca³ ekasmiṃ gāmadvāre kimphalarukkho⁴ nāma atthi, tassa khandhasākhāpalāsapupphaphalāni sabbāni ambasadisān⁵ eva honti, na kevalam vaṇṇasaṇṭhānato va gandharasehi pi⁶ ssa āmapakkāni phalāni ambaphalasadisān⁷ eva, khāditāni pana halāhalavisam viya tam khaṇam yeva jivitakkhayaṃ pāpeti⁸. Purato gacchantā⁹ ekacce lolapurisā „ambarukkho ayan“ ti saññāya phalāni khādimsu, ekacce „satthavāham pucchitvā va khādissāmā“¹⁰ ti hatthena gahetvā aṭṭhamsu. Te satthavāhe āgate „ayya¹¹ imāni ambaphalāni khādāmā“¹² ti pucchimsu. Bodhisatto „nāyam ambarukkho“ ti nātvā „kimphalarukkho nām¹³ esa ambarukkho, mā khāditthā“¹⁴ ti vāretvā ye khādimsu te pi vamāpetvā catumadhuraṃ pāyetvā āroge¹⁵ akāsi. Pubbe pana imasmiṃ rukkhāmūle manussā nivāsam kappetvā ambaphalānīti imāni visaphalāni khāditvā jivitakkhayaṃ pāpuṇanti, punadivase gāmaवासिनो nikkhamitvā matamanusse disvā pāde gaṇhitvā paṭicchannaṭṭhāne chaḍḍetvā sakaṇṇehi saddhiṃ yeva sabbam tesam santakam¹⁶ gahetvā gacchanti. Te tam divasam pi aruṇuggamanakāle yeva „mayham balivaddā bhavissanti mayham sakaṇṇam mayham bhaṇḍan“¹⁷ ti vegena tam rukkhāmūlam¹⁸ gantvā manusse niroge¹⁹ disvā „katham tumhe imam rukkham²⁰ nāyam ambarukkho“ ti jānitthā“²¹ ti pucchimsu. Te „mayam na jānāma, satthavāha-jeṭṭhako no jānīti“²² āhamsu. Manussā Bodhisattam pucchimsu: „paṇḍita kin ti katvā tvaṃ imassa rukkhassa naambarukkhabhāvaṃ aññāsīti“²³. So „dvīhi kāraṇehi aññāsīn“²⁴ ti vatvā imam gātham āha:

¹ C^k va. ² C^k timphala-. ³ so both MSS. instead of pāpeti? ⁴ C^k gacchato.

⁵ C^k ayyā. ⁶ C^v aroge. ⁷ C^v sannakam. ⁸ C^k rukkhām-. ⁹ both MSS. niroge.

Nāyaṃ rukkho durāruho, na pi gāmato ārakā,
ākārakena jānāmi: nāyaṃ sādḥuphalo dumo ti. 53.

Tattha nāyaṃ rukkho durāruho ti ayaṃ visarukkho na dukkhāruho, ukkhipitvā ṭhapitanissepī¹ viya sukhena ārohitum sakkā ti vadati, na hi² gāmato ārakā ti gāmato dūre ṭhito pi na hoti, gāmadvāre ṭhito yevā³ 'ti dīpeti, ākārakena jānāmi ti iminā duvidhena kāraṇeṇa³ imaṃ rukkhaṃ jānāmi, kin ti nāyaṃ sādḥuphalo dumo ti sacehiyaṃ madhuraphalo ambarukkho abhaviṣṣa evaṃ sukhāruhe avidūre ṭhite etasmim ekam pi phalaṃ na tiṭṭheyya, phalakhādakamanussehi niccaṃ parivuto va assa, evaṃ ahaṃ attano nāpene paricchinditvā imassa visarukkhabhāvaṃ aññāseṃ ti

mahājanassa dhammaṃ desetvā sotthigamaṇaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā phalakusalā ahesun“ ti imaṃ dhammadeṣanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samo-dhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisā ahesum, satthavāho pana aham evā“ 'ti. Phalaajātakam.

5. Pañcāvudhajātaka.

Yo alīnena cittenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossatṭhaviṛiyam bhikkhum ārabba kathesi. Tam hi bhikkhum Satthā āmantetvā „saccam kira tvaṃ bhikkhu ossatṭhaviṛiyo“ ti pucchitvā „saccam Bhagavā“ 'ti vutte „bhikkhu pubbe paṇḍitā viriyam kātum yuttatṭhāne viriyam katvā rajjasampattiṃ pāpuṇimsū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto tassa rañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadvase atṭhasataṃ brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā lakkhaṇāni paṭipucchimsu. Lakkhaṇakusalā brāhmaṇā lakkhaṇasampattiṃ disvā „puññasampanno mahārāja kumāro tumhākaṃ accayena rajjam pāpuṇissati, pañcāvudhakamme paññāto pākaṭo Jambudīpe aggapuriso bhaviṣṣatīti“ vyākariṃsu.

¹ both MSS. -pīm. ² so both MSS. ³ C* kāraṇena nāhaṃ.

Brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā kumārassa nāmaṃ gaṇhantā Pañcāvudhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. Atha naṃ viññūtaṃ patvā soḷasavassapadese ʈhitam rājā āmantetvā „tāta sip-paṃ uggaṇhāhīti“ āha. „Kassa santike uggaṇhāmi devā“¹ ti. „Gaccha tāta, Gandhāraratṭhe Takkaṣilānagare disāpāmoḁkḁhassa ācariyassa santike uggaṇha, idam assa ācariyassa bhāgaṃ da-deyyāsīti“ saḁassaṃ datvā uyyojesi. So tattha gantvā sippaṃ sikkhitvā ācariyena dinnaṃ pañcāvudhaṃ gaḁetvā ācariyaṃ vanditvā Takkaṣilānagarato nikkhamitvā sannaddhapañcāvudho Bārāṇasimaggaṃ paṭipajji. So antarāmagge Silesalomayakkhena nāma adhiṭṭhitaṃ ekaṃ aṭaviṃ pāpuṇi. Atha naṃ aṭavimukhe manussā disvā „bho māṇava, mā imaṃ aṭaviṃ pāvisi, Silesalomayakkho nāma ettha atthi, so diṭṭhaditṭhamanusse² jīvitaḁkhayaṃ pāpetīti“ vārayimsu. Bodhisatto attānaṃ takkento asambhītakesarasiho viya aṭaviṃ pāvisi yeva. Tasmaṃ aṭavimajjhaṃ sampatte so yakkho tālamatto hutvā kūṭāgāramattaṃ sīsaṃ pattappamāṇāni akkhīni kandamakulamattā³ dve dāṭhā ca māpetvā senamukho⁴ kabarakucchi nīlahatthapādo hutvā Bodhisattassa attānaṃ dassetvā „kahaṃ yāsi, tiṭṭha, bhakkho“⁵ me“ ti āha. Atha naṃ Bodhisatto „yakkha, ahaṃ attānaṃ takketvā idha pavitṭho, tvaṃ appamatto hutvā maṃ upagaccheyyāsi, visapītena hi taṃ sarena vijjhitvā etth⁶ eva pāṭessāmiti“⁷ santajjetvā halāhalavisam pītaṃ saraṃ sannahitvā muṇci. So yakkhassa lomesu yeva allīyi. Tato aññaṃ ti evaṃ paññāsasare muṇci. Sabbe tassa lomesu yeva allīyimsu. Yakkho sabbe pi te sare poṭhetvā attano pādamūle yeva pāṭetvā Bodhisattaṃ upasaṃkami. Bodhisatto puna pi taṃ tajjetvā khaggaṃ kaḁḁhitvā pahari. Tettiṃsaṃgulāyato khaggo lomesu yeva allīyi⁸. Atha naṃ kaṇayena pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allīnabhāvaṃ ṇātvā muggarena pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allīnabhāvaṃ ṇātvā „bho yakkha, na te ahaṃ

¹ C* so diṭṭhamanusse. ² C" - kuḁa-. ³ C" seta-. ⁴ C* bhakkho. ⁵ C* allīyi.

Pañcāvudhakumāro nāmā ti sutapubbo, ahaṃ tayā adhiṭṭhitam aṭavim pavisanto na dhanuādini takketvā pavitṭho attānaṃ yeva pana takketvā pavitṭho, ajja taṃ pothetvā cunṇavicunṇaṃ karissāmīti“ adhiṭṭhitam nāma dassetvā unnaditvā dakkhiṇahatthena yakkhaṃ pahari. Hattho lomesu yeva alliyi. Vāmahatthena pahari. So pi alliyi. Dakkhiṇapādena pahari. So pi alliyi. Vāmapādena pahari. So pi alliyi. Sīsena taṃ pothetvā „cunṇavicunṇaṃ karissāmīti“ sīsena pahari. Tam pi lomesu yeva alliyi. So pañcoḍḍito pañcasu ṭhānesu baddho olambanto pi nibbhayo nissārajjō va ahoṣi. Yakkho va cintesi: „ayaṃ eko purisaṣiḥo purisājāniyo na purisaṃatto va, mādisena nām' assa yakkhena gahitassa santāsamattam pi na bhavissati, mayā imaṃ maggaṃ hanantena eko pi evarūpo puriso na diṭṭhapubbo, kasmā nu kho esa na bhāyatīti“ so taṃ khāditaṃ avisahanto „kasmā nu kho tvaṃ māṇava maraṇabhayaṃ na bhāyasīti“ pucchi. „Kimkāraṇā yakkha bhāyissāmi, ekasmiṃ hi attabhāve ekaṃ maraṇaṃ niyatam eva, api ca mayhaṃ kucchimiḥ vajirāvudhaṃ atthi, sace maṃ khādissasi taṃ āvudhaṃ jīretuṃ¹ na sakkhissasi, tan te antāni khaṇḍākhāṇaṃ chinditvā jīvitakkhayaṃ pāpessati, iti ubho pi nassissāma, iminā kāraṇenāhaṃ na bhāyāmīti“. Idaṃ kira Bodhisatto attano abhantare nāpāvudhaṃ sandhāya kathesi. Taṃ sutvā yakkho cintesi: „ayaṃ māṇavo taccham eva bhaṇati, imassa purisaṣiḥassa sarīrato muggabijamattam pi maṃsakhaṇḍaṃ mayhaṃ kucchiṃ² jīretuṃ na sakkhissati, vissajjessāmi na“ ti maraṇabhayatajjito Bodhisattaṃ vissajjetvā „māṇava, purisaṣiḥo tvaṃ, na te ahaṃ maṃsaṃ khādissāmi, tvaṃ ajja Rāhumukhā muttacingo viya mama hatthato muccitvā nātisuhajjamaṇḍalan tosentō yāhīti“ āha. Atha naṃ Bodhisatto āha: „yakkha, ahaṃ tāva gacchissāmi, tvaṃ pana pubbe pi akusalaṃ katvā luddo lohitaṭṭhāni pararuhiramaṃsabhakkho yakkho hutvā nibbatto, sace

¹ C^o chīretuṃ. ² so both MSS. instead of kucchi?

idhāpi thatvā akusalam eva karissasi andhakārā andhakāraṃ

~~manissasi. Saccapariyosāne so bhikkhu arahattam~~ patthāya pana na sakkā tayā

Gomez

HOLDSHELF

SEP 24 1996

maṃ nāma niraye tiracchāna-
nibbatteti, manussesu nibbat-
ti hotīti“ evamādinā nayena
dinavaṃ pañcannaṃ silānaṃ
i yakkhaṃ tajjetvā dhammaṃ
atvā pañcasu sīlesu patitthā-
ṇatiggāhakaṃ devataṃ¹ katvā
khamanto aṭavimukhe manus-
sācāvudho Bārāṇasīṃ gantvā
patitthāya dhammena rajjaṃ
yathākammaṃ agamāsi.

āharitvā abhisambuddho hutvā

aso naro

yogakkhemassa pattiya²

anuyojanakkhayan ti. 54.

nena asaṃkucitena cittena pakatiyāpi
na kusalaṃ sattatīmasabodhapakkhiya-
cittena vipassanaṃ anuyuñjati catuhi
ṃ sabbasaṃkhāresu aniccaṃ dukkhaṃ
sanato patthāya uppanne bodhapak-
kaṃ yojanaṃ pi anavasesetvā sabba-
ssa pariyosāne uppannattā sabbasaṃ-
pāpuṇeyā³ ti.

Evam Sattā arahattena dhammadesanāya kūṭaṃ gahetvā mat-
thake cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu arahattaṃ
pāpuṇi. Sattāpi anusandhiṃ gahetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā
yakkho Aṅgulimālo ahosi, Pañcāvudhakumāro nāma aham evā“⁴ ti.
Pañcāvudhajātakaṃ.

¹ C¹ devanaṃ, C² devanaṃ corr. to devataṃ. ² C¹ yogakkhemasapattiya,
C² yogakkhemasapattiya corr. to yogakkhemassapattiya.

6. Kañcanakkhandhajātaka.

Yo pahatṭhena cittenā 'ti. Idam Satthā Sāvattthiyam viharanto aññataram bhikkhum ārabha katesi. Eko kira Sāvattthivāsikulaputto Satthu dhammadesanam sutvā ratanasāsane uram datvā pabbaji. Ath' assa ācariyupajjhāyā „āvuso ekavidhena silam nāma, duvidhena tividhena catubbidhena pañcavidhena chabbidhena sattavidhena aṭṭhavidhena navavidhena dasavidhena bahuvividhena silam nāma, idam cullasilam¹ nāma, idam majjhimasilam nāma, idam mahāsīlam nāma, idam pātimokkhasamvarasilam nāma, idam indriyasamvarasilam nāma, idam ājīvapārisuddhisilam² nāma, idam pacayaapaṭisevanasilam nāmā³ 'ti silam ācikkhanti. So cintesi: „idam silam nāma atibahum, aham ettakam samādāya vattitum na sakkhissāmi, silam pūretum asakkontassa nāma pabbajjāya ko attho, aham gihi⁴ hutvā dānādini puññāni karissāmi puttadāraṇa ca posessāmīti⁵ evaṇ ca pana cintetvā „bhante, aham silam rakkhitum na sakkhissāmi, asakkontassa ca nāma pabbajjāya ko attho, aham hināya vattissāmi⁶, tumhākam pattacīvaram gaṇhathā⁷ 'ti āha. Atha nam āhamsu: „evam sante Dasabalam vanditvā yāhīti⁸ ne tam ādāya Satthu santikam dhammasabham agamamsu. Satthā disvā va⁹ „kim bhikkhave anathikam bhikkhum ādāya āgat' atthā¹⁰ 'ti āha. „Bhante, ayaṁ bhikkhu 'aham silam rakkhitum na sakkhissāmīti' pattacīvaram niyyādeti, atha nam mayam gahetvā āgatā¹¹ ti. „Kasmā pana tumhe bhikkhave imassa bhikkhuno bahum silam ācikkhatha¹², yattakam esa rakkhitum sakkoti tattakam eva rakkhissati, ito paṭṭhāya tumhe evam mā kiñci avacuttha¹³, aham ettha kattabham jānissāmīti¹⁴. „Ehi tvaṁ bhikkhu, kin te bahunā silena, tīṇi yeva silāni rakkhitum sakkhissasīti¹⁵. „Sakkhissāmi bhante¹⁶ ti. „Tena hi tvaṁ ito paṭṭhāya kāyadvaram vacīdvaram manodvaram¹⁷ ti tīṇi dvārāni rakkha, mā kāyena pāpakamam kari mā vācāya mā manasā, gaccha mā hināya vatti, imāni tīṇi yeva silāni rakkhā¹⁸ 'ti. Ettāvatā so bhikkhu tuṭṭhamānaso „sādu bhante rakkhissāmi imāni tīṇi silānīti¹⁹ Satthāram vanditva ācariyupajjhāyehi saddhim yeva agamāsi. So tāni tīṇi silāni pūrento va aññāsi: „ācariyupajjhāyehi mayham ācikkhitam silam pi, ettakam eva te pana attano abuddhabhāvena mam bujjhāpetum nāsakkhimsu, Sammāsam-

¹ C^k cullam. ² C^v -silam. ³ C^k gahi, C^v hihī. ⁴ C^k hināvasamvattissāmi.

⁵ C^k gaṇhathā. ⁶ C^k omits va. ⁷ C^k acikkhata. ⁸ C^k avacutta. ⁹ C^k -dvaram.

buddho attano buddhasubuddhatāya anuttaradhammarājatāya ettakaṃ
sīlaṃ¹ tīsu yeva dvāresu pakkhipitvā maṃ gaṇhāpesi, avassayo vata²
me³ satthā jāto⁴ ti vipassanaṃ vadhetvā katipāḥeṇ' eva arahatte
patitthāsi. Taṃ pavattim nātvā dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū
„āvuso taṃ kira bhikkhuṃ 'sīlāni rakkhituṃ na sakkomīti' hīnāya
vattantaṃ sabbasīlāni tīhi koṭṭhāsehi pakkhipitvā⁵ gāhāpetvā Satthā
arahattaṃ pāpesi, aho Buddhā nāma acchariyamanussā⁶ ti Buddha-
guṇe kathentā nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
etarahi kathāya sannisinnā⁷ ti pucchi „imāya nāmā⁸ ti vutte „bhik-
khave, atigaruko pi bhāro koṭṭhāsavasena bhājetvā dinno lahuco viya
hoti, pubbe pi paṇḍitā mahantaṃ⁹ kañcanakkhandhaṃ labhitvā ukkhi-
pituṃ asakkonta vibhāgaṃ katvā ukkhipitvā agamaṃsū¹⁰ ti vatvā
atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto ekasmiṃ gāmake kassako ahosi. So ekadivasam
aññatarasmiṃ chaḍḍhitagāmake khette kasim kasati. Pubbe
ca tasmim gāme eko vibhavasampanno seṭṭhi ūrumattaparīṇā-
ham⁶ catuhatthāyāmaṃ kañcanakkhandhaṃ nidahitvā kalam
akāsi. Tasmim Bodhisattassa naṅgalaṃ laggitvā atthāsi. So
„mūlasantānakaṃ bhavissatīti⁷ paṃsum viyūhanto taṃ disvā
paṃsunā paṭicchādetvā⁸ divasaṃ kasitvā atthaṃ gate suriye
yuganaṅgalādini⁹ ekamante nikkhipitvā „kañcanakkhandhaṃ
gaṇhitvā gacchissāmīti¹⁰ taṃ ukkhipituṃ nāsakkhi¹¹, asakkonto¹²
nisīditvā „ettakaṃ kucchihaṇāya bhavissati, ettakaṃ nidahi-
tvā ṭhapessāmi¹³, ettakena kammante saṃyojessāmi, ettakaṃ
dānādipuñṇakiriya¹⁴ bhavissatīti¹⁵ cattāro koṭṭhāse akāsi.
Tass' evaṃ vibhattakāle so kañcanakkhandho sallahuko viya
ahosi. So taṃ ukkhipitvā gharaṃ netvā catudhā vibhajitvā
dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Bhagavā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā
imaṃ gātham āha:

¹ C^k sīlan. ² C^k vana. ³ C^k meva. ⁴ C^k parikkhipitvā. ⁵ C^k adda na.
⁶ C^k -matthaparīṇāham. ⁷ C^v paricchā-. ⁸ C^k yuganaṅga-. ⁹ C^k nāsakkhi.
¹⁰ C^k asanto. ¹¹ C^k -ssāmīti. ¹² both M^s and P^s have -.

Yo pahaṭṭhena cittaṇa pahaṭṭhamanaso naro
bhāveti kusalaṃ dhammaṃ yogakkhemassa pattiyaṃ
pāpūṇe anupubbena sabbasaṃyojanakkhayaṇa ti. 55.

Tattha pahaṭṭhena 'ti vinīvaraṇeṇa, pahaṭṭhamanaso ti tāya eva vinīvaraṇatāya pahaṭṭhamanaso¹, suvaṇṇaṃ viya pahaṃsitvā samujjottasappabhā-sakkatacitto² hutvā ti attho.

Evam Satthā arahattanikūṭeṇa desanaṃ niṭṭhapetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā kaṇcanakkhandham laddhapuriso aham eva ahoṣiṇ“ ti. Kaṇcanakkhandhajātakam.

7. Vānarindajātaka.

Yassete caturo dhammā 'ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanam ārabha kathesi. Tasmim hi samaye Satthā „Devadatto vadhāya parisakka-tīti“ sutvā „na bhikkhave idāṇ' eva Devadatto mayham vadhāya parisakkaṭi, pubbe pi parisakkaṭi yeva, nāsamattam pi pana kātum na sakkaṭi“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjaṇi kārente Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā vuddhim anvāya assa-potappamaṇo thāmasampanno ekacaro hutvā naditīre viharati. Tassā pana nadiyā vemajjhe eko dīpako nānappakārehi amba-panasādihi phalarukkhehi sampanno. Bodhisatto nāgabalo thāmasampanno nadiyā orimatirato uppatitvā — dīpakassa orato nadimajjhe eko piṭṭhipāsāṇo atthi — tasmim nipatati. Tato uppatitvā tasmim dīpake patati. Tattha nānappakārāni phalāni khādītva sāyam³ ten' eva upāyena paccāgantvā attano vasa-naṭṭhāne vasitvā punadivase pi tath' eva karoti. Iminā niyāmena tattha vasaṃ kappeti. Tasmim pana kāle eko kumbhilo sapajāpatiko tassā nadiyā vasati. Tassa sā bhariyā Bodhisattam aparāparam gacchantam disvā Bodhisattassa hadayamaṃse do-

¹ C^v -mānaso. ² C^k -vitto, C^v -vitto corr. to -citto. ³ C^k sāyan.

haḷaṃ uppādetvā kumbhilaṃ āha: „mayhaṃ kho ayya imassa vānarindassa hadayamaṃse dohaḷo uppanno“ ti. Kumbhilo „sādhū hoti, lacchasīti“ vatvā „ajja taṃ sāyaṃ dīpakato āgacchantam eva gaṇhissāmīti“ gantvā piṭṭhipāsāṇe nipajji. Bodhisatto divasaṃ caritvā sāyaṇhasamaye dīpake tṭhito va pāsāṇaṃ oloketvā „ayaṃ pāsāṇo idāni uccataro khāyati, kin nu kāraṇaṃ“ ti cintesi. Tassa kira udakappamāṇaṃ ca pāsāṇappamāṇaṃ ca suvavatthāpitam eva, ten' assa etad ahoṣi: „ajja imissā nadiyā udakaṃ n'eva hāyati na vaḍḍhati, atha ca paṇāyaṃ pāsāṇo mahā hutvā paṇṇāyati, kacci nu kho ettha mayhaṃ gahaṇatthāya kumbhilo nipanno“ ti so „vīmaṃsāmi tāva naṃ“ ti tatth' eva tṭhāvā pāsāṇena saddhiṃ kathento viya „bho pāsāṇa“ 'ti vatvā paṭivacanaṃ alabhanto yāvattatīyaṃ „pāsāṇa“ 'ti āha. Pāsāṇo kiṃ paṭivacanaṃ na dassati. Puna pi naṃ vānaro „kiṃ bho pāsāṇa ajja mayhaṃ paṭivacanaṃ na desīti“ āha. Kumbhilo „addhā aññesu divasesu ayaṃ pāsāṇo vānarindassa paṭivacanaṃ adāsi, dassāmi dāni 'ssa paṭivacanaṃ“ ti cintetvā „kiṃ bho vānarinda“ 'ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Ahaṃ kumbhilo“ ti. „Kimatthaṃ ettha nipanno sīti“. „Tava hadayamaṃsaṃ patthayamāno“ ti. Bodhisatto cintesi: „añño me gamanamaḃḃo n' atṭhi, ajja mayā esa kumbhilo vaṇcetaḃḃo“ ti. Atha naṃ evaṃ āha: „samma kumbhila, ahaṃ attānaṃ tuyhaṃ pariccajissāmi, tvaṃ mukhaṃ vivaritvā maṃ tava santikaṃ āgatakalē gaṇhāhīti“. Kumbhilaṇaṃ hi mukhavivare¹ akkhini nimilanti. So taṃ kāraṇaṃ asallakkhetvā mukhaṃ vivari. Ath' assa akkhini pithīyimsu. So mukhaṃ vivaritvā akkhini nimiletvā nipajji. Bodhisatto tathābhāvaṃ ñatvā dīpakā uppattito gantvā kumbhilaṇassa matthakaṃ akkamitvā tato uppattito vijjullatā viya vijjotamāno paratīre atṭhāsi. Kumbhilo taṃ acchariyaṃ disvā „iminā vānarindena atiaccherakaṃ katan“ ti cintetvā „bho vānarinda, imasmiṃ loke catuhi dhammehi

¹ C^k -naṃ. ² C^v mukhavivare corr. to mukhe-.

samannāgato puggalo paccāmitte abhibhavati, te sabbe pi tuyham abbhantare atthi, maññe“ ti vatvā imam gātham āha:

Yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava
saccam dhammo dhiti¹ cāgo dittham so ativattatīti. 56.

Tattha yassā 'ti yassa kassaci puggalassa, ete ti idāni vattabbe² paccakkhato niddisati, caturo dhammā ti cattāro guṇā, saccan ti vacīsaccam, mama santikam āgamissāmiti hi vatvā musāvādāni akatvā³ āgato yevā 'ti, etan te vacīsaccam, dhammo ti vicāraṇapaññā, evaṃ kate idan nāma bhavissasīti, esā te vicāraṇapaññā, dhītīti⁴ abbochinnaviriyaṃ vuccati, etam pi te atthi, cāgo ti attapariccāgo, tvaṃ attānaṃ pariccajītvā mama santikam āgato, yam panāham gaṇhitum nāsakkhiṃ mayham ev' ettha⁵ doso, dittham ti paccāmittam, so ativattatīti yassa puggalassa yathā tava evaṃ ete cattāro dhammā atthi so yathā maṃ aṇṇa tvaṃ atikkanto tath' eva attano paccāmittam atikkamati abhibhavatīti.

Evaṃ kumbhīlo Bodhisattam pasamsivā attano vasaṇaṭṭhānam gato.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayham vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakki yevā“ 'ti imam dhammaḍḍesaṇam āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā kumbhīlo Devadatto ahosi, bhariyāssa Cīncamānavikā, vānarindo pana aham evā“ 'ti. Vānarindajātakaṃ.

8. Tayodhammajātaka.

Yassete ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto vadhāya parisakkanam eva ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Devadatto vānarayoniyaṃ nibbattitvā Himavantapadese yūtham pariharanto attānaṃ paṭicca⁶ jātānam vānarapotakānam „vudhippattā ime yūtham parihareyyun“ ti bhayena dantehi ḍasitvā

¹ C^v dhīti corr. to dhiti. ² C^v vattabbo. ³ C^k akkhā. ⁴ C^v dhītīti corr. to dhītīti. ⁵ C^v mayhammavettha, C^k mayhammavettha. ⁶ C^k paricca, C^v paricca corr. to paṭicca.

tesaṃ bijāni uppādeti. Tadā Bodhisatto pi taṃ yeva paṭicca ekissā vānariyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Atha sā vānarī¹ gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ nātvā attano gabbhaṃ anurakkhamānā araṇṇaṃ pabbatapādaṃ agamāsi. Sā paripakkagabbhā Bodhisattaṃ vijāyī². So vuddhim anvāya viññūtaṃ patto thāmasampanno ahosi. So ekadivasaṃ mātaraṃ pucchi: „amma mayhaṃ pitā kahaṃ“ ti. „Tāta asukasmiṃ nāma pabbatapāde yūthaṃ pariharanto vasatīti“. „Amma tassa maṃ santikaṃ nehīti“. „Tāta na sakkā tayā pitu santikaṃ gantuṃ, pitā hi³ te attānaṃ paṭicca jātānaṃ⁴ vānarapotakānaṃ yūthapariharanabhayena dantehi dāsivā bijāni uppādetīti“. „Amma, nehi maṃ⁵ tattha, ahaṃ jānissāmīti“. Sā puttaṃ ādāya tassa santikaṃ agamāsi. So vānaro attano puttaṃ disvā⁶ „va, „ayaṃ vadḍhento mayhaṃ yūthaṃ pariharituṃ na dassati, idāṃ⁷ eva haritabbo“ ti „etaṃ āliṅganto viya gāḷhaṃ pīletvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmīti“ cintetvā „ehi tāta, ettakaṃ kālaṃ kahaṃ gato sīti“ Bodhisattaṃ āliṅganto viya nippīlesi. Bodhisatto pana nāgabalo thāmasampanno, so pi taṃ nippīlesi. Ath’ assa atṭhīni bhijjanākārapattāni ahesuṃ. Ath’ assa etad ahosi: „ayaṃ vadḍhento maṃ māressati⁸, kena nu kho upāyena puretaraṃ nēva mareyyan“ ti. Tato cintesi: „ayaṃ avidūre rakkhasapariggahīto saro, tattha taṃ⁹ rakkhasena khādāpessāmīti“. Atha naṃ¹⁰ evaṃ āha: „tāta ahaṃ mahallako, imaṃ yūthaṃ tuyhaṃ niyyādeṃi, ajj’ eva taṃ rājānaṃ karomi, asukasmiṃ nāma ṭhāne saro atthi, tattha dve kumudiniyo tisso uppaliniyo pañca paduminiyo pupphanti, gaccha tato pupphāni āharā“ ti. So „sādhu tāta āharissāmīti“ gantvā sahasā anotaritvā samantā padaṃ parichindanto otiṇṇapadaṃ yeva addasa¹¹ na uttiṇṇapadaṃ. So „iminā sarena rakkhasapariggahena bhavitabbaṃ, mayhaṃ pitā attanā asakkonto rakkhasena maṃ khādāpetukāmo¹² bhavissa-

¹ Ck -ri. ² C^v -yī. ³ C^v pahi. ⁴ Ck jātaṃ. ⁵ Ck omits maṃ. ⁶ both MSS. -ti. ⁷ C^v naṃ. ⁸ C^v taṃ. ⁹ Ck adassa. ¹⁰ Ck khāda-, C^v khāda- corr. to khādā-.

tīti, ahaṃ [imaṃ ca saraṃ na otarissāmi, pupphāni ca gahessā-
mīti¹“ nirūḍakaṃ² ṭhānaṃ gantvā vegaṃ gahetvā uppatitvā pa-
rato gacchanto nirūḍake³ ākāse⁴ ṭhitān⁵ eva dve pupphāni
gahetvā paratīre pati, parato ca orimatīraṃ āgacchanto ten⁶
ev⁷ upāyena dve gaṇhi, evaṃ ubhosu passesu rāsiṃ⁸ karonto
pupphāni ca gaṇhi rakkhasassa ca āṇaṭṭhānaṃ na otari. Ath⁹
assa „ito uttarim ukkhipitum na sakkhissāmīti“ tāni¹⁰ pupphāni
gahetvā ekasmiṃ ṭhāne rāsiṃ karontassa so rakkhaso „mayā
ettakaṃ kalam evarūpo paññavā acchariyapuriso na diṭṭhapubbo,
pupphāni ca nāma yāvadicchakaṃ gahitāni, mayhaṃ ca āṇaṭ-
ṭhānaṃ na otarīti“ udakaṃ dvidhā bhindanto udakato uttāya
Bodhisattassa upasaṃkamitvā „vānarinda, imasmiṃ loke yassa
tayo dhammā atthi so paccāmittaṃ abhibhoti, te sabbe pi tava
abbhantare atthi, maññe“ ti vatvā Bodhisattassa thutim karonto
imaṃ gātham āha:

Yass¹ ete tayo dhammā vānarinda yathā tava
dakkhiyaṃ sūriyaṃ² paññā diṭṭham so ativattatīti. 57.

Tattha dakkhiyaṃ ti dakkhabhāvo, sampattabhayaṃ vidhamitum jānana-
paññāya sampayuttauttamaviriyaṃ³ etaṃ nāmaṃ, sūriyaṃ⁴ ti sūrabhāvo, nib-
bhayabhāvasa⁵ etaṃ nāmaṃ, paññā ti paññāpanapaṭṭhapanāya upāyapaññāy⁶
etaṃ nāmaṃ.

Evaṃ so dakarakkhaso imāya gāthāya Bodhisattassa thu-
tim katvā „imāni pupphāni kimatthaṃ harasīti“ pucchi. „Pitā
maṃ rājānaṃ kātukāmo, tena kāraṇena harāmīti“. „Na sakkā
tādisena uttamaपुरisena pupphāni gahitum, ahaṃ gaṇhissāmīti“
ukkhipitvā tassa pacchato pacchato agamāsi. Ath⁷ assa pitā
dūrato va taṃ disvā „ahaṃ imaṃ ‘rakkhasabhattaṃ bhavissa-
tīti’ pahiṇim, so dān⁸ esa rakkhasaṃ pupphāni gāhāpento
āgacchati, idāni ‘mhi nattho’“ ti cintento sattadhā hadayaṃphā-

¹ so both MSS.   ² so both MSS. instead of okāse?   ³ both MSS. rāsi
⁴ C^o nāni.   ⁵ C^o suri-, C^o suri- corr. to sūri-.

lanam patvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Sesavānarā sanni-
patitvā Bodhisattam rājānam akaṃsu.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jāta-
kam samodhānesi: „Tadā yūthapati Devadatto ahoṣi, yūthapatiputto¹
pana aham evā“ 'ti. Tayodhammajātakam.

9. Bherivāḍajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto añña-
taram dubbacāṃ ārabha kathesi. Tam hi² bhikkhum Satthā „sac-
cāṃ kira tvaṃ dubbaco sīti“ pucchitvā „saccāṃ Bhagavā“ 'ti vutte
„na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yevā“ 'ti
vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjāṃ kārente
Bodhisatto bherivāḍakakule nibbattitvā gāmake vasati.
So „Bārāṇasīyam nakkhattam ghuṭṭhan“ ti sutvā „samajja-
maṇḍale bherim vādetvā dhanam āharissāmīti“ puttam ādāya
tattha gantvā bherim³ vādetvā bahum⁴ dhanam labhi. Tam
ādāya attano gāmaṃ⁵ gacchanto corāṭavim patvā puttam niran-
taram bherim vādetam vāresi: „tāta nīrantaram avādetvā
maggapaṭipannam issarabheri⁶ viya antarantarā vādehīti“. So
pitarā vāriyamāno pi „bherisadden' eva core palāpeṣṣāmīti“
vatvā nīrantaram eva vādesi. Corā paṭhamam nēva bherisad-
dam sutvā „issarabheri bhavissatīti“ palāyitvā ativiya ekābad-
dham⁷ saddam sutvā „nāyam issarabheri bhavissatīti“ āgantvā
upadhāretvā dve yeva jane disvā pothetvā vilumpiṃsu⁸. Bodhi-
satto „kicchena vata no laddham dhanam ekābaddham katvā
vādento nāsesīti“ vatvā imam gātham āha:

Dhame dhame nātidhame, atidhantaṃ hi pāpakam,
dhantena satam laddham, atidhantena nāsitan ti. 58.

¹ C^v omits ahoṣi yūthapati. ² both MSS. tamūhi. ³ C^k bheri, C^v bheri corr. to bherim. ⁴ C^v bahu. ⁵ C^k gāma, C^v gāma corr. to gāmaṃ. ⁶ so both MSS. instead of -bheri. ⁷ C^k eka-. ⁸ both MSS. vilumpiṃsu.

Tattha dhame dhame¹ ti dhameyya no na dhameyya bherim vādeyya nana² vādeyyā ti attho, nātidhame ti atikkametvā pana niranteram eva katvā na vādeyya, kiṃkāraṇā: atidhantaṃ³ hi pāpakam niranteram bherivādam idāni ambākam pāpakam lāmakam jātam, dhantena sataṃ laddhan ti nagare bherivādanena kahāpaṇasataṃ laddham, atidhantena nāsitan ti idāni pana me puttana vacanam akatvā yaṃ idam aṭaviyaṃ atidhantaṃ⁴ tena⁵ atidhantena sabbam nāsitan ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā putto dubbacabhikkhu ahosi, pitā pana aham evā“⁶ ti. Bherivādajātakaṃ.

10. Saṃkhadhamanajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dubbacā eva ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto saṃkhadhamakakule nibbattitvā Bārāṇasiyaṃ nakkhatte ghuṭṭhe pitaraṃ ādāya saṃkhadhamanakammena dhanam labhitvā āgamanakāle corāṭaviyaṃ pitaraṃ niranteram saṃkham dhamantaṃ⁶ vāresi. So „saṃkhasaddena core palāpessāmīti“ niranteram eva dhami. Corā purimanāyena⁷ eva āgantvā vilumpimsu. Bodhisatto pi purimanāyena⁸ eva gātham abhāsi:

Dhame dhame nātidhame, atidhantaṃ hi pāpakam,
dhantenādhigatā bhogā, te tāto vidhami dhaman ti. 59.

Tattha te tāto vidhami dhaman ti te saṃkham dhamitvā laddhabhoge mama pitā punappuna dhamento vidhami viddhamāsesi vināsesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā pitā dubbacabhikkhu ahosi, putto pana aham evā“⁹ ti. Saṃkhadhamanajātakaṃ. Āsimsavaggo chaṭṭho.

¹ C^k dhametidhame, C^v dhametidhame corr. to dhamedhame. ² C^k tana, C^v tana corr. to nana. ³ both MSS. atidhantaṃ. ⁴ both MSS. atidhanti. ⁵ C^k nena. ⁶ C^v dhamantaṃ.

7. ITTHIVAGGA.

1. Asātamantajātaka.

Āsā lokitthiyo nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhum ārabha kathesi. Tassa vatthum Ummadantijātake āvibhavissati. Tam pana bhikkhum Satthā „bhikkhu itthiyo nāma āsā asatiyo lāmikā pacchimikā, tvaṃ evarūpaṃ lāmikam itthim nissāya kasmā ukkaṇṭhito“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ brāhmaṇakule nibbattitvā viññūtaṃ patto tisu vedesu sabbasippesu ca nipphattim patto disāpāmokkho ācariyo ahoṣi. Tadā Bārāṇasiyaṃ ekasmiṃ brāhmaṇakule puttassa jātadivase aggim gahetvā anibbāyantaṃ¹ ṭhapayimsu. Atha naṃ brāhmaṇakumāraṃ soḷasa-vassakāle mātāpitaro āhaṃsu: „putta, mayaṃ tava² jātadivase aggim gahetvā ṭhapayimha, sace brahmalokaparāyano bhavitukāmo taṃ aggim ādāya araṇṇaṃ pavisitvā Aggim³ Bhagavantaṃ namassamāno brahmalokaparāyano hohi, sace agāraṃ āvasitukāmo Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhitvā kuṭumbaṃ⁴ saṇṭhapehīti“. Māṇavo „nāhaṃ sakkhissāmi⁵ araṇṇe aggim paricaritum, kuṭumbam eva saṇṭhapessāmi⁶“ mātāpitaro vanditvā ācariyabhāgaṃ sahaṣsaṃ gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇhitvā pacchā agamāsi. Mātāpitaro pan' assa anattikā gharāvāsena araṇṇe hi aggim paricarāpetukāmā honti. Atha naṃ mātā itthinaṃ⁷ dosaṃ dassetvā araṇṇaṃ pesetukāmā „so ācariyo paṇḍito vyatto sakkhissati me puttassa itthinaṃ dosaṃ kathetun“ ti cintetvā āha: „uggahitaṃ te tāta sippaṃ“ ti. „Āma amma“⁸ 'ti. „Asāta-

¹ C^v -yattam. ² so both MSS. instead of tava? ³ both MSS. aggi. ⁴ C^k kuṭumba, C^v kuṭumba corr. to kuṭumbaṃ. ⁵ C^k -mīti, C^v -mī. ⁶ C^k adde mātā, in C^v mātā has been inked over.

tāpi te uggahitā¹ ti. „Na uggahitā amma²“ ti. „Tāta, yadi te asātamantaṃ na uggahitaṃ kīṃ nāma te sippaṃ uggahitaṃ, gaccha uggahitvā ehi³“ ti. So „sādhū“ ti puna takkasilābhimukho pāyāsi. Tassa pi ācariyassa mātā mahallikā vīsaṃvassasatikā. So taṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggati. Aññe manussā naṃ tathā karontaṃ jigucchanti. So cintesi: „yaṃ nūnāhaṃ araññaṃ pavisitvā tattha mātaraṃ paṭijagganto vihareyyaṃ“ ti. Ath' ekasmiṃ vivitte araññe udakaphāsukatthāne paṇṇasālaṃ kāretvā sappitaṇḍulādini āharāpetvā mātaraṃ ukkhipitvā tattha gantvā mātaraṃ paṭijagganto vāsaṃ kappesi. So pi kho māṇavo Takkaṣilaṃ gantvā ācariyaṃ apassanto „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā tattha gantvā vanditvā atthāsi. Atha naṃ ācariyo „kin nu kho tāta atisighaṃ āgato sīti“ ti. „Nanu ahaṃ⁴ tumhehi asātamanta nāma na uggaṇhāpito“ ti. Ko pana te⁵ asātamante uggaṇhetabbe⁶ katvā kathesi⁷ ti. „Mayhaṃ mātā ācariyā“ ti. Bodhisatto cintesi: „asātamanta nāma keci n' atthi, imassa pana mātā imaṃ itthidose jānāpetukāma bhavissatīti“ ti. Atha naṃ „sādhū tāta, dassāmi te asātamante, tvaṃ ajja ādiṃ katvā mama thāne thatvā mātaraṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggāhi, hatthapādasīsapiṭṭhisambāhanādini c' assā karonto 'ayye, jaraṃ pattakāle pi tvaṃ te evarūpaṃ sarīraṃ, daharakāle kīdisaṃ ahoṣīti' hatthaparikkammādikaraṇakāle hatthapādādīnaṃ vaṇṇaṃ katheyyāsi, yaṃ ca te mama mātā katheti⁸ taṃ alajjanto anigūhanto mayhaṃ āroceyyāsi, evaṃ karonto asātamante lacchasi akaronto na lacchasīti“ āha. So „sādhū ācariyā“ ti tassa vacanaṃ sampaticchitvā tato paṭṭhāya sabbhaṃ⁹ yathāvuttavidhānaṃ akāsi. Ath' assa¹⁰ tasmiṃ māṇave punappuna vaṇṇayamāne „ayaṃ mayā saddhiṃ abhiraṃmitukāmo bhavissatīti“ andhāya jarājinnāya abbhantare kilesa

¹ C¹ kahaṃ. ² C² ke. ³ C³ -tabbo. ⁴ C⁴ kathesi. ⁵ C⁵ omits sabbhaṃ.

⁶ so both MSS. instead of assā?

uppajji. Sā ekadivasam attano sarīravannaṃ kathayamānaṃ māṇavaṃ āha: „mayā saddhīm abhiraṃhituṃ icchasīti“. „Ayye, ahaṃ tāva iccheyyaṃ, ācariyo pana garuko“ ti. „Sace maṃ icchasi puttaṃ me mārehi“ ti. „Ahaṃ ācariyassa santike etta-kaṃ sippaṃ uggaṇhitvā kilesamattaṃ nissāya kin ti katvā ācariyaṃ māressāmīti“. „Tena hi sace tvaṃ maṃ na paricca-jasi aham eva naṃ māressāmīti“. Evaṃ¹ itthiyo nāma āsā lāmikā pacchimikā, tathārūpā nāma vaye tthitā rāgacittaṃ up-pādetvā kilesaṃ anuvattamānā evaṃ upakārakaṃ puttaṃ māre-tukāmā jātā. Māṇavo sabbaṃ taṃ kathaṃ Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto „sutṭhu te māṇava kataṃ mayhaṃ āro-centenā“² 'ti vatvā mātu āyusaṃkhāraṃ olokento „ajj' eva marissatīti“³ űatvā⁴ „ehi māṇava, vīmaṃsissāmi naṃ“ ti ekaṃ udumbararukkhaṃ chinditvā attano pamāṇena kaṭṭharūpakam⁵ katvā sasīsaṃ pārupitvā attano sayanaṭṭhāne uttānaṃ nipajjā-petvā rajjukaṃ bandhitvā antevāsikaṃ āha: „tāta pharasaṃ ādāya gantvā mama mātu saṇṇaṃ dehīti“. Māṇavo gantvā „ayye ācariyo paṇṇasālāyaṃ⁶ attano sayanaṭṭhāne nipanno, rajjusaṇṇā⁷ me baddhā, imaṃ pharasaṃ ādāya gantvā sace sakkosi mārehi taṃ“ ti āha. „Tvaṃ maṃ na pariccajissasīti“. „Kimkāraṇā pariccajissāmīti“. Sā pharasaṃ ādāya pavedhamānā utṭhāya rajjusaṇṇāya gantvā hatthena parāmasitvā „ayaṃ me putto“ ti saṇṇāya kaṭṭharūpakassa mukhato sātaka apanetvā pharasaṃ ādāya „ekappahāren' eva māressāmīti“⁸ gīvāya eva paharitvā taṃ ti sadde uppanne rukkhabhāvaṃ aṇṇāsi. Atha Bodhisattena „kim karosi amma“⁹ 'ti vutte „vaṇcitammīti“¹⁰ tatth' eva maritvā patitā. Attano kira paṇṇasālāya nipannāpi¹¹ taṃ khaṇaṃ tāya maritabbam eva. So tassā matabbhāvaṃ űatvā sarīrakiccaṃ katvā ālāhanaṃ¹² nibbāpetvā vanapupphehi pūjetvā māṇavaṃ ādāya paṇṇasālādvāre¹³ nisīditvā „tāta, pāṭiyekko

¹ C^v eva. ² C^v kūtivā. ³ C^k -rūpaṃ. ⁴ C^v -sālāya. ⁵ C^k -ghaṇṇā. ⁶ so both MSS. instead of vaṇcit' amhīti? ⁷ so both MSS. instead of nipannāya? ⁸ C^k ālā-. ⁹ C^v -sāla-.

asātamanto nāma n' atthi, itthiyo asātā nāma, tava mātā 'asā-tamante uggaṇhā' 'ti mama santikaṃ pesayamānā itthīnaṃ dosaṃ jānanatthaṃ pesesi, idāni pana te paccakkham eva mama mātu dosā diṭṭhā, iminā kāraṇena 'itthiyo nāma āsā lāmikā' ti jāneyyāsīti¹ tam ovaditvā uyyojesi. So pi ācariyaṃ vanditvā mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi. Atha naṃ mātā pucchi: „uggahitā te asātamantā“ ti. „Ama amma“ ti. „Idāni kiṃ karissasi², pabbajitvā aggim paricarissasi³, agāramajjhe vasissasīti⁴. Māṇavo „mayā paccakkhato itthīnaṃ dosā diṭṭhā, agārena me kiccaṃ n' atthi, pabbajissāmi ahan“ ti attano adhipāyaṃ pakāsento imaṃ gātham āha:

Āsā lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā,
tā hitvā pabbajissāmi vivekam anubrūhayan ti. 60.

Tattha āsā ti asatiyo lāmikā, atha vā sātāṃ vuccati sukhaṃ taṃ tāsu n' atthi, attāṃ paṭibaddhacittānaṃ asātam eva dentīti pi asātā dukkhā dukkhavatthubhūtā ti attho, imassa paṇ' atthassa sādhanatthāya idaṃ vuttaṃ⁵ āharitabbaṃ:

Māyā c' esā⁶ marīci⁷ ca⁸ soko rogo c' upaddavo
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso guhāsayo,
tāsu yo vissase poso so nareṣu narādhamo ti.

Lokitthiyo ti loke itthiyo, velā tāsāṃ na vijjatīti amma tāsāṃ itthīnaṃ kilesasuppattināṃ patvā velā saṃvaro mariyādā pamāṇan nāṃ ekaṃ n' atthi, sārattā ca pagabbhā cā 'ti velā⁷ ca etesaṃ n' atthi, pañcasu kāmaguṇesu sārattā allīnā, tathā kāyapāgabbhinīyena vācāpāgabbhinīyena manopāgabbhinīvenā ti tiividhena pāgabbhinīyena samannāgatattā pagabbhā c'etā, etāsaṃ hi antare kāyadvārādīni patvā saṃvaro nāma n' atthi, lolā kākapaṭibhāgā ti dasseti, sikhī sabbaghaso yathā ti amma yathā jālasikhāya sikhīti saṃkhaṃ gato aggaṃ nāma gūthagatādibhedā⁸ asucim pi śappimadhuphāṇitādibhedāṃ sucim pi itṭham pi anitṭham pi yaṃ yad eva labhati sabbaṃ ghasati khādati tasmā sabbaghaso ti vuccati tath' eva tā itthiyo pi hatthimeṇḍagomeṇḍādayo vā hontu hīnajaccā hīnakammantā khattiyādayo vā hontu uttamakammantā hīnukkaṭṭhabhāvaṃ acintetvā

¹ C^k karissati. ² C^k paricarissa. ³ C^v vuttaṃ corr. to suttaṃ. ⁴ C^k mayā so.

⁵ C^v -ci. ⁶ both MSS. va. ⁷ C^k phelā, C^v phelā corr. to velā. ⁸ C^v gūthagatā-

lokassādasena kilesasanthave uppanne yaṃ yaṃ labhanti sabbam eva sevanti sabbaghasasikkhisā¹ honti, tasmā sikkhī sabbaghaso yathā tathā v' etā ti vedītabbā², tā hitvā pabbajissāmiti aham tā lāmikā dukkhavattubhūtā itthiyo hitvā araṇṇaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajissāmiti, vivekam anubrūhayaṃ ti kāyaviveko cittaviveko upadhiviveko ti tayo vivekā, tesu idha kāyaviveko pi vattati cittaviveko pi, idaṃ vuttaṃ hoti: ahaṃ amma pabbajitvā kaṣāparikammaṃ katvā aṭṭhasamāpattiyo pañca abhiññā uppadetvā gaṇato kāyaṃ kilesehi ca cittaṃ vivecetvā imaṃ vivekaṃ brūhento vaḍḍhento brahmalokaparāyano bhavisāmi, ahaṃ me agārenā ti.

Evam itthiyo garahitvā mātāpitāro vanditvā pabbajitvā vuttappakāraṃ vivekaṃ brūhento brahmalokaparāyano ahoṣi.

Satthāpi „evam bhikkhu itthiyo nāma āsā lāmikā dukkhadāyikā“³ ti itthiṇaṃ agunaṃ kathetvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiṃ phale patitṭhahi. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mātā Kāpilānī, pitā Mahākassapo ahoṣi, antevāsiko Ānando, ācariyo pana aham evā“⁴ ti. Asātamanta-jātakaṃ.

2. Aṇḍabhūtajātaka.

Yaṃ brāhmaṇo ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitam eva ārabba kathesi. Tam⁴ hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „bhikkhu, itthiyo nāma arakkhiyā, pubbe paṇḍitā itthiṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhantā rakkhituṃ nāsakkhimsū“⁵ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbattitvā vayappatto sabbasippesu nipphattiṃ patvā pitu accayena rajje patitṭhāya dhammena rajjaṃ kāresi. So purohitaṃ saddhiṃ jūtaṃ kilāti, kilāto pana:

Sabbā nadī vaṃkagatā, sabbe kaṭṭhamayā vanā,
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamānā nivātake ti

¹ C^k sabbaghasasikkhī-, C^v sabbaghasasikkhī- corr. to sabbaghasasikkhī-. ² C^k -tabba.

³ C^k -kāya, C^v -kāya corr. to -kā. ⁴ both MSS. tam.

jimam ūtagītām gāyanto rajataphalake suvaṇṇapāsake khipati. Evaṃ kilanto pana rājā niccam jināti, purohito parājiyati. So anukkamena ghare vibhave parikkhayam gacchante cintesi: „evam sante sabbam imasmim ghare dhanam khiyissati, pariyesitvā purisantaram agatam ekam mātugāmaṃ ghare karissāmīti“. Atha etad ahosi: „aṇṇapurisaṃ diṭṭhapubbaṃ itthim¹ rakkhituṃ na sakkhissāmīti² gabbhato paṭṭhāy³ ekam mātugāmaṃ rakkhitvā taṃ vayappattam vase ṭhapetvā ekapurisikaṃ katvā gālham ārakkaṃ saṃvidahitvā rājakulato dhanam āharissāmīti“. So ca aṅgavijjāya cheko hoti. Ath' ekam dugga-titthim gabbhinim disvā „dhītaram vijāyissatīti“⁴ nātvā taṃ pakkosāpetvā paribbayaṃ datvā ghare yeva vasāpetvā vijātakāle dhanam datvā uyyojetvā taṃ kumārikaṃ aṇṇesaṃ purisaṇaṃ daṭṭhuṃ adatvā itthinam yeva hatthe datvā posāpetvā vayappattakāle taṃ attano vase ṭhapesi. Yāva c' esā vadḍhati tāva raṇṇā saddhim jūtaṃ na kilī⁵, taṃ pana vase ṭhapetvā „mahārāja jūtaṃ kilāmā“⁶ 'ti āha. Rājā „sādhū“⁷ 'ti purimanayen' eva kilī⁸. Purohito raṇṇā gāyitvā pāsakakhipanakāle⁹ „ṭhapetvā mama mānavikaṃ“¹⁰ ti āha. Tato paṭṭhāya purohito jināti, rājā parājiyati. Bodhisatto „imassa ghare ekapurisikāya ekāya itthiyā bhavitabban“¹¹ ti parigaṇhāpento atthibhāvaṃ nātvā „sīlam assā bhindāpessāmīti“¹² ekam dhuttaṃ pakkosāpetvā „sakkasi“¹³ purohitassa itthiyā sīlam bhinditun“¹⁴ ti āha. „Sakkāmi devā“¹⁵ 'ti. Ath' assa rājā dhanam datvā „tena hi khipaṃ niṭṭhāpehīti“¹⁶ taṃ paṇiṇi. So raṇṇo santikā dhanam ādāya gandhadhūpācunṇakappurādini¹⁷ gahetvā tassa gharato avidūre sabbagandhāpaṇaṃ pasāresi. Purohitassāpi gehaṃ sattabhūma-kaṃ sattadvārakoṭṭhakaṃ hoti, sabbesu pi dvārakoṭṭhakesu itthinam nēva ārakkho, ṭhapetvā pana brāhmaṇaṃ aṇṇo puriso gehaṃ pavisitum labhanto nāma n' atthi, kacavarachaddana-

¹ both MSS. itthi. ² C^h kilī. ³ C^v pāsakaṃ-. ⁴ C^h sakkhasi corr. to sakkasi, C^v sakkhasi. ⁵ C^h -cunṇakappurā-, C^v -dhupā- corr. to -dhupa-.

pacchim pi sodhetvā yeva pavesenti. Taṃ māṇavikaṃ purohito c' eva daṭṭhum labhati tassā ca ekā paricārikā itthī. Ath' assā sā paricārikā gandhapupphamūlaṃ gahetvā gacchantī tass' eva dhuttassa āpaṇasamipena gacchati. So „ayaṃ tassā paricārikā“ ti suṭṭhu ñatvā ekadivasaṃ taṃ āgacchantiṃ disvā va āpaṇā uṭṭhāya gantvā tassā pādamūle¹ patitvā ubho hi hatthehi pāde gālhaṃ gahetvā „amma ettakaṃ kālaṃ kahaṃ gatāsīti“ paridevi. Atha sesāpi payuttakadhuttā ekamantaṃ ṭhatvā „hatthapādamukhasaṇṭhānehi ca ākappena ca mātāputtā ekasadisā yevā“² 'ti āhaṃsu. Sā itthī tesu tesu kathentesu attano asad-dahitvā „ayaṃ me putto bhavissatīti“ sayam pi roditum ārabhi. Te ubho pi kanditvā roditvā aññamaññaṃ ālīngitvā aṭṭhaṃsu. Atha so dhutto āha: „amma kahaṃ vasaṃsīti“³. „Kinnaralībhāya va-samānāya rūpaggappattāya⁴ purohitassa daharittihīya upaṭṭhānaṃ kurumānā vasaṃsīti“⁵ 'ti. „Idāni kahaṃ yāsi amma“⁶ 'ti. „Tassā gandhamālādīnaṃ atthāyā“⁷ 'ti. „Amma, kin te aññatthagatena, ito paṭṭhāya mam' eva santikā harā“⁸ 'ti mūlaṃ agahetvā va bahūni tambūlatakkolakādīni c' eva nānāpupphāni ca adāsi. Māṇavikā bahūni gandhapupphādīni⁹ disvā „kiṃ amma ajja amhākaṃ brāhmaṇo pasanno“ ti āha. „Kasmā evaṃ vadaṃsīti“¹⁰. „Imesaṃ bahubhāvaṃ disvā“ ti. „Na brāhmaṇo bahuṃ mūlaṃ adāsi¹¹, mayā pan' etaṃ mayhaṃ puttassa santikā ānītan“ ti. Tato paṭṭhāya brāhmaṇena dinnāṃ mūlaṃ attanā gahetvā tass' eva santikā gandhapupphādīni āharati. Dhutto katipāhaccayena gilānālayaṃ katvā nipajji. Sā tassa āpaṇadvāraṃ gantvā taṃ adisvā „kahaṃ me putto“ ti pucchi. „Puttassa te aphāsukaṃ jātan“ ti. Sā tassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā nisīditvā piṭṭhiṃ parimajjantī „kin te tāta aphāsukan“ ti pucchi. So tuṇhī ahosi. „Kin na kathesi puttā“¹² 'ti. „Amma marantenāpi tuyhaṃ kathetum na sakkā“ ti. „Mayhaṃ aka-

¹ C¹ tassā mūle. ² C² omits rūpa-. ³ C³ -dīni āharati dhutto corr. to -dīni āharantīti.

thetvā kassa kathesi tātā“¹ ti. „Amma, mayhaṃ aññaṃ aphā-sukam n' atthi, tassā pana māṇavikāya vaṇṇam sutvā paṭi-baddhacitto 'smi jāto, tam labhanto jīviṣṣāmi alabbanto idh' eva marissāmīti“. „Tāta, mayhaṃ esa bhāro, mā tvaṃ etaṃ nissāya cintayīti“² tam assāsetvā bahūni gandhapupphādini ādāya māṇavikāya santikam gantvā „putto me amma mama santikā tava vaṇṇam sutvā paṭibaddhacitto jāto, kim kātābbaṃ“³ ti. „Sace ānetum sakkotha mayam katokāsā yevā“⁴ ti. Sā tassā vacanam sutvā tato paṭṭhāya tassa gehassa kaṇṇakaṇṇehi bahum kacavaram saṃkaḍḍhitvā pupphapupphapacchiyā gahetvā gac-chantī sodhanakāle āraḁkhithiyā upari chaḍḍesi. Sā tena aṭṭiyamānā⁵ apeti, itarā ten' eva niyāmena yā yā kiñci katheti tassā tassā upari kacavaram chaḍḍesi. Tato paṭṭhāya yaṃ yaṃ sā āharati vā harati vā tam na kāci sodhetum ussaḁati. Tas-mim kāle sā tam dhuttaṃ pupphapacchiyaṃ nipajjāpetvā māṇa-vikāya santikam atihari. Dhutto māṇavikāya⁶ silam bhinditvā ekāhadvīhaṃ pāsāde yeva ahosi. Purohite bahi nikkhante ubho abhiramanti, tasmim āgate dhutto niliyati. Atha nam sā ekā-kadvīhaccayena „sāmi idāni tava gantum vaṭṭatīti“⁷ āha. „Ahaṃ brāhmaṇam paharitvā gantukāmo“⁸ ti. Sā „evam hotū“⁹ ti dhuttaṃ niliyāpetvā brāhmaṇe āgate evam āha: „ahaṃ ayya tumhesu vīṇam vādetesu naccitum icchāmīti“. „Sādhu bhadde naccassū“¹⁰ ti vīṇam¹¹ vādesi. „Tumhesu olokentesu lajjāmi, su-mukham pana vo sātakena bandhitvā naccissāmīti“. „Sace¹² lajjasi¹³ evam karohīti“. Māṇavikā ghanasātakam gahetvā tassa akkhīni pidahamānā mukham bandhi. Brāhmaṇo mukham bandhāpetvā vīṇam vādesi. Sā muhuttaṃ naccitvā „ayya ahaṃ¹⁴ te ekavāram sīse paharitukāma“¹⁵ ti āha. Itthilolo brāhmaṇo kiñci kāraṇam ajānanto¹⁶ „paharāhīti“¹⁷ āha. Māṇavikā dhutta-saṇṇam¹⁸ adāsi. So saṇikam¹⁹ āgantvā brāhmaṇassa piṭṭhipasse

¹ both MSS. addhiyamānā. ² Ck -kā. ³ both MSS. vīṇā. ⁴ Ck me, Cv ce corr. to sace. ⁵ Ck lajjayi, Cv lajjāsi. ⁶ Ck ahaṃ. ⁷ Ck ājananto. ⁸ Ck pa-hārā-. ⁹ Ck dhuttam-, read: dhuttassa saṇṇam? ¹⁰ Ck saṇikam.

thatvā 'sīse kapparena' pahari. Akkhīni patanākārapattāni
 ahesum, sīse gaṇḍo uṭṭhahi. So vedanaṇḍo hutvā „āhara te
 hatthan“ ti āha. Māṇavikā attano hatthaṃ ukkhipitvā tassa
 hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo „hattho muduko, pahāro pana thad-
 dho“ ti āha. Dhutto brāhmaṇaṃ paharitvā niliyi. Māṇavikā
 tasmiṃ nilīne brāhmaṇassa mukhato sātakaṃ mocetvā telam
 ādāya sīse pahāraṃ sambāhi. Brāhmaṇe bahi nikkhante puna
 sā itthi dhuttaṃ pacchiyaṃ nipajjāpetvā nīhari. So rañño
 santikaṃ gantvā sabban taṃ pavattiṃ ārocesi. Rājā attano
 upatṭhānaṃ āgataṃ brāhmaṇaṃ āha: „jūtaṃ kilāma brāhmaṇā“
 'ti. „Sādhū mahārājā“ 'ti. Rājā jūtaṃ aṇḍalaṃ sajjāpetvā
 purimanayen' eva jūtagātaṃ gāyitvā pāse khipati. Brāhmaṇo
 māṇavikāya tapassa bhinnabhāvaṃ ajānanto „ṭhapetvā mama
 māṇavikaṃ“ ti āha, evaṃ vadanto pi parājito yeva. Rājā jā-
 nitvā „brāhmaṇa kiṃ ṭhapesi, māṇavikāya te tapo bhinno, tvaṃ
 mātugāmaṃ gabbhato patṭhāya rakkhanto sattasu ṭhānesu
 ārakkhaṃ karonto 'rakkhituṃ sakkhissāmi' maññesi, mātugāmo
 nāma kucchiyaṃ pakkhipitvā carantenāpi rakkhituṃ na sakkā,
 ekapurisikā itthi nāma n' atthi, tava māṇavikā 'naccitukāma'
 amhīti' vatvā viṇaṃ vādentassa tava sātakena mukhaṃ bandhi-
 tvā attano jāraṃ tava sīse kapparena¹ paharāpetvā² uyyojesi³,
 idāni kiṃ ṭhapesīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yaṃ brāhmaṇo avādesi⁴ viṇaṃ sammukhaveṭṭhito,
 aṇḍabhūtā bhataḥ bhariyā, tāsu ko jātu vissase ti. 61.

Tattha yaṃ brāhmaṇo avādesi⁷ viṇaṃ sammukhaveṭṭhito ti yena
 kārapena brāhmaṇo ghanasātakena saha mukhena veṭṭhito hutvā⁸ viṇaṃ vādesi
 naṃ kārapaṇaṃ na jānātīti attho, taṃ hi⁹ sā vañcetukāmaṃ evam akāsi, brāhmaṇo
 pana taṃ itthinaṃ¹⁰ bahumāyabhāvaṃ na jānanto mātugāmaṃ saddahitvā maṃ
 esā lajjatīti evaṃ saññi ahoṣi, ten' assa aññābhāvaṃ pakāseto rājā evam āha,

¹ C^k kappahārena. ² so both MSS. instead of vedanaṇḍo? ³ C^k kapahārena.

⁴ C^k pahārāpetvā. ⁵ C^v -sī. ⁶ C^k āvādesi. ⁷ C^k āvādesi. ⁸ C^k sutvā.

⁹ C^v tampihi corr. to tamhi, C^k tamhi. ¹⁰ C^v itthinaṃ.

ayam ettha adhippāyo, aṇḍabhūtā bhatā bhariyā ti, aṇḍam vuccati¹ bījāṃ, bījabhūtā² mātu kucchito anikkhantakāle yeva ābhata ānītā bhatā vā puṭṭhā vā ti attho, kā: sā bhariyā pajāpatī pādapariṇāṭṭikā, sā hi bhattavattadhāni bharitabbatāya³ bhinnasamvaratāya. lokadhammehi bharitātāya⁴ vā bhariyā ti vuccati, tāsū ko jātu vissase ti, jātū ti ekasādhivaṇṇaṃ, tāsū kucchito paṭṭhāya rakkhīyamāṇasū pi evaṃ vikāraṃ āpajjantīsū bhariyāsū ko nāma paṇḍitapuriso ekasāseṇa vissase, nibbikāra etā mayhan ti ko saddabheyyā ti attho, asaddhammasasena hi āmantakesu nimantakesu vijjamānesu mātugāmo nāma na sakkā rakkhītuṃ ti.

Evaṃ Bodhisatto brāhmaṇassa dhammaṃ desesi. Brāhmaṇo Bodhisattassa dhammadesanaṃ sutvā nivesanaṃ gantvā taṃ māṇavikaṃ āha: „tayā kira evarūpaṃ pāpakammaṃ katan“ ti. „Ayya, ko evaṃ āha, na karomi, aham eva paharim, na añño koci, sace na saddahatha ahaṃ ‘tume ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ’ na jānāmi” saccakiriyaṃ⁵ katvā aggim pavisitvā tume saddahāpessāmi“ ti. Brāhmaṇo „evaṃ hotū“ ti mahantaṃ dārurasiṃ karetvā aggim datvā taṃ pakosāpetvā „sace attano saddahasi aggim pavisā“ ti āha. Māṇavikā attano paricārikāṃ paṭhamam eva sikkhāpesi: „amma tava puttaṃ tatha gantvā mama aggim pavisanakāle hatthagahaṇaṃ katum vadehīti“. Sā gantvā tathā avaca. Dhutto āgantvā parisamajjhe atṭhāsi. Sā māṇavikā brāhmaṇaṃ vañcetukāma mahājanamajjhe ṭhatvā „brāhmaṇa taṃ ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ na jānāmi, iminā saccena ayaṃ aggi mā maṃ jhāpesīti“ aggim pavisitum āradhā. Tasmiṃ khane dhutto „passatha purohitabrāhmaṇassa kammaṃ, evarūpaṃ mātugāmaṃ aggim pavesāpetīti“ gantvā taṃ māṇavikaṃ hatthe gaṇhi. Sā hatthaṃ vissajjāpetvā purohitaṃ āha: „ayya, mama saccakiriyaṃ bhinnā, na sakkā aggim pavisitum“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Ajja mayā evaṃ saccakiriyaṃ katā: ‘ṭhapetvā mama sāmikaṃ aññapurisassa hatthasamphassaṃ na

¹ both MSS. -ti. ² C^o bhūtā. ³ C^o bharitaritabbatāya, C^o bharitaritabbatāya corr. to bharitabbatāya. ⁴ C^o bharittāya, C^o bharitanāya corr. to bharitātāya. ⁵ C^o sampassa, C^o samphassa. ⁶ C^o naccakiriyaṃ.

jānāmīti', idāni' c' amhi iminā purisena hatthe gahitā¹ ti. Brāhmaṇo „vañcito ahaṃ imāyā²“ ti ñatvā taṃ pothetvā niha-rāpesi. Evaṃ asaddhammasamannāgatā kir' etā itthiyo, kīva-mahantam pi³ pāpakammaṃ katvā attano sāmikaṃ vañcetum „nāhaṃ evarūpaṃ karomīti“ divasam pi sapathaṃ kurumānā nānācittā va honti, tena vuttaṃ:

Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ⁴ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ
thīnaṃ bhāvo durāḷāno macchassēvōdake gataṃ.

Musā tāsāṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsāṃ yathā musā,
gāvo bahutiṇassēva mama santi varaṃ varaṃ.

Coriyo kaṭhinā h' etā vāḷā capalasakkharā,
na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vācananā⁵ ti.

Satthā „evaṃ arakkhiyo mātugāmo“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-pattiṭṭhale patiṭṭhahi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samo-dhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā ahaṃ eva ahoṣin“ ti. Aṇḍabhūta-jātakam.

3. Takkaĵātaka.

Kodhanā akataññū cā⁶ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viha-ranto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ñeva ārabba kathesi. Taṃ⁷ hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „itthiyo nāma akataññū mittadūbhā, kasmā tā nissāya uk-kaṇṭhito sīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto isipabbajjaṃ pabbajitvā Gaṅgātīre assamaṃ māpetvā samāpattiyo c'eva abhiññā ca nibbattetvā jhānarati-sukhena viharati. Tasmim samaye Bārāṇasisetṭhino dhītā Duṭṭhakumārī⁸ nāma caṇḍā ahosi pharusā, dāsakammakare ak-kosati⁹ paharati. Atha naṃ ekadivasaṃ gahetvā „Gaṅgāya

¹ both MSS. idāna. ² both MSS. imayā. ³ C¹ mahamatamhi. ⁴ C² -buddhīnaṃ.

⁵ both MSS. vacanan. ⁶ both MSS. tañ. ⁷ both MSS. -ri. ⁸ both MSS. akkosātasati.

kīlissāmā¹ "ti agamaṃsu. Tesam² kīlantānam yeva suriyatthaṇ-
gamanavelā jātā. Megho utṭhahi. Manussā megham disvā ito
c' ito ca vegena palāyimsu. Setṭhidiḥitāya dāsakammakarā
„ajj' amhehi etissā piṭṭhim³ passitum vaṭṭatīti⁴ tam anto udas-
miṃ űeva chaḍḍetvā uttarimsu. Devo pāvassi. Suriyo pi
atthaṅgato⁵. Andhakāram jātam. Tā⁶ taya vinā va⁷ geham
gantvā „kham sā⁸ ti vutte „Gaṅgāto taya uttiṇṇā, atha nam
na jānāma kham gatā⁹ ti. Nātakā vicinivāpi na passimsu.
Sā mahāvīravam viravantī udakena vuyhamānā aḍḍharattasa-
maye Bodhisattassa paṇṇasālasamīpam pāpuṇi. So tassā sad-
dam sutvā „mātugāmassa saddo, parittānam assā karissāmīti¹⁰
tiṇukkam ādāya nadītīram gantvā tam disvā „mā bhāyi, mā
bhāyīti¹¹ assāsetvā nāgabalo thāmasampanno nadim¹² taramāno
gantvā tam ukkhipitvā assamapadam ānetvā aggim katvā
adāsi. Sīte vigate madhurāni phalāphalāni upanāmesi. Tāni
khādītva ṭhitam „kattha vāsikāsi, kathaṇ ca Gaṅgāya
patitāsīti¹³ pucchī. Sā tam pavattim ārocesi. Atha nam¹⁴ „tvam
eth' eva vasā¹⁵ "ti paṇṇasālāya vasāpento dvihatīham sayam
abbhokāse vasitvā „idāni gacchā¹⁶ "ti āha. Sā „imam tāpasam
sīlabhedam pāpetvā gahetvā gamissāmīti¹⁷ na gacchatī. Atha
gacchante kāle itthikuttam itthilīham dassetvā tassa¹⁸ sīla-
bhedam katvā jhānam antaradhāpesi. So tam gahetvā araṇṇe
yeva¹⁹ vasati. Atha nam sā āha: „ayya, kin no araṇṇāvāsena²⁰,
manussapatham gamissāmā²¹ "ti. So tam ādāya ekaṃ paccan-
tagāmakam gantvā takkabhatiyā va jīvikam kappetvā tam po-
seti. Tassa takkam vikkīṇitvā jīvatīti Takkapaṇḍito ti nāmam
akamsu. Ath' assa te gāmaṇāsino paribbayaṃ datvā „amhā-
kam suyuttam²² duyuttam²³ ācikkhanto ettha vasā²⁴ "ti gāma-
dvāre kuṭiyam vāsesum. Tena ca samayena corā pabbatā
oruyha paccantam paharanti. Te ekadivasam tam gāmaṃ paha-

¹ C^v nesam. ² C^v viṭṭhim. ³ C^v atthagato. ⁴ both MSS. to. ⁵ C^k van.

⁶ both MSS. tari-. ⁷ C^k nadī, C^v nādī. ⁸ C^v na. ⁹ C^k tassā. ¹⁰ C^k amñe

va. ¹¹ C^k amñāvāsena. ¹² C^v suyutta. ¹³ so both MSS.

ritvā gāmaṁvāsikehi yeva bhaṇḍikā pakkhipāpetvā¹ gacchantā tam pi setṭhidhītaraṁ gahetvā attano vasaṇaṭṭhānaṁ gantvā sesajanaṁ viṣṣajjesuṁ. Corajetṭhako pana tassā rūpe bajjhivā taṁ attano bhariyaṁ akāsi. Bodhisatto „itthannāmā² kahan“ ti pucchi, „corajetṭhakena gahetvā attano bhariyā katā“ ti ca sutvāpi „na sā tattha mayā vinā vasissati³ palāyitvā āgacchissatīti“ taṁ āgamaṇaṁ olokeno tatth’ eva vasi. Setṭhidhītāpi cintesi: „ahaṁ idha sukhaṁ vasāmi, kadāci maṁ Takkapaṇḍito kiñcid eva nissāya āgantvā ito ādāya gaccheyya ath’ etasmā sukhā parihāyissāmi, yaṁ nūnāhaṁ sampiyāyamaṇā viya taṁ pakkosāpetvā ghāṭapeyyaṁ“ ti sā ekaṁ manussaṁ pakkosivā „ahaṁ idha dukkhaṁ jīvāmi, Takkapaṇḍito maṁ āgantvā ādāya gacchatu“⁴ ti sāsanaṁ pesesi. So taṁ sāsanaṁ sutvā sadda-hitvā tattha gantvā gāmadvāre ṭhatvā sāsanaṁ pesesi. Sā nikkhamitvā taṁ disvā „ayya, sace mayaṁ idāni gacchissāma corajetṭhako anubandhitvā ubho pi amhe ghāṭessati, rattibhāge gacchissāma“⁵ ti taṁ ānetvā bhojetvā koṭṭhake nisīdāpetvā sāyaṁ corajetṭhakassa āgantvā suraṁ pītvā⁶ makkakāle⁷ „sāmi sace imāya velāya tava sapattaṁ passeyyāsi kiṁ ti taṁ⁸ kareyyāsi“ āha. „Idaṁ c’ idaṁ ca karissāmi“⁹. „Kiṁ pana so dūre, nanu koṭṭhake nisinno“ ti. Corajetṭhako ukkaṁ ādāya tattha gantvā taṁ disvā gahetvā gehamajjhe pāṭetvā¹⁰ kapparādihi yathārucciṁ pothesi. So pothiyamāno pi aññaṁ kiñci avatvā¹¹ „kodhanā akataññū ca piṣuṇā mittadūbhikā“ ti ettakaṁ eva vadati. Coro taṁ pothetvā bandhitvā nipajjāpetvā sāyamāsaṁ bhuñjitvā sayi¹², pabuddho jīṇasāyasurāya¹³ puna taṁ pothetvā ārabhi. So pi tān’ eva cattāri padāni vadati. Coro cintesi: „ayaṁ evaṁ pothiyamāno pi¹⁴ aññaṁ kiñci avatvā imān’ eva cattāri padāni vadati, pucchissāmi naṁ“ ti tassāsutta-bhāvaṁ ṇatvā taṁ pucchi: „ambho tvaṁ evaṁ pothiyamāno pi

¹ C^o ukkhipā-. ² C^k itthinnāmā. ³ both MSS. vasissasīti. ⁴ C^o pivitvā.

⁵ C^k manta-. ⁶ C^k naṁ. ⁷ C^k pothetvā. ⁸ both MSS. avattha. ⁹ C^k sayi.

¹⁰ C^o chinṇa-, read: jīṇasāyasurāya? ¹¹ C^k omits pi.

kasinā etān' eva padāni vadasīti¹. Takkapaṇḍito „tena hi suṇāhīti“ taṁ kāraṇaṁ ādito paṭṭhāya kathesi: „ahaṁ pubbe araṇṇavāsiko eko tāpaso jhānalābhī, sv-āhaṁ etaṁ Gaṅgāya vuyhamānaṁ uttāretvā paṭijaggiṁ, atha maṁ esā palobhetvā jhānā parihāpesi, sv-āhaṁ araṇṇaṁ pahāya etaṁ posento pac-cantagāmake vasāmi, ath' esā corehi idhānītā 'ahaṁ dukkhaṁ vasāmi, āgantvā maṁ netū' 'ti mayhaṁ sāsanaṁ pesetvā idāni tava hatthe pātesi, iminā kāraṇenāhaṁ evaṁ kathemīti². Coro cintesi: „yā esā evarūpe guṇasampanne upakārake evaṁ vip-paṭipajji sā mayhaṁ kataran nāma upaddavaṁ na kareyya, hāretabbā esā“ ti so Takkapaṇḍitaṁ assāsetvā taṁ pabodhetvā³ khaggaṁ ādāya nikkhamma „etaṁ purisaṁ gāmadvāre ghāteṣṣāmīti“ vatvā tāya saddhiṁ bahigāmaṁ gantvā „etaṁ hatthe gaṇhā“ 'ti taṁ tāya hatthe gāhāpetvā khaggaṁ ādāya Takkapaṇḍitaṁ paharanto viya taṁ⁴ dvidhā chinditvā sasīsaṁ⁵ nahāpetvā⁶ Takkapaṇḍitaṁ katipāhaṁ paṇītabhojanena santappa⁷na⁸ „idāni kahaṁ gamissasīti“ āha. Takkapaṇḍito „gharāvāsena me kiccaṁ n' atthi, isipabbajjaṁ pabbajitvā tatth' eva araṇṇe vasissāmīti“ āha. „Tena hi ahaṁ pi pabbajissāmīti“ ubho pi pabbajitvā taṁ araṇṇāyatanaṁ gantvā pañca abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo⁹ nibbattetvā jīvitapariyosāne brahmaloka-parāyanā ahesuṁ.

Satthā imāni dve vatthūni kathetvā anusandhiṁ ghaṭetvā abhi-sambuddho hutvā imaṁ gātham āha:

Kodhanā akataññū ca piṣuṇā ca vibhedikā,
brahmacariyaṁ cara¹⁰ bhikkhu, so sukhaṁ na vihaṁhīsi. 62.

Tatrāyam piṇḍattho: bhikkhu, itthiyo nāma¹¹ etā kodhanā uppannāni kodhaṁ nivāretuṁ na sakkonti, akataññū ca atimahantaṁ pi upakāraṁ na jānanti,

¹ C^v pabbādhētva. ² C^k omits taṁ. ³ C^k sāsīsaṁ? ⁴ C^v nahātvā. ⁵ so C^k, C^v santappeta? corr. to santappehi? read: santappetvā? ⁶ add: ca? ⁷ both MSS. caraṁ corr. to cāra.

pisuṇā ca piyasuṇṇābhāvakarāṇam eva katham kathenti, vibhedikā mitte bhindanti mittabhedanakatham kathanasīlā yeva, evarūpehi pāpakammehi samannāgatā etā, kin te etāhi¹, brahmacariyam cara bhikkhu, ayam himethunavirati parisuddhaṭṭhena brahmacariyam nāma, tam cara, so sukham na vihāhisi so tvaṃ etaṃ brahmacariyavāsam vasanto jhānasukham maggasukham phalasukham ca na vihāhisi, etaṃ sukham na vijahissasi, etasmā sukhā na paṭhiyissatīti² attho, na pariḥāhisīti pi pāṭho, ayam ev' attho.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Satthāpi jātakaṃ samodhānesi: „Tadā corajeṭṭhako Ānando ahoṣi, Takkapaṇḍito pana aham evā“³ ti. Takka-jātakaṃ.

4. Durājānajatāka.

Mā su nandi icchatī man ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto ekaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. Eko kira Sāvattihivāsi-upāsako tisu ratanesu⁴ pañcasu ca silesu paṭiṭṭhito buddhamāmaṃ dhammamāmaṃ saṃghamāmaṃ. Bhariyā pan' assa dussīlā pāpadhammā, yaṃ divasaṃ micchācāraṃ⁵ carati tam divasaṃ satakitadāsī viya hoti, micchācārassa pana akatadivase sāminī hoti caṇḍā⁶ pharusā. So tassā bhāvaṃ jānitum na sakkoti. Atha tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ⁷ na gacchati. Atha naṃ ekadivasaṃ gandhapupphāni ādāya āgantvā vanditvā nisinnaṃ Satthā āha: „kin nu kho tvaṃ upāsaka sattaṭṭhadvase Buddhupaṭṭhānaṃ nāgacchasi“⁸. „Gharāṇi me bhante ekasmiṃ divase satakitā dāsī⁹ viya hoti, ekasmiṃ sāminī viya caṇḍā pharusā, aham tassā bhāvaṃ jānitum na sakkomi, sv-āham tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ nāgacchāmīti“¹⁰. Ath' assa vacanaṃ sutvā Satthā „upāsaka, 'mātugā-massa bhāvo nāma dujjāno“¹¹ ti pubbe pi te paṇḍitā kathayimsu“¹² ti vatvā¹³ pana „tam bhavasamkhepagatattā sallakkhetum na sakkotīti“¹⁴ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto disāpāṃmakkho ācariyo hutvā pañcamāṇavaka-

¹ C^v etābhi. ² so both MSS. instead of -yissasīti? ³ C^v saraṇesu. ⁴ C^k -cāra, C^v -cāra corr. to -cāraṃ. ⁵ C^k caṇḍa. ⁶ C^v buddhu- corr. to buddhū- ⁷ C^k dāsi. ⁸ C^k dujjāto, C^v dujjano corr. to dujjāno. ⁹ C^v kathayisu corr. to -yimsu. ¹⁰ C^v tvā corr. to tvaṃ.

satāni sippaṃ sikkhāpeti. Ath' eko tiroraṭṭhavāsiko brāhma-
namānavako āgantvā tassa santike sippaṃ uggaṇhanto ekāya
itthiyā paṭibaddhacitto hutvā taṃ bhariyaṃ katvā tasmim yeva
Bārāṇasinagare vasanto dve tisso velāya ācariyassa upaṭṭhānaṃ
na gacchati. Sā paṇ' assa bhariyā dussilā pāpadhammā, mic-
chācāraṃ ciṇṇadivase dāsi¹ viya hoti, aciṇṇadivase sāminī viya
caṇḍā pharusā hoti. So tassā bhāvaṃ jānitum asakkonto tāya
ubbālho ākulacitto ācariyassa upaṭṭhānaṃ na gacchati. Atha
naṃ sattaṭṭhadivase atikkamitvā āgataṃ „kiṃ māṇava na pañ-
ñāyasīti“ ācariyo pucchi. So „bhariyā maṃ ācariya ekadivasaṃ
icchati pattheti, dāsi² viya nihataṃ nā hoti, ekadivase sāminī
viya thaddhā³ caṇḍā pharusā, ahaṃ tassā bhāvaṃ jānitum na
sakkomi, tāya ubbālho ākulacitto tumhākaṃ upaṭṭhānaṃ nāgato
'mhīti“. Ācariyo „evam etaṃ māṇava, itthiyo nāma anācāraṃ
ciṇṇadivase sāmikaṃ anuvattanti, dāsi⁴ viya nihataṃ nā honti,
anāciṇṇadivase pana mānatthaddhā hutvā sāmikaṃ na gaṇenti,
evaṃ itthiyo nāma enā anācārā dussilā, tāsāṃ bhāvo nāma
dujjāno, tāsū icchantīsu pi anicchantīsu pi majjhatten' eva
bhavitabban“ ti vatvāna tass' ovādasena imaṃ gātham āha:

Mā su nandi: icchati maṃ, mā su soci: na icchati,
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 63.

Tattha mā su nandi icchati maṃ ti, sukāro nipātamattaṃ, ayaṃ itthi
maṃ icchati pattheti mayi sinehaṃ karotīti mā tussi, mā su soci na icchatīti
ayaṃ maṃ na icchatīti pi mā soci, icchamānāya nandim na icchamānāya ca
sokaṃ akatvā majjhatto va hohīti dīpeti, thīnaṃ bhāvo durājāno ti itthi-
naṃ bhāvo nāma itthimāyā paṭicchannattā durājāno, yathā kiṃ: macchas-
sevōdake gatan ti yathā macchagamanāni udakena paṭicchannattā dujjānaṃ⁴
ten' eva so kevaṭṭe āgate udakena gamanaṃ paṭicchādetvā palāyati attānaṃ ga-
hitum na deti evaṃ eva itthiyo mahantam pi dussīlakammaṃ katvā mayaṃ
evarūpaṃ na karomā 'ti attanā⁵ katakammaṃ itthimāyā paṭicchādetvā sāmike

¹ C^v dāsi. ² C^k dāsi. ³ C^k thaddha. ⁴ C^k dujjānaṃ, C^v dujjānaṃ corr. to dujjā-. ⁵ C^v attanaṃ corr. to attānaṃ.

vañcenti, evaṃ itthiyo nāma' etā pāpakammā durācārā, tūsu majjhatto yeva su-khito hotīti.

Evaṃ Bodhisatto antevāsikassa ovādaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya so tassā upari majjhatto ahosi. Sāpi'ssa bhariyā „ācariyena kira me dussīlabbhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya na anācārāṃ cari.

Sāpi tassa upāsakassa itthi „Sammāsambuddhena kira mayhaṃ durācārabbhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ nāma na akāsi.

Satthāpi imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi¹. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā yeva idāni jayampatikā. ācariyo pana aham eva ahosi“ ti. Durājānajatākāṃ.

5. Anabhiratijātaka.

Yathā nadī ca pantho cā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto tathārūpaṃ yeva,² upāsakaṃ ārabha kathesi. So pana parigaṇhanto tassā dussīlabbhāvaṃ natvā bhaṇḍiketo³ cittavyākulātāya sattatṭhādivase upatṭhānaṃ na agamāsi. So ekaṃ divasaṃ vihāraṃ gantvā Tathāgataṃ vanditvā nisinno „kasmā sattatṭhādivasāni nāgato sīti“ vutto⁴ „bhariyā“ me bhante dussīlā, tassā upari vyākulacittatāya nāgato 'mhitī“ āha. Satthā „upāsaka, 'itthisu nācārā“⁵ etā ti kopāṃ akatvā majjhatten' eva bhavitum vaṭṭatīti' pubbe pi te paṇḍitā kathayimsu, tvaṃ ca⁷ pana bhavantarena paṭicchannattā taṃ kāraṇaṃ na sallakkhesīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto purimaṇayen' eva disāpāṃmokkho ācariyo ahosi. Ath' assa antevāsiko bhariyāya dosaṃ⁸ disvā vyākulacittatāya katipāhaṃ anāgantvā ekadivasaṃ ācariyena pucchito taṃ kāraṇaṃ nivedesi. Ath' assa ācariyo „tāta, itthiyo nāma sabba-

¹ C^v patitṭhāhi corr. to patitṭhahi. ² C^k yevā, C^v yevā corr. to yeva ³ so both MSS. ⁴ C^k vutto. ⁵ C^k bhariyāya. ⁶ C^v nācārā corr. to anācārā. ⁷ (C^k ka-thayimsu ti vatvā ca, C^v kathayimsutvāma corr. to -sutvaṃ. ⁸ C^v dosa

sādhāraṇā, 'tāsu 'dussilā etā' ti paṇḍitā kopam na' karontīti" vatvā ovādasena imam gātham āha:

Yathā nadī ca pantho ca pānāgāram sabhā papā
evam lokitthiyo nāma, nāsam kujjhanti paṇḍitā ti. 64.

Tattha yathā nadīti yathā anekatitthā nadī nahānatthāya sampattānam² caṇḍālādīnam khattiyādīnam pi sādhāraṇā, na tattha³ koci nahāyitum na labhati nāma, pantho ti ādisu pi yathā mahāmaggo pi sabbesaṃ sādhāraṇo⁴, na koci tena gantum na labhati, pānāgāram pi surāgehaṃ sabbesaṃ sādhāraṇam, yo yo pātukāmo sabbo tattha pavisat' eva⁵, puññatthikehi tattha tattha manussānaṃ nivāsattāya katā⁶ sabhāpi sādhāraṇā⁷, na tattha⁸ koci pavisitum na labhati, mahāmagge pāṇiyacātiyo tṭhapetvā katā papāpi⁹ sabbesaṃ sādhāraṇā¹⁰, na tattha¹¹ koci pāṇiyaṃ pivitum na labhati, evam lokitthiyo nāma, evam evam tāta mānava imasmim loke itthiyo pi sabbasādhāraṇā, ten' eva sādhāraṇatṭhena nadī-panthapānāgārāsabhāpapāsadisā, tasmā nāsam kujjhanti paṇḍitā etāsaṃ¹² itthīnaṃ lāmiḁ etā anācārā dussilā sabbadhāraṇā ti cintetvā¹³ paṇḍitā chekā buddhisampannā na kujjhantīti.

Evam Bodhisatto antevāsikassa ovādam adāsi. So tam ovādam sutvā majjhatto ahosi. Bhariyāpi 'ssa „ācariyena kir' amhi nātā" ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Tassa pi upāsakassa bhariyā „Satthārā kir' amhi nātā" ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhāsi. Satthāpi anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā va etarahi jayampatikā, ācariyabrāhmaṇo pana aham eva ahoṣin" ti. Anabhirati-jātakaṃ.

6. Mudulakkhaṇajātaka.

Ekā icchā pure āsīti. Idam Satthā Jetavane viharanto saṃkilesaṃ ārabha kathesi. Eko kira Sāvattivāsikulaputto Satthu

¹ C^k kopantaṃ. ² C^k sampattasampattanaṃ. ³ C^k tatthā, C^v tatthā corr. to tattha. ⁴ both MSS. -ṇe. ⁵ C^k pavisaṇeva, C^v pavisaṇeva corr. to pavisateva. ⁶ C^k kathā. ⁷ C^k -na, C^v -ṇa. ⁸ C^k ntattha, C^v ntattha corr. to natattha. ⁹ both MSS. katapāpi. ¹⁰ C^k -ṇa. ¹¹ C^k ntattha, C^v nattha corr. to natattha. ¹² C^v saṃ. ¹³ C^v mittetvā.

dhammadesanaṃ sutvā ratanasāsane uraṃ datvā pabbajitvā paṭipannako yogāvacaro avissaṭṭhakammaṭṭhāno hutvā ekadivasaṃ Sāvattiyaṃ piṇḍāya caramāno ekaṃ alaṇikatapaṭiyattaṃ itthiṃ disvā subhavasena indriyāni bhinditvā olokesi. Tass' abbhantare kilesa cali, vāsiyā ākoṭṭikhīrukkho viya ahoṣi. So tato paṭṭhāya kilesavāsiko¹ hutvā n' eva kāyassādaṃ na cittassādaṃ labhati, bhantamigasappaṭibhāgo sāsane anabhirato parulhakesanakhalomakiliṭṭhacivaro² ahoṣi. Ath' assa indriyavikāraṃ disvā sabhāyaka³ bhikkhū⁴ „kin nu kho te āvuso na yathā porāṇāni indriyānīti“ pucchimsu. „Anabhirato 'smi āvuso“ ti. Atha nan te Satthu santikaṃ nayimsu. Satthā „kim bhikkhave aniccamānaṃ bhikkhuṃ ādāya āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Ayam bhante bhikkhu anabhirato“ ti. „Saccam⁵ bhikkhū“ 'ti. „Saccam Bhagavā“ 'ti. „Ko taṃ ukkaṇṭhapesīti“. „Ahaṃ bhante piṇḍāya caranto ekaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā olokesiṃ, atha me kilesa cali, ten' amhi ukkaṇṭhito“ ti. Atha naṃ Satthā „anacchariyaṃ etaṃ bhikkhu yaṃ tvaṃ indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ subhavasena olovento kilesehi kampito, pubbe pañcābhinnāsaṭṭhasamāpattilābhino jhānabalena kilese vikkhambhetvā visuddhacittā gaganatalacārā Bodhisattāpi indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ olokayamānā jhānā paribhūyitvā kilesehi kampitā mahādukkhaṃ anubhaviṃsu, na hi Sinēru-uppāṇanaka-vāto Hatthimatta-muṇḍapabbatakaṃ mahājambuummūlakavāto chinnaṭṭe virulhagacchakaṃ mahāsamuddaṃ vā pana sosanavāto khuddakatalākaṃ kismicid eva gaṇhati, evaṃ uttamabuddhiṇaṃ nāma visuddhacittānaṃ Bodhisattānaṃ aññābhāvakarā kilesā taya kiṃ lajjissanti, visuddhāpi sattā saṃkilissanti, uttamayasasamaṃgino⁶ pi āyasakyaṃ pāpuṇantīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇa-kule nibbattitvā viññūtaṃ patto sabbasippānaṃ pāraṃ gantvā kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānasukhena vitināmento Himavantapadese vasaṃ kappesi. So ekasmiṃ kāle loṇambila-

¹ so both MSS. instead of -vasiko? ² C^k pharūḷha-, C^v pharuḷha-. ³ both MSS. bhikkhu. ⁴ C^k sacca, C^v sacca corr. to saccam. ⁵ C^k -yassamābhīno, C^v -yassamābhīno corr. to -yassamaṃgino.

sevanatthāya Himavantā otaritvā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase katasarirapaṭijaggano rattavākamayaṃ nivāsanapārūpanaṃ¹ saṇṭhapetvā ajinaṃ ekasmiṃ aṃse katvā jaṭāmaṇḍalaṃ bandhitvā khārikājam ādāya Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caramāno rañño gharadvāraṃ pāpuṇi. Rājā c' assa cariyāvihāre pasīditvā pakkosāpetvā mahārahe āsane nisīdāpetvā paṇitena khādaniyabhojanīyena² santappetvā katānumodanaṃ uyyāne vasanatthāya yāci. So sampaticchitvā rājagehe³ bhuñjitvā rājakulaṃ ovadamāno tasmim uyyāne solasa vassāni vasi. Ath' ekadivasaṃ rājā kupitaṃ paccantaṃ vūpasametuṃ gacchanto Mudulakkhaṇaṃ nāma aggamaheṣim⁴ „appamattā ayyassa upatṭhānaṃ karohīti“ vatvā agamāsi. Bodhisatto rañño gata-kālato patṭhāya attano ruccanavelāya gehaṃ gacchati. Ath' ekadivasaṃ Mudulakkhaṇa Bodhisattassa āhāraṃ sampādetvā „ajja ayyo cirāyatīti“ gandhodayena nahāyitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā mahātale cullasayanaṃ paññāpetvā Bodhisattassa āgamaṇaṃ olokayamānā nipajji. Bodhisatto pi attano velaṃ sallakkhetvā jhānā vuṭṭhāya ākāsen' eva rājanivesanaṃ agamāsi. Mudulakkhaṇa vākacīrasaddaṃ sutvā va „ayyo āgato“ ti vegena utṭhahi. Tassā vegena utṭhahantiyā matṭasāṭako bhassī. Tāpaso sihapañjareṇa pavisanto deviyā visabhāgarūpārammaṇaṃ indriyāni bhinditvā subhavasena⁵ olokesi. Ath' assa abbhantare kilesa calī, paṇaṭakhīrarukkho viya ahosi. Tāvad ev' assa jhānaṃ antaradhāyi, chinnaṇapakkho kāko viya ahosi. So ṭhitako va āhāraṃ gahetvā abhuñjitvā va kilesakampito pāsādā oruyha uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā phalakattharasayanassa⁶ hetṭhā āhāraṃ ṭhapetvā visabhāgārammaṇe baddho kilesagginā ḍayhamāno nirāhāratāya sukkhamāno sattadivāsāni phalakattharake nipajji. Sattame divase rājā paccantaṃ vūpasametuṃ āgato. Nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ āgantvā va

¹ C^k -parūpanaṃ, C^v -pārūpanaṃ. ² so both MSS. ³ C^k rājagehe. ⁴ both MSS. -hesi. ⁵ C^k -kantha-.

„ayyaṃ passāmīti“ uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ
 nipannaṃ disvā „ekaṃ aphāsukaṃ jātaṃ, maññe“ ti paṇṇa-
 sālāṃ sodhāpetvā pāde parimajjanto „kiṃ ayya aphāsukaṃ“ ti
 pucchi. „Mahārāja, aññaṃ me aphāsukaṃ n'atthi, kilesavasena
 paṇ' amhi paṭibaddhacitto jāto“ ti. „Kahaṃ paṭibaddhaṃ te
 ayya cittaṃ“ ti. „Mudulakkhaṇāya mahārājā“ 'ti. „Sādhū
 ayya, ahaṃ Mudulakkhaṇaṃ tumhākaṃ dammīti“ tāpasāṃ
 ādāya nivesanaṃ pavisitvā devīṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā tāpasassa adāsi. Dadamāno yeva Mudulakkhaṇāya saṇ-
 ṇaṃ adāsi: „tayā attano balena ayyaṃ rakkhituṃ vāyamiṭṭhaṃ“
 ti. „Sādhū deva, rakkhissāmīti“. Tāpaso devīṃ gahetvā rā-
 janivesanā otari. Atha naṃ mahādvārato nikkhantaḥkāle „ayya
 amhākaṃ ekaṃ gehaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti¹“ gaccha rājānaṃ
 gehaṃ yācāhīti² āha. Tāpaso gehaṃ yāci. Rājā manussānaṃ
 vaccaḥkiccamāṃ sādhaṃyamaṇaṃ ekaṃ chaḍḍitagehaṃ³ dāpesi.
 So devīṃ gahetvā tattha agamāsi. Sā pavisitūṃ na icchatī.
 „Kiṃkāraṇā na pavissati“⁴. „Asucibhāvenā“ 'ti. „Idāni kiṃ
 karaṃmīti, paṭijaggāhi naṃ“ ti vatvā rañño santikaṃ pesetvā
 „gaccha, kuddālaṃ āhara, pacchīnaṃ āhara“ 'ti āharāpetvā
 asuciṃ ca saṃkāraṇaṃ ca chaḍḍāpetvā⁵ gomayaṃ āharāpetvā
 limpāpetvā puna pi „gaccha, mañcaṃ āhara, piṭṭhaṃ āhara,
 attharaṇaṃ āhara, cāṭiṃ āhara, ghaṭaṃ āhara“ 'ti ekamekaṃ
 āharāpetvā puna udakāharaṇādīnaṃ atthāya āṇāpesi. So ghaṭaṃ
 ādāya udakaṃ āharitvā cāṭiṃ pūretvā nahānodakaṃ sajjetvā
 sayanaṃ atthari. Atha naṃ sayane ekato nisīdantaṃ dāḍhi-
 kāsu gahetvā „tava samaṇabhāvaṃ vā brāhmaṇabhāvaṃ vā na
 jānāhīti“⁶ onamētvā⁷ attano abhimukhaṃ ākaḍḍhi. So tasmiṃ
 kāle satīṃ paṭilabhi, ettake pana kāle aññāṇī⁸ ahoṣi. „Evaṃ
 aññāṇakāraṇā⁹ kilesā nāma kāmaccchandanīvaraṇā, bhikkhave

¹ so both MSS. ² C^v -chaḍḍitāṃ. ³ C^v pavissati? read: pavissatīti?

⁴ C^k chaḍḍhā-. ⁵ so both MSS. instead of jānāsīti? ⁶ C^v oṇa-. ⁷ C^k aññāṇāṃ.

⁸ C^v -kāra- corr. to -kara-.

andhakaraṇaṃ aṇṇāṇakāraṇaṃ¹“ ti ādim ettha vattabbaṃ. So satim paṭilabbhitvā cintesi: „ayaṃ taṇhā vaḍḍhamānā mama catūhi²’ apāyehi sīsaṃ ukkhipitum na dassati, ajj’ eva mayā imaṃ raṇṇo niyyādetvā Himavantaṃ pavisitum vaṭṭatīti“ so taṃ ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tava deviyā mayhaṃ attho n’ atthi, kevalaṃ me imaṃ nissāya taṇhā vaḍḍhitā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Ekā icchā pure āsi aladdhā Mudulakkhaṇaṃ,
yato laddhā alārakkhī³ icchā icchaṃ vijāyathā⁴ ’ti. 65.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: mahārāja mayhaṃ imaṃ tava devīm Mudulakkhaṇaṃ alabbhitvā pure aho vatāhaṃ etaṃ labheyyaṃ ti ekā icchā āsi, ekā va taṇhā upapajji, yato pana me ayaṃ alārakkhī visālanettā sobhanalocaṇā laddhā attha sā purimikā⁴ icchā gehataṇhaṃ upakaraṇataṇhaṃ upabhogataṇhaṃ ti uparūpari aṇṇaṃ nānappakārā icchā vijāyatha janesi uppādesi, sā kho pana me evaṃ vaḍḍhamānā icchā apāyato sīsaṃ ukkhipitum na dassati, alaṃ me imāya, tvaṃ yeva tava bhariyaṃ gaṇha, ahaṃ pana Himavantaṃ gamissāmīti.

Tāvad eva natṭhaṃ jhānaṃ uppādetvā ākāse nisinna dhammaṃ desetvā raṇṇo ovādaṃ datvā ākāseṇ⁵ eva Himavantaṃ gantvā puna manussapathaṃ nāma nāgamāsi, brahmavihāre pana bhāvetvā aparihīnajjhāno Brahmaloce nibbatti.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne so bhikkhu arahatte yeva paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Anando, Mudulakkhaṇā Uppalavaṇṇā, isi pana ahaṃ evā“ ’ti. Mudulakkhaṇajātakaṃ.

7. Ucchaṅgajātaka.

Ucchaṅge deva me putto ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto aṇṇataraṃ jānapaditthiṃ ārabba katesi. Ekasmiṃ hi samaye Kosalaratṭhe tayo janā aṇṇatarasmiṃ aṭavimukhe kasanti. Tasmiṃ samaye anto aṭaviyaṃ corā manusse vilumpitvā palāyimsu.

¹ C^v -kāra- corr. to -kara-.

² C^v catuhi.

³ C^k -kkhi, read ulārakkhī?

⁴ C^k supuri.

Te core pariyesitvā apassantā taṃ tṭhānaṃ āgantvā „tumhe aṭaviyaṃ vilumpitvā idāni kassakā viya hothā“¹ 'ti te „corā ime“² ti bandhitvā ānetvā Kosalaraṇṇo adamsu. Ath' ekā itthi³ āgantvā „acchādanam me detha, acchādanam me dethā“⁴ 'ti paridevantī punappuna rājanive-sanaṃ pariyāti. Rājā tassā saddaṃ sutvā „deh' imissā acchādanam“⁵ ti āha. Sātakam gahetvā agamaṃsu. Sā taṃ⁶ disvā „nāhaṃ etaṃ acchādanam yācāmi“⁷ āha. Manussā gantvā raṇṇo nivedayiṃsu: „na kir' esā imaṃ acchādanam katheti, sāmikacchādanam katheti“⁸. Atha naṃ rājā pakkosāpetvā „tvam kira sāmikacchādanam yācasī“⁹ pucchi. „Ama deva, itthiyā hi sāmiko acchādanam nāma, sāmikamhi asati sa-hassamūlam pi sātakam nivatthā inaggā³ yeva nāma“. Imassa paṇ' atthassa sādhanattham

Naggā nadī anodikā; naggam raṭṭham arājikam,
itthī pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro ti

idam suttaṃ āharitabbaṃ. Rājā tassā pasanno „te tayo janā kiṃ hontīti“¹ pucchi. „Eko me deva sāmiko, eko bhātā, eko putto“² ti. Rājā „ahan te tuṭṭho imesu tisu ekam demi, katamaṃ icchasīti“³ pucchi. Sā āha: „aham deva jīvamānā ekam sāmikam labhissāmi“⁴ puttam pi labhissāmi⁵ eva, mātāpitunnaṃ pana me matattā bhātā va dullabho, bhātaram me dehi devā“⁶ 'ti. Rājā tussitvā tayo pi vissaj-jesi. Evaṃ taṃ ekikaṃ nissāya tayo janā dukkhato muttā. Taṃ kāraṇaṃ bhikkhusaṃghe pakaṭaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū⁷ dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso ekam itṭhiṃ nissāya tayo janā dukkhā muttā“⁸ ti tassā guṇakathāya nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“⁹ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁰ 'ti vutte „na bhikkhave esā itthī idān' eva te tayo jane dukkhā mocesi, pubbe pi mocesi yevā“¹¹ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjam kārente
tayo janā aṭavimukhe kasantīti sabbaṃ purimasadisam eva.
Tadā pana raṇṇā „tisu janesu kam icchasīti“¹ vutte sā āha
„tayo pi dātum na sakkotha devā“² 'ti. „Ama na sakkomīti“³.

¹ C° itthi. ² C° nam. ³ both MSS. inaggā. ⁴ C° -ssameva ⁵ both MSS bhikkhu.

„Sace tayo dātum na sakketha bhātaram me dethā“ ti. „Putta-
kam vā sāmikam vā ganha. kiṃ te bhātara“ ti ca vuttā „ete
nāma deva sulabbā. bhātā pana duilabbhā“ ti vatvā imaṃ
gātham āha:

Ucchaṅge deva me putto, pathe dhāvantiyā pati.

taṃ ca desam na passāmi yato sodariyam ānaye ti. 66.

Tattha ucchaṅge deva me putto ti deva mayhaṃ putto ucchaṅge yeva,
yathā hi araññaṃ pavasiṃva ahaṃ ge katvā sākam. ucchutvā tattha pakkhipan-
tiyā ucchaṅge sakkā tasma sulabbam. Et evaṃ itthiye putto pi sulabbho. ucchaṅge
sāhasadiso va, tena vuttam: ucchaṅge deva me putto ti, pathe dhāvantiyā
patitvā naggaṃ ārya ekikaya gacchan. ārya pi hi itthiye pati nāma sulabbho.
ditthadurho yeva hoti, tena vuttam: pathe dhāvantiyā patitvā, taṃ ca desam
na passāmi yato sodariyam ānaye ti yasmā pana me mātāpitā n' atthi
tasmā idam taṃ mātāpucchisam. bhātaraṃ, araññaṃ, desam, na passāmi yato aham
samane udare jatattā sabhūdariyasaṃ. bhātaraṃ² bhātaram, āneyyam, tasmā bhātaram
yeva me dethā ti.

Rājā „saccam esā vadatīti“ tuṭṭhacitto tayo pi jane ban-
dhanāgārato ānetvā adāsi. Sā tayo pi te gaṭevā gatā.

Satthāpi „na bhikkhave idāṃ eva, pubbe p'esā ime tayo jane
dukkhā macesi yevā“ ti imaṃ dhammadeśanam āharitvā anusandhiṃ
gaṭevā jātakam samodhānesi: „Atīte cattāro etarahi cattāro va,
rājā pana ahan tena samayenā“ ti. Ucchaṅgajātakam.

8. Sāketajātaka.

Yasmim mano nivisatīti. Idam Satthā Sāketam nissāya
Añjanavane viharanto ekam brāhmaṇam ārabbhā kathesi. Bha-
gavato kira bhikkhusaṃghaparivutassa Sāketam nissāya² pavisanakāle
eko Sāketanagaravāsimahallakabrāhmaṇo nagarato bahi gacchanto an-
taradvāre Dasabalam disvā pādesu patitvā gopphakesu gāḥam gaṭevā
„tāta, nanu nāma puttehi jīṇṇakāle mātāpitāro paṭijaggitabbā, kasmā

¹ C² sakkham.

² C² -udariyamkhātām, C³ -udariyamkhātām corr. to -udari-
yasaṃkhātām. ³ so both MSS., add Añjanavanam?

ettakam kalam amhākam attānam na dassesi, mayā tāva dittho si, mātaram pana passitum ehīti¹ Satthāram gahetvā attano geham agamāsi. Satthā tattha gantvā nisīdi paṇṇatte āsane saddhim bhikkhusamghena. Brāhmaṇi pi āgantvā Satthu pādesu patitvā „tāta ettakam¹ kalam kham gato si, nanu nāma mātāpitaro mahallakā upatthātābbā“ ti paridevi. Puttadhītaro pi „etha, bhātaram vandathā“² ti vandāpeti. Ubho tuṭṭhamānasā mahādānaṃ adamsu. Satthā bhattakiccaṃ niṭṭhāpetvā³ tesam dvinnam pi janānam Jarāsuttaṃ kathesi. Suttapariyosāne ubho pi anāgamiphale patiṭṭhahimsu. Satthā utthāyāsana Añjanavanam eva agamāsi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinna katham samuṭṭhāpesum: „āvuso, brāhmaṇo ‘Tathāgatassa pitā Suddhodano, mātā Mahāmāyā’ ti jānāti, jānanto va saddhim brāhmaṇiyā Tathāgataṃ ‘amhākam putto’ ti vadati, Satthāpi adhivāseti, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti. Satthā tesam katham sutvā „bhikkhave ubho pi te attano puttam eva ‘putto’ ti³ vadantīti“ vatvā atitāṃ āhari:

Bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo atīte nīrantaram pañcajātisa-tāni mayhaṃ pitā ahosi, pañcajātisa-tāni cullapitā, pañcajātisa-tāni mahāpitā, esāpi brāhmaṇi nīrantaram eva pañcajātisa-tāni⁴ mātā ahosi, pañcajātisa-tāni cullamātā, pañcajātisa-tāni mahā-mātā, ev’ āhaṃ⁵ diyaḍḍhajātisahassaṃ brāhmaṇassa hatthe samvaddho diyaḍḍhajātisahassaṃ brāhmaṇiyā hatthe samvaddho ti tīṇi jātisahassāni kathetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Yasmiṃ mano nivisati cittaṃ cāpi⁶ paśīdati
aditthapubbake pose kāmaṃ tasmim pi vissase ti. 67.

Fattha yasmiṃ mano nivisatīti yasmiṃ puggale ditthamatte yeva cittaṃ patiṭṭhāti, cittaṃ cāpi⁷ paśīdatīti yasmiṃ ditthamatte cittaṃ paśīdati mudukam hoti aditthapubbake pose ti pakatīya tasmim attabhiṇve aditthapubbe pi puggale. kāmaṃ tasmim cāpi⁸ vissase ti anubhūtapubbasiṇheṇ⁹ eva tasmim pi puggale ekamsena vissase ti vissāsaṃ apajjati yevā¹⁰ ti attho.

¹ C^k ettakam. ² C^k niṭṭha-. ³ C^k omits ti. ⁴ both MSS. -satā. ⁵ C^v ecāham, C^k evamāham. ⁶ both MSS. vāpi. ⁷ C^k cittañcāpi. ⁸ C^v cāpi.

Evam Satthā imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo ca brāhmaṇi ca ete eva ahe-sum, putto pi aham evā“¹ ti. Sāketajātakam.

9. Visavantajātaka.

Dhiratthu tam visam vantan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatim ārabha kthesi. Therassa kira piṭṭhakhajjakam khādanakāle manussā saṃghassa bahum piṭṭhakhādaniyam¹ gahetvā vihāram agamaṃsu. Bhikkhusaṃghassa gahitāvasesam² bahum atirittam ahoṣi. Manussā „bhante antogāmagatānam pi gaṇhathā“³ ti āhaṃsu. Tasmiṃ khaṇe therassa saddhivihāridaharo anto gāme hoti. Tassa koṭṭhāsam gahetvā tasmiṃ anāgacchante „atidivā hotīti“ therassa adamsu. Therena tasmiṃ paribhutte daharo agamāsi. Atha nam thero „mayam āvuso tuyham ṭhapitakhādaniyam⁴ paribhuñjimhā“⁵ ti āha. So „madhuram nāma bhante kassa appiyan“⁶ ti āha. Mahātherassa saṃvego udapādi. So „ito paṭṭhāya piṭṭhakhādaniyam⁷ na khādissāmīti“⁸ adhiṭṭhahi. Tato paṭṭhāya kira Sāriputtattherena piṭṭhakhādaniyam⁹ nāma na khāditaṭṭhānam¹⁰. Tassa piṭṭhakhādaniyam¹¹ akhādanabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo jāto. Bhikkhū tam¹² katham kathentā dhammasabhāyam sannisīdiṃsu. Atha Satthā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“¹³ ti pucchi „imāya nāmā“¹⁴ ti ca vutte „bhikkhave Sāriputto ekavāram jahitakam jivitaṃ pariccajanto pi na gaṇhati yevā“¹⁵ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto pi visavejjakule¹⁶ nibbattitvā vejjakammena jivikam kappeti. Ath' ekam janapadamanussam sappo dasi. Tassa nātakā pamādam akatvā khippam vejjam ānayaṃsu. Vejjo āha: „kin tāva osadhena paribhāvitvā visam harāmi, datṭhasappam āvāhetvā datṭhatṭhānato ten' eva visam ākaḍḍhāpemi¹⁷“¹⁸ āha. „Sappam āvāhetvā visam ākaḍḍhāpehīti“¹⁹. So sappam āvāhetvā „tayā ayam datṭho“²⁰ ti āha. „Āma mayā“

¹ so both M^{ss}. ² C^k -sesa. ³ so both M^{ss}. ⁴ so both M^{ss}. instead of khāditaṃ? ⁵ C^k nam. ⁶ C^k -vejjanakule. ⁷ C^v ākaḍḍhāmīti. ⁸ C^v adatṭho.

ti. „Tayā datṭhatṭhānato tvaṃ yeva mukhena visaṃ ākaḍḍhāhīti“.
 „Mayā ekavāraṃ jahitavisakaṃ puna na¹ gahitapubbaṃ, nāhaṃ
 mayā jahitavisam kaḍḍhissāmīti“. So dārūni āharāpetvā aggim
 katvā āha: „sace attano visaṃ nākaḍḍhasi imaṃ aggim pavisā“
 'ti. Sappo „api aggim pavisissāmi na c' attanā ekavāraṃ
 jahitavisam paccāvamissāmīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Dhi-r-atthu taṃ visaṃ vantaṃ yam ahaṃ² jīvitakāraṇā
 vantaṃ paccāvamissāmi, matam me jīvitā varan ti. 68.

Tattha dhiratthū 'ti garahanatthe nipāto, taṃ visaṃ ti yam yaṃ³ jīvi-
 takāraṇā vantaṃ visaṃ paccāharissāmi taṃ vantaṃ visaṃ dhi-r-atthu, matam
 me jīvitā varan ti tassa visassa apaccāvamanakāraṇāya aggim pavisitvā ma-
 raṇan taṃ mama jīvitato varan ti attīho.

Evaṃ ca pana vatvā aggim pavisitum pāyāsi. Atha naṃ
 vejjo nivāretvā naṃ purisaṃ osadhehi ca mantehi ca nibbisam
 ārogaṃ⁴ katvā sappassa sīlāni datvā „ito paṭṭhāya mā kañci
 vihethēhīti“ vissajjesi.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto ekavāraṃ jahitakam jīvitam pi
 pariccajanto puna gaṇhīti“⁵ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusan-
 dhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā sappo Sāriputto aho-
 si, vejjo pana aham evā“ 'ti. Visavantaĵātakaṃ.

10. Kuddālaĵātaka.

Na taṃ jitaṃ sādhu jitan ti. Idam Satthā Jetavane
 viharanto Cittahatthasāriputtattheraṃ ārabba kathesi. So
 kira Sāvattiyam eko kuladārako. Ath' ekadivasam kasitvā āgacchanto
 vihāraṃ pavisitvā ekassa therassa pattato siniddham madhuraṃ
 paṇitabhojanaṃ labhitvā cintesi: „mayam rattimdivam sahatthena
 nānākammāni kurumānāpi evarūpaṃ madhurāhāraṃ na labhāma, ma-
 yāpi samaṇena bhavitabban“ ti so pabbajitvā māsaddhamāsaccayena
 ayonisomanasikaronto kilesavasiko hutvā vibbhamitvā puna bhattena

¹ *glu annata*. ² *C^v yambham?* *C^k yambam?* ³ *C^k yamayan.* ⁴ *C^v arogam.*
 rrr. to gaṇhatīti.

kilamanto āgantvā pabbajitvā abhidhammaṃ uggaṇhi, imināpi ca¹ upāyena chavāre² vibbhamitvā pabbajitvā tato³ sattame bhikkhubhāve sattappakaraṇiko hutvā bahu bhikkhudhammaṃ⁴ vācento vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ⁵ pāpuṇi. Ath' assa sahāyakā bhikkhū „kin nu kho āvuso cittaṃ pubbe viya te⁶ etarahi kilesā na vadḍhantīti⁷“ parihaṣaṃ karimsu. „Āvuso abhabbo dān' āhaṃ ito paṭṭhāya gihībhāvassā⁸“ ti. Evaṃ tasmīṃ arahattaṃ patte dhammasabbhāyaṃ kathā udapādi: „āvuso, evarūpassa nāma arahattassa upanissaye sati āyasmā Cittahatthasāriputto chakkhattuṃ uppabbajito, aho mahādoso puthujjanabhāvo“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave, puthujjanacittānā nāma lahukaṃ dunniggahaṃ ārammaṇavasena gantvā alliyati, ekavāraṃ allīnaṃ⁹ na sakkā hoti khippaṃ mocetuṃ, evarūpassa cittaṃ damatho sādhu, dantaṃ eva hitaṃ sukhaṃ āvahati:

Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino (Dhp. v. 35)
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvaham.

Tassa pana dunniggahaṇatāya pubbe paṇḍitā ekaṃ kuddālakam nissāya taṃ jahituṃ asakkontā lobhavasena chakkhattuṃ uppabbajitvā sattame pabbajitabhāve jhānaṃ uppādetvā taṃ lobhaṃ niggaṇhimsū¹⁰ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto paṇṇikakule nibbattitvā viññūtaṃ pāpuṇi. Kuddālakapaṇḍito ti 'ssa nāmaṃ ahoṣi. Kuddālakena bhūmiparikammaṃ katvā sākaṃ c' eva ālābukumbhaṇḍielālu-kādīni¹⁰ ca vapitvā tāni pi vikkiṇanto kapaṇajivikaṃ kappeti. Taṃ hi 'ssa ekaṃ kuddālakam ṭhapetvā aññaṃ dhanam nāma n' atthi. So ekadivasaṃ cintesi: „kim me gharāvāsena, nikkhamitvā pabbajissāmīti“¹¹. Ath' ekadivasaṃ taṃ kuddālakam paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā taṃ kuddālakam anussaritvā lobhaṃ chindituṃ asakkonto kuṇṭhakuddā-

¹ Ck va, Cv va corr. to ca. ² Cv chadvāre? ³ Ck to, Cv to corr. to tato.

⁴ Cv bahū-. ⁵ both MSS. arahantaṃ. ⁶ Ck ne. ⁷ Cv vadḍhantīti. ⁸ so both MSS. ⁹ both MSS. allīnā. ¹⁰ both MSS. ālābūni-.

lakam nissāya uppabbaji. Evañ dutiyañ tatiyañ pīti cha
vāre tañ¹ kuddālakam paṭicchanne thāne nikkhipitvā pabbajito
c' ev' uppabbajito ca. Sattame pana vāre cintesi: „aḥaṃ imaṃ
kuṇṭakuddālakam² nissāya punappuna uppabbajito, idāni taṃ
mahānadiyañ pakkhipitvā pabbajissāmīti“ nadītiraṃ gantvā
„sac' assa patitaṭṭhānaṃ passissāmi puna āgantvā uddharitu-
kāmatā bhaveyyā“³ ti tañ kuddālakam daṇḍe gaḥetvā nāgabalo
thāmasampanno sīsassa uparibhāge tikkhattum āvijjhivā ak-
khīni nimmiletvā nadīmajjhe khipitvā „jitam me, jitam me“ ti
tikkhattum sihanādañ nadi⁴. Tasmim khane Bārāṇasirājā pac-
cantam vūpasamtvā āgato, nadiyā sīsam nahāyitvā sabbālaṃ-
kārapatimaṇḍito hatthikkhandhena gacchamāno taṃ Bodhisattassa
saddaṃ sutvā „ayaṃ puriso 'jitam me' ti vadati, ko nu kho
etena jito, pakkosatha nañ“ ti pakkosāpetvā „bho purisa,
aḥaṃ tāva vijitasamgāmo⁵, idāni jayaṃ gaḥetvā āgacchāmi,
tayā pana ko jito“ ti pucchi. Bodhisatto „mahārāja, tayā
samgāmasahassam pi samgāmasatasahassam pi jinantena⁶ duj-
jitam eva kilesānañ ajitattā⁷, aḥaṃ pana mama abbhantare
lobhañ niggāṇhanto kilese jinin⁸“ ti kathento⁹ yeva mahānadiṃ
oloketvā āpokasiṇārammaṇaṃ jhānañ nibhattetvā sampattā-
nubhāvo ākāse nisīditvā rañño dhammañ desento imaṃ gātham
āha:

Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ avajīyati,
taṃ kho jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ nāvajīyati. 69.

Tattha na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ avajīyati⁹ yaṃ
paccāmitte parajinitvā ratṭham jitaṃ paṭiladdhañ puna jitehi¹⁰ paccāmittehi ava-
jīyati¹¹ taṃ jitaṃ sādhu nāma na hoti, kasmā: puna avajīyanato¹², aparo nayo:
jitaṃ vuccati jayo, yo paccāmittehi saddhiṃ yujjhivā adhigato jayo puna tesu

¹ Ck omits tañ. ² so both MSS. ³ Ck nadī. ⁴ Ck -me. ⁵ Ck jitanтена.

⁶ both MSS. ajinattā. ⁷ Cv jinin corr. to jinan. ⁸ Ck kathento kathento.

⁹ both MSS. -jīyati. ¹⁰ so both MSS. instead of pi tehi? ¹¹ Cv -jīyati.

¹² both MSS. -jīyya-.

jinantesu parajayo hoti so na sādhu na sobhano, tasmā yasmā¹ puna parājayo² va hoti, tañ kho jitañ sādhu jitañ yañ jitañ nāvajiyatīti³ yañ kho pana paccāmitte nimmathetvā jitañ puna tehi nāvajiyati⁴ yo vā ekavārañ laddho jayo puna parājayo na hoti tañ jitañ sādhu jitañ sobhanāñ so jayo sādhu sobhano nāma hoti, kasmā: puna nāvajīyanato⁵, tasmā tvañ mahārāja sahas-sakkhattum pi satasahasakkhattum pi⁶ saṅgāmasīsāñ jīnitvāpi tvañ saṅgāma-yodho nāma na hosi, kīṇkāraṇā: attano kilesānañ ajitattā⁷, yo pana ekavārañ pi attano abbhantare kilese jināti ayañ uttamo saṅgāmasīse yodho ti ākāse nisinnako⁸ evaṃ Buddhalīhāya rañño dhammañ desesi. Uttamasāṅgāmayodha-bhāvo pan' ettha

Yo sahasaṇṇaṃ sahasseṇa saṅgāme mānuse jine (Dhp. v. 103)
ekaṇ⁹ ca jeyyam attānaṃ sa ve saṅgāmajuttamo ti

Idaṃ suttaṃ sādhaṇaṃ¹⁰.

Rañño pana dhammañ suṇantass' eva tadaṅgappahānava-sena kilesā pahīnā, pabbajjāya cittaṃ nami, rājabalassāpi tath' eva kilesā pahiyimsu¹¹. Rājā „idāni tumhe kahaṃ gamissathā“ 'ti Bodhisattassa pucchi. „Himavantāṃ pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajissāmi mahārājā“ 'ti. „Tena hi aham pi pabbajissāmiti“ Bodhisatten' eva saddhiṃ nikkhami. Balakāyo brāhmaṇagaha-patikā sabbaseniyo ti sabbo pi tasmim̐ ṭhāne sannipatito jana-kāyo raññā saddhiṃ yeva nikkhami. Bārāṇasivāsino „amhākaṃ kira rājā Kuddālapaṇḍitassa dhammadeśanaṃ sutvā pabbajjā-bhimukho hutvā saddhiṃ balakāyena nikkhanto, mayaṃ idha kiṃ karissāmā“ 'ti¹² dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā sakalana-garavāsino nikkhamimsu. Dvādasayojanikā parisā ahoṣi. Tañ ādāya Bodhisatto Himavantāṃ pāvisi. Sakkassa devarañño nisinnāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno „Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto“ ti disvā „mahāsamā-gamo bhavissati, vasaṇaṭṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ Vissakam-maṃ āmantetvā „tāta, Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamanaṃ

¹ C^v omits yasmā. ² both MSS. -jiyo. ³ both MSS. -jīyya-. ⁴ C^k -jīyya-, C^v -jīyya-. ⁵ C^v omits sata - pi. ⁶ C^v achittatā. ⁷ C^v nisinnamiko corr. to nisinnako, C^k nisinnoko. ⁸ C^k ekaṇ. ⁹ C^k sadhaṇa. ¹⁰ C^k -hi-. ¹¹ both MSS. hi.

nikkhanto¹, vasanaṭṭhānam laddhum vattati, tvaṃ Himavanta-padesaṃ gantvā samabhūmibhāge dīghato tiṃsayojanaṃ vitthā-rato pannarasayojanaṃ assamapadaṃ māpehīti² āha. So „sādhū devā“³ 'ti paṭissutvā gantvā tathā akāsi. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana Hatthipālaajātake āvibhavissati. Idaṃ ca hi taṃ ca ekaparicchadam eva. Vissakammo pi assamapade paṇṇasālaṃ māpetvā dussadde mige ca sakūṇe ca amanusse ca paṭikkamāpetvā tena tena disābhāgena ekapadikamaggaṃ nīha-ritvā attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi. Kuddālapaṇḍito pi taṃ parisāṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā sakkadattiyaṃ assa-mapadaṃ gantvā Vissakammena māpitaṃ pabbajitaparikkhāraṃ gahetvā paṭhamaṃ attanā³ pabbajitvā pacchā parisāṃ pabbaje-tvā assamapadaṃ bhājetvā adāsi. Sakkattarajjāni⁴ chaḍḍayimsu⁵. Tiṃsayojanaṃ assamapadaṃ puri⁶. Kuddālakapaṇḍito sesaka-siṇesu pi parikammaṃ katvā brahmavihāre bhāvetvā parisāya kammaṭṭhānaṃ ācikkhi. Sabbe samāpattilābhino hutvā brah-malokaparāyaṇā ahesuṃ, ye pana tesaṃ pāricariyaṃ akaṃsu te devalokaparāyaṇā ahesuṃ.

Satthā „evaṃ bhikkhave cittaṃ nāma⁷ etaṃ kilesavasena allīnaṃ dummocayaṃ hoti, uppannā lobhadhammā duppajahā evarūpe pi paṇ-ḍite aññāṇe karontīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ keci sakadāgāmino keci anā-gāmino, keci arahattaṃ pāpuṇṇisu. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā rājā Anando ahosi, parisā Buddhaparisā, Kuddālakapaṇḍito pana aham evā“⁸ 'ti. Kuddālaajātakā. Itthi-vaggo⁷ sattamo.

¹ C^k nikkhamanto   ² so both MSS.   ³ C^k attano.   ⁴ C^k satarajjāni.

⁵ C^k chaḍḍha-.   ⁶ both MSS. puri.   ⁷ C^k itivaggo.

S. VARAṆAVAGGA.

1. Varaṇajātaka.

Yo pubbe karaṇīyāniti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kuṭumbiyaputtatissattheram ārabha kathesi. Ekasmin kira divase Sāvattvivāsino aññamañña¹ saḥāyakā tiṃsamattā kulaputtā gandhapupphavatthādini² gahetvā „Satthu dhammadesanam suṇissāma“³ 'ti mahājanapadaparivutā Jetavanam gantvā nāgamālaka-sālamālakādisu⁴ thokam nisīditvā sāyanhasamaye⁵ Satthari surahhigandhavāsītāya gandhakūṭito⁶ nikkhamitvā dhammasabham gantvā alam-katabuddhāsane nisinne saparivārā dhammasabham gantvā Satthāram gandhapupphehi pūjetvā cakkamkitatalesu phullapadumasassirikesu pādesu vanditvā ekamantaṃ nisinuā dhammam suṇimsu. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „yathā yathā kho mayam Bhagavatā dhammam desitaṃ ājānāma pabbajeyyāma“⁷ 'ti te Tathāgatassa dhammasabhato nikkhantakāle Tathāgataṃ upasamkamitvā vanditvā pabbajjam yācimsu. Tesam Satthā pabbajjam adāsi. Te ācariyupajjhāye ārādetvā upasampadam labhitvā pañca vassāni ācariyupajjhāyānam santike vasitvā dve mātikā paṇṇam katvā kappiyākappiyam nātvā tisso anumodanā uggaṇhitvā cīvarāni sibbetvā rajitvā „samanadhammam karissāma“⁸ 'ti ācariyupajjhāye āpucchitvā Satthāram upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā „mayam bhante bhavesu ukkaṇṭhitā jātījarāvyādhimaraṇa-bhayabhītā, tesam no saṃsāraparimocanattāya kammaṭṭhānam kathetthā“⁹ 'ti yācimsu. Satthā tesam atṭhatimsāya kammaṭṭhānesu sappāyam vicinitvā kammaṭṭhānam kathesi. Te¹⁰ Satthu santike kammaṭṭhānam gahetvā Satthāram vanditvā padakkhiṇam katvā parivenam gantvā ācariyupajjhāye oloketvā pattacīvaram ādāya „samanadhammam karissāma“¹¹ 'ti nikkhamimsu. Atha nesaṃ abbhantare eko bhikkhu nāmena Kuṭumbikaputtatissatthero¹² nāma kusīto hīnaviriyo¹³ rasagiddho. So evam cintesi: „ahaṃ n' eva araṇṇe vasitum na padhānam padahitum na bhikkhācariyāya yāpetum sakkhissāmi, ko me gamanena attho, nivattissāmīti“¹⁴ so viriyam ossajitvā te bhikkhū anugantvā nivatti. Te pi kho bhikkhū Kosalesu cārikam caramānā¹⁵ aññataram paccantagā-

¹ C^v -ñña. ² C^v gandhā-. ³ so both MSS. ⁴ C^k -kūṭito. ⁵ C^k tesam.
⁶ C^k kuṭimbi-. ⁷ C^k -viriyo. ⁸ C^k -māno.

mañ gantvā tañ upanissāya ekasmiñ araṇṇāyatane vassam upagantvā anto temāsam ghaṭantā vāyamantā vipassanāgabbhañ gāhāpetvā¹ paṭhaviñ unnādayamānā arahattañ patvā vutthavassā pavāretvā „paṭiladdhaguṇaṃ Satthu ārocessāmā“² 'ti tato nikkhamitvā anupubbena Jetavanañ patvā pattacivarañ paṭisāmetvā ācariyupajjhāye disvā Tathāgatañ datṭhukāmā Satthu santikañ gantvā vanditvā nisidimsu. Satthā tehi saddhiṃ madhurapaṭisanthārañ akāsi. Te katapaṭisanthārā attanā laddhaguṇaṃ Tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā te bhikkhū pa-saṃsi. Kuṭumbikaputtatissatthero³ Satthārañ tesam guṇakathañ kathentañ disvā sayam pi samañadhammañ kātukāmo jāto. Te pi kho bhikkhū „mayam bhante tañ eva araṇṇāvāsañ gantvā vasissāmā“⁴ 'ti Satthārañ āpucchimsu. Satthā „sādhū“⁵ 'ti anujāni. Te vanditvā pariveṇaṃ agamaṃsu. Atha so Kuṭumbiyaput⁶tatissatthero rattibhāga-samanantare accāradhaviṇṇo hutvā ativegena samañadhammañ karonto majjhimañāmasamanantare ālambanaphalakañ nissāya ṭhitako va niddāyanto parivattitvā patito⁷, ūratthikañ bhijji, veḍaṇā mahantañ jātā, tesam bhikkhūnañ tañ paṭijaggantānañ gamaṇaṃ na sampajji. Atha ne upatthānāvelāyañ⁸ āgate Satthā pucchi: „nanu tumhe bhikkhave 'sve gamissāmā' 'ti hiyyo⁹ āpucchitā ti“. Ama bhante, api ca kho pañ amhākañ¹⁰ sahāyako Kuṭumbikaputtatissatthero akāle ativegena samañadhammañ karonto niddābhikkhūto parivattitvā patito, ūratthik¹¹ assa bhinnō¹², tañ nissāya amhākañ gamaṇaṃ na sampannañ¹³ ti. Satthā „na bhikkhave idāñ¹⁴ ev¹⁵ esa attano hīnaviriyaḥ bhāvena akāle ativegena viriyañ karonto tumhākañ gamanantarāyañ karoti, pubbe p¹⁶ esa tumhākañ gamanantarāyañ akāsi yevā“¹⁷ 'ti vatvā tehi yācito atītañ āhari:

Atīte Gandhāraṭṭhe Takkaṣilāyañ Bodhisatto di-sāpāmokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ uggāṇhāpeti. Ath' assa te māṇavā ekadivasañ dāruāharaṇat-thāya¹⁸ araṇṇaṃ gantvā dārūni uddhariṃsu. Tesam antare eko kusītamāṇavo mahantañ varaṇarukkhañ disvā „sukkhārukkho“¹⁹ eso²⁰ ti saññāya „muhuttan tāva nipajjitvā pacchā rukkhāni

¹ both MSS. gahā-. ² Ck kuṭumbi-. ³ both MSS. patitvā. ⁴ Ck upatthātive-.

⁵ Ck hiyyo, C^v bhiiyo. ⁶ C^v pañamhākañ corr. to pañ amhākañ. ⁷ so both MSS. instead of -kañ assa bhinnāñ? ⁸ Ck -āhāraṇa-. ⁹ Ck surukkho. ¹⁰ Ck eto.

S. VARAṆAVAGGA.

1. Varanajātaka.

Yo pubbe karaṇīyānīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kuṭumbiyaputtatissattheram ārabha kathesi. Ekasmin kira divase Sāvatthivāsino aññamañña¹ saḥāyakā tiṃsamattā kulaputtā gandhapupphavatthādini² gahetvā „Satthu dhammadesanam sunissāmā“³ ti mahājanapadaparivutā Jetavanam gantvā nāgamālaka-sālamālakādisu⁴ thokam nisīditvā sāyanhasamaye⁵ Sattbhari surahhigandhavāsītāya gandhakuṭito⁶ nikkhamitvā dhammasabham gantvā alamkatabuddhasane nisinne saparivārā dhammasabham gantvā Satthāram gandhapupphehi pūjetvā cakkamkitatalesu phullapadumasassirikesu padesu vanditvā ekamantaṃ nisinnā dhammam sunimsu. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „yathā yathā kho mayam Bhagavatā dhammam desitaṃ ājānāma pabbajeyyāmā“⁷ ti te Tathāgatassa dhammasabhato nikkhantakāle Tathāgataṃ upasamkamitvā vanditvā pabbajjam yācimsu. Tesam Satthā pabbajjam adāsi. Te ācariyupajjhāye ārādetvā upasampadam labhitvā pañca vassāni ācariyupajjhāyānam santike vasitvā dre mātikā paṇaṇam katvā kappiyakappiyam ūtvā tisso anumodanā uggaṇhitvā civarāni sibbetvā rajitvā „samaṇadhammam karissāmā“⁸ ti ācariyupajjhāye āpucchitvā Satthāram upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā „mayam bhante bhavesu ukkaṇṭhitā jātijarāvyādhimarāṇa-bhayabhītā, tesam no saṃsāraparimocanattāya kammaṭṭhānam kathetvā“⁹ ti yācimsu. Satthā tesam atṭhatimsāya kammaṭṭhānesu sappāyam vicinitvā kammaṭṭhānam kathesi. Te¹⁰ Satthu santike kammaṭṭhānam gahetvā Satthāram vanditvā padakkhiṇam katvā parivenam gantvā ācariyupajjhāye oloketvā pattacivarānam ādāya „samaṇadhammam karissāmā“¹¹ ti nikkhamimsu. Atha nesaṃ abbhantare eko bhikkhu nāmena Kuṭumbikaputtatissatthero¹² nāma kusīto hīnaviriyo¹³ rasagiddho. So evam cintesi: „aham n' eva araṇṇe vasitum na padhānam padahitum na bhikkhācariyāya yāpetum sakkhissāmi, ko me gamanena attho, nivattissāmīti“¹⁴ so viriyam ossajitvā te bhikkhū anugantvā nivatti. Te pi kho bhikkhū Kosalesu cārikam caramānā¹⁵ aññataram paccantagā-

¹ C^v -ñña. ² C^v gandhā-. ³ so both MSS. ⁴ C^k -kuṭito. ⁵ C^k tesam.
⁶ C^k kuṭimbi-. ⁷ C^k -viriyo. ⁸ C^k -māno.

mañ gantvā tañ upanissāya ekasmiñ araṇṇāyatane vassaṃ upagantvā anto temāsam ghaṭantā vāyamantā vipassanāgabbhaṃ gāhāpetvā¹ paṭhaviṃ unnādayamānā arahattaṃ patvā vutthavassā pavāretvā „paṭiladdhaguṇaṃ Satthu ārocessāmā“² 'ti tato nikkhamitvā anupubbena Jetavanaṃ patvā pattacivaraṃ paṭisāmetvā ācariyupajjhāye disvā Tathāgataṃ daṭṭhukāmā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisidimsu. Satthā tehi saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ akāsi. Te katapaṭisanthārā attanā laddhaguṇaṃ Tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā te bhikkhū pa-saṃsi. Kuṭumbikaputtatissatthero³ Satthāraṃ tesam guṇakathaṃ kathentaṃ disvā sayam pi samaṇadhammaṃ kātukāmo jāto. Te pi kho bhikkhū „mayam bhante tam eva araṇṇavāsaṃ gantvā vasissāmā“⁴ 'ti Satthāraṃ āpucchimsu. Satthā „sādhū“⁵ 'ti anujāni. Te vanditvā parivenaṃ agamaṃsu. Atha so Kuṭumbiyaput⁶tatissatthero rattibhāga-samanantare accāraddhaviṇṇo hutvā ativegena samaṇadhammaṃ karonto majjhimaṃ samānāntare ālambanaphalakaṃ nissāya ṭhitako va niddāyanto parivattitvā patito⁷, ūraṭṭhikaṃ bhijji, vedanā mahantā jātā, tesam bhikkhūnaṃ taṃ paṭijaggantānaṃ gamaṇaṃ na sampajji. Atha ne upaṭṭhānāvelāyaṃ⁸ āgate Satthā pucchi: „nau tumhe bhikkhave 'sve gamissāmā' 'ti hiyyo⁹ āpucchitā ti“. Ama bhante, api ca kho pan' amhākaṃ¹⁰ sahāyako Kuṭumbikaputtatissatthero akāle ativegena samaṇadhammaṃ karonto niddābhikkhūto parivattitvā patito, ūraṭṭhik' assa bhinno¹¹, taṃ nissāya amhākaṃ gamaṇaṃ na sampannaṃ¹² ti. Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa attano hīnaviriyaabhāvena akāle ativegena viriyaṃ karonto tumhākaṃ gamanantarāyaṃ karoti. pubbe p' esa tumhākaṃ gamanantarāyaṃ akāsi yevā“¹³ 'ti vatvā tehi yācito atitāṃ āhari:

Atīte Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto di-sāpāmokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ uggahāpeti. Ath' assa te māṇavā ekadivasaṃ dāruāharaṇat-thāya¹⁴ araṇṇaṃ gantvā dārūni uddharimsu. Tesam antare eko kusitamaṇavo mahantaṃ varaṇarukkhaṃ disvā „sukkarukkho“¹⁵ eso¹⁶ ti saṇṇāya „muhuttan tāva nipajjitvā pacchā rukkhāṃ

¹ both MSS. gahā-. ² C^k kuṭumbi-. ³ both MSS. pativā. ⁴ C^k upaṭṭhātive-.

⁵ C^k hiyyo, C^v bhīyyo. ⁶ C^v panamhākaṃ corr. to pana amhākaṃ. ⁷ so both MSS. instead of -kaṃ assa bhinnāni? ⁸ C^k -āhārana-. ⁹ C^k surukkho. ¹⁰ C^k eto.

Himavante vāraṇā sannipatitvā upatṭhahantā vicarīṃsu. Evaṃ so asītisahassavāraṇaparivāro Himavantapadese vasamāno aparabhāge gaṇe dosāṃ disvā gaṇambhā kāyavivekassa¹ ekako va araṇṇe vāsaṃ kappesi, sīlavantatāya ca paṇ' assa Sīlavanāgarājā tv-eva nāmaṃ ahosi. Ath' eko Bārāṇasivāsiko vana-carako Himavantaṃ pavisitvā attano ājīvaḥḥaṇḍakāṃ gavesamāno disā vavatthāpetuṃ asakkonto² maggamūlho hutvā maraṇabhayaḥḥito bāhā paggayha paridevamāno carati. Bodhisatto tassa taṃ balavaparidevitaṃ sutvā „imaṃ purisaṃ dukkhā mocessāmīti“ kāruṇṇena codito tassa santikaṃ agamāsi. So taṃ disvā va bhīto palāyi. Bodhisatto taṃ palāyantaṃ disvā tatth' eva atṭhāsi. So puriso Bodhisattaṃ ṭhitaṃ disvā atṭhāsi. Bodhisatto puna agamāsi. So puna palāyitvā tassa ṭhitakāle ṭhatvā cintesi: „ayaṃ vāraṇo mama palāyanakāle tiṭṭhati ṭhitakāle āgacchati, nāyaṃ mayhaṃ anattakāmo, imambhā pana dukkhā mocetukāmo va bhavissatīti“ sūro hutvā atṭhāsi. Bodhisatto taṃ upasaṃkamitvā „kasmā bho tvaṃ purisa paridevamāno vicarasīti“ pucchi. „Sāmi disā vavatthāpetuṃ asakkonto maggamūlho hutvā maraṇabhayena³ 'ti. Atha naṃ Bodhisatto attano vasaṇatṭhānaṃ netvā katipāhaṃ phalāphalehi santappetvā „bho purisa, mā bhāyi, ahaṃ taṃ manussapathaṃ nessāmīti“ attano piṭṭhe nisīdāpetvā manussapathaṃ pāyāsi. Atha kho so mittadūbhī puriso „sace koci pucchissati ācikkhitabbaṃ bhavissatīti“ Bodhisattassa piṭṭhe nisinno yeva rukkhanimittaṃ pabbatanimittaṃ upadhārento va gacchati. Atha taṃ⁴ Bodhisatto araṇṇā niharitvā Bārāṇasigāṃimamahāmagge ṭhapetvā „bho purisa, iminā maggena gaccha, mayhaṃ pana vasaṇatṭhānaṃ pucchito pi apucchito pi mā kassaci ācikkhīti“ taṃ⁵ uyyojetvā attano vasaṇatṭhānaṃ yeva agamāsi. Atha so puriso Bārāṇasim gantvā anuvicaranto dantakāravīthim⁶ patvā dantakāre dantavikatiyo kurumāne disvā „kim⁵ pana bho

¹ so both MSS. ² C^v naṃ. ³ C^v naṃ. ⁴ C^v -kāraṇ-. ⁵ C^k kim.

Yo pubbe karaṇīyāni pacchā so kātum icchati
varaṇakatṭhabhaṇṇo va sa pacchā-m-anutappatīti. 70.

Tattha sa pacchāmanutappatīti yo koci puggalo idaṃ pubbe kattab-
baṃ idaṃ pacchā ti avīmaṇisītvā pubbe karaṇīyāni paṭhamam eva kattabbakam-
māni pacchā karoti ayaṃ varaṇakatṭhabhaṇṇo amhākaṃ māṇavako¹ viya so bāla-
puggalo pacchā anutappati socati paridevatīti attho.

Evam Bodhisatto antevāsikānaṃ imaṃ kāraṇaṃ kathetvā
dānādīni puñṇāni katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave esa idān’ eva tumhākaṃ antarāyaṃ karoti,
pubbe pi akāsi yevā“² ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anu-
sandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā akkhibhedam patto
māṇavo ūrubhedam patto³ bhikkhu ahosi, sesamāṇavā Buddhaparisa,
ācariyabrāhmaṇo pana aham evā“⁴ ti. Vāraṇajātakaṃ.

2. Sīlavanāgajātaka.

Akataññussa poṣaṇṇā¹ ti. Idaṃ Satthā Veluvane viha-
ranto Devadattaṃ ārabha kathesi. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū
„āvuso Devadatto akataññū Tathāgatassa guṇe na jānātīti“ kathentā
nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya
sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’
eva Devadatto akataññū, pubbe pi akataññū yeva, na kadāci mayhaṃ
guṇaṃ jānātīti“ vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente
Bodhisatto Himavantapadese hatthiyoniyaṃ nibbatti. So
mātukucchito nikkhanto sabbaseto ahosi rajatapūñjasannibho,
akkhīni pan’ assa maṇigūlasadisāni paññāyamānapañcappasādāni
abhesuṃ, mukhaṃ rattakambalasadisāṃ, soṇḍā² rattasuvanna-
bindupatimaṇḍitarajatatadāmaṃ viya, cattāro pādā katalākhā-
parikammā viya, evam assa dasahi pāramīhi alamkato rūpag-
gappatto attabhāvo ahosi. Atha naṃ viññūtaṃ pattaṃ sakala-

¹ both MSS. māṇavako. ² C¹ patta. ³ C² soṇḍāya.

ghanapaṭhavī Sineru-Yugandharādayo mahābhāro duggandhe¹ jegucchāni gūthamuttādini ca dhāretum samatthāpi tassa guṇarāsīm dhāretum asakkontī viya bhijjivā vivaram adāsi. Tāvad eva avīcimahānirayato jālā nikkhamitvā taṃ mittadūbhipurisaṃ kusalantakena kambalena pārupantī viya parikkhipitvā gaṇhi. Evaṃ tassa pāpapuggalassa paṭhavipaviṭṭhakāle tasmiṃ vana-saṇḍe adhivatthā rukkhadevatā „akataññumittadūbhipuggalo cakkavattirajjaṃ datvāpi tosetum na sakkā“ ti vanaṃ unnādetvā dhammaṃ desayamānā imaṃ gātham āha:

Akataññussa posassa niccaṃ vivaradassino
sabbam ce paṭhavim dajjā n' eva naṃ abhirādhaye ti. 71.

Tattha akataññussā 'ti attano katagūṇaṃ ajānantassa, posassā 'ti puri-sassa, vivaradassino ti chiddam eva okāsam eva olokontassa, sabbam ce paṭhavim dajjā ti sace pi tādisassa puggalassa sakalam cakkavattirajjaṃ imaṃ vā pana mahāpaṭhavim parivattetvā paṭhavojaṃ dadeyya, neva naṃ abhirādhaye ti evaṃ karonto pi evarūpaṃ katagūṇavidhamaṇaṃ koci paritose tum vā pasādetum² vā na sakkuneyyā 'ti attho.

Evaṃ sā devatā taṃ vanaṃ unnādetvā dhammaṃ desesi.
Bodhisatto yāvatāyukaṃ tathavā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū, pubbe pi akataññū yevā“ 'ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mittadūbhipuggalo Devadatto ahosi, rukkhadevatā Sāriputto, Sīlavanāgarājā pana aham evā“ 'ti. Sīlavanāgajātakaṃ.

3. Saccamkirajātaka.

Saccam kirevaṃ āhaṃsū 'ti. Idam Satthā Veluvane viharanto vadhāya parisakkanam ārabha kathesi. Bhikkhusaṃghasmiṃ hi³ dhammasabhāyaṃ nisīditvā „āvuso Devadatto Satthu guṇaṃ na jānāti, vadhāya yeva parisakkatī“ Devadattassa agūṇaṃ kathente Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya

¹ so both MSS. instead of mahābhāre du gandha? ² C^k papāsādetum, O^v papāsādetum. ³ C^k omits hi.

sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Devadatto mayham vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakki yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaddatto rajjaṃ kāresi. Tassa Duṭṭhakumāro nāma putto ahosi kakkhaḷo pharuso pahaṭṭāsivisopamo, anakkositvā vā apaharitvā vā kenaci saddhiṃ na katheti, so antojanassa ca bahijanassa ca akkhiṃhi patita-
rajaṃ viya khādituṃ āgatapisāco viya ca amanāpo ahosi ub-
bejaṇīyo¹. So ekadivasaṃ nadīkiḷaṃ kiḷitukāmo mahantena
parivārena nadītiraṃ agamāsi. Tasmīṃ khaṇe mahāmegho ut-
ṭhahi. Disā andhakārā jātā. So dāsapessajanaṃ āha: „ettha
bhaṇe, maṃ gahetvā nādīmajjhaṃ netvā nahāpetvā ānethā“ 'ti.
Te² taṃ tattha netvā „kin no rājā karissati, imaṃ pāpapurisaṃ
etth' eva māremā“ 'ti mantayitvā „ettha gaccha kālakaṇṇṭhi“
udake naṃ opilāpetvā 'paccuttaritvā tīre aṭṭhaṃsu. „Kahaṃ
kumāro' ti ca vutte na mayaṃ kumāraṃ passāma, meghaṃ
utṭhitāṃ disvā udake nimujjitvā purato āgato bhavissatīti“
amaccā rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā „kahaṃ me putto“
ti pucchi. „Na jānāma deva, megho utṭhito³, purato āgato
bhavissatīti saññāya āgat' amhā“ 'ti. Rājā dvāraṃ viva-
rāpetvā nadītiraṃ gantvā „vicinathā“ 'ti tattha tattha vi-
cināpesi. Koci kumāraṃ nāddasa. So pi kho meghandhakāre
deve vassante nadiyā vuyhamāno ekaṃ dārukhandhaṃ disvā
tattha nisīditvā maraṇabhayaatajjito paridevamāno gacchati.
Tasmīṃ pana kāle Bārāṇasi-vāsi⁴ eko seṭṭhi nadītīre cattālīsa-
koṭṭidhanaṃ nidahitvā dhanataṇhāya dhanapiṭṭhe sappo hutvā
nibbatti. Aparo tasmīṃ yeva padese tiṃsakotiyo nidahitvā
dhanataṇhāya tatth' eva unduro hutvā nibbatti. Tesāṃ vasa-
natṭhānaṃ udakaṃ pāvisi. Te udakassa pavitṭhamaggen' eva
nikkhamitvā sotaṃ chindantā gantvā naṃ rājakumārena abhini-

¹ C^k -niyo. ² C^k ne. ³ both MSS. utṭhite. ⁴ both MSS. -vāsi.

sinnaṃ rukkhakkhandhaṃ patvā eko ekaṃ koṭṭim itaro itaraṃ āruyha khaṇḍhapitṭhe va nipajjimsu. Tassā yeva kho pana nadiyā tire eko simbalirukkho atthi, tatth' eko suvapotako vasati. So pi rukkho udakena dhotamūlo nadipitṭhe pati. Suvapotako deve vassante uppatitvā gantuṃ asakkonto gantvā tass' eva khandhassa ekapasse niliyi. Evaṃ te cattāro janā ekato vuyhamānā gacchanti. Bodhisatto pi kho tasmiṃ kāle Kāsiraṭṭhe udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vuddhipatto isipabbajjāṃ pabbajitvā ekasmiṃ nadiuivattane paṇṇasālaṃ māpetvā vasati. So aḍḍharattasamaye caṃkamamāno tassa rājakumārassa balavaparidevanasaddaṃ sutvā cintesi: „mādisse nāma mettānuddayasampanne tāpase passante etassa purisassa maraṇaṃ ayuttaṃ, udakato uddharitvā tassa jīvita-dānaṃ dassāmiti“ so taṃ „mā bhāyi, mā bhāyiti“ assāsetvā udakasotaṃ chindanto gantvā taṃ dārukkhandhaṃ ekāya koṭiyā gahetvā ākaḍḍhanto nāgabalo thāmasampanno ekavegena tīraṃ patvā kumāraṃ ukkhipitvā tire patitṭhāpesi. Te pi sappādayo disvā ukkhipitvā assamapadaṃ netvā aggim jāletvā „te dubbalatara“¹ ti paṭhamāṃ sappādīnaṃ sarīraṃ sedetvā pacchā rājakumārassa sarīraṃ sedetvā taṃ pi ārogaṃ² katvā āhāraṃ dento pi paṭhamāṃ sappādīnaṃ yeva datvā pacchā tassa phalāphalāni upanāmesi. Rājakumāro „ayaṃ kūtātāpaso maṃ rājakumāraṃ agaṇetvā“³ tiracchānagatānaṃ sammānaṃ karotīti“ Bodhisatte aghātaṃ bandhi. Tato katipāhaccayena sabbesu pi tesu thāmaabalappattesu nadiyā oghe pacchinne sappo tāpasāṃ vanditvā āha: „bhante tumhehi mayhaṃ mahā upakāro kato, na kho panāhaṃ daliddo, asukaṭṭhāne me cattālīsa hiraṇṇa-koṭiyo nidahitā, tumhākaṃ dhanena kicce sati sabbam etaṃ dhanāṃ tumhākaṃ dātuṃ sakkomi, taṃ tṭhānaṃ āgantvā 'dīghā' 'ti pakkoseyyāthā“ 'ti vatvā pakkāmi. Unduro tath' eva tāpasāṃ nimantetvā „asukaṭṭhāne tṭhatvā 'undurā' 'ti pakkosey-

¹ Cv -narā. ² Cv arogaṃ. ³ both MSS. agaṇetvā.

yāthā“ 'ti vatvā pakkāmi. Suvo pana tāpasam vanditvā „bhante mayham dhanam 'n' atthi, rattasālihi pana vo atthe sati asukan nāma mayham vasanaṭṭhānam, tattha gantvā¹‘suvā’ 'ti pakkosseyyātha, aham nātakānam ārocetvā anekasakatapūramatte² rattasāliyo āharāpetvā³ dātum sakkomīti“ vatvā pakkāmi. Itaro pana mittadūbhidhammesu dhammatāya kiñci avatvā eva „tam attano santikaṃ āgataṃ māressāmīti“ cintetvā „bhante mayi rajje patitṭhite āgaccheyyātha, aham vo catuhi⁴ paccayehi upaṭṭhahissāmīti“ vatvā pakkāmi. So gantvā na cirass' eva rajje patitṭhāsi. Bodhisatto „vīmaṃsissāmi tāva te“ ti paṭhamam sappassa santikaṃ gantvā avidūre ṭhatvā „dīghā“ 'ti pakkosi. So ekavacanen' eva nikkhamitvā Bodhisattam vanditvā „bhante imasmim ṭhāne cattālisa hiraṇṇakoṭiyo, tā sabbāpi nīharitvā gaṇhathā“ 'ti āha. Bodhisatto „evam atthu, uppanne kicce jānissāmīti“ tam nivattetvā undurassa santikaṃ gantvā saddam akāsi. So pi tath' eva paṭipajji. Bodhisatto tam pi nivattetvā suvassa santikaṃ gantvā „suvā“ 'ti pakkosi. So pi ekavacanen' eva rukkhaggato otarivā Bodhisattam vanditvā „kiṃ bhante mayham nātakānam vatvā Himavantapadesato tumhākaṃ sayañjātasāliṃ⁴ āharāpemīti“ pucchi. Bodhisatto „atthe sati jānissāmīti“ tam pi nivattetvā „idāni rājānam parigaṇhissāmīti“ gantvā rājuyyāne vasitvā punadivase ākappasampattim katvā bhikkhācāravattena nagaram pāvisi. Tasmim khaṇe so mittadūbhirājā alaṃkatahatthikkhandhavaragato mahantena parivārena nagaram padakkhiṇam karoti. So Bodhisattam dūrato va disvā „ayaṃ so kūṭatāpaso mama santike bhutvā bhutvā vasitukāmo āgato, yāva parisamajjhe attano mayham katagunaṃ na-ppakāseti tāvad ev' assa sīsam chindāpessāmīti“ purise olokesi, „kiṃ karoma devā“ 'ti ca vutte „esa kūṭatāpaso maṃ kiñci yācitukāmo āgacchatī maññe, etassa kālakaṇṇikatāpasassa maṃ passitum adatvā va etaṃ gaṇetvā

¹ C^o -mante. ² C^o āhārā-. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. -sāli.

pacchā bāhaṃ bandhitvā catukke catukke paharantā¹ nagarā nikkhāmetvā āghātane sisam assa chinditvā sarīraṃ sūle² uttāsethā³ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampaticchitvā gantvā niraparādhaṃ Mahāsattaṃ bandhitvā catukke catukke paharantā āghātanaṃ netum ārabhiṃsu. Bodhisatto pahaṭapahaṭaṭṭhāne „amma tātā“ 'ti akanditvā nibbikāro imaṃ gātham āha:

Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacciya idha:

kaṭṭhavipalāvitam seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 72.

Tattha saccaṃ kirevaṃ āhaṃsū 'ti avitatham eva kira evaṃ vadanti, narā ekacciya idhā 'ti idh' ekacce paṇḍitapurisā, kaṭṭham nīpalāvitam⁴ seyyo ti nadiyā vuyhamānaṃ sukkhadāruṃ nīpalāvitam uttāretvā thale ṭhapitaṃ seyyo sundarataṃ etan ti vadamānā te purisā saccaṃ kira vadanti, kimkāraṇā: tam⁵ hi yāgubhattādīnaṃ pacanattāya sītaturānaṃ viśīvanattāya aññesaṃ pi ca paṭissayānaṃ hāranattāya upakāraṃ hoti, na tvevekaacciyo naro ti ekacco pana mittadūbhi⁶ akataññū pāpapuriso oghena vuyhamāno hatthe gahetvā uttārito⁷ 'n' atth' eva varam, tathā hi āhaṃ imaṃ pāpapurisaṃ uttāretvā imaṃ attano dukkhaṃ āharin ti.

Evaṃ pahaṭapahaṭaṭṭhāne imaṃ gātham āha. Tam sutvā ye tattha paṇḍitapurisā te⁸ āhaṃsu: „kim pana bho pabbajita tayā amhākaṃ rañño atthi, koci⁹ guṇo kato“ ti. Bodhisatto taṃ pavattiṃ ārocetvā „evaṃ imaṃ mahoghato uttārento aham eva attano dukkhaṃ akāsim, 'na vata me porāṇakapaṇḍitānaṃ vacanaṃ katan' ti anussaritvā evaṃ vadāmi“ āha. Tam sutvā khattiyabrāhmaṇādayo nagaravāsino „sv-āyaṃ mittadūbhi⁷ rājā evaṃ guṇasampanassa attano jīvitadāyakaṃ guṇamattam pi na jānāti, taṃ nissāya kuto amhākaṃ vaddhi⁸, gaṇhatha nan“ ti kupitā samantato uttāhitvā ususattipāsānamuggarādippahārehi⁹ hatthikkhandhagatam eva naṃ ghātetvā pāde gahetvā kaḍḍhitvā parikhāpitthe chaḍḍetvā Bodhisattaṃ abhisīncitvā rajje patit-ṭhāpesuṃ. So dhammena rajjaṃ kārento puna ekadivasaṃ

¹ Ck paharantānaṃtā. ² Ck sūlarū. ³ so both MSS. ⁴ Ck uttarito. ⁵ Ck ne. ⁶ both MSS. keci. ⁷ Ck -bhi. ⁸ both MSS. vaddhim. ⁹ both MSS. -pāsāna-.

sappādayo parigaṇhitukāmo mahantena parivārena sappassa vasanatthānaṃ gantvā „dīghā“ 'ti pakkosi. Sappo āgantvā vanditvā „idan te sāmi dhanam, gaṇhā“ 'ti āha. Rājā cattālīsa-hiraṇṇakoṭidhanaṃ amacce paṭicchāpetvā¹ undurassa santikaṃ gantvā „undurā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā vanditvā timsakoṭidhanaṃ niyyādesi. Rājā tam pi amacce paṭicchāpetvā suvassa vasanatthānaṃ gantvā „suvā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā pāde vanditvā „kiṃ sāmi sāliṃ āharāmīti“ āha. Rājā „sālihi atthe sati āharissasi, ehi gacchāmā“ 'ti sattatiyā hiraṇṇakoṭiḥi saddhiṃ te tayo pi jane gāhāpetvā nagaraṃ gantvā pāsādavare mahātalaṃ āruya dhanam saṃgopāpetvā sappassa vasanatthāya suvaṇṇanālīṃ undurassa phalīkaguhaṃ suvassa suvaṇṇapañjaraṃ kārapetvā sappassa ca suvassa ca bhojanatthāya devasikaṃ kañcanatattake madhulāje undurassa gandhasālitaṇḍule dāpesi², dānādīni ca puñṇāni karoti. Evan te cattāro pi janā yāvajivam samaggā sammodamānā viharitvā jīvitakkhaye yathākamam agamaṃsu.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Duṭṭharājā Devadatto ahosi, sappo Sāriputto, unduro Moggallāno, suvo Ānando, pacchā rajjaṃ patto dhammarājā pana aham evā“ 'ti. Saccaṃ kira-jātakaṃ.

4. Rukkhadhammajātaka.

Sādhū sambahulā nātīti. Idam Satthā Jetavane viharanto udakakalahe attano nātakānaṃ mahāvināsaṃ paccupaṭṭhitam nātvā ākāsaṃ gantvā Rohiṇiyā nadiyā upari pallaṃkena nisīditvā nīlaraṃsiṃ viśajjetvā nātakaṃ saṃvejetvā ākāsaṃ oruya nadītīre nisinno tam kalahaṃ ārabba kathesi. Ayam ettha saṃkkhepo, vitthāro pana Kuṇḍalajātaka avibhavissati. Tadā pana Satthā nātaka āmantetvā

¹ C^k paṭicchādetvā. ² C^k dāpesi.

„mahārāja tumhe nātakā nātakehi nāma samaggehi sammodamānehi bhavitum vaṭṭatīti“ „nātakānam hi sāmaggīyā sati paccāmittā¹ okāsaṃ na labhanti, tiṭṭhantu tāva manussabhūtā, acetanānam rukkhānam pi samaggin laddhum vaṭṭatīti“ „atītasmiṃ hi Himavantapadese mahāvāto sālavanam pahari, tassa pana sālavanassa aññamaññaṃ rukkhagacchagumbalatāhi sambaddhattā ekarukkham pi pātetum asakkonto matthakamatthaken² eva agamāsi, ekaṃ pana aṅgaṇe ṭhitam sākha-viṭṭapasampannam pi mahārukkham aññehi rukkhehi asambaddhattā ummūletvā bhūmiyaṃ pātesi, iminā kāraṇena tumhehi pi samaggehi sammodamānehi vasitum vaṭṭatīti“³ vatvā tehi⁴ yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente paṭhamam uppanno⁵ Vessavaṇo mahārājā cavi. Sakko aññaṃ Vessavaṇam ṭhapesi. Etasmiṃ Vessavaṇe parivatte pacchānibbatta-Vessavaṇo rukkhagacchagumbalatānam „attano attano ruccanattāhāne vimānam gaṇhantū“⁶ 'ti sāsanam pesesi. Tada Bodhisatto Himavantapadese ekasmiṃ sālavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. So nātake āha: „tumhe vimānāni gaṇhantā aṅgaṇe ṭhitarukkhesu mā gaṇhittha, imasmiṃ pana sālavane mayā gahitavimānam parivāretvā va gaṇhathā“⁷ 'ti. Tattha Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitadevatā Bodhisattassa vimānam parivāretvā va vimānāni gaṇhiṃsu, apaṇḍitā pana „kiṃ amhākaṃ araṇṇe vimānehi, mayam manussapathe gāmanigamarāja-dhānidvāresu vimānāni gaṇhissāma, gāmadayo hi upanissāya vasamānā devatā lābhaggayasaggappattā hontīti“ manussapathe aṅgaṇattāhāne nibbattamahārukkhesu vimānāni gaṇhiṃsu. Ath' ekasmiṃ divase mahatī vātavutṭhi⁸ uppajjitvā tassa⁹ atitaddhatāya¹⁰ dāḷhamulā vanajetṭharukkhāpi sambhaggasākha-viṭṭapā samulā nipatiṃsu. Tam pana aññamaññaṃ sambandhanena¹¹ ṭhitasālavanam patvā ito c' ito ca paharanto ekarukkham pi pātetum nāsakkhi. Bhaggavimānā devatā nippaṭisaraṇā dārake hatthesu gahetvā Himavantam gantvā attano pavattiṃ sālavane

¹ Ck -mittānam, Cv -mittāna. ² Cv vaddhatīti. ³ Ck nehi. ⁴ Ck adds va.

⁵ Ck -vutṭhiṃ. ⁶ so both MSS. instead of uppajji, vātassa? ⁷ so both MSS. instead of atittha-? ⁸ both MSS. sambaddha-.

devatānaṃ kathayimsu. Tā tāsāṃ evaṃ āgatabhāvaṃ Bodhisattassa ārocesuṃ. Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ agahetvā nippaccayaṭṭhānaṃ gatā nāma evarupā va¹ hontīti“ vatvā dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Sādhū sambahulā nātī api rukkhā araṇṇajā,
vāto vahati ekaṭṭhaṃ brahantaṃ pi vanaspatin ti. 73.

Tattha sambahulā nātīti cattāro upādāya tatuttarīṇ sataśaḥassam pi sambahulā nāma, evaṃ sambahulā aṇṇamaṇṇiṇaṃ nissāya vasantā nātakā sādhū sobhanā pasatthā parehi appadhamasiyā ti attho, api rukkhā araṇṇajā ti tiṭṭhantu manussabhūta araṇṇe jātarukkhāpi sambahulā aṇṇamaṇṇūpatthambhena ṭhitā sādhū yeva, rukkhānaṃ pi hi sapaccayabhāvo va laddhuṃ vaṭṭati, vāto vahati ekaṭṭhaṃ ti puratthimādhedho vāto vāyanto aṇṇaṭṭhāne ṭhitā ekaṭṭhaṃ ekakam eva ṭhitā, brahantaṃ pi vanaspatin ti sūkhavīṭapasaṃpannaṃ mahārukham pi vahati, ummūletvā pāṭetīti attho.

Bodhisatto imaṃ kāraṇaṃ kathetvā āyukkhaye yathākammaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ mahārāja² nātakānaṃ tāva sāmaggi³ yeva laddhuṃ vaṭṭatīti, samaggā sammodamānā piyāvāsaṃ eva vasathā“⁴ ti. Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā devatā Buddhapaṇḍarā ahesuṃ, paṇḍitadevatā pana aham evā“⁵ ti. Rukkhadhammajātakam.

5. Macchajātaka.

Abhitthanaṃ Pajjunnā⁶ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto attanā vassāpitavassaṃ ārabha katesi. Ekasmiṃ kira samaye Kosalaratṭhe devo na vassi, sassāni milāyanti, tesu tesu ṭhānesu talākapokkharāṇisaṇā sūssanti. Jetavanadvārakoṭṭhakasamipe⁷ Jetavanapokkharāṇiyāpi udakam chijji, kalalagahanaṃ pavasiṭvā nipanne macchakacchape kākakulalāṇayo kaṇayaggasadiṣehi tuṇḍehi koṭṭetvā niharitvā niharitvā vipphandaṃ khādanti. Satthā macchakacchapānaṃ taṃ vyasaṇaṃ disvā mahākaraṇāya ussāhitahadāyo „ajja mayā

¹ C¹ ca. ² C¹ -jā, C² -jātā. ³ so both MSS. ⁴ both MSS.- koddhaka-.

devaṃ vassāpetum vaṭṭatīti¹ pabbhātāya rattiyā sarīrapaṭijagganaṃ katvā bhikkhācāraṇaṃ² sallakkhetvā mahābhikkhusaṃghaparivuto Buddha-līhāya Sāvattihīṃ piṇḍāya pavisitvā pacchābhattaṃ piṇḍapātāṃ³ paṭik-kanto Sāvattihito vihāraṃ gacchanto Jetavanapokkharāṇiyā⁴ sopāne ṭhatvā Ānandattheraṃ āmantesi: „Ananda, udakasāṭikāṃ āhara, Jetavanapokkharāṇiyāṃ nahāyissāmīti⁵“. „Nanu bhante Jetavanapokkharāṇiyāṃ udakaṃ chinnakāṃ, kalalamattāṃ eva avasiṭṭhaṃ“ ti. „Ananda, Buddhābalaṃ nāma mahantaṃ, āhara tvaṃ udakasāṭikāṃ“ ti. Thero āharitvā adāsi. Satthā eken⁶ antena udakasāṭiṃ nivāsetvā eken⁷ antena sarīraṃ pārupitvā „Jetavanapokkharāṇiyāṃ nahāyissāmīti“ sopāne aṭṭhāsi. Taṃ khaṇaṃ nēva Sakkassa paṇḍukambalasilāsanaṃ uṇhā-kāraṃ dassesi. So „kin nu kho“ ti āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ūtvā vassavalāhakaḍḍhāraṇānaṃ pakkosāpetvā „tāta, Satthā Jetavanapokkharāṇiyāṃ nahāyissāmīti“ dhurasopāne ṭhito, khippaṃ sakala-Kosalaraṭṭhaṃ ekam oghaṃ katvā vassāpehīti⁸. So „sādhū“ ti sampaticchitvā ekam valākakaṃ nivāsetvā ekam pārupitvā meghagītāṃ⁹ gāyanto pācīnaloka-dhātumukho pakkhandi, pācīnadisābhāge khalamaṇḍalamattāṃ ekam meghapaṭalaṃ utṭhāya satapaṭalasahassapaṭalaṃ hutvā abhiṭṭhanantaṃ vijjūtā nicchārentāṃ adhomukhaṃ ṭhapitaudakakumbhākārena vassa-mānaṃ sakalaṃ Kosalaraṭṭhaṃ mahoghena viya ajjhottari. Devo acchinnadhāraṃ vassanto muhuttaṃ¹⁰ eva Jetavanapokkharāṇiṃ pūresi, dhurasopānaṃ āhacca udakaṃ aṭṭhāsi. Satthā pokkharāṇiyāṃ nahā-yitvā rattadupaṭṭaṃ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā Sugatama-hācīvaraṃ ekamsagataṃ katvā bhikkhusaṃghaparivuto gantvā gandha-kuṭipariveṇe paṇḍattavarabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṃghena vatte dassite utṭhāya maṇisopānaphalake ṭhatvā bhikkhusaṃghassa ovādaṃ datvā uyyojetvā surabhi-gandhakuṭim pavisitvā dakkhiṇena passena sihaseyyaṃ kappetvā sāyaṇhasamaye¹¹ dhammasabhāyaṃ sannipatītā-naṃ bhikkhūnaṃ „passathāvuso¹² Dasabalassa khantimettānuddayasam-pattim vividhasassesu milāyantesu nānājalāsāyesu sussantesu¹³ maccha-kacchapesu mahādukkhaṃ pāpuṇantesu kāruṇṇāṃ paṭicca ‘mahājanaṃ dukkhā mocessāmīti¹⁴ udakasāṭikāṃ nivāsetvā Jetavanapokkharāṇiyā dhurasopāne ṭhatvā muhuttēna sakala-Kosalaraṭṭhaṃ mahoghena opilā-pento viya devaṃ vassāpetvā mahājanaṃ kāyikacetasikadukkhato mo-

¹ C^k vaṭṭatī, C^v vaddhatīti. ² C^k -raṇaṇaṃ. ³ C^k -pāta. ⁴ C^v -vānaṃ.

⁵ both MSS. -mi. ⁶ C^v -hitaṃ. ⁷ C^k sāyaṇha-. ⁸ C^k passasāvuso. ⁹ C^k omits nānā ... tesu.

cetvā vihāraṃ pavitṭho“ ti kathāya vattamānāya gandhakuṭito nikkhamitvā dhammasabhaṃ āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva mahājane kilamante devaṃ vassāpesi¹, pubbe tīracchānayoniyaṃ nibbattitvā maccharājakāle pi vassāpesi¹ yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte imasmiṃ yeva Kosalaratṭhe imissā ca Sāvattthiyā imasmiṃ yeva Jetavanapokkharāṇiyatṭhāne ekā valligahanaṃ parikkhittā kandarā ahosi. Bodhisatto macchayoniyaṃ nibbattitvā macchagāṇaparivuto tattha paṭivasati. Yathā pana idāni evaṃ evaṃ² tadāpi tasmiṃ ratṭhe devo na vassi. Manussānaṃ sassāni milāyimsu, vāpiādisu udakaṃ chijji, macchakacchapā kalalagahanaṃ pavisiṃsu. Imissāpi kandarāya macchā kalalagahanaṃ pavisitvā tasmiṃ tasmiṃ tṭhāne nilīyimsu, kākādayo tuṇḍena koṭṭetvā³ nīharitvā khādiṃsu. Bodhisatto nātisaṃghassa taṃ vyasanaṃ disvā „imaṃ hi etesaṃ dukkhaṃ tṭhapetvā maṃ aṇño mocetuṃ samattho nāma n' atthi, sacca-kiriyaṃ katvā devaṃ vassāpetvā nātaka maraṇadukkhā mocesaṃ⁴ sāmīti“ kālavaṇṇaṃ⁵ kaddamaṃ dvidhā viyūhitvā nikkhamitvā aṇjanarukkhasāraghaṭikavaṇṇamahāmaccho sudhotalohitaṃ kamanisadisāni akkhīni ummīletvā ākāsaṃ ulloketvā Pajjunnadeva-marājassa saddaṃ datvā „bho Pajjunna, ahaṃ nātaka nissāya dukkhito, tvaṃ⁶ mayi sīlavante kilamante kasmā devaṃ na vassāpesi, mayā samānajatikānaṃ khādanatṭhāne nibbattitvā taṇḍulapamāṇaṃ⁷ pi macchaṃ ādiṃ katvā⁸ khāditapubbo nāma n' atthi, aṇño pi me paṇo jīvitaṃ na voropitapubbo, iminā saccena devaṃ vassāpetvā nātisaṃghaṃ me dukkhā mocehīti“ vatvā paricārakacetaṃ āṇāpento viya Pajjunnaṃ devarājānaṃ ālapanto imaṃ gātham āha:

¹ Ck -sīm. ² so both MSS. ³ both MSS. koddhetvā. ⁴ C^o tvaṃ. ⁵ both MSS. -nam. ⁶ both MSS. ādikatvā.

Abhitthanaya Pajjunna, nidhiṃ kākassa nāsaya,
kākaṃ sokāya randhehi, mañ ca sokā pamocayā ti. 74.

Tattha abhitthanaya Pajjunna 'ti pajjunno vuccati megho, ayaṃ pana meghavasena laddhānāmaṃ vassavalāhakaḍḍharājānaṃ ālapati, ayaṃ kir' assa adhippāyo: devo nāma anabhitthananto vijjutā anicchārento vassanto pi na sobhati, tasmā tvaṃ abhitthananto 'vijjutā nicchārento vassāpehīti, nidhiṃ kākassa nāsaya ti kākā kalalaṃ pavistvā thīte macche tuṇḍena koṭṭetvā¹ nīharitvā khādanti, tasmā nesaṃ anto kalale macchā nidhīti vuccanti, taṃ kākasamghassa nidhiṃ devaṃ vassāpento udake paṭicchādetvā nāsehīti, kākaṃ sokāya randhehīti kākasamgho imissā kandarāya udakena puṇṇāya macche alabhamāno socissati, taṃ kākagaṇaṃ tvaṃ imaṃ kandaṃ pūrento sokāya randhehi sokass' atthāya, pāpa yatha² antoniṇṇalakkhaṇaṃ sokaṃ pāpuṇāti evaṃ karohīti attho, mañ ca sokā pamocayā ti ettha cakāro sampiṇḍanatto, evaṃ mañ ca mama nātake ca sabbe va imamhā maraṇasokā mocēhīti.

Evaṃ Bodhisatto paricārakacetaṃ ānāpento viya Pajjunnaṃ ālapitvā sakala-Kosalaraṭṭhe mahāvassaṃ vassāpetvā mahājanaṃ maraṇadukkhā mocetvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva devaṃ vassāpeti, pubbe pi macchayoniyaṃ nibbatto pi vassāpesi yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammaḍḍhanāṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā macchagaṇo Buddhaparisā ahosi, Pajjunnadevarājā Ānando, maccharājā pana aham evā“ 'ti. Macchajātakaṃ.

6. Asaṃkiyajātaka.

Asaṃkiyomhi gāmaṃhīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ Sāvatti-vāsiṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So kira so-tāpanno ariyasāvako kenacid eva karaṇiyena ekena³ sakatasatthavāhena⁴ saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatṭhāne sakatāni mocetvā khandhāvāraṃ khandhe⁵ kate satthavāhassa avidūre aññatarasmiṃ rukkhamaṇe caṃkamati. Ath' attano kālaṃ sallakkhetvā pañcasatā corā „khandhāvāraṃ vilumpissāma“ 'ti dhanumuggarādhathā taṃ

¹ both MSS. koddhetvā. ² so both MSS. instead of pāpa yathā? ³ C^o omits ekena. ⁴ both MSS. -satthavāhena. ⁵ so both MSS. of khandhāvārahandahe?

thānaṃ parivārayiṃsu. Upāsako pi caṃkama¹ yeva. Corā naṃ disvā „addhā esa khandhāvāraṃ rakkhako bhavissati, imissa niddaṃ okkaṇtakāle vilumpissāma²“ ‘ti ajjhottarituṃ asakkontā tattha tatth’ eva aṭṭhaṃsu. So pi upāsako paṭhamayāme pi majjhimayāme pi pacchimayāme pi caṃkamaṃ nēva adhiṭṭhāsi³. Paccūsakāle jāte corā okāsaṃ alabhantā gahite pāsāṇamuggarādayo chaḍḍetvā palāyiṃsu. Upāsako pi attano kammaṃ niṭṭhāpetvā puna Sāvatthiṃ āgantvā Satthāraṃ upasaṃkamitvā „bhaṇte attānaṃ rakkhamānā paraṃ rakkhikā hontīti“ pucchi. „Āma upāsaka, attānaṃ rakkhanto⁴ paraṃ⁵ rakkhati, paraṃ rakkhanto attānaṃ rakkhatīti“. So „yāva subhāsitaṃ c’ idaṃ⁶ bhaṇte Bhagavatā, ahaṃ ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipanno ‘rukkhamūle caṃkamanto maṃ rakkhissāmi’ sakalasatthaṃ rakkhiṃ“⁷ ti āha. Satthā „upāsaka pubbe pi paṇḍitā attānaṃ rakkhantā paraṃ rakkhiṃsū“ ‘ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatthe rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto kāmesu ādīnavaṃ disvā isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto loṇambilasevanatthāya janapadaṃ āgantvā janapadacārikaṃ caranto ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatṭhāne satthe nivṛṭṭhe satthato avidūre jhānasukhena vītināmento aññatarasmiṃ rukkhamūle caṃkamaṃ adhiṭṭhāsi. Atha kho pañcasatā corā sāyaṇāsabhataṃ bhuttakāle „taṃ sakata-satthaṃ vilumpissāma⁸“ ‘ti āgantvā parivārayiṃsu. Ne⁹ taṃ tāpasāṃ disvā „sace ayaṃ amhe passissati satthavāsikānaṃ āroccassati, etassa¹⁰ niddūpagatavelāya vilumpissāma¹¹“ ti tatth’ eva aṭṭhaṃsu. Tāpasā sakalam pi rattiṃ caṃkamaṃ yeva. Corā okāsaṃ alabhitvā gahitagahite muggarapāsāṇe chaḍḍetvā sakata-satthavāsīnaṃ saddaṃ datvā „bho satthavāsino, sace esa rukkhamūle caṃkamanatāpasā aṭṭhaṃ nābhavissa¹² sabbe mahāvilopāṃ pattā abhavissatha, sve tāpasassa mahāsakkāraṃ kareyyāthā“ ‘ti vatvā pakkamiṃsu. Te pabhātāya rattiyaṃ corehi chaḍḍite

¹ both MSS. caṃkama.² C^k adhiṭṭhāyinihi?³ both MSS. rakkhantu.⁴ C^k aparam.⁵ C^k subhāsitaṃ idaṃ?⁶ C^k rakkhisaṃ.⁷ so both MSS.⁸ C^o okassa.⁹ C^k nābhavissati.

muggarapāsāṇādayo disvā bhītā Bodhisattassa santikaṃ gantvā vanditvā „bhante diṭṭhā vo corā“ ti pucchimsu. „Āmāvuso diṭṭhā“ ti. „Bhante ettake vo core disvā bhayaṃ vā sārājjaṃ vā na uppajjīti“. Bodhisatto „āvuso core disvā bhayaṃ nāma sadhanassa¹ hoti, ahaṃ pana niddhano, sv-āhaṃ kiṃ bhāyissāmi, mayhaṃ hi gāme pi araṇṇe pi vasantassa bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthīti“ vatvā tesāṃ dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Asaṃkiyo 'mhi gāmaṃhi, araṇṇe n' atthi me bhayaṃ,
ujumaggaṃ samārūḷho mettāya karuṇāya cā ti. 75.

Tattha saṃkāya nlyutto patiṭṭhito ti saṃkiyo na saṃkiyo asaṃkiyo, ahaṃ gāme vasanto pi saṃkāya appatiṭṭhitattā asaṃkiyo nibbhayo nīrasaṃko ti dīpeti. araṇṇe ti gāmagāmūpacāravanimutte thāne, ujumaggaṃ samārūḷho mettāya karuṇāya cā 'ti ahaṃ tikacatukkajjhānikāhi mettākaruṇāhi kāyavaṃkādivirahitaṃ² ujubrahmalokagāmiṃmaggaṃ ārūḷho ti vadati, atha vā parisuddhasīlātāya kāyavacīmanovamkāvirahitaṃ ujum devaḷokamaggaṃ ārūḷho 'mhi dassetvā tato uttarīṃ mettāya karuṇāya cā patiṭṭhitattā ujum Brahmaḷokamaggaṃ pi ārūḷho 'mhi dasseti pi, aparihīnaḷjjhānassa hi ekaekantena Brahmaḷokaparāya-nattā mettākaruṇādayo ujumaggā nāma.

Evāṃ Bodhisatto imāya gathāya dhammaṃ desetvā tuṭṭha-cittehi tehi manussehi sakkatapūjito yāvajjīvaṃ cattāro Brahma-vihāre bhāvetvā Brahmaḷoke nibbaṭṭi.

Satthā imaṃ dhammaḷdesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā satthavāsino Buddhaparisaḷ ahesuṃ, tāpasō pana ahaṃ evā“ 'ti. Asaṃkiyajātakaṃ.

7. Mahāsupinajātaka.

Lāpūni sīdantīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto soḷasa mahāsupine ārabba kathesi. Ekadivasaṃ kira Kosala-mahārājā rattim niddūpagato³ pacchimayāme soḷasa mahāsupine disvā

¹ C* sadhanassā. ² C* -ta. ³ C* niddu-.

bhītatāsito pabujjhivā „imesaṃ supinānaṃ diṭṭhattā kin nu kho me bhavissatīti“ maraṇabhayaatajjito sayanapitṭhe nisinnako va vītināmesi. Atha naṃ pabhātāya rattiyā brāhmaṇapurohitā upasaṃkamitvā „sukham asayittha¹ mahārājā“² ti pucchimsu. „Kuto me ācariyā sukhāṃ, ajjāhaṃ paccūsasamaye soḷasa mahāsupine passim, so 'mhi tesāṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya bhayappatto, vadetha ācariyā“³ ti. „Sutvā jānis-sāmā“⁴ ti vutte brāhmaṇānaṃ diṭṭhasupine kathetvā „kin nu kho me imesaṃ diṭṭhakāraṇā bhavissatīti“ pucchi. Brāhmaṇā hatthe vidhūnimsu. „Kasmā hatthe vidhūnathā“⁵ ti ca vutte „kakkhaḷā mahārāja supinā“⁶ ti. „Kā tesāṃ nipphatti bhavissatīti“. „Rajjantarāyo jivī-tantarāyo bhogantarāyo ti imesaṃ tiṇṇaṃ antarāyānaṃ aññataro“⁷ ti. „Sappaṭikammā appaṭikammā“⁸ ti. „Kāmaṃ ete supinā atipharusattā appaṭikammā, mayāṃ pana te⁹ sappattikamme karissāma, ete paṭikka-māpetum asakkontānaṃ amhākaṃ sikkhitabbhāvo¹⁰ nāma kiṃ karissatīti“. „Kiṃ pana katvā paṭikkamāpessathā“¹¹ ti. „Sabbacatukkena yaññaṃ yajissāma mahārājā“¹² ti. Rājā bhītatāsito „tena hi ācariyā mama jivitaṃ tumhākaṃ hatthe, khippaṃ me sotthim karothā“¹³ ti āha. Brāhmaṇā „bahuṃ dhanāṃ labhissāma, bahuṃ khajjabhojjaṃ āharāpessāma“¹⁴ ti haṭṭhatutṭhā „mā cintayi mahārājā“¹⁵ ti rājānaṃ samassāsetvā rājanivesanā nikkhamitvā bahinagare yaññāvātaṃ katvā bahū¹⁶ catuppadaḡaṇe thūne¹⁷ paṇīte katvā pakkhiḡaṇe samāharitvā „idaṃ c' idaṃ ca laddhuṃ vaṭṭatīti“ punappuna saṃsaranti. Atha kho Mallikā devī taṃ kāraṇaṃ nātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā pucchi: „kin nu kho mahārāja brāhmaṇā punappuna saṃsarantīti“. „Sukhitā tvaṃ amhākaṃ, kaṇṇamūle āsivisaṃ carantaṃ na jānāsīti“. „Kim etaṃ mahārājā“¹⁸ ti. „Mayā evarūpā dussupinā diṭṭhā, brāhmaṇā 'tiṇṇaṃ antarāyānaṃ aññataro paññāyatīti' vatvā 'tesāṃ paṭighātāya yaññaṃ yajāmā' ti vatvā punappuna saṃsarantīti“. „Kiṃ pana te mahārāja sadevake loke aggabrāhmaṇo supinapaṭikammaṃ pucchito“¹⁹ ti. „Katara pan' esa bhadde sadevake loke aggabrāhmaṇo“²⁰ ti. „Sadevake loke aggapuggalaṃ sabbaññuṃ visuddhaṃ nikkilesaṃ mahābrāhmaṇaṃ na jānāsi, so hi Bhagavā supinantaraṃ jāneyya, gaccha tvaṃ²¹ puccha mahārājā“²² ti. „Sādhu devitī“²³ rājā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā nisīdi. Satthā madhurassaraṃ nicchāretvā „kin nu kho mahārāja atippage va āgato sīti“²⁴ āha. „Ahaṃ bhante paccūsamaye soḷasa ma-

¹ C² asiṇṭha. ² C² ne. ³ both MSS. sikkhita- ⁴ C² -sīti. ⁵ C² bahu. ⁶ so both MSS. ⁷ so both MSS. instead of taṃ?

hāsupine disvā bhīto brāhmaṇānam ārocesim, brāhmaṇā 'kakkhalā'¹ mahārāja supinā, etesaṃ paṭighātanatthāya sabbacatukkena yaññam yajissāmā' 'ti yaññam sajjenti, bahū pāṇā maraṇabhayaṭṭajjitā, tumhe va' sadevake loka aggapuggalo, atitānāgatapaccuppannam upādāya n' atthi so neyyadhammo yo vo ñānamukhe āpātham'² nāgacchati, etesaṃ me supinānam nipphattim kathetha Bhagavā' 'ti. „Evaṃ etaṃ mahārāja, sadevake loka maṃ tṭhapetvā añño etesaṃ supinānam antaram vā nipphattim vā'³ jānitum samattho nāma n' atthi, ahaṇ te kathessāmi, api ca kho tvaṃ diṭṭhanīyāmen' eva supine kathehi'". „Sādhu bhante" ti rājā diṭṭhanīyāmen' eva kathento

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharāṇi ca apākacandanam
 Lāpūni sīdanti silā plavanti
 maṇḍūkiyo⁴ kaṇhasappe gilanti
 kākam suvaṇṇā parivārayanti
 tasā vakā elakānam bhayā hiti

imam mātikam nikkhipitvā kathesi. „Katham bhante, ekaṇ tava supinam evam addasam: cattāro añjanavaṇṇā'⁵ kālāsabhā 'yujjhissāmā' 'ti catūhi'⁶ disāhi rājāṇaṇam āgantvā 'usabhayuddham passissāmā' 'ti mahājane sannipatite yujjhanākāram dassetvā naditvā gajjitvā ayujjhivā va paṭikkantā, imam pathamam supinam addasam, imassa ko vipāko" ti. „Mahārāja, imassa vipāko n' eva tava na mama kāle bhavissati, anāgate pana adhammikānam kapaṇarājūnam⁷ adhammikānam ca manussānam kāle loka viparivattanāne kusale ossanne⁸ akusale ussanne lokassa parihaṇakāle, devo na sammā vassissati, meghapādā ca chijjissanti, sassāni milāyissanti, dubbhikkham bhavissati, vassitukāmā viya⁹ catūhi¹⁰ disāhi meghā uṭṭahitvā itthikāhi ātape patthaṭṭānam¹¹ vihiādinaṃ temanabhayena antopavesitakāle purisesu kuddālapitakahatthesu¹² ālīm bandhanatthāya nikkhantesu vassanākāram dassetvā gajjitvā vijjutā nicchāretvā te usabhā viya ayujjhivā avassitvā va palāyissanti, ayam etassa vipāko, tuyhaṃ pana tappaccayā koci antarāyo n' atthi, anā-

¹ Ck -lā. ² Ck ca. ³ C^v apātham. ⁴ Ck omits vā. ⁵ both MSS. maṇḍu-

⁶ Ck -vanā, C^v -vaṇṇa. ⁷ both MSS. catūhi. ⁸ C^v -rājūnam. ⁹ so both

MSS. ¹⁰ both MSS. vassatu-, C^v adds catukāmā viya. ¹¹ Ck ātappetthacānam.

¹² Ck -piṭṭhaka-.

gataṃ ārabba diṭṭhasupino esa, brāhmaṇa pana attano jīvitavuttiṃ
nissāya kathayimāsu¹ ti. Evaṃ Satthā supinassa nipphattiṃ kathetvā
āha: „dutiyaṃ kathehi mahārāja“² ti. „Dutiyaṃ bhante evaṃ adda-
saṃ: khuddakā³ rukkhā c' eva gacchā ca paṭhavim bhinditvā vidat-
thimattam pi ratanamattam pi anugantvā va pupphanti c'eva phalanti
ca, imaṃ dutiyaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“⁴ ti. „Mahārāja, imassa
vipāko lokassa paribhinakāle manussānaṃ parittāyukakāle bhavissati,
anāgatasmiṃ hi sattā tibbarāgā bhavissanti, asampattavayā va kumāriyo
purisantarāṃ gantvā utuniyo c'eva gabbhīniyo ca hutvā puttadhītāhi
vaḍḍhissanti, khuddakarukkhānaṃ pupphaṃ viya hi tassaṃ utunibhāvo
phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'
atthi. Tatiyaṃ kathehi mahārāja“⁵ ti. „Gāviyo bhante tadahuḍātānaṃ
vacchānaṃ khiraṃ pivantiyo addasaṃ, ayaṃ me tatiyo supino, imassa
ko vipāko“⁶ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva manussānaṃ jettāpa-
cāyikakammasa natthakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā mātāpīturu
vā sassusasuresu vā lajjāṃ anupatthapetvā sayam eva kuṭumbaṃ saṃ-
vidahantā va ghāsacchādanamattam pi mahallakānaṃ dātukānaṃ das-
santi adātukānaṃ na dassanti⁷, mahallakā anāthā asayaṃvasā⁸ dārake
ārādhetvā jīvissanti tadahuḍātānaṃ vacchakānaṃ khiraṃ pivantā ma-
hāgāviyo viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi, Catutthāṃ kathe-
hiti“⁹. „Dhuravāhe bhante ārohaparīṇāhasampanne mahāgoṇe yugapa-
ramparāya ayojetvā taruṇe godamme¹⁰ dhure yojente addasaṃ, te dhuraṃ
vahiṭṭuṃ asakkontā chaḍḍetvā atthamāsu. sakatāni na pparattimāsu, ayaṃ
me catuttho supino, imassa ko vipāko“¹¹ ti. „Imassāpi vipāko anā-
gate eva adhammikaṇṭhānaṃ kāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi adham-
mikakapaṇarājāno paṇḍitānaṃ pavēṇikusalānaṃ¹² kammaṇā¹³ nittharuṇa-
samattānaṃ mahāmettānaṃ yasaṃ na dassanti, dhammavubbhāya
vinicchayaṭṭhāne pi paṇḍite roḥārakusale mahallake amacce na ṭhappe-
santi, tabbiparītānaṃ¹⁴ pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tathārūpe
eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhappessanti, te rājakaṃmāni yeva yuttānaṃ ca
ajānantā n' eva taṃ yasaṃ ukklhipitūṃ sakkhissanti na rājakaṃmāni
nittharitūṃ, te asakkontā kammaḍḍuraṃ chaḍḍessanti¹⁵, mahallakāpi
paṇḍitāmaccā yasaṃ alabhantā kiccāni nittharitūṃ samattāpi¹⁶ kiṃ
ambhākaṃ etehi, mayāṃ bālurakā jāte, albhāntarikā taruṇadārakā

¹ C¹ khuddasāṃkhuddakā. ² C¹ omits adātukānaṃ na dassanti. ³ both MSS.
-si. ⁴ both MSS. -dhamme. ⁵ C¹ pavēṇi-. C² pavēṇi-. ⁶ C¹ kammaṇā.
⁷ C¹ -pari-. ⁸ C¹ omits mahallake ... chaḍḍessanti.

hāsupine disvā bhīto brāhmaṇānaṃ ārocesim, brāhmaṇā 'kakkhaḷā'¹ mahārāja supinā, etesaṃ paṭighātanatthāya sabbacatukkena yaṇṇaṃ yajissāmā' 'ti yaṇṇaṃ sajjenti, bahū paṇā maraṇabhayaṭṭhitā, tumhe va' sadevake loke aggapuggalo, atitānāgatapaccuppannaṃ upādāya n' atthi so neyyadhammo yo vo nānamukhe āpāthaṃ² nāgacchati, etesaṃ me supinānaṃ nipphattiṃ kathetha Bhagavā' 'ti. „Evaṃ etaṃ mahārāja, sadevake loke maṃ ṭhapetvā aṇṇo etesaṃ supinānaṃ antaraṃ vā nipphattiṃ vā³ jānitum samattho nāma n' atthi, ahaṇ te kathessāmi, api ca kho tvaṃ diṭṭhaniyāmen' eva supine kathehiṭi". „Sādhū bhante" ti rājā diṭṭhaniyāmen' eva kathento

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharāṇī ca apākacandanaṃ
 Lāpūni sīdanti silā plavanti
 maṇḍūkiyo⁴ kaṇhasappe gilanti
 kākaṃ suvaṇṇā parivārayanti
 tasā vakā eḷakānaṃ bhayā hīti

imaṃ mātikaṃ nikkhipitvā kathesi. „Kathaṃ bhante, ekaṃ tāva supinaṃ evaṃ addasaṃ: cattāro aṇjanavaṇṇā⁵ kāḷausabhā 'yujjhissāmā' 'ti catūhi' disāhi rājāṇaṃ āgantvā 'usabhayuddhaṃ passissāmā' 'ti mahājane sannipatite yujjhanākāraṃ dassetvā naditvā gajjitvā ayujjhivā va paṭikkantā, imaṃ pathamaṃ supinaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko" ti. „Mahārāja, imassa vipāko n' eva tava na mama kāle bhavissati, anāgate pana adhammikānaṃ kapaṇarājūnaṃ⁶ adhammikānaṃ ca manussānaṃ kāle loke viparivattamāne kusale ossanne⁷ akusale ussanne lokassa parihānakāle, devo na sammā vassissati, meghapādā ca chijjissanti, sassāni milāyissanti, dubbhikkhaṃ bhavissati, vassitukāmā viya⁸ catūhi⁹ disāhi meghā utthahitvā itthikāhi ātape patthaṭṭanaṃ¹⁰ vihiḍḍinaṃ temanabhayena antopavesitakāle purisesu kuddālapitakabhatthesu¹¹ ālīnaṃ bandhanatthāya nikkhantesu vassanākāraṃ dassetvā gajjitvā vijjutā nicchāretvā te usabhā viya ayujjhivā avassitvā va palāyissanti, ayam etassa vipāko, tuyaṃ pana tappaccayā koci antarāyo n' atthi, anā-

¹ Ck -lā. ² Ck ca. ³ Cv apāthaṃ. ⁴ Ck omīta vā. ⁵ both MSS. maṇḍu-.

⁶ Ck -vanā, Cv -vaṇṇa. ⁷ both MSS. catūhi. ⁸ Cv -rājūnaṃ. ⁹ so both MSS. ¹⁰ both MSS. vassatu-, Cv adds catukāmā viya. ¹¹ Ck ātappetthacānaṃ.

¹² Ck -pitṭhaka-.

gataṃ ārabha diṭṭhasupino esa, brāhmaṇa pana attano jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsū¹ ti. Evaṃ Satthā supinassa nipphattiṃ kathetvā āha: „dutiyaṃ kathehi mahārāja“² ti. „Dutiyaṃ bhante evaṃ addasaṃ: khuddakā³ rukkhā c' eva gacchā ca paṭhaviṃ bhinditvā vidatthimattam pi ratanamattam pi anugantvā va pupphanti c'eva phalanti ca, imaṃ dutiyaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“⁴ ti. „Mahārāja, imassa vipāko lokassa parihīnakāle manussānaṃ parittāyukakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā tibbarāgā bhavissanti, asampattavayā va kumāriyo purisantarāṃ gantvā utuniyo c'eva gabbhiniyo ca hutvā puttadhītāhi vaḍḍhissanti, khuddakarukkhānaṃ pupphaṃ viya hi tāsāṃ utunibhāvo phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Tatiyaṃ kathehi mahārāja“⁵ ti. „Gāviyo bhante tadahujātānaṃ vacchānaṃ khīraṃ pivantiyo addasaṃ, ayaṃ me tatiyo supino, imassa ko vipāko“⁶ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva manussānaṃ jeṭṭhāpacyīkakkammassa naṭṭhakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā mātāpīṭṭusu vā sassusasuresu vā lajjāṃ anupaṭṭhapetvā sayam eva kuṭumbaṃ saṃvidahantā va ghāsacchādanamattam pi mahallakānaṃ dātukāmā dassanti adātukāmā na dassanti⁷, mahallakā anāthā asayaṃvasi⁸ dārake ārādhetvā jīvissanti tadahujātānaṃ vacchakānaṃ khīraṃ pivantā mahāgāviyo viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Catutthaṃ kathehi“⁹. „Dhuraṇhe bhante ārohaparīṇāhasampanne mahāgaṇe yugaparaparāya ayojetvā taruṇe godamme¹⁰ dhure yojente addasaṃ, te dhuraṃ vahituṃ asakkontā chaḍḍetvā atṭhaṃsu, sakatāni na ppavattīṃsu, ayaṃ me catuttho supino, imassa ko vipāko“¹¹ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva adhammikaṇṇarājūnaṃ kāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikaṇṇarājāno paṇḍitānaṃ pavenīkusalānaṃ¹² kamman¹³ nittharaṇasamatthānaṃ mahāmattānaṃ yasaṃ na dassanti, dhammasabbhāya vinicchayaṭṭhāne pi paṇḍite vohāraṇasale mahallake amacce na ṭhapesanti, tabbiparītānaṃ¹⁴ pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tathārūpe eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhapesanti, te rājakammāni yeva yuttānaṃ ca ajānantā n' eva taṃ yasaṃ ukkhipituṃ sakkhissanti na rājakammāni nittharituṃ, te asakkontā kammadhuraṃ chaḍḍessanti¹⁵, mahallakāpi paṇḍitāmaccā yasaṃ alabhantā kiccāni nittharituṃ samatthāpi¹⁶ kiṃ amhakaṃ etehi, mayaṃ bāhirakā jātā, abbhantarikā taruṇadārakā

¹ C^o khuddasamkhuddakā. ² C^k omits adātukāmā na dassanti. ³ both MSS. -si. ⁴ both MSS. -dhamme. ⁵ C^k paveni-, C^o pameṇi-. ⁶ C^o kamman. ⁷ C^k -pari-. ⁸ C^o omits mahallake .... chaḍḍessanti.

jānissanti¹ uppannāni kammāni na karissanti, evaṃ sabbathāpi tesam rājūnam hāni yeva bhavissati, dhuraṃ vahitum asamatthānam vacchadammānam² dhure yojitakālo viya dhuravāhānam³ mahāgoṇānam yugaparamparāya ayojitakālo viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n'atthi. Pañcamam kathehīti⁴. „Bhante, ubhatomukhaṃ assaṃ addasaṃ, tassa dvisu passesu yavasaṃ⁵ denti, so dvīhi mukhehi khādati, ayaṃ me pañcama supino, imassa ko vipāko⁶ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṛājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikaḥarājāno adhammike lolamanusse vinicchaye ṭhappessanti, te pāpā puññesu anādarā bālā sabbhāyaṃ nisiditvā vinicchayaṃ deṇṭā ubhinnam pi atthapaccatthikānam hatthato lañcam gahetvā khādissanti asso viya dvīhi mukhehi yavasaṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n'atthi. Chatṭham kathehīti⁷. „Bhante, mahājano sataṣaḥassagghaṇikaṃ⁸ suvaṇṇapātiṃ sammajjitvā „idha passāvaṃ karohīti⁹ ekassa jarasigālassa upanāmesi, taṃ tattha passāvaṃ karontaṃ addasaṃ, ayaṃ me chaṭṭho supino, imassa ko vipāko¹⁰ ti. „Imassāpi vipāko anāgate yeva bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikaḥ va jātirājāno jātisampannānam kulaputtānam āsāmkāya yasaṃ na dassanti akulīne va vaddhessanti, evaṃ mahākulāni duggatāni bhavissanti lāmakakulāni issarāni, te ca kulīnapurisā jīvitum asakkontā 'ime nissāya jīviṣṣāma¹¹ ti akulīnānam dhītaro dassanti, iti tasmaṃ¹² kuladhītānam akulīnehi saddhiṃ saṃvāso jarasigālassa suvaṇṇapātiyaṃ passāvakaṇasadiṣo bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n'atthi. Sattamaṃ kathehīti¹³. „Bhante, eko puriso rajjūṃ vaṭṭetvā vaṭṭetvā¹⁴ pādamaṇḍale nikkhipati, tena nisinnapiṭṭhassa heṭṭhā sayitā ekā chāṭasigālī¹⁵ nassa ajānantass¹⁶ eva taṃ khādati, ev¹⁷ āhaṃ addasaṃ, ayaṃ sattama supino, imassa ko vipāko¹⁸ ti. „Imassa pi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi itthiyo purisalolā surālolā alamkāralolā visikhālolā āmisalolā bhavissanti, dussilā durācārā tā sāmikehi kasīgorakkhādīni kammāni katvā kicchena kasirena sambhataṃ dhanam jārehi saddhiṃ suram pivantā mālāgandhavilepanam dhārāyaṃ mānā anto gehe accāyikam pi kiccaṃ anoloketvā gehe parikkhepassa uparibhāgena chiddaṭṭhānehi pi jāre upadhārayamānā sve vapitabbayuttakam¹⁹ bijam pi koṭṭetvā²⁰ yāgubhattakhajjakāni sampādetvā khādamaṇā vilumpissanti heṭṭhā piṭṭhake nipannacchāṭasigālī viya vaṭṭetvā

¹ C^k - dhammānam. ² C^k dhurā-. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. -nīkaṃ.

⁵ C^k nāsaṃ. ⁶ both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. ⁷ C^v -hi. ⁸ C^v -yuttakam.

⁹ both MSS. koddhetvā.

vattetvā¹ pādamūle nikkhittarajjūṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Atthamaṃ kathehīti². „Bhante, rājadvāre bahūhi³ tucchakumbhehi parivāretvā ṭhapitaṃ ekaṃ mahantaṃ pūritakumbhaṃ addasaṃ, cattāro pi pana vanna catūhi⁴ disāhi catūhi⁵ anudisāhi ca ghaṭehi udakaṃ āharitvā āharitvā pūritakumbhaṃ eva pūrenti, pūritapūritaṃ udakaṃ uttaritvā palāyi, tato⁶ pi punappuna tatth' eva udakaṃ āsīncanti, tucchakumbhe olokento⁷ pi n' atthi, ayam me atthamo supino, imassa ko vipāko⁸ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi loko parihāyissati, rattham nirojaṃ bhavissati, rājāno duggatā kapaṇā bhavissanti, yo issaro bhavissati tassa bhaṇḍāgāre sataśahassamattā kahāpaṇā⁹ bhavissanti, te evaṃ duggatā sabbe janapade attano vapakamme kāressanti, upaddutamanussā sake kammante chaḍḍetvā rājūnaṃ nēva atthāya pubbaṇṇaparannāni ca vapantā rakkhantā layantā maddantā pavesantā ucchukkhetāni karontā yantāni karontā yantāni vāhentā phāṇitādīni pacantā pupphārāme phalārāme ca karontā tattha tattha nipphannāni pubbaṇṇādīni āharitvā raṇṇo koṭṭhāgāraṃ eva pūressanti, attano gehesu tucchakoṭṭhakesu olokentāpi na bhavissanti, tucchatucchakumbhe anoloketvā pūritakumbhe pūraṇasadisam eva bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Navamaṃ kathehīti¹⁰. „Bhante, ekaṃ pañcapadumasañchannaṃ gambhīraṃ sabbatotitthaṃ pokkharāṇiṃ addasaṃ, samantato dipadacatuppadā otaritvā tattha pāṇiṃ¹¹ pivanti, tassa¹² majjhe gambhīratthāne udakaṃ āvilaṃ, tīrapadesesu dipadacatuppadānaṃ akkamanaṭṭhāne acchaṃ vippasannaṃ anāvilaṃ, ev' āhaṃ addasaṃ, ayam me¹³ navamo supino, imassa ko vipāko¹⁴ ti. „Imassāpi anāgate eva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikaṃ bhavissanti, chandādivasena agatim-gacchantā rajjaṃ kāressanti, dhammena vinicchayaṃ nāma na dassanti, lañcavittakā bhavissanti dhanalolā, ratthavāsikesu nesaṃ khantimettānuddayaṃ nāma na bhavissanti, kakkhaḷā pharusā ucchuyante ucchugaṇṭhikā viya manusse pīlentā nānappakārehi¹⁵ balim uppādetvā dhanam gaṇhissanti, manussā balipīḷitā kiñci dātum asakkontā gāmanigamādayo chaḍḍetvā paccantaṃ gantvā vasaṃ kappessanti, majjhima janapado suṇṇo¹⁶ bhavissati¹⁷ paccanto ghanavāso seyyathāpi pokkharāṇiṃ majjhe udakaṃ āvilaṃ pariyaṇte vippasannaṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi.

¹ both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. ² both MSS. bahūhi. ³ both MSS. catūhi.

⁴ C^k tate, C^v tate corr. to tato. ⁵ C^k -tā. ⁶ C^k kapaṇā. ⁷ C^k pāṇiṃ. ⁸ C^k tasamā.

⁹ C^k ayameva. ¹⁰ both MSS. -kāre. ¹¹ both MSS. suṇṇā. ¹² C^k bhavissanti.

Dasamaṃ kathehīti¹. „Bhante, ekissā yeva kumbhiyā paccamānaṃ odanaṃ apākaṃ addasaṃ - apākaṃ ti vidāretvā vibhajitvā² ṭhapitaṃ viya, tiṃ³ ākārehi paccamānaṃ ekasmiṃ phasse⁴ atikilīno hoti ekasmiṃ uttandulo ekasmiṃ supakko ti -, ayam me dasaṃ supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikā bhavissanti, tesu adhammikesu rājayuttāpi brāhmaṇagahapatinegamajānapadāpīti samaṇabrāhmaṇe upādāya⁵ sabbe manussā adhammikā bhavissanti, tato nesaṃ āraḁkhadevatā balipaṭṭiggāhikā devatā rukkhadevatā ākāsaṭṭhadevatā ti evaṃ devatāpi adhammikā bhavissanti, adhammikaṛājūnaṃ rajje vātā visamā kharā vāyissanti, te ākāsaṭṭhakavimānāni kampessanti, tesu kampitesu devatā kupitā devaṃ vassitūṃ na dassanti, vassamāno pi sakalaraṭṭhe ekappahārena na vassissati, vassamāno pi sabbattha kasikammassa vā vappakammassa vā upakāro hutvā na vassissati, yathā ca raṭṭhe evaṃ janapade pi gāme pi ekatalākasare pi ekappahārena na vassissati, talākassa uparibhāge vassanto hetṭhābhāge na vassissati, hetṭhā vassanto upari na vassissati, ekasmiṃ bhāge sassaṃ ativassena nāsessati, ekasmiṃ avassanena⁶ milāpessati, ekasmiṃ sammā vassamāno sampādessati, evaṃ ekassa raṇṇo rajje vuttasassa nippakārā bhavissanti ekakumbhiyā odano viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ⁷ n' atthi. Ekādasamaṃ kathehīti⁸. „Bhante, satasahasagghaṇikāṃ⁹ candanasāraṃ pūṭitakkena¹⁰ vikkiṇanti¹¹ addasaṃ, ayam me ekādasamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate eva mayhaṃ sāsane parihāyante vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi paccayalolā alajjī bhikkhū bahū bhavissanti, te mayā paccayaloluppaṃ nimmathetvā kathitadhammadesanaṃ cīvarādicatupaccayaḥetu paresaṃ desessanti, paccayehi muccitvā tiṭṭhāraṇapakkhe¹² ṭhitā nibbānābhimukhaṃ katvā desetūṃ na sakkhissanti, kevalaṃ mama vyaṇṇaṇasampattiṃ c' eva madhurasaddaṃ ca sutvā mahagghāni cīvarādini dassanti c' eva dātukāmā¹³ ca hontīti desessanti, apare antaravīthi-catukkarājadvārādisu nisīditvā kahāpaṇaḍḍhapādamāsakarūpādini pi nissāya desessanti, iti mayā nibbānagghaṇakāṃ¹⁴ katvā desitaṃ dhammaṃ catuppaccayatthāya c' eva kahāpaṇaḍḍhakahāpaṇānaṃ¹⁵ atthāya ca vikkiṇitvā desetā satasahasagghaṇakāṃ¹⁶ candanasāraṃ pūṭitakkena

¹ C² vibhijitvā. ² so both MSS. instead of passe? ³ omit samaṇa-upādāya?

⁴ both MSS. avassante. ⁵ both MSS. -nikāṃ. ⁶ both MSS. pūṭiritakkena.

⁷ so both MSS. instead of -ṇante? ⁸ C² nitthā-? read: tiṭṭhakarāṇaṃ pakkhe?

⁹ C² adds ti, C² ni. ¹⁰ both MSS. -nakāṃ. ¹¹ both MSS. -ṇāni.

vikkīnantā viya bhavissanti, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Dvādasamaṃ kathehīti¹. „Bhante, tucchalāpūni udae sīdantāni addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṛāja-kāle loka viparivattante² yeva vipāko bhavissati, tadā hi rājāno jāti-sampannānaṃ kulaputtānaṃ yasaṃ na dassanti akulīnānaṃ yeva dassanti, te issarā bhavissanti itare daliddā, rājasammukhe pi rājadvāre pi amaccasammukhe pi vinicchayaṭṭhāne pi tucchalābusadisānaṃ akulīnānaṃ nēva kathā osīditvā ṭhitā viya niccalā suppatitṭhitā bhavissati, saṃghasannipātesu pi saṃghakammagaṇakammaṭṭhānesu c' eva patta-civarapariveṇādivinichchayaṭṭhānesu ca dussīlānaṃ pāpappuggalānaṃ nēva kathā niyyānikā³ bhavissati na lajjibhikkhūnaṃ⁴ ti evaṃ sabbathāpi tucchalāpusīdanakālo⁵ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Terasamaṃ kathehīti⁶ vutte „bhante mahantamahantā kūṭa-gārappamāṇā ghanasilā nāvā viya udae plavamānā⁷ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi tādise yeva kāle vipāko bhavissati, tadā hi adhammikaṛājāno akulīnānaṃ yasaṃ dassanti, te issarā bhavissanti kulīnā duggatā, tesu na keci gāravaṃ karissanti, itaresu yeva karissanti, rājasammukhe vā amaccasammukhe vā vinicchayaṭṭhāne vā vinicchayakusalānaṃ ghanasilāsadisānaṃ kulaputtānaṃ kathā na ogāhitvā patitṭhahissati, tesu kathentesu 'kiṃ ime kathentīti' itare parihāsaṃ eva karissanti, bhikkhusannipāte pi vuttappakāresu ṭhānesu n' eva pesale bhikkhū garukātabbe⁸ maññissanti nāpi tesam kathā pariyoḡa-hitvā patitṭhahissati, silānaṃ plavanakālo⁹ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Cuddasaṃ kathehīti¹⁰. „Bhante, khudda-kamadhukapupphapamāṇamaṇḍūkiyo mahante kaṇhasappe vegena anubandhitvā uppalanāle viya chinditvā chinditvā maṃsaṃ khāditvā gilantiyo addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi loka parihāyante anāgate eva vipāko bhavissati, tadā hi manussā tibbarāgādijātikā kilesānuvattikā hutvā tarunatarupānaṃ attano bhariyānaṃ vase vattissanti, gehe dāsakammakarādayo pi gomahisādayo pi hiraṇṇasuvannaṃ pi sabbaṃ tāsāṃ yeva āyattaṃ bhavissati, „asukāṃ hiraṇṇasuvannaṃ vā paricchadādiḷḷatāṃ¹¹ vā kahan“ ti vutte „yattha vā tattha vā hotu, kiṃ tuyh' iminā vyāpārena, tvaṃ mayhaṃ ghare santaṃ vā asantaṃ vā jānitukāmo jāto“ ti vatvā nānappakārehi akkositvā mukhasattīhi koṭṭetvā¹² dāsaceṭṭake viya vase katvā attano issariyaṃ pavattessanti, evaṃ

¹ C² -vattente?   ² C² niyyāni.   ³ C² lajjī-.   ⁴ C² corr. to -pūnīśīda-
C² -pūśīda-.   ⁵ C² palāva-.   ⁶ C² garū-.   ⁷ C² plavanamāṇakālo.   ⁸ both MSS,
paricche-.   ⁹ both MSS. koddhetvā.

madhukapupphapamāṇānaṃ maṇḍūkapotikānaṃ āsīvise kaṇhasappe gi-
lanakālo¹ viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Panna-
rasamaṃ kathehi². „Bhante, dasahi asaddhammehi samannāgataṃ
gāmagocaraṃ kākaṃ kaṇḍavanappanṇatāya suvaṇṇaṃ ti laddhanāme
suvaṇṇarājahamse parivārente addasaṃ, imassa ko vipāko³“ ti. „Imas-
sāpi anāgate dubbalarājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ
rājāno hatthisippādisu akusalā yuddhesu visāradā⁴ bhavissanti, te attano
rajjādivipattiṃ āsamkamānā samānajatīkānaṃ kulaputtānaṃ issariyaṃ
adatvā attano pādāmūlikanahāpakakappakādīnaṃ dassanti, jātigotta-
sampannakulaputtā rājakule patiṭṭhaṃ alabhamānā jīvikaṃ kappetuṃ
asamatthā hutvā issariye⁵ tthe jātigottahīne akulīne upatṭhahantā vica-
rissanti, suvaṇṇarājahamsehi⁶ kākassa parivāritakālo viya bhavissati,
itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Soḷasamaṃ kathehi⁷. „Bhante,
pubbe dīpino eḷake khādanti, ahaṃ pana eḷake dīpino anubandhitvā
murumurā⁸ ti khādante addasaṃ, ath' aññe tasā vakā eḷake dūrato va
disvā tasitā tāsappattā⁹ hutvā eḷakānaṃ bhayā palāyitvā gumbagaha-
nāni pavisitvā nilīyimsu, - hikāro pan' ettha nipātamattam eva - ¹⁰ ev'
āhaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko¹¹“ ti. „Imassāpi anāgate adhammika-
rājakāle yeva vipāko bhavissati, tadā hi akulīnā rājavallabhā¹² issarā
bhavissanti, kulīnā appaṇṇatā duggatā, te rājavallabhā¹³ rājānaṃ attano
kathaṃ gāhāpetvā vinicchayaṭṭhānādisu balavanto hutvā kulīnānaṃ
paveṇiāgatānaṃ¹⁴ khetṭavatthādīni 'amhākaṃ santakāni etāni¹⁵ abhi-
yujjhivā te 'na tumhākaṃ amhākaṃ' ti āgantvā vinicchayaṭṭhānādisu
vivadante¹⁶ vettalatādihi pahārāpetvā¹⁷ gīvāya gahetvā apakaddhāpetvā
'attano pamāṇaṃ na jānātha, amhehi saddhiṃ vivadatha, idāni vo raṇṇo
kathetvā hatthapādacchedanādīni kāressamā¹⁸ ti santaṃjessanti, te tesam
bhayena attano santakāni vatthūni 'tumhākaṃ yev' etāni¹⁹, gaṇhathā²⁰
ti niyyādetvā attano gehāni pavisitvā bhītā nipajjissanti; pāpabhikkhū
pi pesale bhikkhū yathārucaṃ vihetthessanti, te pesalā bhikkhū paṭi-
saraṇaṃ alabhamānā araṇṇaṃ pavisitvā gahanatṭhānesu nilīyissanti;
evaṃ hīnājacchehi c' eva pāpabhikkhūhi ca upaddutānaṃ jātimantaku-
laputtānaṃ c' eva pesalānaṃ bhikkhūnaṃ ca eḷakānaṃ bhayena tassa-
vakānaṃ²¹ palāyanakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'
atthi, ayam pi hi supino anāgataṃ nēva ārabha diṭṭho, brāhmaṇa pana

¹ C^v hilana-. ² so both MSS. ³ both MSS. -hamse. ⁴ C^v murū-. ⁵ C^k sap-
pattā. ⁶ so both MSS. ⁷ C^k vallabhā. ⁸ C^v pameṇi-, C^k paveṇi-. ⁹ C^k va-
dante. ¹⁰ C^v pahārā-. ¹¹ C^k yevatāni. ¹² both MSS. tasāvā-.

na dhammasudhammatāya taya sinehena kathayimsu, 'bahum dhanam labhissamā' ti āmisacakkhutāya jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsu¹ ti. Evam Sattthā solasannaṃ mahāsupinānaṃ nipphattiṃ² kathetvā „na kho mahārāja etarahi tvaṃ nēva ime supine addasa, porāṇakarājāno pi³ addasaṃsu, brāhmaṇāpi tesaṃ eva ime supine gahetvā yaññamattthake khipimsu, tato paṇḍitehi dinnena nayena gantvā Bodhisattaṃ pucchiṃsu, porāṇakāpi tesaṃ ime supine kathentā iminā niyāmena kathesun“ ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā c' eva samāpattiyo ca nibbatetvā Himavantapadesaṃ jhānakīlaṃ kilanto viharati. Tadā Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ iminā va niyāmena ime supine disvā brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā evaṃ evaṃ⁴ yaññaṃ yajitum ārabhiṃsu. Tesu purohitassa antevāsikanāṇavo⁵ paṇḍito vyatto ācariyaṃ āha: „ācariya, tumhehi mayaṃ tayo vede uggaṇhāpitā, nanu tesu 'ekam māretvā ekassa sotthikammassa karaṇaṃ nāma n' atthitī“⁶. „Tāta iminā upāyena amhākaṃ bahum dhanam uppajjissati, tvaṃ pana rañño dhanam rakkhitukāmo mañña“ ti. Māṇavo „tena hi ācariya tumhe tumhākaṃ kammaṃ karotha, ahaṃ tumhākaṃ santike kiṃ karissāmitī“ vicaranto rañño uyyānaṃ agamāsi. Tam divasaṃ nēva Bodhisatto pi tam kāraṇaṃ ñatvā „ajja mayi manussapathaṃ gate mahājanassa bandhanā mokkho bhavissatīti“ ākāseṇa gantvā uyyāne otaritvā suvaṇṇapaṭimā viya maṅgalasilātale nisīdi. Māṇavo Bodhisattaṃ upasāṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā paṭi-santhāraṃ akāsi. Bodhisatto pi tena saddhiṃ madhurapatisaṇthāraṃ katvā „kin nu kho māṇava rājā dhammena rajjaṃ karettīti“ pucchi. „Bhante, rājā nāma dhammiko, api ca kho pana naṃ brāhmaṇā atitthe pakkhaṃ dāpenti, rājā solasa supine disvā brāhmaṇānaṃ ārocesi, brāhmaṇā 'yaññaṃ yajissamā'

¹ C² nipphattiṃ   ² C² omits pi.   ³ so with M.S.   ⁴ C² antevadma-

'ti āradhā, kin nu kho bhante 'ayaṃ nāma imesaṃ supinānaṃ nipphattīti' rājānaṃ saññāpetvā tumhākaṃ mahājanaṃ bhayaṃ mocetum na vattatīti¹. „Mayaṃ kho māṇava rājānaṃ na jānāma, rājāpi amhe na jānāti, sace pana idhāgantvā puccheyya katheyyāma' assa mayāma² ti. Māṇavo „ahaṃ bhante ānessāmi, tumhe mamāgamaṇaṃ udikkhantā muhuttaṃ nisīdathā³ ti Bodhisattaṃ paṭijānāpetvā rañño santikaṃ gantvā „mahārāja eko ākāsa-cāriko tāpaso tumhākaṃ uyyāne otaritvā 'tumhehi diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ kathessāmīti' tumhe pakkosati⁴ āha. Rājā tassa kathaṃ sutvā tāvad eva mahantena parivārena uyyānaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno pucchi⁵: „tumhe kira bhante mayā diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ jānathā⁶ ti. „Ama mahārāja⁷ ti. „Tena hi kathethā⁸ ti. „Kathemi mahārāja, yathādiṭṭhe tāva supine maṃ sāvehīti⁹. „Sādhu bhante¹⁰ ti rājā

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharani ca apāka candanaṃ
 Lāpūni sīdanti silā plavanti -pe-
 tasā vakā eḷakānaṃ bhayā hīti 76.

vatvā Pasenadirañña kathitaniyāmaṇ' eva supine kathesi.

Bodhisatto pi tesāṃ idāni Satthārā kathitaniyāmaṇ' eva vitthārato nipphattiṃ kathetvā pariyoṣāne sayāṃ idāni kathesi: Vipariyāso vattati, na idha-m-atthīti¹, tatrāyaṃ attho: ayaṃ mahārāja imesaṃ supinānaṃ nipphatti², yaṃ paṇ' etaṃ tesāṃ paṭighātatthāya yaññakammaṃ vattati taṃ³ vipariyāso vattati, viparītato vattati, vipallāsena vattatīti vuttaṃ hoti, kiṃkāraṇa: imesaṃ hi nipphatti⁴ nāma lokassa viparivattakāle akāraṇassa kāraṇaṃ ti gahaṇakāle kāraṇassa akāraṇaṃ ti⁵ chaḍḍanakāle abhūtaṃ bhūtaṃ ti gaḥṇanakāle alajjīnaṃ ussanna-kāle lajjīnaṃ ca parihīnakāle bhavissati, na-y-idha-m-atthi, idāni pana tava vā

¹ both MSS. vaddhatīti. ² C^o pucche. ³ so both MSS. ⁴ C^k idhamatthīti corr. to idhadamatthīti. ⁵ both MSS. -ttiṃ. ⁶ both MSS. naṃ. ⁷ C^k omits gahana - - paṇ ti.

mama vā kāle idha imasmim purisayuge vattamāne etesaṃ nipphatti¹ n' atthi, tasmā etesaṃ paṭighātāya vattamānaṃ yaññakammaṃ vipallāsena vattati.

„Alan tena, n' atthi te itonidānaṃ bhayaṃ vā chambhittam vā“ ti mahāpuriso rājānaṃ samassāsetvā mahājanaṃ bandhanā mocetvā puna ākāse thatvā rañño ovādaṃ datvā pañcasu silesu patitthāpetvā „ito patthāya mahārāja brāhmaṇehi saddhiṃ ekato hutvā pasughātayaññaṃ nāma mā yajā“ 'ti dhammaṃ desetvā ākāsen' eva attano vasaṇatthānaṃ agamāsi. Rājāpi tassa ovāde tthito dānādāni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā „supinapaccayā te bhayaṃ n' atthi, hare taṃ yaññaṃ“ ti yaññaṃ hāretvā mahājanassa jivitaḍḍaṇaṃ datvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, māṇavo Sāriputto, tāpaso pana aham evā“ 'ti.

Parinibbute paṇa Bhagavati Saṃgītikāraḷā usabhārukkhādīni tīpi padāni Atthakathaṃ āropetvā lābhūti ādīni pañca padāni ekaṃ gāthaṃ katvā Ekani-pāṭapālīni āropesuṃ ti. Mahāsupinajātakaṃ.

8. Illisajātaka.

Ubho khañjā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto maccharisettthiṃ ārabba kathesi. Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharaṇaṃ nāma nigamo. Tatth' eko Maccharikosiyō nāma settthi asī-tikoṭṭivibhavo paṭivasati. So tinaggena telabindumattam pi n' eva paresaṃ deti na attanā paribbuñjati, iti tassa taṃ vibhava-jātaṃ n' eva puttadārādīnaṃ na samaṇabrāhmaṇānaṃ atthaṃ anubhoti, rakkhasa-pariggahītapokkharāṇi viya aparibhogāṃ tiṭṭhati. Satthā ekadivasaṃ paccūsasamaye mahākaruṇāsamaṇapattito vuṭṭhāya sakalalokadhātuyaṃ bodhaneyyabandhave olovento pañcacattālīsajojanamattthake vasantassa² settthino sapajjapatikassa sotāpatti-phalassa upanissayaṃ addasa. Tato purimataradivase³ rājānaṃ upatthāpetuṃ rājagehaṃ gantvā rājupatthānaṃ katvā āgacchanto ekaṃ chātājjhataṃ janapadamanussaṃ kummāsapū-ram kapallapūvaṃ khādantaṃ disvā tattha pipāsaṃ uppādetvā attano

¹ C* nipphattim. ² C^o adds tassa. ³ add settthi?

dūre Sakkharanigame maccharisettī 'kapallapūve khāḍissāmīti' aññesaṃ dassanabbhayena sattabhūmakapāsāde kapallapūve pacāpeti, tvaṃ tattha gantvā taṃ settīhiṃ dametvā nibbisevanāṃ katvā ubho pi jayampatike pūve ca khīrasappimadhuphāṇitādini ca gāhāpetvā attano balena Jetavanāṃ ānehi, ajjāhaṃ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre yeva nisidissāmi, pūveh' eva bhattakiccaṃ karissāmīti" āha. Thero „sādhū bhante" ti Satthu vacanāṃ sampañcchitvā tāvad eva iddhibalena taṃ nigamanāṃ gantvā tassa pāsādassa sihapañjaradvāre sunivatto supāruto ākāse yeva mañirūpakāṃ viya atthāsi. Mahāsettīhino therāṃ disvā va hadayamaṃsaṃ kampi. So „aḥaṃ evarūpānaṃ nēva bhayena imaṃ tñānaṃ āgato, ayaṃ ca āgantvā vātapānavāre tñito" ti gahetabbagaḥaṇaṃ¹ apassanto aggimbi pakkhittaloṇasakkharā viya roṣeṇa tatātataṃyanto evaṃ āha: „samaṇa ākāse thatvā thāva² kiṃ labhissasīti, ākāse apade padaṃ dassetvā caṃkamanto pi n' eva labhissasīti" āha. Thero tasmim yeva tñāne aparāparam caṃkami. Settīhi „caṃkamanto kiṃ labhissasi, ākāse pallaṃkena nisidamāno pi³ na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero pallaṃkaṃ ābhujitvā⁴ nisīdi. Atha naṃ „nirīṇa kiṃ labhissasi, āgantvā vātapānaummāre tñito pi na labhissasīti" āha. Thero ummāre atthāsi. Atha naṃ „ummāre tñito kiṃ labhissasi, dhupayanto pi na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo ekadhūmo ahoṣi. Settīhino akkhinaṃ sūciyā vijjhanakālo viya jātū, gahaḥ)- jhānabbhayena pana naṃ „pajjalanto pi na labhissasīti" evaṃ āha: „ayaṃ samaṇo sutthū laggo, aladdhā na gamissasīti, ekam aṇaṃ piṇḍaṃ dāpessāmīti" bhariyaṃ āha: „bhadde ekam khuddakapūvaṃ piṇḍaṃ sutthū naṃsa datvā uyyojehi naṃ" ti. Sā thokaṃ āva piṇḍhiṃ kapallapūvaṃ pakkhipi. Mahāpūvo hutvā sakalaṃ piṇḍaṃ pūsetvā⁵ vātapānavāre tñito Settīhi taṃ⁶ disvā „balaṃ taṃ piṇḍaṃ gahetaṃ bhāṇetvā⁷ eṇaṃ eva dabbikaṇṇena thokaṃ piṇḍhiṃ⁸ gahetvā pakkhipi. Pūvaṃ piṇḍaṃ pūvato mahantataro jāto. Evaṃ yaṃ yaṃ pūvato eva mahantataraṃ hanto va hoti. So nibbānaṃ bhariyaṃ āha bhaddaṃ maṇaṃ āvaṇa pūvaṃ dehitī". Tassa pūvato ekam piṇḍaṃ pūsetvā⁹ vātapānavāre tñito alliyimsu. Sā settīhi āha: „samaṇa pūvaṃ gahetaṃ piṇḍaṃ vātapānavāre kātum na sakkasīti". „Aḥaṃ kāmānaṃ¹⁰ eva pi nibbānaṃ bhariyaṃ Ubho jaṇā keṭṭiyāṃ gahetvā¹¹ vātapānavāre tñito¹² āvaṇaṃ hanto jāto Ath' aṇaṃ pūvato¹³ piṇḍaṃ pūsetvā¹⁴ vātapānavāre tñito¹⁵ āvaṇaṃ hanto pipāsā ca pacāsi". Tassa piṇḍaṃ pūsetvā¹⁶ vātapānavāre tñito āvaṇaṃ hanto

¹ Cf. gahaṇa. ² or with khaṇaṃ. ³ or with khaṇaṃ. ⁴ or with khaṇaṃ.

⁵ so both Mss. ⁶ Cf. an.

attho, pacchiyā saddhiṃ yeva imassa bhikkhussa dehitī¹. Sā pacchiṃ ādāya theram upasāmkami. Thero ubhinnaṃ pi dhammaṃ desesi, tinnaṃ ratanānaṃ guṇe katesi, „atthi dinnam, atthi yitthan“² ti dānādinaṃ phalaṃ gaganatale candaṃ viya dassesi. Tam sutvā pasanna-citto seṭṭhi „bhante āgantvā imasmiṃ pallaṃke nisiditva pūve paribhuñjathā“³ ti āha. Thero „mahāseṭṭhi, Sammāsambuddho ‘pūve khādisāmiti’ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre nisino, tumhākaṃ ruciyaṃ sati seṭṭhi bhariyaṃ pūve ca khirādini ca gaṇhāpetha, Satthu santikaṃ gamissāma“⁴ ti āha. „Kahaṃ pana bhante etarahi Satthā“⁵ ti. „Ito pañcacattālīsajojanamattake Jetavanavihāre seṭṭhīti“⁶. „Bhante kalam anatikkamitvā ettakaṃ addhānaṃ kathaṃ gamissāma“⁷ ti. „Mahāseṭṭhi, tumhākaṃ ruciyaṃ sati ahaṃ vo attano iddhibalena nessāmi, tumhākaṃ pāsāde sopānasisaṃ attano thāne yeva bhavissati, sopānapariyosānaṃ pana Jetavanadvārakoṭṭhake bhavissatīti uparipāsādā heṭṭhāpāsādā otaṇakālamattena vo Jetavanaṃ nessāmiti“⁸. So „sādu bhante“ ti sampajicchi. Thero sopānasisaṃ tath’ eva katvā „sopānapādamulāṃ Jetavanadvārakoṭṭhake hotū“⁹ ti adhiṭṭhāsi. Tath’ eva āhosi. Iti thero seṭṭhiṃ ca seṭṭhibhariaṃ ca uparipāsādā heṭṭhā otaṇakālato khippataraṃ Jetavanaṃ sampāpesi. Te ubho pi Satthāraṃ upasāmkamitvā kalam ārocesuṃ. Satthā bhattaggam pavisitvā pañnat-tabuddhāsane nisīdi saddhiṃ bhikkhusaṃghena. Mahāseṭṭhi buddhapamukhassa saṃghassa dakkhiṇodakaṃ adāsi, bhariyā Tathāgatassa patte pūvam patitṭhāpesi. Satthā attano yāpanamattam gaṇhi, pañcasatā bhikkhū pi tath’ eva gaṇhimsu. Seṭṭhi khīrasappimadhusakkharā dadamāno agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ bhattakiccaṃ nitṭhāpesi. Mahāseṭṭhi¹ pi saddhiṃ bhariyāya yāvadattham khādī². Pūvaṇaṃ pariyosānaṃ eva na paññāyati. Sakalavihāre bhikkhūnaṃ ca vighāsādānaṃ ca dinne pi pariyanto na paññāyati. „Bhante pūvam parikkhayaṃ na gacchatīti“³ Bhagavato ārocesuṃ. „Tena hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā“⁴ ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāraṭṭhāne chaḍḍayimsu. Ajjāpi taṃ thānaṃ Kapallapūvam⁵ pabbhāraṇte va paññāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāya⁶ Bhagavantaṃ upasāmkamitvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanaṃ akāsi, anumodanapariyosāne ubho pi sotāpattiphale patitṭhāya Satthāraṃ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānaṃ āruya attano pāsāde yeva⁷ pa-

¹ so both MSS. ² C^k khādī. ³ both MSS. gacchantīti. ⁴ C^k -pūva. ⁵ both MSS. hariyā. ⁶ C^v yosva.

tittāhimsu. Tato paṭṭhāya mahāsetṭhi asītikoṭṭidhanam Buddhāsāsa-
yeva vikiri. Punadvase Sammāsambuddho Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā
Jetavanam āgama bhikkhūnam Sugatovādam datvā gandhakuṭim pa-
visitvā patisallīno¹. Sāyaṇhasamaye dhammasabhāyam sannipatitvā
bhikkhū „passathāvuso Mahāmoggallānattherassānubhāvam, macchari-
setṭhim muhuttēna dametvā nibbisevanam katvā pūve gāhāpetvā Jeta-
vanam ānetvā Satthu sammukham katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesi, aho
mahānubhāvō thero“ ti therassa guṇakatham kathentā nisīdimsu.
Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarabi kathāya sannisinnā“
ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „bhikkhave kuladamakena nāma
bhikkhunā kulam aviheṭhetvā akilametvā pupphato reṇum gaṇhantena
bhamarena viya upasāmkamitvā Buddhagūṇe jānāpetabban“ ti vatvā
theram pasāmsanto

Yathāpi bhamaro puppham vaṇṇagandham aheṭṭhayan
paleti rasam ādāya evam gāme munī care ti (Dhp. v. 49)

imaṃ Dhammapade gātham vatvā uttarim pi therassa guṇam pakā-
setum „na bhikkhave idān' eva Moggallānena maccharisēṭṭhi damito,
pubbe pi tam dametvā kammaphalasambandham jānāpesi yevā“ ti vatvā
atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bārāṇasiyam Illiso nāma setṭhi ahosi asītikoṭṭivibhavo purisa-
dosasamannāgato khaṇḍo kuṇi² visamaakkhimaṇḍalo assaddho
appasanno macchari, n' eva aññesaṃ deti na sayam paribhuñ-
jati, rakkhasapariggahītapokkharāṇi viy' assa geham ahosi.
Mātāpitāro pan' assa yāva sattamā kulaparivaṭṭā³ dāyaka dā-
napatino. So setṭhiṭṭhānam labhitvā yeva kulavaṃsaṃ nāsetvā
dānasālam jhāpetvā yācake pothetvā nikkadḍhitvā dhanam eva
saṇṭhapeti. So ekadivasam rājupatṭhānam katvā attano gharam
āgacchanto ekaṃ maggakilaṇṇam janapadamanussaṃ ekaṃ su-
rāvārakam⁴ ādāya piṭṭhake nisīditvā ambilasurāya kosakam⁵
pūretvā⁶ pūtimacchakena uttaribhaṇṇena pivantaṃ disvā suram

¹ C^v -no. ² so both MSS. ³ both MSS. -parivaddhā. ⁴ C^k suravārakam.

⁵ both MSS. kosakam. ⁶ C^v sūretvā.

pātnkāmo hutvā cintesi: „sac' āhaṃ suraṃ pivissāmi mayi pivante bahū pivitukāmā bhavissanti, evam me dhanāparikkhayo' bhavissatīti“ so taṇhaṃ adhvāsento vicaritvā gacchante² kāle adhvāsetuṃ asakkonto vihatakappāso viya paṇḍusarīro ahosi dhamanisanthataगतatto jāto. Ath' ekadivasam gabbhaṃ pavisitvā mañcakam upagūhitvā³ nipajji. Tam enaṃ bhariyā upasamkamitvā pitthim parimajjitvā „kin te sāmi aphāsukan“⁴ ti pucchi. Sabbaṃ heṭṭhākathitaniyāmen' eva veditabbaṃ. „Tena hi ekakass' eva te pahonakam⁵ suraṃ karomīti“ puna vutte „gehe surāya kāriyamānāya bahū paccāsimānti, antarāpaṇato āharāpetvāpi na sakkā idha nisinnena pātun“ ti māsakamattaṃ datvā antarāpaṇato surāvārakam āharāpetvā cetakena gāhāpetvā nagarā nikkhamma naditiraṃ gantvā mahāmaggasamīpe ekam gumbaṃ pavisitvā surāvārakam ṭhapāpetvā „gaccha tvan“ ti cetakam dūre nisīdāpetvā kosakam pūretvā suraṃ pātum ārabhi. Pitā pan' assa dānādīnaṃ puññānaṃ katattā devaloke Sakko hutvā nibbato, so tasmim khane „pavattati nu kho me dānaṃ udāhu no“ ti āvajjento tassa appavattim puttassa ca⁶ kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācake nikkadḍhitvā macchariyabhāvena patitthāya 'aṇṇesaṃ dātabbaṃ bhavissatīti' bhayena gumbaṃ pavisitvā ekakass' eva suraṃ pivanabhāvaṃ ca disvā „gacchāmi, taṃ saṃkhobhetvā dametvā kammaphalasambandhaṃ jānāpetvā dānaṃ dāpetvā devaloke nibbattanārahaṃ karomīti“ manussapathaṃ otaritvā Illīsaṣeṭṭhinā nibbisesaṃ khañjakuṇim visamacakkhulaṃ attabhāvaṃ nimminitvā Rājagahanagaraṃ pavisitvā rañño nivesanadvāre ṭhatvā attano āgatabhāvaṃ ārocāpetvā „pavisatū“⁷ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā atthāsi. Rājā „kim mahāseṭṭhi avelāya⁸ āgato sīti“ āha. „Āgato 'mhi deva, ghare me asitikoṭimattaṃ dhaṇaṃ atthi, taṃ devo āharāpetvā attano bhaṇḍāgāre pūrāpetū“ ti. „Alaṃ mahāseṭṭhi, tava

¹ both MSS. dhanam-. ² C^v repeats gacchante. ³ C^v upabhuhitva. ⁴ C^v ahāsukan. ⁵ C^v pagona-. ⁶ omit ca? ⁷ C^k velāya.

dhanato ambhākaṃ gehe bahutaraṃ dhanan¹ ti. „Sace deva tumhākaṃ kammaṃ n' atthi yathāruciyaṃ naṃ gahetvā dānaṃ dammīti². „Dehi setṭhīti³. So „sādhu deva⁴ 'ti rājānaṃ vanditvā nikkhamitvā Illīsa-setṭhino gehaṃ agamāsi. Sabbe upatṭhākamanussā parivāresuṃ, eko pi „nāyaṃ Illīso⁵ ti jānitum samatto atthi, so gehaṃ pavisitvā ante ummāre thatvā dovārikaṃ pakkosāpetvā „yo añño mayā samānarūpo āgantvā 'mam' etaṃ gehaṃ' ti pavisitum āgacchati taṃ piṭṭhiyaṃ paharitvā nīhareyyātha⁶ 'ti vatvā pāsādaṃ āruya mahārahe āsane nisīditvā setṭhibhariyaṃ pakkosāpetvā sitākāraṃ dassetvā „bhadde dānaṃ demā⁷ 'ti āha. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā va setṭhibhariyā⁸ ca puttadhītaro ca dāsakammakārā ca „ettakaṃ kālānaṃ 'dānaṃ demā⁹ 'ti cittaṃ eva n' atthi, ajja pana suraṃ pivitvā muducitto hutvā dātukāmo jāto bhavissatīti¹⁰ vadimsu. Atha naṃ setṭhibhariyā „yathāruciyaṃ detha sāmīti¹¹ āha. „Tena hi bherivādakaṃ pakkosāpetvā 'suvannarajatamanimuttādīhi atthikā Illīsa-setṭhissa gharaṃ gacchantū' ti sakalanagare bheriṇ caṇḍāpehīti¹². Sā tathā kāresi. Mahājano pacchipasibbakādīni gahetvā gehadvāre sannipati. Sakko sattaratanaṃ gabbhe vivarāpetvā „tumkākaṃ dammi, yāvadatthaṃ gahetvā gacchathā¹³ 'ti āha. Mahājano dhanāṃ nīharitvā mahātale rāsiṃ katvā ābhatabhājanāni pūretvā gacchati. Aññatara janapadamanusso Illīsa-setṭhino goṇe tass' eva rathe yojetvā sattahi ratanehi pūretvā nagarā nikkhamma mahāmaggaṃ paṭipajjitvā tassa gumbassa avidūrena rathaṃ pesento „vassasataṃ jīva sāmī Illīsa-setṭhi¹⁴, taṃ¹⁵ nissāya dāni me yāvajīvaṃ kammaṃ akatvā jīvitabbaṃ jātāṃ, tav' eva ratho tav' eva goṇā tav' eva gehe satta ratanāni n' eva mātaraṃ dinnā¹⁶ na pitarā taṃ nissāya laddhāni sāmīti¹⁷ setṭhino guṇakathaṃ kathento gacchati. So taṃ saddaṃ sutvā bhītatasito cintesi: „ayaṃ mama nāmaṃ

¹ both MSS. -bhariyāya. ² Ck -setṭhī. ³ Ck naṃ. ⁴ so both MSS. instead of dinnāni.

gahetvā idaṇ c' idaṇ ca vadati, kacci nu kho raṇṇā¹ mama dhanam lokassa dinnan² ti gumbā nikkhamitvā goṇe ca rathan ca sañjānitvā „are ceṭaka, mayham gonā, mayham ratho“ ti vatvā gantvā goṇe nāsārajjuyam gaṇhi. Gahapatiko rathā oruyha „are duṭṭhaceṭaka³, Illīsamahāseṭṭhi sakalanagarassa dānam deti, tvam kiṃ ahoṣīti“ pakkhanditvā asanīm⁴ pātentō viya khandhe paharitvā ratham ādāya agamāsi. So puna kampamāno utthāya paṃsum puñjitvā vegena gantvā ratham gaṇhi. Gahapatiko otarivā kesesu gahetvā nāmetvā kapparappahārehi koṭṭetvā⁵ gale gahetvā āgataṃaggābhimukham khipitvā pakkāmi. Ettāvatāssa⁶ surāṃado chijji⁷. So kampamāno vegena nivesa-nadvāram gantvā dhanam ādāya gacchante „ambho, kiṃ nām⁸ etaṃ, kiṃ rājā mama dhanam vilumpāpetīti“ taṃ taṃ gantvā gaṇhāti, gahitagahitā paharitvā pādamūle yeva pātentī. So vedanāmatto geham pavisitum ārabhi, dvārapālā „are duṭṭhagahapati, kham pavisaṣīti“ vamsapesikāhi⁹ pothetvā gīvāya gahetvā niharimsu. So „thapetvā idāni rājānam n' atthi me aṇṇo koci paṭisaraṇan“ ti raṇṇo santikam gantvā „deva mama geham tumhe vilumpāpethā“ ti. „Nāham seṭṭhi vilumpāpemi, nanu tvam eva āgantvā 'sace tumhe na gaṇhatha aham mama dhanam dānam dassāmīti' nagare bheriṇ carāpetvā dānam adā-sīti“. „Nāham deva tumhākam santikam āgacchāmi, kiṃ tumhe mayham macchariyabhāvaṃ na jānātha, aham tiṇaggena tela-bindum pi na kassaci demi, yo dānam deti taṃ pakkosāpetvā vīmaṃsatha devā“ ti. Rājā Sakkaṃ pakkosāpesi. Dvinnaṃ janānam visesaṃ n' eva rājā jānāti na amaccā. Macchariya-seṭṭhi¹⁰ „kiṃ deva ayaṃ seṭṭhi, aham seṭṭhīti“ āha. „Mayam na sañjānāma, atthi tesaṃ¹¹ jānanako“ ti. „Bhariyā me devā“ ti bhariyam pakkosāpetvā „katāro te sāmiyo“ ti¹² pucchimsu. Sā „ayan“ ti Sakkass' eva santike atthāsi. Puttadhītarō

¹ C^k raṇṇo. ² C^k omits duṭṭha. ³ C^k āsanīm. ⁴ both MSS. koddhetvā.

⁵ C^k -ssā. ⁶ C^k chiddi. ⁷ C^k vasape-. ⁸ both MSS. -sotthim. ⁹ C^k tesaṃ.

¹⁰ C^k sāmiyāci.

dāsakammakare pakkosāpetvā pucchiṃsu. Sabbe Sakkass' eva santike tiṭṭhanti. Puna setṭhi cintesi: „mayhaṃ sīse piḷakā atthi kesehi paṭicchannā, taṃ kho pana kappako eva jānāti, taṃ pakkosāpessāmīti“ so „kappako maṃ deva sañjānātīti taṃ pakkosāpehīti“ āha. Tasmīṃ pana kāle Bodhisatto tassa kappako hoti. Rājā naṃ pakkosāpetvā „Illisasetṭhiṃ jānāsīti“ pucchi. „Sīsaṃ oloketvā sañjānissāmi devā“¹ ti. „Tena hi dvinnam pi sīsaṃ olokehīti“. Tasmīṃ khaṇe Sakko sīse piḷakaṃ māpesi. Bodhisatto dvinnam pi sīsaṃ olovento piḷakaṃ disvā „mahārāja, dvinnam pi sīse piḷakā atth' eva, nāhaṃ etesu ekassa sāmi-Illisa-bhāvaṃ sañjānitum sakkomīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Ubho khañjā ubho kuṇi ubho visamacakkhulā,
ubhinnaṃ¹ piḷakā jātā, nāhaṃ passāmi Illisaṃ ti. 77.

Tattha ubho ti dve pi janā, khañjā ti kuṇṭhapādā, kuṇīti kuṇṭhabatthā, visamacakkhulā ti visamaakkhimaṇḍalā kekarā, piḷakā ti dvinnam pi ekasmiṃ yeva sīsapadese ekasaṇṭhānā va piḷakā jātā, nāhaṃ passāmīti ahaṃ imesu ayaṃ nāma Illiso ti na passāmi, ekassa pi Illisabbhāvaṃ na jānāmīti avoca.

Bodhisattassa vacanaṃ sutvā setṭhi kampamāno dhanasakena satim paccupaṭṭhāpetum asakkonto tatth' eva papati. Tasmīṃ khaṇe Sakko „nāhaṃ mahārāja Illiso, Sakko 'ham asmīti“ mahatiyā liḷhāya ākāse aṭṭhāsi. Illisassa mukhaṃ puñjitvā udakena siñciṃsu. So uṭṭhāya Sakkaṃ devarājānaṃ vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ Sakko āha: „Illisa², idaṃ dhanam mama santakaṃ na tava, ahaṃ pi te pitā, tvaṃ mama putto, ahaṃ dānādīni puñṇāni katvā Sakkattaṃ patto, tvaṃ pana me vaṃsaṃ upacchinditvā adānasīlo hutvā macchariye paṭiṭṭhāya dānasālā jhāpetvā yācake nikkadḍhitvā dhanam eva saṇṭhapesi, taṃ n' eva tvaṃ paribhuñjasi³ na añño, rakkhasipariggahitaṃ

¹ C* ubhinnaṃ. ² C* omits Illisa. ³ C* bhuñjasi.

viya tiṭṭhati, sace me dānasālā pākatikaṃ katvā dānaṃ dassasi icc-etaṃ kusalaṃ, noce dassasi tabbaṃ¹ te dhanam antara-dhāpetvā iminā Indavajirena sīsāṃ chinditvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmā² 'ti. Illisasetṭhi maraṇabhayaena santajjito „ito paṭṭhāya dānaṃ dassāmīti“ paṭiññaṃ adāsi. Sakko tassa paṭiññaṃ gahetvā ākāse nisinnako³ va dhammaṃ desetvā taṃ silesu pa-tiṭṭhāpetvā sakatṭhānam eva agamāsi. Illiso pi dānādini puñ-ñāni katvā sagga-parāyano ahosi.

Satthā „na bhikkhave idān' eva Moggallāno macchariyasetṭhiṃ dameti, pubbe p' esa iminā damito yevā“⁴ 'ti vatvā imaṃ dhamma-de-sanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Illiso macchariyasetṭhi⁵ ahosi, Sakko devarāja Moggallāno, rāja Ānando, kappako pana aham evā“ 'ti. Illisajātakaṃ.

9. Kharassarajātaka.

Yato viluttā ca hatā ca gāvo ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto aṇṇatarāṃ amaccaṃ ārabha kathesi. Kosalaraṇṇo kira eko amacco rājānaṃ ārādetvā paccantagāme rājabaliṃ labhitvā corehi saddhiṃ ekato hutvā „aham manusse ādāya araṇṇaṃ pavisissāmi, tumhe gāmaṃ vilumpitvā upaddham mayhaṃ dadeyyāthā“ 'ti vatvā page va manusse sannipādetvā araṇṇaṃ gantvā coresu āgantvā gāviyo ghādetvā maṃsaṃ khāditvā gāmaṃ vilumpitvā gatesu sāyaṇhasamaye mahājanaparivuto āgacchati. Tassa na ciren' eva taṃ kammaṃ pāka-taṃ jātaṃ. Manussā raṇṇo ārocesuṃ. Rājā na⁶ pakkosāpetvā dosaṃ pa-tiṭṭhāpetvā suniggahitaṃ niggahetvā aṇṇaṃ gāmaḥhojakaṃ pesetvā Jetavanaṃ gantvā Bhagavato etaṃ atthaṃ ārocesi. Bhagavā „na ma-hārāja idān' ev' esa evaṃsilo, pubbe pi evaṃsilo yevā“ 'ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma-datte rajjaṃ kārente ekassa amaccassa paccantagāmaṃ adāsi. Sabbaṃ purimasadi-sam eva. Tadā pana Bodhisatto vanijjāya paccante vica-

¹ so both MSS. instead of sabbaṃ?

² C^v nisinnātika corr. to nisinnoko.

³ both MSS. -setṭhiṃ ⁴ C^v taṃ.

ranto tasmiñ gāmake nivāsañ kappesi. So tasmiñ gāmaabhojake sāyaṇhasamaye mahājanaparivārena bheriyā vajjamānāya āgacchante „ayaṃ duṭṭhabhojako corehi ekato hutvā gāmañ vilumpāpetvā coresu palāyitvā aṭavim pavitṭhesu idāni upasantūpasanto viya bheriyā vajjamānāya āgacchatīti“ imaṃ gātham āha:

Yato viluttā ca hatā ca gāvo
daḍḍhāni gehāni jano ca nīto
athāgamā puttahatāya putto
kharassaraṃ deṇḍimaṃ vādayanto 'ti. 78.

Tattha yato ti yadā, viluttā ca hatā cā 'ti vilumpitvā ca nītā maṃsaṃ khādanatthāya ca hatā ca, gāvo ti gorūpāni, daḍḍhānīti aggiṃ datvā jhāpitāni, jano ca nīto ti karamaragāhaṃ gahetvā nīto, puttahatāya putto ti hataputtāya putto nillajjo ti attho, chinnahirottappassa hi mātā nāma n' atthi, iti so tassā jīvanto pi hataputtatṭhāne tiṭṭhatīti hataputtāya putto nāma hoti, kharassaraṃ ti thaddhasaddaṃ, deṇḍimaṃ ti paṭabheriṃ.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya taṃ paribhāsi, na ciren' eva c' assa taṃ kammaṃ pākataṃ jātaṃ. Ath' assa rājā do-sānurūpaṃ niggahaṃ akāsi.

Satthā „na mahārāja idān' ev' esa evaṃsīlo, pubbe pi evaṃsīlo yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā amacco idāni amacco yeva, gāthāya udāhāra-kapaṇḍitamanusso pana aham evā“ 'ti. Kharassara-jātakaṃ.

10. Bhīmasenajātaka.

Yan te pavikatthitaṃ pure ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññataraṃ vikatthitaṃ bhikkhuṃ ārabba katesi. Eko kira bhikkhu „āvuso, amhākaṃ jātisamā jāti gottasamaṃ gottaṃ nāma n' atthi, mayaṃ evarūpe nāma mahākhattiyakule jātā, gottena vā kulapadesena vā amhehi sadiso n' atthi, amhākaṃ suvaṇṇarajatādīnaṃ anto n' atthi, dāsakammakarāpi no sālīmaṃsodanaṃ bhuñjanti, kāsika-vatthaṃ nivāsentī, kāsikavilepanaṃ vilimpanti, mayaṃ pabbajī-

etarahi evarūpāni lūkhāni bhojanāni bhuñjāma, lūkhāni cīvarāni dhāremā¹ 'ti theranavamaññimānaṃ bhikkhūnaṃ antare vikatthento jātiādivasena vāhento vācento vicarati. Ath' assa eko bhikkhu kulapadesaṃ parigaṇhitvā taṃ vikatthanabhāvaṃ bhikkhūnaṃ kathesi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso, asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā vikatthento vāhento² vicaratīti³ etassa agūnaṃ kathayimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁴ ti pucchitvā „imāya nāma⁵ 'ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva vikatthento vicarati, pubbe pi vikatthento vāhento vicaratīti⁶ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ nigamagāme udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāya disāpāmoḁkḁhassa ācariyassa santike tayo vede aṭṭhārasa vijjaṭṭhānāni uggahetvā sabbasippe nipphattiṃ patvā Culladhanuggahapaṇḁito nāma ahosi. So Takkaṣilato nikkhamitvā sabbasamayasippāni pariyesamāno Mahimsakarattḁhaṃ agamāsi. Imasmiṃ pana jātake Bodhisatto thokaṃ rasso oṇatākāro ahosi. So cintesi: „sac' āhaṃ kañci rājānaṃ upasaṃkamissāmi so 'evaṃ rassasarīro tvaṃ kiṃ amhākaṃ karissasīti¹ vakkhati, yaṃ nūnāhaṃ ārohapariṇāhasampannaṃ abhirūpaṃ ekaṃ purisaṃ phalakaṃ katvā tassa piṭṭhicchāyāya jīvikaṃ kappeyyaṃ² ti so tathārūpaṃ purisaṃ pariyesamāno Bhīmasenassa nāma³ ekassa tantavāyassa⁴ tantavitattḁhānaṃ⁵ gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ⁶ katvā „samma tvaṃ kiṃnāmo⁷ ti pucchi. „Ahaṃ Bhīmaseno nāma⁸ 'ti. „Kiṃ pana tvaṃ abhirūpo upadhisampanno hutvā imaṃ lāmakakammaṃ karosīti⁹. „Jīvitum asakkonto¹⁰ ti. „Samma mā etaṃ kammaṃ kari, sakala-Jambudīpe mayā sadiso dhanuggaho nāma n' atthi, sace panāhaṃ kañci rājānaṃ passeyyaṃ so maṃ 'evaṃ rasso ayaṃ kiṃ amhākaṃ karissatīti¹¹ kopeyya, tvaṃ rājānaṃ disvā 'ahaṃ dhanuggaho' ti vakkhasi, rājā te paribbayaṃ datvā

¹ C^k omits vāhento. ² C^k ntavāyassa. ³ C^k nantaṃvinanaṭṭhānaṃ, C^v tantaṃvinaṭṭhānaṃ. ⁴ C^k karissasīti.

vuttiṃ nibaddhaṃ dassati, ahan te uppannakammaṃ karonto tava piṭṭhicchāyā jīviṣāmi, evaṃ ubho pi sukhitā bhaviṣāma, karoḥi mama vacanan¹ ti āha. So „sādhū“² 'ti sampatiṇṇi. Atha naṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā sayāṃ Culladhanupaṭṭhāko³ hutvā taṃ purato katvā rājadvāre thatvā rañño ārocāpesi „āgacchatū“⁴ 'ti ca vutte ubho pi pavisitvā rājānaṃ vanditvā atṭhaṃsu, „kiṃkāraṇā āgat' atthā“⁵ 'ti ca vutte Bhīmaseno āha: „ahaṃ dhanuggaho, mayā sadiso sakala-Jambudīpe dhanuggaho n' atthīti“. „Kiṃ pana labhanto maṃ upaṭṭhahissasīti“⁶. „Addhamāse⁷ saḥassaṃ labhanto upaṭṭhahissāmi devā“⁸ 'ti. „Ayan te puriso kiṃ hotīti“. „Cullupaṭṭhāko devā“⁹ 'ti. „Sādhū, upaṭṭhahā“¹⁰ 'ti. Tato paṭṭhāya Bhīmaseno rājānaṃ upaṭṭhāti, uppannaṃ kiccaṃ pan' assa Bodhisatto va nītharati. Tena kho pana samayena Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ araṇṇe bahunnaṃ manussānaṃ saṅcaraṇamaggaṃ vyaggho chaḍḍāpeti, bahū¹¹ manusse gahetvā khādanti. Taṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā Bhīmasenaṃ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta tvaṃ vyagghaṃ gaṇhituṃ“ ti āha. „Deva, kiṃ dhanuggaho nāmāhaṃ yadi vyagghaṃ gahetuṃ na sakkomīti“. Rājā tassa paribbayaṃ datvā uyyojesi. So gharaṃ gantvā Bodhisattassa kathesi. Bodhisatto „sādhū samma gacchā“¹² 'ti āha. „Tvaṃ pana na gamissasīti“. „Ama na gamissāmi“¹³, upāyaṃ pana te ācikkhissāmīti“. „Ācikkha sammā“¹⁴ 'ti. „Tvaṃ vyagghassa vasaṇaṭṭhānaṃ sahasā ekako va mā agamāsi, jānapadamanusse pana sannipātetvā ekaṃ vā dve vā dhanusahassāni gāhāpetvā¹⁵ tattha gantvā vyagghassa utṭhitabhāvaṃ ñatvā palāyitvā ekaṃ gumbaṃ pavisitvā udarena nīpajjeyyāsi, jānapadā va vyagghaṃ pothetvā gaṇhissanti, tehi vyagghe gahite tvaṃ dantehi ekaṃ valliṃ chinditvā koṭiyaṃ gahetvā matavyagghassa santikaṃ gantvā 'bho ken' esa vyaggho mārito ti, ahaṃ imaṃ vyagghaṃ goṇaṃ

¹ so both MSS. instead of -dhanuggahup-. ² both MSS. -hissatīti. ³ both MSS. -so. ⁴ C^k bahū. ⁵ C^k upagamissāmi. ⁶ C^k gahā-.

viya valliya bandhitvā rañño santikaṃ nessāmīti valliṃ atthāya gumbaṃ pavīṭṭho, mayā valliya anābhatāya eva ken' esa mārito ti katheyyā' 'ti, atha te jānapadā bhītatasiṭā 'sāmi mā rañño ācikkhīti' bahuṃ dhanāṃ dassanti, vyaggho tayā gahito va bhavissati, rañño pi santikā bahuṃ dhanāṃ labhissasīti¹. So „sādhū“ 'ti gantvā Bodhisattena kathitanīyāmen' eva vyagghaṃ gahetvā araṇṇaṃ khemaṃ katvā mahājanaparivuto Bārāṇasīṃ āgantvā rājānaṃ disvā „gahito me deva vyaggho, araṇṇaṃ khemaṃ katan“ ti āha. Rājā tuṭṭho bahuṃ dhanāṃ adāsi. Pun' ekadivasāṃ „ekaṃ maggaṃ mahiso chaddāpetūti“ rañño ārocayīṃsu. Rājā tath' eva Bhīmasenaṃ pesesi. So Bodhisattena dinnanayena vyagghaṃ viya tam pi gahetvā āgañchi. Rājā puna bahuṃ dhanāṃ adāsi. Mahantaṃ issariyaṃ jātāṃ. So issariyamadamatto Bodhisatte avaṇṇaṃ katvā tassa vacanaṃ na gaṇhāti, „nāhaṃ taṃ nissāya jīvāmi; kiṃ tvaṃ nēva puriso“ ti ādīni pharusavacanāni vadati. Atha katipāhaccayen' ev' eko sapattarājā āgantvā Bārāṇasīṃ uparundhitvā „rajjāṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti rañño sāsanam pesesi. Rājā „yujjhāhīti“ Bhīmasenaṃ pesesi. So sabbanāhasannaddho bhaṭavesāṃ gahetvā susannaddhassa² vāraṇassa piṭṭhe nisīdi. Bodhisatto pi tassa maraṇabhayena sabbasannāhasannaddho Bhīmasenass' eva pacchimāsane nisīdi. Vāraṇo mahājanaparivuto nagaradvārena nikkhamitvā³ saṃgāmasīsaṃ⁴ pāpuṇi¹. Bhīmaseno yuddhabherisaddaṃ sutvā va kampitūṃ āraddho. Bodhisatto „idān' esa hatthipiṭṭhā patitvā marissasīti“² hatthito apatanatthaṃ Bhīmasenaṃ yottena parikkhipitvā gaṇhi. Bhīmaseno sampahāraṭṭhānaṃ disvā maraṇabhayatajjito sarīraṇaṃ jena hatthipiṭṭhaṃ dūsesi. Bodhisatto „na kho te Bhīmasena purimena pacchimaṃ sameti, tvaṃ pubbe saṃgāmayodho viya ahoṣi, idāni hatthipiṭṭhaṃ dūsesīti“³ vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

¹ Ck -īī, C^v -ni. ² so both MSS.

Yan te pavikatthitaṃ pure
 atha te pūtisarā sajanāti pacchā
 ubhayaṃ na sameti Bhīmasena
 yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññān ti. 79.

Tattha yan te pavikatthitaṃ pure ti yan tvaṃ pubbe kiṃ tvaṃ yeva puriso nāham¹ pi saṅgāmayodho ti vikatthitaṃ vambā² vacanāṃ vuttarā idaṃ³ tva ekaṃ, atha te pūtisarā sajanāti pacchā atha te ime pūtibhāvena sarāṇabhāvena ca pūtisarā ti laddhanāma sariravalaññadhārā⁴ sajanāti valaṇṇajanti paggharanti, pacchā ti tato pure vikatthitato aparabhāge idāni imasmīṃ saṅgāmasāse ti attho, ubhayaṃ na sameti Bhīmasenā ti idāni Bhīmasena ubhayaṃ na sameti, katarāṃ: yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññān, yā ca pure kathitā yuddhakathā yaṃ ca te idāni vihaññān kilamatho hatthipiṭṭhaṃ dūsanā-kārappatto vigāto ti attho.

Evam Bodhisatto taṃ garahitvā „mā bhāyi samma, kasmā mayi ṭhite vihaññāsaṃti“ Bhīmasenaṃ hatthipiṭṭhito otāretvā „nahāyitvā geham eva gacchā“ 'ti uyyojetvā „ajja mayā pākāṭena bhavitum vaṭṭatīti“ saṅgāmaṃ pavisitvā unnaditvā bala-kotṭhakaṃ bhinditvā sapattarājānaṃ jiyagāhaṃ gāhāpetvā Bārāṇasirañño santikaṃ agamāsi. Rājā tuṭṭho Bodhisattaassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya Culladhanuggahapaṇḍito ti sakala-Jambudīpe pākāṭo ahosi. So Bhīmasenassa paribbayaṃ datvā sakatṭhānaṃ eva pesetvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa bhikkhu vikattheti⁵, pubbe pi vikattheti yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā Bhīmaseno vikatthitabhikkhu ahosi, Culladhanuggahapaṇḍito pana aham evā“ 'ti. Bhīmasena-jātakāṃ. Varaṇavaggo aṭṭhamo.

¹ C² nāha aham, C¹ tāha aham. ² C¹ vambā. ³ C¹ idan. ⁴ C² -valaṇṇajāna dhārā, C¹ -valaṇṇajamdhārā. ⁵ both MSS. vikatthoti.

vassānaṃ catumāsanaṃ¹ tatth' eva vasanatthāya paṭiññaṃ gahetvā nimantesi. Te tato paṭṭhāya rājagehe yeva bhuñjitvā uyyāne vasanti. Ath' ekadivasanaṃ nagare surānakkhattaṃ nāma ahosi. Rājā „pabbajitānaṃ surā dullabhā“ ti bahuṃ uttamaṃ suraṃ dāpesi. Tāpasā suraṃ pivitvā uyyānaṃ gantvā surāmadamattā hutvā ekacce utṭhāya naccimsu ekacce gāyimsu ekacce naccitvā gāyitvā khāriyādīni avattharitvā niddāyitvā² surāmade chinne pabujjhitvā taṃ³ attano vippakāraṃ sutvā disvā „na amhehi pabbajitasārappaṃ katan“ ti roditvā paridevitvā „mayaṃ ācariyena vinābhūtattā evarūpaṃ pāpaṃ karimhā“⁴ 'ti taṃ khaṇaṃ yeva uyyānaṃ pahāya Himavantaṃ gantvā paṭisaṃmitaparikkhārā ācariyaṃ vanditvā nisīditvā „kin nu kho tātā manussapathe bhikkhāya akilamamānā sukhaṃ vasittha samaggavāsaṃ ca pana vasitthā“⁵ 'ti pucchitā „ācariya sukhaṃ vasiṃha, api ca kho mayaṃ apātabbayuttakaṃ pivitvā visaññibhūtā satim paṭṭhāpetum asakkontā gāyimha c' eva naccimhā“⁶ 'ti etam atthaṃ ārocentā imaṃ gāthaṃ samutṭhāpetvā āhaṃsu:

Apāyimha anaccimha agāyimha rudimha ca,
visaññakaraṇiṃ pītva⁷ diṭṭhā nāhumha vānarā ti. 80.

Tattha apāyimhā 'ti suraṃ pivimha, anaccimhā 'ti taṃ pivitvā⁷ hatthapāde laṅentā naccimha, agāyimhā 'ti mukhaṃ vivaritvā⁸ āyatakena sareṇa gāyimha, rudimha cā 'ti puna vipphaṇṇasārino evarūpaṃ nāma amhehi katan ti rodimha, diṭṭhā nāhumha vānarā ti evarūpaṃ saññāvināsanato visaññikaraṇiṃ suraṃ pivitvā etad eva sādhu yaṃ vānarā nāhumhā 'ti, evaṃ te attano agūṇaṃ kathesum.

Bodhisatto „garusaṃvāsarahitānaṃ nāma evarūpaṃ hoti yevā“ 'ti te tāpase garahitvā „puna evarūpaṃ mā karitthā“ 'ti tesāṃ ovādaṃ datvā aparihīnājjhāno Brahmaloḥa-parāyano ahosi.

¹ C^v cātu-. ² both MSS. niddāyitvā. ³ C^k nai. ⁴ both MSS. vasitvā.

⁵ so both MSS. instead of naccimha cā? ⁶ C^v pītthā, C^k pītva. ⁷ C^v pivitthā.

⁸ C^v vivaritthā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
— ito paṭṭhāya hi „anusandhiṃ ghaṭetvā“ ti idaṃ pi na vakkhāma —
„Tadā isigaṇo Buddhaparisā ahosi, gaṇasatthā pana aham evā“¹ ti.
Surāpānajātakaṃ.

2. Mittavindajātaka.

Atikkamma ramaṇakaṃ ti. Idaṃ Satthā Jētavane viha-
ranto ekaṃ dubbacabhikkhū ārabba kathesi. Imassa pana
Jātakassa Kassapasammāsambuddha-kālikaṃ vatthūṃ Dasanipāte Mahā-
mittavindakajātake āvibhavissati.

Tadā pana Bodhisatto imaṃ gātham āha:

Atikkamma ramaṇakaṃ¹ sadāmatthaṃ ca dūbhakaṃ
sv-āsi pāsāṇamāsīno² yasmā jīvaṃ na mokkhasīti. 81.

Tattha ramaṇakaṃ³ ti tasmiṃ kāle phalīkassa nāmaṃ, phalīkapāsādaṃ⁴
ca atikkanto sīti dīpeti, sadāmatthaṃ cā⁵ 'ti rajatassa nāmaṃ, rajatapāsādaṃ ca
atikkanto sīti dīpeti, dūbhakaṃ ti maṇino nāmaṃ, maṇipāsādaṃ ca atikkanto
sīti dīpeti, sv-āsīti so si tvaṃ, pāsāṇamāsīno ti, uracakaṃ nāma pāsāṇa-
mayam vā hoti maṇimayaṃ vā, taṃ pana pāsāṇamayaṃ, so ca tena āsīno abhi-
nīvittho ajjhottaṇo⁶, tasmā pāsāṇena āsinattā⁷ pāsāṇāsīno ti vattabbe vyañjana-
sandhivasena makāraṃ ādāya pāsāṇamāsīno ti vuttaṃ, pāsāṇam vā āsīno taṃ
uracakaṃ āsajja pāpunītvā thīto ti attho, yasmā jīvaṃ na mokkhasīti
yasmā uracakkā yāva te pāpaṃ na khyati tāva jīvanto yeva na mucissasi taṃ
āsīno sīti.

Imaṃ gātham vatvā Bodhisatto attano devaṭṭhānaṃ⁸ yeva
gato. Mittavindako pi uracakaṃ ukkhipitvā mahādukkhaṃ
anubhavamāno pāpakamme parikkhīṇe yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā⁹ Mittavindako dubbacabhikkhū ahosi, devarājā pana aham evā“
'ti. Mittavindajātakaṃ.

¹ C* rapīṇikaṃ. ² both MSS. pāsāṇamā-. ³ C* ramaṇakaṃ. ⁴ C* phalīkassa
nāmaṃ phalīkassa phalīkapāsādaṃ. ⁵ C* ajjhe-. ⁶ C* āsinattā, C* āsinantā.
⁷ C* devasanaṭṭhānaṃ, C* devaṭṭhāna. ⁸ C* omits tadā.

3. Kāḷakannijātaka.

Mitto have sattapadena hotīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam Anāthapiṇḍikassa mittam ārabha kathesi. So kira Anāthapiṇḍikena saddhim sahapamsukīlito ekācariyass' eva santike uggahitasippo nāmena Kāḷakannī¹ nāma. So gacchante² kāle duggato hutvā jivitum asakkonto setṭhino santikam agamāsi. So tam samassāsetvā paribbayaṃ datvā attano kuṭumbaṃ paṭicchāpesi. So setṭhino upakārako hutvā sabbakiccāni karoti. Tam setṭhissa santikam āgatakāle „tiṭṭha Kāḷakannī, nisīda Kāḷakannī³, bhuñja Kāḷakannīti“ vadanti. Ath' ekadivasam setṭhino mittāmaccā setṭhim upasamkamitvā evam āhimsu: „mahāsetṭhi, mā etaṃ tava santike kari, 'tiṭṭha Kāḷakannī, nisīda Kāḷakannī⁴, bhuñja Kāḷakannīti' hi iminā saddena yakkho pi palāyeyya, na c' esa tayā samāno, duggato durupeto⁵, kim te iminā“ ti. Anāthapiṇḍiko „nāmaṃ nāma vohāramattaṃ, na tam paṇḍitā pamāṇaṃ karonti, sutamaṅgalikena⁶ nāma bhavitum na vaṭṭati, na sakkā mayā nāmaṃ nāma nissāya sahapamsukīlitaṃ⁷ sahāyaṃ paricajitum“ ti tesam vacanaṃ anādāya ekadivasam attano bhogagāmaṃ gacchanto tam geharakkhakaṃ katvā agamāsi. Corā „setṭhi kira gāmakam gato, geham assa vilumpissāmā“ ti nānāvudhahatthā rattibhāge āgantvā geham parivāresum. Itaro pi corānaṃ nēva āgamaṇaṃ āsamkamāno aniddāyanto va nisīdi. So corānaṃ āgatabhāvaṃ natvā manusse pabodhetum „tvam samkham dhama, tvam ālāṅgam⁷ vādehīti“ mahāsamajjam karonto viya sakalanivesanaṃ ekasaddaṃ kāresi. Corā „suññaṃ gehaṃ ti dussutaṃ amhehi, idh' eva mahāsetṭhīti“ pāsānamuggarādini tatth' eva chaḍḍetvā palāyimsu. Punadivase manussā tattha tattha chaḍḍite pāsānamuggarādayo disvā samvegappattā hutvā „sace ajja evarūpo buddhisampanno gharavicārako nābhavissa corehi yathāruciya pavisitvā sabbageham viluttaṃ assa, imaṃ dāhamittaṃ nissāya setṭhino vadḍhi jātā“ ti tam pasamsitvā setṭhissa bhogagāmato āgatakāle sabbaṃ tam pavattim ārocayimsu. Atha ne setṭhi avoca: „tumhe evarūpaṃ mama geharakkhakaṃ mittam nikkadḍhāpetha, sac' āyaṃ tumbhakaṃ vacanena mayā nikkadḍhito assa ajja me kuṭumbaṃ kiñci nābhavissa, nāmaṃ nāma appamāṇaṃ hitacittam eva pamāṇaṃ“ ti tassa uttaritaraṃ paribbayaṃ datvā „atthi dāni me idam kathāpā-

¹ C^k kālakannī, C^v kālakannī. ² C^k -nto. ³ C^k kāla-. ⁴ C^k durū-. ⁵ C^v -maṅga-.

⁶ C^v -kīlitaṃ, C^k -kīlitaṃ. ⁷ so both MSS. instead of ālāṅgam?

bhatan“ ti Satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocesi. Satthā „na kho gahapati idān’ eva Kālakarṇi¹ mitto attano mittassa gharakuṭumbam rakkhati, pubbe pi rakkhī yevā“ ’ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāyaso seṭṭhi ahosi. Tassa Kālakarṇi nāma mitto ti sabbam paccuppannasadisam eva. Bodhisatto bhoga-gāmato āgato taṃ pavattiṃ sutvā „sace mayā tumhākaṃ vacanena evarūpo mitto nikkaḍḍhito assa aḷḷa me kuṭumbam kiñci nābhavissā“ ’ti vatvā imaṃ gātham āha:

Mitto have sattapadena hoti,
sahāyo pana dvādasakena hoti,
māsaddhamāsena ca ñāti hoti,
tatuttariṃ attasamo pi hoti,
so ’haṃ kathaṃ attasukhassa hetu
cirasatthunam² Kālakarṇiṃ jaheyyan ti. 82.

Tattha have ti nipātamattaṃ, mettāyatitī mitto, mettā paccupaṭṭhapeti³ sinehaṃ karotitī attho, so pan’ esa sattapadena hoti ekato sattapadavitharagamanamattena hotitī attho, sahāyo pana dvādasakena hotitī sabbakiccānaṃ ekato karaṇavasena sabbiriyāpathesu saha⁴ gacchatitī sahāyo, so pan’ esa dvādasakena hoti dvādasāhaṃ ekato nivāsena hotitī attho, māsaddhamāsena ’ti māseṇa vā addhamāsena vā, ñāti hotitī ñātisamo hoti, tatuttariṃ ti tato uttariṃ ekato vāseṇa attasamo pi hoti eva, jaheyyan ti evarūpaṃ sahāyaṃ kathaṃ jaheyyan ti mittarase guṇaṃ kathesi. Tato paṭṭhāya pana koci tassa’ antare vattā nāma nāhosi⁵.

Satthā imaṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kālakarṇi⁶ Anando ahosi, Bārāṇasiseṭṭhi pana uḷḷa evā“ ’ti. Kālakarṇijātakaṃ.

¹ C^o kālā-. ² so both MSS. instead of ciraṇuttham? ³ C^o -tṭhapeti ⁴ C^o saha.
⁵ C^o nāhosi. ⁶ C^o kalakarṇi, C^o kalakarṇi.

3. Kālakappañijātaka.

Mitto have sattapadena hotīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam Anāthapiṇḍikassa mittam ārabha katesi. So kira Anāthapiṇḍikena saddhim sahapamsukilīto ekācariyass' eva santike uggahitasippo nāmena Kālakappañi¹ nāma. So gacchante² kāle duggato hutvā jivitum asakkonto seṭṭhino santikam agamāsi. So tam samassāsetvā paribbayaṃ datvā attano kuṭumbam paṭicchāpesi. So seṭṭhino upakārako hutvā sabbakiccāni karoti. Tam seṭṭhissa santikam āgatakāle „tiṭṭha Kālakappañi, nisīda Kālakappañi³, bhuñja Kālakappañi⁴“ vadanti. Ath' ekadivasam seṭṭhino mittamaccā seṭṭhim upasamkamitvā evam āhamsu: „mahāseṭṭhi, mā etaṃ tava santike kari, 'tiṭṭha Kālakappañi, nisīda Kālakappañi³, bhuñja Kālakappañi⁴' hi iminā saddena yakkho pi palāyeyya, na c' esa tayā samāno, duggato durupeto⁵, kim te iminā“ ti. Anāthapiṇḍiko „nāmaṃ nāma vohāramattaṃ, na tam paṇḍitā pamāṇam karonti, sutamaṅgalikena⁶ nāma bhavatum na vaṭṭati, na sakkā mayā nāmaṃattaṃ nissāya sahapamsukilītam⁶ sabhāyaṃ paricajjituṃ“ ti tesam vacanam anādāya ekadivasam attano bhogagāmaṃ gacchanto tam geharakkhakam katvā agamāsi. Corā „seṭṭhi kira gāmakam gato, geham assa vilumpissamā“ ti nānāvudhahatthā rattibhāge āgantvā geham parivāresuṃ. Itaro pi corānaṃ nēva āgamanam āsamkamāno aniddāyanto va nisīdi. So corānaṃ āgatabhāvaṃ nātvā manusse pabodhetum „tvam saṃkham dhama, tvam ālāṅgam⁷ vādehīti“ mahāsamajjam karonto viya sakalanivesanam ekasaddam kāresi. Corā „suññam gehan“ ti dussutam amhehi, idh' eva mahāseṭṭhīti⁸ pāsānamuggarādini tatth' eva chaddetvā palāyimsu. Punadivase manussā tattha tattha chaddite pāsānamuggarādayo disvā samvegappattā hutvā „sace ajja evarūpo buddhisampanno gharavicārako nābhavissa corehi yathāruciya pavisitvā sabbageham viluttam assa, imam dalhamittam nissāya seṭṭhino vaddhi jātā“ ti tam pasamsitvā seṭṭhissa bhogagāmato āgatakāle sabbam tam pavattim ārocayimsu. Atha ne seṭṭhi avoca: „tumhe evarūpaṃ mama geharakkhakam mittam nikkaddhāpetha, sac' āyam tumhākam vacanena mayā nikkaddhito assa ajja me kuṭumbam kiñci nābhavissa, nāmaṃ nāma appamāṇam hitacittam eva pamāṇam“ ti tassa uttaritaram paribbayaṃ datvā „atthi dāni me idam kathāpā-

¹ C^k kālakappañi, C^v kālakappañi. ² C^k -nto. ³ C^k kāla-. ⁴ C^k durū-. ⁵ C^v -maṅga-

⁶ C^v -kilītam, C^k -kilīkam. ⁷ so both MSS. instead of ālāṅgam?

na laddham paribhūjitum, anāturo pana ubhayam p' etam sakkoti, citte ca kilesāture n' eva aladdham jhānādilābham upādetum sakkoti na laddham puna samāpattivāsena paribhūjitum ti, etasmim anārogye sati aladdho pi lābho na labbhati laddho pi niratthako hoti, asati pau' etasmim aladdho pi lābho labbhati laddho pi sātthako hoti ārogyam paramo lābho nāma, tam sabbapaṭhamam icchītabbham, idam ekam atthassa dvāram ti ayam ettha attho. silam cā 'ti ācārasīlarū, iminā lokuttaracārittam dasseti, vuddhānumatan ti guṇavuddhānam paṇḍitānam anumatan, iminā nānasampannānam¹ garūnam ovādām dasseti, sutaṃ cā ti kāraṇanissitam sutam, iminā imasmim loke atthanissitam bāhusaccam dasseti, dhammānuvattī cā 'ti tividhassa sucaritadhammassa anuvattanam, iminā duccaritadhammam vajjetvā sucaritadhammānuvattanabhāvam dasseti, alīnatā cā 'ti cittassa alīnatā anīcatā, iminā cittassa asaṃkocaṃ² paṇḍitabhāvam uttamabhāvam dasseti, atthassa dvārā pamukkhā chal³ ete ti attho nāma vaḍḍhi, tassa vaḍḍhisamkhātassa lokiyalokuttarassa⁴ atthassa ete pamukkhā uttamā cha dvārā upāyā adhigamamukhānti.

Evam Bodhisatto puttassa atthadvārapañham kathesi. So tato paṭṭhāya tesu chasu dhammesu vatti. Bodhisatto pi dānādīni puñṇāni katvā yathākammam gato.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā putto va paccuppanno putto, mahāseṭṭhi pana aham evā" 'ti. Atthassadvārajātakaṃ.

5. Kimpakkajātaka.

Āyatim⁵ dosam nānāyā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba kathesi. Aññataro kira kulaputto Buddhasāsane uram datvā pabbajito. Ekadivasam Sāvattihīyam piṇḍāya caranto ekam alamkātāitthim diavā ukkaṇṭhi. Atha nam ācariyupajjhāyā Satthu santikaṃ ānayimsu. Satthā „saccoṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti pucchitvā „saccoṃ" ti vutte „pañca kāmagaṇā nām'ete bhikkhu paribhogakāle ramaṇiyā, so pana nesam paribhogo⁶ nirayādisu paṭisandhidāyakattā kimpakkaphalaparibhogasādiso⁷ hoti, kimpakkaphalam nāma vaṇṇagandharasasampannam, khāditaṃ pana antāni khaṇḍevā jīvitaṃ pāpeti, pubbe bahujanā tassa dosam

¹ Cā nāna- ² Cā asaṃkoca. ³ so both MSS. ⁴ both MSS -raasi. ⁵ Cā ayati Cā ayati. ⁶ both MSS. paṭibhogo. ⁷ both MSS -sādisā.

adisvā vaṇṇagandharasesu bajjhivā tam phalaṃ paribhuñjitvā jīvitak-khayaṃ pāpuṇṇisū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sathavāho hutvā pañcahi sakatasatehi pubbantā aparantaṃ¹ gacchanto aṭavimukhaṃ patvā manusse sannipātetvā „imissā aṭaviyā visarukkā nāma atthi, mā kho maṃ anāpucchā pubbe akhāditapubbāni phalāni khāditthā“ 'ti ovadi. Manussā aṭaviṃ atikkamivā aṭavimukhe ekaṃ kimpakkarukkhaṃ phala-bhāranamitasākhaṃ addasaṃsu, tassa khandhasākhaṃ pattaphalāni saṇṭhānavañṇarasagandhehi ambasadisān' eva. Tesu ekacce vaṇṇagandharasesu bandhivā ambaphalasaññāya phalāni khādīsu, ekacce „sathavāhaṃ pucchivā khādissāmā“ 'ti gahetvā aṭṭhaṃsu. Bodhisatto taṃ ṭhānaṃ patvā gahetvā ṭhite² phalāni chaḍḍāpetvā ye khādamānā aṭṭhaṃsu te vamaṇaṃ kāretvā tesāṃ bhesajjaṃ adāsi. Tesu ekacce ārogā jātā, paṭhamam eva khādivā ṭhitaṃ pana jīvitakkhayaṃ pattā. Bodhisatto pi icchi-taṭṭhānaṃ sotthinaṃ gantvā lābhaṃ labhivā puna sakatṭhānaṃ eva āgantvā dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā taṃ³ vatthum kathetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gāthaṃ āha:

Āyatim dosam nāññāya yo kāme patisevati

vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti. 84.

Tattha āyatim dosam nāññāya 'ti anāgate dosam nāññāya ajānitvā ti attho, yo kāme patisevatīti yo vatthukāme ca kilesakāme ca patisevatī, vipākante hananti naṃ ti te kālā⁴ naṃ purisaṃ attano vipākasamkhāte ante nirayādisu uppannaṃ nānappakārena dukkhena saṃyojyamānā⁵ hananti, kathaṃ: kimpakkam iva bhakkhitaṃ yathā paribhogakāle vaṇṇagandharasa-sampattiyaṃ manāpāṃ kimpakkaphalaṃ anāgataṃ dosam adisvā bhakkhitaṃ ante hanati jīvitakkhayaṃ pāpetīti.

Evam paribhogakāle manāpāpi kāmā vipākakāle hanantīti desanaṃ yathānusandhiṃ pāpetvā saccāni pakāsesi. Ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-

¹ both MSS. parantā. ² both MSS. ṭhita. ³ C^k naṃ. ⁴ so both MSS. instead of kāmā? ⁵ C^k -yojya-.

pattiphalam¹ pāpuṇi, sesaparisāya pi keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino keci arahanto ahesuṃ. Satthāpi imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā jātakam sāmodhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisā ahoṣi, satthavāho pana aham evā“² ti. Kimpakkajātakam.

6. Silavīmaṃsanajātaka.

Silam kir' eva kalyāṇan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ silavīmaṃsakam³ brāhmaṇam ārabha kathesi. So kira Kosalarājānaṃ nissāya jīvati tisanāgato akhaṇḍapañcasīlo tiṇṇam vedānaṃ pārāgū. Rājā „ayaṃ silavā“⁴ ti tassa atirekasammānaṃ karoti. So cintesi: „ayaṃ rājā mayham aññabrāhmaṇehi⁵ atirekasammānaṃ karoti, ativiya maṃ garuṃ katvā passati, kin nu kho esa mama jātigottakulapadesasippasampattim⁶ nissāya imaṃ sammānaṃ karoti udāhu silasampattim, vīmaṃsissāmi tāvā“⁷ ti so ekadivasaṃ rājupaṭṭhānaṃ gantvā gharaṃ gacchanto ekassa heraññikassa phalakato anāpucchitvā ekaṃ kahāpaṇaṃ gahetvā agamāsi. Heraññiko brāhmaṇe garubhāvena kiñci avatvā va nisīdi. Punadvase dve kahāpaṇe gaṇhi. Heraññiko tath' eva adhiṇvāsesi. Tatiyadvase kahāpaṇamuṭṭhim aggahesi. Atha naṃ heraññiko „ajja te tatiyo divaso rājakuṭumbam vilumpantassā“⁸ ti „rājakuṭumbam vilumpakacoro me gahito“⁹ ti tikkhattum viravi. Atha naṃ manussā ito c' ito cāgantvā „ciraṇ dāni tvaṃ silavā“¹⁰ viya vicarīti¹¹ dve tayo pahāre datvā bandhitvā rañño dassesum. Rājā vipaṭṭisāri hutvā „kasmā brāhmaṇa evarūpaṃ dussīlakammaṃ karosīti“¹² vatvā „gacchatha, tassa rājānaṃ“¹³ karoṭhā¹⁴ ti āha. Brāhmaṇo „nāhaṃ mahārāja coro“¹⁵ ti āha. „Atha kasmā rājakuṭumbakassa phalakato kahāpaṇe gaṇhīti“¹⁶. „Etaṃ mayā tayi mama sammānaṃ karonte“¹⁷ kin nu kho rājā mama jātiādīni nissāya atisammānaṃ karoti udāhu silam nissāyā¹⁸ ti vīmaṃsanatthāya kataṃ, idāni pana mayā ekaṃsena nātāṃ, yathā silam eva nissāya tayā mama sammāno kato na jātiyādīni tathā¹⁹ hi me idāni rājānaṃ²⁰ kāresīti, sv-āhaṃ iminā kāraṇena imasmim loke silam eva uttamaṃ silam pamukhaṃ²¹ ti sannipṭṭhānaṃ gato, imassa panāhaṃ silassa anuc-

¹ C^v -phalam corr. to -phale. ² C^v -ka. ³ C^k amñambrā-. ⁴ both MSS. -sippam-. ⁵ both MSS. silavā. ⁶ both MSS. karohiti. ⁷ C^v rājānaṃ, C^k rājā. ⁸ C^k tayimmanāṃ karonto corr. to taya-, C^v tayi mama sammāna karonto. ⁹ C^v yathā. ¹⁰ both MSS. rājānaṃ

chavikaṃ karonto gehe t̥hito kilese paribhuñjanto na sakkhissāmi kātum, aji' eva Jetavanam gantvā Satthu santike pabbajissāmi, pabbajjam me debhiti' vatvā rājānam anujānāpetvā jetavanābhimukho pāyāsi. Atha nam nātisuhajjabandhavā sannipādetvā nivāretum asakkontā¹ nivattimsu. So Satthu santikaṃ gantvā pabbajjam yācivtvā pabbajjaṃ ca upasampadaṃ ca labhivtvā avissatthakammanto vipassanaṃ vadhetvā arahattaṃ patvā Satthāraṃ upasamkamitvā „bhante mayham pabbajjā matthakaṃ pattā“ ti aññaṃ vyākāsi. Tassa taṃ aññavyākaraṇaṃ² bhikkhusaṃghe pākataṃ jātaṃ. Ath' ekadivasam dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso asuko nāma rañño upat̥thākabrāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā rājānam āpucchitvā arahatte³ patit̥thito“ ti tassa guṇaṃ kathayamānā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu t̥tha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“⁴ ti vutte „na bhikkhave idāni ayam eva brāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano patit̥tham akāsi, pubbe pi paṇḍitā attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano patit̥tham karimsū⁵ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa purohito ahosi⁶ dānādimitto sīlajjhāsayo akhaṇḍapañcasīlo. Rājā sesabrāhmaṇehi atirekaṃ tassa sammaṇaṃ karotīti sabbaṃ purimasadisam eva. Bodhisatte pana bandhitvā rañño santikaṃ nīyamāne⁷ ahigun̄dikā antaravithiyaṃ sappam kilāpentā⁸ nam naṃgut̥the gaṇhanti gīvāya gaṇhanti gale veṭhenti. Bodhisatto te disvā „mā tātā etaṃ sappam naṃgut̥the gaṇhatha, mā gīvāya⁹, mā gale veṭhetha, ayam¹⁰ hi vo ḍasitvā jīvitakkhayaṃ pāpeyyā“¹¹ ti āha. Ahigun̄dikā¹² „brāhmaṇa sappo sīlavā ācārasampanno, tādiso dussīlo na hoti, tvaṃ pana attano dussīlatāya anācārena 'rājakuṭumbavilumpakacoro' ti bandhitvā nīyāsīti¹³“ āhaṃsu. So cintesi: „sappāpi tāva aḍasantā avihet̥hentā sīlavanto ti nāmaṃ labhanti, kim aṅga¹⁴ pana manussabhūtā, sīlaṃ yeva imasmiṃ loke uttamaṃ,

¹ C^v -to. ² C^k aññaṃ-. ³ both MSS. arahante. ⁴ C^k purohito. ⁵ C^v niyya-.
⁶ both MSS. kilā-. ⁷ both MSS. gīvāya. ⁸ so both MSS. ⁹ C^k adds āha,
C^v a. ¹⁰ C^k niyyā-. ¹¹ C^k kimahaṃ.

n' atthi tato uttaritaran" ti. Atha nam metvā rañño dassesum. Rājā „kiṃ idaṃ tātā" ti pucchi. „Rājakūṭumbavilumpakacoro devā" ti. „Tena hi 'ssa rājānam karothā" ti. Brahmano „nāhaṃ mahārāja coro" ti āha. „Atha kasmā kahāpane aggahesīti" ca vutto purimanayen' eva sabbam ārocento „sv-āhaṃ iminā kāraṇena 'imasmiṃ loke silam eva uttamaṃ silaṃ pāmukkhaṃ' ti sannitthānam gato" ti vatvā „tiṭṭhatu tāva idaṃ, āsiviso tāva aḍasanto aviheṭhento silavā ti vattaḃbamattam labhati, imināpi kāraṇena silam eva uttamaṃ silaṃ pavaran" ti silaṃ vaṇṇento imaṃ' gātham āha:

Silaṃ kir' eva kalyāṇaṃ, silaṃ loke anuttaraṃ,
passa: ghoraviso nāgo silavā' ti na haññatīti. 85.

Tattha silaṃ kir' evā 'ti kāyavācācitteti vitikkamanasākhātā¹ ācāra-silaṃ eva, kirā ti anussavavasena vadati, kalyāṇaṃ-ti sundaratarāṃ, anuttaraṃ ti jeṭṭhakaṃ sabbagunadāyakaṃ, passā 'ti attanā diṭṭhakāraṇaṃ abhimukhaṃ karonto katheti, silavā ti na haññatīti ghoraviso pi samāno aḍasana-aviheṭhanamattakena silavā ti paṣamsaṃ labhati, na haññati na vihaññatīti, imināpi kāraṇena silaṃ eva uttamaṃ ti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya⁴ rañño dhammaṃ desetvā kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavantaṃ pavisitvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyano⁵ ahosi.

Satthā imaṃ dhammaḍesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:
„Tadā rājapariṣā Buddhapariṣā ahosi, purohito pana aham evā" ti Silavīmaṃsana-jātakaṃ.

7. Maṅgalajātaka.

Yassa maṅgalā samūhatā ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto ekaṃ sāṭakalakkaṇa-brāhmaṇaṃ ārabba kathesi.

¹ C¹ omits imaṃ. ² both MSS. silavā. ³ C² vitikkamanasākhātā, C¹ kāyavācācitteti vitikkamanasākhātā. ⁴ C² gāthāya. ⁵ C¹ -no.

Rājagahavāsiko kir' eko brāhmaṇo kotūhaḷamaṅgaliko tisu ratanesu appasanno micchādittḥi aḍḍho mahaddhano mahābhogo. Tassa samugge ṭhapitaṃ sātakayugam̐ mūsikā khādi. Ath' assa sīsam nahāyitvā „sātake āharathā“¹ 'ti vuttakāle mūsikāya khāditabhāvaṃ ārocayimsu. So cintesi: „sace idaṃ mūsikadaṭṭham̐ sātakayugam̐ imasmiṃ gehe bhavissati mahāvināso bhavissati, idaṃ hi avamaṅgalaṃ kālakaṇṇisadisam̐, puttadhītānam̐ pi dāsakammakarādīnam̐ vā' na sakkā dātum̐, yo hi idaṃ gaṇhissati sabbassa mahāvināso bhavissati, āmakasusāne chaḍḍāpessāmi, na kho pana sakkā dāsādīnam̐ hatthe dātum̐, te hi ettha lobham̐ uppādetvā idaṃ gahetvā vināsam̐ pāpuṇeyyūṃ", puttassa taṃ hatthe dassāmiti" so puttaṃ pakkosāpetvā taṃ atthaṃ ārocetvā „tvam̐ pi nam̐ tāta hatthena aphusitvā dandakena gahetvā āmakasusāne chaḍḍetvā sasisam̐ nahāyitvā ehīti" pesesi. Satthāpi kho taṃ divasaṃ paccūsasamaye veneyyabandhave olokento imesaṃ pitāputtānam̐ sotāpattiphalassa upanissayaṃ disvā migavithiṃ gahetvā migaluddako viya gantvā āmakasusānavāre nisīdi chabbannaḃbuddharaṃsiyo vissajjento. Māṇavo pitu vacanaṃ sampaticchitvā agārasappaṃ viya taṃ² yugasātakam̐ yaṭṭhikoṭiyā gahetvā āmakasusānavāraṃ pāpuṇi. Atha nam̐ Satthā „kim̐ karosi māṇavā" 'ti āha. „Bho Gotama, idaṃ sātakayugam̐ mūsikādaṭṭham̐ kālakaṇṇisadisam̐ halāhalavisūpamaṃ³ mama pitā 'aṇño etaṃ chaḍḍento lobham̐ uppādetvā gaṇheyyā⁴ 'ti bhayena maṃ pahīni⁵, aham̐ etaṃ 'chaḍḍetvā sīsam̐ nahāyissāmiti' ādāya⁶ gato 'mhi bho Gotamā" 'ti. „Tena chaḍḍehīti". Māṇavo chaḍḍesi. Satthā „amhākaṃ dāni vaṭṭatīti" tassa sammukhā va avamaṅgalaṃ „bho Gotama, etaṃ kālakaṇṇisadisam̐, mā gaṇhi mā gaṇhīti" tasmiṃ vārayamāne⁷ yeva gahetvā veḷuvanaṃbhimukho pāyāsi. Maṇavo vegena gantvā pitu ārocesi: „tāta mayā āmakasusāne chaḍḍitaṃ sātakayugam̐ samaṇo Gotamo 'amhākaṃ vaṭṭatīti' mayā vāriyamāno pi gahetvā Veḷuvanaṃ gato" ti. Brāhmaṇo cintesi: „taṃ sātakayugam̐ avamaṅgalaṃ kālakaṇṇisadisam̐, tuṃ valaṇṇento samaṇo pi Gotamo nassissati, tato amhākaṃ garahā bhavissati, samaṇassa Gotamassa aṇṇe⁸ bahusātake datvā taṃ chaḍḍāpessāmiti" so bahusātake⁹ gāhāpetvā¹⁰ puttena saddhiṃ Veḷuvanaṃ gantvā Satthāraṃ disvā ekamantaṃ ṭhito evaṃ āha: „saccaṃ kira te bho Gotama āmakasu-

¹ so both MSS. instead of pi? ² both MSS. -neyyam. ³ C^k nam̐. ⁴ C^v halā-hala-, C^k halāhalā-. ⁵ C^k vāhiṇi, C^v vāhiṇi corr. topahiṇi. ⁶ both MSS. āha ⁷ C^k vāriyamāne. ⁸ both MSS. aṇṇo. ⁹ C^v bahū-. ¹⁰ C^v bāhā-.

sānā sātākayugam gahitan¹ ti. „Saccam brāhmaṇa²“ ti. „Bho Gotama tam sātākayugam avamaṅgalam, tumhe tam paribhūñjamānā nassis-satha, sakalavihāro pi nassissati, sace vo nivāsanam vā pārupanam vā na-ppahoti ime sātāke gahetvā tam chaḍḍāpethā³“ ti. Atha nam Satthā „mayam brāhmaṇa pabbajitā nāma, amhākam āmakasusāne antaravīthiyam saṁkāraṭṭhāne⁴ nahānatitthe mahāmagge ti evarūpesu ṭhānesu chaḍḍitā vā patitā vā pilotikā vaṭṭati, tvam pana na idān⁵ eva pubbe pi evaṁladdhiko yevā“ ti tena yācito atītam āhari:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare dhammiko Ma-gadharājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto ekasmiṁ udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā viññūtam patto isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā⁶ Himavante vasamāno ekasmiṁ kāle Himavantato nikkhamitvā Rājagaha-nagare⁷ rājuyyānam patvā tattha vasitvā dutiyadvase bhikkhā-cāratthāya nagaram pāvisi. Rājā tam disvā pakkosāpetvā pāsāde nisīdāpetvā bhojetvā uyyāne yeva vasanattthāya paṭiññam ganhi. Bodhisatto rañño nivesane bhuñjitvā uyyāne vasati. Tasmim kāle Rājagahanagare⁸ Dussalakkhaṇabrāhmaṇo nāna ahosi. Tassa samugge ṭhapitam sātākayugan ti sabbam purimasadisam eva. Mānave pana susānam gacchante Bodhi-satto paṭhamataram gantvā susānadvāre nisīditvā tena chaḍḍi-tam sātākayugam gahetvā uyyānam agamāsi. Mānavo gantvā pitu ārocesi. Pitā „rājakulūpako⁹ tāpaso nasseyyā“ ti¹⁰ Bodhi-sattassa santikam gantvā „tāpasa tayā gahitasātāke chaḍḍehi, mā nassīti“ āha. Tāpaso „amhākam susāne chaḍḍitapilotikā vaṭṭati, na mayam kotūhalamaṅgalikā, kotūhalamaṅgalam nām¹¹ etaṁ na Buddhapaccekabuddhabodhisattehi vaṇṇitam, tasmā paṇḍitena kotūhalamaṅgalikena na bhavitabban“ ti brāhmaṇassa dhammam desesi. Brāhmaṇo dhammam sutvā diṭṭhim bhinditvā Bodhisattam saraṇam gato. Bodhisatto pi aparihīnājjhāno Brahmalo-ka-parāyano ahosi.

¹ C^o saṁkāraṭṭhe. ² both MSS. nibbattitvā. ³ C^k -gahā-. ⁴ C^k -lupako.

⁵ both MSS. nasseyyāsīti.

Satthāpi imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā brāhmaṇassa dhammaṃ desento imaṃ gātham āha :

Yassa maṃgalā samūhatā
 uppādā supinā ca lakkhaṇā ca
 sa maṃgaladosavītivatto
 yugayogādhigato na jātu-m-etīti. 86.

Tattha yassa maṃgalā samūhatā ti yassa arahato khīṇāsavassa dīṭṭhamāṃgalaṃ sutamaṃgalaṃ mutamaṃgalaṃ ti ete maṃgalā samuccinnā, uppādā supinā ca¹ lakkhaṇā cā 'ti evarūpo candaggāho bhavissati evarūpo suriyaggāho bhavissati evarūpo nakkhattaggāho bhavissati evarūpo ukkāpāto bhavissati evarūpo disādāho bhavissati ime pañca mahāuppādā, nānappakārakā supinā, subhagalakkhaṇaṃ dubbhagalakkhaṇaṃ itthilakkhaṇaṃ purisalakkhaṇaṃ dāsialakkhaṇaṃ dāsialakkhaṇaṃ asilakkhaṇaṃ usabhalakkhaṇaṃ āvudhalakkhaṇaṃ vatthalakkhaṇaṃ ti evamādikāni lakkhaṇāni, ime ca dīṭṭhiṭṭhānā² yassa samūhatā na etehi uppādādīhi attano maṃgalaṃ vā avamaṃgalaṃ vā pacceti, sa maṃgaladosavītivatto ti so khīṇāsavo sabbamaṃgaladosavītivatto atikkanto pajahitvā tīhito, yugayogādhigato na jātumeti kodho ca upanāho ca makkho ca paḷāso³ cā 'ti ādinā nayena dve dve ekato āgatakilesā yugā nāma, kāmayogo bhavayogo dīṭṭhiyogo avijjāyogo ti ime saṃsāre⁴ yojanabhāvato cattāro yogā nāma, te yuge ca yogā cā 'ti yugayoge adhigato abhibhavitvā gato⁵ vītivatto samatikkanto khīṇāsavo bhikkhu, na jātumetīti puna paṭisandhivasena ekamsen' eva imaṃ lokaṃ na eti na gacchati.

Evam Satthā imāya gāthāya brāhmaṇassa dhammaṃ desetvā puna saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne brāhmaṇo saddhiṃ puttena sotāpattiphale patiṭṭhahi. Satthā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā ete va⁶ pitāputtā ahesuṃ, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Maṃgalajātakaṃ.

8. Sārambhajātaka.

Kalyāṇim eva muñceyyā 'ti. Idam Satthā Sāvatthiyaṃ viharanto omasavādasikkhāpadaṃ ārabha kathesi. Dve pi vatthūni heṭṭhā Nandivisālajātake vuttasadisān' eva. Imasmiṃ pana jātake

¹ both MSS. omit ca. ² C¹ dīṭṭhadīṭṭhānā, C^o divadīṭṭhiṭṭhāna corr. to dīṭṭhiṭṭhānā. ³ so both MSS. instead of paḷāso? ⁴ C¹ saṃsāre. ⁵ C¹ omits gato. ⁶ C^o ca.

Bodhisatto Gandhāraraṭṭhe Takkaśilāyaṃ aṇṇatarassa brāhmaṇassa Sārambho nāma balivaddo ahosi. Satthā idaṃ atītavatthum ka-thetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Kalyāṇim eva muñceyya, na hi muñceyya pāpikaṃ,
mokkho kalyāṇiyā sādhu, mutvā tapati pāpikaṃ ti. 87.

Tattha kalyāṇimeva¹ muñceyyā 'ti catudosaviniṃmuttakalyāṇim sun-daram anavaṇṇaṃ vācam eva muñceyya vīsaṇṇeṇa kathyeyya, na hi muñceyya pāpikaṃ ti pāpikaṃ lāṃikaṃ paṇaṇṇaṃ appiyaṃ amanāpaṃ na muñceyya na kathyeyya, mokkho kalyāṇiyā sādhu 'ti kalyāṇavācāya vīsaṇṇaṃ eva imaṃ loka sādhu suṇḍaram bhaddakaṃ, mutvā tapati pāpikaṃ ti pāpikaṃ pharusāṃ vācam muñcitvā vīsaṇṇetvā kathyevā so puṇṇaṃ tapati socati kilamati.

Evam Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā brāhmaṇo Anando ahosi, brāhmaṇi Uppalavaṇṇā, Sārambho pana aham evā“ 'ti. Sārambhajātakaṃ.

9. Kuhakajātaka.

Vācā va² kira te āsīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakaṃ ārabha kathesi. Kuhanavattum Uddālajātaka āvibhavissati.

Arīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kareṇte ekaṃ gāmaṃ upanissāya eko kūṭajaṭṭilakuhakatāpasō³ vasati. Eko kūṭimbiko tassa araṇṇe paṇṇasālaṃ karetvā tatthā naṃ vāsento attano gehe paṇṇitāhārena paṭijaggati. So taṃ kūṭa-jaṭṭilaṃ „sīlavā eso“ ti saddahitvā corabhayena suvaṇṇanikkha-sataṃ tassa paṇṇasālaṃ netvā bhūmigataṃ katvā „idaṃ olokeyyāsi bhante“ ti āha. Atha naṃ tāpasō „pabbajitānaṃ nāma āvuso evarūpaṃ kathyetum na vaṭṭati, amhākaṃ parasaṇ-take lobho nāma n' atthīti“ āha. So „sādhu bhante“ ti tassa vacanaṃ saddahitvā pakkāmi. Duṭṭhatāpasō „sakkā ettakena

¹ C¹ kalyāṇināme, C² kalyāṇināmeva. ² C¹ vācāya. ³ C² -jaṭṭilamku.

4. Atthassadvārajātaka.

Ārogyam icche paramaṇ ca lābhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṁ atthakusālaṁ puttaṁ ārabha katesi. Sāvattiyaṁ hi ekassa mahāvibhavassa setthino putto jātiyā sattavasso pañṇavā atthakusalo. So ekadivasaṁ pitaraṁ upasaṅkamitvā atthassa dvārappaṇhaṁ nāma pucchi. So taṁ na jānāti. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṁ paṇho atisukhumo, ṭhapetvā sabbaññū-Buddhaṁ añño uparibhavaggena hetthā avicinā paricchinne lokasannivāse etaṁ paṇhaṁ kattetuṁ samattho nāma n' atthīti“ so puttaṁ ādāya bahumālāgandhavilepanaṁ¹ gāhāpetvā Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ pūjetvā vanditvā ekamantaṁ nisinno Bhagavantaṁ etad avoca: „ayaṁ bhante dārako pañṇavā atthakusalo maṁ atthassa dvārappaṇhaṁ nāma pucchi, ahaṁ² taṁ paṇhaṁ ajānanto tumhākaṁ santikaṁ āgato, sādhu me Bhagavā taṁ paṇhaṁ kattetū“ ti. Satthā „pubbe p' āhaṁ upāsaka iminā kumārakena taṁ paṇhaṁ puṭṭho mayā c' assa³ kathito, tadā naṁ⁴ esa jānāti, idāni pana bhavasamkhepagatattā na sallakkhetīti“ vatvā tena yācito atītaṁ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṁ Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente Bodhisatto mahāvibhavo setthi ahoṣi. Ath' assa putto sattavassiko jātiyā pañṇavā atthakusalo. So ekadivasaṁ pitaraṁ upasaṅkamitvā „tāta atthassa dvāraṁ nāma kin“ ti atthassa dvārappaṇhaṁ pucchi. Ath' assa pitā taṁ paṇhaṁ kathento imaṁ gātham āha:

Ārogyam icche paramaṇ ca lābhaṁ,
sīlaṇ ca vuddhānumataṁ sutaṇ ca
dhammānuvattī ca alīnatā ca
atthassa dvārā pamukhā chal⁵ ete ti. 83.

Tattha ārogyam icche paramaṇ ca lābhan ti cakāro nipātamattaṁ, tāta paṭhamam eva ārogyasaṁkhātāṁ paramaṇ lābhaṁ iccheyyā¹ ti imaṁ atthaṁ dīpento evaṁ āha, tattha ārogyaṁ nāma sarīrassa ca cittassa ca ārogyabhāvo anāturaṭṭā, sarīre hi rogāture² n' eva aladdhaṁ bhogalābhaṁ uppādetuṁ sakkoti

¹ both MSS. bahū-   ² Ck ahan.   ³ Ck vassa.   ⁴ C' na.   ⁵ so both MSS.

⁶ both MSS. rogāturaṭṭe.

na laddham paribhuñjitum, anāturo pana ubhayam p' etam sakkotiti, citta ca kilesāture n' eva aladdham jhānādilābham uppādetum sakkoti na laddham puna samāpattivāsena paribhuñjitum ti, etasmīn anārogye¹ sati aladdho pi lābho na labbhati laddho pi niratthako hoti, asati pau' etasmīn aladdho pi lābho labbhati laddho pi sātthako hoti ārogyam paramo lābho nāma, tam sabbapaṭhamam icchitabbam, idam ekam atthassa dvāraṇ ti ayam ettha attho, silam cā 'ti ācārasīlam, iminā lokuttaracārittam dasseti, vuddhānumatan ti guṇavuddhānam paññitānam anumatan, iminā nāpasampannānam² garūnam ovādam dasseti, sutaṇ cā ti kāraṇanissitam sutam, iminā imasmīn loke atthanissitam bāhusaccam dasseti, dhammānūvattī cā 'ti tividhassa sucaritadhammassa anuvattanam, iminā duccaritadhammam vajjetvā sucaritadhammānūvattanabhāvam dasseti, alīnatā cā 'ti cittaassa alīnatā anīcatā, iminā cittaassa asaṃkocaṃ³ paññitabhāvam uttamabhāvam dasseti, atthassa dvārā pamukkhā chal⁴ ete ti attho nāma vaḍḍhi, tassa vaḍḍhisamkhātassa lokiyalokuttarassa⁵ atthassa ete pamukkhā uttamā cha dvārā upāyā adhigamamukhānti.

Evam Bodhisatto puttassa atthadvārapañham kathesi. So tato paṭṭhāya tesu chasu dhammesu vatti. Bodhisatto pi dānādini puññāni katvā yathākamman gato.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā putto va paccuppanno putto, mahāseṭṭhi pana aham evā“ 'ti.
Atthassadvārajātakaṃ.

5. Kimpakkajātaka.

Āyatim⁶ dosam nāññāyā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba kathesi. Aññatara kira kulaputto Buddhasāsane uram datvā pabbajito. Ekadivasam Sāvatthiyam piṇḍāya caranto ekam alamkātaitthim disvā ukkaṇṭhi. Atha nam ācariyupajjhāyā Satthu santikaṃ ānayimsu. Satthā „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccam“ ti vutte „pañca kāmāgūṇā nām' ete bhikkhu paribhogakāle ramaṇiṇi, so pana nesam paribhogo⁷ nirayādisu paṭisandhidāyakattā kimpakkaphalaparibhogasadiṣo⁸ hoti, kimpakkaphalam nāma vaṇṇagandharasasampannam, khāditaṃ pana antāni khaṇḍetvā jīvitakkhayam pāpeti, pubbe bahujaṇā tassa dosam

¹ C^k nāna- ² C^v asaṃkoca. ³ so both MSS. ⁴ both MSS -rassi. ⁵ C^k āyati C^v āyati. ⁶ both MSS. paṭibhogo. ⁷ both MSS. -sadiṣa.

vāsi¹ puna pi ekavāraṃ tath² eva pañca sakatasatāni Sāvattthim pesesi. Manussā paṇṇākāraṃ ādāya mahāsetthim passiṃsu. Te pana disvā Anāthapiṇḍikassa gehe manussā „mayam sāmi etesaṃ nivāsaṃ ca bhattaṃ ca paribbayaṃ ca jānissāmā“³ 'ti vatvā tesam sakatāni bahinagare tathārūpe⁴ 'thāne mocāpetvā „tumhe idha vasatha, amhākam vo ghare yāgubhattaṃ ca paribbayo ca bhavissatīti“ gantvā dāsakammakare sannipādetvā majjhimayāmasamantare pañca sakatasatāni vilumpitvā nivāsanapārūpanāni pi tesam⁵ acchinditvā goṇe palāpetvā sakatāni vicakkāni katvā bhūmiyaṃ tṭhapetvā cakkāni pi gaṇhitvā va agamaṃsu. Paccantavāsino nivāsanamattassāpi sāmikā ahutvā bhītā vegena palāyitvā paccantam gatā. Setṭhimanussāpi taṃ pavattim mahāsetṭhino ārocesuṃ. So „atthi dān⁶ idam kathāpābhatan“⁷ ti Satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya sabbam taṃ pavattim ārocesi. „Na kho gahapati so paccantavāsi⁸ idān⁹ eva evaṃsilo, pubbe pi evaṃsīlako va ahoṣīti“ vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ mahāvibhavo setṭhi ahoṣi. Tass¹⁰ eko paccantavāsiko setṭhi aditṭhasahāyo sahāyo¹¹ ti sabbam atitavatthum paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana attano manussehi „ajja amhehi idan nāma katan“¹² ti ārocito¹³ „paṭhamam attano katham upakāraṃ ajānantā pacchāpi evarūpaṃ labhanti yevā“¹⁴ 'ti vatvā sampattaparisāya dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Yo pubbe katakalyāṇo katattho nāvabujjhati
pacchā kicce samuppanne kattāraṃ nādhigacchatīti. 89.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: khattiyādisu yo koci puriso pubbe paṭhamataraṃ aññena katakalyāṇo katūpakāro katattho nipphāditakicco hutvā taṃ parena attani katham kalyāṇaṃ o¹⁵ eva na jānāti so pacchā attano kicce samuppanne tassa kiccassa kattāraṃ nādhigacchatī na labhatīti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

¹ Ck¹ -vāsi. ² Ck² yathārūpe. ³ C³ nesam. ⁴ so both MSS. ⁵ both MSS. -te.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā paccantavāsī¹ idāni paccantavāsī yeva, Bārāṇasissetṭhi pana aham
 evā“² ti. Akataññūjātakaṃ. Apāyimhavaggo navamo.

10. LITTA VAGGA.

1. Littaĵātaka.

Littaṃ paramena tejasā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto apaccavekkhitaparibhogam ārabha kathesi. Tasmiṃ kira kāle bhikkhū cīvarādīni labhitvā yebhuyyena apaccavekkhitvā paribhuñjanti. Te cattāro paccaye apaccavekkhitvā paribhuñjamānā yebhuyyena nirayatiracchānayanito na muñcanti. Satthā taṃ kārāṇaṃ ṇatvā³ bhikkhūnaṃ anekapariyāyena dhammakathaṃ kathetvā apaccavekkhitaparibhoge⁴ ādīnaṃ⁵ kathetvā „bhikkhave bhikkhunā nāma cattāro paccaye labhitvā apaccavekkhitvā paribhuñjitum na vattati⁶, tasmā ito paṭṭhāya paccavekkhitvā paribhuñjeyyāthā“⁷ ti paccavekkhha-
 navidhiṃ dassento „idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso cīva-
 raṃ paṭisevati sītassa paṭighātāyā“⁸ ti ādīnā nayena tantim ṭhapetvā „bhikkhave cattāro paccaye evaṃ paccavekkhitvā paribhuñjitum vaṭṭati, apaccavekkhitaparibhogo nāma halāhalavisaparibhogasadiṣo, porāṇakā hi apaccavekkhitvā dosaṃ aṇānitvā viṣaṃ paribhuñjitvā vipākante mahādukkhaṃ anubhavimsū“⁹ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto aññatarasmim mahābhogakule nibbattitvā vayap-
 patto akkhaḍḍutto ahoṣi. Athāparo kūṭakkaḍḍutto Bodhi-
 sattena saddhiṃ kilanto attano jaye vattamāne keḷimaṇḍalaṃ¹⁰
 na bhinḍati parājayakāle¹¹ pana akkhaṃ mukhe pakkhipitvā
 „akkho naṭṭho“¹² ti keḷimaṇḍalaṃ¹³ bhinḍitvā pakkamati. Bodhi-

¹ so both MSS. ² C^v katvā. ³ C^k -bhogena. ⁴ both MSS. ādīnaṃ. ⁵ C^v vaddhati. ⁶ both MSS. -maṇḍalaṃ. ⁷ both MSS. parājakāle. ⁸ C^v -laṃ.

satto tassa kāraṇaṃ ūtvā „hotu jānissāma” ettha paṇ¹ ti akkhe
 ādāya attano ghare halāhalavisena rajetvā² punappuna sukkhā-
 petvā te ādāya tassa santikaṃ gantvā „ehi samma, akkhehi
 kīlāma”³ ti āha. So „sādhū sammā”⁴ ti keḷimaṇḍalaṃ⁵ sajjetvā
 tena saddhiṃ kīlanto attano parājayakāle ekaṃ mukhe pakkhipi.
 Atha naṃ Bodhisatto tathā karontaṃ disvā „gilāhi tāva, pacchā
 idan nāma tan” ti jānissasīti⁶ codetuṃ imaṃ gātham āha:

Littaṃ paramena tejasā
 gilam akkhaṃ puriso na bujjhati,
 gila re gila⁷ pāpadhuttaka⁸,
 pacchā te kaṭukaṃ⁹ bhavissatīti. 90.

Tattha littaṃ¹⁰ makkhitaṃ rañjitaṃ, paramena tejasā ti uttamatejasam-
 pannaṃ halāhalavisena, gilam ti gilanto, akkhaṃ ti guḷakaṃ¹¹, na bujjhatīti
 ayam me gilato idan nāma karissatīti na jānāti, gila re ti gilāhi are, gilā¹² ti
 pūna pi codento vadati, pacchā te kaṭukaṃ¹³ bhavissatīti imasmiṃ te
 akkhe galite etaṃ viśaṃ tikhiṇaṃ bhavissatīti attho.

Bodhisattassa kathentass’ eva kathentass’ eva¹⁴ visavegena
 mucchito akkhini parivattetvā khandhaṃ nāmetvā pati. Bodhi-
 satto „idāni ssa jīvitadānaṃ dātuṃ vattatīti”¹⁵ osadhaparibhā-
 vitaṃ vamanayogaṃ datvā vamevā sappimadhusakkharādayo
 khādāpetvā ārogaṃ¹⁶ katvā „puna evarūpaṃ mā kāsīti”¹⁷ ovaditvā
 dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „bhikkhave apaccavekkhi-
 taparibhogo nāma apaccavekkhitvā katavisaparibhogasadiṃ hotīti”¹⁸ vatvā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā paṇḍitadhutto aham eva ahoṣiṃ”.

Kūṭadhutto paṇ¹⁹ ettha na kathiyatī, yathā c’ ettha evaṃ sabbattha yo paṇa
 imasmiṃ kāle na paññāyati so na kathiyaty- eva²⁰ ti. Litta-jātakaṃ.

¹ C^k pat, read pattan (Trenckner). ² so both MSS. ³ both MSS. kīlāma.

⁴ both MSS. -maṇḍalaṃ. ⁵ C^k omits gila. ⁶ C^k pāpadhutta. ⁷ C^v -kam.

⁸ C^k lithan. ⁹ C^k gū-. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ C^v vaddhatīti. ¹² C^v arogaṃ.

[illegible]

¹ no total shift. ² 1/2 percentage ³ 1/2 percent

rājanterpure dhammaṃ desetum vā vācetum vā na patirūpaṃ, ayyānam eva patirūpaṃ" ti. Rājā „saccaṃ esa¹ vadatīti" taṃ uyyojetvā itthiyo pakkosāpetvā „bhadde ahaṃ tumbhākaṃ dhammadesanattāya ca dhammaṃ vācanattāya ca Satthu santikaṃ gantvā ekaṃ bhikkhuṃ yācāmi, asītiyā mahāsāvakesu kataraṃ yācāmiti" āha. Tā sabbā mantetvā dhammabhaṇḍāgāriyaṃ Ānandattheraṃ eva rocesum. Rājā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno evaṃ āha: „bhante, amhākaṃ gehe itthiyo Ānandattherassa santike dhammaṃ sotum ca uggaṇhitum ca icchanti, sādhu vat' assa sace amhākaṃ gehe dhammaṃ deseyya c' eva vāceyyāsīti"². Satthā „sādhū" 'ti sampatichitvā therāṃ ānāpesi. Tato paṭṭhāya raṇṇo itthiyo therassa santike dhammaṃ suṇanti c' eva uggaṇhanti ca. Ath' ekadivasaṃ raṇṇo cūlāmaṇi nattho. Rājā tassa natthabhāvaṃ sutvā amacce ānāpesi: „sabbo antovaḷaṇjanamanusse gahetvā cūlāmaṇiṃ āharāpethā" ti. Amaccā mātugāme ādiṃ katvā cūlāmaṇiṃ paripucchantaṃ adisvā mahājanaṃ kilamenti. Taṃ divasaṃ Ānandatthero rājanivesanaṃ pavitttho. Yathā tā itthiyo pubbe therāṃ disvā va haṭṭhatuttthā dhammaṃ suṇanti ca uggaṇhanti ca tathā akatvā sabbā domanassappattā va ahesum. Tato therena „kasmā tumhe ajja evarūpā jātā" 'ti pucchitā evaṃ āhaṃsu: „bhante 'raṇṇo cūlāmaṇiṃ pariyesāma' 'ti amaccā mātugāme upādāya antovaḷaṇjanake kilamenti, na jānāma kassa kiṃ bhavissa, ten' amha domanassappattā" ti. Thero „mā cintethā" 'ti tā samassāsetvā raṇṇo santikaṃ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „maṇi kira te mahārāja nattho" ti pucchi. „Āma bhante" ti. „Asakkhi pana taṃ āharāpetun" ti. „Bhante sabbaṃ antojanaṃ gahetvā kilamento pi na sakkomi āharāpetun" ti. „Mahārāja mahājanaṃ akilametvā va āharaṇūpāyo atthīti". „Kataro bhante" ti. „Piṇḍadānaṃ mahārāja" 'ti. „Katarapiṇḍadānaṃ bhante" ti. „Mahārāja yattakesu āsāmkā atthi te gaṇetvā ekekassa ekekaṃ pilālapiṇḍaṃ³ vā mattikāpiṇḍaṃ vā datvā 'imaṃ paccūsakāle āharitvā asukaṭṭhāne nāma pātethā' ti vattabbaṃ, yena gahito bhavissati so tasmiṃ pakkhipitvā āharissati, sace paṭhamadivase yeva pāṇenti icc-etaṃ kusalaṃ, noce pāṇenti dutiyadivase pi tatiyadivase pi tath' eva kātappaṃ, evaṃ mahājano ca na kilamissati maṇiṃ ca labhissasīti"⁴ evaṃ vatvā thero agamāsi. Rājā vuttanāyen' eva tayo divase dāpesi, n' eva maṇiṃ āharāṃsu.

¹ Ck evasa. ² so both MSS. instead of vāceyya cā 'ti? ³ so both MSS. instead of palala-? ⁴ both MSS. -ssatīti.

Thero tatiyadivase āgantvā „kim mahārāja pātito maṇḍitū“ pucchi.
 „Na pātenti bhante“ ti. „Tena hi mahārāja mahātalasmiṃ¹ āeva
 paṭicchannatthāne mahācātiṃ thapāpetvā udakassa pūrāpetvā sāniṃ
 parikkhipāpetvā ‘sabbe antovaḷaṇṇanāmanussā ca itthiyo ca uttarāsāṇi-
 gam katvā ekako anto sāniṃ pavisitvā hattham dhovitvā āgacchatū’
 ‘ti vadehīti“ thero imaṃ upāyaṃ ācikkhitvā pakkāmi. Rājā tathā
 kāresi. Maṇicoro cintesi: „dhammabhaṇḍāgāriko imaṃ adhikaraṇaṃ²
 ādāya maṇiṃ adassetvā na osakkissatīti aṭṭhānam etaṃ pāretum dāni
 vaṭṭatīti“ maṇiṃ paṭicchannaṃ katvā ādāya anto sāniṃ pavisitvā cāṭiyaṃ³
 pātetvā⁴ nikkhami. Sabbesaṃ nikkhantakāle udakaṃ chaḍḍetvā maṇiṃ
 addasaṃsu. Rājā „theraṃ nissāya mahājanaṃ akilametvā va me maṇi
 laddho“ ti tussi. Antovaḷaṇṇanāmanussāpi „theraṃ nissāya mahāduk-
 khato mutt’ amhā“ ‘ti tussimsu. „Therassānubhāvena raṇṇo cūḷamaṇi
 laddho“ ti therassānubhāvo sakalanagare c’ eva bhikkhusaṃghe ca
 pākato jāto. Dhammasabhāyaṃ sannisinā bhikkhū therassa guṇaṃ vaṇ-
 nayimsu: „āvuso Ānandatthero attano bahussutatāya paṇḍiccena upāyaku-
 salatāya mahājanaṃ akilametvā upāyen’ eva raṇṇo maṇiṃ dassenīti“.
 Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“
 ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti vutte „na bhikkhave idāni Ānandaṃ⁵
 eva⁶ parahatthagataṃ bhaṇḍaṃ dassitaṃ, pubbe pi paṇḍitā mahājanaṃ
 akilametvā upāyen’ eva tiracchānahatthagatabhaṇḍakaṃ dassayimsū“
 ‘ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto sabbasippe nipphattiṃ patto tass’ eva amacco
 ahoṣi. Ath’ ekadivasaṃ rājā mahantena parivārena uyyānaṃ
 gantvā vanantarāni vicaritvā udakakīḷaṃ kīḷitukāmo maṃgala-
 pokkharāṇiṃ otaritvā itthāgāraṃ pi pakkosi. Itthiyo attano
 sīsūpagagivūpagāḍiṇi ābharāṇāni omoṇḍitvā uttarāsāṇe pakkhipi-
 tvā samuggapittibhesu thapetvā dāsiyo paṭicchāpetvā pokkharāṇiṃ
 otarimsu. Ath’ ekā uyyānamakkatī¹ sākhantare nisinnā devīm
 piḷandhanāni² omoṇḍitvā uttarāsāṇe pakkhipitvā samuggapittibhesu
 thapayamānaṃ³ disvā tassā maṃgalaṃ piḷandhitukānaṃ⁴ hotvā

¹ C^o moditakamā. ² C^o ābhikāra. ³ mss. MSS. in m. ⁴ C^o pūpāra.

⁵ C^o ānandaṃ, C^o ānandaṃ ānandaṃ ānandaṃ ānandaṃ. ⁶ mss. MSS. in m. ⁷ mss. MSS. in m.

dāsiyā pamādaṃ olokayamānā nisīdi. Dāsī pi rakkhamānā taḥaṃ taḥaṃ olokadhāmā¹ nisinnā yeva pacalāyitum ārabhi. Makkaṭṭī² tassā pamādabhāvaṃ nātvā vātavegena otarivā mahā-muttāhāraṃ gīvāya paṭimuñcitvā vātavegena uppatitvā sākhan-tare nisīditvā aññasaṃ makkaṭṭinaṃ dassanabhayena ekasmiṃ susiraṭṭhāne ṭhapetvā upasantūpasantā³ viya taṃ rakkhamānā nisīdi. Sāpi kho dāsī pabujjhivā muttāhāraṃ apassanti kampa-mānā aññaṃ upāyaṃ adisvā „puriso deviyaṃ muttāhāraṃ gahe-tvā palāto“⁴ ti mahāviraṃ viravi. Ārakkhamanussā tato tato sannipatitvā tassā vacanaṃ sutvā rañño ārocayimsu. Rājā „coraṃ gaṇhathā“⁵ 'ti āha. Purisā uyyānā nikkhamitvā „coraṃ gaṇhathā“⁶ 'ti ito c' ito olokenti. Ath' eko jānapado balikāraka-puriso taṃ saddaṃ sutvā kampamāno palāyi. Taṃ disvā purisā „ayaṃ coro bhavissatīti“⁷ anubandhitvā taṃ gaḥetvā pothetvā „are dutṭhacora evaṃ mahāsāraṃ nāma piḷandhanaṃ⁸ ava-harissasīti“⁹ pariḥāsimsu. So cintesi: „sac' āhaṃ 'na gaṇhā-mīti' vakkhāmi ajja me jīvitam n' atthi, pothentā yeva maṃ māressanti, sampatiṇṇhāmi nan"“¹⁰ ti so „āma sāmi gaḥitam me“ ti. Atha naṃ¹¹ bandhitvā rañño santikaṃ nayimsu. Rājāpi naṃ pucchi: „gaḥitan te mahāsārapīḷandhanan“¹² ti. „Āma devā“¹³ 'ti. „Idāni naṃ kahan“¹⁴ ti. „Deva mayā mahāsāraṃ nāma mañcapīṭham pi na diṭṭhapubbaṃ, seṭṭhi pana maṃ mahāsārapīḷandhanaṃ¹⁵ gaṇhāpesi, so 'haṃ gaḥetvā va tassa adāsim, so naṃ jānātīti“. Rājā seṭṭhiṃ pakkosāpetvā „gaḥitan te imassa hatthato mahāsārapīḷandhanan“¹⁶ ti pucchi. „Āma devā“¹⁷ 'ti. „Kahan tan“¹⁸ ti. „Purohitassa me dinnan“¹⁹ ti. Purohitam pi pakkosāpetvā tath' eva pucchi. So pi sam-patiṇṇhitvā „gandhabbassa me dinnan“²⁰ ti āha. Tam pi pakko-sāpetvā „purohitassa te hatthato mahāsārapīḷandhanaṃ²¹ gaḥitan“²² ti pucchi. „Āma devā“²³ ti. „Kahan“²⁴ ti. „Kilesavasena me

so both MSS. instead of olokayamānā? ² C* -ṭṭi. ³ C^o upasantu-. ⁴ C* palāyato. ⁵ so both MSS. ⁶ both MSS. -rissāsīti. ⁷ both MSS. tan? ⁸ C* taṃ.

vannadāsiyā dinnan¹ ti. Tam pi pakkosāpetvā pucchi. Sā „na gaṇhāmīti“ āha. Ne² pañca jane pucchantānaṃ suriyo atthaṃ gato. Rājā „idāni vikālo jāto, sve jānissāmā“³ 'ti pañca jane amaccānaṃ datvā nagaraṃ pāvīsi. Bodhisatto cintesi: „idaṃ piḷandhanaṃ⁴ antovaḷaṇṇe natṭhaṃ, ayaṇ⁵ ca gahapatiko bahivaḷaṇṇe, dvāre pi balavaārakkho, tasmā antovaḷaṇṇajanakānaṃ pi taṃ gahetvā palāyitum na sakkā, evaṃ n' eva bahivaḷaṇṇajanakānaṃ na anto uyyāne vaḷaṇṇajanakānaṃ gahaṇūpāyo dissati, iminā duggatamanussena 'setṭhissa me dinnan' ti kathentena attano mokkhatthāya kathitaṃ bhavissati, setṭhināpi 'purohitassa me dinnan' ti kathentena 'ekato hutvā nittharissāmā' 'ti cintetvā kathitaṃ bhavissati, purohitenāpi 'gandhabbassa me dinnan' ti kathentena 'bandhanāgāre' gandhabbaṃ nissāya sukhena vasissāmā' 'ti cintetvā kathitaṃ, gandhabbenāpi 'vannadāsiyā me dinnan' ti kathentena 'anukkaṇṭhito gamissāmīti' cintetvā kathitaṃ bhavissati, imehi pañcahi pi acorehi bhavitabbaṃ, uyyāne makkaṭṭā bahū, piḷandhanaṃ⁶ ekissā makkaṭṭiyā hatthe ārūḷhena bhavitabbaṃ⁷ ti so rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, core amhākaṃ niyyādetha, mayaṃ taṃ kiccaṃ sodhessāmā“ ti āha. Rājā „sādhū paṇḍita, sodhelīti“ tassa niyyādesi. Bodhisatto attano dāsapurise pakkositvā „te pañca jane ekasmiṃ ũeva ṭhāne vasāpetvā samantā ārakkhaṃ katvā kaṇṇaṃ datvā yaṃ te aṇṇamaṇṇaṃ kathenti taṃ mayhaṃ ārocethā“ 'ti vatvā pakkāmi. Te tathā akāṃsu. Tato manus-sānaṃ sannisinnavelāya setṭhi taṃ gahapatikaṃ āha: „are dutṭhagahapatika, tayā ahaṃ mayā tvaṃ kahaṃ diṭṭhapubbo, kadā te⁸ mayhaṃ piḷandhanaṃ⁹ dinnan“ ti āha. „Sāmi mahāsetṭhi, ahaṃ mahāsāraṃ nāma rukkhāsārapādakaṃ mañcapīṭhakaṃ pi na jānāmi, taṃ nissāya pana mokkhaṃ labhis-sāmīti evaṃ avacaṃ, mā me kujjha sāmīti“¹⁰. Purohito pi

¹ so both MSS. ² O° ayaṇ. ³ O° -nagarena ⁴ both MSS. gavi. ⁵ both MSS. na.

setṭhiṃ āha: „mahāsetṭhi tvaṃ iminā attano adinnakam eva mayhaṃ kathaṃ adāsīti“. „Mayam pi dve issarā ambhākaṃ ekato hutvā tṭhitaḥ kammaṃ khippaṃ nippajjissatīti¹ kathesin“ ti. Gandhabbo pi purohitaṃ āha: „brāhmaṇa kadā tayā mayhaṃ piṇḍandhanam² dinnan“. „Ahaṃ ‘taṃ nissāya vasanaṭṭhāne sukhāṃ vasissāmīti³ kathesin“ ti. Vannaḍāsī pi gandhabbaṃ āha: „are dutṭhagandhabba, ahaṃ kadā tava santikaṃ gatapubbā tvaṃ vā mama santikaṃ āgatapubba, kadā mayhaṃ piṇḍandhanam⁴ dinnan“ ti. „Bhagini⁵, kimkāraṇā kujjhasi, ‘amhesu pañcasu ekato vasantesu gharāvāso bhavissati, anukkaṇṭhamānā sukhāṃ vasissāmā’⁶ ti kathesin“ ti. Bodhisatto payojitamanussānaṃ santikā naṃ kathaṃ sutvā tesāṃ tatvato acorabhāvaṃ űatvā „makkaṭṭiyā gahitaṇḍandhanam⁷ upāyen’ eva pāṭessāmīti“ bheṇḍumayāni bahūni piṇḍandhanāni⁸ kāretvā uyyāne makkaṭṭiyo gāhāpetvā hatthapādagīvāsu bheṇḍupiṇḍandhanāni⁹ piṇḍandhāpetvā¹⁰ vissajjesi. Itarā makkaṭṭi piṇḍandhanam¹¹ rakkhamānā¹² uyyāne eva nisīdi. Bodhisatto manusse ānāpesi: „gacchatha tumhe, uyyāne sabbamakkaṭṭiyo upadhāretha, yassā taṃ piṇḍandhanam¹³ passatha taṃ uttāsetvā piṇḍandhanam¹⁴ gaṇhathā“¹⁵ ti. Tāpi kho makkaṭṭiyo „piṇḍandhanam¹⁶ no laddhan“ ti tutṭha-hatṭhā uyyāne vicarantiyo tassā santikaṃ gantvā „passatha ambhākaṃ piṇḍandhanan“¹⁷ ti āhaṃsu. Sā makkhaṃ asahamānā „kim iminā bheṇḍupiṇḍandhanenā“¹⁸ ti muttāhāraṃ piṇḍandhitvā¹⁹ nikkhami. Atha naṃ te purisā disvā piṇḍandhanam²⁰ chaḍḍāpetvā āharitvā Bodhisattassa adāṃsu. So taṃ ādāya raṇṇo dassetvā „idaṃ te deva piṇḍandhanam²¹, te panca pi acorā, idaṃ pana uyyāne makkaṭṭiyā ābhatan“²² ti āha. „Kathaṃ pana te paṇḍita makkaṭṭiyā hatthaṃ ārūḥhabhāvo űāto, kathaṃ te gahitan“ ti. So sabbam ācikkhi. Rājā tutṭhamānaso „saṃ-

¹ both MSS. -ssasīti. ² so both MSS. ³ both MSS. -ṇi. ⁴ C² -ṇā, C³ -naṃ.

⁵ C² makkaṭṭiyā ne makkaṭṭiyā ābhatan.

gāmasisādisu nāma sūrādayo icchitabbā hontīti“ Bodhisattassa
thutim karonto imam gātham āha:

Ukkatthe sūram icchanti mantisu akutūhalam
piyañ ca annapānamhi atthe jāte ca paṇḍitan ti. 91.

Tattha ukkatthe ti upakatthe ubhato būlho¹ saṅgāme sampahāre
vattamāne ti attho, sūram icchantīti asaniyāpi matthake patamānāya
apalāyīnam sūram icchanti, tasmim khaṇe evarūpo saṅgāmayodho patthetabbo
hoti, mantisu akutūhalam ti kattabbākatabbam klecam sammantanakāle
uppanne mantisu yo akutūhalo avikiṇṇavāco mantam na bhīdati tam icchanti,
tādiso tesu thānesu patthetabbo hoti, piyañ ca annapānamhīti madhure
annapāne paccupaṭṭhite saha² paribhūñjanatthāya piyapuggalañ patthenti,
tādiso tasmim kāle patthetabbo hotīti³, atthe jāte va³ paṇḍitan ti attha-
gambhīre dhammagambhīre kismiñcid eva kāraṇe vā pañhe vā uppanne paṇḍi-
tam vicakkhaṇam icchanti, tathārūpo hi tasmim samaye patthetabbo hotīti.

Evam rājā Bodhisattam vaṇṇetvā thometvā ghanavassanān
vassanto mahāmegho viya sattahi ratanehi pūjetvā tassā' ovāde
ṭhatvā dānādīni puññāni katvā yathākammañ gato.

Sattāpi imam dhammadessanān āharitvā tharānaṃ gūṇāni kammāni
jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Asasālo akāsi, paṇḍitānānaṃ pūjita
aham evā“ ti. Mahāsārājātakam.

3. Vissāsabbhojanajātaka.

Na vissase avīṭṭatīti¹. Kālaṃ tathāsaṃsāraṃ
haranto vissāsattā, asāsaṃ āharitvā kāmāni pūjenti. Na
samaye yebhavyena imākaṃ māsaṃ na kāmāni pūjenti. Na
bhūtarā bhāgīyā cūḷamāsaṃ cūḷapūjenti. Na kāmāni
amhākaṃ gūṇāni² je ssa kāmāni pūjenti. Na kāmāni
tāre paccaye vassantaṃ māsaṃ pūjenti. Na kāmāni
tam kāraṇaṃ āsāsaṃ māsaṃ pūjenti. Na kāmāni
bhikkhū³ samāyāsaṃ pūjenti.

¹ O būlho. ² Gūṇāni. ³ Bhikkhū.

aññātihi pi dinnake cattāro paccaye paccavekkhitvā va paribhogo kātabbo, apaccavekkhitaparibhogam katvā hi kālam kurumāno bhikkhu yakkha-petaattabhāvato na muccati, apaccavekkhitaparibhogo nām' esa visa-paribhogasadiṣo, visam hi vissāsikena dinnakam pi avissāsikena dinnakam pi māreti yeva, pubbe pi vissāsena dinnavisam paribhujitvā jīvitakkhayaṃ pattā¹ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Tass' eko gopālako kiṭṭhasambādhasamaye² gāvo gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā tattha gopallikaṃ katvā rakkhanto vasati³ seṭṭhino ca kālena kālam gorasaṃ āharati⁴. Ath' assa gopallikāya avidūre sīho nivāsaṃ gaṇhi. Gāvīnaṃ sīhasantāseṇa milātānaṃ khīraṃ mandam ahoṣi. Atha naṃ ekadivasaṃ sappiṃ ādāya āgataṃ seṭṭhi pucchi: „kin nu kho samma gopālaka mandam sappīti“. So taṃ kāraṇaṃ ācikkhi. „Atthi pana samma tassa⁵ sīhassa katthaci paṭibaddho“ ti. „Atthi 'ssa sāmī ekāya migamātukāya saddhiṃ saṃsaggo“ ti. „Sakkā pana taṃ gāhāpetun“ ti. „Sakkā sāmīti“. „Tena hi taṃ gahetvā tassā. naḷāṭato paṭṭhāya sarīre lomāni visena punappuna rajitvā sukkhāpetvā dve tayo divase atikkamitvā taṃ migamātukaṃ vissajjeḥi, so tassā sinehena sarīraṃ lehitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissati, ath' assa cammanakhadāṭhā⁶ c' eva vasaṃ ca gahetvā āgaccheyyā-sīti“ haḷāhalavisam datvā uyyojesi. Gopālako jālaṃ khipitvā upāyena taṃ migamātukaṃ gaṇhitvā tathā akāsi. Sīho taṃ disvā va balavasinehena tassā sarīraṃ lehitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Gopālako pi cammādīni gahetvā Bodhisattassa santi-kam agamāsi. Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ űatvā „paresu sineho nāma na katabbo, evaṃ balasampanno pi sīho migarājā kilesavasena saṃsaggaṃ nissāya migamātukāya sarīraṃ lehento visaparibhogam katvā jīvitakkhayaṃ patto“ ti vatvā sampatta-parisāya dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C* tiṭṭha-. ² C* vasitī. ³ C^v āharitī. ⁴ C* nassa. ⁵ both MSS. -nakhā-.

Na vissase avissatthe, vissatthe pi na vissase,
vissāsā bhayam anveti sihaṃ va migamātukā ti. 92.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: yo pubbe saḥāyo attani avissattho ahoṣi tasmīṃ avissatthe yo pubbe pi nibbhayo attani vissāsiko yeva tasmīṃ vissatthe pi na vissase n' eva vissāsam kareyya, kiṃkāraṇā: vissāsā bhayam anveti yo hi mitte pi amitte pi vissāso tato bhayam eva āgacchati, katham: sihaṃ va migamātukā yathā mittasanthavavasena katavissāsāya migamātukāya santikā sihassa bhayaṃ anvetam upagataṃ sampattan ti attho, yathā ca¹ vissāsavaseṇa sihaṃ migamātukā anvetā upagatā ti attho.

Evam Bodhisatto sampattapariśāya dhammaṃ desetvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā seṭṭhi² aham eva ahoṣin“ ti. Vissāsabhojanajātakam.

4. Lomahamsajātaka.

Sotatto soṣīto ti. Idam Satthā Vesāliyaṃ upanissāya Pāṭikārāme viharanto Sunakkhattaṃ ārabha kathesi. Ekasmin hi samaye Sunakkhatto Satthu upaṭṭhāko³ hutvā pattacivaraṃ ādāya vicaramāno Korakkhattiyassa dhammaṃ rocento Dasabalassa pattacivaraṃ niyyādetvā Korakkhattiyaṃ nissāya tassa Kālakaṇṇaka-asura-yoniyaṃ nibbattakāle gihī hutvā „n' atthi samanassa Gotamassa uttarimanussadhammo alamariyaṇṇadassanaviseso, takkapariyāhataṃ⁴ samaṇo Gotamo dhammaṃ deseti vīmaṃsānucaritaṃ sayampaṭibhānaṃ⁵, yassa ca khv-āssa atthāya dhammo desito so na niyyāti takkarassa⁶ sammādukkhakkhayāyā“⁷ 'ti Vesāliyaṃ tiṇṇaṃ pākārānaṃ antare vicaranto Satthu avaṇṇaṃ bhāsati. Athāyasmā Sāriputto piṇḍāya caranto tass' evaṃ avaṇṇaṃ bhāsantassa sutvā piṇḍapāṭapaṭikkanto tam atthaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā „kodhano Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso, kodhavasena⁸ evaṃ āha, kodhavasena⁸ pi 'so na' niyyāti takkarassa⁶ sammādukkhakkhayāyā" 'ti vadanto ajānitvāpi mayham guṇam eva bhāsati, na kho pana so moghapuriso mayham

¹ both MSS. cā. ² C^v mahāseṭṭhi. ³ both MSS. upaṭṭhāno. ⁴ C^v -yābhatam.

⁵ C^v pāṭi-. ⁶ C^v niyyānitakkarassa, C^v tiyyānitakkarassa. ⁷ both MSS. omit na.

⁸ C^v niyyānitakkarassa, C^v niyyātinakka-.

guṇaṃ jānāti, mayhaṃ hi Sāriputta cha abhiññā nāma atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, dasa balāni atthi, catuvesārajjanāṇaṃ atthi, catuyoniparicchedakañāṇaṃ atthi, pañcagatiparicchedakañāṇaṃ atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, evaṃ uttarimanussa-dhammasamannāgataṃ pana maṃ yo evaṃ vadeyya 'n' atthi samaṇassa 'Gotamassa uttarimanussadhammo' ti so taṃ vācaṃ appahāya taṃ cittaṃ appahāya taṃ dīṭṭhiṃ apaṭinissajjivā yathābhataṃ nikkhittō evaṃ niraye“ ti evaṃ attano vijjamaṇaṃ uttarimanussadhammassa guṇaṃ kathetvā „Sunakkhatto kira Sāriputta Korakkhattiyassa dukkarakārikāya micchā-tape pasanno, micchātape pasīdanto na pana mayi eva pasīdituṃ vaṭṭati, ahaṃ ito ekanavutikappamatthake 'atthi nu kho ettha sāro' ti bāhirakamicchātaṃ vīmaṃsanto caturaṅgasamannāgataṃ brahmacariya-vāsaṃ vasiṃ, tapassī sudaṃ homi paramatapassī, lūkho sudaṃ homi paramalūkho, jegucchī sudaṃ homi paramajjegucchī, pavivitto sudaṃ homi paramavivitto“ ti vatvā therena yācito atūtaṃ āhari:

Atite ekanavutikappamatthake Bodhisatto „bāhirakatapaṃ vīmaṃsissāmīti“ ājīvikapabbajjaṃ pabbajitvā acelako ahosi rajojalliko, pavivitto ahosi ekavīhārī, manusse disvā migo viya palāyi, mahāvikaṭabhojano ahosi macchakagomayādīni¹ pa-ribhuñji. Appamāḍavīhāratthāya araṇṇe ekasmiṃ bhīmsanake vanasaṇḍe vīhāsi, tasmiṃ viharanto² himavātasamaye antara-ṭṭhake³ rattim vanasaṇḍā nikkhamitvā abbhokāse viharitvā suriye uggate vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā rattim abbhokāse himodakena tinto tath' eva divā vanasaṇḍato paggharantehi udakabindūhi temayi, evaṃ ahorattaṃ sītadukkhaṃ anubhoti. Gimhānaṃ pana pacchime māse divā abbhokāse viharitvā rattim vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā divā abbhokāse ātapena pari-lāhappatto tath' eva rattim nivāte vanasaṇḍe pari-lāhaṃ pāpu-ṇāti, sarīrā sedadhārā muccanti. Ath' assa pubbe assutapubbā ayaṃ gāthā paṭibhāsi:

Sotatto⁴ sosīto eko bhīmsanake vane

naggo na c' aggim āsīno esanāpasuto munīti. 93.

¹ C^o vacchaka-. ² both MSS. -te. ³ so both MSS. ⁴ add ahaṃ?

Tattha sotatto ti suriyasantāpena sutatto, soṣīto ti himodakena suṣīto
sutṭhu tinto, eko bhīmsanake vane ti yattha pavittānaṃ yebbhuyena lomāni
bhīmsanti tathārūpe bhīmsanake vanasaṇḍe eko adutiyo va ahoṣin ti dīpeti,
naggo na caggimāsīno ti naggo ca na ca aggim āsīno ti, tathā sītena
pīḷiyamāno pi n'eva nivāsanaṃ¹ pārūpanaṃ² vā ādiyīm na aggim āgamaṃ nisīdin
ti dīpeti, esanāpasuto ti abrahmacariye pi tasmiṃ brahmacariyasaṇṇi hutvā
brahmacariyaṃ c' ev' etaṃ esanā ca gavesanā ca upāyo brahmalokassa³ 'ti evaṃ
tāya brahmacariyesanāya pasuto anuyutto usukkaṃ āpanno ahoṣin ti dasseti,
munīti munī⁴ kho esa monattāya paṭipanno, evaṃ lokena sambhāvito ahoṣin
ti dīpeti.

Evaṃ caturaṅgasamannāgataṃ pana brahmacariyaṃ caritvā
Bodhisatto maraṇakāle upaṭṭhitaṃ nirayanimittaṃ disvā „idaṃ
vata samādānaṃ niratthakaṃ“ ti nātvā taṃ khaṇaṃ ũeva taṃ
laddhiṃ bhinditvā sammādiṭṭhiṃ gahetvā devaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi:
„aḥaṃ tena samayena so ājīviko ahoṣin“ ti. Lomaḥaṃsajātakaṃ.

5. Mahāsudassana-jātaka.

Aniccā vata saṃkhārā ti. Idaṃ Satthā parinibbānaṃ
nīpanno Ānandattherassa „mā Bhagavā imasmiṃ khuddakanaga-
rake“ ti vacanaṃ ārabha kathesi. „Tathāgate Jetavane viharante
Sāriputtatthero kattikapuṇṇamāya Nālagāmake jāto varake⁵ parinibbāyi,
Mahāmoggallāno kattikamāsassa⁶ eva kālapakkhe addhamāsiyaṃ, evaṃ
parinibbute aggasāvaka-yuge ahaṃ pi Kusinārāyaṃ parinibbāyissāmi“
anupubbena cārikaṃ caramāno tattha gantvā yamakasālānaṃ antare
uttarasīsake mañcake anuttānaseyyāya nīpajji. Atha naṃ āyasmā
Ānandatthero „mā bhante Bhagavā imasmiṃ khuddakanagarake visame
ujjāṃgalanagarake sākhanagarake⁷ parinibbāyi, aññesaṃ ca⁸ Rājagahādī-
naṃ mahānagarānaṃ aññatarasmiṃ Bhagavā parinibbāyatū“ ti yāci.
Satthā „mā Ānanda imaṃ khuddakanagarakaṃ ujjāṃgalanagarakaṃ⁹
sākhanagarakaṃ ti vadehi, ahaṃ pubbe Sudassana-cakkavattirājakāle
imasmiṃ nagare vasīm, tadā dvādasayojanikena ratanapākāreṇa parikkhit-

¹ both MSS. nivāsana. ² C¹ -pārū-. ³ so both MSS. ⁴ C¹ uchchaṃgala-, C² has
has added sākhanagarake, C³ omits this. ⁵ C¹ uchch-.

taṃ mahānagaram ahoṣīti¹ vatvā therena yācito atītaṃ āharanto Mahāsudassanasuttam kathesi.

Tadā pana Mahāsudassanam¹ dhammapāsādā otaritvā avidūre sattaratanamaye nālapane² paññattasmim³ kappiyamañcake dakkhiṇena passena anuṭṭhānaseyyāya nipannam disvā „imāni te deva caturāsītīnagarasahassāni Kusāvatīrājadhāni-pamukkhāni, ettha chandam karohīti“ Subhaddādeviyā vutte Mahāsudassano „mā devi evaṃ avaca, atha kho ‘ettha chandam vinehi mā apekham akāṣīti’ evaṃ maṃ ovaḍā“ ‘ti vatvā „kimkāraṇā devā“ ‘ti pucchito „ajjāham kālakiriyaṃ karissāmīti“. Atha naṃ devī rudamānā akkhini puñchitvā kicchena kasirena tathā vatvā rodi paridevi, sesāpi caturāsītisahassā itthiyo rodimsu paridevimsu, amaccādisu pi eko adhvāsetum nāsakkhi, sabbe pi rodimsu. Bodhisatto alabhāṇo⁴ „mā saddam akattha“⁵, sabbe nivāretvā devim āmantetvā „mā tvaṃ devi rodi mā paridevi, tilaphalamatto pi hi saṃkhāro nicco nāma n’ atthi, sabbe aniccā bhedanadhammā evā“ ‘ti vatvā devim ovaḍanto imaṃ gātham āha:

Aniccā vata saṃkhārā uppāḍavayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti, tesaṃ vūpasamo sukho ti. 94.

Tattha aniccā vata saṃkhārā ti bhadde Subhaddādevi yattakā⁶ kehi⁷ paccayehi samāgantvā katā khandhāyatanādāyo saṃkhārā sabbe te aniccā yeva nāma, etesu hi rūpaṃ aniccaṃ viññāṇaṃ aniccaṃ cakkhum aniccaṃ dhammā aniccā, yaṃ kiñci saviññāṇakaaviññāṇakaṃ⁸ ratanaṃ sabban taṃ aniccam eva iti aniccā vata saṃkhārā ti gaṇha, kasmā: uppāḍavayadhammino sabbe h’ ete uppāḍadhammino c’ eva vayadhammino ca uppajjanabhijjana-sabhāvā yeva tasmā aniccā ti vedītabbā, yasmā ca aniccā tasmā uppajjitvā va nirujjhanti, uppajjitvā ṭhitiṃ patvāpi⁹ nirujjhanti yeva, sabbe h’ ete nibbattamānā uppajjanti nāma bhijjamānā nirujjhanti nāma, tesaṃ uppāde satī yeva ṭhiti¹⁰ nāma hoti, ṭhitiyā satī yeva bhāṅgo nāma hoti, na hi anuppannassa ṭhiti

¹ both MSS. -no. ² C^v taṃlavane. ³ so both MSS. instead of “alam bhāṇo”
C^v akattham, read: akatthā ‘ti? ⁴ C^k yattakā. ⁵ C^k saviññāṇaka. ⁶ C^v va-
tvāpi. ⁷ C^v yiti.

nāma, t̥hitaṃ abhejjanakam nāma atthi, iti sabbe pi saṃkhārā t̥ni lakkhaṇāni patvā tattha tatth' eva nirujjhanti. tasmā sabbe p' ime anicorā khaṇikā ittarā addhuvā pabbaṅguno¹ calitā samiritā² anaddhaniyā pāyātā t̥vakālīkā nissārā t̥vakālīkat̥thena māyamariciphosasadisā³, tesu⁴ bhodde Subhaddādevi kasu⁵ sukhasaṇṇam uppādesi, evaṃ pana gaṇha: tesam⁶ vūpasamo sukho sabbavattavūpasamanato⁷ tesam vūpasamo nāma nibbānam, tad ev' ekaṃ ekaṃ, tato sukham nāma n' atthīti.

Evam Mahāsudassano amatamahānibbānena desanākūtaṃ gahetvā avasesassāpi mahājanassa „dānam detha sīlam rakkhatha uposathakammaṃ karoṭhā“ 'ti ovādam datvā devalokaparāyano ahosi.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Subhaddādevi Rāhulamātā ahosi, pariṇāyakaratanam Rāhulo, sesaparīsā Buddhapurīsā, Mahāsudassano pana aham evā“ 'ti. Maḥā-sudassanajātakaṃ.

6. Telapattajātaka.

Samatittikam anavasesakan ti. Idam Satthā Sumbharat̥the Desakam nāma nigamaṃ nissāya aṇṇatarasmiṃ vanasaṇḍe viharanto Janapadakalyāṇisuttaṃ ārabba kathesi. Tatra hi Bhagavā „seyyathāpi bhikkhave 'Janapadakalyāṇi Janapadakalyāṇīti' kho bhikkhave mahājanakāyo sannipāteyya, sā kho pan' assa Janapadakalyāṇi paramapāsāvinī gīte⁸ 'Janapadakalyāṇi naccati gāyatīti' kho bhikkhave bhiyyosomattāya mahājanakāyo sannipāteyya, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo suhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam enaṃ evaṃ vadeyyum 'ayan te ambho purisa samatittiyo telapatto antarena ca mahāsamayaṃ antarena ca Janapadakalyāṇiyā hāretabbo⁹, puriso ca tam ukkhittāsiko piṭṭhito piṭṭhito anubandhissati, yatth' eva naṃ¹⁰ thokam pi chaḍḍessasi tatth' eva te siraṃ pātesatīti¹¹, tam kim maṇṇatha bhikkhave, api nu so puriso amum telapattam amanasikarivā bahiddhā pamādam āhareyyā¹² ti, „no h' etaṃ bhante“, „upamā kho my-āyaṃ bhik-

¹ C² pabbaṅguno. ² both MSS. smī-. ³ C² -phena-, C² -pena-. ⁴ O² nesu.

⁵ C² tasmā. ⁶ C² nesam. ⁷ both MSS. sabbavaddhavū-. ⁸ C² -sāvī(t̥hite)?

⁹ both MSS. hāretabbo. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ C² omits tarh.

khavē katā atthassa viññāpanāya, ayaṃ ettha attho: samatittiyo telapatto ti kho bhikkhave kāyagatāy' etaṃ satiya adhivacanāṃ, tasmātiha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ: kāyagatā no sati bhāvitā bhavissati susamāradhā, evaṃ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ¹ ti imaṃ Janapadakalyāṇisuttam sāttham savyañjanam kathesi.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: Janapadakalyāṇīti janapadamhi kalyāṇī uttamā chasarīradosarahitā pañcakalyāṇasamannāgatā, sā hi yasā nātidighā nātirassā nātikisā nātiṭhulā nātikālī² nāccodātā atikkantā mānusakam vaṇṇam appattā devavaṇṇam tasmā chasarīradosarahitā, chavikalyāṇam māmsakalyāṇam nahārukalyāṇam aṭṭhikalyāṇam vayakalyāṇan ti imehi pana pañcahi kalyāṇehi samannāgatā pañcakalyāṇasamannāgatā nāma, tassā hi āgantukobbhāsakiccam nāma n' atthi, attano sarīrobhāsen' eva dvādasahatthe ṭhāne ālokaṃ karoti, piyaṅgu-samā³ vā hoti suvaṇṇasamā⁴ vā, ayaṃ assā chavikalyāṇatā, cattāro pan' assā hatthapādā mukhapariyosānaṃ ca lākhāparikkammakatā viya pavālarattakambalasadisam hoti, ayaṃ assā māmsakalyāṇatā, vīsatinakhapattāni māmsato amuttatṭhāne lākhārasapūritāni viya muttatṭhāne khīradhārasadisāni, ayaṃ assā nahārukalyāṇatā, dvattimsa dantā suphassitā sudhotavajirapantī viya khāyanti, ayaṃ assā aṭṭhikalyāṇatā, vīsamvassasatikāpi pana samānā soḷasavassuddesikā viya hoti nibbalipalitā, ayaṃ assā vayakalyāṇatā, paramapāsāvinīti ettha pana pasavanam pasavo pavattatīti attho pasāvo yeva pasāvo paramo pasāvo paramapāsāvo so assā atthīti paramapāsāvinī, nacce ca gīte ca uttamapavattī⁵ seṭṭhakiriya⁶, uttamam eva naccam naccati⁷ gītan ca gāyatīti vuttam hoti, aha puriso āgaccheyy⁸ ti na attano ruciya āgaccheyya, ayaṃ pan' ettha adhippāyo: ath' evaṃ mahājana-majjhe Janapadakalyāṇīya naccamānāya sādhu sādhu ti sādhu-kāresu aṅgulipoṭha-nena⁹ celukkhepesu ca vattamānesu tam pavattim sutvā rājābandhanāgarate ekam purisam pakkosāpetvā nigālāni bhinditvā samatittikam suparipuṇṇam telapattam tassa hatthe datvā ubbohi hatthehi dajham gāhāpetvā ekam asihattham purisam āṇāpesi: etaṃ gahetvā Janapadakalyāṇīya samajjaṭṭhānam gaccha, yatt' eva c' esa pamādam āgamma ekam pi telabindum chaḍḍeti tatth' ev' assa sīsam chindā¹⁰ ti, so puriso asim ukkhipitvā tam tajjento¹¹ tattha nesi, so maraṇabhayena tajjito jīvitakāmatāya pamādavasena tam amanasikatvā sakim pi akkhīni ummīletvā tam Janapadakalyāṇim na olokesi, evaṃ bhūtapubbam ev' etaṃ vatthum, sutte pana¹² parikkappavasen' etaṃ vuttan ti veditabbaṃ, upamā kho my-āyan ti ettha pana telapattassa tāva kāyagatāsatiyā opammasamsandanam katam eva, ettha pana rājā viya kamam datṭhabbam asi viya kilesā ukkhittāsikapuriso viya māro telapattahatthapuriso viya kāyagatāsatiḥhāvako vipassakayogāvacaro.

¹ both MSS. -kaḷi. ² both MSS. -sāmā. ³ C^k uttamipavattī. ⁴ C^k se-sakiriya. ⁵ C^k -ti. ⁶ C^k -potha-. ⁷ both MSS. chinda. ⁸ C^k tajjanto. ⁹ C^k na.

Iti Bhagavā „kāyagatāsatiṃ bhāvetukāmena bhikkhunā telapattā-hatthena tena purisena viya satim avissajjetvā appamattena kāyagatā-sati bhāvetabbā“ ti imāṃ suttaṃ āharitvā dassesi. Bhikkhū imāṃ suttaṃ ca atthaṃ ca sutvā evaṃ āhaṃsu: „dukkaraṃ bhante tena purisena kataṃ tathārūpaṃ Janapadakalyāṇiṃ anoloketvā telapattāṃ ādāya gacchantenā“¹ ti. Satthā „na bhikkhave tena dukkaraṃ kataṃ sukaraṃ ev“ etaṃ, kasmā: ukkhittāsikena purisena santajjetvā nīyamānatāya, yaṃ pana pubbe paṇḍitā appamādena satim avissajjetvā abhisamkhaṭaṃ² dibbarūpaṃ pi indriyāni bhinditvā anoloketvā va gan-tvā rajjaṃ pāpuṃsu etaṃ dukkaraṃ“ ti vatvā atūtaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño puttasaṭṭassa sabbakaṇiṭṭho hutvā nibbattitvā anupubbena viññūtaṃ pāpuṃ. Tadā ca rañño gehe paccekabuddhā abhūṇjanti. Bodhisatto tesaṃ veyyāvaccaṃ karoti. So ekadivasaṃ cintesi: „mama bahū³ bhātaro, lacchāmi nu kho ahaṃ imasmiṃ nagare kulasantakaṃ rajjaṃ udāhu no“ ti. Ath'assa etad ahoṣi: „paccekasambuddhe pucchitvā jānissāmīti“⁴ so dutiyadivase paccekabuddhesu āgatesu dhammakarakaṃ ādāya pāṇīyaṃ parissāvetvā pāde dhovitvā makkhetvā tesaṃ antare khajjakaṃ khādītva nisinnakāle vanditvā ekamantaṃ nisinna-taṃ atthaṃ pucchi. Atha naṃ te avocaṃ: „kumāra, na tvaṃ imasmiṃ nagare rajjaṃ labhissasi, ito pana vīsaṃyojanasata-matthake Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilānagaraṃ nāma atthi, tattha gantaṃ sakkonto ito sattame divase rajjaṃ lacchasi, antarā-magge paṇā mahāvattaniṭṭaviyaṃ paripantho atthi, taṃ aṭaviṃ pariharitvā gacchantassa yojanasatiko maggo hoti, ujukaṃ gacchantassa paññāsa yojanāni, so hi amanussakantāro nāma, tattha yakkhiniyo antarāmagge gāme ca sālāyo ca māpe-tvā uparisuvannatārakavicittavitānaṃ mahārahaseyyaṃ⁵ pañña-petvā nānāvīraḃ paṭṭasāṇīyo parikkhipitvā⁶ dibbalaṃkārehi attabhāvaṃ maṇḍetvā sālāsu nisīditvā gacchante purise madhurāhi

¹ both MSS. -kaṭaṃ. ² C^o bahu. ³ C^o mahārahaṃ seyya, C^k mahārahasseyyaṃ.

⁴ C^k pakkipitvā.

vācāhi saṅgaṇhitvā 'kilantarūpā viya paññāyatha, idhāgantvā nisīditvā pāṇiyam pivitvā gacchathā' 'ti pakkosivā āgatānaṃ āsanāni datvā attano rūpalīhāya vilāsehi palobhetvā kilesavasike katvā attanā saddhiṃ ajjhācāre kate tatth' eva te lohitena paggharantena khāditvā jīvitakkhayaṃ pāpenti, rūpagocarasattaṃ rūpen' eva gaṇhanti saddagocaraṃ madhurena gītavādītasaddena ghānagocaraṃ dibbagandhehi jivhāgocaraṃ¹ dibbena nānagga-rasabhojanena poṭṭhabbagocaraṃ ubhatolohitakūpadhānehi dibbasayanehi, sace indriyāni bhinditvā tā anoloketvā satim paccupatṭhapetvā gamissasi sattame divase tattha rajjam laccha-sīti². Bodhisatto „hotu bhante, tumhākaṃ ovādaṃ gahetvā kim etā olokessāmīti“ paccekabuddhehi parittam kārāpetvā parittavālikam³ c' eva parittasuttakaṃ ca ādāya paccekabuddhe ca mātāpitaro ca vanditvā nivesanaṃ gantvā attano purise āha: „ahaṃ Takkasilāyaṃ rajjam gahetuṃ gacchāmi, tumhe idh' eva tiṭṭhathā“ 'ti. Atha naṃ pañca janā āhaṃsu: „mayam pi āgacchāmā“ 'ti. „Na sakkā tumhehi āgantum, antarāmagge kira yakkhiniyo rūpādigocare manusse evaṇ c' evaṇ ca rūpādīhi palobhetvā gaṇhanti, mahā paripantho, ahaṃ pana attānaṃ takketvā gacchāmīti⁴. „Kim pana deva mayam tumhehi saddhiṃ gacchantā attano piyāni rūpādīni olokessāma, mayam hi tath' eva gamissāmā“ 'ti. Bodhisatto „tena hi appamattā hothā“ 'ti te pañca jane ādāya maggaṃ paṭipajji. Yakkhiniyo gāmā-dīni māpetvā nisīdīmsu. Tesu rūpagocaro puriso tā yakkhiniyo oloketvā rūpārammaṇo paṭibaddho thokaṃ ohīyi. Bodhisatto „kim bho thokaṃ ohīyasīti⁵“ āha. „Deva, pādā me rujanti, thokaṃ sālāya nisīditvā āgacchāmīti“. „Ambho etā yakkhiniyo mā kho patthesīti⁶. „Yaṃ hotu taṃ hotu⁷, na sakkomi devā“ 'ti. „Tena hi paññāyissasīti“ itare cattāro ādāya agamāsi. So pi rūpagocarako tāsam santikaṃ agamāsi. Tā⁸ attanā

¹ Ck divhā. ² C* ohīyya-, C^v ohīyya-. ³ C* na hotu. ⁴ C* nā.

saddhim ajjhācāre kate tam tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā purato gantvā aññaṃ sālāṃ māpetvā nānāturīyāni gahetvā gāyamānā nisīdimsu. Tattha saddagocarako ohīyi¹. Tam pi khāditvā purato gantvā nānappakāre gandhakarande pūretvā āpanaṃ² pasāretvā³ nisīdimsu. Tattha gandhagocarako ohīyi⁴. Tam pi khāditvā purato gantvā nānaggarasānaṃ dibbabbhojanānaṃ bhājanāni pūretvā odanikāpanaṃ pasāretvā nisīdimsu. Tattha rasagocarako ohīyi. Tam pi khāditvā purato gantvā dibbasayanāni paññāpetvā⁵ nisīdimsu. Tattha poṭṭhabbagocarako ohīyi⁶. Tam pi khādimsu. Bodhisatto ekako va ahosi. Ath' ekā yakkhini „atikharamanto vatāyaṃ, ahaṃ tam khāditvā nivattissā-mīti“ Bodhisattassa pacchato pacchato agamāsi. Ataviyā parabhāge vanakammikādayo yakkhiniṃ disvā „ayan te purato gacchanto puriso kiṃ hotīti“ pucchiṃsu. „Komārasāmiyo me ayyā“⁷ ti. „Ambho, ayaṃ evaṃ sukhumālā pupphadāmasadisā suvaṇṇavaṇṇā⁸ kumārikā attano kulāṃ chaḍḍetvā bhavantaṃ⁹ takketvā nikkhanta¹⁰, kasmā etaṃ akilametvā ādāya na gacchasi¹¹ti“. „N' esā ayyā¹² mayhaṃ pajāpati, yakkhini esā, etāya me pañca manussā khāditā“. „Ayyā¹³ purisā nāma kuddhakāle attano pajāpatiyo yakkhiniyo pi karonti petiyo pīti“. Sā gacchamānā gabbhinīvaṇṇam¹⁴ dassetvā puna sakiṃ vijātavaṇṇaṃ katvā puttaṃ amkenādāya Bodhisattaṃ anubandhi. Diṭṭhaditṭhā purimanayen' eva pucchanti. Bodhisatto pi tath' eva vatvā gacchanto Takkaṣilaṃ pāpuṇi. Sā puttaṃ antarādhāpetvā ekikā va anubandhi. Bodhisatto nagaradvāraṃ gantvā ekissā sālāya nisīdi. Sā Bodhisattassa tejena pavisitum asakkonti¹⁵ dibbarūpaṃ māpetvā sāladvāre aṭṭhāsi. Tasmim samaye Takkaṣilato rājā uyyānaṃ gacchanto tam disvā paṭibaddhacitto hutvā „gacch' imissā sassāmikabhāvaṃ vā assāmikabhāvaṃ vā

¹ C* ohīyi, C^o ohīyya. ² both MSS. āpanaṃ. ³ C* sārāpetvā. ⁴ both MSS. ohīyi. ⁵ C* pañña-. ⁶ C* ohīyi. ⁷ both MSS. ayyo. ⁸ C* -vaṇṇaku-. ⁹ C* bhagavānaṃ. ¹⁰ both MSS. -nto. ¹¹ C^o gabbhinī-. ¹² both MSS. -ti.

jānāhīti“ manussam pesesi. So tam upasamkamitvā „sassāmi-
kāsīti“ pucchi. „Āma ayya me sālāya nisinno sāmiko“ ti.
Bodhisatto „n’ esā mayham pajāpati¹, yakkhinī² esā, etāya
me pañca manussā khādītā“ ti āha. „Sāmi, purisā nāma
ayya³ kuddhakāle⁴ yaṁ icchanti tam vadentīti“ āha. So
ubhinnam pi vacanam rañño ārocesi. Rājā „assāmikabhaṇḍam
nāma rājasantakam hotīti“ yakkhinim pakkosāpetvā ekahatthi-
piṭṭhe nīsidāpetvā nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam
abhiruyha tam aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. So nahātānuvilitto⁵
sāyamāsam bhuñjitvā sirisayanam abhirūhi. Sāpi yakkhinī⁶
attano upakappanakam āhāram āharitvā alaṁkatapaṭiyattā siri-
sayane raññā saddhim nipajjitvā rañño rativasena sukkasamappi-
tassa nipannakāle ekena passena parivattitvā parodi. Atha
nam rājā „kim bhadde rodasīti“ pucchi. „Deva, aham tum-
hehi magge disvā ānītā, tumhākaṁ ca gehe bahūitthiyo, sāham⁷
sapattīnam antare vasamānā kathāya uppannāya ‘ko tuyham
mātaram vā pitaram vā gottam vā jātīm vā jānāti, tvaṁ antarā-
magge disvā ānītā nāmā” ti sīse gahetvā nippīliyamānā viya
maṁku bhavissāmi, sace tumhe sakalarajje issariyaṁ ca āṇaṁ ca
mayham dadeyyātha koci mayham cittam kopetvā kathetum na
sakkhissatīti“. „Bhadde, mayham sakalaratṭhavāsino na kiñci
honti, nāham etesam sāmiko, ye paṇa rājānam kopetvā akat-
tabbam karonti tesaṁ⁸ nevāham sāmiko ti iminā kāraṇena na
sakkā tuyham sakalaratṭhe issariyaṁ ca āṇaṁ ca dātum“ ti.
„Tena hi deva sace ratṭhe vā nagare vā āṇam dātum na sak-
kosi antonivesane antovaḷaṇjanakānam upari mama vasaṁ
vattanatthāya⁹ āṇam detha devā“ ti. Rājā dibbapoṭṭhabbena
baddho tassā vacanam atikkamitum asakkonto „sādhu bhadde
antovaḷaṇjanake tuyham āṇam dammi, tvaṁ ete attano vase

¹ C^k -ti. ² C^v -ni. ³ both MSS. ayyo. ⁴ both MSS. -lutto. ⁵ C^v -ni.

⁶ C^k sāha. ⁷ C^v nāmakam. ⁸ C^v nesaṁ. ⁹ C^k vatthana-.

vattāpehīti“ āha. Sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā raṇṇo niddam okkantakāle yakkhanagaram gantvā yakkhe pakkositvā attanā rājānam jīvitakkhayaṃ pāpetvā atṭhimattam sesetvā sabbana-hārucammamaṃsalohitam khādi. Avasesayakkhā mahādvārato paṭṭhāya antonivesane kukkuṭakukkure ādim katvā sabbe khāditvā atṭhi¹ sese akāmsu. Punadivase dvāram yathāpihitam eva disvā manussā pharasūhi kavātāni koṭṭetvā² anto pavisitvā sabbam nivesanam atṭhikaparipuṇṇam disvā „saccam vata so puriso āha: ‘nāyaṃ mayhaṃ pajāpatīti’ yakkhinī esā’ ti, rājā pana kiñci ajānitvā va taṃ gehe attano bhariyaṃ akāsi, sā yakkhe pakkositvā sabbam janam khāditvā gatā bhavissatīti“ āhaṃsu. Bodhisatto pi taṃ divasaṃ tassā yeva sālāyaṃ parittavālikam sīse pakkhipitvā parittasuttam parikkhipitvā khaggaṃ gahetvā tṭhitako va aruṇaṃ utṭhapesi. Manussā sakalanivesanaṃ sodhetvā haritupattam katvā upari gandhehi vilimpitvā³ pupphāni vikiritvā pupphadāmāni osāretvā dhūpaṃ datvā puna mālā bandhitvā sammantayimsu⁴: „bho yo so puriso dibbarūpaṃ māpetvā pacchato āgacchantiṃ yakkhiniṃ indriyāni bhinditvā olokanamattam pi na akāsi so ativiya ulārasatto dhitimā nāṇasampanno, tādise purise rajjaṃ anusāsante sabbam raṭṭhaṃ sukhitaṃ bhavissati, taṃ rājānam karomā“ 'ti. Atha sabbe amaccā ca nāgarā ca ekacchandā hutvā Bodhisattam upasamkamitvā „deva tumhe imaṃ rajjaṃ kārethā“ 'ti nagaraṃ pavesetvā ratanarāsīmhi tṭhapetvā abhi-siñcitvā Takkasilarājānam akāmsu. So cattāri agatigamanāni vajjetvā dasarājadhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kārento dānādāni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ both MSS. atṭhi. ² C^v koṭetvā. ³ so both MSS. ⁴ C^v vilimpitvā, C^k vilimpitvā corr. to vilampitvā? ⁵ C^v sammantayimsu.

Samatittikam anavasesakam
telapattam yathā parihareyya
evam sacittam anurakkhe
patthayāno disam agatapubban ti. 95.

Tattha samatittikan ti antomukhavuddhilekham¹ pāpetvā samabharitam²,
anavasesakan ti anavasiñcanakam aparissavanakam katvā, telapattan ti
pakkhittatilatelapattam, parihareyyā 'ti hareyya ādāya gaccheyya, evam
sacittam anurakkhe ti tam telabharitam pattam viya attano cittam
kāyagatāsatiyā gocarē³ c' eva sampayuttam satiyā cā 'ti ubhinnam antare pakkhi-
pitvā yathā muhuttam pi bahiddhā gocarē na vikkhipati yathā⁴ paṇḍito yogāva-
caro rakkheyya gopāyeyya, kimkāraṇā: etassa hi⁵

Dunnigghassa lahuno yatthakāmanipātino
cittassa damatho sādhu, cittam dantaṃ sukhāvahan, (Dhp. v. 35.)

tasmā

Suddhasam sunipupam yatthakāmanipātinaṃ
cittam rakkhetha medhāvi, cittam guttaṃ sukhāvahan (Dhp v. 36.)

idaṃ hi

Dūraṅgamaṃ ekacaram asariraṃ guhāsayaṃ
ye cittaṃ saññamessanti mokkhaṃti Mārabandhanā, (Dhp. v. 37)

itarassa pana

Anavaṭṭhitacittassa saddhammaṃ avijānato
pariṭlavapasādasassa paññā 'na pariṭurati, (Dhp. v. 38.)

cirakammaṭṭhānasahāyassa pana

Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññapāpabhīnassa n' atthi jāgarato bhayaṃ, (Dhp. v. 39.)

tasmā⁶ etaṃ

Phandanam capalam cittaṃ dūrakkham duunivārayam
ujum karoti medhāvi usukāro va tejanam, (Dhp. v. 33.)

¹ C* -vaddhilekham, C^o vuddhilekham corr. to -vaddhilekham. ² both MSS. samabharitam. ³ so both MSS. ⁴ so both MSS. instead of tathā? ⁵ C^o omits hi ⁶ C^o etasmā.

evam ujum karonto sacittam anurakkhe. patthayāno disaṃ agatapubban
ti imasmiṃ kāyagatāsati-kammattāne kammaṃ ārabhitvā anamatagge saṃsāre
agatapubbadisaṃ patthento pīhento¹ vuttanayen² eva sakam cittaṃ rakkheyyā
'ti attho, kā pan' esā disā:

[Mātāpita pubbā disā ācariyā dakkhiṇā disā]³
puttadārī disā paocchā mittāmacca⁴ ca uttarā
Dāsakammakavā beṭṭhā uddham samanabrahmaṇa,
etā disā namasseyya alamatto kule gihiti,

ettha tāva puttadārādayo disā ti vuttā⁵.

Disā catasso vidisā catasso
uddham adho, dasa disā imāyo⁶,
katammaṃ disaṃ tiṭṭhati nāgarājā
yam addasā supine chabbisānaṃ ti,

ettha puratthimādibhedā disā va disā ti vuttā.

Agārino annadapānavatthadā
arhāyikā nam⁷ pi disaṃ vadanti,
esā disā paramā setaketa
yam patvā dukkhī sukhino bhavantīti,

ettha nibbānaṃ disaṃ ti vuttam, idhāpi tad eva adhippetam, tam⁸ hi khayarū
virāgaṃ ti ādihi⁹ dissati avadissati, tasmā disā ti vuccati, anamatagge pana saṃ-
sāre kenaci bālaputhujjanena supine pi agatapubbatāya¹⁰ agatapubbā disā nāma
'ti vuttam, tam patthayantena kāyagatāsatiyā yogo karaṇiyo ti.

Evam Satthā nibbānena desanākūṭam gahevā jātakaṃ samo-
dhānesi: „Tadā rājaparisā Buddhaparisā, rajjam pattakumāro pana
aham evā“ 'ti. Telapattajātakaṃ.

7. Nāmasiddhijātaka.

Jīvakaṃ ca mataṃ disvā ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ nāmasiddhikaṃ bhikkhum ārabbha kathesi. Eko
kira kulaputto nāmena Pāpako nāma sāsane uraṃ datvā pabbajito.

¹ C^k jahento, C^v jabhento, B^p pīhayanto. ² suppld from B^p, not in C^k C^v.
³ C^k puttam, C^v puttā, B^p veditabbā. ⁴ C^k C^v tālmāyo. ⁵ C^v nam. ⁶ so B^p;
C^k C^v tam. ⁷ so both C^k and C^v. ⁸ both C^k and C^v -pubbaṃtāya.

Bhikkhūhi „eh' āvuso Pāpaka, tiṭṭhāvuso Pāpakā“ 'ti vuccamāno cintesi: „loke pāpakam nāma lāmakam kālakaṇṇibhūtam vuccati, aññam maṅgalapaṭisaṃyuttam nāmam āharāpessāmīti“ so ācariyupajjhāye upasaṃkamitvā „bhante mayham nāmam¹ avamaṅgalaṃ, aññam me nāmam karoṭhā“ 'ti āha. Atha nan te evam āhaṃsu: „āvuso nāmam nāma paṇṇattimattam, nāmena kāci atthasiddhi nāma n' atthi, attano nāmen' eva santuṭṭho hohīti“. So punappuna yāci eva. Tassāyaṃ nāmasiddhikabhāvo saṃghe² pākaṭo jāto. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ sannisinā bhikkhū katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asuko kira bhikkhu nāmasiddhiko maṅgalaṃ nāmam³ āharāpetīti“. Satthā dhammasabham āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi so nāmasiddhiko yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto disāpāmokkho ācariyo hutvā pañca māṇavakasatāni mante vācesi. Tass' eko māṇavo Pāpako nāma nāmena. So „ehi Pāpaka, yāhi Pāpakā“ 'ti vuccamāno cintetvā „mayham nāmam avamaṅgalaṃ, aññam āharāpessāmīti“ ācariyaṃ upasaṃkamitvā „ācariya mayham nāmam avamaṅgalaṃ, aññam nāmam karoṭhā“ 'ti āha. Atha naṃ ācariyo avoca: „gaccha tāta, janapadacārikaṃ caritvā attano abhirucitam ekaṃ maṅgalaṃ nāmam gahetvā ehi, āgatassa⁴ te nāmam-parivattetvā aññam nāmam karissāmīti“. So „sādhū“ 'ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhanto gāmena gāmaṃ caranto ekaṃ nagaraṃ pāpuṇi. Tattha c' eko puriso kālakato Jīvako nāma nāmena. So taṃ nātījanena ālāhanam nīyamānam⁵ disvā „kiṃnāmako nām' esa puriso“ ti pucchi. „Jīvako nāmā“ 'ti. „Jīvako pi maratīti“. „Jīvako pi marati, Ajīvako pi marati, nāmam nāma paṇṇattimattam, tvaṃ bālo maññe“ ti. So taṃ katham sutvā nāme majjhatto hutvā antonagaraṃ pāvisi. Ath' ekaṃ dāsīm bhatīm adadamānam⁶ sāmikā dvāre nisīdāpetvā rajjuyā paharanti, tassā ca Dhanapālīti nāmam hoti. So

¹ C* nāma. ² C^v saṃghe. ³ C* nāma. ⁴ so BP; C* and C^v āhatassa? ⁵ both C* and C^v nīyya-. ⁶ both C* and C^v adadamānam.

antaravīthiyā gacchanto taṃ pothiyamānaṃ disvā „kasmā imaṃ pothethā“ 'ti pucchi. „Bhatim dātum na sakkotīti“. „Kim pan' assā nāmaṃ“ ti. „Dhanapālī nāmā“ 'ti. „Nāmena Dhana-pālī¹ samānāpi bhatimattaṃ dātum na sakkotīti“. „Dhana-pāliyo pi Adhanapāliyo pi duggatā honti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, tvaṃ bālo maññe“ ti. So nāme majjhattaro hutvā nagarā nikkhamma maggaṃ paṭipanno antarāmagge maggamūlhaṃ purisaṃ disvā „ayyo kiṃ karonto vicarasīti“ pucchi. „Maggamūlho 'mhi sāmīti“. „Kim pana te nāmaṃ“ ti. „Panthako nāmā“ 'ti. Panthakāpi maggamūlhaṃ hontīti“. „Panthako pi Apanthako pi maggamūlho hoti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ², tvaṃ pana bālo maññe“ ti. So nāme atimajjhatto hutvā Bodhisattassa santikaṃ gantvā „kiṃ tāta nāmaṃ rocetvā āgato sīti“ vutte „ācariya Jivakāpi nāma maranti Ajīvakāpi, Dhana-pāliyo pi duggatā honti Adhanapāliyo pi, Panthakāpi maggamūlhaṃ honti Apanthakāpi, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, nāmena siddhi³ n'atthi, kammen' eva⁴ siddhi³, alaṃ mayhaṃ aññena⁵ nāmena, tad eva me nāmaṃ hotū“ 'ti āha. Bodhisatto tena diṭṭhaṃ ca kataṃ ca saṃsandetvā imaṃ gātham āha:

Jivakaṃ ca mataṃ disvā Dhanapālīṃ ca duggataṃ

Panthakaṃ ca vane mūlhaṃ Pāpako punar āgato ti. 96.

Tattha punarāgato ti imāni tīni kārāṇāni disvā puna āgato, rakāro sandhivasena vutto.

Setthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa nāmasiddhiko yevā“ 'ti vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā nāmasiddhiko idāni pi nāmasiddhiko yeva, ācariyaparisā Buddhaparisā, ācariyo pana aham evā“ 'ti. Nāmasiddhijātakaṃ.

¹ both C^k and C^v -li. ² C^v paṇṇatti-. ³ both C^k and C^v siddhiṃ. ⁴ C^k kameva-neva. ⁵ both C^k and C^v aññe.

8. Kūṭavāṇijajātaka.

Sādhū kho¹ paṇḍito nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kūṭavāṇijaṃ ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ hi dve janā ekato vaṇijaṃ karontā bhaṇḍaṃ sakateṇādāya janapadaṃ gantvā laddhalābhā paccāgamimsu. Kūṭavāṇijo cintesi: „ayaṃ bahū divase dubbhojanena dukkhaseyyāya kilanto idāni attano ghare nānaggarasehi yāvadatthaṃ subhojanaṃ bhuñjitvā ajirakena marissati, athāhaṃ imaṃ bhaṇḍaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekaṃ tassa dārakānaṃ dassāmi dve koṭṭhāse attano gahessāmi²“ so „ajja bhājessāma sve bhājessāma³“ ti bhaṇḍaṃ bhājetuṃ na icchi. Atha naṃ paṇḍitavāṇijo akāmakam nippīletvā bhājāpetvā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā katapaṭṭisaṇṭhāro „atipapañco kato, idhāgantvāpi cirena Buddhupaṭṭhānaṃ āgato sīti“ vutto⁴ tam⁵ pavattiṃ Bhagavato ārocesi. Satthā „na kho so gahapati upāsaka dān' eva kūṭavāṇijo, pubbe pi kūṭavāṇijo yeva, idāni pana tam vañcetukāmo jāto, pubbe paṇḍite pi vañcetum ussahīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ vāṇijakule nibbatti, nāmagahana-divase c' assa Paṇḍito ti nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto aññena vāṇijena saddhiṃ ekato hutvā vaṇijaṃ karoti, tassa Atipaṇḍito ti nāmaṃ ahosi. Te Bārāṇasito pañcāhi sakata-satehi bhaṇḍaṃ ādāya janapadaṃ gantvā vaṇijaṃ katvā laddhalābhā puna Bārāṇasiṃ āgamimsu. Atha nesaṃ bhaṇḍaṃ bhājanakāle⁶ Atipaṇḍito āha: „mayā dve koṭṭhāsā laddhabbā“ ti. „Kinkāraṇā“⁷. „Tvaṃ Paṇḍito ahaṃ Atipaṇḍito, Paṇḍito ekaṃ laddhuṃ arahati Atipaṇḍito dve“ ti. „Nanu amhākaṃ dvinnam pi bhaṇḍamūlam pi goṇādayo pi samasamā yeva, tvaṃ kasmā dve koṭṭhāse laddhuṃ arahasīti“⁸. „Atipaṇḍitabhāvenā“⁹ 'ti. Evaṃ te kathaṃ vaddhetvā kalahaṃ akaṃsu. Tato Atipaṇḍito „atth' eko upāyo“ ti cintetvā attano pitaraṃ ekasmiṃ

¹ both C^k and C^v ko. ² C^k sve bhājessāma ti added later. ³ C^v vutto. ⁴ C^k tap.

⁵ C^v bhājanakāle. ⁶ so both C^k and C^v, and B^p also.

susirarukkhe pavesetvā „tvam amhesu āgatesu ‘Atipaṇḍito dve koṭṭhāse laddhum arahatīti’ vadeyyāsīti“ vatvā Bodhisattam upasamkamitvā „samma mayham dvinnam koṭṭhāsānam yuttabhāvam vā¹ esā rukkhadevatā jānāti, ehi tam pucchissāmā“ ‘ti nam patthento „ayye rukkhadevate amhākam aṭṭam’ pacchindā“ ‘ti āha. Ath’ assa pitā saram parivattetvā „tena hi kathethā“ ‘ti āha. „Ayye, ayaṃ Paṇḍito aham Atipaṇḍito, amhehi ekato vohāro kato, tattha kena kim laddhabban“ ti. „Paṇḍitena eko koṭṭhāso Atipaṇḍitena dve laddhabbā“ ti. Bodhisatto evam vinicchitam aṭṭam² sutvā „idāni devatābhāvam vā adevatābhāvam vā jānissāmīti“ palālam āharitvā susiram pūretvā aggim adāsi. Atipaṇḍitassa pitā jālāya puṭṭhakāle³ addhajhāmena sarīrena upari āruyha sākham gahetvā olambanto bhūmiyam patitvā imam gātham āha:

Sādhū kho Paṇḍito nāma, n’ atth’ eva Atipaṇḍito,
Atipaṇḍitena puttana man’ amhi upakūḷito ti. 97.

Tattha sādhu kho Paṇḍito nāmā ‘ti imasmim loke paṇḍiccena saman-nāgato kāraṇākāraṇānū⁴ puggalo sādhu sobhano, Atipaṇḍito ti nāmamattena Atipaṇḍito kūṭapurisō na tv-eva varam, manamhi upakūḷito ti thoken’ amhi jhāmo, addhajhāmako va mutto ti attho.

Te ubho pi majjhe bhinditvā samam űeva koṭṭhāsam gaṇhītvā yathākamman gatā.

Satthā „pubbe pi esa kūṭavāṇijo vā“ ‘ti imam atītam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭavāṇijo paccuppanne pi kūṭavāṇijo va, paṇḍitavāṇijo pana aham evā“ ‘ti. Kūṭavāṇijajātakam.

9. Parosahassajātaka.

Parosahassam pi samāgatānan ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto puthujjanapucchakam pañham⁵ ārabha

¹ so both C^k and C^v; add ayuttabhāvam vā. ² both C^k and C^v addham. ³ so both C^k and C^v. ⁴ C^v -paññu. ⁵ C^k omits pañham.

kathesi. Vatthum Sarabhaṅga-jātake āvibhavissati. Ekasmiṃ pana samaye bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso Dasabalena saṃkhittena kathitaṃ dhammasenāpati Sāriputto vitthārena vyākāśīti“ therassa guṇakathāya nisīdīsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Sāriputto idān' eva mayā saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena vyākāroti, pubbe pi vyākāsi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāmaṇakule nibbattitvā Takkaśilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā pañcābhīṇā attha samāpattiyo nibbattetvā Himavante vihāsi. Parivāro pi 'ssa pañca tāpasasatāni ahesuṃ. Ath' assa jeṭṭhantevāsiko¹ vassārattasamaye² upaddhaṃ isigaṇaṃ ādāya loṇaṃ bilasevanatthāya manussapathaṃ agamāsi. Tadā Bodhisattassa kālakiriyasamayo jāto. Atha naṃ antevāsikā „kataro vo guṇo laddho“ ti adhigamaṃ pucchīsu. So „n' atthi kiñcīti“ vatvā Abhassara³brahmaloke⁴ nibbatti. Bodhisattā⁵ hi rūpasamāpattilābhino hutvāpi abhabbatthānantā Āruppe na nibbattanti. Antevāsikā⁶ „ācariyassa adhigamo n' atthīti“ ālāhane sakkāraṃ na kariṃsu. Jeṭṭhantevāsiko āgantvā „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā „kālakato“ ti sutvā „api ācariyaṃ adhigamaṃ pucchitthā“ 'ti. „Āma pucchimhā“ 'ti. „Kiṃ kathesīti“. „N' atthi kiñcīti“ tena vuttan ti ath' assa ambehi sakkāro na kato“ ti āhaṃsu. Jeṭṭhantevāsiko „tumhe ācariyassa vacanatthaṃ na jānittha, ākiñcañ-ñāyatanasamāpattilo⁶ ācariyo“ ti āha. Te tasmiṃ punappuna kathente pi na saddahīsu. Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ űatvā „andhabālā, mama jeṭṭhantevāsikassa na saddahanti, imaṃ tesāṃ kāraṇaṃ pākataṃ karissāmīti“ Brahmalo⁶kā āgantvā assamapadamatthake mahantenānubhāvenākāse ṭhatvā antevāsikassa paññānubhāvaṃ vaṇṇento imaṃ gātham āha:

¹ so BP; C^k -tevāsi, C^v -tevāvāsi. ² C^k vassāratta-?, C^v vassātta-, BP vassāratta-.

³ C^v abhassara-. ⁴ both C^k and C^v -sattaṃ. ⁵ C^v -vāsi. ⁶ both C^k and C^v -tīlā.

Parosahassam pi samāgatānaṃ
kandeyyun te vassasataṃ apaṇṇā,
eko va seyyo puriso sapaṇṇo
yo bhāsītassa vijānāti atthan ti. 98.

Tattha parosahassam pīti atirekasahassam pi, samāgatānaṃ ti sannipattitānaṃ bhāsītassa atthaṃ jānitum asakkontānaṃ¹ bālānaṃ, kandeyyun te vassasataṃ apaṇṇā ti te evaṃ samāgatā apaṇṇā ime bālātapasā² viya vassasataṃ pi vassasahassam pi rodeyyum parideveyyum, rodamānāpi pana atthaṃ vā kāraṇaṃ vā n' eva jāneyyun ti dīpeti, eko va seyyo puriso sapaṇṇo ti evarūpānaṃ bālānaṃ parosahassato pi eko paṇḍitapuriso va seyyo varataro ti attho, kīdiso sapaṇṇo ti yo bhāsītassa³ vijānāti atthaṃ ayaṃ jeṭṭhantevāsiko vīyā⁴ 'ti.

Evaṃ Mahāsatto ākāse ʒhito va dhammaṃ desetvā tāpasaganāṃ bujjhāpetvā Brahmaloḥkam eva gato. Te pi tāpasā jīvita-pariyosāne Brahmaloḥka-parāyaṇā ahesum.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto ahoṣi, Mahābrahmā pana ahaṃ evā⁵
'ti. Parosahassajātakaṃ.

10. Asātarūpajātaka.

Asātaṃ sātārūpenā 'ti. Idaṃ Satthā Kuṇḍiyanagaraṃ upanissāya Kuṇḍadhānavane viharanto Koliyarājadhītaraṃ Suppavāsaṃ upāsikaṃ ārabba kathesi. Sā hi tasmim samaye sattavasāni kucchinā gabbhaṃ pariharitvā sattāhaṃ mūlhagabbhā ahoṣi, adhimattā vedanā vattiṃsu. Sā evaṃ adhimattavedanābhittunnāpi⁶ „Sammāsambuddho vata so Bhagavā yo evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṃ deseti, supaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakasaṃgho yo evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno, susukhaṃ vata nibbānaṃ yatth' evarūpadukkhā n' atthīti“ imehi tūhi vitakkehi adhivāsesi. Sā sāmikaṃ pakkosivā taṃ ca attano pavattim vandanasāsaṇaṃ ca ārocetum Satthu santikaṃ pesesi. Satthā vandanasāsaṇaṃ sutvā⁷ va

¹ C^k asakkontotaṃ, C^v asakkontonam ² C^k bālā-. ³ corr. in accordance with B^p; C^k bhāsīteyyum parideveyyum rodamānāpi pana atthaṃ vāssa. C^v bhāsīteyyum parideveyyum rodamānāpi pana atthaṃ vyassa. ⁴ both C^k and C^v adhimattā-. ⁵ C^k yutvā.

Samatittikāṃ anavasesakāṃ
telapattāṃ yathā parihareyya
evaṃ sacittāṃ anurakkhe
paṭṭhayaṇo disaṃ agatapubban ti. 95.

Tattha samatittikaṃ ti antomukhavuddhilekham¹ pāpetvā samabharitaṃ²,
anavasesakaṃ ti anavasiñcanakaṃ aparissavanakaṃ katvā, telapattāṃ ti
pakkhittatīlātelapattāṃ, parihareyyā 'ti hareyya ādāya gaccheyya, evaṃ
sacittāṃ anurakkhe ti taṃ telabharitaṃ pattāṃ viya attano cittaṃ
kāyagatāsatiyā gocare³ c' eva sampayuttaṃ satiyā cā 'ti ubbhinnāṃ antare pakkhi-
pitvā yathā muhuttaṃ pi bahiddhā gocare na vikkhipati yathā⁴ paṇḍito yogāva-
caro rakkheyya gopāyeyya, kimkāraṇā: etassa hi⁵

Dunniggaḥassa laḥuno yatthakāmaṇipātino
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ, (Dhp. v. 35.)

tasmā

Suddhasaṃ sunipunaṃ yatthakāmaṇipātinaṃ
cittaṃ rakkheṭṭha medhāvī, cittaṃ guttaṃ sukhāvahaṃ (Dhp. v. 36.)

idaṃ hi

Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ asarīraṃ guhāsayaṃ
ye cittaṃ saññamessanti makkhanti Mārabandhanā, (Dhp. v. 37.)

itarassa pana

Anavattitacittassa saddhammaṃ avijānato
pariplavapasāḍassa paññā na paripūrati, (Dhp. v. 38.)

cīrakammaṭṭhānasahāyassa pana

Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññāpapahīnassa n' atthi jāgarato bhayaṃ, (Dhp. v. 39.)

tasmā⁶ etaṃ

Phandanaṃ capalaṃ cittaṃ dūrakkhaṃ dunnivārayaṃ
ujum karoti medhāvī usukāro va tejanaṃ, (Dhp. v. 33.)

¹ C² -vaddhilekham, C² vuddhilekham corr. to -vaddhilekham. ² both MSS.
samaharitaṃ. ³ so both MSS. ⁴ so both MSS. instead of tathā? ⁵ C² omits
hi ⁶ C² etasmā.

evaṃ ujum karonto sacittam anurakkhe, patthayāno disaṃ agatapubban
ti imasmiṃ kāyagatāsattikammaṭṭhāne kammaṃ ārabhitvā anamatagge saṃsāre
agatapubbadisāṃ patthento pihento¹ vuttanayen' eva sakaṃ cittaṃ rakkheyyā
'ti attho, kā pan' esā disā:

[Mātāpītā pubbā disā ācariyā dakkhiṇā disā]²
puttadārā disā pacchā mittāmaccā ca uttarā
Dāsakammakārā heṭṭhā uddhaṃ samapabrāhmaṇā,
etā disā namasseyya alamatto kule gihīti,

ettha tāva puttadārādayo disā ti vuttā³,

Disā catasso vidisā catasso
uddhaṃ adho, dasa disā imāyo⁴,
katamaṃ disaṃ tittṭhati nāgarājā
yam addasā supine chabbisānaṃ ti,

ettha puratthimādibhedā disā va disā ti vuttā,

Agārino annadapānavatthadā
avbāyikā nam⁵ pi disaṃ vadanti,
esā disā paramā setaketu
yam patvā dukkhī sukhino bhavantīti,

ettha nibbānaṃ disaṃ ti vuttam, idhāpi tad eva adhippetam, tam⁶ hi khayam
virāgaṃ ti ādhi⁷ dissati avadiseati, tasmā disā ti vuccati, anamatagge pana saṃ-
sāre kenaci bālaputhujjanena supine pi agatapubbatāya⁸ agatapubbā disā nāmā
'ti vuttam, tam patthayantena kāyagatāsatiyā yogo karaṇīyo ti.

Evam Satthā nibbānena desanākūṭam gaheṭvā jātakam samo-
dhānesi: „Tadā rājaparisā Buddhaparisā, rājjaṃ pattakumāro pana
aham evā“ 'ti. Telapattajātakam.

7. Nāmasiddhijātaka.

Jīvakaṃ ca mataṃ disvā ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekam nāmasiddhikam bhikkhum ārabha katesi. Eko
kira kulaputto nāmena Pāpako nāma sāsane uraṃ datvā pabbajito.

¹ C^k jahento, C^v jabhento, B^p phayanto. ² supplied from B^p, not in C^k C^v.

³ C^k puttam, C^v puttā, B^p veditabbā. ⁴ C^k C^v taimāyo. ⁵ C^v nam. ⁶ so B^p;
C^k C^v tam. ⁷ so both C^k and C^v. ⁸ both C^k and C^v -pubbamāyā.

guḷadadhīm datvā patthanam akāsi tassānubhāvena lābhinaṃ¹ aggo jāto. Suppavāsāpi² „nagaram rundhitvā gaṇha tātā”³ ’ti pesita-bhāvena sattavassāni kucchinā gabbhaṃ pariharitvā sattāhaṃ mūḷha-gabbhā jātā. Satthā imam atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

Asātaṃ sātārūpena piyarūpena appiyaṃ
dukkhaṃ sukhassa rūpena pamattam ativattatīti. 99.

Tattha asātaṃ sātārūpenā ti amadburam eva madhurapaṭirūpakena, pamattam ativattatīti, asātaṃ appiyaṃ dukkhaṃ ti evaṃ⁴ tividham pi etena sātārūpādinaṃ ākārena satvipavāsavasena pamattapuggalaṃ ativattati abhibhavati ajjhottharatīti attho. Idam Bhagavatā yaṃ ca te⁵ mātāputtā iminā gabbhaparīha-
raṇagabbhavāsasamkhātena asātādinā pubbe nagararundhanasātādīpaṭirūpakena ajjhotthatā yaṃ ca⁶ idāni sā upāsikā puna pi sattakkhattum evarūpaṃ asātaṃ appiyaṃ dukkhaṃ pamavattubhūtena⁷ puttasaṃkhātena sātādīpaṭirūpakena ajjhotthatā hutvā tathā avacaṇaṃ sabbam pi sandhāya vuttan ti vedītabban ti.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā nagaram rundhitvā rajjam pattakumāro Sīvali⁸ ahoṣi, mātā Suppavāsā, pitā pana Bārāṇasirājā aham evā”⁹ ’ti. Asātārūpa-jātakaṃ. Littavaggo¹⁰ dasamo. Majjhimaṇṇāsako niṭṭhito.

11. PAROSATAVAGGA.

1. Parosaṭajātaka.

Parosataṃ ve pi samāgatānaṃ
jhayeyyun te vassasataṃ apaññā,
eko va seyyo puriso sapañño¹
yo bhāsitassa vijānāti atthan ti. 100.

¹ C^v lābhinaṃ. ² so B^p; both C^k and C^v -vāsātipl. ³ so B^p; both C^k and C^v etan. ⁴ B^p yaṃyena, C^k samato, C^v sañcato. ⁵ C^k C^v ya ca, B^p yaṃyena. ⁶ so B^p; both C^k and C^v pamavattu-. ⁷ C^k -ñ. ⁸ both C^k and C^v alitta-. ⁹ C^v vapañño.

Idaṃ jātakaṃ vatthuto¹ ca veyyākaraṇato ca samodhānato ca Parosahassa-jātaka-sadisam eva, kevalaṃ h' ettha jhāyeyyūn² ti padamattam eva viśeso³. Tass' attho: vassasatam pi apaṇṇā jhāyeyyūṃ olokeyyūṃ upadhāreyyūṃ, evaṃ oloketāpi pana atthaṃ vā kāraṇaṃ vā na passanti, tasmā yo bhāsitaṃ atthaṃ jānāti so eko va sapaṇṇo seyyo ti. Parosatajātakaṃ.

2. Paṇṇikajātaka.

Yo dukkhapuṭṭhāya⁴ bhaveyya tāṇaṃ ti⁵. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ paṇṇikaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So kira Sāvatti-vāsi⁶ upāsako nānappakārāni mūlapaṇṇādiṇi ca lābhu-kumbhaṇḍāni ca vikkīṇitvā jīvikaṃ kappeti. Tass' ekā dhītā abhirūpā pāsādikā ācārasīlasampannā hirottappasamannāgatā kevalaṃ niccappahasitamukhā. Tassā samānakulesu vāreyyatthāya āgatesu so cintesi: „imissā⁷ vāreyyam vattati ayaṃ ca niccappahasitamukhā, kumārikadhamme pana asati kumārikāya parakulaṃ gatāya mātā-pitunnāṃ garahā hoti, 'atthi nu kho imissā⁷ kumārikadhammo n' atthīti' vīmaṃsissāmi naṃ" ti so ekadivasam dhītaraṃ pacchiṃ gāhā-petvā araṇṇe⁸ paṇṇatthāya araṇṇaṃ gantvā vīmaṃsanaśavasena kilesaṇissito⁹ viya hutvā rahassakathaṃ kathetvā taṃ hatthe gaṇhi. Sā gahitamattā va rodanti¹⁰ kandanti¹⁰ „ayuttaṃ etaṃ tāta, udakato aggipātubhāvasadisam, mā evarūpaṃ karothā" ti āha. „Ammā mayā vīmaṃsanatthāya tvaṃ hatthe gahitā, vadehi: atthi dāni te kumārikadhammo" ti. „Āmā tāta atthi, mayā hi lobhavasena na koci puriso olokitapubbo" ti. So dhītaraṃ assāsetvā gharaṃ netvā maṅgalaṃ¹¹ katvā parakulaṃ pesetvā „Satthāraṃ vandissāmi" gandhamālādihatto Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisīdi „ciraśāgato sīti" ca vutte taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi. Satthā „upāsaka kumārikā ciraṃ paṭṭhāya¹² ācārasīlasampannā va, tvaṃ pana na idāṃ eva evaṃ vīmaṃsasi, pubbe pi vīmaṃsi yevā" ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente

¹ C^k vatthuno, C^v vatthuto? ² both C^k and C^v jhāyeyyūn. ³ C^v viśeso. ⁴ so both C^k and C^v. ⁵ C^k tānti, C^k tānanti. ⁶ both C^k and C^v -vāsi. ⁷ both C^k and C^v imissā. ⁸ so BP; both C^k and C^v araṇṇaṃ. ⁹ C^v vīmaṃsanañca-sekilenissito. ¹⁰ C^v -ti. ¹¹ C^v maṅga-. ¹² so both C^k and C^v; BP ciraṇattāya.

Bodhisatto araṇṇe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Ath' eko Bārāṇasiyaṃ paṇṇikaupāsako ti vatthum paccuppannasadisam eva. Tena sā vimaṇsanatthāya hatthe gahitā dhītā parideva-mānā imaṃ gātham āha :

Yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhaveyya tānaṃ²
so me pitā dūbhi vane karoti,
sā kassa kandāmi vanassa majjhe,
yo tāyitā so sahasā karotīti. 101.

Tattha yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhaveyya tānaṃ² ti kāyikacetasihehi dukkhehi puṭṭhāya¹ tāyitā parittāyitā patitṭhā bhaveyya, so me pitā dūbhi vane karotīti yo mayhaṃ dukkharittāyako pitā⁴ va³ imasmīṃ thāne eva rūpaṃ mittadūbhikammaṃ karoti attano jātāya dhītari⁶ vītikkamaṃ kattum¹ maññatīti attho, kassa kandāmiti kassa rodāmi ko me patitṭhā bhavissatīti dīpeti, yo tāyitā so sahasā karotīti yo mayhaṃ tāyitā rakkhitā avassayo bhavitum arahati so pitā yeva sāhasiyakammaṃ karotīti attho.

Atha naṃ pitā assāsetvā „amma rakkhittāssīti“⁷ pucchi, „āma tāta rakkhito“⁸ me attā⁹ ti. So taṃ gharaṃ netvā maṃ-galaṃ katvā parakulaṃ pesesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne upāsake sotāpatti-phale patitṭhahi) „Tadā pitā etarahi pitā, dhītā va dhītā, taṃ kāraṇaṃ paccakkhato dīṭṭharukkhadevatā pana aham evā“¹⁰ ti. Paṇṇikajātakaṃ.

3. Verijātaka.

Yattha veri⁹ nivisatīti¹⁰. Imaṃ Satthā Jetavane viha-ranto Anāthapiṇḍikaṃ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍiko kira bhogagāmaṃ¹¹ gantvā āgacchanto antarāmagge core disvā „antarāmagge vasitum na yuttam, Sāvattim eva gamissāmīti“ vegena gone pājetvā

¹ so both C^k and C^v. ² both C^k and C^v tānaṃ. ³ C^k tānaṃ. ⁴ C^v pitāya.

⁵ C^v vaṃ. ⁶ so B^p; both C^k and C^v dhītariṃ. ⁷ both C^k and C^v rakkhittāssīti; B^p rakkhitā asi. ⁸ C^v C^v B^p rakkhitā. ⁹ both C^k and C^v veri. ¹⁰ C^k nīti.

¹¹ C^k bhoggāmaṃ, C^v bhoggāmaṃ corr. to bhoggagāmaṃ.

Sāvattim eva āgantvā punadvase vihāraṃ gato Satthu etam atthaṃ ārocesi. Satthā „pubbe pi gahapati paṇḍitā antarāmagge core disvā antarā avilambamānā attano vasaṇṭṭhānam eva gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo setṭhi hutvā ekaṃ gāmakam niman-taṇaṃ bhuñjanatthāya gantvā pacchā gacchanto antarāmagge core disvā antarāmagge avasitvā va vegena¹ pājento attano gehaṃ eva āgantvā nānaggarasehi bhuñjitvā mahāsayane nisinno „corānaṃ hatthato muccitvā nibbhayaṭṭhānaṃ attano gehaṃ āgato 'mhīti“ udānavasena imaṃ gātham āha:

Yattha verī² nivisati³ na vase tattha paṇḍito,
ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkhaṃ vasati verisū 'ti. 102.

Tattha verīti veracetanāsamaṅgipuggalo, nivisatīti⁴ patitṭhāti, na vase tattha paṇḍito ti so veripuggalo yasmim̐ thāne patitṭhito hutvā vasati tattha paṇḍito paṇḍitena samannāgato na vaseyya, kiṃkāraṇā ti⁵ ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkhaṃ vasati verisū⁶ verīnaṃ hi antare vasanto⁷ ekāhaṃ dvīhaṃ pi dukkhaṃ eva vasatīti attho.

Evam Bodhisatto udānaṃ udānetvā dānādīni puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā⁸ aham eva Bārāṇasīsetṭhi ahoṣiṃ“ ti. Verijātakaṃ.

4. Mittavindajātaka.

Catubbhi aṭṭhājḡhagamā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhuṃ ārabba kathesi. Vatthum⁹ heṭṭhā Mittavindajātake vuttanāyen¹⁰ eva vitthāretabbaṃ. Idam pana jātakaṃ Kassapabuddha-kālikam.

¹ add goṇe. ² K*) veri. ³ K nivisati. ⁴ K nivisatīti ⁵ omīti ti? ⁶ read verisū 'ti? ⁷ K vasatto. ⁸ K vatthu.

⁹ Ck is now the only MS. at hand, therefore marked K.

Tasmim hi kāle uracakkam ukkhipitvā niraye paṇḍamāno eko nerayiko satto „bhante kin nu kho pāpam akāsin“ ti Bodhisattam pucchi. Bodhisatto „tayā idaṇ c' idaṇ ca pāpa-kammaṃ katan“ ti vatvā imam gātham āha:

Catubbhi aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi' ca soḷasa
soḷasāhi ca battimsā, atricchaṃ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkam¹ bhamati matthake ti. 103.

Tattha catubbhi aṭṭhajjhagamā ti samuddantare catasso vimānapetṭiyo labhivā tāhi² asantuṭṭho atricchatāya parato gantvā aparā aṭṭhādhigato sīti attho, sesapadadvayehi es' eva nayo, atricchaṃ cakkam āsado ti evam sakalābhena asantuṭṭho atricchaṃ atra atra icchanto parato parato lābham patthento idāni cakkam āsado ti idam uracakkam patto si, tassa te etaṃ icchāhatassa taṇhāya hatassa upāhatassa tava cakkam bhamati matthake pāsāna-cakkam³ ayacakkam ti imesu dvīsu khuradhāraṃ ayacakkam tassa matthake punappuna patanavasena bhamantaṃ divā evam āha.

Vatvā ca pana attano devalokam eva gato. So pi niraya-satto attano pāpe khīṇe yathākammaṃ gato.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako dubbacabbhikkhu ahoṣi, devaputto pana aham evā“ ti. Mittavindajātakaṃ.

5. Dubbalakatṭhajātaka.

Bahum peṭaṃ vane kaṭṭhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ uttastabhikkhum⁴ ārabba kathesi. So kira Sāvatti-vāsi⁵ eko kulaputto dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā maraṇabhīruko ahoṣi, rattitṭhānadivāṭṭhānesu⁶ vātassa vā vijāntassa⁷ sukkhadāṇḍakassa vā patantassa⁸ pakkhicatuppadānaṃ vā saddaṃ sutvā maraṇabhayaṭṭajjito mahāravaṃ ravanto palāyati. Tassa hi „maritabbam mayā“ ti satimattam pi n' atthi, sace hi so „aham marissāmiti“ jāneyya na maraṇato bhāyeyya, maraṇasatikammaṭṭhānassa⁹ pana abhāvitattā va

¹ cfr. the Mittavindajātika below; K omits pi, BP ceva instead of pica. ² K cakka. ³ so BP; K sītāhi. ⁴ K -na-. ⁵ K uttasanabhikkhum. ⁶ K -vāsi. ⁷ K rattitṭhā-. ⁸ K vijāntassa, BP bhijjantassa. ⁹ K panantassa. ¹⁰ K maraṇa-

bhāyati. Tassa so maraṇabhīrukabhāvo bhikkhusaṅghe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ „āvuso, asuko nāma bhikkhu maraṇabhīruko' maraṇaṃ bhāyati, bhikkhunā nāma 'avassaṃ mayā maritabban' ti maraṇasatikammaṭṭhānaṃ bhāvetuṃ vaṭṭatīti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā" ti pucchitvā „imāya nāmā" ti vutte taṃ bhikkhuṃ pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ maraṇabhīruko" ti pucchitvā „saccaṃ bhante" ti vutte „bhikkhave mā etassa bhikkhuno anattamaṇā botha, nāyaṃ idān' eva maraṇabhīruko, pubbe pi maraṇabhīruko yevā" ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Himavante rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tasmim kāle Bārāṇasīrājā attano maṅgalaḥatthim ānañjakāraṇaṃ sikkhāpetuṃ haṭṭhacariyānaṃ adāsi. Taṃ ālāne' niccalaṃ bandhitvā tomarahaṭṭhā manussā parivāretvā' ānañjakāraṇaṃ kārenti. So taṃ kāraṇaṃ kāriyamāno vedanā adbhivāsetuṃ asakkonto ālānaṃ bhinditvā manusse palāpetvā Himavantaṃ pāvisi. Manussā taṃ gahetuṃ asakkontā nivattiṃsu. So tathā maraṇabhīruko' ahoṣi, vātasaddāni' sutvā kampamāno maraṇabhaya-tajjito soṇḍaṃ vidhunitvā vegena palāyati, ālāne' bandhitvā ānañjakāraṇakālo' viy' assa hoti, kāyassādaṃ vā cittassādaṃ vā alabhanto kampamāno vicarati. Rukkhadevatā naṃ disvā khandhaviṭṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ vane kaṭṭhaṃ vāto bhañjati dubbalaṃ,
tassa ce bhāyasi nāga kiso nūna bhavissasīti. 104.

Ayaṃ piṇḍatto: yaṃ etaṃ dubbalakaṭṭhaṃ puratthimāḍibhedo vāto bhañjati imasmiṃ vane bahum sulabhaṃ' tathā tathā saṃvijjati, sace tvaṃ tassa bhāyasi evaṃ sante niccaṃ bhūto maṃsalohitakkhayaṃ patvā kiso nūna bhavissasi, imasmiṃ pana vane tava bhayaṃ nāma n' atthi, tasmā ito paṭṭhāya mā bhāyīti.

¹ K maraṇā-. ² K ālāne. ³ K parivāretvā. ⁴ K vātasaddāni. ⁵ K ālāne. ⁶ K -kāraṇamkālo. ⁷ K sulabhaṃ.

Evam devatā tassa ovādam adāsi. So pi tato patthāya nibbhayo ahosi.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale patitthahi) „Tadā nāgo ayaṃ bhikkhu ahosi, rukkhadevatā aham evā“¹ ti. Dubbalakaṭṭhajātakaṃ.

6. Udañcanijātaka.

Sukhaṃ vata maṃ jīvantam ti. Idam Satthā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanam ārabha kathesi. Vathum Terasanipāte Cullanāradakassapajātaka¹ āvibhavissati. Tam pana bhikkhum Satthā „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“² ti pucchitvā „saccam Bhagavā“³ ti vutte „kattha te cittaṃ paṭibaddham“⁴ ti pucchi. So „ekissā thullakumārikāyā“⁵ ti āha. Atha nam Satthā „ayaṃ te bhikkhu anattakārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya silavyasanam patvā kampanto vicaramāno paṇḍite nissāya sukhaṃ labhiti“⁶ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente ti atītavatthum pi Cullanāradakassapajātaka yeva āvibhavissati. Tadā pana Bodhisatto sāyam phale ādāya āgantvā paṇṇasālam vivaritvā puttaṃ Cullatāpasam etad avoca: „tāta tvaṃ aññesu divasesu dārūni⁷ āharasi pāṇiyam paribhojanīyam āharasi“⁸ aggim karosi, ajja pana ekam pi akatvā kasmā dum-mukho pajjhāyanto nipanno sīti“. „Tāta, tumhesu phalāphalathāya gatesu ekā itthi āgantvā maṃ palobhetvā⁹ ādāya gantum āraddhā, aham pana ‘tumhehi visajjito gamissāmīti’ na gacchim, asukaṭṭhāne pana tam nisīdāpetvā āgato ‘mhi, idāni gacchām’ aham tātā“¹⁰ ti. Bodhisatto „na sakkā etaṃ nivattetun“¹¹ ti ñatvā „tena hi tāta gaccha, esā pana tam netvā yadā maccha-

¹ K cullakassapanāradajātaka. ² K paṭibandhan. ³ K dārūni. ⁴ K āharasi.

⁵ K palobhetvā.

maṃsādini vā khādīrukamā' ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² <

Sukham vata mam jīvamam pacamānā udañcanī'
cori jāyappavādena telam lonān ca yācatiti. 105.

Tattha sukhāṃ vata maṃ jīvāntāṃ n' tātā tumhākaṃ santike maṃ
 sukhāṃ jīvantaṃ, pacamāṇā ti tīpasyamāṇā pūṇyamāṇā yaṃ yaṃ khādītukamā
 hoti taṃ taṃ pacamāṇā, udakam' aṇcanti eṭṭyā ti udaṇcaṇī. cāṭṭo vā kūṇato
 vā udakam' ussiṇcānaghaṭṭikāy' eṭam⁵ lāmam, sā pana udaṇcaṇī viya, udakam' viya
 ghaṭṭikā yeṇ' atthikā hoti taṃ taṃ ākādibhati yevā ti attho, cori jāyappavā-
 denā 'ti bhariyā ti nāmena ekā cori maṃ madhuravacanena upalāpetvā tattha
 netvā telam' loṇaṃ ca yaṇ' ca aṇṇam pi icchati taṃ sabbam' yācati dāsam' viya
 kammakaram' viya katvā āharāpetiti tassā aḍḍhaṃ kathesi.

Atha naṃ Bodhisatto assāsetvā „hotu tāta⁴, ehi tvaṃ mettaṃ bhāvehi karuṇaṃ bhāvehi⁵“ cattāro brahmavihāre ācikkhi kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So nacirass⁶ eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā⁷ brahmavihāre bhāvetvā saddhiṃ pitarā Brahmaloke nibbatti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jāta-
kam samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale patiṭ-
ṭhahi) „Tadā thullakumārikā va etarahi thullakumārikā Cullatāpaso
ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, pitā pana aham evā“ 'ti. Udañcāni-
jātakam.

¹ K khātukāmā. ² K atthā. ³ K kilamissati. ⁴ K udañicani ⁵ K -ghaṭṭikā-yotam. ⁶ so BP; K tātāti. ⁷ K nibbattitvā

7. Sālittakajātaka.

Sādhū kho' sippakam nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam hamsapaharaṇakam bhikkhum ārabha ka-thesi. So kir' eko Sāvattvivāsikulaputto sālittakasippe² nipphattim patto (sālittakasippan' ti sakkharākipanasippan vuccati) ekadivasam dhammam sutvā sāsane uram datvā pabbajitvā upasampadam labhi. Na pana sikkhākāmo na paṭipattisāro ahosi. So ekadivasam ekam daharabhikkhum ādāya Aciravatim gantvā nahāyitvā naditūre aṭṭhāsi. Tasmiṃ samaye dve setahaṃsā ākāseṇa gacchanti. So tam daharam āha: „imam pacchimahaṃsam sakkharāya akkhamhi paharitvā pāda-mūle pātemīti“. Itaro „katham pātesasi, na sakkhissasi paharitun“ ti āha. Itaro „tiṭṭhatu tāv' assa orato akkham parato akkhamhi tam paharāmīti“. „Idāni pana tvaṃ asantam kathesīti“. „Tena hi upadhārehīti“ ekan tiyaṃsam⁴ sakkharam gahetvā aṅguliya yantetvā tassa haṃsassa pacchato khipi. Sā run ti saddam akāsi. Haṃso „pa-rissayena bhavitabban“ ti nivattitvā saddam sotum ārabhi. Itaro tas-miṃ khane ekam vaṭṭasakkharam⁴ gahetvā tassa nivattitvā oloken-tassa parabhāge akkham pahari. Sakkharā itaram pi akkham vini-vijjhāyitvā gatā. Haṃso mahāravam ravanto pādamūle yeva pati. Tato bhikkhū āgantvā garahitvā „ananucchavikam te katan“ ti Satthu santikam netvā „bhante iminā idam nāma katan“ ti tam attham āro-cesum. Satthā tam bhikkhum garahitvā „na bhikkhave idān' ev' esa etasmiṃ sippe kusalo. pubbe pi kusalo va ahoṣīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Tasmiṃ kāle raṇṇo puro-hito atimukharo hoti bahubhāṇi⁵, tasmiṃ⁶ kathetum āradhe aṇṇe okāsam eva na labhanti. Rājā cintesi: „kadā nu kho etassa vacanupacchedakam kañci labhissāmīti“. So tato paṭ-ṭhāya tathārūpaṃ ekam upadhārento vicarati. Tasmiṃ kāle Bārāṇasiyam eko piṭhasappi⁷ sakkharākipanasippe nipphattim patto hoti. Gāmadārakā nam rathakam āropetvā kaḍḍhamānā

7. Cfr. Dh. p. 415. ¹ K ko. ² so K; Bp sālittaka-. ³ Bp tiyaṅga. ⁴ K vaddha-sakkharam. ⁵ K -bhāṇi. ⁶ K kasmiṃ. ⁷ K -sappi.

- Bārāṇasīnagaradvāramūle eko viṭapasampanno mahānigrodho atthi - tattha ānetvā samparivāretva kākaṇikādīni¹ datvā „hatthirūpakaṃ kara assarūpakaṃ karā“² 'ti vadanti. So sak-kharā khipitvā khipitvā nigrodhapañṇesu nānārūpāni dasseti. Sabbāni pattāni chiddāvichiddān' eva ahesuṃ. Atha rājā uyyānaṃ gacchanto taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Ussāraṇabhayena sabbe dārakā palāyimsu, pīṭhasappi³ tatth' eva nipajji. Rājā nigrodhamūlam patvā rathe nisinno pattānaṃ chiddatāya chāyaṃ kabara-kabaraṃ disvā ullokeno sabbesaṃ pattānaṃ chiddabhāvaṃ disvā „ken' etānīti“⁴ pucchi. „Pīṭhasappinā devā“⁵ 'ti. Rājā „imaṃ nissāya brāhmaṇassa vacanacchedaṃ kātuṃ sakkā bhavissatīti“⁶ cintetvā „kahaṃ pīṭhasappīti“⁷ pucchi. Vicinantā mūlantare nipannaṃ disvā „ayaṃ devā“⁸ 'ti āhaṃsu. Rājā naṃ pakkosāpetvā parisāṃ ussāretvā pucchi: „amhākaṃ santike eko mukhara-brāhmaṇo atthi, sakkhissasi taṃ nissaddaṃ kātuṃ“⁹ ti. „Nālimattā ajalaṇḍikā labhanto sakkhissāmi devā“¹⁰ 'ti. Rājā pīṭhasappiṃ gharaṃ netvā antosāniyaṃ nīsidāpetvā sāniyaṃ chiddaṃ kāretvā brāhmaṇassa chiddābhimukhaṃ āsanaṃ paññāpetvā nālimattā sukkhā ajalaṇḍikā pīṭhasappissa santike ṭhapāpetvā brāhmaṇaṃ upatṭhānakāle āgataṃ tasmim āsane nīsidāpetvā kathaṃ samutṭhāpesi. Brāhmaṇo aññesaṃ okāsaṃ¹¹ adatvā raññā¹² saddhiṃ kathetuṃ ārabhi. Ath' assa so pīṭhasappi¹³ sānicchiddena¹⁴ ekekaṃ ajalaṇḍikaṃ makkhikaṃ¹⁵ pavesento¹⁶ viya tāluta-lamhi¹⁷ yeva pāteti. Brāhmaṇo āgatāgataṃ nāliyaṃ telaṃ pavesento viya gilati. Sabbā parikkhayaṃ gamimsu. Tassa tā nālimattā¹⁸ ajalaṇḍikā kucchiṃ pavitṭhā aḍḍhāḷhakamattā ahesuṃ. Rājā parikkhīṇabhāvaṃ ūtvā āha: „ācariya tumhe atimukharatāya nālimattā ajalaṇḍikā gilantā kiñci na jānittha, ito dāni uttarim jirāpetuṃ¹⁹ na sakkhissatha, gacchatha piyaṅgūdakaṃ pivitvā chaḍḍhetvā attānaṃ ārogaṃ karoṭhā“²⁰ 'ti. Brāhmaṇo tato

¹ so BP; K kākananī-? ² K -sappi. ³ so BP; K omits okāsaṃ. ⁴ K raññāya. ⁵ K sāni-chi-. ⁶ BP pacchiyaṃ. ⁷ so BP; K pavesento. ⁸ tāluta-lamhi. ⁹ K nānālimattā. ¹⁰ K jirā-

ALLEGRETTA

• • • • •

• unabhängig ist •

١٤٤٤ ١٠٠٠ ١٠٠٠ ١٠٠٠

— 22 —

SECRET

• **• • • • •**

• • • • •

100

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

• • • • •

.. . Amel. G. 11111111 .....

... ..

1. 2. 3. 4. 5.

• • • • •

... ..

١٠ هـ
١٢٨٤

[illegible]

... ..

.....

... ..

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

... ..

... 3 ...

... ..

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific information required.

... ..

There is no other information available from the source.

2

[Faint, illegible handwritten notes]

[Faint handwritten notes]

Atite Bārānasiyam Brahmadatte rajjam kārenti.
 Bodhisatto tassa amacco ahosi. Ath' ekā janapaditthī ibūla-
 sarirā anākappasampannā bhatim kurumānā rājaṅganassa
 avidūrena¹ gacchamānā sariravalaṅjapilitā hutvā nivatthasāta-
 kena sariram paṭicchādetvā nisīditvā sariravalaṅjam muñcivā
 khippam eva utthāsī. Tasmiṃ khaṇe Bārānasīrājā vātapānena
 rājaṅganam olokento tam disvā cintesi: „ayam evarūpe
 aṅganatthāne sariravalaṅjam muñcamānā hirottappam appahāya
 nivāsane² eva paṭicchannā hutvā sarirapīlam³ mocetvā khippam
 utthitā, imāya nīrogāya⁴ bhavitabbam, etissā vatthu visadam
 bhavissati, visade pana vatthusmiṃ eko putto labbhamāno visado
 puññavā bhavissati, imam mayā aggamahesiṃ kātuṃ vattatitī“
 so tassā apariggahitabhāvam űatvā ānāpetvā aggamahesitthānam
 adāsi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Nacirass' eva ekaṃ
 puttam vijāyi. So pan' assā putto⁵ cakkavattirājā ahosi. Bodhi-
 satto tassā⁶ sampattiṃ disvā tathārūpam vacanokāsam labhitvā
 „deva sikkhitabbayuttakam nāma sippakam⁷ kasmā na sikkhitab-
 bam, yatra hi nāmāyam mahāpuññā hirottappam appahāya
 paṭicchannenākārena sariravalaṅjam kurumānā tumhe ārādhetvā
 evarūpam sampattiṃ pattā⁸“ ti vatvā sikkhitabbayuttakānam
 vaṇṇam kathento imam gātham āha.

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi sacchandino janā,
 bāhiyāpi⁹ suhannena¹⁰ rājānam abhirādhayitī. 107.

Tattha santi sacchandino ti tesu tesu vippesu sacchandā janā atthi yeva¹
 bāhiyā ti bahujanapade jāte samvaddhī itthī. suhannena² ti hirottappam
 appahāya paṭicchannākārena kammam suhannam nāma tena suhannena³. rājā-
 nam abhirādhayitī devam abhirādhetvā imam sampattiṃ pattā ti

Evam Mahāsatto sikkhitabbayuttakānam gunam kathesi.

¹ K - dūrena ² K - pīlam. Pā sariravalaṅjam ³ K - nīrogāya ⁴ K - yutto ⁵ K - tassāya.

⁶ K sikkhitabbayuttakam nāma sippakam. Pā sikkhitabbayuttakam sippam nāma
 sikkhitabbam. ⁷ K bāhiyāpi. Pā bāhiyāpi ⁸ B - suhannena. ⁹ B - suhannena

¹⁰ B - channam suhannam suhannena

paṭṭhāya pihitamukho viya hutvā kathentānam pi saddhim
akathanasīlo ahosi. Rājā „iminā me kaṇṇasukhaṃ¹ katan“ ti
piṭhasappissa sataṣaḥassuṭṭhānake² catusu disāsu cattāro gāme
adāsi. Bodhisatto rājānam upasaṅkamitvā „deva sippaṃ nāma
loke paṇḍitehi uggaṇhitabbaṃ, piṭhasappinā sālittakamattenāpi³
ayaṃ sampatti⁴ laddhā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho sippakaṃ nāma api yādisa kīdisaṃ,
passa khaṇjappahārena laddhā gāma catuddisā ti. 106.

Tattha passa khaṇjappahārenā⁵ ti passa mahārāja iminā nāma khaṇ-
jassa piṭhasappino aḷaṇḍikāpahārena catuddisā cattāro gāma laddhā, aññesaṃ
pi sippānaṃ ko añisaṃsaparicchedo ti sippaṇaṃ kathesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā piṭhasappi⁶ ayaṃ bhikkhu ahosi, rājā Ānando, paṇḍitāmacco
pana aham evā“ ti. Sālittakajātakaṃ⁷.

8. Bāhiyajātaka.

Sikkheyya sikkhitabbānīti. Idam Sātthā Vesāliyaṃ
upanissāya Mahāvane kūtāgārasālāyaṃ viharanto ekaṃ Licchaviṃ
ārabbha kathesi. So kira Licchavirājā saddho pasanno buddhapamu-
khaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā attano nivesane mahādānaṃ pavat-
tesi. Bhariyā paṇḍitaṃ assa thūlaṅgapaccaṅgā uddhumātakanimittasadisā
anākappasampannā ahosi. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṃ katvā
vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ ovādaṃ datvā gandhakuṭim pavisi. Bhik-
khū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso, tassa nāma
Licchaviraṇṇo tāva abhirūpassa tādisā bhariyā thūlaṅgapaccaṅgā anā-
kappasampannā, kathaṃ so tāya saddhim abhiramatīti“. Satthā
āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave esa idān’ eva, pubbe
pi thūlasarirāya eva itthiyā saddhim abhiramīti“ vatvā tehi yācito
atītaṃ āhari:

¹ K kanna. ² so K; BP -hassuṭṭhānesu. ³ K sāli-. ⁴ K sampattim. ⁵ K
-sappi. ⁶ K sālikajā-, BP sālittakajā-.

Atite Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Ath' ekā janapaditthī thūla-sarīrā anākappasampannā bhatim kurumānā rājaṅgaṇassa avidūrena¹ gacchamānā sarīravaḷaṇjapīṭā hutvā nivatthasāṭa-kena sarīraṃ paṭicchādetvā nisīditvā sarīravaḷaṇjaṃ muñcitvā khippam eva utthāsi. Tasmim khane Bārānasirājā vātapānena rājaṅgaṇaṃ olokento taṃ disvā cintesi: „ayaṃ evarūpe aṅgaṇatthāne sarīravaḷaṇjaṃ muñcamānā hirottappaṃ appahāya nivāsaneṃ eva paṭicchannā hutvā sarīrapīṭaṃ² mocetvā khippaṃ utthitā, imāya nīrogāya³ bhavitabbaṃ, etissā vatthu visadaṃ bhavissati, visade pana vatthusmim eko putto labbhamāno visado puññavā bhavissati, imaṃ mayā aggamaheṣim kātuṃ vaṭṭatīti“ so tassā apariggahītabhāvaṃ nātvā ānāpetvā aggamaheṣiṭṭhānaṃ adāsi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Nacirass' eva ekaṃ puttaṃ vijāyi. So pan' assā putto⁴ cakkavattirājā ahosi. Bodhisatto tassā⁵ sampattiṃ disvā tathārūpāṃ vacanokāsaṃ labhitvā „deva sikkhitabbayuttakaṃ nāma sippakaṃ⁶ kasmā na sikkhitabbaṃ, yatra hi nāmāyaṃ mahāpuññā hirottappaṃ appahāya paṭicchannenākārena sarīravaḷaṇjaṃ kurumānā tumhe ārādhetvā evarūpaṃ sampattiṃ pattā“ ti vatvā sikkhitabbayuttakānaṃ vaṇṇaṃ kathento imaṃ gātham āha:

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi sacchandino janā,
bāhiyāpi⁷ suhannena⁸ rājānaṃ abhirādhayīti. 107.

Tattha santi sacchandino ti tesu tesu sippesu sacchanda janā atthi yeva⁹ bāhiyā ti bahījanapade jātā samvaddhā itthi, suhannena⁹ ti hirottappaṃ appahāya paṭicchannākārena hannaṃ suhannaṃ nāma tena suhannena¹⁰, rājānaṃ abhirādhayīti devaṃ abhirādhetvā imaṃ sampattiṃ pattā ti.

Evam Mahāsatto sikkhitabbayuttakānaṃ guṇaṃ kathesi.

¹ K -dūreṇa. ² K -pīṭaṃ, RP sarīravaḷaṇjaṃ. ³ K nīrogāya. ⁴ K yutto ⁵ K tassāya.

⁶ K sikkhitabbaputtaṃ nāma sippikaṃ, RP sikkhitabbayuttakaṃ sippaṃ nāma ... sikkhitabbaṃ. ⁷ K bāhiyāhi, RP bāhirāpi. ⁸ B suhannena. ⁹ B suhannena.

¹⁰ B channaṃ suchannaṃ ... suchannena.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā etarahi jayampatikā va, paṇḍitāmacco pana aham evā“¹ ti. Bāhiyajātakam.

9. Kuṇḍakapūvajātaka.

Yathanno puriso hotīti. Idam Satthā Sāvattiyaṃ viharanto mahāduggatam ārabha katesi. Sāvattiyaṃ hi kadāci ekam eva kulam buddhapamukhassa saṅghassa dānam deti, kadāci tīpi cattāri ekato hutvā, kadāci gaṇabandhanena, kadāci vithisabhāgena, kadāci sakalanagaraṃ chandakam saṃharitvā, tadā pana vithibhattam nāma ahoṣi. Atha manussā „buddhapamukhassa saṅghassa yāguṃ“² datvā khajjakam āharathā“³ ti āhaṃsu. Tadā pan' eko paresam bhatikārako duggatamanusso tassā vithiyaṃ vasamāno cintesi: „aham yāguṃ dātum na sakkhissāmi, khajjakam pana dassāmi“⁴ ti saṅham kuṇḍakam⁵ vattāpetvā⁶ udakena temetvā akkapaṇṇena⁷ veṭhetvā kukkule pacitvā „idam Buddhassa dassāmi“⁸ tam ādāya gantvā Satthu purato tthito „khajjakam āharathā“⁹ ti ekasmiṃ vacane vuttamatte sabba-paṭhamam gantvā tam pūvaṃ Satthu patte patiṭṭhāpesi. Satthā aññehi diyyamānam khajjakam agahetvā tam eva pūvakhajjakam paribhuñji. Tasmim űeva pana khaṇe „Sammāsambuddhena kira mahāduggatassa kuṇḍakhajjakam ajigucchitvā paribhuttan“¹⁰ ti sakalanagaraṃ ekakolāhalam ahoṣi. Rājarājamahāmattādāyo antamaso dovārike upādāya sabbe va sannipatitvā Satthāraṃ vanditvā mahāduggatam upasamkamitvā „handa bhojanam gahetvā dve satāni gahetvā pañca satāni gahetvā amhākam pattim dehīti“¹¹ vadimsu. So¹² „Satthāraṃ paṭipucchitvā jānissāmi“¹³ Satthu santikam gantvā tam attham ārocesi. Satthā „dhanam gahetvā“¹⁴ sabbasattānam pattim dehīti“¹⁵ āha. So dhanam gahetum ārabhi. Manussā diguṇacatugguṇaattthagūṇādivasena¹⁶ dadantā nava hiraṇṇakoṭiyo adamsu. Satthā anumodanam katvā vihāraṃ gantvā bhikkhūhi vatte¹⁷ dassite sugatovādāṃ datvā gandhakuṭim pāvisi. Rājā sāyaṇhasamaye mahāduggatam pakkosāpetvā setṭhiṭṭhānena pūjesi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Satthā mahāduggatena dinnam kuṇḍakapūvaṃ ajigucchanto amataṃ viya paribhuñji, mahāduggato pi bahum dhanāṃ ca

¹ K yāgu. ² K sanhaṃsanhakūṇḍakam, B² saṅham kuṇḍakam. ³ K vaddhāpetvā, B vaddhāpetvā. ⁴ so B²; K akkapaṇṇena. ⁵ K omits so. ⁶ adds vā. ⁷ K diguṇacatugguṇe-. ⁸ K vante.

setṭhiṭṭhānā ca labhivā mahāsampattim patto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi katthāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idāni mayā ajigucchantena tassa kuṇḍakapūvo paribhutto, pubbe rukkhadevatāpi hutvā paribhutto yeva, tadāpi c' esa maṃ nissāya setṭhiṭṭhānaṃ alatth' evā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ eraṇḍarukkhe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā tasmiṃ gāmake manussā devatāmaṅgalikā honti. Ath' ekasmiṃ chaṇe sampatte manussā attano rukkhadevatānaṃ balikammaṃ akaṃsu. Ath' eko duggatamanusso te manusse rukkhadevatā paṭijaggante disvā ekaṃ eraṇḍarukkhaṃ paṭijaggi. Te manussā attano attano devatānaṃ nānappakārāni mālāgan-dhaviḷepanāni c' eva khajjabhojjakāni ca ādāya gacchimsu. So pana kuṇḍakapūvaṃ c' eva uḷumkena ca udakaṃ ādāya gantvā eraṇḍarukkhasa avidūre ṭhatvā cintesi: „devatā nāma dibba-khajjakāni khādanti, mayhaṃ devatā imaṃ kuṇḍakapūvaṃ na khādissati, kiṃ iminā kāraṇena¹ nāsemi, ahaṃ eva naṃ khādissā-mīti“ tato nivatti. Bodhisatto khandhaviṭape ṭhatvā „bho purisa“ sace tvaṃ issaro bhavyeyyāsi mayhaṃ madhurakhajja-kaṃ dadeyyāsi, tvaṃ pana duggato, ahaṃ tava pūvaṃ na khā-ditvā aññaṃ kiṃ khādissāmi², mā me koṭṭhāsaṃ nāsehi³“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yathanno puriso hoti tathannā tassa devatā,
āhar' etaṃ kaṇaṃpūvaṃ⁴, mā me bhāgaṃ vināsaya⁵ 'ti. 108.

Tattha yathanno ti yathārūpabhojano, tathannā ti tassa devatāpi ta-thārūpabhojanā va honti, āharetāṃ kaṇaṃpūvaṃ ti etaṃ kuṇḍakena pakkapūvaṃ ānehi, mayhaṃ bhāgaṃ mā vināsehi

So nivattitvā Bodhisattaṃ oloketvā balikammam akāsi. Bodhisatto tato ojaṃ paribhuñjitvā „purisa tvaṃ kimatthaṃ maṃ paṭijaggasīti“ āha. „Duggato 'mhi sāmi, taṃ nissāya duggatabhāvato muñcitukāmatāya paṭijaggāmīti“. „Bho purisa

¹ so B²; K kiṭṭhānākaṇa. ² K purisa. ³ K khādissā. ⁴ K kaṇaṃ.

mā cintayi, tayā kataññussa katavedino pūjā katā, imaṃ eraṇḍaṃ parikkhipitvā nidhikumbhiyo gīvāya givaṃ āhacca t̥hitā, tvaṃ rañño ācikkhitvā sakatehi dhanam āharitvā rājamaṅgane rasim karehi, rājā te tussitvā setthit̥thānam dassat̥titi“ vatvā Bodhisatto antaradhāyi. So tathā akāsi. Rājā tassa setthit̥thānam adāsi. Iti so Bodhisattam nissāya mahāsampattim patvā yathākamman gato.

Satthā imaṃ dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā duggato va etarahi duggato, eraṇḍarukkhadevatā pana aham evā“ 'ti Kuṇḍakapūvajātakaṃ¹.

10. Sabbasamhārakapaṇha.

Sabbasamhārako natthīti. Ayam Sabbasamhārakapaṇho sabbākarena Ummaggajātaka āvibhavissatīti. Sabbasamhāraka. paṇho nit̥thito. Parosatavaggo² ekādasamo.

12. HAMSI VAGGA.

1. Gadrabhapaṇha.

Hamsi tuvaṃ evaṃ maññasīti³. Ayam pi Gadrabhapaṇho Ummaggajātaka yeva āvibhavissati. Gadrabhapaṇho nit̥thito.

2. Amarādevīpaṇha.

Yena sattubilaṅgā cā⁴ 'ti. Ayam Amarādevīpaṇho⁵ nāma tatth' eva āvibhavissati. Amarādevīpaṇho nit̥thito⁶.

3. Sigāljātaka.

Saddahāsi sigālassā 'ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadattam ārabha katesi. Tasmim samaye bhikkhū dhammasa-

¹ so BP; K kuṇḍapūva-. ² both BP and K parosahassavaggo. ³ K hamsi tvaṃ mañña-sīti, BP hasituvam eva paññasīti. ⁴ K yā. ⁵ K amara-. ⁶ K omits amarā-... nit̥thito; B channapathapaṇho dutiyo nit̥thito.

bhāyaṃ sannipatitvā „āvuso Devadattena pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsīsam gantvā 'yaṃ samaṇo Gotamo kareti' na so dhammo, yaṃ ahaṃ karomi ayam eva dhammo' ti te bhikkhū attano laddhiṃ gāhāpetvā thānappattaṃ musāvādaṃ katvā saṅghaṃ bhinditvā ekasimāya dve uposathā katā" ti Devadattassa aḍḍhakathaṃ kathentā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva musāvādī", pubbe pi musāvādī yevā 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karente Boḍhisatto susānavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tada Bārāṇasīyaṃ nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ. Manussā „yakkhabalikamaṃ karomā" 'ti tesu tesu caccararacchādīṭṭhānesu macchamaṃsādīni¹ vippakiritvā kapālakesu bahusuraṃ² thapayīṃsu. Ath' eko sigālo aḍḍharattasamaye niddhamanena³ nagaraṃ pavisitvā macchamaṃsaṃ khādītva suraṃ pivitvā punnāgagacchantare⁴ pavisitvā yāva aruṇuggamanā niddaṃ okkami. So pabujjitvā ālokaṃ disvā „idāni nikkhamitum na sakkā" ti maggasamīpaṃ gantvā adissamāno nipajjitvā⁵ aññe va manusse disvāpi kiñci avatvā ekaṃ brāhmaṇaṃ mukhadhovanatthāya gacchantāṃ disvā cintesi: „brāhmaṇā dhanalolā honti, imaṃ dhanena palobhetvā yathā maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṃge⁶ nagarā niharati⁷ tathā karissāmīti" so manussabhāsāya „brāhmaṇā" 'ti āha. So nivattitvā „ko maṃ pakkosatīti" āha. „Ahaṃ brāhmaṇā" 'ti. „Kiṃkāraṇā" ti. „Brāhmaṇa, mayhaṃ dve kahāpaṇasatāni atthi, sace maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅgena paṭicchādetvā yathā na koci passati tathā nagarā nikkhametum sakkosi tuyhaṃ te kahāpaṇe dassāmīti". Brāhmaṇo dhanalobhena „sādhū" 'ti sampāṭicchitvā taṃ tathā katvā ādāya nagarā nikkhamitvā thokaṃ agamāsi. Atha naṃ sigālo pucchi: „katarāṃ thānaṃ brāhmaṇā" 'ti. „Asukaṃ nāmā" 'ti. „Aññaṃ thokaṃ thānaṃ gacchā" 'ti evaṃ punappuna vadento mahāsusānaṃ patvā

¹ K kārōti. ² K -vādī. ³ K macchamāsādīni. ⁴ K bahūsurāṃ. ⁵ K niddhamane. ⁶ K punnāgacchantareṇ. ⁷ K nippajjitvā. ⁸ K -saṃgo. ⁹ K niharati.

„idha maṃ otārehīti“ āha. Tattha naṃ otāresi. Sigālo „tena hi brāhmaṇa uttarisāṭakaṃ pattharā“ 'ti āha. So dhanalobhena patthari. Atha naṃ „imaṃ rukkhamaṇaṃ khaṇhīti“ paṭhavi-khanane yojetvā brāhmaṇassa uttarisāṭakaṃ abhiruyha catūsu kaṇṇesu majjhe cā 'ti pañcasu ṭhānesu sarīranissandaṃ pāṭetvā makkhetvā¹ c' eva temetvā ca susānavanaṃ pāvīsi. Bodhisatto rukkhaviṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Saddahāsi sigālassa surāpītassa brāhmaṇa,
sippikānaṃ sataṃ n'atthi kuto kaṃsasatā duve ti. 109.

Tattha saddahāsīti saddahāsi, ayaṃ eva vā pāṭho, saddhīm² yāyasīti attho. sippikānaṃ sataṃ natthīti etassa hi sippikāsataṃ pi n'atthi, kuto kaṃsa-satā duve ti dve kaḥapaṇasatāni paṇ' assa kuto yevā 'ti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „gaccha brāhmaṇa tava sāṭakaṃ dhovitvā nahāyitvā attano kammaṃ karohīti“ vatvā antaradhāyi. Brāhmaṇo tathā katvā „vañcito vat' amhīti“ domanassapatto pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadāpi sigālo Devadatto ahosi, rukkhadevatā pana aham evā“ 'ti. Sigāla-jātakam.

4. Mitacintijātakam.

Bahucintī appacintī cā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dve mahallakathere ārabba kathesi. Te kira janapade ekasmiṃ³ araṇṇavāse vassaṃ vasitvā „Satthu dassanattāya gacchissāmā“ 'ti pāṭheyyaṃ sajjetvā „ajja gacchāma, sve gacchāma“ 'ti māsaṃ atikkamitvā puna pāṭheyyaṃ sajjetva tath' eva māsaṃ puna māsaṃ ti evaṃ attano kusītabhāvena c' eva nivāsanaṭṭhāne ca apekhāya tayo māse atikkamitvā tato nikkhamma Jetavanaṃ gantvā sabhāgaṭṭhāne pattacivaraṃ paṭisāmetvā Satthāraṃ passimsu. Atha te bhikkhū pucchimsu: „ciraṃ vo āvuso Buddhupaṭṭhānaṃ akarontānaṃ, kasmā evaṃ cirāyitthā“ 'ti. Te tam atthaṃ ārocesuṃ. Atha tesāṃ so

¹ K cakkhetvā, B pakkhītvā. ² so BP; K patti. ³ K kasmiṃ.

ālasiyakusitabhāvo bhikkhusaṅghe pākato jāto. Dhammasabhāyam pi tesam bhikkhūnam eva ālasiyabhāvaṃ nissāya katham samuṭṭhāpesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte te pakkosāpetvā „saccam kira tumhe bhikkhave alasā kusitā“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva te alasā, pubbe pi alasā c' eva nivāsanaṭṭhāne ca sālayā sāpekhā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyāṃ Brahmadatte rajjāṃ kārente Bārāṇasīnadiyaṃ tayo' macchā ahesum, Bahucintī Appacintī Mitacintī tesam' nāmāni. Te araṇṇato manussapathaṃ āgamiṃsu. Tattha Mitacintī itare dve evam āha: „ayaṃ manussapatho nāma sāsāṃko sappatibhaya, kevattā nānappakārāni jālakuminādīni khipitvā macche gaṇhanti, mayaṃ araṇṇam eva gacchāmā“ 'ti. Itare dve janā' alasatāya c' eva āmisagiddhatāya ca „ajja gacchāma, sve gacchāmā“ 'ti tayo māse atikkāmesum. Atha kevattā nadiyaṃ jālam khipiṃsu. Bahucintī ca Appacintī ca gocaraṃ gaṇhantā purato gacchanti, te attano andhabālatāya jālaganthaṃ¹ asallakkhetvā jālakucchim eva pavisiṃsu. Mitacintī pacchato āgacchanto jālaganthaṃ² sallakkhetvā tesāṃ ca jālakucchim pavitṭhabhāvaṃ űatvā „imesaṃ kusitānaṃ andhabālānaṃ jīvitadānaṃ dassāmīti“ cintetvā bahipassena jālakucchiṭṭhānaṃ gantvā jālakucchim phāletvā nikkhanto sadiso hutva udakaṃ āloṇento³ jālassa purato patitvā puna jālakucchim pavisitvā pacchimabhāgena phāletvā nikkhantasadiso udakaṃ āloṇento⁴ pacchimabhāge pati. Kevattā „macchā jālam phāletvā gatā“ ti maṇṇamānā jālakoṭiyaṃ gahetvā ukkhipiṃsu. Te dve pi macchā jālato muñcitvā udae patiṃsu. Iti tehi Mitacintiṃ nissāya jivitaṃ laddhaṃ.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gāthāṃ āha:

¹ K tayo tayo. ² K appacintitū tesam. ³ K jāuā. ⁴ K -gandharā. ⁵ K āloṇento.

Bahucintī Appacintī ca ubho jāle abajjhare,
Mitacintī amocesi, ubho tattha samāgatā ti. 110.

Tattha Bahucintīti bahucintanāya¹ vitakkababulātāya evaṃ laddhanāmo², itaresu pi dvīsu ayam eva nayo³, ubho tattha samāgatā ti Mitacintīm nis-sāya laddhajīvītā tattha udake puna ubho pi janā⁴ Mitacintīnā saddhīm samāgatā ti attho.

Evaṃ Satthā imaṃ dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyoṣāne mahallakabhikkhū sotāpattiṭṭhahimsu) „Tadā Bahucintī⁵ ca Appacintī⁶ ca ime dve ahesuṃ. Mitacintī pana aham evā⁷ ti. Mitacintijātakaṃ.

5. Anusāsikajātaka.

Yāyaññam anusāsati. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam anusāsikabhikkhunim⁸ ārabba kathesi. Sā kira Sāvatti-vāsini ekā kuladhītā pabbajitvā upasampannakālato paṭṭhāya samanadhamme ananuyuttā āmisagiddhā hutvā yattha aññā bhikkhuniyo na gacchanti tādise nagarassa ekadese⁹ piṇḍāya carati. Ath' assā manussā paṇīta-piṇḍapātām denti. Sā rasatanhāya bajjhivā „sace imasmim padese aññā bhikkhuniyo piṇḍāya carissanti mayham lābho parihāyissati, yathā etaṃ padesaṃ aññā nāgacchanti evaṃ mayā kātuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā bhikkhuniupassayaṃ¹⁰ gantvā „ayye asukaṭṭhāne caṇḍo hatthi caṇḍo asso caṇḍo kukkuro carati, saparissayaṭṭhānam¹¹, mā tattha piṇḍāya caritthā“ ti bhikkhuniyo anusāsati. Tassā sutvā ekā bhikkhuni pi¹² tam padesaṃ givāṃ parivattetvā na olokesi. Tassā ekasmim divase tasmim padese piṇḍāya carantiyā vegen' ekam geham pavisantiyā caṇḍo meṇḍako paharivā ūraṭṭhikaṃ bhindi. Manussā vegena upadhāvitvā dvidhā bhinnam ūraṭṭhikaṃ ekato bandhitvā tam bhikkhunim mañcenā-dāya¹³ bhikkhuniupassayaṃ nayimsu. Bhikkhuniyo „ayam aññā bhikkhuniyo¹⁴ anusāsivā sayam tasmim padese caranti¹⁵ ūrum bhindāpetvā āgatā“ ti parihāsaṃ akaṃsu. Tam pi tāya katakāraṇaṃ nacirass' eva bhikkhusaṃghe pākaṇaṃ ahosi. Ath' ekadivasam dhammasabbhāyam

¹ K abahu-. ² K laddhā-. ³ K tayo. ⁴ K jānā. ⁵ K -ti. ⁶ K anusāsaka-.
⁷ K ekadesase. ⁸ K -upassasaṃ. ⁹ add atthi? ¹⁰ K pi. ¹¹ so BP; K va-dvenā dāya ¹² K repeats ayam aññā bhikkhuniyo ¹³ K caranti.

bhikkhū „āvuso anusāsikā¹ bhikkhunī aññam anusāsivā sayam tas-
mim padese caramānā caṇḍena meṇḍakena ūrum bhindāpesīti“ tassā
agunakatham kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na
bhikkhave idān' eva, pubbe p' esā anusāsati yeva, sayam pana na
vattati, niccakāle dukkham eva anubhavatīti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bo-
dhisatto araññe sakunayoniyam nibbattivā vayappatto sa-
kunajetthako hutvā anekasakunasataparivāro Himavantaṃ pavisi.
Tassa tattha vasanakāle ekā caṇḍā sakunikā mahāvattani-
maggaṃ gantvā gocaraṃ gaṇhatī. Sā tattha sakatehi patitāni
vihimuggabījādini labhitvā „yathā dāni imaṃ padesaṃ aññe
sakunā nāgacchanti tathā karissāmīti“ cintetvā sakunasaṃ-
ghassa ovādaṃ deti: „mahāvattanimahāmaggo nāma sappati-
bhayo, hatthiassādayo c' eva caṇḍagonayuttayānādini ca sañ-
caranti², sahasā uppatitum na sakkā hoti, na tattha gantabban“
ti. Sakunasaṃgho tassā Anusāsikā t' eva nāmaṃ akāsi. Sā eka-
divasaṃ vattanimahāmagge caranti³ mahāmagge vegena āgac-
chantassa yānassa saddaṃ sutvā nivattitvā oloketvā „dūre tāvā“
ti carati yeva. Atha naṃ yānaṃ vātavegena siḡham eva sam-
pāpuni. Sā utthātum nāsakkhi, cakkam bhinditvā gataṃ⁴.
Sakunajetthako sakune samānento taṃ adisvā „Anusāsikā na
dissati, upadhāretha naṃ“ ti āha. Sakunā upadhārentā taṃ
mahāmagge dvedhā chinnaṃ⁵ disvā sakunajetthakassa ārocesum.
Sakunajetthako „sā aññā⁶ sakunikā vāretvā sayam tattha cara-
mānā dvedhā chinna⁷ kirā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yā-y-aññam anusāsati sayam loluppacārini
sāyaṃ vipakkhikā seti hatā cakkena sālikā ti. 111.

¹ K anusāsikam corr. to -ka. ² K sañcanti. ³ K -ti ⁴ K gatā ⁵ K
echinnaṃ ⁶ K aññe. ⁷ K echinnā.

Tattha yāyaññam anusāsati yakāro¹ padasandhikaro, yā aññe anusāsati attho, sayam loluppacārini² attanā loluppacārini samānā, sāyaṃ vipakkhikā setiti sā eva savihatapakkhā hutvā mahāmaggo sayati, hatā cakkena sālikā ti yānacakkena hatā sālikā sakunikā ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Anusāsikā sakunikā ayaṃ anusāsikabhikkhunī āhosi, sakunajetthako pana aham evā“³ ti. Anusāsikajātakam⁴.

6. Dubbacajātaka.

Atikaram akarācariyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam dubbacabhikkhum ārabba kathesi. Tassa vatthum Navanipāte Gijjhajātake āvibhavissati. Satthā pana tam bhikkhum āmañtetvā „bhikkhu na tvaṃ idān'eva dubbaco, pubbe pi dubbaco dubbacabhāvena ca paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaronto sattippahārena⁵ jīvitakkhayaṃ patto sīti“⁶ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto laṃghananātaka yoniyam⁷ patisandhim gahetvā vayappatto paññavā upāyakusalo āhosi. So ekassa naṭassa santike sattiṃ laṃghanasippaṃ sikkhitvā ācariyena saddhim sippaṃ dassento vicarati. Ācariyo pan'assa catunnaṃ nēva sattīnaṃ laṃghanasippaṃ jānāti na pañcannaṃ. So ekadivaṃ ekasmiṃ gāmake sippaṃ dassento surāmadamatto pañca sattiyo⁸ „laṃghissāmīti“⁹ paṭipāṭiyā thapesi. Atha naṃ Bodhisatto āha: „ācariya tvaṃ pañca satti laṃghanasippaṃ na jānāsi, ekam sattiṃ hara, sace laṃghissasi pañcamāya sattiya viddho marissasīti“. So sutthumattatāya „tvam pi mayhaṃ paṇāṇaṃ na jānāsīti“¹⁰ tassa vacanaṃ anādiyitvā catasso laṃghetvā pañcamāya sattiya daṇḍake madhukapupphaṃ viya āvuto parideva-māno nipajji. Atha naṃ Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā imaṃ vyasanaṃ patto sīti“¹¹ imaṃ gātham āha:

¹ K yakāro. ² K anusāsiyā-. ³ K santippa-. ⁴ K laṃghanaṭaka-. ⁵ K santiye.

Atikaram akarācariya, mayham p' etaṃ na ruccati,
catutthe laṃghayitvāna¹ pañcamāy' asi² āvuto ti. 112.

Tattha atikaramakarācariyā 'ti ācariya ajja tvaṃ atikaram akara, at-
tano kārāṇato atirekakaraṇaṃ akarīti attho, mayham petaṃ na ruccatīti
mayham antevāsikassa pi samānassa³ etaṃ⁴ tava karaṇaṃ na ruccati, tena te
aham paṭhamam⁵ eva kathesiṃ ti dīpeti, catutthe laṃghayitvāna ti ca-
tutthe sattīthale apatītvā attānaṃ laṃghitvā, pañcamāyasi⁶ āvuto ti paṇ-
ḍitānaṃ vacanaṃ agaṇhanto idāni pañcamāya sattiyā āvuto sīti.

Idaṃ vatvā ācariyaṃ sattito apanetvā kattabbayuttakaṃ
akāsi.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā ācariyo
ayaṃ dubbaco ahosi, antevāsiko pana aham evā“ 'ti. Dubbaca-
jātakaṃ.

7. Tittirajātaka.

Accuggatā atibalatā ti, Idaṃ Satthā Jetavane viharanto
Kokālikaṃ ārabha kathesi. Tassa vatthum Terasanipāte Takkā-
riyajātake āvibhavissati. Satthāpi⁶ „na bhikkhave Kokālika idān' eva
attano vācam nissāya nattho, pubbe pi nassi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ
āhari:

Atīte Bārāṇāsīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bo-
dhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayapatto Tak-
kaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjaṃ
pabbajitvā pañcābhīṇṇā aṭṭha samāpattiyo nibbattesi. Hima-
vantapadese sabbo isigaṇo sannipatitvā taṃ ovādācariyaṃ katvā
parivāresi. So pañcannaṃ isisatānaṃ ovādācariyo hutvā jhāna-
kīlāya⁷ kīlanto⁸ Himavante vasati. Tadā eko paṇḍurogatāpaso
kuṭṭhārīṃ⁹ gahetvā kaṭṭhaṃ phāleti. Ath' eko mukharatāpaso
tassa santike nisīditvā „idha pahāraṃ dehi, idha pahāraṃ

¹ K laṃghitvā. ² so BP; K pañcamāyasmiṃ. ³ K samānassa pi. ⁴ K eka taṃ.

⁵ K paṭham ⁶ K satthāpa. ⁷ K -kīlāya. ⁸ K kīl-. ⁹ K kuṭṭhārīṃ.

dehīti“ taṁ tāpasam rosesi. So kujjhītvā „na dāni¹ me tvaṁ dāruḥphālanakasippaṁ sikkhāpanakaācariyo“ ti tiṇhaṁ kuṭhāriṁ ukkhipitvā ekappahāren' eva jīvitakkhayaṁ pāpesi. Bodhisatto tassa sarīrakiccaṁ kāresi. Tadā assamato āvidure ekasmiṁ vammikapāde tittiro vasati. So sāyapātaṁ vammikamatthake ṭhatvā mahāvassitaṁ vassi. Taṁ sutvā eko luddako „tittirena bhavitabban“ ti saddasaññāya gantvā taṁ vadhitvā ādāya gato. Bodhisatto tassa saddaṁ asuṇanto „asukatṭhāne tittiro vasati, kin nu kho tassa saddo na sūyatīti“ tāpase pucchi. Te tassa taṁ atthaṁ ārocesuṁ. So ubho pi tāni kāraṇāni saṁsandetvā isigaṇamajjhe imaṁ gātham āha:

Accuggatā atibalatā ativelam pabhāsītā

vācā hanati dummedhaṁ tittiraṁ vātivassitaṁ ti. 113.

Tattha accuggatā ti aduggatā, atibalatā ti punappunabhāsanena atibalaśabhāvā, ativelam pabhāsītā ti atikkantavelā pamāṇātikkaṁena² bhāsītā, tittiraṁ vātivassitaṁ ti yathā tittiraṁ ativassitaṁ hani tathā evarūpā vācā dummedhaṁ bālapuggalaṁ hanatīti.

Evam Bodhisatto cattāro brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-
ka-parāyano⁴ āhosi.

Satthāpi „na bhikkhave Kokāliko idān' eva attano vacanaṁ nis-
sāya naṭṭho, pubbe pi nassi yevā“ ti imaṁ dhammaḍḍesaṇaṁ āharitvā
jātakam samodhānesi: „Tadā dubbacatāpaso Kokāliko āhosi, isigaṇo
Buddhapaṇisā, gaṇasatthā pana aham evā“ ti. Tittirajātakam.

8. Vaṭṭakajātakam.

Nācintayanto puriso ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto
Uttaraseṭṭhiputtaṁ ārabha kathesi. Sāvatthiyaṁ kira Uttaraseṭṭhi
nāma āhosi mahāvibhavo. Tassa bhariyāya kucchiyaṁ eko puṇṇavā
satto Brahmaloḥ cavitvā paṭisandhiṁ gaḥetvā vayappatto abhirūpo

¹ K dāti. ² K sūyyatīti. ³ K pamānā-. ⁴ K -ṇo.

ahosi brahmavannī. Ath' ekadivasam Sāvattihyam kattikachane nak-
khatte ghutthe sabbo loko nakkhattanissito¹ ahosi. Tassa sahāyakā
aṇṇe seṭṭhiputtā sapajāpatikā ahesum. Uttarseṭṭhiputtassa pana
dīgharattam Brahma-loke vasitattā kilesesu cittaṃ na alliyati. Ath'
assa sahāyakā „Uttarseṭṭhiputtassāpi ekam itthim ānetvā nakkhattam
kīlissāmā“² 'ti sammantayitvā taṃ upasamkamitvā „samma imasmin
nagare kattikarattivāraṇa³ ghuttho, tuyham pi ekam itthim ānetvā
nakkhattam kīlissāmā“⁴ 'ti āhamsu, „na mam' attho itthiyā“ ti ca
vutte pi punappuna nibbandhitvā sampaticchāpetvā ekam vaṇṇadāsīm
sabbālamkārapatimanditam katvā tassa gharam netvā „tvam seṭṭhi-
puttassa santikam gacchā“⁵ 'ti sayanigharam pesetvā nikkhamimsu.
Taṃ sayanigharam pavittam pi seṭṭhi n' eva oloketi nālapati. Sā
cintesi: „ayam evam⁶ rūpaggappattam uttamavilāsasampannam maṃ
n' eva oloketi nālapati, idāni naṃ attano itthikuttalīlaya olokāpessā-
mīti“⁷ itthilīhe dassenti⁸ pahatthākārena aggadante vivaritvā sitaṃ
akāsi. Seṭṭhiputto oloketvā dantaṭṭhike nimittam gaṇhi. Atthikasāṇṇam
upparijji. Sakalam pi taṃ sariraṃ atthikasamkhalikā viya paṇṇāyi.
So tassā paribbayaṃ datvā „gacchā“⁹ 'ti uyyojesi. Taṃ tassa gharā
otinaṃ eko issaro antaravithiyam disvā paribbayaṃ datvā attano
gharam nesi. Sattāhe⁷ vitivatte nakkhattam ositaṃ. Vaṇṇadāsiyā
mātā dhītu āgamanam adisvā seṭṭhiputtānam santikam gantvā „kham
sā“ ti pucchi. Te Uttarseṭṭhiputtassa gharam gantva „kham sā“ ti
pucchimsu. „Taṃ khaṇam yeva tassā paribbayaṃ datvā uyyojesi“¹⁰
ti. Ath' assa mātā āha: „dhītaram na passāmi, dhītaram me samānetā“
'ti Uttarseṭṭhiputtam ādāya raṇṇo santikam agamāsi. Rājā atṭam
vinicchinanto „ime te seṭṭhiputtā vaṇṇadāsīm ānetvā adamsū“¹¹ 'ti pucchi.
„Āma devā“¹² ti. „Idāni sā kham“ ti. „Na jānāmi, taṃ khaṇam
āeva naṃ uyyojesi“ ti. „Idāni taṃ samānetum sakkosīti“¹³. Na
sakkomi devā“¹⁴ 'ti. Rājā „sace samānetum na sakkoti rājānam assa
karoṭhā“¹⁵ 'ti āha. Atha naṃ pacchā bāham bandhitvā „rājānam"
karissāmā“¹⁶ 'ti gahetvā pakkamimsu. „Seṭṭhiputtam kira vaṇṇadāsīm
samānetum asakkontaṃ rājānam kareti“¹⁷ sakalanagaram ekakolāhalaṃ
ahosi. Mahājano ure hatthe ṭhapetvā „kin nām' etaṃ sāmi, attano
te ananucchavikam laddhan“¹⁸ ti paridevati, seṭṭhiputtassa¹⁹ pacchato
pacchato paridevanto gacchati. Seṭṭhiputto cintesi: „idam mayham

¹ K -nissito. ² K kil-. ³ K -chano. ⁴ K kil-. K ⁵ K eva. ⁶ K -ti. ⁷ K
sattābhe. ⁸ K karethā. ⁹ K rājānam. ¹⁰ Rp seṭṭhi pi puttassa.

eva rūpaṃ dukkhaṃ agāre vasanabhāvena uppannaṃ, sace ito muñcis-sāmi mahā-Gotama-sammāsambuddhassa santike pabbajissāmīti¹. Sāpi kho vannaḍāsī² taṃ kolāhalasaddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāṃ³ eso“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā vegena otaritvā „ussaratha ussaratha sāmi⁴, maṃ rājapurisānaṃ datthum dethā“ ti attānaṃ dassesi. Rājapurisā naṃ diśvā mātaraṃ paṭicchāpetva seṭṭhiputtaṃ muñcitvā pakka-mimsu. So sahāyaparivuto nadiṃ gantvā sisāṃ nahāyitvā gehaṃ gantvā bhutta-pātaraṃ mātāpitāro pabbajjaṃ anujānāpetvā civarasātake ādāya mahantena parivārena Satthu santikaṃ gantvā vanditvā pabbaj-jaṃ yācitvā pabbajjaṃ ca upasampadaṃ ca labhitvā avissaṭṭhaka-kammaṭṭhāno vipassanaṃ vadhetvā nacirass⁵ eva arahatte paṭiṭṭhāsi. Ath⁶ ekadivasāṃ dhammasabbhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso Uttara-setṭhiputto attano bhaye uppanne sāsanassa guṇaṃ jānitvā ‘imamhā dukkhā muccamāno pabbajissāmīti’ cintetvā tena sucintitena mutto c’ eva pabbajito ca agga-phale ca paṭiṭṭhito“ ti tassa guṇakathaṃ ka-thesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave Uttara-setṭhiputto va attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamhā dukkhā muñcis-sāmīti’ cinto maraṇabhayaṃ mutto, atīte paṇḍitāpi attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamhā dukkhā muccissāma’ ti cintetvā maraṇabhaya-dukkhato muccimsu yevā“ ti vatvā⁷ atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kareṇte Bodhisatto cutipaṭisandhivasena parivattento vaṭṭakayoni-yaṃ nibbatti. Tada eko vaṭṭakaluddako araṇṇe bahū vaṭṭake āharitvā gehe ṭhapetvā gocaraṃ datvā mūle gahetvā āgatānaṃ hatthe vaṭṭake vikkinanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasāṃ bahūhi vaṭṭakehi Bodhisattam pi gahetvā ānesi⁸. Bodhisatto cintesi: „sac’ ahaṃ iminā dinnagocaraṃ paṇiyaṃ ca paribhuñjis-sāmi ayaṃ maṃ gahetvā āgatānaṃ manussānaṃ dassati, sace pana na paribhuñjissāmi ahaṃ milāyissāmi, atha maṃ milātaṃ diśvā manussā na gaṇhissanti, evam me sotthi bhavissati, imaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so tathā karonto milāyitvā atṭhacammamatto ahoṣi. Manussā naṃ diśvā na gaṇhimsu. Luddako Bodhisattam

¹ K vanaḍāsī. ² K sāmikaṃ corr. to sāmiṃ, B sāmī. ³ K omits vatvā. ⁴ K ānesi.

ṭhapetvā sesesu parikkhīnesu pacchim̐ niharitvā dvāre ṭhapetvā Bodhisattam̐ hatthatale katvā „kimkato nu kho ayaṃ vaṭṭako“¹ ti oloketum̐ āradḍho. Ath' assa pamattabhāvaṃ ūtvā Bodhisatto pakkhe² pasāretvā uppatitvā araṇṇam eva gato. Vaṭṭakā taṃ disvā „kin nu kho na paṇṇāyasi, kahaṃ gato sīti“³ pucchitvā „luddakena gahito 'mhīti“⁴ vutte⁵ „kin ti katvā mutto sīti“⁶ pucchimsu. Bodhisatto „ahan tena dinnagocaram̐ agahetvā⁷ pāṇiyam̐ apivitvā upāyacintāya mutto“⁸ ti vatvā imam̐ gātham̐ āha:

Nācintayanto puriso visesam̐ adhigacchati,
cintitassa phalaṃ passa, mutto 'smi vadhabandhanā ti. 114.

Tattha ayaṃ piṇḍattho: puriso dukkham̐ patvā iminā nāma upāyena imambā dukkhā muccissāmīti acintayanto attano dukkhā mokkhasamkhātāṃ visesaṃ nādhigacchati, idāni pana mayā cintitakammassa phalaṃ passa, ten' eva upāyena mutto 'smi vadhabandhanā, maraṇato ca bandhanato ca mutto ahaṃ ti.

Evaṃ Bodhisatto attanā katakāraṇam̐ ācikkhi.

Satthā imam̐ dhammadeśanam̐ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā maraṇamuttavaṭṭako ahaṃ evā“⁹ ti. Vaṭṭakajātakam̐.

9. Akālarāvijātaka.

Amātāpitarisaṃvaddho ti. Idam̐ Satthā Jetavane viharanto akālarāviṃ bhikkhum̐ ārabḍha kathesi. So kira Sāvattvivāsikulaputto sāsane pabbajitvā vattam̐ vā sikkham̐ vā na uggaṇhi. So „imasmiṃ kāle mayā vattam̐ kātabbam̐ imasmiṃ kāle upatṭhātabbam̐ imasmiṃ kāle sajjhāyitabbam̐“¹ ti na jānāti, pathamayāme pi majjhimayāme pi pacchimayāme pi pabuddhapabuddhakkhaṇe yeva mahāsaddam̐ karoti, bhikkhū niddam̐ na labhanti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso asukabhikkhu evarūpe ratanasāsane pabbajitvā vattam̐ vā sikkham̐ vā kālam̐ vā akālam̐ vā na jānātīti“² tassa agaṇakatham̐ kathesum̐. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“³ ti pucchitvā „imaya nāma“⁴ ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa akālarāvi“⁵, pubbe pi akālarāvi yeva, kālākālam̐ ajānanabhāvena gīvāya valitāya jīvitakkhayam̐ patto“⁶ ti vatvā atītam̐ āhari:

¹ K vaṭṭake. ² K pakke. ³ K vutto. ⁴ K āgahetvā. ⁵ K -vi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto sabbasippe pāraṃ gantvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmoḡkko ācariyo hutvā pañcasate māṇave¹ sippaṃ vācesi. Tesāṃ māṇavaṇaṃ eko kālarāvīkukkuṭo atthi. Te tassa vassitasaddena utthāya sippaṃ sikkhanti. So kālaṃ akāsi. Te aññaṃ kukkuṭaṃ pariyesantā caranti. Ath' eko māṇavako² susāṇavane³ dārūni uddharanto ekaṃ kukkuṭaṃ disvā ānetvā pañjare ṭhapetvā paṭijaggati. So susāṇe vadḡhitattā „asukavelāya nāma vassitabbaṃ“ ti aṇananto kadāci atirattīṃ vassati kadāci aruṇuggamanaṃ. Māṇavā tassa atirattīṃ vassanakāle sippaṃ sikkhantā yāva aruṇuggamaṇā sikkhituṃ na sakkonti, niddāyamāṇā gahitaṭṭhānaṃ pi na passanti, atipabhāte vassitakāle sajjhāyassa okāsaṃ eva na labhanti. Māṇavā „ayaṃ atirattīṃ vā vassati atipabhāte vā, imaṃ nissāya amhākaṃ sippaṃ na niṭṭhāyissatīti“ taṃ gahetvā gīvaṃ valetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā „akālarāvīkukkuṭo amhehi ghātito“ ti ācariyassa kathesuṃ. . Ācariyo ovādaṃ gahetvā „avaḡdḡhitabhāvena maraṇaṃ patto“ ti vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Amātāpitarisaṃvaddho anācariyakule vasaṃ

nāyaṃ kālaṃ akālaṃ vā abhijānāti kukkuṭo ti. 115.

Tattha amātāpitarisaṃvaddho ti mātāpitāro nissāya tesāṃ ovādaṃ agahetvā saṃvaddho, anācariyakule vasaṃ ti ācariyakule pi avasamaṇo ācariyasikkhāpakaṃ⁵ kañci⁶ nissāya avasitattā ti attho, kālaṃ akālaṃ vā ti imasmiṃ kāle vassitabbaṃ⁷ imasmiṃ kāle na vassitabbaṃ ti evaṃ vassitabba-yuttakālaṃ vā akālaṃ vā esa kukkuṭo na jānāti, aṇanaḡbhāvena ca jīvitakkhayaṃ patto ti.

Idaṃ kāraṇaṃ dassetvā Bodhisatto yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḡdesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā akālarāvīkukkuṭo ayaṃ bhikkhu ahoṣi, antevāsikā Buddhapariṣā, ācariyo pana ahaṃ evā“ ti. Akālarāvījātaṃ.

¹ K māṇave. ² K māṇa-. ³ K suyāna-. ⁴ K ghātino. ⁵ Bp -sikkhāpakaṃ.

⁶ both K and Bp kiñci. ⁷ K -tabbanti corr. to -tabbaṃ.

10. Bandhanamokkhajātaka.

Abaddhā tattha bajjhantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Ciñcamāṇavikā¹ ārabha kathesi. Tassā vatthum Dvādasanipāte Mahāpadumajātaka āvibhavissati. Tadā pana Satthā „na bhikkhave Ciñcamāṇavikā idān' eva maṃ abhūtena abbhācikkhati, pubbe pi abbhācikkhatīti“ vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto purohitassa gehe vayappatto pitu accayena nass' eva purohito ahosi. Tena aggamaheṣiyā varo dinno: bhoti² bhadde yaṃ icchasi³ taṃ vadeyyāsīti⁴. Sā evaṃ āha: mayhaṃ añño varo nāma na dullabho, ito pana te paṭṭhāya aññā⁵ itthi⁶ kilesavasena na oloketabbā⁷ ti. So paṭikkhipitvā punappunā nippīḷiyamāno tassā vacanaṃ atikkamitum asakkonto sampāṭichitvā tato paṭṭhāya soḷasasu nāṭakisahassesu kilesavasena ekitthim pi na olokesi. Ath' assa paccanto kuppi. Paccante ṭhitayodhā corehi saddhim dve tayo saṃgāme katvā „ito uttarim mayam na sakkomā“ ti paṇṇaṃ pesesum. Rājā tattha gantukāmo balakāyaṃ saṃharitvā taṃ pakkosivā „bhadde ahaṃ paccantaṃ gacchāmi, tattha nānappakārāni yuddhāni honti, jayaparājayo pi anibaddho, tādisesu ṭhānesu mānugāmo dupparihāro, tvaṃ idh' eva nivattāhīti“ āhā. Sā „na sakkā deva mayā nivattitun“ ti punappuna raññā paṭikkhittā āha: „tena hi ekekaṃ yojanaṃ gantvā mayhaṃ sukhadukkhaṃ jānanatthaṃ ekekaṃ manussaṃ peseyyāthā“ ti. Rājā „sādhū“ ti sampāṭichitvā Bodhisattaṃ nagare ṭhapetvā mahantena balakāyena nikkhamitvā gacchanto yojane yojane ekekaṃ purisaṃ „amhākaṃ ārogyaṃ ārocetvā deviyā sukhadukkhaṃ jānitvā āgacchā“ ti pesesi. Sā āgataṃ purisaṃ „rājā taṃ kimatthaṃ pesesīti“ pucchitvā „tumhākaṃ sukhadukkhaṃ jānanatthāyā“ ti vutte „tena hi ehīti“ tena saddhim asaddhammaṃ paṭisevati. Rājā dvattiṃsayaohanamaggam⁸ gacchanto dvattiṃsa jane⁹ pesesi.

¹ K -na-. ² K hoti. ³ K icchati. ⁴ K aññāṃ. ⁵ K itthim. ⁶ so BP; K dvattiṃsayaohanamayo-. ⁷ K janam.

Sā sabbehi pi tehi saddhim tath' eva akāsi. Rājā paccantaṃ vūpasamētvā janapadaṃ samassāsetvā puna āgacchanto pi tath' eva dvattiṃsa jane pesesi. Sā tehi pi saddhim vipaṭipajji yeva. Rājā āgantvā jayakkhandhāvāratthāne thatvā „nagaraṃ paṭijaggāpetū“ ¹ti Bodhisattassa paṇṇaṃ pesesi. Bodhisatto sakalanagaraṃ paṭijaggāpetvā rājanivesanaṃ ² paṭijaggāpento deviyā vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā Bodhisattassa rūpaggapattaṃ kāyaṃ disvā saṇṭhātuṃ asakkonti „ehi brāhmaṇa, sayanaṃ abhirūhā“ ³ti āha. Bodhisatto „mā evaṃ avaca, rājāpi garu, akusalam⁴ pi bhāyāmi, na sakkā mayā evaṃ kātun“ ⁵ti āha. „Catusaṭṭhiyā pādamūlikānaṃ n' eva rājā garu na akusalam bhāyanti, tav' eva rājā garu tvaṃ yeva ca akusalam bhāyasīti“. „Āma, sace tesam pi evaṃ bhaveyya na evarūpaṃ kareyyuṃ, ahaṃ pana jānamāno evarūpaṃ sāhasiyakammaṃ⁶ na karissāmīti“. „Kiṃ bahuṃ vippalapasi, sace me vacanaṃ na karosi sīsaṃ te chindāpessāmīti“. „Tittṭhatu, ekasmiṃ attabhāve sīsaṃ attabhāvasatasahasasā pi sīse chindante⁷, na sakkā mayā evarūpaṃ kātun“ ti. Sā „hotu jānissāmīti“ Bodhisattaṃ tajjetvā⁸ attano gabbhaṃ pavisitvā sarīre nakhavalaññaṃ dassetvā telena gattāni abbhañjetvā kiliṭṭhadhātukaṃ⁹ vatthaṃ nivāsetvā gilānālayaṃ katvā dāsiyo ānapesi: „rañña 'kahaṃ devīti' vutte 'gilānā' ti katheyvāthā“ ¹⁰ti āha. Bodhisatto pi rañño paṭipathaṃ agamāsi. Rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhiruyha devim apassanto „kahaṃ devīti“ pucchi. „Gilānā devā“ ¹¹ti. So sirigabbhaṃ pavisitvā tassā piṭṭhiṃ parimajjanto „kiṃ te bhadde aphāsukaṃ“ ¹²ti pucchi. Sā tuṇhi ahoṣi, tatiyavāre rājānaṃ oloketvā „tvam pi mahārāja jīvasi nāma, mādisāpi itthiyo sassāmikā yeva nāmā“ ¹³ti. „Kiṃ etaṃ bhadde“ ¹⁴ti. „Tumhehi nagaraṃ rakkhanatthāya ṭhapito purohito 'nivesanaṃ paṭijaggāmīti' idhāgantvā attano vacanaṃ

¹ K rājā-. ² K akulasam. ³ K sābhasiya-. ⁴ so both K and BP instead of chindantu? ⁵ so BP; K tajjetvāna. ⁶ K kiliṭṭhā-. ⁷ K kiliṭṭhā-. ⁸ K kiliṭṭhā-. ⁹ K kiliṭṭhā-. ¹⁰ K kiliṭṭhā-. ¹¹ K kiliṭṭhā-. ¹² K kiliṭṭhā-. ¹³ K kiliṭṭhā-. ¹⁴ K kiliṭṭhā-.

akarontim māṃ paharivā attano manam pūretvā gato¹ ti. Rājā aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya kodhena tatataṭāyanto sirigabbhā nikkhamitvā dovārikapādamūlikādayo pakkositvā „gacchatha bhane, purohitam pacchābāham bandhitvā vajjabhāvappattam katvā nagarā nīharitvā āghātanam netvā sisam assa chindathā²“ ti. Te vegena gantvā tam pacchābāham bandhitvā vajjabherim vādāpesum. Bodhisatto cintesi: „addhā tāya dutṭhadeviyā rājā puretaram paribhinno, ajja dān³ āham attano balen⁴ eva attānam mocessāmīti⁵“ so te purise āha: „bho tumhe māṃ mārentā raṇṇo dassetvā va mārethā⁶“ ti. „Kīmkāraṇā⁷“ ti. „Aham rājakammiko, bahum me kammam katham, bahūni mahānidhānāni⁸ jānāmi, rājakuṭumbam mayā vicāritam, sace māṃ raṇṇo na dassessatha bahum dhanam nassissati, mayā raṇṇo sāpateyye⁹“ ācikkhite pacchā kātabbam karothā¹⁰“ ti. Te tam raṇṇo dassayimsu. Rājā tam disvā ca¹¹ „kasmā bho brāhmaṇa mayi lajjam na akāsi, kasmā te evarūpaṃ pāpam kammam katan¹²“ ti āha. „Mahārāja, aham sotthiyakule jāto, mayā kunthakipillakamatto pi pāṇātipāto na katapubbo, tiṇa-salākamattam¹³ pi adinnam nādinna-pubbam, lobhavasena paresam itthi akkhini ummiletvāpi na olokitapubbā, hassavāsenāpi¹⁴ musā na bhāsita-pubbā, kusaggenāpi majjam na pīta-pubbam, aham tumhesu niraparādho, sā pana bālā lobhavasena māṃ hatthe gahetvā mayā paṭikhittā māṃ tajjetvā attanā katapāpam uttānam katvā mama ācikkhitvā antogabbham pavitṭhā, aham niraparādho, paṇṇam gahetvā pana āgatā catusaṭṭhi janā¹⁵ sāparādhā, te pakkositvā ‘tassā vo vacanam katham na katan¹⁶’ ti puccha devā¹⁷“ ti. Rājā te catusaṭṭhi jane bandhāpetvā devim pakkosāpetvā „tayā etehi saddhim pāpam katham na katan¹⁸“ ti pucchi, „katham devā¹⁹“ ti vutte tam pacchābāham bandhāpetvā „imesam²⁰ catusaṭṭhijanānam²¹ sisāni chindathā²²“ ti ānāpesi²³. Atha

¹ K -niccānāni. ² K sāpateyya. ³ BP va. ⁴ K tina-. ⁵ BP hasitabhāvenāpi.

⁶ K jānā. ⁷ K ime. ⁸ K -jānānam. ⁹ K ānāpesi.

naṃ Bodhisatto āha: „n' atthi mahārāja etesaṃ doso, devī attano ruciṃ kārāpesi, niraparādhā ete, tasmā tesaṃ khamatha, tassāpi doso n' atthi, itthiyo nāma methunadhammena atittā, jātisabhāvo hi esa, etāsaṃ bhavitabbayuttakam eva hoti, tasmā etissāpi khamathā“ 'ti nānappakārena rājānaṃ saññāpetvā te catusatṭhi pi jane taṇ ca bālaṃ mocāpetvā sabbesaṃ yathā-sakāni thānāni dāpesi. Evaṃ te sabbe mocetvā patitṭhāpetvā Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, andhabālānaṃ¹ nāma avatthukena vacanena abandhitabbayuttakā paṇḍitā pacchābāhaṃ baddhā, paṇḍitānaṃ kāraṇayuttena vacanena pacchābāhaṃ baddhāpi muttā, evaṃ bālā nāma abandhitabbayuttake pi bandhāpenti² paṇḍitā baddhāpi³ mocentīti⁴“ vatvā imaṃ gātham āha:

Abaddhā tattha bajjhanti yattha bālā pabhāsare,
baddhāpi tattha muccanti yattha dhīrā pabhāsare ti. 116.

Tattha abaddhā ti abandhitabbayuttā, pabhāsare ti pabhāsanti vadanti kathenti.

Evaṃ Mahāsatto imāya gāthāya rañño dhammaṃ desetvā „mayā imaṃ dukkhaṃ agāre vasanabhāvena laddhaṃ, idāni me agārena kiccaṃ n' atthi, pabbajjaṃ me anujāna devā“ 'ti pabbajjaṃ anujānāpetvā assumukhaṃ nātijaṇaṃ mahantaṇ ca vibhavaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloکا-parāyano ahosi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā tuṭṭhadevī Ciṇcamānavikā ahosi, rājā Ānando, purohito pana aham evā“ 'ti. Bandhanamokkhajātakam. Haṃsivaggo⁴ dvāda-samo.

¹ K balānaṃ ² K baddhāpenti. ³ R² bandhāpi. ⁴ R² haṃsivaggo.

13. KUSANĀḶIVAGGA.

1. Kusanāḷijātaka.

Kare sarikkho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikassa nicchayamittam ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa hi mittasuhajjānātibandhavā „mahāsetthi, ayaṃ tayā jātigottadhana-dhaññādīhi n' eva sadiso na uttaritaro, kasmā etena saddhim santhavam karosi, mā karohīti“ punappuna nivāresum. Anāthapiṇḍiko pana „mittasanthavo nāma hīnehi pi samehi pi atirekehi pi kattabbo yevā“ 'ti tesam vacanam agahetvā bhogagāmaṃ gacchanto tam kuṭumbarak-khakam¹ katvā agamāsīti sabbam Kālakamnivatthumhi vuttanayen' eva veditabbam, idha pana Anāthapiṇḍikena attano gharapavattiyā ārocitāya Satthā „gahapati, mitto nāma khuddako n' atthi, mittadhammam rak-khitum samatthabhāvo c' ettha pamāṇam², mitto nāma attanā samo pi hīno pi viṣiṭṭho gahetabbo, sabbe pi hi te attano pattam bhāram³ nittharanti yeva, idāni tāva tvaṃ attano nicchayamittam nissāya kuṭumbassa sāmiko jāto, porāṇa pana nicchayamittam nissāya vimānasāmikā jātā“ 'ti vatvā tena yācito atitam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto rañño uyyāne kusanāḷigacche devatā hutvā nibbatti. Tasmim űeva pana uyyāne maṅgalasilam nissāya ujugatakkhandho parimaṇḍalasākhāviṭāpasampanno⁴ rañño santikā laddhasammāno rucarukkho⁵ atthi, mukkhako ti pi vuccati. Tasmim eko mahesakkhadevarājā nibatti. Bodhisattassa tena saddhim mittasanthavo ahosi. Tadā rājā ekasmim ekatthambhake pāsāde vasati, tassa so thambho cali, ath' assa calita-bhāvam rañño ārocesum. Rājā vaddhaki⁶ pakkosāpetvā „tātā⁷, mama ekatthambhakassa⁸ maṅgalapāsādassa thambho calito, ekam sārathambham āharitvā tam niccalam karothā“ 'ti āha. Te „sādhu devā“ 'ti rañño vacanam sampañicchitvā tadanuc-

¹ K -rakkhakam. ² K -nam. ³ Bp pattabbāram. ⁴ K parimaṇḍalasākhā-. ⁵ Bp maṅgalarukkho. ⁶ K vaddhakim. ⁷ both K and Bp tāta. ⁸ Bp ekatthambhassa.

chavikaṃ rukkhāṃ pariyesamāno aññattha adisvā uyyānaṃ pavisitvā taṃ mukkhakarukkhāṃ¹ disvā rañño santikaṃ āgantvā „kiṃ tāta diṭṭho vo tadanucchaviko rukkho“ ti vutte „diṭṭho deva, api ca kho naṃ chinditum na visahāmā“² 'ti āhaṃsu. „Kimkāraṇā“³ ti. Mayāṃ hi aññattha rukkhāṃ apassantā uyyānaṃ pavisimhā, tatrāpi ṭhapetvā maṅgalarukkhāṃ aññaṃ na passāma, iti taṃ maṅgalarukkhātāya chinditum na visahāmā“⁴ 'ti. „Gacchatha, chinditvā pāsādaṃ thiraṃ karotha, mayāṃ aññaṃ maṅgalarukkhāṃ karissāmā“⁵ 'ti. Te „sādhū“⁶ 'ti balikammaṃ gahetvā uyyānaṃ gantvā „sve chindissāmā“⁷ 'ti rukkhassa balikammaṃ katvā nikkhamiṃsu. Rukkhadevatā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „sve mayhaṃ vimānaṃ nāsessanti, dārake gahetvā kuhiṃ gamissāmīti“⁸ gantabbatṭhānaṃ apassanti⁹ puttake gīvāya gahetvā parodi. Tassā sandiṭṭhasambhattā vanadevatā¹⁰ āgantvā „kiṃ etan“ ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā sayam pi vaḍḍhakīnaṃ paṭikkhipanaupāyaṃ apassantiyo¹¹ taṃ parissa-jitvā roditum ārabhiṃsu. Tasmiṃ samaye Bodhisatto „rukkhadevatāṃ¹² passissāmīti“¹³ tattha gantvā taṃ kāraṇaṃ sutvā „hotu, mā cintayittha, ahaṃ rukkhāṃ chinditum na dassāmi, sve vaḍḍhakīnaṃ āgatakāle mama kāraṇaṃ passathā“¹⁴ 'ti tāva devatā samassāsetvā punadvase vaḍḍhakīnaṃ āgatavelāya kakaṇṭakavesaṃ gahetvā vaḍḍhakīnaṃ purato gantvā maṅgalarukkhassa mūlāntaraṃ pavisitvā taṃ rukkhāṃ susiraṃ viya katvā rukkhamañjheṇa abhirūhitvā khandhamatthakena nikkhamitvā sīsaṃ kampayamāno¹⁵ nipajji. Mahāvaḍḍhakī naṃ kakaṇṭakaṃ disvā rukkhāṃ hatthena paharitvā „susirarukkho eso nissāro, hiyyo anupadhāretvā va balikammaṃ karimhā“¹⁶ 'ti ekaghanāṃ mahārukkhāṃ garahitvā pakkāmi. Rukkhadevatā Bodhisattaṃ nissāya vimānassa sāminī jātā. Tassā paṭisanthāratthāya san-

¹ K mukkhakarukkhāṃ, BP sumukkhakaru-. ² K -ti. ³ BP rukkhadevatā, K rukkhadevatā vanadevatā. ⁴ K upassantiyo. ⁵ so BP; K -devatā. ⁶ both K and BP kampamāno.

ditṭhasambhattā¹ bahū devatā sannipatimsu. Rukkhadevatā „vimānam me laddhan“ ti tuṭṭhacittā tāsāṃ devatānaṃ majjhe Bodhisattassa guṇaṃ kathayamānā „bho devate, mayaṃ mahe-sakkhā hutvāpi dandhapaññatāya imaṃ upāyaṃ na jānimha, kusanāḷidevatā pana attano nāṇasampattiyā amhe vimānasāmike akāsi, mitto nāma sadiso pi adhiko pi hīno pi kattabbo va, sabbe pi hi attano thāmena sahāyānaṃ uppannaṃ dukkhaṃ nittharitvā sukhe patiṭṭhāpenti yevā“² 'ti mittadhammaṃ vaṇṇa-yitvā imaṃ gātham āha:

Kare sarikkho athavāpi seṭṭho
nibhīnako cāpi kareyya eko,
kareyyun te vyasane uttamatthaṃ
yathā ahaṃ³ kusanāḷi⁴ rucāyaṃ ti. 117.

Tattha kare sarikkho ti jātīdīhi sadiso pi mittadhammaṃ kareyya, athavāpi seṭṭho⁵ ti jātīdīhi seṭṭho adhiko pi kareyya, nibhīnako cāpi kareyya eko ti eko jātīdīhi hīno pi mittadhammaṃ kareyy' eva, tasmā sabbe pi⁶ ete mittā katabbā yevā⁷ 'ti dīpeti, kimkāraṇā: kareyyun te vyasane uttamatthaṃ sabbe p' ete sahāyakassa vyasane uppanne attano attano patta-bhāraṃ⁸ vahaṃānā uttamatthaṃ kareyyun, kāyikacetasikadukkhato taṃ sahāyakaṃ moceyyun evā⁹ 'ti attho, tasmā hīno pi mitto katabbo yeva pag eva itare, tat' idaṃ opammaṃ: yathā ahaṃ kusanāḷi rucāyaṃ yathā ahaṃ rucāyaṃ nibbattadevatā ayaṃ ca kusanāḷidevatā appesakkhā mittasanthavaṃ karimhā, tat' rāp' ahaṃ mahesakkhāpi samānā attano uppannaṃ dukkhaṃ bālatāya anupāyakusala-tāya haritunā nāsakkhīm, imaṃ¹⁰ pana appesakkham pi samānaṃ paṇḍitaṃ devataṃ nissāya dukkhato mutto¹¹ 'mhitā.

„Tasmā aññehi pi dukkhā muccitukāmehi pi samavisitṭha-bhāvaṃ¹² anoloketvā hīno pi paṇḍito mitto katabbo“ ti rucādevatā imāya gāthāya devasaṃghassa dhammaṃ desetvā yāvatāyukaṃ tathā saddhiṃ kusanāḷidevatāya yathākammaṃ gatā.

Sattbā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rucādevatā Ānando ahoṣi, kusanāḷidevatā pana ahaṃ evā“¹³ 'ti. Kusanāḷijātakaṃ.

¹ so BP; K sandiṭṭhā-. ² so both K and BP instead of ayaṃ? ³ K -nāli. ⁴ so BP; K hi. ⁵ K pannabhāraṇ. ⁶ so BP; K idaṃ. ⁷ so BP; K samaṇ-.

2. Dummedhajātaka.

Yasam laddhāna dummedho ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadattam ārabha katesi. Dhammasabbhāyam hi bhikkhū „āvuso Devadatto Tathāgatassa puṇṇacandasassirikam mukham asītianuvyañjanadvattimsamahāpurisalakkhaṇapatimaṇḍitam byāmapabbhāparikkhittam āvelāvelāya yamakayamakabhūtā ghanabuddharasmiyo vissajjentam paramasobhaggappattam attabhāvaṃ ca oloketvā cittam pasādetum na sakkoti, usūyam eva karoti, 'Buddhā nāma evarūpena sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiṇāpadassanena samannāgata' 'ti vuccamāne' vaṇṇam sahitum na sakkoti, usūyam² eva karotīti¹ Devadattaṣṣa agunam katesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Devadatto mama vaṇṇe bhaññamāne" usūyam karoti, pubbe pi akāsi yevā" 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Magadharatthe Rājagahanagare ekasmiṃ Magadharāje rajjam kārente Bodhisatto hatthiyoniyam nibbatitvā sabbaseto ahosi hetthā vaṇṇitasadisāya⁴ rūpasampattiya samannāgato. Atha nam „lakkhaṇasampanno" ayan⁵ "ti so rājā maṃgalahatthim⁶ akāsi. Ath' ekasmiṃ chaṇḍdivase sakalanagaram devanagaram viya alamkaritvā sabbālamkārapatimaṇḍitam maṃgalahatthim abhirūhitva mahantena rājānubhāvena nagaram padakkhiṇam akāsi. Mahājano tattha tattha thatvā maṃgalahatthino rūpagappattam sarīram disvā „aho rūpam aho gati aho līlā" aho lakkhaṇasampatti, evarūpo nāma sabbasetavāraṇo cakkavattirañño anucchaviko" ti maṃgalahatthim eva vaṇṇeti. Rājā maṃgalahatthissa vaṇṇam sutvā sahitum asakkonto usūyam uppādetvā „ajj' eva tam pabbatapapātā pātetvā jīvitakkhayam pāpessāmīti" hatthācariyam pakkosāpetvā „kin ti katvā tayā ayaṃ nāgo sikkhāpito" ti āha. „Susikkhāpito devā" 'ti. „Na susikkhito, dussikkhito" ti. „Susikkhito devā" 'ti. „Yadi

¹ K -no. ² K usūyyav. ³ K -no. ⁴ K vannita-. ⁵ K lakkhaṇa-. ⁶ K -hatthi.
⁷ K līlā.

susikkhito sakkhissasi taṃ Vepullapabbatamatthakaṃ āropetun¹ ti. „Āma devā“ ²ti. „Tena hi ehīti“ sayam³ otarivā hatthācariyaṃ āropetvā pabbatapādaṃ gantvā hatthācariyena hatthipitthe nisīditvā va hatthimhi⁴ Vepullapabbatamatthakaṃ āropite⁵, sayam pi amaccagaṇaparivuto pabbatamatthakaṃ abhirūhitvā hatthim papātābhimukhaṃ kāretvā „tvam ‘mayā esa susikkhito’ ti vadesi, tihi yeva tāva naṃ pādehi ṭhapehīti“ āha. Hatthācariyo pitthiyaṃ nisīditvā va „bho tihi pādehi titthā“ ⁶ti hatthissa paṇṇikāya saṇṇaṃ adāsi. Puna rājā „dvīhi purimapādehi ṭhapehīti“ āha. Mahāsatto dve pacchimapāde ukkhipitvā purimapādehi atthāsi, „pacchimapādehi yevā“ ⁷ti vutte pi dve purimapāde ukkhipitvā pacchimapādehi atthāsi, „ekenā“ ⁸ti vutte pi tayo pāde ukkhipitvā eken⁹ eva atthāsi. Ath’ assa apatanabhāvaṃ ṇatvā „sace pahosi ākāseṇa ṭhapehīti“ āha. Acariyo cintesi: „sakalajambudīpe iminā sadiso susikkhitahatthi nāma n’ atthi, nissaṃsayam pana naṃ esa papāte pādetvā māretukāmo bhavissatīti“ so tassa kaṇṇamūle mantesi: „tāta, ayaṃ rājā taṃ pādetvā māretukāmo, na tvam etassa anucchaviko, sace te ākāseṇa gantum balaṃ atthi maṃ yathānisinnaṃ yeva ādāya vehāsaṃ abbhuggantvā Bārāṇasim⁴ gacchā“ ti. Puññiddhiyā samannāgato Mahāsatto taṃ khaṇaṃ ñeva ākāse atthāsi. Hatthācariyo „mahārāja, ayaṃ hatthi puññiddhiyā samannāgato na tādissaṃ mandapuññaṃ dubbuddhino anucchaviko, paṇḍitaṃ puññasampannassa rāṇo anucchaviko, tādissā nāma mandapuññaṃ evarūpaṃ vāhanaṃ labhitvā tassa guṇaṃ ajānantā taṃ c’ eva⁵ vāhanaṃ avasesaṃ ca yasasampattiṃ nāsentī yevā“ ⁶ti vatvā hatthikkhandhe nisinna va imaṃ gātham āha:

Yasaṃ laddhāna dummedho anatthaṃ carati attano,
attano ca paresaṃ ca himsāya paṭipajjatīti. 118.

¹ so Bp: K yaṃ. ² so Bp; K hatthimpi ³ K āropito. ⁴ K -nasiyaṃ. ⁵ K ce-

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: mahārāja tādiso dummedho nippaṇño puggato parivārasampattiṃ labhivā attano anattamaṃ carati, kiṃkāraṇā: so hi yasamadamatto kattabbaṃ aṇānto attano paresaṃ ca hīṃsāya paṭipajjati, hīṃsā vuccati kilamanam dukkhuppādanam, tadatthāya evaṃ pajjatīti.

Evaṃ imāya gāthāya raṇño dhammaṃ desetvā „tiṭṭha dāni tvaṃ“ ti¹ ākāse uppativā² Bārāṇasim³ gantvā rājaṅgaṇe ākāse aṭṭhāsi. Sakalanagaraṃ saṃkhubhitvā „amhākaṃ raṇño ākā-sena varavāraṇo āgantvā rājaṅgaṇe ṭhito“ ti ekakolāhalaṃ ahosi. Vegena raṇño pi ārocesuṃ. Rājā nikkhamitvā „sace mayhaṃ upabhogatthāya āgato si bhūmiyaṃ paṭiṭṭhāhīti“ āha. Bodhi-satto bhūmiyaṃ paṭiṭṭhāsi. Ācariyo otarivā rājānaṃ vanditvā „kuto āgato si tāta“ ti vutte „Rājagahato“ ti vatvā sabbaṃ pavattiṃ ārocesi. Rājā „manāpan te tāta kataṃ idhāgacchan-tenā“ ti haṭṭhatutṭho nagaraṃ sajjāpetvā vāraṇaṃ maṅgala-hatthiṭṭhāne ṭhapetvā sakalarajjaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekaṃ Bodhisattassa adāsi ekaṃ ācariyassa, ekaṃ attanā aggahesi. Bodhisattassa āgatakalato paṭṭhāy⁴ eva pana raṇño sakala-Jambudīpe rajjaṃ haṭṭhagatam eva jātaṃ. So Jambudīpe aggarājā hutvā dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammaḍeṣenaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Magadharājā Devadatto ahosi, Bārāṇasirājā Sāriputto, haṭṭhā-cariyo Ānando, haṭṭhi pana ahaṃ evā“ ti. Dummedhajātakaṃ.

3. Naṅgalisa-jātaka.

Asabbatthagāmi-vācan ti. Imaṃ Satthā Jetavane viha-ranto Lāludāyittheraṃ ārabba kathesi. So kira dhammaṃ kathento „imasmiṃ ṭhāne imaṃ kathetabbaṃ, imasmiṃ ṭhāne imaṃ na kathetabbaṃ“ ti yuttāyuttaṃ na jānāti, maṅgale avamaṅgalaṃ vadanto „tirokuḍḍesu tiṭṭhanti sandhisimghātakesu cā“ ti imaṃ avamaṅgalyaṃ anumodanaṃ kathesi, avamaṅgallesu anumodanaṃ karonto „bahū devā manussā ca maṅgalāni acintayun⁵“ ti vatvā „evārūpānaṃ maṅgalānaṃ

¹ add: vutte? ² K uppativā. ³ K -ṇasīyaṃ. ⁴ cfr. Childers' Khudd. Pāṭha p. 11. ⁵ cfr. Childers' Kh. P. p. 5.

sataṃ pi sahaṣṣaṃ pi kātum samatthā hoṭhā“ 'ti vadati. Ath' ekadivasaṃ dhammasabbhāyaṃ bhikkhū „āvuso Lāḷudāyī yuttāyuttāṃ na jānāti. sabbattha abbāsitaḥṭṭavācam' bhāsati“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Lāḷudāyī idān' eva dandhapaṇisakkano kathento yuttāyuttāṃ na jānāti, pubbe pi eva-rūpo ahosi, niccalālako yeva hi eso“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇamahāsārakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpā-mokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni¹ sippaṃ vācesi. Tadā tesu māṇavesu eko dandhapaṇisakkano lāḷamāṇavo dham-mantevāsiko hutvā sippaṃ uggaṇhāti, dandhabhāvena pana uggaṇhitum na sakkoti, Bodhisattassa pana upakāro hoti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto sāya-māsaṃ bhuñjitvā sayane sunipanno taṃ māṇavaṃ haṭṭhapāda-piṭṭhiparikammāni katvā gacchantāṃ āha: „tāta mañcapāde upatthambhetvā yāhīti“. Māṇavo ekaṃ pādaṃ upatthambhetvā ekassa upatthambhanaṃ alabhanto attano ūrumhi ṭhapetvā rattim khepesi. Bodhisatto paccūsasamaye utthāya taṃ disvā „kiṃ tāta nisinno sīti“ pucchi. „Ācariya mañcapādassa upattham-bhanaṃ alabbhitvā ūrumhi ṭhapetvā nisinno 'mhīti“. Bodhisatto samviggamānaso hutva „ayaṃ ativiya mayhaṃ upakāro, etta-kānaṃ pana māṇavakānaṃ² antare ayaṃ eva dandho, sippaṃ sikkhitum na sakkoti, kathaṃ nu kho ahaṃ imaṃ paṇḍitaṃ kareyyaṃ“ ti cintesi. Ath' assa etad ahosi: “atth' eko upāyo, ahaṃ imaṃ māṇavaṃ dāruatthāya³ paṇṇatthāya gantvā āgataṃ 'ajja te kiṃ diṭṭhaṃ kiṃ katan' ti pucchissāmi, 'imaṃ nāma ajja mayā diṭṭhaṃ idaṃ katan' ti ācikkhissati, atha naṃ 'tayā diṭṭhaṃ ca kataṃ ca kiḍisaṃ' ti pucchissāmi, so 'evarūpaṃ

¹ K adds sabbattha. ² K -māṇava-. ³ K māṇava-. ⁴ K dāruatthāya.

nāmā' 'ti upamāya ca kāraṇena ca kathessati, iti naṃ navam
 navam upamañ ca kāraṇaṃ ca kathāpetvā iminā upāyena paṇ-
 ditaṃ karissāmīti¹ so taṃ pakkosivā „tāta māṇava ito paṭ-
 ṭhāya dāruatthāya paṇṇatthāya vā gataṭṭhāne yaṃ te tattha
 diṭṭhaṃ vā bhuttaṃ vā pītaṃ vā khāditaṃ vā hoti taṃ
 āgantvā mayhaṃ āroceyyāsīti“ āha. So „sādhū“ 'ti paṭisaṇitvā
 ekadivasam māṇavehi saddhim dāruatthāya araṇṇaṃ gato tattha
 sappam disvā āgantvā „ācariya sappo me diṭṭho“ ti ārocesi.
 „Sappo nāma tāta kīdiso hotīti“. „Seyyathāpi naṅgalisā“²
 ti. So „sādhū tāta, manāpā te upamā āhaṭā, sappā nāma
 naṅgalisasadisā³ va honti“. Atha Bodhisatto „māṇavakena
 manāpa upamā āhaṭā, sakkhissāmi naṃ paṇḍitaṃ kātun“ ti
 cintesi. Māṇavo puna ekadivasam araṇṇe hatthim disvā „hatthi
 me ācariya diṭṭho“ ti āha. „Hatthi nāma tāta kīdiso“ ti.
 „Seyyathāpi naṅgalisā“ ti. Bodhisatto „hatthissa soṇḍa naṅ-
 galisasadisā hoti, dantādayo evarūpā, ayaṃ pana bālatāya vi-
 bhajitvā⁴ kathetum asakkonto soṇḍam sandhāya kathesi, maññe“
 ti tuṇhī ahoṣi. Ath' ekadivasam nimantane ucchuṃ labhitvā
 „ācariya ajja mayaṃ ucchuṃ khādimhā“ ti, „ucchu⁵ nāma
 kīdiso“ ti vutte „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „thokaṃ
 patirūpakāraṇaṃ kāthesīti“ tuṇhī jāto. Pun' ekadivasam ni-
 mantane ekacce māṇavā⁶ gulaṃ dadhinā bhuñjimsu ekacce
 khīrena. So āgantvā „ācariya ajja mayaṃ dadhinā khīrena ca
 bhuñjimhā“ ti vatvā „dadhikhīraṃ nāma kīdisaṃ⁷ hotīti“ vutte
 „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „ayaṃ māṇavo“ sappo
 naṅgalisasadiso' ti kathento tāva sukathitaṃ kathesi, 'hatthi'⁸
 naṅgalisasadiso' ti kathentenāpi⁹ soṇḍam sandhāya lesena ka-
 thitaṃ, 'ucchuṃ naṅgalisasadisaṃ' ti kathane pi leso atthi,
 dadhikhīraṇi pana niccam paṇḍarāni pakkhittabhājanasaṇṭhānāni,

¹ so Bp; K -ssāmīti. ² K naṅgalisasadisā. ³ K naṅgalisadisā. ⁴ K vibhajitvā.
⁵ K ucchū. ⁶ K māna-. ⁷ K kīdiso, Bp kīṇḍisaṃ. ⁸ K hatthim. ⁹ K ka-
 thento nāma pi corr. to kathentenāpi?

idha sabbena sabbam upamaṃ na kathesi, na sakkā imaṃ
lālakam sikkhāpetun" ti vatvā imaṃ gātham āha:

Asabbatthagāmiṃ vācam bālo sabbattha bhāsati,
nāyaṃ dadhiṃ vedi na naṅgalīsam,
dadhim p' ayaṃ¹ maññati naṅgalīsan ti. 119.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: yā vācā opammavasena sabbattha na gacchati taṃ
asabbatthagāmiṃvācam² bālo dandhapuggalo sabbattha bhāsati, „dadhi nāma
kidisaṃ" ti puṭṭho „seyyathāpi naṅgalīsa" ti vadat' eva, evaṃ vadanto nāyaṃ³
dadhiṃ vedi na naṅgalīsam, kīṃkāraṇā: yasmā dadhiṃ p' ayaṃ⁴
maññati⁵ naṅgalīsam yasmā ayaṃ dadhiṃ pi naṅgalīsam eva maññati⁶,
athavā dadhiṃ dadhiṃ eva payan ti khīraṃ, dadhiṃ ca payaṃ ca dadhipayaṃ⁷,
yasmā dadhiṃ pi ayaṃ naṅgalīsam eva maññati⁸, tādīso cāyaṃ⁹ bālo kīṃ
imānā ti antevāsīnaṃ gātham kathetvā paribbayaṃ datvā taṃ uyyojesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā lālaṃaṇavo Lāludāyi ahosi, disāpāmoṃkhaṇācariyo pana aham
evā" ti. Naṅgalīsa-jātakaṃ.

4. Ambajātaka.

Vāyametheva puriso ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam vattasampannaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira
Sāvattivāsikulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajitvā vattasampanno
ahosi, ācariyupajjhāyavattāni pāṇiyaparibhojanīyauposathāgārajaṇṭā-
gharādivattāni¹⁰ ca sādhuṃ karoti, cuddasasu mahāvattesu asitikkha-
dhakavattesu ca paripūrakārī¹¹ yeva ahosi, vihāraṃ sammajjati,
pariveṇaṃ¹² vikkamaṃalakaṃ¹³ vihāramaggaṃ sammajjati, manussānaṃ
pāṇīyaṃ deti. Manussaṃ tassa vattasampattiyaṃ pasīditvā pañcasatamattāni
dhuvabhaddāni¹⁴ adāsu. Mahālābhasakkāro uppajji. Taṃ nissāya ba-
hunnā phāsuvihāro jāto. Ath' ekadivasā dhammasabhāyaṃ bhikkhū
kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asuko nāma bhikkhu attano vatta-
sampattiyaṃ mahantaṃ lābhasakkāraṃ nibbattesi, taṃ ekam nissāya
bahunnā phāsuvihāro jāto" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha

¹ both K and B² dadhipayaṃ. ² so B²; K -gāmiṃvāmiṃvācam. ³ K tāyaṃ.
⁴ K dadhipayaṃ, B² dadhi. ⁵ K maññati. ⁶ so B²; K dadhipayaṃ. ⁷ K
cāya. ⁸ K -janīyamuposathāgārajaṇṭāgharā-. ⁹ K -ri. ¹⁰ K -naṃ. ¹¹ K vikka-
mālakam, B² vitikamālakam. ¹² B² dhūva-; K dhura-.

bbikkhave etarahi kathāya sannisinā¹ ti pucchitvā „imāya nāmā“² ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āyam bhikkhu vattasampanno, pubbe p' etam ekam nissāya pañca isisatāni phalāphalattthāya āgantvā eten' eva ānītaphalāphalehi yāpesun“³ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto⁴ isipabbajjam pabbajitvā pañcasataisiparivāro pabbatapāde vihāsi. Tadā Himavante caṇḍo nidāgho ahosi, tattha tattha pāṇiyāni⁵ chijjimsu, tiracchānā pāṇiyam alabhamānā kilamanti. Atha tesu tāpasesu eko tāpaso tesam pipāsādukkham disvā ekam rukkham chinditvā doṇim⁶ katvā pāṇiyam ussiñcitvā doṇim⁷ pūretvā tesam pāṇiyam adāsi. Bahūsu sannipatitvā pāṇiyam pivantesu tāpasassa phalāphalattthāya gamanokāso na hosi, so nirāhāro pi pāṇiyam deti yeva. Migagaṇā cintesum: „ayam amhākam pāṇiyam dento phalāphalattthāya gantum okāsam na labhati, nirāhāratāya ativiya kilamati, handa mayam kathikam⁸ karomā“⁹ ti te kathikam⁸ akaṃsu: „ito paṭṭhāya pāṇiyam pivanattthāya āgacchantena attano balānurūpena phalam gahetvā va āgantabban“¹⁰ ti. Tato¹¹ paṭṭhāya ekeko tiracchāno attano balānurūpena madhuramadhurāni ambajambupanasādini gahetvā āgacchati, ekassa atthāya ābhataṃ phalāphalam adḍhateyya-sakaṭabhārappamāṇam ahosi, pañcasatā tāpasā tad eva paribhuñjanti, atirekam chaḍḍiyittha¹². Bodhisatto tam disvā „ekam nāma vattasampannam nissāya ettakānam tāpasānam phalāphalattthāya āgantvā yāpanam uppannam, viriyam nāma kātābbam evā“¹³ ti vatvā imam gātham āha:

Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (Cfr. supra p. 268.)
vāyāmassa phalam passa: bhuttā¹⁴ ambā anītiha¹⁵ ti. 120.

Tatrāyam saṃkhepattho: paṇḍito attano vattapūraṇādike kammamhi vāyameth' eva na ukkaṇṭheyya, kiṃkāraṇā: vāyāmassa nipphalatāya abhāvato iti

¹ K vayappatto. ² K pāṇiyāti. ³ K doni. ⁴ K donim. ⁵ K katikam. ⁶ K tenato.
⁷ both K and BP chaḍḍiyittha. ⁸ K bhutta. ⁹ BP anītiha.

Mahāsatto „vāyāmo nāma saphalo va hotīti“ isigaṇaṃ ālapanto vāyāmassa phalaṃ passā 'ti āha, kīdisaṃ: bhuttā ambā anītihaṃ¹ tattha ambā ti desanāmatthaṃ², tēhi pana nānappakārāni phalāphalāni ābhatāni, tesu sampannatarānaṃ ussannatarānaṃ vā vasena ambā ti vuttaṃ, imehi yeva³ pañcahi isisatehi sayāni araṇṇiṃ gantvā ekassa atthāya ānītā ambā bhuttā, idaṃ vāyāmassa phalaṃ, taṃ ca kho pana anītihaṃ, iti ha āsa iti ha āsā 'ti evaṃ itihītibhena⁴ gahetabbāṃ na hoti, paccakkham eva taṃ phalaṃ passā 'ti.

Evaṃ Mahāsatto isigaṇassa ovādaṃ adāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā vattasampanno tāpaso ayaṃ bhikkhu ahoṣi, gaṇasatthā pana ahaṃ evā“ 'ti. Ambajātaṃ.

5. Kaṭāhakaajāta.

Bahum pi so vikattheyyā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ vikatthikaṃ⁵ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Tassa vatthum heṭṭhākathitasadisam eva.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Tassa bhariyā puttaṃ vijāyi. Dāsi⁶ pi 'ssa taṃ divasaṃ yeva puttaṃ vijāyi. Te ekato vadḍhimsu. Seṭṭhiputte⁷ lekhaṃ sikkhante va⁸ dāso pi 'ssa phalaṃ vamaṇāno gantvā ten' eva saddhiṃ lekhaṃ sikkhi. Dve tayo vohāre akāsi. So anukkamena vacanakusalo yuvā abhirūpo ahoṣi nāmena Kaṭāhako nāma. So seṭṭhihare bhaṇḍāgārikakammaṃ karonto cintesi: „na maṃ ime sabbakālaṃ bhaṇḍāgārikakammaṃ⁹ kāressanti, kiñcid eva dosaṃ disvā tāletvā¹⁰ bandhitvā lakkhaṇena amketvā dāsaparibhogena pi paribhuñjisanti, paccante kho pana seṭṭhissa sahāyako seṭṭhi atthi, yaṃ nūnāhaṃ seṭṭhissa vacanen' eva lekhaṃ ādāya tattha gantvā 'ahaṃ seṭṭhiputto' ti vatvā taṃ seṭṭhiṃ vañcetvā tassa dhītaṃ gahetvā sukhaṃ vaseyyaṃ“ ti so sayam eva paṇṇaṃ

¹ BP; anītiā, K nītihaṃ. ² K desanāmatthaṃ, BP desanāsamattāṃ. ³ so BP; K ye ime. ⁴ so K; BP anītihaṃ iti ha āsā iti evaṃ itihena; read ... evaṃ itihena? ⁵ K vikatthakaṃ, BP vikatthitaṃ. ⁶ K dāsi. ⁷ K -putto. ⁸ K ca. ⁹ K -gārikammaṃ. ¹⁰ K tāletvā.

gahetvā „aham asukam nāma mama puttam tava santikam pahinim, āvāhavivāhasambandho nāma mayham tayā tuyhañ ca mayā¹ saddhim patirūpo, tasmā tvañ imassa dārakassa attano dhītaram datvā etam tatth' eva vasāpehi, aham pi okāsam labhitvā āgamissāmīti“ likhitvā setthiss' eva muddikāya lañjetvā yathārucim paribbayañ c' eva gandhavatthādini ca gahetvā pac-cantam gantvā setthim vanditvā atthāsi. Atha nañ setthi „kuto āgato si tātā“ 'ti pucchi. „Bārāṇasito“. „Kassa putto“ ti'. „Bārāṇasissetthissa“ 'ti. „Ken' atthenāgato sīti“. Tasmim khaṇe Kaṭāhako „idam disvā jānissathā“ 'ti paṇṇam adāsi. Setthi paṇṇam vācetvā „idāñ' āham jīvāmi nāmā“ 'ti tuṭṭha-citto². dhītaram datvā paṭiṭṭhāpesi. Tassa parivāro mahanto ahosi. So yāgukhajjakādisu vā vatthagandhādisu vā upanītesu „evam pi nāma yāgum pacanti³ evam khajjakam evam bhattam, aho paccantavāsikā nāmā“ 'ti yāguādini garahati⁴, „ime pac-cantavāsibhāven' eva sātāke valetum⁵ na jānanti, gandhe piṇ-situm pupphāni ganthitum⁷ na jānantīti“ vatthakammantikādayo garahati. Bodhisatto pi dāsam apassanto „Kaṭāhako na dissati, kham gato, pariyesatha nañ“ ti samantā manusse payojesi. Tesu eko tattha gantvā tam disvā sañjānitvā attānam⁸ ajānā-petvā⁹ gantvā Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto tam pavattim sutvā „ayuttam¹⁰ tena katañ, gantvā gahetvā āgacchissāmīti“ rājānam āpucchitvā mahantena parivārena nikkhami. „Setthi kira paccantam gacchatīti“ sabbattha pākaṇo jāto. Kaṭāhako „setthi kira āgacchatīti“ sutvā cintesi: „na so aññena kāraṇena āgacchati, mañ nissāy' ev' assa āgamanena bhavitabbañ, sace pañāham palāyissāmi puna āgantum na sakkā bhavissati, atthi pan' esa upāyo: sāmikassa pi¹¹ patham gantvā dāsakamman katvā tam eva ārādhessāmīti“. So tato paṭṭhāya parisamajjhe evam bhāsati: „Aññe bāla-manussā attano bālabhāvena mātā-

¹ K adds ca. ² K tīti. ³ K tuṭṭhamitto. ⁴ K pavanti. ⁵ K garahāti. ⁶ Bp va-lañcetum. ⁷ both K and Bp gandhitum. ⁸ K attā. ⁹ K ajanā-. ¹⁰ K āyuttam. ¹¹ K ppl.

pitunnaṃ guṇaṃ aṇānāṃ tesaṃ bhojanavelāya apacitikammaṃ akatvā tehi saddhiṃ yeva bhuñjanti, mayaṃ pana mātāpitunnaṃ bhojanakāle paṭiggahaṃ upanema khelasarakāṃ upanema bhājanāni¹ upanema pāṇiyam pi vijānim² pi gahetvā upaniṭṭhāmā³ “ti yāva sarīravalaṇjanakāle udakakalasaṃ ādāya paṭicchannaṭṭhānagamanā sabbāṃ dāsehi sāmikānaṃ kattabbakiccaṃ pakāsesi. So evaṃ parisāṃ uggaṇhāpetvā Bodhisattassa paccantasamīpaṃ āgatakalē sasuraṃ avoca: „tāta mama kira pitā tumhākaṃ dassanattāya āgacchati, tumhe khādaniyabhojanīyaṃ paṭiyādāpetha, ahaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā paṭipathaṃ gacchāmīti“. So „sādhu tāta“ ti sampaticchi. Kaṭāhako bahū⁴ paṇṇākāraṃ ādāya mahantena parivārena gantvā Bodhisattaṃ vanditvā paṇṇākāraṃ adāsi. Bodhisatto pi paṇṇākāraṃ gahetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pātārāsakāle khandhāvāraṃ nivāsetvā sarīravalaṇjanattāya paṭicchannaṭṭhānaṃ pāvisi. Kaṭāhako attano parivāraṃ nivattetvā kalasaṃ ādāya Bodhisattassa santikaṃ gantvā udakakiccapariyosāne pādesu patitvā „sāmi ahaṃ tumhākaṃ yattakaṃ icchatha tattakaṃ dhanam dassāmi, mā me yasaṃ antaradhāpayitthā“ ti āha. Bodhisatto tassa vattasampadāya pasīditvā „mā bhāyi, n’ atthi te mama santikā antarāyo“ ti samassāsetvā paccantanagaraṃ pāvisi. Mahanto sakkāro ahosi. Kaṭāhako pi ‘ssa nirantaraṃ dāsena kattabbakiccaṃ karoti. Atha naṃ ekāya velāya sukhanisinnaṃ paccantasetṭhi āha: „mahāsetṭhi mayā tumhākaṃ paṇṇam⁵ disvā tumhākaṃ puttassa dārikā dinnā“ ti. Bodhisatto Kaṭāhakaṃ puttam eva katvā anucchavikaṃ piyavacanaṃ vatvā setṭhiṃ tosesi. Tato paṭṭhāya Kaṭāhakassa mukhaṃ ulloketuṃ samattho nāma nāhosi. Ath’ ekadivasaṃ Mahāsatto setṭhidhītaraṃ pakkosittvā „ehi amma, sīse me ūkā vicinā“ ti vatvā taṃ āgantvā ūkā gahetvā ṭhitaṃ piyavacanaṃ vatvā kathesi: „kacci“ te mama putto sukhadukkhe

¹ K bhājanāni. ² K bhājanim. ³ K bahū. ⁴ so B; K acci.

appamatto, ubho janā sammodamānā samaggavāsaṃ vasathā¹ 'ti pucchi. „Tāta, seṭṭhiputtassa añño doso n' atthi, kevalam āhāraṃ garahatīti“. „Amma, niccakāle p' esa dukkhasīlo va, api ca ahaṃ tassa mukhabandhanamantaṃ dassāmi, taṃ tvaṃ sādhukaṃ uggaṇhitvā mama puttassa bhojanakāle garahantassa uggaḥitanīyāmen' eva purato thatvā vadeyyāsīti“ gātham uggaṇhāpetvā katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva agamāsi. Kaṭāhako pi bahum khādanīyabhojanīyaṃ² ādāya anumaggaṃ gantvā bahum dhanam datvā vanditvā nivatti. Bodhisattassa gatakāto paṭṭhāya atirekamāni ahosi. So ekadivasaṃ seṭṭhidhītāya nānagarasabhojanaṃ upanetvā kaṭacchum³ ādāya parivisantiyā bhattaṃ garahitum ārabhi. Seṭṭhidhītā Bodhisattassa santike uggaḥitanīyāmena imaṃ gātham āha:

Bahum pi so vikattheyya (Cfr. Upham, Mahāv. 3,301.)
 aññaṃ janapadaṃ gato,
 anvāgantvāna⁴ dūseyya⁵,
 bhuñja bhoge Kaṭāhaka⁶ 'ti. 121.

Tattha bahum pi so vikattheyya aññaṃ janapadaṃ gato ti yo attano jātibhūmito aññaṃ janapadaṃ gato hoti yath' assa jātim na jānanti so bahum pi vikattheyya vamaṇavacanaṃ vañcanavacanaṃ vadeyya, anvāgantvāna⁵ dūseyya 'ti imaṃ tāva vāraṃ sāmikassa paṭipathaṃ gantvā dāsakiccassa katattā kasāhi paharitvā piṭṭhicammuppāṭanato ca lakkaṇaḥāhananato ca mutto si, sace anācāraṃ karosi puna aññaṃsmiṃ āgamanavāre⁶ tava sāmiko anvāgantvāna dūseyya imaṃ gehaṃ anu āgantvā kasāhi ghotēhi⁷ c' eva⁸ lakkaṇaḥāhananena ca taṃ jātipakāsanena ca dūseyya upaḥaneyya, tasmā imaṃ anācāraṃ pahāya bhuñja bhoge Kaṭāhaka mā pacchā attano dāsabhāvaṃ pakātaṃ karetvā vippaṭṭisārī ahoṣīti, ayam ettha seṭṭhino adhippāyo, seṭṭhidhītā pana etam atthaṃ ajānantī⁹ uggaḥitanīyāmena vyañjanam eva payirudāhasi.

Kaṭāhako „addhā seṭṭhinā mama nāmaṃ ācikkhitvā etissā sabbam kathitaṃ bhavissatīti“ tato paṭṭhāya puna bhattaṃ garahitum na visahi, nihīnamāno yathāladdhaṃ bhuñjitvā yathā-kammaṃ gato.

¹ K khādanīyabhojanīyaṃ. ² K kaṭacchum. ³ K anavāganatvā. ⁴ K dūseyya.

⁵ K anvāgantvā. ⁶ K -vārena. ⁷ so K; Bṛ ghaṭṭehi. ⁸ K meva, B ca. ⁹ K -ti.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā Kaṭāhako vikatthanabhikkhu ahoṣi, Bārāṇasi-seṭṭhi pana aham
 evā“¹ ti. Kaṭāhakajātakaṃ.

6. Asilakkhaṇajātaka.

Tathevekassa kalyāṇaṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Kosalaraṇṇo asilakkhaṇapāṭhaka brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira kammārehi raṇṇo asinaṃ āhataḍḍakāle asinṃ upasiṃghitvā asilakkhaṇaṃ udāharati. So yesaṃ hatthato lābhaṃ labhati tesaṃ „asi lakkhaṇasampanno maṅgalasaṃyutto“ ti vadati, yesaṃ hatthato na labhati tesaṃ asinṃ „avalakkhaṇo“ ti garabhati. Ath' eko kammāro asinṃ katvā kosiyaṃ sukhumaṃ maricacūṇaṃ pakkhipitvā raṇṇo asinṃ āhari. Rājā brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā „asinṃ vimaṃsā“² ti āha. Brāhmaṇassa asinṃ ākaḍḍhitvā upasiṃghantassa maricacūṇāni nāsaṃ pavisitvā khipitukāmetaṃ uppādesuṃ. Tassa khipantassa nāsikā asidhārāya paṭiḥaṭṭā dvidhā chijji¹. Tass' eva nāsikāya chinnabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso raṇṇo kira asilakkhaṇapāṭhako asilakkhaṇaṃ paṭhanto nāsikaṃ chindāpesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“² ti vutte „na bhikkhave idān' eva so brāhmaṇo asinṃ upasiṃghanto nāsikāchedaṃ¹ patto, pubbe pi patto yevā“² ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente tassa asilakkhaṇapāṭhako brāhmaṇo ahoṣi. Sabbam paccuppannavatthusadisam eva. Rājā pana tassa vejje datvā nāsikakoṭṭinṃ phāsukaṃ kārapetvā lākhāya paṭināsikam kāretvā puna taṃ upaṭṭhākam eva akāsi. Bārāṇasīraṇṇo pana putto n' atthi, ekā dhītā c' eva bhāgiṇeyyo ca ahesuṃ. So pi ubho pi te attano santike yeva vadāpēsi. Te ekato vadādhītā aññamaññaṃ paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājāpi amacce pakkositvā „mayhaṃ bhāgiṇeyyo imassa rajjassa sāmiko va, dhītaraṃ etass' eva datvā abhisekam assa karomīti“² vatvā puna

¹ K echijji. ² K -chedaṃ.

cintesi: „mayhaṃ bhāḡineyyo sabbathāpi nātako yeva, etassa aññaṃ rājadhītaraṃ ānetvā abhisekaṃ katvā dhītaraṃ aññassa rañño dassāmi, evaṃ no nātakā bahū bhavissanti, dvinnam¹ pi rājūnaṃ² mayam eva sāmikā bhavissāmā“ ti so amaccehi saddhirin sammantetvā „ubho p' ete visum kātum vaṭṭatīti“ bhāḡineyyaṃ aññasmiṃ nivesane dhītaraṃ aññasmiṃ vāsesi. Te soḷasika-vassuddesikabhāvaṃ patvā ativiya paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājakumāro „kena nu kho upāyena mātuladhītaraṃ rājagehā nīharāpetum sakkā bhaveyyā“ ti cinto „atth' eso upāyo“ ti mahāikkhaṇikaṃ pakkosāpetvā tassā sāhassabhaṇḍikaṃ datvā „kiṃ mayā kattabban“ ti vutte „amma tayā karontiyā anipphatti nāma n' atthi, kiñcid eva kārāṇaṃ vatvā yathā mama mātulo rājadhītaraṃ antogehā nīharāpeti tathā karohīti“ āha. „Sādhusāmi³, ahaṃ rājānaṃ upasaṃkamitvā evaṃ vakkhāmi: 'deva rājadhītāya upari kālakaṇṇi⁴ atthi, ettakaṃ⁵ kālaṃ nivattitvā olovento pi n' atthi, ahaṃ rājadhītaraṃ asukadivase nāma rathaṃ ārope tvā bahū⁶ āvudhahatthe purise ādāya⁷ mahantena parivārena susānaṃ gantvā maṇḍalapitṭhikāya heṭṭhāmañce matamanussaṃ nipajjāpetvā uparimañce rājadhītaraṃ ṭhapetvā⁸ gandhodaka-ghaṭṭānaṃ atṭhuttarasatena nahāpetvā kālakaṇṇiṃ pavāhessāmīti⁹ evaṃ vatvā rājadhītaraṃ susānaṃ nessāmi, tvaṃ amhākaṃ tattha gamanādivase amhehi puretaram eva thokaṃ marica-cuṇṇam ādāya āvudhahatthehi attano manussehi parivuto rathaṃ āruyha susānaṃ gantvā rathaṃ susānavāre ekadese ṭhapetvā āvudhahatthe manusse susānavanaṃ pesetvā sayāṃ susāne maṇḍalapitṭhikaṃ gantvā matako¹⁰ viya paṭikuḷlo hutvā nipajja, ahaṃ tattha āgantvā tava¹⁰ upari mañcakaṃ attharitvā rājadhītaraṃ ukkhipitvā ṭhapessāmi, tvaṃ tasmiṃ khaṇe marica-cuṇṇaṃ nāsikāya pakkhipitvā dve tayo vāre khipeyyāsi, tayā

¹ so Bp; K dinnam. ² Bp rājānaṃ. ³ K sāmī. ⁴ K -ṇṇi. ⁵ so Bp; K etta.

⁶ K bahu. ⁷ K ādāya. ⁸ K ṭhapetthā. ⁹ K matake. ¹⁰ K nava.

kipitakāle mayam¹ rājadhītaram pahāya palāyissāma², athāgan-
tvā rājadhītaram sisam nahāpetvā sayam pi sisam nahāyitvā tam
ādāya attano nivesanam gaccheyyāsīti³. So „sādhu, sundaro
upāyo“ ti sampaticchi. Sāpi gantvā rañño tam attham ārocesi,
rājā sampaticchi. Rājadhītāya pi tam antaram ācikkhi, sāpi
sampaticchi. Sā nikkhamanadivase kumārassa saññaṃ datvā
mahantena parivārena susānaṃ gacchanti⁴ ārakkhamanussānaṃ
bhayajananattham⁵ āha: „mayā rājadhītāya mañce ṭhapitakāle
heṭṭhāmañce matapuriso khipissati khipitvā va heṭṭhāmañcā
nikkhamitvā yaṃ paṭhamam passissati tam eva gahessati, appa-
matṭā bhaveyyāthā“ ti. Rājakumāro puretaram gantvā vutta-
nayan⁶ eva⁷ tattha nipajji. Mahāikkhanikā rājadhītaram
ukkipitvā maṇḍalapitṭhikaṭṭhānaṃ gacchanti⁸ „mā bhāyīti“
saññāpetvā mañce ṭhapesi. Tasmiṃ khāṇe kumāro marica-
cunṇam nāsāya pakkipitvā khipi. Tena khipitamatte yeva
mahāikkhanikā rājadhītaram pahāya mahāravam ravamānā
sabbapaṭhamam palāyi. Tassā palātakālato paṭṭhāya eko pi
ṭhātum⁹ samattho nāma na hosi, gahitagahitāni āyudhāni chaḍḍe-
tvā sabbe palāyimsu. Kumāro yathāsammantitam¹⁰ sabbam
katvā rājadhītaram ādāya attano nivesanam agamāsi. Ikkhanikā
gantvā tam kāraṇam rañño ārocesi. Rājā „pakatiyāpi sā mayā
tass¹¹ ev¹² atthāya puṭṭhā, pāyāse chaḍḍitasappiṃ viya jātan“ ti
sampaticchitvā aparabhāge bhāgineyyassa rajjam datvā dhītaram
mahādeviṃ kāresi. So tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasamāno
dhammena rajjam kāresi. Asilakkhanapāṭhako tass¹³ eva
upaṭṭhāko ahosi. Tass¹⁴ ekadivasaṃ rājupaṭṭhānaṃ āgan-
tvā paṭisuriyam ṭhatvā upaṭṭhahantassa lākhā vilīyi, paṭi-
nāsikā bhūmiyam pati, so lajjāya adhomukho aṭṭhāsi. Atha
nam rājā parihasanto „ācariya, mā cintayittha, khipitam
nāma ekassa kalyāṇam hoti ekassa pāpakam, tumhehi khipitena

¹ so BP; K mayā. ² so BP; K -saṃmi. ³ K -ti. ⁴ K -'aṇṇa-. ⁵ K -nayevo.

⁶ K -ti. ⁷ K ṭṭhātum. ⁸ so BP; K -tikam.

nāsā' chijjiyittha', mayam pana mātuladhītaram labhitvā rajjam
pāpuṇimhā' 'ti vatvā imam gātham āha:

Tath' eva' kassa kalyāṇam, tath' eva' kassa pāpakam,
tasmā sabbam na kalyāṇam, sabbam vāpi' na pāpakan ti. 122.

Tattha tatheva' kassā 'ti tad ev' ekassa, ayam eva vā pāṭho, dutiyapade
es' eva nayo.

Iti so imāya gāthāya tam kāraṇam āharitvā dānādini puñ-
ṇāni katvā yathākamman gato.

Satthā imāya desanāya lokasammatānam kalyāṇapāpakānam ane-
kamsikabhāvaṃ pakāsetvā jātakam samodhānesi: „Tadā asilakkhaṇa-
pāṭhako etarahi asilakkhaṇapāṭhako, bhāgineyyo rājā pana aham evā
'ti, Asilakkhaṇajātakam.

7. Kalaṇḍukajātaka.

Te desā tāni vatthūnīti. Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam vikatthikam bhikkhum ārabba kathesi. Tattha dve pi
vatthūni Kaṭāhaka-sadisān' eva.

Idha pana esa Bārāṇasīsetṭhino dāso Kalaṇḍuko nāma
ahosi. Tassa palāyitvā paccantasetṭhino dhītaram gahetvā
mahantena parivārena vasanakāle Bārāṇasīsetṭhi pariyesāpetvāpi
tassa gatattṭhānam ajānanto „gaccha, Kalaṇḍukam pāriyesā“
'ti attano puttam sukapotakam pesesi. Sukapotako ca ito c'
ito caranto nam nagaram sampāpuṇi. Tasmiṃ ca kāle Kalaṇ-
ḍuko nadikīlam kīlitukāmo bahum mālāgandhavilepanaṃ c' eva
khādaniyabhojanīyāni⁵ ca gāhāpetvā nadim gantvā setṭhidhī-
tāya saddhim nāvaṃ āruyha udaye kīlati, tasmiṃ ca dese nadī-
kīlam⁵ kīlantā⁵ issarajātikā tikhinabhesajjaparivāritam khīram
pivanti, tena tesam pi divasabhāgam pi udaye kīlantānam⁶ sītam

¹ both K and BP nāsam. ² BP chijjayittha. ³ BP tad eva. ⁴ BP sabbañcāpi.

⁵ K -niyabhojanīyāni. ⁶ K -kīl-.

na bādhati. Ayam pana Kalanḍuko khīraganḍusaṃ¹ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā taṃ khīraṃ nuṭṭhubhati, nuṭṭhubhanto² pi udake anuṭṭhubitvā seṭṭhidhitāya sise nuṭṭhubhati³. Sukapotako pi naditīraṃ gantvā ekissā udumbarasākhāya nisīditvā olokeno Kalanḍukaṃ⁴ sañjānitvā seṭṭhidhitāya sise nuṭṭhubhantaṃ disvā „are Kalanḍuka dāsa, attano jātiṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca anus-sara, khīraganḍusaṃ⁵ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā jātisampan-nāya sukkhasaddhāya seṭṭhidhitāya sise mā nuṭṭhubha, attano pamāṇaṃ jānāhīti“⁶ vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Te desā tāni vatthūni, ahaṃ ca vanagocaro⁷.

anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ, pipa⁸ khīraṃ Kalanḍukā⁹ 'ti. 123.

Tattha te desā tāni vatthūnīti mātukucchiṃ sandhāya vadati, ayam ettha adhippāyo: yattha te vasitaṃ na te khattiyadhītādīnaṃ kucchidesā, yattha vasi patitṭhito tāni na khattiyadhītādīnaṃ kucchivatthūni, ahaṃ kho dāsikucchi-yaṃ tvaṃ vasi c' eva patitṭhito cā ti, ahaṃ ca vanagocaro⁷ tirac-chānagato pi etam atthaṃ jānāmiti dīpaṭi, anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ ti evaṃ anācāraṃ caramānaṃ⁸ mayā gantvā ārocite anuvicca jānitvā tava sāmikā tāletvā c' eva lakkhaṇabhaṇaṇā⁹ ca katvā taṃ gaṇheyyuṃ gahetvā gamissanti, tasmā attano pamāṇaṃ űatvā seṭṭhidhitāya sise anuṭṭhubitvā¹⁰ pipa⁸ khīraṃ Kalanḍukā⁹ 'ti taṃ nāmena ālapati.

Kalanḍuko pi sukapotakaṃ sañjānitvā „imaṃ pākaṭaṃ kareyyā“¹¹ 'ti bhayena „ehi sāmi, kadā āgato sīti“ āha¹². Suko „na esa maṃ hitakāmatāya pakkosati, gīvaṃ pana me valetvā mñaretukāmo“¹³ ti űatvā va „na me tayā attho“¹⁴ ti tato uppatitvā Bārāṇasīṃ gantvā yathāditṭhaṃ seṭṭhino vitthārena kathesi. Seṭṭhi¹⁵ „Ayuttan tena katan“¹⁶ ti vatvā tassa āṇaṃ kāretvā Bārāṇasīṃ eva ānetvā dāsaparibhogena paribhuñji.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kalanḍuko ayam bhikkhu ahoṣi. Bārāṇasiseṭṭhi pana ahaṃ evā“¹⁷ 'ti. Kalanḍukajātakaṃ.

¹ K -ganḍusaṃ, BP -kaṇḍusaṃ. ² K nuṭṭhū-. ³ K kaḷ-. ⁴ K pamāṇaṃ na jānā-hīti, BP pamāṇanaṃ na jānāti and pamāṇaṃ jānāhi. ⁵ K pana-. ⁶ BP pipa. ⁷ add ti? ⁸ so BP; K -nā. ⁹ K lakkhaṇabhaṇaṇā. ¹⁰ K -ttubhitvā. ¹¹ K āgatosīaharā. ¹² K omits seṭṭhi.

8. Bilārajātaka.

Yo ve dhammadhajaṃ katvā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakabhikkhuṃ ārabha kathesi. Tadā hi Satthā tassa kuhakabhāve ārocite „na bhikkhave idān' eva, pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rājāṃ kārente Bodhisatto mūsikāyoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā buddhiṃ anvāya mahāsārīro sūkaracchāpakasadiṣo hutvā anekasatamūsikā-parivāro araṇṇe viharati. Ath' eko¹ sigālo ito c' ito ca vicaranto taṃ mūsikāyūthaṃ diṣvā „imā mūsikā vañcetvā khādissā-mīti“ cintetvā mūsikānaṃ āsayassa avidūre suriyābhimukho vātaṃ pivanto ekena pādena atthāsi. Bodhisatto gocarāya² caramāno taṃ diṣvā „sīlavā eko bhavissatīti“ tassa santikaṃ gantvā „bhante tvaṃ ko nāmā“ 'ti pucchi. „Dhammiko nāmā“ 'ti. „Cattāro pāde bhūmiyaṃ atthapetvā kasmā eken' eva ṭhito sīti“. „Mayi³ cattāro pāde paṭhaviyaṃ ṭhapente⁴ paṭhavi⁵ vahiturū na sakkoti, tasmā eken' eva tiṭṭhāmīti“. „Mukhaṃ vivaritvā kasmā ṭhito sīti“. „Mayaṃ aṇṇaṃ na bhakkhayāma, vātaṃ eva bhakkhayāma“ 'ti. „Atha kasmā suriyābhimukho pi tiṭṭhasīti“. „Suriyaṃ namassāmīti“. Bodhisatto tassa vacanaṃ sutvā „sīlavā eko bhavissatīti“ tato paṭṭhāya mūsikāgaṇeṇa saddhiṃ sāyapātaṃ tassa upaṭṭhānaṃ gacchati. Ath' assa upaṭṭhānaṃ katvā gamanakāle sigālo sabbapacchimaṃ mūsikaṃ gahetvā maṃsaṃ khādītva⁶ ajjhoharītva mukhaṃ puñchitvā⁷ tiṭṭhati. Anupubbena mūsikagaṇo tanuko jāto. Mūsikā „pubbe amhākaṃ ayaṃ āsāyo na-ppahoti, niranatā⁸ tiṭṭhāma, idāni sithilā, evaṃ pi āsāyo na pūrat' eva, kin nu kho etan“ ti Bodhisattassa taṃ pavattiṃ ārocayīṃsu. Bodhisatto „kena nu kho kāraṇeṇa mūsikā tanuttaṃ gatā“ ti cintento sigāle āsaṃkaṃ ṭhapetvā

¹ K atha gekā corr. to athakā. ² so Bp; K go. ³ both K and Bp mayā. ⁴ Bp ṭhapento. ⁵ K -vi. ⁶ K pucchitvā.

„vīmaṁsissāmi naṁ“ ti upatṭhānakāle sesamūsikā purato katvā sayam pacchato ahosi. Sigālo tassa upari pakkhandi. Bodhisatto attano gaṇhanatthāya pakkhantaṁ disvā nivattitvā „bho sigāla, idan te vatasamādānaṁ na' dhammasudhammatāya, paresaṁ pana vihiṁsanatthāya dhammadhajaṁ katvā carasīti“ vatvā imaṁ gātham āha:

Yo ve dhammadhajaṁ katvā nigulho pāpam ācare.
vissāsayitvā bhūtāni bilāraṁ nāma taṁ vatan ti. 124.

Yo ve ti khattiyādisu yo kocid eva dhammadhajaṁ katvā² dasakusala-kammaṭṭhadhammaṁ dhajaṁ karitvā taṁ karonto³ yīya ussāpetvā dassento pīti attho, vissāsayitvā ti silavā ayaṁ ti saṇṇāya saṇjātavissāsāni katvā, bilāraṁ nāma taṁ vatan ti taṁ evaṁ dhammadhajaṁ katvā raho pāpāni karonta⁴ eva vataṁ⁵ kerāṭikavataṁ nāma hotīti attho

Mūsikarājā kathento⁶ yeva uppatitvā tassa⁷ gīvāya patitvā hanukassa hetthā antogalanāliyaṁ⁸ ḍasitvā gala-nāliṁ phāletvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Mūsikagaṇo nivattitvā sigālaṁ murumurā ti khādītva agamāsi. Paṭhamam āgatā va kir' assa maṁsaṁ labhiṁsu, pacchā āgatā na labhiṁsu. Tato paṭṭhāya mūsikagaṇo nibbhayo jāto.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi:
„Tadā sigālo kuhakabhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“ 'ti. Bilārajātakaṁ⁹.

9. Aggikajātaka.

Nāyaṁ sikkhā puṇṇahetū 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto kuhakaṁ ōeva ārabha kathesi.

Atītasmiṁ hi Bārāṇasīyaṁ Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente Bodhisatto mūsikarājā hutvā araṇṇe vasati. Ath' eko sigālo davadāhe utṭhite palāyitum asakkonto ekasmiṁ rukkhe

¹ K ta. ² K karitvā corr. to katvā. ³ K. kāronto corr. to karonto. ⁴ K taṁ. ⁵ K kathento kathento. ⁶ K tassatha ⁷ K -nāliyaṁ. ⁸ B₂ bilāravatajā-.

sīsaṃ āhacca aṭṭhāsi. Tassa sakalasārīre lomāni jhāyimsu. Rukkhe āhacca ṭhitatṭhāne pana matthake cūlā¹ viya thokāni lomāni aṭṭhamasu. So ekadivasam soṇḍiyam pāṇiyam pivanto chāyam olokento cūlam disvā „uppannam dāni me bhaṇḍamūlan ti“ araṇṇe vicaranto tam musikādarim disvā „imā mūsikā vañ-cetvā khādissāmīti“ heṭṭhā vuttanayen' eva avidūre aṭṭhāsi. Atha nam Bodhisatto gocarāya caranto disvā „sīlavā“ ti saṇṇāya upasamkamitvā „tvam ko nāmā“ 'ti pucchi. „Aham Aggika-Bhāradvājo nāmā“ 'ti. Atha „kasmā āgato sīti“. „Tumhākam rakkhanatṭhāyā“ 'ti. „Kin ti katvā amhe rakkhissasīti“. „Aham aṅgutṭhagaṇanam jānāmi, tumhākam pāto va nikkhamitvā gocarāya gamanakāle ettakāni gaṇetvā paccāgamanakāle pi gaṇes-sāmi, evam sāyam pātam gaṇento rakkhissāmīti“. „Tena hi rakkha mātulā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā nikkhamanakāle „eko dve tayo“ ti gaṇetvā paccāgamanakāle tath' eva gaṇetvā sabbapacchimam gaṇetvā khādati. Sesam purimasadisam eva, idha pana mūsikarājā nivattitvā ṭhito „bho Aggika-Bhāradvāja, nāyam tava dhammasudhammatāya matthake cūlā ṭhapitā, kucchikāraṇā pana ṭhapitā“ ti vatvā imam gātham āha :

Nāyam sikkhā puññahetu, ghāsahetu ayam sikkhā,
n' aṅgutṭhigaṇanam² yāti, alan te hotu Aggikā 'ti. 125.

Tattha naṅgutṭhigaṇanam³ yātīti, aṅgutṭhigaṇanā⁴ ti aṅgutṭhagaṇanā⁵ vuccati, ayam mūsikagaṇo aṅgutṭhagaṇanam na gacchatī na upeti na pūreti, parikkhayam gacchatīti attho, alan te hotu Aggikā 'ti sigālam nāmena ālapanto āha, ettāvata⁶ te alam hotu, na itoparam mūsikā khādissasi, ambehi vā tehi⁷ vā saddhīm samvāso alam hotu, na mayam idāni tayā saddhīm vasissāmā 'ti attho, sesam purimasadisam eva.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi :
„Tadāpi sigālo ayam bhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“ 'ti.
Aggikajātakam.

¹ K cūlā. ² B^p naṅgutṭha-. ³ B^p naṅgutṭha-. ⁴ B^p naṅgutṭhagaṇanam, K naṅgutṭhi-gaṇanā. ⁵ K aṅgutṭhigaṇanā, B^p naṅgutṭhagaṇanam. ⁶ K ettavatā ⁷ so B^p; K tayāhi.

10. Kosiyajātaka.

Yathā vācā va¹ bhuñjassū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam Sāvattiyaṃ mātugāmaṃ ārabha kathesi. Sā kir' ekassa saddhassa pasanassa upāsakabrāhmaṇassa brāhmaṇi dussilā pāpa-dhammā rattim aticaritvā² divā kiñci kammaṃ akatvā gilānālayaṃ dassetvā nitthanamānā³ nipajjati. Atha naṃ brāhmaṇo „kin te bhadde aphā-sukan“ ti pucchi. „Vātā me vijjhantīti“. „Atha kiṃ laddhum vaṭṭa-tīti“. Siniddhamadhurāṇi paṇitāni yāgubbhattatēlādīni⁴. Brāhmaṇo yaṃ yaṃ sā icchatī tam tam āharitvā dāti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Sā pana brāhmaṇassa gehaṃ pavitthakāle nipajjati, bahinik-khantakāle jārehi saddhim vītināmeti. Atha brāhmaṇo „imissā sarīre vijjhanavātānaṃ pariyanto na paññāyati“ ekadivasam gandhamālādīni ādāya Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ pūjetvā ekamantaṃ nisiditvā „kiṃ brāhmaṇa na paññāyasīti“ vutte „bhante brāhmaṇiyā kira me sarīre vātā vijjhanti, sv-āhaṃ tassā sappitelādīni c' eva⁵ paṇitabhojanāni ca pariyesāmi, sarīraṃ assā⁶ ghaṇaṃ vippasannacchavivaṇṇaṃ⁷ jātaṃ, vāta-rogassa. pana pariyanto na paññāyati, ahaṃ tam paṭijagganto va idhāgamaṃ okāsaṃ na labhāmi“⁸. Satthā brāhmaṇiyā pāpabhāvaṃ natvā „brāhmaṇa evaṃ nipannaṃ⁹ mātugāmaṃ roge avūpa-sante¹⁰ idaṃ c' idaṃ ca bhesajjaṃ kātum vaṭṭatīti“ pubbe pi te paṇḍi-tehi kathitaṃ bhavasamkhepagatattā pana na sallakkhesīti¹¹ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇa mahāsārakule nibbattitvā Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmoḁkko ācariyo ahoṣi, rājadhānīsu¹² khattiyakumārā ca brāhmaṇakumārā ca yebhuyyena¹⁰ tass' eva santike sippaṃ uggaṇhanti. Ath' eko janapadavāsibrāhmaṇo Bodhisattassa santike tayo vede aṭṭhārasa¹¹ ca vijjattānāni¹² uggaṇhetvā Bārāṇasiyaṃ nēva kuṭumbaṃ saṇ-ṭhapetvā divase divase dvattikkhattum Bodhisattassa santikaṃ

¹ K ya. ² K ticaritvā. ³ K nitthanā- corr. to nitthana-. ⁴ K co. ⁵ K -sarī-rav. ⁶ K cippa-. ⁷ K nipp-. ⁸ K avūpasampanne. ⁹ K -dhānīsaṭe, B rāja-thānīsu. ¹⁰ K yebhuṇṇeyyena. ¹¹ K -sā. ¹² K adds ca.

āgacchati. Tassa brāhmaṇi dussilā ahosi pāpadhammā. Sabbam paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana¹ „iminā kāraṇena ovādagamanāya okāsam na labhāmīti“ vutte „sāmikā“ imam vañceta² nipajjatīti“³ nātvā „tassā rogānucchavikam bhesajjam ācikkhissāmīti“ cintetvā āha: „tāta, tvaṃ ito paṭṭhāya tassā sappikhīrarasādīni mā adāsi, gomutte pana pañca vaṇṇāni⁴ phalādīni ca pakkhipitvā⁵ navatambalohabbhājane pakkhipitvā lohagandham gāhāpetvā rajjuṃ⁶ vā yottaṃ vā rukkhatalaṃ⁷ vā gahetvā idaṃ te rogassa anucchavikam bhesajjam, idaṃ vā piva⁸ upaṭṭhāya vā tayā bhuttassa bhattassa anucchavikam kamman karohīti⁹ vatvā imam gātham vadeyyāsi, sace bhesajjam na pivati atha naṃ rajjuyā vā yottena¹⁰ vā latāya vā kaṭihici pahārehi¹¹ paharitvā kesesu gahetvā ākaḍḍhitvā kapparena potheyyāsīti taṃ khaṇam nēva utthāya kamman karissatīti¹²“. So „sādhū“¹³ ti sampatichhitvā vuttaniyāmen¹⁴ eva bhesajjam katvā „bhadde imam bhesajjam pivā“¹⁵ ti āha. „Kena idaṃ ācikkhitan“¹⁶ ti. Ācariyena bhadde¹⁷ ti. „Apanehi taṃ, na pivissāmīti“¹⁸. Māṇavo „na tvaṃ attano ruciya pivissasīti“¹⁹ rajjuṃ²⁰ gahetvā „attano rogassa anucchavikam bhesajjam vā piva yāgubhattānucchavikam kamman vā karohīti“²¹ vatvā imam gātham āha:

Yathā vācā va¹² bhuñjassu, yathā bhuttaṃ ca vyāhara,
ubhayaṃ te na sameti vācā bhuttaṃ ca Kosiye ti. 126.

Tattha yathā vācā va¹² bhuñjassu ti yathā te vācā tathā va bhuñjassu, vātā me vijjhantīti vācāya anucchavikam eva katvā bhuñjassu ti attho, yathā vācā vā ti pi pātho yujjati, yathā vācāya ti pi pāthantī, sabbattha ayam ev¹³ ettha attho, yathā bhuttaṃ ca vyāhara ti yan te bhuttaṃ tassa anuc-

¹ so BP; K paṇṇam. ² BP sā māṇavikā. ³ so BP; K vāṇṇāni. ⁴ BP adds koṭṭatvā va. ⁵ K rajju. ⁶ K rukkhatalaṃ. ⁷ K pi. ⁸ K yotenana. ⁹ BP kaḍḍhitapahārehi. K kacitipahāre. ¹⁰ K karissatīti corr. to karissatī. ¹¹ K -ssāsīti.

¹² BP ca.

chavikam eva vyāhara. ārog' ambhiti¹ vatvā gehe kattabbakammaṃ karohiti attho, yathābhūtaṃ² cā 'ti pi pātho, athavā ārog' ambhiti¹ yathābhūtam eva vatvā kammaṃ karohiti attho, ubhayan te na sameti vācā bhuttaṃ ca Kosiye ti yā ca te ayaṃ vācā³ vātā maṃ vijjhantīti yaṃ ca te idaṃ paṇitabhojanaṃ⁴ bhuttaṃ, idaṃ ubhayaṃ pi tuyaṃ na sameti, tasmā uttāya kammaṃ karohi, Kosiye ti naṃ gottena ālapati.

Evam vutte Kosiyabrāhmaṇi bhītā ācariyena ussukkaṃ āpannakālato paṭṭhāya⁵ „na sakkā mayā esa vañcetum“ ti uttāya kammaṃ akāsi. „Acariyena me dussilabhāvo nāto, na dāni⁶ sakkā ito paṭṭhāya pana evarūpaṃ kātun“ ti ācariye gāravena pāpakammato pi viramitvā⁷ silavatī ahoṣi.

Sāpi brāhmaṇi „Sambuddhena kir' amhi nātā⁸“ ti Satthari gāravena na puna anācāraṃ⁹ akāsi.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā pana idāni jayampatikā, ācariyo pana aham evā“ ti. Kosiyajātakaṃ. Kusanāḷivaggo terasamo.

14. ASAMPADĀNAVAGGA.

1. Asampadānājātaka.

Asampadānenitaritarassā 'ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattaṃ ārabba kathesi. Tasmiṃ hi kāle bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuttāpesum: „āvuso Devadatto akataññū Tathāgatassa guṇaṃ na jānātīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Devadatto akataññū, pubbe pi akataññū yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ K ārogambhīti. ² K -bhuttaṃ. ³ K adds ti. ⁴ K adds idaṃ. ⁵ BP ācariyena sutakālato paṭṭhāya. ⁶ K dāsiṃ corr. to dāni. ⁷ K viracitvā. ⁸ K nāto. ⁹ K -cārīṇ.

Atīte Magadharatthe Rājagahe ekasmiṃ Magadharaññe rajjam kārente Bodhisatto tass' eva setṭhi ahosi asītikoti-vibhavo Saṃkhasetṭhīti nāmena. Bārāṇasiyaṃ Piliyasetṭhi nāma asītikotivibhavo va ahosi. Te aññamaññaṃ sahāyā ahesuṃ. Tesu Bārāṇasiyaṃ Piliyasetṭhissa kenacid eva kāraṇena mahantaṃ bhayaṃ uppajji, sabbaṃ sāpateyyaṃ parihāyi. So daliddo appaṭisarano hutvā bhariyaṃ ādāya Saṃkhasetṭhiṃ pacayaṃ katvā Bārāṇasito nikkhamitvā padasā va Rājagahaṃ patvā Saṃkhasetṭhissa nivesanaṃ agamāsi. So taṃ disvā va „sahāyo me āgato“ ti parissajitvā sakkārasammānaṃ kāretvā katipāhaṃ vītināmetvā ekadivasaṃ „kiṃ samma ken' atthena āgato sīti“ pucchi. „Bhayaṃ me samma uppannaṃ, sabbaṃ dhaṇaṃ parikkhīṇaṃ, upatthambho me hohīti“. „Sādhu samma, mā bhāyīti“ bhaṇḍāgāraṃ vivarāpetvā cattālīsa hiraññakotiyo dāpetvā sesaṃ pi paricchadaparivāraṃ sabbaṃ attano santakaṃ saviññākaṃ aviññākaṃ majjhe bhinditvā upadḍham¹ eva adāsi. So taṃ vibhavaṃ ādāya puna Bārāṇasiṃ gantvā nivāsaṃ kappesi. Aparabhāge Saṃkhasetṭhissāpi tādisaṃ bhayaṃ uppajji. So attano paṭisaraṇaṃ upadhārento „sahāyassa me mahā upakāro kato, upadḍhavibhavo² dinno, na so maṃ disvā pariccajissati, tassa santikaṃ gamissāmīti“ cintetvā bhariyaṃ ādāya padasā va Bārāṇasiṃ gantvā bhariyaṃ āha: „bhadde tava mayā sadhim antaravīthiyā gamanaṃ nāma na yuttaṃ, mayā pesitaṃ yānaṃ āruya mahantena parivārena pacchā āgamissasi, yāva yānaṃ pesemi tāva etth' eva hohīti“ vatvā taṃ sālāyaṃ thape-tvā sayāṃ nagaraṃ pavisitvā setṭhissa gharaṃ gantvā „Rājagahanagarato tumhākaṃ sahāyo Saṃkhasetṭhi nāma āgato“ ti ārocāpesi. So³ „āgacchatū“⁴ 'ti pakkosāpetvā taṃ disvā n' eva āsanā vuṭṭhāsi na paṭisanthāraṃ akāsi, kevalaṃ „kimatthaṃ āgato sīti“ pucchi. „Tumhākaṃ dassanattamaṃ āgato 'mhīti“.

¹ K bhāyi. ² so BP; K upatṭham. ³ so BP; K upatṭha-. ⁴ BP so pi, K yo.

⁵ so BP; K āgacchantū.

„Nivāso kahaṃ gahito“ ti. „Na tāva nivāsanatṭhānaṃ atthi. setṭhigharaṇiṃ¹ pi sālāya ṭhapetvā va āgato 'mhīti“. „Tumhākaṃ idha nivāsanatṭhānaṃ n' atthi, nivāpaṃ² gahetvā ekasmiṃ ṭhāne pacāpetvā³ bhuñjitvā gacchatha, puna amhe mā passitthā“ ti vatvā „mayhaṃ sahāyassa dasante bandhitvā ekaṃ bahalāpalāpatumbaṃ dehīti“ dāsaṃ ānāpesi⁴. Tam divasaṃ kira so rattakasālīnaṃ sakatasahassamattaṃ opunāpetvā koṭṭhāgāraṃ⁵ pūrāpesi, cattālīsakoṭṭidhanaṃ gahetvā āgato akataññū mahācoro sahāyassa tumbamatte palāpe dāpesi. Dāso pacchiyaṃ ekaṃ palāpatumbaṃ⁶ pakkhipāpetvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. Bodhisatto cintesi: „ayaṃ asappuriso mama santikā cattālīsakoṭṭidhanavibhavaṃ labhitvā idāni palāpatumbaṃ dāpesi, gaṇhāmi nu kho, mā gaṇhāmīti“. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ tāva akataññū mittadūbhi⁷ katavināsakabhāvena⁸ mayā saddhiṃ mittabhāvaṃ bhindi, sac' āhaṃ⁹ etena dinnāṃ palāpatumbaṃ lāma-kattā na gaṇhissāmi ahaṃ pi mittabhāvaṃ bhindissāmi, andhabālā¹⁰ parittakaṃ laddhaṃ agaṇhantā mittabhāvaṃ vināseṃti, ahaṃ pana etena dinnāṃ palāpatumbaṃ mama vasena mittabhāvaṃ patitṭhāpessāmīti“ so palāpatumbaṃ dasante bandhitvā pāsādā oruyha sālāṃ agamāsi. Atha naṃ bhariyā „kin te ayya laddhaṃ“ ti pucchi. „Bhadde ambhakaṃ sahāyo Piliya-setṭhi palāpatumbaṃ datvā amhe ajj' eva vissajjesīti“. Sā „ayya, kimatthaṃ aggahesi, kiṃ etaṃ cattālīsakoṭṭidhanassa anucchavikaṃ“ ti rodituṃ ārabhi. Bodhisatto „bhadde, mā¹¹ rodi, ahaṃ tena saddhiṃ mittabhāvabhedanabhayena mama vasena mittabhāvaṃ ṭhapetuṃ¹² gaṇhiṃ, tvaṃ kiṃkāraṇā socasīti“ vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Asampadānen' itarītarassa
bālassa mittāni kalibhavanti,

¹ K -paṇi. ² so BP; K nivāsaṃ. ³ so BP; K ekasmiṃ ṭhapetvā. ⁴ K dānāpesi. ⁵ K koddhāgāraṃ. ⁶ K palālatumbaṃ. ⁷ K -dubhi, BP -dubbi. ⁸ BP katanvina-. ⁹ K svāhaṃ. ¹⁰ K -la. ¹¹ K na. ¹² K -taij.

tasmā harāmi bhusaṃ aḍḍhamānaṃ,
mā me mitti¹ jiyittha², sassatāyaṃ ti. 127.

Tattha asampadānenā 'ti asampadānena, saralopena saddhīm, agahaṇenā 'ti attho, itarītarassā 'ti yassa kassaci lāmakālāmakassāpi, bālassa mittāni kalibbhavantīti dandhassa apaññassa mittāni malināni³ kālakaṇṇisadisāni honti, bhijjantīti attho, tasmā harāmi bhusaṃ aḍḍhamānaṃ ti tena kāraṇāhaṃ sahāyena dinnarū ekaṃ⁴ palāpatumbam harāmi gaṇhāmīti dasseti, mānaṃ⁵ ti aṭṭhannarū⁶ nālīnarū nāmarū, catunnarū aḍḍhamānarū, catasso nālīyo tumbo nāma⁷, tena vuttaṃ palāpatumbam ti, mā me mitti jiyittha⁸ sassa-tāyaṃ ti mama sahāyena saddhīm metti mā bhijjittha, sassatā va ayaṃ hotū 'ti attho.

Evam vutte pi setṭhibhāriyā rodāt' eva. Tasmiṃ khaṇe Saṃkhasetṭhinā Piliyasetṭhissa dinno kammantadāso sāladvārena āgacchanto setṭhibhāriyāya rodanassa⁹ saddaṃ¹⁰ sutvā sālaṃ pavisitvā attano sāmike disvā pādesu patitvā roditvā kanditvā „kimatthaṃ idhāgat' attha sāmīti“ pucchi. Setṭhi sabbaṃ ārocesi. Kammantadāso „hotu sāmī, mā cintetthā“¹¹ 'ti ubho pi assāsetvā attano gehaṃ netvā gandhodakena nahāpetvā bhojetvā „sāmikā vo āgatā“ ti sesesaṃ nipātetvā dassetvā kati-pāhaṃ vitināmetvā sabbe dāse gahetvā rājaṅgaṇaṃ gantvā uparavaṃ akaṃsu¹². Rājā pakkosāpetvā „kiṃ etan“ ti pucchi. Te sabbaṃ taṃ pavattim rañño ārocesuṃ. Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā ubho pi setṭhi¹³ pakkosāpetvā Saṃkhasetṭhim pucchi: „saccaṃ kira tayā mahāsetṭhi Piliyasetṭhissa cattālīsakoṭṭidhanaṃ dinnan“ ti. „Mahārāja mama sahāyassa maṃ takketvā“¹⁴ Rājā gahaṃ āgacchantassa na kevalaṃ dhanāṃ sabbaṃ vibhāvajātaṃ saviññāṇakāṃ¹⁵ aviññāṇakāṃ dve koṭṭhāse katvā samabhāgaṃ adāsin“ ti. Rājā „saccaṃ“¹⁶ etan“ ti Piliyasetṭhim pucchi. „Āma devā“ 'ti. „Tayā pan' assa taṃ nēva takketvā āgatassa atthi koci sakkāro vā sammāno vā kato“ ti. So tuṇhi ahosi. „Api pana te etassa palāpatumbamattaṃ dasante pakkhipāpetvā

¹ K mita, BP miti (metri causa?). ² K riyittha, BP jiyiyatha. ³ K malināni.

⁴ K eka. ⁵ K mānen. ⁶ K aṭṭhannarū. ⁷ K nā. ⁸ K citti jiyittha? BP miti jiyiyatha. ⁹ K rodātassa. ¹⁰ K daddaṃ. ¹¹ K cintetthā. ¹² read akāsi? ¹³ K setṭhi. ¹⁴ K take katvā. ¹⁵ K -kā. ¹⁶ K paccam.

dāpitaṃ atthīti“. Tam pi sutvā tuṇhī yeva ahosi. Rājā „kiṃ kātābbaṃ“ ti amaccehi saddhiṃ mantetvā taṃ paribhāsivā „gacchatha, Piliyasetṭhissa ghare sabbaṃ vibhavaṃ Saṃkhasetṭhissa dethā“ 'ti āha. Bodhisatto „mahārāja, mayhaṃ parasantakena¹ attho n' atthi, mayā dinnamattam eva pana dāpethā“ 'ti. Rājā Bodhisatassa santakaṃ dāpeti. Bodhisatto sabbaṃ attanā dinnavibhavaṃ paṭilabhitvā dāsaparisapativuto Rājagaham eva gantvā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Piliyasetṭhi Devadatto ahosi, Saṃkhasetṭhi pana aham evā“ 'ti. Asampadānājātakaṃ.

2. Pañcagarujātaka.

Kusalūpadese dhiṭiyā dalhāyā 'ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto Ajapālanigrodhe Mārādhītānaṃ palobhanasuttantaṃ ārabha kāthesi. Bhagavatā hi ādito paṭṭhāya

Daddallamānā āgañchum² Taṇhā³ ca Aratī Ragā,

tā tattha paṇūdi⁴ Satthā tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluta⁵ ti,

evaṃ yāva pariyoṣānā tassa suttantassa kathitakāle dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso, Sammāsambuddho Mārādhītaro anekasatāni dibbarūpāni māpetvā palobhanatthāya upasaṃkamantā akkhini pi ummiletvā na olokesi, aho Buddhabalan nāma acchariyaṃ“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā 'ti vutte „na bhikkhave idāni mayhaṃ sabbāsava khepetvā sabbaññūtaṃ pattassa Mārādhītānaṃ anolokanaṃ nāma na⁶ acchariyaṃ, ahaṃ hi pubbe bodhiṃ pariyesamāno saṃkilesakāle pi abhisamkhatāṃ dibbarūpaṃ pi indriyāni bhinditvā kilesavasena anoloketvā va gantvā mahārājāṃ pāpuṇiṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bo-dhisatto bhāṭikasaṭṭassa kaniṭṭho ahoṣīti sabbaṃ hetṭhā⁷

¹ K parasattakena ² BP āgañchum. ³ so BP; K taṇhāya. ⁴ BP paṇūdi. ⁵ K māluko. ⁶ so both K and BP. ⁷ see Jāt. 96.

Takkasilajātake vuttanayen' eva vitthāretabbaṃ. Tadā pana Takkasilanagaravāsīhi bahinagare sālāya Bodhisattaṃ upasaṃ-kamitvā yācitvā rajjaṃ paṭicchāpetvā abhiseke kate Takkasila-nagaravāsino nagaraṃ devanagaraṃ viya rājabhavanaṃ ca Inda-bhavanaṃ viya alaṃkarimṃsu. Tadā pana Bodhisatto nagaraṃ pavisitvā rājabhavane pāsāde mahātale samussāpitasetacchattaṃ¹ ratanavarapallaṃkaṃ āruya devarājaliḥhāya nisīdi, amaccā ca brāhmaṇagahapatikādayo khattiyakumārā ca sabbālaṃkārapati-maṇḍitā parivāretvā aṭṭhaṃsu, devaccharapaṭibhāgā soḷasasahassā nāṭakitthiyo naccagītavāditakusalā uttamavilāsasampannā nacca-gītavāditāni² payojesuṃ, gītavāditasaddena rājabhavanaṃ meghatthanitapūrito mahāsamuddakucchi³ viya ekaninnādaṃ ahosi. Bodhisatto attano sirisobhaggaṃ olokayamāno cintesi: „sac' āhaṃ tasmaṃ yakkhinīnaṃ abhisamkhattaṃ dibbarūpaṃ olokessaṃ jīvitakkhayaṃ patto abhavissaṃ, imaṃ sirisobhaggaṃ na olokessaṃ, Paccekabuddhānaṃ pana ovāde tṭhitabhāvena idaṃ mayā pattan“ ti, evaṃ ca pana cintetvā udānaṃ udānento imaṃ gātham āha:

Kusalūpadese dhitiyā daḥhāya ca
avatthittattābhayaabhīrutāya ca
na rakkhasīnaṃ vasam āgamimha,
sa sotthibhāvo mahatā bhayena me ti. 128.

Tattha kusalūpadese ti kusalānaṃ upadese Paccekabuddhānaṃ ovāde ti attho, dhitiyā daḥhāya cā 'ti daḥhāya dhitiyā yasathirena abbhocchinaniran-taraviriya⁴ cā 'ti attho, avatthittattābhayaabhīrutāya cā 'ti abhayaabhīru-tāya avatthittattāya⁵ ca, tattha bhayaṃ ti cittuttāsamattaṃ parittabhayaṃ, bhīrutā ti sarīrakampanappattaṃ⁶ mahabhayaṃ, idaṃ ubhayaṃ pi Mahāsattassa yakkhinīyo nāṃ⁷ etā manussakhādīkā ti bheravārammaṇaṃ disvā nāhosi, tenāha: avatthittattā bhaya-bhīrutāya cā 'ti, bhayaabhīrutāya abhāven' eva bheravārammaṇaṃ disvāpi anivattana-bhāvenā 'ti attho, na rakkhasīnaṃ vasam āgamimhā 'ti yakkhakantāre tasmaṃ rakkhasīnaṃ vasam na āgamimhā, yasmā amhākaṃ kusalūpadese dhiti ca daḥhā ahosi bhayaabhīrutābhāvena ca anivattanasabbhāvā ahumhā tasmā rakkhasīnaṃ

¹ K -sesacchattaṃ. ² K -vādināti? ³ K -kucchiṃ. ⁴ K abboceh-. ⁵ K avattita-.

⁶ K sarīraṃkam-.

vasaṃ na agamimhā ti vuttaṃ hoti, sa sotthibbhāvo mahatā bhayena me ti so me ayaṃ ajja mahatā bhayena rakkhasiṇaṃ santikā pattaḃbena dukkhado-manassena sotthibbhāvo khemabbhāvo pīṭṭhomanassabbhāvo yeva jāto ti attho¹.

Evam Mahāsatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā dhammena rajjaṃ kāretvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Ahaṇa tena samayena Takkaṣiṇaṃ gantvā rajjaṃ pattakumāro ahoṣiṇi, ti. Pañcagarujātakaṃ².

3. Ghatāsana-jātaka.

Khemaṃ yaṇiṇi ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. So hi bhikkhu Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gaḥetvā paccantaṃ gantvā ekaṃ gāmaṃ upanissāya araṇṇāsenaṣāne vassaṃ upagañchi. Tassa paṭhamamāse yeva piṇḍāya pavitṭhassa paṇṇasālā jhāyittha. So vasaṇaṭṭhānābhāvena kilamanto upaṭṭhākānaṃ³ ācikkhi. Te „hotu bhante, paṇṇasālaṃ karissāma tāva“⁴ ti ādini vadantā temāsaṃ vīṭināmesuṃ. So senāsana-sappāyābhāvena kammaṭṭhānaṃ matthakaṃ pāpetuṃ nāsakkhi. So nimittamattam pi anuppādetvā vutthavasso Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kin nu kho te bhikkhu kammaṭṭhānaṃ sappāyaṃ jātaṃ“ ti pucchi. So ādito paṭṭhāya sappāyāsappāyaṃ kathesi. Satthā⁵ „pubbe pi kho bhikkhū tiracchānāpi attano sappāyāsappāyaṃ natvā sappāyakāle vasiṭvā asappāyakāle vasaṇaṭṭhānaṃ pahāya aññattha agamaṃsu, tvaṃ kasmā attano sappāyāsappāyaṃ na aññāsīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sakuṇayoniyaṃ nibbattitvā viññūtaṃ patvā so-bhaggapatto sakuṇarājā hutvā ekasmiṃ araṇṇāyatane jātassara-tīre sākhaṇḍapasaṃpannaṃ bahalapattapalāsaṃ mahārukkhaṃ upanissāya saparivāro vasaṃ kappesi. Bahū sakuṇā tassa

¹ so BP; K omits attho. ² BP bhīruka-jātakaṃ duttiyaṃ. ³ so BP; K upaṭṭhānaṃ. ⁴ K tāvapaṃatāvā. ⁵ so BP; K omits satthā.

rukkhassa udakamatthake¹ patthaṭasākhāsu vasantā sarīra-
valaṇṇaṃ udae pātentī. Tasmiṇ ca jātassare Caṇḍo nāgarājā
vasati, tassa etad ahoṣi: „ime sakunā mayhaṃ nivāse jātassare
sarīravalaṇṇaṃ pātentī, yaṃ nūna udakato aggim utthāpetvā
rukkhaṃ jhāpetvā ete palāpeyyaṃ“ ti so kuddhamānaso rattibhāge
sabbesaṃ² sakunānaṃ sannipatitvā rukkhāsākhāsu nipannakāle
paṭhamam tāva uddhanāropitaṃ³ viya udakaṃ pakkaṭṭhāpetvā⁴
dutiyaṃ dhūmaṃ utthāpetvā tatiyaṃ tālakkhandhappamāṇaṃ
jālaṃ utthāpesi. Bodhisatto udakato jālaṃ utthahamānaṃ disvā
„bho sakunā, agginā ādittaṃ nāma udakena nibbāpenti, idāni
pana udakaṃ eva ādittaṃ, na sakkā amhehi idha vasitum,
aññattha gamissāmā“⁵ 'ti vatvā gātham āha:

Khemaṃ yaḥim tattha arī udīrito:
udakassa majjhe jalate⁶ ghatāsano,
na ajja vāso mahiyā mahīruhe,
disā bhajavho, saraṇaṃ ajja no bhayaṃ ti. 129.

Tattha khemaṃ yaḥim tattha arī udīrito ti yasmiṃ udakapitthe
khemabhāvo nibbhayabhāvo tasmiṃ sattu paccattiko sapatto⁶ utthito, udakassa
'ti jalassa, ghatāsano ti aggi, so ghaṭaṃ asanāti tasmā ghatāsano ti vuccati,
na ajja vāso ti ajja no vāso n'atthi, mahiyā mahīruhe ti⁷ mahīruho vuccati
rukkho tasmiṃ imissa mahiyā jāte⁸ rukke⁹ ti attho, disā bhajavho ti disā
bhajatha gacchatha, saraṇajja no bhayaṃ ti ajj' amhākaṃ saraṇato va bhayaṃ
jātaṃ, paṭisaraṇaṭṭhānato¹⁰ bhayaṃ uppannaṃ ti attho.

Evam vatvā Bodhisatto attano vacanakare sakune ādāya
uppatitvā aññattha gato. Bodhisattassa pana vacanaṃ agahetvā
ṭhitasakunā jivitakkhayaṃ pattā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ
samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhāsi) „Tadā
Bodhisattassa vacanakarā sakunā Buddhaparisā, sakunārājā pana aham
evā“¹¹ 'ti. Ghatāsānajātakaṃ.

¹ K adds mama. ² K sabbe. ³ BP uddhane ropitaṃ. ⁴ BP pakkuṭṭhāpetvā.
⁵ K jalato. ⁶ K sampatto. ⁷ K omits mahīruhe ti. ⁸ K te, BP jāto. ⁹ BP
ukkho. ¹⁰ K paṭi-.

4. Jhānasodhanajātaka.

Ye saññino ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Saṁkassanagaradvāre attanā saṁkhittena pucchitapañhassa Dhammasenāpatino vitthārayyākaraṇaṁ ārabha kathesi. Tatr' idam atīta-vatthum:

Atīte kira Brahmadaṭṭe Bārāṇasiyaṁ -pe- Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṁ karonto „n' eva -saññi- nāsaññīti“¹ āha -pe-. Tāpasā jeṭṭhantevāsikassa kathaṁ na gaṇhimsu. Bodhisatto Abhassarato āgantvā ākāse ṭhatvā imaṁ gātham āha:

Ye saññino te pi duggatā,
ye pi asaññino te pi duggatā,
etaṁ ubhayam vivajjaya²,
taṁ samāpattisukhaṁ anaṅgaṇaṁ ti. 130.

Tattha ye saññino ti ṭhapetvā n' eva -saññi- nāsaññāyatanaalābhino³ avasese⁴ sacittakasatte dasseti, te pi duggatā ti tassā samāpattiyā alābhato te pi duggatā nāma, ye pi asaññino ti asaññābhave nibbatte acittakasatte dasseti, te pi duggatā ti te pi imissā yeva samāpattiyā alābhato duggatā yeva nāma, etaṁ ubhayam pi vivajjaya² 'ti etaṁ ubhayam pi saññībhāvaṁ ca asaññībhāvaṁ ca vivajjaya pajahā ti antevāsikaṁ ovadī, taṁ samāpattisukhaṁ anaṅgaṇaṁ ti taṁ n' eva -saññi- nāsaññāyatanaalābhino sattatṭhena sukhaṁ ti saṁkhaṁ gataṁ jhānasukhaṁ anaṅgaṇaṁ ti niddosaṁ, balavacittakaggaṭṭāsabhāvena pi taṁ anaṅgaṇaṁ nāma jātaṁ.

Evam Bodhisatto dhammaṁ desetvā antevāsikassa guṇaṁ kathetvā Brahmālokaṁ eva agamāsi. Tadā sesā tāpasā jeṭṭhantevāsikassa saddahimsu.

Satthā imaṁ dhammaṁ desanāṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi:
„Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto ahosi, Mahābrahmā pana aham evā“⁵
'ti. Jhānasodhanajātakaṁ.

¹ so BP; K neva saññīti. ² K vivajjiya. ³ K nevasaññi-. ⁴ so BP; K avase.

5. Candābhajātaka.

Candābhan ti. Idam pi Satthā Jetavane viharanto Saṁ-
kassanagaradvāre therassa paṇhavyākaraṇaṃ ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente
Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṃ karonto antevāsikehi pucchito
candābhaṃ suriyābhaṃ ti vatvā Ābhassaresu nibbatto. Tāpasā
jeṭṭhantevāsikassa na saddahiṃsu. Bodhisatto āgantvā ākāse
ṭhito imaṃ gātham āha:

Candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati¹
avitakkena jhānena hoti ābhassarūpago ti. 131.

Tattha candābhan ti odātakasiṇaṃ dasseti. suriyābhan ti pītakasiṇaṃ,
yo dha paṇṇāya bhāvati² yo puggalo idha sattaloke idam kasiṇadvayaṃ
paṇṇāya bhāvati¹ ārammaṇaṃ katvā anupavisati tattha vā paṭijjhahati, athavā
candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati² yattakaṃ thānaṃ candābhā³
ca suriyābhā³ ca patthaṭṭa tattake thāne³ paṭibhāgaṃ kasiṇaṃ vaḍḍhetvā taṃ
ārammaṇaṃ katvā jhānaṃ nibbattento ubhayaṃ p' etaṃ paṇṇāya bhāvati¹ nāma,
tasmā ayam p' ettha attho yeva, avitakkena jhānena hoti ābhassarūpago
ti so puggalo tathā katvā paṭiladdhena dutiyena jhānena ābhassarabrahmalokū-
pago⁴ hoti.

Evam Bodhisatto tāpase bodhetvā jeṭṭhantevāsikassa guṇaṃ
kathetvā Brahmaloḥkam eva gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:
„Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto, Mahābrahmā pana aham eva“ ti.
Candābhajātakaṃ.

6. Suvannaḥamsajātaka.

Yaṃ laddhaṃ tena tuṭṭhabban ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto Thullanandaṃ bhikkhuniṃ ārabbhā kathesi. Sāvatti-
yaṃ hi aññataro upāsako bhikkhunisaṃghaṃ lasunena pavāretva
khettapālaṃ āṇāpesi⁵: „sace bhikkhuniyo āgacchanti ekekāya bhik-
khuniyā dve tayo gaṇḍikā dehīti“. Tato paṭṭhāya bhikkhuniyo tassa

¹ so K; BP gādhati. ² so K; BP gādhati. ³ K - bhañ. ⁴ so BP; K ābhassarūpabra-.
⁵ K ānā-,

geham pi khettaṃ pi lasunattāya gacchanti. Ath' ekasmiṃ ussavaḍḍhase tassa gehe lasunaṃ parikkhayaṃ agamāsi. Thullanandā bhikkhuni sa-parivārā¹ gehaṃ gantvā „lasunenāvuso attho“ ti vatvā „n' atth' ayye“, yathābhataṃ lasunaṃ parikkhīnaṃ. khettaṃ gacchathā“² 'ti vuttā khettaṃ gantvā na mattaṃ jānitvā lasunaṃ āharāpesi. Khettaṃ pālo ujjhāyi „kathaṃ hi nāma bhikkhuniyo na mattaṃ jānitvā lasunaṃ harāpessantitī“ tassa vacanaṃ³ sutvā yā tā bhikkhuniyo appicchā⁴ tāpi tasmaṃ vacanaṃ⁵ sutvā bhikkhū pi ujjhāyimsu⁶, ujjhāyitvā ca pana Bhagavato etaṃ atthaṃ ārocesuṃ. Bhagavā Thullanandaṃ bhikkhuniṃ garahitvā „bhikkhave mahiccho puggalo nāma vijātamātuyāpi appiyo hoti amanāpo, appasanne pasādetuṃ pasannānaṃ⁷ vā bhiyyosomattāya pasādaṃ janetuṃ anuppannaṃ lābhaṃ uppādetuṃ uppannaṃ vā pana thiraṃ kātuṃ na sakkoti, appiccho pana appasanne pasādetuṃ pasannānaṃ bhiyyosomattāya pasādaṃ janetuṃ anuppannaṃ lābhaṃ uppādetuṃ uppannaṃ vā pana thiraṃ kātuṃ sakkotitī“ ādinā nayena bhikkhūnaṃ tadanucchavikāṃ dhammaṃ kathetvā „na bhikkhave Thullanandā idān' eva mahicchā, pubbe pi mahicchā yevā“⁸ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto aññatarabrāhmaṇakule nibbatti. Tassa vayappattassa samajātikā kulā pajāpatiṃ āharimsu. Tassā Nandā⁹ ti tisso dhītaro ahesuṃ. Tāsu parakulaṃ āgatāsu yeva Bodhisatto kālaṃ katvā suvaṇṇahamsayoniyaṃ nibbatti jātissaraṃ nāṇaṃ c' assa uppajji. So vayappatto hutvā suvaṇṇapattasañchannaṃ sobhaggappattaṃ mahantaṃ attabhāvaṃ disvā „kuto nu kho cavitvā ahaṃ idhūpapanno“ ti āvajjento „manussalokato“ ti nātvā puna „kathaṃ nu me brāhmaṇi ca dhītaro ca jīvantitī“ upadhārento „paresaṃ bhatīṃ katvā kicchena jīvantitī“ nātvā cintesi: „mayhaṃ sarīre sovaṇṇamayāni pattāni koṭṭanaghaṭṭanasabhāvāni“, ito ekekaṃ pattāni dassāmi, tena me pajāpati ca dhītaro ca sukhāni jīvissantitī“ so tattha gantvā piṭṭhavaṃsakotiyaṃ¹⁰ nilīyi. Brāhmaṇi ca dhītaro ca Bodhisattaṃ disvā

¹ K -vāro. ² K nattheyye. ³ so BP; K omīta vacanaṃ. ⁴ K appiccha. ⁵ BP ujjhāyantaṃ tassa vacanaṃ sutvā yā tā bh. appicchā tāpi ujjhāyanti tassa vacanaṃ sutvā bhikkhū pi u. ⁶ K pasannaṃ. ⁷ BP adda Nandavatī Sundarīnandā. ⁸ K -bhāvātī. ⁹ so BP; K piṭṭhīnvaṃsa-.

„kuto āgato sāmīti“ pucchimsu. „Ahaṃ tumhākaṃ pitā, kālaṃ katvā suvaṇṇaḥamsayoniyaṃ nibbattiṃ, tumhe daṭṭhūṃ āgato, ito paṭṭhāya tumhākaṃ paresaṃ bhaṭṭiṃ katvā dukkhajīvikāya jīvanakiccaṃ n' atthi, ahaṃ vo ekekaṃ pattaṃ dassāmi, taṃ vikkīṇitvā sukhena jīvathā“ 'ti ekaṃ pattaṃ datvā agamāsi. So eten' eva niyāmena antarantarā āgantvā ekekaṃ pattaṃ deti. Brāhmaṇiyo adḍhā sukhita¹ ahesuṃ. Ath' ekadivasaṃ sā brāhmaṇi dhītaro āmantesi: „ammā tiracchānānaṃ nāma cittaṃ dujjānaṃ, kadāci vo pitā idha nāgaccheyya, idāni 'ssa āgata-kāle sabbāni pattāni luñcitvā gaṇhāmā“ 'ti. Tā „evaṃ no pitā kilamissatīti“ na sampatīcchimsu. Brāhmaṇi pana mahicchatāya puna ekadivasaṃ suvaṇṇarājahaṃsassa āgata-kāle „ehi tāva sāmīti“ vatvā taṃ attano santikaṃ upagataṃ ubho hi hatthehi gahetvā sabbapattāni luñci. Tāni pana Bodhisattassa ruciṃ vinā balakkārena gahitattā sabbāni bakapattasadisāni ahesuṃ. Bodhisatto pakkhe pasāretvā gantuṃ nāsakkhi. Atha naṃ sā mahācāṭiyā pakkhipitvā posesi. Tassa puna utṭhahantāni pattāni setāni sampajjimsu. So saṇjātapakkho uppatitvā attano vasaṇatṭhānam eva gantvā na puna agamāsi².

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave Thullanandā idān' eva mahicchā, pubbe pi mahicchā yeva mahicchatāya ca pana suvaṇṇamahā³ parihīnā, idāni pana attano mahicchatāya eva lasunamahāpi⁴ parihāyissati, tasmā ito paṭṭhāya lasunaṃ khādituṃ na labhissati⁵, yathā ca Thullanandā evaṃ taṃ nissāya sesabhikkhuniyo pi, tasmā bahū⁶ labhitvāpi pamāṇam eva jānitabbam, appaṃ labhitvā pana yathāladḍhen' eva santoso kātabbo, uttarim na paṭthetabban“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yaṃ laddham tena tuṭṭhabbam, atilobho hi pāpako,
haṃsarājam gahetvāna suvaṇṇā parihāyathā 'ti. 132.

Tattha tuṭṭhabban ti tusitabbam.

Idaṃ pana vatvā Satthā anekapariyāyena garahitvā „yā pana bhikkhuni lasunaṃ khādeyya pācittiyaṃ“ ti sikkhāpadaṃ paṇṇāpetvā

¹ K sukhinā. ² K suvaṇṇamahā. ³ K lasunamahāpi. ⁴ so B; K labhati. ⁵ K bahū.

jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇī ayaṃ Thullanandā ahosi, tisso dhītaro idāni tisso yeva bhaginiyo, suvaṇṇarājahaṃso pana aham evā”¹ ti. Suvannahamsajātakam.

7. Babbujātaka.

Yatth’ eko labhate¹ babbū ’ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kāṇamātāsikkhāpadaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ hi Kāṇamātā nāma dhītuvaseṇa pākātā² nāma upāsikā ahosi sotāpannā ariyasāvaka. Sā dhītaraṃ kāṇaṃ aṇṇatarasmiṃ gāmake samānajatīyassa purisassa adāsi. Kāṇā kenacid eva karaṇīyena mātu gharāṃ agamāsi. Ath’ ssā sāmiko katipāhaccayena dūtam pāhesi: „āgacchatu kāṇā, icchāmi kāṇāya āgamanān”³ ti. Kāṇā dūtassa vacanaṃ sutvā „amma gamissāmīti”⁴ mātaraṃ pucchi. Kāṇamātā „ettakam kālāṃ vasitvā katham tucchahatthā va gamissasīti”⁵ pūvaṃ paci. Tasmiṃ khaṇe eko piṇḍacāriko bhikkhu tassā nivesanaṃ agamāsi. Upāsikā taṃ nisīdāpetvā pattapūraṃ pūvaṃ dāpesi. So nikkhamitvā aṇṇassa ācikkhi, tassa pi tath’ eva dāpesi. So pi nikkhamitvā aṇṇassa ācikkhi, tassāpi tath’ evā ’ti evaṃ catunnaṃ janānaṃ dāpesi. Yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ parikkhayaṃ agamāsi. Kāṇāya gamanaṃ na sampajji. Ath’ assā sāmiko dutiyaṃ pi tatiyaṃ pi dūtam pāhesi. Tatiyaṃ pāhento va „sace kāṇā nāgacchati ahaṃ aṇṇaṃ pajāpatim ānessāmīti”⁶ pāhesi. Tayo vāre ten’ eva upāyena gamanaṃ na sampajji. Kāṇāya sāmiko aṇṇaṃ pajāpatim⁷ ānesi. Kāṇā taṃ pavattim sutvā rodamaṇā atthāsi. Satthā taṃ kāraṇaṃ ūtvā pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacivaram ādāya Kāṇamātāya nivesanaṃ gantvā paṇṇattāsāne nisīditvā Kāṇamātaraṃ pucchi: „kissa kāṇāyaṃ⁸ rodātīti” „iminā nāma kāraṇeṇā”⁹ ti ca sutvā Kāṇamātaraṃ samassāsetvā dhammakathaṃ kathetvā utthāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Atha tesam catunnaṃ bhikkhūnaṃ tayo vāre yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ gahetvā kāṇāya⁶ gamanassa upacchinna-bhāvo⁷ bhikkhusaṃghe pākato jāto. Ath’ ekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso catuhi nāma bhikkhūhi tayo vāre Kāṇamātāya pakkapūvaṃ khāditvā kāṇāgamanantarāyaṃ katvā sāmikena pariccattaṃ dhītaraṃ nissāya mahāupāsikāya domanassam uppāditan” ti. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi

¹ so BP; K labhati. ² K pātaka corr. to pākata. ³ K āgan. ⁴ K patim. ⁵ K kissā kāraṇāya, BP kissa ayaṃ kāṇā. ⁶ K kāraṇāya. ⁷ so BP; K ucchinna-.

kathāya sannisinā¹ ti pucchitvā „imāya nāmā“² 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva cattāro bhikkhū Kāṇamātāya santakam khāditvā tassā domanassam uppādesum, pubbe pi uppādesum yevā“³ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto pāsāṇakotṭakakule⁴ nibbattitvā vayappatto pari-yodātasippo⁵ ahoṣi. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ nigame eko mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Tassa nidhānagatā yeva cattālīsa hiraṇṇakoṭiyo ahesum. Ath' assa bhariyā kālam katvā dhanasinehena gantvā dhanapitṭhiyam mūsikā hutvā nibbatti. Evaṃ anukkamena sabbam pi tam kulam abbattham agamāsi. Evaṃ so ucchijji. So gāmo pi chaḍḍito apāṇṇattikabhāvaṃ agamāsi. Tadā Bodhisatto tasmim purāṇagāmatṭhāṇe pāsāṇe uppātetvā koṭṭeti⁶. Atha sā mūsikā gocarāya caramānā Bodhisattam punappuna passantī uppannasinehā hutvā cintesi: „mayham dhanam bahum⁷, nikkāraṇena nassissati⁸, iminā saddhim ekato hutvā imam dhanam khādissāmīti“⁹ ekadivasam ekam kahāpaṇam mukhena ḍasitvā Bodhisattassa santikam agamāsi. So tam disvā piyavācāya samālapanto¹⁰ „kin nu kho amma kahāpaṇam gahetvā āgatāsīti“¹¹ āha. „Tāta imam gahetvā attanāpi paribhuñja, mayham pi maṃsam āharā“¹² 'ti. So „sādhū“¹³ 'ti sampāṭicchitvā kahāpaṇam ādāya gharam gantvā ekena māsakena maṃsam kiṇitvā āharitvā tassā adāsi. Sā tam gahetvā attano nivāsanatṭhānam gantvā yathāruciya khādi. Tato paṭṭhāya iminā va niyāmena divase divase Bodhisattassa kahāpaṇam deti. So pi 'ssā maṃsam āharati. Ath' ekadivasam tam mūsikam biḷāro aggahesi. Atha nam sā evam āha: „samma mā maṃ māresīti“¹⁴. „Kimkāraṇā, aham hi chāto maṃsam khāditukāmo, na sakkā mayā na māretun“¹⁵ ti. „Kim pana ekadivasam eva maṃsam khāditukāmo c' asi udāhu niccakālan“¹⁶ ti. „Labhamāno niccam pi khāditukāmo 'mhīti“¹⁷. „Yadi evam ahan te niccakālam maṃsam dassāmīti“¹⁸

¹ K -koddhaka-. ² K -sippā. ³ K koddheti. ⁴ K bahū. ⁵ so BP; K sati. ⁶ so BP; K -pento. ⁷ so K; BP dassāmi.

vissajjehi man“ ti. Atha nam bilāro „tena hi appamatto hohiti“ vissajjesi. Tato paṭṭhāya attano ābhatamaṁsaṁ dve koṭṭhāse katvā ekaṁ bilārassa deti ekaṁ sayam khādanti. Atha nam ekadivasaṁ añño bilāro aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṁ vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya tayo koṭṭhāse katvā khādanti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṁ mocesi. Tato paṭṭhāya cattāro koṭṭhāse katvā khādanti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā attānaṁ mocesi. Tato paṭṭhāya pañca koṭṭhāse katvā khādanti. Sā pañcamam koṭṭhāsaṁ khādamānā appāhāratāya¹ kilantā kisā ahosi appamaṁsalohitā. Bodhisatto tam disvā „amma kasmā milātāsīti“ vatvā „iminā nāma kāraṇenā“ ti vutte „tvaṁ ettha kaṁ kalam kasmā mayhaṁ nācikkhi, aham ettha kattabbaṁ jānissāmīti“ tam samassāsetvā suddhaphalikapāsāṇena guhaṁ katvā āharitvā „amma tvaṁ imaṁ guhaṁ pavisitvā nipajjitvā āgatāgatānaṁ pharusāhi vācāhi santajjeyyāsīti“ āha. Sā guhaṁ pavisitvā nipajji². Ath' eko bilāro āgantvā „dehi me maṁsaṁ“ ti āha. Atha nam mūsikā „are duṭṭha bilāra, kin te ahaṁ maṁsahārikā³, attano puttānaṁ maṁsaṁ khādā“ ti tajjesi. Bilāro phalikaguḥāya nippannabhāvaṁ ajānanto kopavasena „mūsikaṁ gaṇhissāmīti“ sahasā pakkhanditvā hadayena phalikaguḥāyaṁ⁴ pahari⁵, tāvad ev' assa' hadayaṁ bhijji, akkhini nikkhamanākārappattāni jātāni. So tatth' eva jīvitakkhayaṁ patvā ekamantaṁ paṭicchannaṭṭhāne papati. Eten' upāyena aparo pi aparo pīti⁶ cattāro pi janā jīvitakkhayaṁ pāpuṇimsu. Tato paṭṭhāya mūsikā nibbhaya hutvā Bodhisattassa devasikaṁ dve tayo kahāpaṇe deti. Evaṁ anukkamena sabbam pi dhanam Bodhisattass' eva adāsi. Te ubho pi yāvajīvaṁ mettīm abhinditvā yathākammaṁ gatā.

Satthā imaṁ atītaṁ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṁ gātham āha:

¹ K appahā-. ² K nipajji. ³ K maṁsahārikā-. ⁴ K khāda. ⁵ so Bp; K -ya
⁶ so Bp; K pahara. ⁷ K tāvassa, Bp tāvad eva assa. ⁸ K pi.

Yatth' eko labhate babbu dutiyo tattha jāyati
tatiyo ca catuttho ca, idan te babbukā bilan ti¹. 133.

Tattha yatthā 'ti yasmim̐ thāne, babbū 'ti bilāro, dutiyo tattha jāyati
tīti yattha eko musikam vā maṇsam vā labhati dutiyo pi tattha bilāro jāyati
upparijeti, tathā tatiyo ca catuttho ca, evan te tadā cattāro bilāra ahesum̐, hutvā
ca pana divase divase maṇsam khādantā te babbukā idam phalikkamayam bilam̐
udarena paharitvā sabbe pi jīvitakkhayanam patta ti.

Evan Satthā dhammam̐ desetvā jātakam̐ samodhānesi: „Tadā
cattāro bilāra cattāro bhikkhū ahesum̐, musikā Kāṇamētā, pāsāna-
koṭṭakamanikāro' aham evā" 'ti. Babbujātakam̐.

8. Godhajātaka.

Kin te jaṭāhi dummedhā 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto ekaṁ kuhakam̐ ārabba kathesi. Paccuppannavatthum̐ heṭ-
thā kathitasadisam eva.

Atīte pana Bārāṇasiyam̐ Brāhmadatte rajjam̐ kārente
Bodhisatto godhayoniyam̐ paṭisandhim̐ ganhi. Tadā eko
pañcābhiñño uggatapo tāpaso ekaṁ paccantagāmaṁ nissāya
araññāyatane pañnasālāya vasati. Gāmaṁvāsino sakkaccam̐ tā-
pasam̐ upatṭhahanti. Bodhisatto tassa camkamanakoṭṭiyam̐
ekasmiṁ vammike vasati, vasanto ca pana divase divase dve
tayo vāre tāpasam̐ upasamkamitvā dhammūpasamhitam̐ atthū-
pasamhitam̐ ca vacanam̐ sutvā tāpasam̐ vanditvā vasanaṭṭhānam
eva gacchati. Aparabhāge tāpaso gāmaṁvāsino apucchitvā pak-
kāmi, pakkante ca pana tasmim̐ silavatasampanne tāpase añño
kūṭatāpaso āgantvā tasmim̐ assamapade vāsam kappesi. Bo-
dhisatto „ayam pi silavā" ti sallakkhetvā purimanayen' eva
tassa santikam̐ agamāsi. Ath' ekadivasaṁ nidāghasamaye akāla-
samaye meghavatṭe² vammikehi makkhikā nikkhamimsu. Tāsam̐
khādanattham̐ godhā āhiṇḍimsu. Gāmaṁvāsino nikkhamitvā bahū

¹ so both K and BP. ² K pāsānakoddhaka-. ³ K -vaddhe.

godhā¹ gahetvā siniddhasambhārayuttam² ambilānambilaṃ
 godhamamsaṃ sampādetvā tāpasassa adaṃsu. Tāpaso godha-
 mamsaṃ khāditvā rasataṇhāya baddho „idaṃ mamsaṃ atima-
 dhuraṃ, kissa³ mamsaṃ nāma etan“ ti pucchitvā „godhamamsaṃ“
 ti sutvā „mama santikaṃ mahāgodho āgacchati, taṃ māretvā
 mamsaṃ khādissāmīti“ cintetvā pacanabhājanaṃ ca sappilonādiṃ
 ca āharāpetvā ekamante ṭhapetvā muggaram ādāya kāsāyena
 paṭicchādetvā paṇṇasāladvāre Bodhisattassa āgamanam oloka-
 yamāno upasantūpasanto viya hutvā nisīdi. Bodhisatto „sā-
 yaṇhasamaye tāpasassa santikaṃ gacchissāmīti“ nikkhamitvā
 upasaṃkamanto va tassa indriyavikāraṃ disvā cintesi: „nāyaṃ
 tāpaso, aññesu divāsesu nisīdanākārena nisinno, ajj⁴ esa maṃ
 olokento pi dutṭhindriyo hutvā oloketi, parigaṇhissāmi nan“ ti
 so tāpasassa heṭṭhā vāte ṭhatvā godhamamsagandhaṃ ghāyitvā
 „iminā kūṭatāpasena ajja godhamamsaṃ khāditaṃ bhavissati,
 tena rasataṇhāya baddho ajja maṃ attano santikaṃ upasaṃka-
 mantaṃ muggarena paharitvā mamsaṃ pacitvā khāditukāmo
 bhavissatīti“ tassa santikaṃ anupagantvā ca⁵ paṭikkamitvā vi-
 carati. Tāpaso Bodhisattassa anāgamanabhāvaṃ ñatvā „iminā
 ‘ayaṃ nāma māretukāmo’ ti ñataṃ bhavissati, tena kāraṇena
 nāgacchati, anāgacchantassāpi kuto muttīti“ muggaraṃ nīharitvā
 khipi. So tassa aggaṇaṅgutṭham eva āsādesi. Bodhisatto ve-
 gena vammikaṃ⁶ pavisitvā aññena chiddena sīsaṃ ukkhipitvā
 „ambho⁷ kūṭajāṭila, ahaṃ tava santikaṃ upasaṃkamanto ‘sīlavā’
 ti saññāya upasaṃkamim, idāni pana te mayā kūṭabhāvo ñāto,
 tādisassa mahācorassa kiṃ iminā pabbajjālīṅgena⁷“ ti vatvā
 taṃ garahanto imaṃ gātham āha:

Kin te jaṭāhi dummedha, kin te ajinasātiyā, (Dhp. v. 394.)
 abhantaran te gahanaṃ, bāhiraṃ parimajjasīti. 134.

¹ BP godhe. ² so BP; K siniddham-. ³ BP kassa. ⁴ RP omits ca. ⁵ K vammikena, BP dhammikaṃ. ⁶ K amho. ⁷ K -līṅgenā.

Tattha kin te jaṭāhi dummedhā 'ti ambho¹ dummedha nippaṇṇa, etā pabbajitena dhāretabbā jaṭā, pabbajjāguṇarahitassa kin te tāhi² jaṭāhīti attho, kin te ajinasāṭṭiyā³ ti ajinasāṭṭiyā³ anucchavikassa⁴ samvarassa abhāvakālato paṭṭhāya kin te ajinasāṭṭiyā, abbhantaran te gahanam ti tava abbhantaram hadayam rāgadosamohagahanena gahanam paṭicchannam, bāhiram parimajja-siti so tvaṃ abbhantare gahane⁵ nahānādihi⁶ c' eva liṅgagahanena ca bāhiram parimajjasi, taṃ parimajjanto kaṇḍikapūritalābu viya visapūritacāṭi viya āsivisa-pūritavammiko viya gūthapūritacittaghaṭo viya ca bahimaṭṭho⁷ va hosi, kin tayā coreṇa idha vasantena, siḅham ito palāyāhi, no ce palāyasi gāmaṇāsinam te ācīk-khitvā niggaḥam kārāpessāmi.

Evam Bodhisatto kūṭatāpasam tajjetvā vammikam eva pāvīsi. Kūṭatāpaso pi tato pakkāmi.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭatāpaso ayaṃ kuhako ahosi, purimo sīlavantatāpaso Sāri-putto, godho pana aham evā“ 'ti. Godhajātakam.

9. Ubhatobhaṭṭhajātaka.

Akkhī⁸ bhinnā paṭo naṭṭho ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadāttam ārabba kathesi. Tadā kira dhammasabhāyam bhikkhū katham samuṭṭhāpesum: „āvuso seyyathāpi nāma chavālātam⁹ ubhato padittam majjhe gūthagatam n' evāraṇṇe kaṭṭhattham pharati na gāme kaṭṭhattham pharati evam evam Devadatto evarūpe niyyānika-sāsane pabbajitvā ubhato bhaṭṭho ubhato paribāhiro jāto gihiparibhogā ca parihino sāmaṇṇattaṃ¹⁰ ca na paripūretīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva ubhato paribhaṭṭho hoti, atīte pi paribhaṭṭho ahosi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā ekasmiṃ gāmake bālisikā vasanti. Ath' eko bālisiko¹¹ balisam¹² ādāya daharena puttana saddhim yasmim sobbhe pakatiyāpi bālisikā¹¹ macche gaṇhanti tattha tattha gantvā balisam¹² khipi. Baliso¹²

¹ K amho. ² K nāhi. ³ K -yāya. ⁴ K anacch-. ⁵ so K; BP gahanam. ⁶ K nagahā-, BP nhā-. ⁷ so BP; K bahiddho ⁸ K akkhi. ⁹ so K; BP chavālātam. ¹⁰ so BP; K sāmaṇṇattaṃ. ¹¹ bālī-. ¹² K bālī-.

udakapaṭicchanne ekasmiṃ khānuke¹ laggi. Bālisiko taṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto cintesi: „ayaṃ baliso mahāmacche laggo bhavissati, puttakaṃ mātu santikaṃ pesetvā paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ kārāpemi, evaṃ ito na koci koṭṭhāsaṃ paccāsimissatīti“ so puttaṃ āha: „gaccha tāta, mahāmacchaṃ no laddhabhāvaṃ mātu ācikkhā² 'ti, paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ karohīti“ so puttaṃ pesetvā balisaṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto rajjuchedanabhayena³ uttarisātaṃ thale ṭhapetvā udakaṃ otarivā macchalobhena macchaṃ upadhārento khānukehi paharivā dve akkhī bhindi. Thale ṭhapitasātaṃ pi⁴ 'ssa coro hari. So vedanāmatto hutvā hatthena akkhīni uppīyamāno gahetvā udakā uttarivā kampamāno sātakaṃ pariyesati. Sāpi⁵ 'ssa bhariyā kalahaṃ katvā „kassaci apaccāsiṃsanabhāvaṃ karissāmīti“ ekasmiṃ yeva kaṇṇe tālapaṇṇaṃ pilandhitva ekaṃ akkhiṃ ukkhalimasīyā añjetvā kukkuraṃ amkenādāya paṭivissakagharāṃ agamāsi. Atha naṃ ekā sahāyikā evaṃ āha: „ekasmiṃ yeva te kaṇṇe tālapaṇṇaṃ pilandhanaṃ, ekaṃ akkhiṃ añjitāṃ, piyaputtaṃ viya kukkuraṃ amkenādāya gharato gharaṃ gacchasi, kiṃ ummattikāsi⁶ jātā“ ti. „Nāhaṃ ummattikā, tvaṃ pana maṃ akāraṇena akkosasi paribhāsasi, idāni taṃ gāmaḥbojakassa santikaṃ gantvā aṭṭha kahāpaṇe daṇḍāpessāmīti“⁷ evaṃ kalahaṃ katvā ubho pi gāmaḥbojakassa santikaṃ agamīsu. Kalahe visodhiyamāne tassā yeva matthake daṇḍo pati. Atha naṃ bandhitvā „daṇḍaṃ dehīti“ pothetuṃ⁸ ārabhiṃsu. Rukkhadevatā gāme tassā imaṃ pavattiṃ araṇṇe c' assā patino taṃ vyasanaṃ disvā khandhantare ṭhitā „bho purisa, tuyhaṃ udaye pi kamanto paduṭṭho thale pi, ubhato bhaṭṭho jāto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Akkhi⁹ bhinnā¹⁰ paṭo naṭṭho sakhigehe ca bhaṇḍanaṃ,
ubhato paduṭṭho kamanto¹¹ udakamhi thalamhi cā¹² 'ti. 135.

¹ K khānuke. ² K -kāyi. ³ K daṇḍāpessāmīti, BP daṇḍe karissāmi itti. ⁴ K poṭṭhetuṃ. ⁵ both K and BP akkhi. ⁶ so K; BP bhinno. ⁷ K paduṭṭhakamanto, BP paduṭṭhakamantā.

Tattha sakhigehe ca bhaṇḍanan ti, sakhi sahayikā, tassā gehe tava bhariyāya bhaṇḍanaṃ kataṃ, bhaṇḍanaṃ katvā bandhītvā pothetvā danḍaṃ dāriyyati¹, ubhato paduṭṭho ti evaṃ tava dvīsu pi thānesu kamantā paduṭṭhā yeva bhinnā yeva, kataresu dvīsu: udakamhi thalamhi cā 'ti akkhibhedena paṭanāsena ca udae kamantā paduṭṭhā sakhigehe bhaṇḍanena thale kamantā paduṭṭhā ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā bālisiko² Devadatto ahosi, rukkhadevatā pana aham evā“ 'ti. Ubhatobhatṭhajātakam.

10. Kākajātaka.

Niccaṃ ubbiggahadayā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nātattthacariyaṃ ārabba kathesi. Paccuppannavatthum Dvādasanipāte Bhaddasālajātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Boddhisatto kākayoniyaṃ nibbatti. Ath' ekadivasam rañño purohito bahinagare nadiyaṃ nahāyitvā gandhehi vilimpitvā³ mālāṃ pilandhitvā⁴ varavatthanivattho nagaraṃ pāvisi. Nagaradvāratoraṇe dve kākā nisinnā honti. Tesu eko ekaṃ āha: „samma ahaṃ imassa brāhmaṇassa matthake sarīravalaṇṇaṃ pātesā mīti“. Itaro „mā te etaṃ rucci, ayaṃ brāhmaṇo issaro, issarajanena ca saddhiṃ veran nāma pāpakaṃ, ayaṃ hi kuddho sabbe pi kāke vināseyyā“ 'ti. „Na sakkā mayā na kātun“ ti. „Tena hi paññāyissatīti“ vatvā itaro kāko palāyi. So toraṇassa hetthābhāgaṃ sampatte brāhmaṇe olambakaṃ cārento⁵ viya tassa matthake vaccaṃ pātesi. Brāhmaṇo kujjhītvā kākesu veram bandhi. Tasmaṃ kāle ekā bhatiyā vihikoṭṭikadāsī⁶ vihiṃ gehadvāre ātape pattharītvā rakkhantī⁷ nisinnā va niddaṃ okkami. Tassā pamādaṃ nātvā eko dīghalomako eḷako āgantvā vihiṃ khādi. Sā pabujjhītvā taṃ disvā palāpesi. Eḷako dutiyaṃ pi tatiyaṃ pi tassā tath' eva niddāyanakāle āgantvā vihiṃ khādi.

¹ so K; Bp dāpessati and dāpiyati. ² K bāli-. ³ so Bp; K gandhe vilumpitvā.

⁴ K pil-. ⁵ so K; Bp olampanaṃ karonto. ⁶ K -koddhika-, Bp vihikoṭṭikā-.

⁷ K -ti.

Sāpi tikkhattum palāpetvā cintesi: „ayam punappuna khādanto upaddhavihiṃ khādissati, bahu¹ me chedo bhavissati, idāni 'ssa puna anāgamanakāraṇaṃ karissāmīti“ sā alātaṃ gahetvā niddāyamānā viya nisīditvā vihiṃ khādanatthāya eḷake sampatte utṭhāya alātena eḷakaṃ pahari. Lomāni aggim agañhiṃsu². So sarīre jhāyante „aggim nibbāpessāmīti“ vegena gantvā hatthisālāya samīpe ekissā tiṇakuṭiyā sarīraṃ ghaṃsi³. Sā pajjali, tato utṭhitajālā⁴ hatthisālāṃ gaṇhi. Hatthisālāsu jhāyantīsu⁵ hatthipitṭhāni jhāyīṃsu, bahū hatthī vanitasarīrā ahesuṃ. Vejja hatthī āroge kātum asakkontā rañño ārocesuṃ. Rājā purohitaṃ āha: „ācariya hatthivejja hatthī tikicchitum na sakkonti, api kiñci bhesajjaṃ na jānāsīti“. „Jānāmi mahārāja“ 'ti. „Kiṃ laddhum vaṭṭatīti“. „Kākavasā mahārāja“ 'ti. Rājā „tena hi kāke māretvā vasaṃ āharathā“ 'ti āha. Tato paṭṭhāya kāke māretvā vasaṃ alabhitvā tattha tatth' eva rāsīṃ karonti. Kākānaṃ mahābhayaṃ uppajji. Tadā Bodhisatto asītisahassaparivāro mahāsusānavane vasati. Eko kāko gantvā kākānaṃ uppannaṃ bhayaṃ Bodhisattassa ārocesi. So cintesi: „ṭhapetvā maṃ añño mayhaṃ nātakānaṃ uppannaṃ bhayaṃ haritum samattho nāma n' atthi, harissāmi naṃ“ ti dasa pāramiyo āvajjetvā mettāpāramiṃ purecārikaṃ katvā ekavegeṇ' eva pakkhanditvā vivatamahāvātapānena pavisitvā rañño āsanassa heṭṭhā pāvisi. Atha naṃ eko manusso gahetukāmo ahosi. Rājā⁶ rājāsanaṃ pavitṭho „mā gaṇhīti“ vāresi. Mahāsatto thokam vissamitvā mettāpāramiṃ āvajjetvā⁷ heṭṭhāsanā nikkhamitvā rājānaṃ āha: „mahārāja raññā nāma chandādivasena⁸ agantvā⁹ rajjaṃ karetuṃ vaṭṭatīti, yaṃ yaṃ kammaṃ kattaḃbaṃ hoti sabbaṃ nisamma upadhāretvā kātum vaṭṭati, yaṃ ca kayiramānaṃ nippajjati tad eva kātum vaṭṭati na itaraṃ, sace rājāno yaṃ kayiramānaṃ na nippajjati taṃ karonti mahājanassa maraṇabhaya-pariyosānaṃ mahābhayaṃ

¹ so BP; K bahuṃ. ² so K; BP aggi gaṇhiṃsu. ³ so BP; K ghaṃsi. ⁴ K -jāla.

⁵ K -tisū. ⁶ K omits rājā. ⁷ K āvajjītvā. ⁸ so BP; K cchandādivasena.

⁹ K āgantvā, BP āgantvā corr. to agantvā.

uppajjati, purohito veravasiko hutvā musāvādaṃ akāsi, kākānaṃ vasā nāma n' atthīti¹. Tam sutvā rājā pasannacitto Bodhisattassa kañcanabhaddapīṭhaṃ dāpetvā tattha nisinnassa pakkhantarāni satapākasahassapākatelehi makkhāpetvā kañcanatattake rājārahaṃ subhojanaṃ dāpetvā pāṇīyaṃ pāyetvā suhitaṃ vigata-darathaṃ Mahāsattaṃ etad avoca: „paṇḍita tvaṃ 'kākānaṃ vasā nāma n' atthīti' vadasi, kena kāraṇena nesaṃ vasā na hotīti². Bodhisatto „iminā va' kāraṇenā“ 'ti sakalanivesanaṃ ekaravaṃ katvā dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

Niccaṃ ubbiggahadayā sabbalokavihesakā,

tasmā tesāṃ vasā n' atthi kākān' asmāka nātinan ti. 136.

Tatrāyaṃ samkhepattho: mahārāja, kākā nāma niccaṃ ubbiggamānasā bhayappattā ca viharanti, sabbalokassa ca vihesakā khattiyādayo manusse pi itthipurisse pi kumārakumārīkādayo pi viheṭhenta kilamantā ca vicaranti, tasmā imehi dvīhi kāraṇehi nesaṃ aṃhākaṃ nātinan kākānaṃ vasā nāma n' atthi, atīte pi abhūtapubbā, anāgate pi na bhavissantīti.

Evam Mahāsatto imaṃ kāraṇaṃ uttānaṃ katvā „mahārāja raññā nāma anisamma anupadhāretvā kammaṃ na kātabban“ ti rājānaṃ bodhesi. Rājā tussitvā Bodhisattassa³ rajjena pūjesi. Bodhisatto rajjaṃ rañño yeva paṭidatvā rājānaṃ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā sabbasattānaṃ abhayaṃ yāci. Rājā dhamma-desanaṃ sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā kākānaṃ nibaddhaṃ dānaṃ paṭṭhapesi, divase divase taṇḍulammanassa³ bhattaṃ pacitvā nānaggarasehi omadditvā kākānaṃ dānaṃ diyyati, Mahāsattassa pana rājabhojanaṃ eva dīyittha.

Satthā imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasīrājā Anando ahoṣi, kākārājā pana ahaṃ evā“ 'ti. Kākajātakaṃ. Asampadānavaggo cuddasamo.

¹ K ca. ² so both K and Bp. ³ K -nassa, Bp -ambanassa.

15. KAKAṆṬAKAVAGGA.

1. Godhajātaka.

Na pāpajanasamsevīti. Idam Satthā Veļuvane viharanto vipakkhaseviṃ bhikkhum ārabba kathesi. Paccuppannavatthum¹ Mahilāmukhajātake kathitasadisam eva.

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto godhayoniyāṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So vayapatto nadītīre mahābile anekagodhasataparivāro vāsaṃ kappesi. Tassa putto godhapilliko² ekena kakaṇṭakena saddhiṃ santhavaṃ katvā tena saddhiṃ sammodamāno viharanto kakaṇṭakam „parissajissāmīti“³ avattharati. Tassa tena saddhiṃ vissāsaṃ godharājassa ārocesum. Godharājā puttakaṃ pakkosāpetvā „tāta, tvaṃ aṭṭhāne vissāsaṃ karosi, kakaṇṭakā nāma nīcajātikā, tehi saddhiṃ vissāso na kattabbo, sace tvaṃ tena saddhiṃ vissāsaṃ karissasi taṃ kakaṇṭakam nissāya sabbam p' etaṃ godhakulaṃ vināsaṃ pāpuṇissati, ito paṭṭhāya etena saddhiṃ vissāsaṃ mā kāśīti“ āha. So karoti yeva. Bodhisatto punappuna kathento pi tassa tena saddhiṃ vissāsaṃ vāretum asakkonto „ath' assa amhākaṃ etaṃ kakaṇṭakam nissāya bhayaṃ uppajjissati, tasmim uppanne palāyanamaggaṃ sampādetum vattatīti“⁴ ekena passen' eva vātabilaṃ kārāpesi. Putto pi 'ssa anukkamena mahāsarīro ahosi, kakaṇṭako pana purimappamāno yeva. Itaro kakaṇṭakam „parissajissāmīti“⁵ antaranarā avattharati yeva, kakaṇṭakassa pabbatakūṭena avattharanakālo viya hoti. So kilamanto cintesi: „sāce ayaṃ aññāni katipayāni divasāni maṃ evaṃ parissajissati jīvitam me n' atthi, ekena luddakena saddhiṃ ekato hutvā imaṃ godhakulaṃ vināsessāmīti“. Ath' ekadivasaṃ nidāghe⁶ meḡhe vatṭe⁷ vammikā⁸ makkhikā utṭhahimsu. Tato tato

¹ K -vatthu. ² so K; Bṛ godhappilliko ³ so Bṛ; K nidāga. ⁴ K vaddhe, Bṛ vutthe. ⁵ so Bṛ; K -ka.

godhā nikkhamitvā makkhikāyo khādanti. Eko godhaluddako godhābilaṃ¹ bhindanattāya kuddālaṃ gahetvā sunakhehi saddhiṃ araṇṇaṃ pāvisi. Kakaṇṭako taṃ disvā „ajja attano manorathaṃ pūressāmīti“ upasaṃkamitvā avidūre nipajjitvā² „bho purisa, kasmā araṇṇe³ carasīti“ pucchi. So „godhānaṃ atthāyā“⁴ ti. „Ahaṃ anekasatānaṃ godhānaṃ āsayāṃ jānāmi, aggiṃ ca palālaṃ ca ādāya ehīti“ tattha netvā „imasmiṃ ṭhāne palālaṃ pakkhipitvā aggiṃ katvā dhūmaṃ katvā samantā sunakhe ṭhapetvā sayāṃ mahāmuggaraṃ gahetvā nikkhantanikkhantaṃ godhā paharitvā māretvā rāsiṃ karohīti“ evaṃ ca pana vatvā „ajja paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmīti“ ekasmiṃ ṭhāne sīsaṃ ukkhipitvā nipajji. Luddako pi palāladhūmaṃ akāsi. Dhūmo bilaṃ pāvisi⁵. Godhā dhūmandhā⁶ mraṇabhayatajjitā nikkhantaṃ palāyitum āradhā. Luddako nikkhantanikkhantaṃ paharitvā māresi. Tassa hatthato muttā sunakhā gaṇhimsu. Godhānaṃ mahāvināso uppajji. Bodhisatto „kakaṇṭakaṃ nissāya bhayaṃ uppannaṃ“⁷ ti ṇatvā „pāpapurisasamsaggo nāma na kattaḃbo, pāpe nissāya hi sukhaṃ nāma n' atthi, ekassa pāpakakaṇṭakassa vasena ettakānaṃ godhānaṃ vināso jāto“ ti vātabilena palāyanto imaṃ gātham āha:

Na pāpajanasamsevī accantasukham edhati,
godhākulaṃ kakaṇṭo⁸ va kalīṃ pāpeti attānaṃ ti. 137.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: pāpajanasamsevī puggalo accantasukhaṃ niraṇṭaraṃ sukhaṃ nāma na edhati na paṭilabbhati, yathā kiṃ: godhākulaṃ kakaṇṭo⁸ va yathā kakaṇṭato godhākulaṃ sukhaṃ na labhi evaṃ pāpajanasamsevī sukhaṃ na labhati, pāpajanaṃ sevanto ekanten' eva kalīṃ pāpeti attānaṃ, kalī⁶ vuccati vināso, ekanten' eva kalīṃ pāpasevī⁷ attānaṃ ca aṇṇe ca attanā saddhiṃ vasante vināsaṃ pāpetīti. Pāpiyaṃ pana phalaṃ⁹ pāpetīti likhanti, taṃ vyañjanaṃ Atthakathāya n' atthi, attho pi 'ssa na yujjati, tasmā yathāvuttam eva gahetabbaṃ⁹.

¹ K gudhābilaṃ, Bp godhabilaṃ. ² K nipajji, Bp nippajjitvā. ³ K pāvisi, Bp pāvisi. ⁴ K dhūmadhā, Bp dhūmantā. ⁵ so K instead of kakaṇṭo? Bp godhākulaṃ kakaṇṭako. ⁶ K kalīṃ. ⁷ K -vi. ⁸ Bp kulīṃ ⁹ -tabbā.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
 „Tadā kaṇṭako Devadatto ahoṣi, Bodhisattaputto anovāḍakagodhapil-
 lako¹ vipakkhasevī bhikkhu. godharājā pana aham evā² 'ti. Godha-
 jātakaṃ.

2. Sigārajātaka.

Etaṃ hi te³ durājānaṃ ti. Imaṃ Satthā Veḷuvane viha-
 ranto Devadattassa vadhāya parisakkanāṃ ārabha kathesi.
 Dhammasabhāyaṃ bhikkhūnaṃ kathaṃ sutvā Satthā „na bhikkhave
 Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati
 yeva, na ca maṃ māretuṃ asakkhi, sayam⁴ eva pana kilanto⁵ ti vatvā
 atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bo-
 dhisatto sigālayoniyāṃ nibbattitvā sigālarājā hutvā sigāla-
 gaṇaparivuto susānavane vihāsi. Tena samayena Rājagahe ussavo
 ahoṣi. Yebhuyyena manussā suraṃ pivanti, surācchaṇo yeva
 kira so. Ath' ettha sambahulā dhuttā bahūṃ suraṃ ca maṃsaṃ
 ca āharāpetvā maṇḍitapasādhitā gāyitvā suraṃ pivanti maṃsaṃ
 khādanti, tesāṃ paṭhamayāmāvasāne maṃsaṃ khīyi surā pana⁶ ba-
 hukā va, ath' eko „maṃsakhaṇḍaṃ dehīti⁷“ āha „maṃsaṃ khīṇaṃ,
 n' atthīti⁸“ ca vutte „mayi thite maṃsakkhayo nāma n' atthīti⁹“
 vatvā „āmakasusāne matamanussamaṃsaṃ khādanatthāya āgata-
 sigāle¹⁰ māretvā maṃsaṃ āharissāmīti“ muggaraṃ gahetvā nid-
 dhamanamaḍḍena nagarā nikkhamitvā susānaṃ gantvā muggaraṃ
 gahetvā matako viya uttāno va nipajji. Tasmiṃ khaṇe Bodhi-
 satto sigālagagaṇaparivuto tattha gato taṃ disvā „nāyaṃ matako“
 ti nītvāpi „sutthutaraṃ upaparikkhissāmīti“ assa adhovāte gantvā
 sarīragandhaṃ ghāyitvā tattato c' assa¹¹ amatakabhāvaṃ nītvā
 „lajjāpetvā¹² naṃ uyyojessāmīti“ gantvā muggarakoṭṭiyaṃ dasi-
 tvā ākadḍhi. Dhutto muggaraṃ na vijahi. Upasaṃkamaṇṭam¹³

¹ BP -godhakippilliko. ² K omits te. ³ K ssayam. ⁴ so BP; K pāna. ⁵ BP
 omits natthīti, K natthi. ⁶ so BP; K atthīti. ⁷ BP -sigālaṃ. ⁸ K vassa.
⁹ so BP; K -pessāmi. ¹⁰ K -kamaṇṭam.

pi na olokeno pana gālhataram aggaheṣi. Bodhisatto paṭīk-kamitvā „bho purisa sace tvaṃ matako bhavēyyāsi na mayi¹ muggaram ākaḍḍhante gālhataram gaṇheyyāsi, iminā kāraṇena tava matakabhāvo vā amatakabhāvo vā dujjāno²“ ti vatvā imarā gātham āha:

Etam hi te³ durājānam yaṃ sesi matasāyikam⁴

yassa te kaḍḍhamānassa hatthā⁵ daṇḍo na muccatīti. 138.

Tattha etaṃ hi te⁶ durājānam ti etaṃ kāraṇaṃ tava duvīṇṇēyyam, yaṃ sesi matasāyikan ti yena kāraṇena tvaṃ matasāyikam sesi matako viya hutvā sayasi, yassa te⁷ kaḍḍhamānassa⁸ 'ti yassa tava daṇḍakoṭṭiyam gahetvā kaḍḍhiyamānassa hatthato daṇḍo na muccati, so pana tvaṃ tattato matako⁹ nāma na hoṣīti¹⁰.

Evam vutte so dhutto „ayaṃ mama amatakabhāvaṃ jānā-tīti“ utthāya daṇḍam khiṇi. Daṇḍo virajjhi. Dhutto „gaccha, viraddho dāni si mayā“ ti. Bodhisatto nivattitvā „bho purisa, maṃ virajjhanto pi tvaṃ attha mahāniraye soḷasa ussadaniraye aviraddho yevāsīti“ vatvā pakkāmi. Dhutto kiñci alabhitvā susānā nikkhamitvā parikhāyaṃ nahāyitvā āgatamaggen' eva nagaram pāvisi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā dhutto Devadatto ahosi, sigālarājā pana aham evā“ 'ti. Sigāla-jātakam.

3. Virocana-jātaka.

Lasī ca te nipphalitā¹⁰ ti. Idam Satthā Veḷuvane viha-ranto Devadattassa Gayāsīse Sugatālayadassitabhāvaṃ ārabha kathesi. Devadatto hi antarāhitajhāno lābhasakkāraparihīno „atth' esa upāyo“ ti cintetvā Satthāraṃ pañca vatthūni yācitvā alabhamāno dvinnam aggasāvakanam saddhivihārike adhunā pabbajite dhammavina-yamhi akovide pañcasate bhikkhū gahetvā Gayāsisaṃ gantvā saṃgham bhinditvā ekasīmāya āveṇisaṃghakammāni akāsi. Satthā tesam bhik-khūnam nāṇaparipākakālam ātvā dve aggasāvake pesesi. Te disvā

¹ K ta masi. ² so both K and BP. ³ K omits te. ⁴ K -sāyitarā. ⁵ K hatthā.

⁶ K omits te. ⁷ K ne. ⁸ so BP; K matāmatako. ⁹ BP hoti iti attho. ¹⁰ K -litū.

Devadatto tuṭṭhamano rattim dhammaṃ desayamāno „Buddhalīhaṃ karissāmīti“ Sugatālayaṃ dassento „vigatathīnamiddho kho āvuso Sāriputta bhikkhusaṃgho, paṭibhātu naṃ bhikkhūnaṃ dhammakathā¹, piṭṭhi² me āgilāyati³, tam ahaṃ āyamissāmīti“ vatvā niddaṃ upagato. Dve aggasāvaka tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ desetvā maggaphalehi pabodhetvā sabbe ādāya Veluvanaṃ eva paccāgamimsu. Kokāliko vihāraṃ tucchāṃ disvā Devadattassa santikaṃ gantvā „āvuso Devadatta parisaṇṇe te bhinditvā dve aggasāvaka vihāraṃ tucchāṃ katvā gatā, tvaṃ pana niddāyasi⁴ yevā“⁵ 'ti vatvā uttarāsaṅgaṃ assa apanetvā bhittiyaṃ piṭṭhikaṇṭakāṃ passanto⁶ viya paṇhikāya naṃ hadaye pahari, tāvad ev' assa mukhato lohitaṃ uggañchi, tato paṭṭhāya gilāno ahosi. Satthā therāṃ pucchi: „Sāriputta tumhākaṃ gatakāle Devadatto kiṃ akāsīti“. „Bhante Devadatto amhe disvā „Buddhalīhaṃ karissāmīti“ Sugatālayaṃ dassetvā mahāvīnāsaṃ patto“ ti. Satthā „na kho Sāriputta Devadatto idāṃ eva mama anukaronto vīnāsaṃ patto, pubbe pi patto yevā“ 'ti vatvā therena yācito atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma-datte rajjaṃ karente Bodhisatto kesarasiṃho hutvā Himāvantapadesa Kañcana-guhāyaṃ vasaṃ kappesi. So ekadivasāṃ Kañcanaguhāya⁷ nikkhamitvā vijambhitvā⁸ catuddisaṃ oloketvā sīhanādaṃ naditvā gocarāya pakkanto. Mahāmahisaṃ vadhitvā varamaṃsaṃ khādītvā ekaṃ saraṃ otaritvā maṇivaṇṇassa udakassa kucchiṃ puretvā guhaṃ sandhāya pāyāsi. Ath' eko sigālo gocarapasuto sahasā va sīhaṃ disvā palāyituṃ asakkonto sīhassa purato pādesu patitvā nipajji „kiṃ jambukā“ 'ti ca vutte „ahaṃ sāmi pāde upatṭhātukāmo“ ti āha. Sīho „sādhu, ehi maṃ upatṭhaha, varamaṃsaṃ khādāpessāmīti“ vatvā sigālaṃ ādāya Kañcanaguhāṃ agamāsi. Sigālo tato paṭṭhāya sīhaviḡhāsaṃ⁹ khādāti. So katipāhassa eva thullasariro ahosi. Atha naṃ ekadivasāṃ guhāyaṃ nipannako va sīho āha: „gaccha jambuka, pabbata-sikhare tathā pabbatapāde⁹ sañcarantesu hatthiassamahisādīsu

¹ so K; Bṛ paṭibhātu tvaṃ bhikkhūnaṃ dhammakatāya paṭibhātī; read: paṭibhātu tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammakathā? ² K piṭṭhīm, Bṛ piṭṭhi. ³ K āgilāyati. Bṛ gilānāti. ⁴ K -sī. ⁵ so K; Bṛ bhittiyaṃ vikaṇṭakāṃ passanto. ⁶ K -hāyaṃ. ⁷ K vijambhitvā. ⁸ so Bṛ; K -ghāsaṃ. ⁹ K -pādesu.

yassa maṁsaṁ¹ khāditukāmo si taṁ oloketvā āgantvā 'asuka-maṁsaṁ khāditukāmo 'mhīti' vatvā maṁ vanditvā 'viroca sāmīti' vada, ahaṁ taṁ vadhitvā maṁsaṁ khāditvā tuyham pi dassāmīti². Sigālo pabbatasikharaṁ abhirūhitvā nānappakāre mige oloketvā yass' eva maṁsaṁ khāditukāmo hoti Kañcana-guham pavisitvā taṁ eva sihassa ārocetvā pādesu patitvā „viroca sāmīti“ vadati. Siho vegena pakkhanditvā sace pi mattavaravāraṇo hoti tatth' eva naṁ jīvitakkhāyaṁ pāpetvā sayam pi varamaṁsaṁ khādati sigālassāpi deti. Sigālo kucchipūraṁ maṁsaṁ khāditvā guham pavisitvā niddāyati. So gacchante gacchante kāle mānaṁ vaddhesi: „aham pi catuppādo va, kiṁkāraṇā divase divase parehi posiyamāno viharāmi, ito paṭṭhāya aham pi hatthiādayo paharitvā maṁsaṁ khādissāmīti, siho pi migarājā 'viroca sāmīti' vuttam eva padaṁ nissāya vāraṇe vadheti, aham pi sihena 'viroca jambukā' 'ti maṁ vadāpetvā ekaṁ varavāraṇaṁ vadhitvā maṁsaṁ khādissāmīti“ so sihaṁ upasaṁkamitvā etad avoca: „sāmi mayā dīgharattaṁ tumhehi vadhitavaravāraṇānaṁ³ maṁsaṁ khāditam, aham pi ekaṁ vāraṇaṁ paharitvā maṁsaṁ khāditukāmo tumhehi nipannaṭṭhāne Kañcanaguhāyaṁ nipajjissāmi, tumhe pabbatapāde vicarantaṁ varavāraṇaṁ oloketvā mama santikaṁ āgantvā 'viroca jambukā' 'ti vadetha, ettakamattam pi maccheraṁ mā karitthā“ ti. Atha naṁ siho āha: „jambuka vāraṇe vadhitum samattho sihakule uppanno, vāraṇaṁ paharitvā maṁsaṁ khādanasamattho sigālo nāma loke n' atthi, mā te etaṁ rucci, mayā vadhitavaravāraṇānaṁ nēva maṁsaṁ khāditvā vasassū“ ti. So evaṁ vutte pi oramitum na icchi, punappuna yāci yeva. Siho taṁ nivāretum asakkonto sampatiṇṇhitvā „tena hi mama vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā nipajjā“ 'ti jambukaṁ Kañcanaguhāyaṁ nipajjāpetvā pabbatapāde mattavāraṇaṁ oloketvā guhādvāraṁ gantvā „viroca jambukā“ 'ti āha. Sigālo Kañcanaguhāya³

¹ K maṁsā. ² K vadhitvāvara-. ³ K -guhāyaṁ.

nikkhamitvā vijambhitvā¹ catuddisaṃ oloketvā tikkhattum vassitvā „mattavaravāraṇassa kumbhe patissāmīti“ virajjhivā pādamūle pati. Vāraṇo dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā tassa sīsaṃ akkami, sīsaṭṭhīni cuṇṇavicuṇṇāni ahesuṃ. Ath' assa sarīraṃ vāraṇo pādena saṃgharivitvā rāsiṃ katvā upari laṇḍaṃ² pādetvā koṇcaṇādaṃ nadanto araṇṇaṃ pāvisi. Bodhisatto imaṃ pavatitīṃ disvā „idāni viroca jambukā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Lasī ca te nipphalitā³ matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ virocasiṭi. 139.

Tattha lasitī matthaluṅgā, nipphalitā³ ti nikkhantā.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathā-kammaṃ gato.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā sigālo Devadatto ahosi, siho pana aham evā“ 'ti. Virocana-jātakam.

4. Naṅguṭṭhajātaka.

Bahum petam asabbhi jātavedā 'ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto ājīvikaṇaṃ⁴ micchātapaṃ ārabha kathesi. Tadā kira ājīvika⁴ Jetavanapitṭhiyaṃ nānappakāraṃ micchātapaṃ caranti. Sambahulā bhikkhū tesaṃ ukkuṭṭikappadhānavaggulivatakaṇṭakappasayapaṇcatapanādibhedamicchātapaṃ⁵ disvā Bhagavantaṃ pucchimsu: „atthi nu kho bhante imaṃ micchātapaṃ nissāya kaci vaḍḍhīti.“ Satthā „na bhikkhave evarūpaṃ micchātapaṃ nissāya kusalam vā vaḍḍhi⁶ vā atthi, pubbe paṇḍitā 'evarūpaṃ tapaṃ nissāya kusalam vā vaḍḍhi⁶ vā bhavissatīti' saṇḍāya jātaggim gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā aggjuhanādivasena kiñci⁷ vaḍḍhim apassantā aggim udakena nibbāpetvā kasiṇaparikkammaṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca⁸ nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyaṇā ahesuṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ K vijambhitvā ² soBP; K laddham. ³ K -|ltā. ⁴ BP ājīva-. ⁵ K -ppadhānaṃvaggulivatakaṇṭakappasayapaṇcatapanappānādi-; BP -ppaṭṭhānavaggulivatakaṇṭakappasayanapaṇcatapanādibhedam-. ⁶ K vaḍḍhim. ⁷ so both K og BP. ⁸ K omits ca.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbatti. Tassa jātadivase mātāpitaro jātaggiṃ gaheṭvā ṭhapesuṃ. Atha naṃ soḷasavassakāle etad avocuṃ: „mayan te putta jātadivase¹ aggiṃ gaṇhimha, sace si agāraṃ ajjhāvasitukāmo tayo vede uggaṇha, atha Brahmaloḷakāṃ gantukāmo aggiṃ gaheṭvā araṇṇaṃ pavisitvā aggiṃ paricaranto Mahābrahmāṇaṃ ārādhheṭvā Brahmaloḷa-parāyano hohīti“. So „na mayhaṃ agārena attho“ ti aggiṃ gaheṭvā araṇṇaṃ pavisitvā assamaṭṭapaṇaṃ māpetvā aggiṃ paricaranto araṇṇe viḥāsi. So ekadivasaṃ paccantaḡāmake godakkhinaṃ labhitvā taṃ goṇaṃ assamaṭṭapaṇaṃ netvā cintesi: „Aggiṃ² Bhagavantaṃ gomaṃsaṃ khādāpeṣṣāmiti“. Ath' assa etad ahoṣi: „idha loṇaṃ n' atthi, Aggi Bhagavā loṇaṃ khādītum na sakkhissati, gāmato loṇaṃ āharitvā Aggiṃ³ Bhagavantaṃ salaṇakāṃ khādāpeṣṣāmiti“. So taṃ tatth' eva bandhitvā loṇatthāya gāmaṃ agamāsi. Tasmiṃ gate sambahulā luddakā taṃ ṭhānaṃ āgatā goṇaṃ disvā vadhitvā maṃsaṃ pacitvā khāditvā naṅguṭṭhaṃ ca jaṃghaṃ⁴ ca cammaṃ ca tatth' eva chaḍḍetvā avasesamaṃsaṃ ādāya agamaṃsu. Brāhmaṇo āgantvā naṅguṭṭhādimaṭṭaṃ ca disvā cintesi: „ayaṃ Aggi Bhagavā attano santakam pi rakkhītum na sakkoti, maṃ kadā rakkhissati, iminā Agginā parihaṇeṇa niratthakena bhavitabbaṃ, n' atthi itonidānaṃ kusalaṃ vā vaḍḍhi⁵ vā“ ti so aggiparicariyāya vigatacchando „hambho⁶ Aggi Bhagavā, tvaṃ attano pi santakam rakkhītum asakkonto maṃ kadā rakkhissasi, maṃsaṃ n' atthi, ettakena pi tussāhīti naṅguṭṭhādīni aggimhi pakkhipanto imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ asabbhi Jātaveda
yan taṃ vāladhinābhipūjayāma,

¹ K puta-   ² K aggi.   ³ so both K and BP.   ⁴ K vaḍḍhiṃ.   ⁵ K hambo.

maṃsārahassa n' atth'¹ ajja maṃsaṃ,
naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātū 'ti. 140.

Tattha bahum p' etan ti ettakam pi bahum, asabbhīti asappurisa asādhujātika, jātavedā 'ti aggi hi jātamatto va vediyati nāyati pākaṇo hoti tasmā jātavedo ti vuccati, yaṃ taṃ vāladhinābhipūjayāmā ti yaṃ ajja mayam attano pi santakaṃ rakkhituṃ asamattham Bhagavantam vāladhinā abhipūjayāma etam² pi te bahum evā 'ti dasseti, maṃsārahassā 'ti maṃsārahassa tuyham n' atthi ajja maṃsaṃ, naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātū 'ti attano santakaṃ rakkhituṃ asakkonto bhavaṃ iminā sajaṇṇhacammaṃ naṅguṭṭham pi paṭigaṇhatū 'ti.

Evam vatvā Mahāsatto aggim udakena nibbāpetvā isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahma-loka-parāyano ahoṣi.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „nibbutaggi tāpaso aham eva tena samayenā“ 'ti. Naṅguṭṭhajātakaṃ.

5. Rādhajātaka.

Na tvam Rādha vijānāsīti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyikāpalobhanam³ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum Indriyajātaka āvibhavissati. Satthā pana taṃ bhikkhum āmantetvā „bhikkhu, mātugāmo nāma arakkhiyo, ārakkham ṭhapetvā rakkhantāpi naṃ rakkhituṃ na sakkonti, tvam pi pubbe etaṃ ārakkham ṭhapetvā rakkhanto pi rakkhituṃ nāsakkhi, idāni katham rakkhissasīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto sukayoniyaṃ nibbatti. Kāsiraṭṭhe eko brāhmaṇo Bodhisattaṃ ca kaṇiṭṭhabhātaram c' assa puttattṭhāne ṭhapetvā posesi. Tesu Bodhisattassa Poṭṭhapādo ti nāmaṃ ahoṣi, itarassa Rādho ti. Tassa pana brāhmaṇassa bhariyā anācārī hoti dus-silā. So vohāratthāya gacchanto ubho pi bhātaro āha: „tātā sace vo mātā brāhmaṇā anācāraṃ ācarati vāreyyātha naṃ“ ti. Bodhisatto āha: „sādhū tāta, vāretuṃ sakkontā vāreyyāma,

¹ so both K and Bp; read n' atthi? ² K evam. ³ K -dūtīkāpalobhanam.

asakkontā tuṇhī bhavissāmā“¹ ti. Evaṃ brāhmaṇo brāhmaṇiṃ² sukānaṃ niyyādetvā vohāratthāya gato. Tassa gatadivasato paṭṭhāya brāhmaṇi aticarituṃ āradhā, pavisantānaṃ ca nikkhamantānaṃ ca anto n' atthi. Tassā kiriyaṃ disvā Rādho Bodhisattaṃ āha: „bhātika, amhākaṃ pitā 'sace vo mātā anācāraṃ ācarati vāreyyāthā' ti vatvā gato, idāni c' esā' anācāraṃ ācarati, vārema nan“ ti. Bodhisatto „tāta, tvaṃ attano avyattatāya bālabhāven' evaṃ vadesi, mātugāmaṃ nāma ukkhipitvā carantāpi rakkhituṃ na sakkonti, yaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkā na taṃ³ kātuṃ vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Na tvaṃ Rādha vijānāsi aḍḍharatte anāgate,
avyāyataṃ vilapasi, virattā Kosiyāyaṇe ti. 141.

Tattha na tvaṃ Rādha vijānāsi aḍḍharatte anāgate ti tāta Rādha tvaṃ na jānāsi aḍḍharatte anāgate paṭhamayāme yeva ettakā janā āgatā idāni ko jānāti kīttakāpi āgamissanti, avyāyataṃ vilapasīti tvaṃ avyattavilāpaṃ vilapasi, virattā kosiyāyaṇe ti mātā no kosiyāyaṇi brāhmaṇi virattā amhākaṃ pitari nippemā jātā, sac' assā tasmiṃ sineho vā pemaṃ vā bhaveyya na evarūpaṃ anācāraṃ kareyyā ti imaṃ atthaṃ etehi vyañjanehi pakāsesi.

Evaṃ pakāsetvā ca pana brāhmaṇiyā saddhiṃ Rādhassa vattuṃ nādāsi. Sāpi yāva brāhmaṇassa anāgamanā yathāruciya vicari. Brāhmaṇo āgantvā Poṭṭhapādaṃ pucchi: „tāta kidiṣi te mātā“ ti. Bodhisatto brāhmaṇassa sabbaṃ yathābhūtaṃ kathetvā „kin te tāta evarūpāya dussīlāyā“⁴ ti ca vatvā „tāta amhehi mātuyā dosassa kathitakālato paṭṭhāya na sakkā idha vasitun“ ti brāhmaṇassa pāde vanditvā saddhiṃ Rādhena uppatitvā araṇṇaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. „Tadā pana brāhmaṇo brāhmaṇi ca ete yeva dve janā ahesuṃ, Rādho pan-Ānando, Poṭṭhapādo pana aham evā“⁵ ti. Rādhajātakam.

¹ K -ṇī. ² K vesa. ³ K kataṇṭha.

6. Kākajātaka.

Api nū hanukā santā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto sambahule mahallake bhikkhū ārabha kathesi. Te kira gihikāle¹ Sāvattiyaṃ kuṭumbikā aḍḍhā mahaddhanā aññamaññaṃ sahāyakā ekato hutvā puññāni karontā Satthu dhammadesanaṃ sutvā „mayam² mahallakā, kin no gharāvāsena, Satthu santike ramaṇiye Buddhasāsane pabbajitvā dukkhass³ antam karissāmā“ ti sabbam sāpateyyam putta-dhītādīnaṃ datvā assumukham nātisaṃgham pahāya Satthāraṃ pabbajjam yācitvā pabbajimsu, pabbajitvā ca pana pabbajjānurūpaṃ samaṇadhammaṃ na karimsu, mahallakabhāvena dhanam pi na pariyāpuñimsu, gihikāle viya⁴ pabbajitakāle pi viharapariyante paṇṇasālā karetvā ekako⁵ va vasiṃsu, piṇḍāya carantāpi aññattha āgantvā yebhuyyena attano puttadārass⁶ eva geham gantvā bhuñjimsu. Tesu ekassa purāṇadutiyaikā sabbesam pi mahallakatherānaṃ upakārā ahosi, tasmā sesāpi attanā laddham āhāraṃ gahetvā tassā yeva gehe nisīditvā bhuñjanti, sāpi tesam yathāsannihitaṃ sūpavyañjanaṃ deti. Sā aññatarena ābādhena phuṭṭhā⁷ kalam akāsi. Atha te mahallakatherā viharāṃ gantvā aññamaññaṃ gīvāsu gahetvā „madhuraṭṭharasā upāsikā kālakatā“ ti viharapaccante rodantā vicarimsu. Tesam saddam sutvā ito c⁸ ito ca bhikkhū sannipatitvā „āvuso kasmā rodathā“ ti pucchimsu. Te „amhākam sahāyassa purāṇadutiyaikā madhuraṭṭharasā kālakatā, amhākam ativiya upakārā, idāni kuto tathārūpaṃ labhissāma, iminā kāraṇena rodimhā“ ti āhaṃsu. Tesam tam vippekāraṃ disvā bhikkhū dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso iminā nāma kāraṇena mahallakatherā aññamaññaṃ gīvāya gahetvā viharapaccante rodantā vicarantīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān⁹ eva te tassā kālakiriya rodantā vicaranti, pubbe p¹⁰ ete imam kākayoniyaṃ nibbatitvā samudde mataṃ nissāya samuddaudakam ussīcitvā¹¹ etaṃ niharissāmā“ ti vāyamantā paṇḍite nissāya jivitaṃ labhimsu“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bo-dhisatto samudde devatā hutvā nibbatti. Ath' eko kāko attano bhariyaṃ kākim ādāya gocaraṃ pariyesamāno samuddatīraṃ

¹ K gihī-. ² K mayham. ³ so Bp; K gihikāle pl. ⁴ so both K and Bp instead of ekato? ⁵ so Bp; K puṭṭhā. ⁶ K ussilitvā.

agamāsi. Tasmiṃ kāle manussā samuddatīre khirapāyāsamacchamaṃsasurādīhi nāgabalikammaṃ katvā pakkamiṃsu. Kāko balikammatthānaṃ gantvā khirādīni¹ disvā saddhiṃ kākīyā khirapāyāsamacchamaṃsādīni paribhuñjitvā bahum suraṃ pivi. Te ubho pi surāmadamattā² „samuddakīlaṃ kiḷissamā“ ti velante nisīditvā nahāyitum ārabhiṃsu. Ath' ekā ūmi āgantvā kākīṃ gahetvā samuddaṃ pavesesi. Tam eko maccho maṃsaṃ khādītva ajjhohari. Kāko „bhariyā me matā“ ti rodi paridevi. Ath' assa paridevanasaddaṃ sutvā bahū³ kākā sannipatitvā „kiṃkāraṇā rodasīti“ pucchīṃsu. „Sahāyikā vo velante nahāyamānā ūmiyā hatā“ ti te sabbe pi ekarāvaṃ ravantā rodīṃsu. Atha nesaṃ etad ahosi: „imaṃ samuddūdakaṃ nāma amhākaṃ kiṃ pahoti, udakaṃ ussiñcitvā samuddaṃ tucchaṃ katvā sahāyikaṃ nīharissamā“⁴ 'ti te mukhaṃ pūretvā pūretvā udakaṃ bahi chaḍḍenti, loṇūdakena ca gale sussamāne utthāy' utthāya thalaṃ gantvā vissamanti. Te hanūsu kilantesu mukhesu sukkhantesu akkhiṃsu rattesu niddākilantā⁵ hutvā aññamaññaṃ āmantetvā „ambho⁶ mayaṃ samuddaudakaṃ gahetvā bahi pātema, gahita-gahitaṭṭhānaṃ puna udakena pūrati⁷, samuddaṃ tucchaṃ kātum na sakkhissamā“⁸ 'ti vatvā imaṃ gātham āhaṃsu:

Api nū hanukā santā, mukhaṃ ca parisussati,
oramāma na pārema⁹, pūrat' eva mahodadhīti. 142.

Tattha api nū hanukā santā ti api no hanukā santā ti, api amhākaṃ hanukā kilantā, oramāma na pārema⁶ 'ti mayaṃ attano balena mahāsamudda-udakaṃ ākaḍḍhema osārema, tucchaṃ pana naṃ kātum na sakkoma, ayaṃ hi pūrat' eva⁹ mahodadhī.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe pi te kākā „tassā kākīyā evarūpaṃ nāma tuṇḍaṃ ahosi evarūpāni vaṭṭakkhīni¹⁰ evarūpaṃ chavisatṭhānaṃ evarūpo madhurasaddo, sā no imaṃ corasamuddaṃ nissāya natthā“ ti bahum vippalapīṃsu¹¹. Te evaṃ

¹ K bīrādīni. ² so Bp; K surāmandamattā. ³ K bahu. ⁴ so Bp; K dina-kilantā. ⁵ so Bp; K amho. ⁶ K pūreti. ⁷ Bp harema. ⁸ Bp harema. ⁹ K pūreteva. ¹⁰ K vaddhakkhīni. ¹¹ K -lavīṃsu.

vippalapamāne samudde¹ devatā bheravarūpaṃ dassetvā palāpesi.
Evaṃ tesaṃ sotthi ahosi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā kākī ayaṃ purāṇadutiyaikā ahosi, kāko mahallakatthero, sesa-
kākā mahallakattherā, samuddadevatā pana aham evā“² ti. Kāka-
jātakaṃ.

7. Puppharattajātaka.

Na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ ti. Idaṃ Satthā Je-
tavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi.
So hi Bhagavatā³ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti vutte
„saccaṃ“ ti vatvā „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ ca puṭṭho „purāṇadutiya-
kāyā“⁴ ti vatvā „madhuraṭṭharasikā bhante sā itthi, na sakkomi
taṃ vinā vasitun“ ti āha. Atha naṃ Satthā „esā te bhikkhu anatta-
kārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya sūle uttāsito, etaṃ nēva parideva-
māno kālaṃ katvā niraye nibbatto, idāni taṃ kasmā puna patthesīti“
vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto ākāsatṭhadevatā ahosi. Atha Bārāṇasiyaṃ
kattikarattivārachaṇo sampatto hoti, nagaraṃ devanagaraṃ viya
alaṃkarimsu, sabbo jano chaṇakīlānissito ahosi. Ekassa pana
duggatamanussassa ekaṃ eva ghanasāṭakayugaṃ ahosi, so taṃ
sudhotam⁵ dhovāpetvā obhañjāpetvā satavalikaṃ saḥassavalikaṃ
kāretvā ṭhapesi. Atha naṃ bhariyā evaṃ āha: „icchāmi⁶ ahaṃ
sāmi kusumbharattaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā tava kaṇṭhe laggā
kattikarattivāraṃ caritun“ ti. „Bhadde, kuto amhākaṃ daliddā-
naṃ kusumbhaṃ, suddhavatthaṃ nivāsetvā kilāhīti“⁷. „Kusum-
bharattaṃ alabhamānā chaṇakīlaṃ na kilāssāma, tvaṃ aṇṇaṃ
itthiṃ gahetvā kilāssū“⁸ ti. „Bhadde, kiṃ maṃ piḷesi, kuto amhā-
kaṃ kusumbhaṃ“ ti. „Sāmi, purisassa icchāya sati kiṃ nāma⁹
atthi, nanu rañño kusumbhavatthusmiṃ bahuṃ kusumbhaṃ“ ti.

¹ Bp samudda. ² Bp suṭṭhuṃ and sudhotam; K suddhotam.

„Bhadde, taṃ ṭhānaṃ rakkhasapariggahītapokkharāṇisadisāṃ, balavā rakkhā, na sakkā upasaṃkamtum, mā te etaṃ rucci, yathāladdden' eva tussassū“¹ 'ti. „Sāmi rattibhāge andhakāre sati purisassa agamanīyatṭhānaṃ nāma n' atthīti“. Iti so tāya punappuna kathentiyaṃ kilesavasena vacanaṃ gahetvā „hotu bhadde, mā cintayitthā“² 'ti taṃ samassāsetvā rattibhāge jīvitāṃ paricajjivā nagarā nikkhamitvā rañño kusumbhavatthum gantvā vatim madditvā antovatthum pāvisi. Arakkhamanussā vatisaddaṃ sutvā „coro“³ ti parivāretvā gahetvā paribhāsivā kotte-tvā¹ bandhi. Pabbātāya rattiyā rañño dassesum, rājā „gaccha-tha, naṃ sūle uttāsethā“² 'ti āha. Atha naṃ pacchābāhaṃ bandhitvā vajjabheriyā vajjamānāya nagarā nikkhamitvā sūle uttāsesum. Balavavedanā vattanti, kākā sīse niliyitvā kaṇa-yaggasadisēhi tuṇḍehi akkhīni vijjhanti. So tathārūpaṃ pi dukkhaṃ amanasikaritvā taṃ eva itthim anussaritvā „tāya nāmāpi³ ghanapuppharattanivatthāya kaṇṭhe āsattabāhuyugalāya sad-dhim kattikarattivārato parihīno“³ ti cintetvā imaṃ gāthaṃ āha:

Na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati vāyaso
yaṃ sāmā puppharattena kattikaṃ nānubhossatīti. 143.

Tattha na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati vāyaso ti yaṃ ca idaṃ sūle lagganapaccayaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ yaṃ ca lohamayehi viya tuṇḍehi vāyaso tudati idaṃ sabbaṃ pi mayhaṃ na dukkhaṃ, aduṃ dukkhaṃ, etaṃ yeva pana me dukkhaṃ ti attho, katarāṃ: yaṃ sāmā puppharattena kattikaṃ nānubhossati yaṃ sā piyaṇṇusāmā mama bhariyā ekaṃ kusumbharattaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā evaṃ ghanapuppharattena vatthayugena acchannā maṃ kaṇṭhe gahetvā kattikarattivāraṃ nānubhaviṣsatī imaṃ mayhaṃ dukkhaṃ, etaḍ eva hi maṃ bādhatīti.

So evaṃ mātugāmaṃ ārabha vippalapanto yeva kālāṃ katvā niraye nibbatti.

Satthā imaṃ dhanumadesanaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā idāni jayampatikā, taṃ kāraṇaṃ paccakkhaṃ katvā ṭhita-ākāsaṭṭhadevatā pana ahaṃ evā“¹ 'ti. Puppharattajātakāṃ.

¹ K koddhetvā. ² K nāmam pi. ³ K parihīnā, B² parihīno.

8. Sigālaġātaka.

Nāham punaṃ na ca punaṃ tī. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto kilesaniggahaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ kira pañca-satamattā sahāyakā mahāvibhavā seṭṭhiputtā Satthu dhammadesanaṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajitva Jetavane antokoṭṭisanthāre viharimsu. Ath' ekadivasam tesaṃ aḍḍharattasamaye kilesanissito saṃkappo uppajji. Te ukkaṇṭhitvā attanā jahitakilese puna gaṇhituṃ cittaṃ uppādayimsu. Atha Satthā aḍḍharattasamanantare sabbaññūtañāṇadaṇḍāpikam ukkhi-pitvā „katarāya nu kho ratiyā Jetavane bhikkhū viharantīti“ ajjhāsayam olokeno tesaṃ bhikkhūnaṃ abbhantare kāmarāgasamkappassa uppannabhāvaṃ aṇṇāsi. Satthā ca nāma ekaputtikā itthi attano puttam viya ekacakkhuko puriso cakkhum viya attano sāvake rakkhati, pubbaṇhādisu yasmiṃ yasmiṃ samaye tesaṃ kilesā uppajjanti te tesaṃ kilese tatoparaṃ vadḍhituṃ adatvā tasmiṃ tasmiṃ yeva samaye niggaṇhāti, ten' assa etad ahoṣi: „ayaṃ cakkavattirañño antonagare yeva corānaṃ uppannakālo viya vattati, idān' eva nesaṃ dhammadesanaṃ kathetvā¹ te kilese niggaṇhitvā arahattaṃ dassāmiti“ so surabhigandha-kuṭṭito nikkhamitvā madhurassarena „Ānandā“² ti āyasmantaṃ dhamma-bhaṇḍāgārikaṃ Ānandattheraṃ āmantesi. Thero „kiṃ bhante“ ti āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. „Ananda yattakā bhikkhū antokoṭṭisanthāre viharanti sabbe va gandhakuṭṭipariveṇe sannipātehitī“. Evaṃ kir' assa ahoṣi: „sac' āhaṃ te yeva pañcasatā bhikkhū pakkosāpessāmi 'Satthārā no abbhantare kilesānaṃ uppannabhāvo nāto' ti saṃviggamānāsā dhamma-desanaṃ paṭicchituṃ na sakkhissantīti“, tasmā „sabbe sannipātehitī“ āha. Thero „sādhu bhante“ ti avāpuraṇaṃ ādāya pariveṇena pariveṇaṃ āhiṇḍitvā sabbe bhikkhū gandhakuṭṭipariveṇe sannipātetvā Buddhā-sanaṃ paṇṇāpesi. Satthā pallaṃke ābhujitvā³ ujuṃ kāyaṃ paṇidhāya silāpaṭṭhaviyaṃ paṭiṭṭhahamāno Sineru viya paṇṇattabuddhāsane nisīdi āvelāvelāyamakayamakā chabbannabuddharasmiyo vissajjento, tāpi ras-miyo pātimattā chattamattā kūtāgārakucchimattā chijjitvā chijjitvā gaganatalaṃ vijjullatā viya saṃcarimsu. Aṇṇavakucchim khobhetvā bālasuriyuggamanakālo viya ahoṣi. Bhikkhusaṃgho pi Satthāraṃ vanditvā garucittaṃ paccupaṭṭhapetvā rattakambalasāṇiṃ parikkhipanto viya parivāretvā nisīdi. Satthā brahmassaraṃ nicchārento bhikkhū

¹ so Bp; K katvā. ² K ābhujitvā.

āmantetvā „na bhikkhave bhikkhunā nāma kāmaṇṭakam vyāpāda-
vitakkaṃ vihiṃsāvitakkaṃ ti ime tayo akusalavittakke vitakketum
vaṭṭati, antouppannakilesa hi parittako ti nātum na vaṭṭati, kilesa
nāma paccāmittasādiso, paccāmitto ca khuddako nāma n' atthi,
okāsaṃ labhivā vināsaṃ eva pāpeti, evam evaṃ appamattako
pi kilesa uppajjivā vaddhitum labhanto mahāvināsaṃ pāpeti, kilesa
nāma esa halāhalavisūpamo uppāditacchavikaṇḍunibho¹ āsivisaṇṇa-
bhāgo asaniaggisādiso alliyitum na yutto, āsāṇṇikabho, uppannupanna-
khaṇe yeva paṭisaṃkhānabalena bhāvanabalena yathā muhuttam pi
hadaye aṭṭhātvā paduminipattā udabindūni viya vivatṭati evaṃ pajahi-
tabbo, porāṇakapaṇḍitāpi appamattakam pi kilesaṃ garahitvā yathā
puna abbhantare n' uppajjati evaṃ niggaṇṇhimsū“² ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bo-
dhisatto sigālayoniyaṃ paṭisaṇḍhiṃ gaḥetvā araṇṇe naditīre
nivāsaṃ kappesi. Ath' eko jarahatthi Gaṇṭatīre kālam akāsi.
Sigālo gocarapasuto taṃ sarīraṃ disvā „mahā me gocaro up-
panno“ ti gantvā soṇḍe ḍasi, naṅgalīsāya dātṭhakālo viya ahoṣi.
So „n' atth' ettha khāditabbayuttakan“ ti dante ḍasi, atṭhimhi
dātṭhakālo viya ahoṣi. Kaṇṇe ḍasi, suppakotiyaṃ dātṭhakālo viya
ahoṣi. Udare ḍasi, kusūle dātṭhakālo viya ahoṣi. Pāde ḍasi, uduk-
khale dātṭhakālo viya ahoṣi. Naṅguṭṭhe ḍasi, musale dātṭhakālo
viya ahoṣi. „Etthāpi n' atthi khāditabbayuttakan“ ti sabbattha
assādaṃ alabhanto vaccamagge ḍasi, mudupūve dātṭhakālo viya
ahoṣi. So „laddhaṃ dāni me imasmiṃ sarīre mudum khādi-
tabbayuttaṭṭhānaṃ“ ti tato patthāya khādanto antokucchiṃ
pavisitvā vakkahadayādini khāditvā pipāsitaḥ kāle lohitaṃ pivitvā
nipajjitakāle udaraṃ pattharivā nipajjati. Ath' assa etad ahoṣi:
„idaṃ hatthisarīraṃ mayhaṃ nivāsasukhatāya gehasādisaṃ,
khāditukāmatāya sati pahūtamāsaṃ, kiṃ dāni me aññattha
kamman“ ti so aññattha agantvā hatthikucchiyaṃ yeva māsaṃ
khāditvā vasati. Gacchante gacchante kāle nidāghavātasam-
phassena³ c' eva suriyarasmisantāpena ca taṃ kuṇapaṃ

¹ Bp uppāditacchavikaṇḍusādiso, K uppāṭṭacchavikaṇḍunibho. ² K -phasse.

sussitvā valiyo gaṇhi. Sigālassa pavitṭhadvāraṃ pihitaṃ. Anto-
kucchi andhakāro ahoṣi. Sigālassa lokantarikanivāso viya jāto.
Kuṇape sussante maṃsam pi sussi. Lohitam pi pacchijji. So
nikkhamanadvāraṃ alabhanto bhayappatto hutvā sandhāvanto
ito c' ito ca paharitvā nikkhamanadvāraṃ pariyesamāno vica-
rati. Evaṃ tasmiṃ ukkhaliyaṃ piṭṭhapinḍi viya antokucchiyaṃ
sijjamāne¹ katipāhaccayena mahāmegho pāvassi. Atha naṃ
kuṇapaṃ temitvā utthāya pakatisaṇṭhānena atthāsi. Vacca-
maggo vivato hutvā tārakā viya paññāyi. Sigālo taṃ chiddaṃ
disvā „idaṃ me jīvitaṃ laddhaṃ“ ti yāva hatthisīsā paṭikka-
mitvā vegena pakkhanditvā vaccamaggaṃ sīsena paharitvā
nikkhāmi. Tassa sambhinnasarīrattā² sabbalomāni vaccamagge
alliyimsu. So tālakkhandhasadisena nillomena sarīrena ubbigga-
citto muhuttaṃ dhāvितvā nivattitvā nisinno sarīraṃ oloketvā
„idaṃ dukkhaṃ mayhaṃ na aññena kataṃ, lobhahetu lobha-
kāraṇā³ lobhaṃ nissāya mayā etaṃ kataṃ, ito dāni paṭṭhāya
na lobhavasiko bhavissāmi, puna hatthisarīraṃ nāma na pavisis-
sāmīti“ saṃviggahadayo hutvā imaṃ gātham āha:

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ na cāpi apunappunaṃ
hatthibondhīṃ pavekkhāmi, tathā hi bhayatajjito ti. 144.

Tattha na cāpi apunappunan ti akāro nipātamatto. Ayam paṇ' etissā
sakalāya pi gāthāy' attho: ahaṃ hi ito puna tato ca puna ti vuttavārato puna
tato pi ca⁴ punappunaṃ vāraṇasarīrasaṃkhātāṃ hatthibondhīṃ na pavek-
khāmi, kimkāraṇā: tathā hi bhayatajjito tathā hi ahaṃ imasmiṃ yeva
pavesane bhayatajjito, maraṇabhayaena santāsaṃ saṃvegaṃ āpādito ti.

Evaṃ ca pana vatvā tato ca palāyitvā puna taṃ vā aññaṃ
vā hatthisarīraṃ pi nivattitvā na olokesi, tato paṭṭhāya na
lobhavasiko ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „bhikkhave⁵ antoup-
pannakilesassa nāma vadḍhituṃ adatvā tattha tatth' eva niggaṇhituṃ

¹ K sijjamāno. ² K saṃsīnna- corr. to saṃjīnna- over the line and to saṃ-
bhīnna- under the line, B saṃbhīnna- and saṃchīnna-. ³ so B_p; K pāṇalo-.

⁴ so K; B_p itī vuttam tato puna tato pi ca. ⁵ K na bhikkhave.

vaṭṭatīti¹ vatvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne pañcasatāpi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu, avasesesu keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino ahesum) „Tadā sigālo aham eva aho sin“ ti. Sigāla-jātakam.

9. Ekapaṇṇajātaka.

Ekapaṇṇo ayaṃ rukkhō ti. Idam Satthā Vesāliyam upanissāya mahāvane kūṭāgārasālāyam viharanto vesālikam duṭṭha-Licchavikumārakam ārabha kathesi. Tasmiṃ hi kāle Vesālinagaram gāvutagāvutantare tīhi pakārehi parikkhittam tisu ṭhānesu gopurattā-lakayuttam¹ paramasobhaggappattam. Tattha niccakālam rajjam kāretvā vasantānam yeva rājūnam sattasahassāni sattasatāni satta ca rājāno honti, tattakā yeva uparājāno tattakā senāpatino tattakā bhaṇḍāgārikā. Tesam rājakumārānam antare eko duṭṭha-Licchavikumāro nāma aho si kodhano caṇḍo pharusō daṇḍena saddhiṃ nāsiviso viya niccam pajjalito. Kodhena tassa purato dve tīhi vacanāni kathetum samattho nāma n' atthi, tam n' eva mātāpitaro na nātayo na mittasuhajjā sikkhāpetum nāsakkhimsu². Ath' assa mātāpitunnam etad aho si: „ayaṃ kumāro atipharuso sāhasiko, ṭhapetvā Sammāsambuddham aṇṇo imaṃ vinetum samattho nāma n' atthi, Buddhaveyyena bhavitabban“ ti te nam ādāya Satthu santikam gantvā vanditvā „bhante ayaṃ kumāro caṇḍo pharusō kodhena pajjalati, imassa ovādam dethā“ ti. Satthā tam kumārānam ovadi: „kumāra imesu nāma sattesu caṇḍena pharusena sāhasikena viheṭṭhakajātikena na bhavitabban, pharusavāco nāma vijāta-mātuyāpi pituno pi puttassa pi bhātubhaginīnam pi pajāpatiyāpi mitta-bandhavānam appiyo hoti amanāpo, ḍasitum āgacchanto sappo viya aṭaviyam utṭhitacoro viya khāditum āgacchanto yakkho viya ca ubbejanīyo³ hutvā dutiyakacittavāre⁴ nirayādisu nibbattati, diṭṭhe yeva ca dhamme kodhano puggalo maṇḍitapasādhito⁵ pi dubbanno va hoti, puṇṇacandasassirikam pi 'ssa mukham jālābhihatapadumam viya malag-gahitakaṇcanādāsamaṇḍalam viya virūpaṃ hoti, duddasikam kodham nissāya hi sattā sattham ādāya attanā va attānam paharanti visam khādanti rajjuyā ubbandhanti papātā patanti, evaṃ kodhavasena kālam katvā nirayādisu uppajjanti, viheṭṭhakajātiyāpi diṭṭhe yeva dhamme

¹ K gopuraddhālaka. ² Bp na sakkh-. ³ K -niyo. ⁴ so K; Bp dutiyacittavāre. ⁵ K -pāsādhito.

garaham patvā kāyassa bhedā nirayādisu uppajjanti, puna manussattam labhivā jātakālato paṭṭhāya rogabahulā va honti¹, cakkhurogo sotarogo ti ādisu ca rogesu ekato paṭṭhāya ekasmiṃ patanti, rogena apari-muttā va hutvā niccadukkhitā va honti, tasmā sabbasattesu metta-cittena hitacittena bhavitabbaṃ, evarūpo hi puggalo nirayādibhayaena parimuccatīti². So kumāro ovādaṃ labhivā ekovāden' eva nihata-māno danto nibbisevano mettacitto muducitto ahosi, akkosantam pi paharantam pi nivattitvā na olokesi, uddhaṭṭadāṭho viya sappo alac-chinno viya kakkatāko³ chinnavisāṇo viya ca usabho ahosi. Tassa taṃ pavattitū ṇatvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso duṭṭha-Licchavikumāraṃ suciram pi ovaditvā n' eva mātāpitāro na nātīmittādayo dametūṃ sakkhimsu, Sammāsambuddho pana eko-vāden' eva dametvā nibbisevanaṃ katvā mattavaravaraṇaṃ viya samug-gahitānaṃ cha⁴ kāraṇaṃ akāsi, yāva subhāsitaṃ idaṃ 'hatthidamakena bhikkhave hatthidammo sārīto, ekaṃ yeva disaṃ dhāvati puratthimaṃ vā pacchimaṃ vā uttaraṃ vā dakkhiṇaṃ vā, assadamakena -pe-, go-damakena -pe- dakkhiṇaṃ vā, Tathāgatena bhikkhave arahatā Sammā-sambuddhena purisadammo sārīto, aṭṭha disā vidhāvati, rūpi rūpāni passati, ayam eva tādiso⁵ -pe-, so vuccati yoggācariyānaṃ⁶ anuttaro purisadammasārathī⁷, na hi āvuso Sammāsambuddhena sadiso purisa-dammasārathī⁸ nāma atthīti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-khave etarahi kathāya sannisinā⁹ ti pucchitvā „imāya nāma¹⁰ 'ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa mayā ekovāden' eva damito, pubbe p' aham imaṃ ekovāden' eva damesin¹¹ ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto
Takkasilāyaṃ tayo vede sabbasippāni ca uggaṇhitvā kañci kālaṃ
gharāvāsaṃ vasitvā mātāpitunnaṃ accayena isipabbajjaṃ pabba-jitvā abhiññā ca samāpattiyo ca¹² nibbattetvā Himavante vāsaṃ
kappesi. Tattha ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya jana-padaṃ āgantvā Bārāṇasīyaṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase
sunivattho supāruto tāpasākappasampanno bhikkhāya nagaraṃ

¹ K vā hoti, BP ca honti. ² K na parimuccantīti, BP muccatīti itī. ³ so BP; K kakkatāko. ⁴ so K; BP samuggahitānaṃ. ⁵ K kādisā. ⁶ BP yogāvacarīcarī.
⁷ K -thī ⁸ K omits ca.

pavisitvā rājadvāraṃ pāpuṇi. Rājā sihapañjarena¹ oloken-
 taṃ disvā iriyāpathe pasīditvā „ayaṃ tāpaso santindriyo santa-
 mānaso yugamattadaso² padavāre padavāre saḥassatthavikaṃ
 ṭhapento viya sihavijambhitena āgacchati, sace santadhammo
 nāṃ³ eko atthi imassa ten' abbhantarena bhavitabban“ ti cinte-
 tvā ekaṃ amaccaṃ olokesi. So „kiṃ karomi devā“ 'ti āha.
 „Etaṃ tāpasam ānehīti“. So „sādhū devā 'ti Bodhisattam
 upasamkamitva vanditvā hatthato bhikkhābhājanam gahetvā
 „kiṃ mahāpuñṇā“ 'ti vutte „bhante rājā pakkosattī“ āha.
 Bodhisatto „na mayam rājakulūpagā, hemavatakā nāṃ³ amhā“
 'ti āha. Amacco gantvā tam attham rañño ārocesi. Rājā „añño
 amhakaṃ kulūpako n' atthi, ānehi nan“ ti āha. Amacco gantvā
 Bodhisattam vanditvā yācitvā rājanivesanam pavesesi. Rājā
 Bodhisattam vanditvā samussitasetacchatte kañcanapallamke
 nisidāpetvā attano paṭiyattam nānaggarasabhojanam bhojetvā
 „bhante kuhiṃ vasathā“ 'ti pucchi. „Hemavatakā mayam mahā-
 rājā“ ti. „Idāni kham gacchathā“ 'ti. „Vassārattānurūpaṃ
 senāsanaṃ upadhārema mahārājā“ 'ti. „Tena hi bhante amhakaṃ
 űeva uyyāne vasathā“ 'ti paṭiñṇam gahetvā sayam pi bhuñjitvā
 Bodhisattam ādāya uyyānam gantvā paṇṇasālam māpetvā rattit-
 ṭhānadivāṭhānāni³ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā uyyāna-
 pālam paṭicchāpetvā nagaram pāvisi. Tato paṭṭhāya Bodhisatto
 uyyāne vasati. Rājāpi 'ssa divase divase dvatikkhattum upa-
 ṭṭhānam gacchati. Tassa pana rañño dutṭhakumāro nāma putto
 ahosi caṇḍo pharuso, n' eva rājā dametum asakkhi na sesāṇā-
 takā. Amaccāpi brāhmaṇagahapatikāpi ekato hutvā „sāmi,
 mā evaṃ kari, evaṃ kātum na labbhā“ ti kujjhitvā kathentāpi
 katham gāhāpetum na sakkhiṃsu. Rājā cintesi: „ṭhapetvā
 mama ayyam silavantam tāpasam añño imaṃ kumāram dametum
 samatto nāma n' atthi, so yeva naṃ damessattī“ so kumāram
 ādāya Bodhisattassa santikaṃ gantvā „bhante ayaṃ kumāro caṇḍo

¹ K siñhapañjarena. ² BP -dasso. ³ both K and BP -divāṭṭhā-.

pharuso, mayam imam dametum na sakkoma, tumhe tam ekena upāyena sikkhāpethā“ 'ti kumāram Bodhisattassa niyyādetvā pakkāmi. Bodhisatto kumāram gahetvā uyyāne vicaranto ekato ekena ekato ekenā 'ti dvihi yeva pattehi ekam nimbapotakam disvā kumāram āha: „kumāra etassa tāva rukkhassa potakaassa pannaṃ khāditvā rasam jānāhīti“. So tassa ekam pannaṃ saṃkhāditvā rasam űatvā dhīti saha khelena bhūmiyaṃ nuṭṭhebbhi¹, „kim etaṃ kumārā“ 'ti vutte „bhante idān' ev' esa rukkho halāhalavisūpamo, vaddhanto pana bahū manusse māressatīti“ nimbapotakam uppāṭetvā hatthehi parimadditvā imam gātham āha:

Ekappaṇṇo ayaṃ rukkho na bhūmyā caturaṅgulo
phalena visakappena, mahāyaṃ kim bhavissatīti. 145.

Tattha ekappaṇṇo ti ubbosu passesu ekekappaṇṇo, na bhūmyā caturaṅgulo ti bhūmito caturaṅgulamattam pi na vaḷḷhito, phalenā ti palāsena, visakappena ti halāhalavisasadisena, evaṃ khuddako² pi samāno evarūpena tittakena paṇṇena samannāgato ti attho. mahāyaṃ kim bhavissatīti yadā paṇāyaṃ vuddhippatto mahā bhavissati tadā kim nāma bhavissati, addhā manussa-māraṇako³ bhavissatīti evaṃ uppāṭetvā madditvā chaḍḍesiṃ⁴ ti āha.

Atha naṃ Bodhisatto. etad avoca: „kumāra tvaṃ imam nimbapotakam 'idān' eva evaṃ tittako, mahallakakāle kuto imam nissāya vaddhīti' uppāṭetvā madditvā chaḍḍesi⁵, yathā tvaṃ etasmiṃ paṭipāḷji evaṃ eva tvaṃ⁶ ratṭhavāsino pi 'ayaṃ kumāro daharakāle yeva evaṃ caṇḍo pharuso, mahallakakāle rajjam patvā kim nāma karissati, kuto ambākam etaṃ nissāya vaddhīti' tava kulasantakam rajjam adatvā nimbapotakam viya tam⁶ uppāṭetvā ratṭhā pabbājanīyakammaṃ⁶ karissanti, tasmā nimbarukkhapaṭibhāgataṃ hitvā ito paṭṭhāya khantimettānuddayasampanno hohīti“. So tato paṭṭhāya nihatamāno nibbisevano khantimettānuddayasampanno hutvā Bodhisattassa ovāde ṭhatvā

¹ K nuṭṭhabhi, B niṭṭhubhi. ² so BP; K khuddakena. ³ K manussā-. ⁴ K chaḍḍhesin, BP chaṭṭesi. ⁵ K chaḍḍhesi, BP chaṭṭesi. ⁶ so both K and BP.

pitu accayena rajjam patvā dānādini puñṇakammāni katvā yathā-kammaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' ev' esa duṭṭha-Licchavikumāro mayā damito, pubbe pi ahaṃ etaṃ dāmesi yevā“ 'ti vatvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā duṭṭhakumāro ayaṃ Licchavikumāro ahosi, rājā Anando, ovādadāyakatāpaso pana ahaṃ evā“ 'ti. Ekapaṇṇajātakaṃ.

10. Sañjivajātaka.

Asantaṃ yo paggaṇhātīti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Ajātasattussa raṇṇo asantapaggahaṃ ārabha kathesi. So hi Buddhānaṃ paṭikaṇṭakabhūte dussile pāpadhamme Devadatte pasiditvā taṃ asantaṃ asappurisaṃ paggayha „tassa sakkāraṃ kārissāmiti“ bahuṃ dhanam pariccajītvā Gayāsīse vihāraṃ kāretvā tass' eva vacanaṃ gahetvā pitaraṃ dhammarājānaṃ sotāpannaṃ ariyasāva-kāṃ ghātetvā attano sotāpattimaggassa upanissayaṃ chinditvā mahāvināsaṃ patto. So hi „Devadatte paṭhavipaviṭṭho“ ti sutva „kacci nu kho maṃ pi paṭhavi gileyyā“ 'ti bhītatasito rajjasukhaṃ na labhati, sayane assādaṃ na vindati, tibbakāraṇābhītunno¹ hatthipoto viya kampamāno vicarati. So paṭhaviṃ phalamānaṃ viya avicijālaṃ nikkhamantaṃ viya paṭhaviyā attānaṃ giliyamānaṃ viya ādittāya loha-paṭhaviyā uttāna-kāṃ nippajjāpetvā ayaṣūlehi koṭṭiyamānaṃ viya ca samanupassi. Ten' etassa² pahaṭakukkuṭassēva muhuttam pi kampa-mānassa avatthānaṃ nāma na hosi. Sammāsambuddhaṃ passitukāmo khamāpetukāmo pañhaṃ pucchitukāmo ahosi, attano aparādhamahanta-tāya upasaṃkamitum na sakkoti. Ath' assa Rājagahanagare³ katti-karattivāre sampatte devanagaraṃ viya nagare alaṃkate mahātale amaccagaṇaparivutassa kañcanāsane nisinnassa Jivakaṃ⁴ Komārabhaccaṃ⁵ avidūre nisinnaṃ disvā etad ahosi: „Jivakaṃ⁶ gahetvā Sammāsambuddhaṃ passissāmi, na kho pana sakkā mayā ujukam eva vattum: 'ahaṃ samma Jivaka sayam gantum na sakkomi, ehi maṃ Satthu santikaṃ nehi' pariyāyena pana rattisampadaṃ vaṇṇetvā⁶ 'kan'⁷ nu kho ajja

¹ K - tuṇṇo. ² K totetassa. ³ K - naṅgare. ⁴ K Jivikaṃ. ⁵ K - bhaṇḍaṃ.

⁶ K vannetvā. ⁷ K kin.

